

- 70 *Prorsus jucunde cœnam produximus illam.
Tendimus hinc recta Beneventum, ubi sedulus hospes
Pœne arsit, macros dum turdos versat in igne:
Nam vaga per veterem dilapso flamma culinam
Volcano, summum properabat lambere tectum:*
- 75 *Convivas avidos cœnam, servosque timenteis
Tum rapere, atque omneis restinguere velle videres.
Incipit ex illo monteis Appulia notos
Ostentare mihi, quos torret Atabulus, & quos
Nunquam erepsimus, nisi nos vicina Trivici
80 Villa recepisset, lacrimoso non sine fumo;*

Udos

parcimoniam, qui pro vastitate corporis, & sua voracitate diurna, plures faris libras exigeret. *Cruquius.*

70. *Cœnam produximus.*] Libri nostri *producimus*, aut *producimur*. nec displicet. unus etiam *deducimus*. *Torrent.*

71. *Beneventum.*] Fuit in Hirpinis, aut, ut alii volunt, in Samnitibus & Pelignis oppidum, uti Suidas ait; sed male, uti mox videbimus; à Diomede olim conditum, atque *Argyrippa* dictum, indeverò *Malventum*, donec du-ctæ eò colonia Romani auspiciore nomine *Beneventum* appellarunt. testes inter alios *Festus* & *Plin. lib. IIII. cap. XI. Torr. Beneventum.*] Urbem in agro Samnitum. *Sedulus hospes.*] Hospes diligens & officiosus.

73. *Pœne arsit, macros.*] Mirum est, quanto consensu omnis generis exemplaria legant inverso ordine, *Pœne macros arsit*. sonorius quidem, si hoc in *Sermonibus* locum habere debet, sed multò obscurius. nam hospitem pœne arsisse dicit, eodem quo *Virgilius* modo:

— *Jam proximus ardet*

Ucaligon. —
Ut rectè *Lambinus* censuit. A cujus lectione si discedas, confuse, seu, per *synchysin* ut vocant, loqui *Pœtam* fateare necesse est, ut *sapè* alibi; quare nihil mutare velim. *Torrent.*

74. *Volcano, summum properabat.*] *Igni*

disperso. Lambere tectum.

75. *Convivas avidos.*] *Apta* epitheta, *avidi conviva*; *timentes servi*. Illi enim famelicij, hi dominos veriti, cibos unà ex incendio rapiebant; quo absunto, deim ignem restinguere satagebant. Prior ergo cœnæ quàm incendii cura, ut in domo aliena. *Turneb. l. I. c. 29. Torr.*

76. *Tum rapere, atque omnes.*] *Rapere* è flamma, ut cœnam fervarent. *Videres.*] *Videre* licebat.

77. *Notos.*] Noti erant illi montes *Horatio*, quia ipse natus est in *Apulia*.

78. *Atabulus.*] *Plin. lib. XVII. cap. XXI III.* Nec silendum in uno cod. non malo, pro *torret* scribi *terret*, meo iudicio non male. Nam infesta quæ sunt, terrent. *Torrent. Atabulus.*] *Ventus Appuliæ* infestus.

79. *Erepsimus.*] *Nunquam erepsissemus*, id est, transivissemus. *Trivici Villa.*] *Negat* autem uno die iter *Benevento Equotuticum* usque propter montium asperitatem confici potuisse, nisi *Trivici* pernoctassent. Et *Tyringy* quidem *Ptolomæi* tabulæ in hoc *Italiæ* tractu agnoscunt. *Fatendum* est tamen non excluderetur versu. *Torrent. Trivici Villa.*] *Trivicum* oppidum est in finibus *Campaniæ*.

80. *Lacrimoso non sine fumo.*] *Fumo lacrymas* excutiente.

Udos cum foliis ramos urente camino.

Heic ego mendacem stultissimus usque puellam

Ad mediam noctem exspecto. somnus tamen aufert

Intentum Veneri. tum immundo somnia visu

85 *Nocturnam vestem maculant, ventremque supinum.*

Quattuor hinc rapimur viginti & millia, rbedis,

Mansuri oppidulo, quod versu dicere non est:

Signis perfacile est. venit vilissima rerum

Heic aqua: sed panis longe pulcerrimus, ultrò

90 *Callidus ut soleat humeris portare viator:*

Nam Canusì lapidosus, aquæ non ditior urna:

Qui locus à forti Diomede est conditus olim.

Flentibus hinc Varius discedit mæstus amicis.

Inde Rubos fessi pervenimus: utpote longum

Car.

81. *Udos cum foliis.*] Ramos humidos vel virides.

82. *Mendacem.*] Puellam, quæ promissis non stetit.

83. *Somnus tamen aufert.*] Somnus me opprimit.

84. *Intentum Veneri.*] Animo & corpore. *Visu.*] Visione aliqua & specie animo oblata.

85. *Nocturnam vestem, &c.*] Seminis eruptione, quæ fit in somno.

86. *Hinc rapimur.*] A villa Trivici celeriter vehimur rbedis.

87. *Oppidulo.*] Equotutio. *Non est.*] Non licet, quia in versu hexametro hæc dictio Equotutium stare non potest.

88. *Signis perfacile est.*] Per signa hoc oppidum describere. *Venit vilissima.*] Aqua venditur.

90. *Callidus ut soleat.*] Viator providus. *Portare viator.*] Panem portare.

91. *Nam Canusì.*] Canusii (oppidi Apulix) durus est panis. *Canusì.*] Καυσίος vocant Græci: urbs olim, uti & Αργυρrippa, Italicarum, si Straboni & Stephano credimus, maxima, ambæ à Diomede conditæ. Memoratur etiam eadem Apulix parte Salapia; & ipsa à Diomede condita. *Non ditior urna.*]

Tres libri dulcior, non ditior, male. Eandem enim aquæ penuriam Canusii significat, quæ & Equotutii sit, ubi venundatur. Non negaverim tamen id Canusii ad aquæ bonæ ac salubris penuriam esse referendum; nam Canusium in planitie collocat Strabo, & quidem ad Aufidum flumen Apulix maximum etiam Plinius. Aqua ergo deesse non poterat; mala & insalubris esse poterat; bona, si qua erat, aliunde illata. *Torr.*

92. *Qui locus à forti.*] Non ditior, id est, haud multo magis abundans aqua, quam Equotutum.

93. *Hinc Varius.*] Sex exemplaria hæc pro hinc, quod magis placet. & *Varius* pro *Varius* in nonnullis legitur, de quo ante diximus. *Torrent.* *Discedit mæstus amicis.*] Descendit ad castra Cafaris cum Mæcenate & Cocceio.

94. *Rubos.*] Virg. l. Georg. *Nunc facilis Rubæa texatur fiscina virga.* *Rubos* Campanix oppidum esse volunt, ubi ingens viminum copia, texendis fiscellis apta. Sed neque *Rubi* in Campania fuere, ut es Poëtæ nostri itinere manifestum est, & alii *Rubeam virgam* à colore dici malunt, quo fiscellæ magis commendabantur, ut elegantiores. Et quia

- 95 *Carpentes iter, & factum corruptius imbri.*
Postera tempestas melior; via peior, adusque
Bari mœnia piscosi. dehinc Gnatia lymphis
Iratis exstructa dedit risusque, jocosque;
Dum flamma sine, tura liquefcere limine sacro
 100 *Persuadere cupit. credat Judæus apella,*

Non

quia *rubens* multi Latinum esse negant, pro *ruber*, aut *rubens*: relinquitur ut apud Virgilium *Rubia* scribendum esse existimem. Rubi enim oppidum non procul Canusio: unde incolæ *Rubii*, & *virga Rubia*, fiscellis aptæ. *Torr. Rubos fessi pervenimus.* Oppidum Campaniæ. *Longum Carpentis iter.* Longum Horatio visum est, quia continuum ut arbitror. *Torr.*

95. *Corruptius imbri.* Nobis molestius propter pluviam.

96. *Postera tempestas.* Postera dies magis est serena. *Via peior.* Post pluviam.

97. *Bari mœnia piscosi.* De hoc oppido Plin. lib. II. cap. XI. In Itinerario nunc *Bavia*, vel *Varia*, nunc *Barium* scribitur. Hic verò meliores Codd. *Barri* habent. *Torrent. Bari mœnia piscosi.* Barium est oppidum Apuliæ, quod à mari alluitur. *Gnatia Lymphis.* Rideri à vaferissimo Poëta Gnatianos, tamquam furiosos, satis è sequentibus apparet. Nam quemadmodum Vertumno irato natus dicitur, qui sæpe verti ac mutari solet, ita iratis Lymphis nasci, is qui lymphaticus est & furiosus. Ideoque *iratis Lymphis*, non Nymphis est scriptum, ut ad ipsum *παιδ* alludat. *Heinsius. Gnatia Lymphis Iratis exstructa.* Eadem quæ *Egnatia* Straboni, Prolomæo, Plinio, & aliis, ipsa quoque maritima, media inter Barium & Brundisium, iratis Lymphis exstructa, ob aquæ dulcis penuriam. *Lymphas* enim veterum more pro *Nymphis* dixit Horatius: unde & *Lymphati* Latinis, qui Græcis *Νυμφόληπτοι*, teste Festo. *Pet. Nannii Miscell. lib. 4. Torrentius. Gnatia*

Lymphis.] Gnatia est oppidum Salentinum.

98. *Iratis, &c.*] Propter magnam in eo oppido dulcis aquæ penuriam.

99. *Flamma sine.*] Sine igne. *Liquefcere limine sacro.*] Incendi & absumi in primo templi aditu. *Limine sacro.*] Nonnulli Codd. *lumine* scribunt *prolimine*, & mox *credet* pro *credat*. De hoc autem miraculo sic Plinius lib. II. cap. CVII. *In Salentino oppido Egnatia, posito ligno in saxum quoddam ibi sacrum, protinus flammam existere. Sed & Virg. in Pharmaceutria tale quid evenisse inter prospera ponit:*

Aspice, corripuit tremulis altaria flammis

Sponte sua, dum ferre moror, cinis ipse bonum sit. *Torrent.*

100. *Cupit.*] Cum Gnatia cupit, id est populus Gnatia. *Credat Judæus Apella.*] Ætate Horatii Judæus quidam Romæ notus erat, nomine *Apellas*: *Ἀπελλᾶς*, quod idem est ac *Ἀπελλῆς*, Heinsius, cum aliquot aliis eruditioribus, credunt esse nomen Appellativum, & Judæum recutitum ea voce significari, quasi sine pelle. Quod maximam prodit inscitiam. *Ὁ λιπόδερμος*, Latine hujusmodi compositione diceretur *impellis*, ut *investis*, *imberbis*, *implumis*. An *Impella* Latinum esset, aut *Investa* è præterea a privativa particula longa est, non brevis. Postremo in compositione non ponitur nuda, sed ab pro ea dicitur; ut *abfimilis*, non *afimilis*. Ita ergò dicendum forte *abpellis* non *apella*. *Salmasius. Credat Judæus.*] *Credat Judæus sacrificium sine igne absumi.*

E e 5

Non ego. nanque Deos didici securum agere ævum;
Nec siquid miri faciat natura; Deos id
Tristes ex alto cæli demittere tecto.

Brundusium longæ finis chartæque viæque est.

absumi. *Apella.*] Judæus recutitus & circumcifixus.

101. *Didici.*] Didici ab Epicuro. *Securum agere ævum.*] Sine cura rerum humanarum.

103. *Tristes ex alto cæli.*] Deos soli-

citos aut iratos. *Demittere tecto.*] Demittere in terras.

104. *Brundusium longæ finis.*] Brundusium finem fecit longi itineris & hujus sermonis.

SATYRA VI.

Reprehendit vanum populi Rom. de nobilitate judicium, quòd eam stemmatum antiquitate non virtute metiretur, & nobilitate illa non præditos ad magistratus non libenter admitteret. Sibi non eadem ratione amicitiam Mæcenatis, qua tribunatum, posse quemquam invidere: quum hæc non fortunæ fuerit, sed virtutis commendatione quæsitæ est. Tandemque suam conditionem longè meliorem, in vita privata ostendit, quàm in magistratu esse possit.

NON, quia, Mæcenas, Lydorum quidquid Etruscos
Incoluit sineis: nemo generosior est te:
Nec, quod avus tibi maternus fuit, atque paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarint:

Ut

I. **N**ON, quia Mæcenas, Lydorum.] **N**O Mæcenas, non ideo suspensus ignoros naso adunco, quia generosior est te nemo omnium Lydorum, qui Etruriam incoluerunt. *Lydorum.*] *Lydus* duce Tyrreno, Herculis vel filio vel nepote, in Italiam venisse, bonam Etruriæ partem occupasse, ac frequentes eò colonias duxisse, omnibus notum est. Græci sanè omnem illum Italiæ tractum, à Tiberi ad Marcam amnem, Tyrrheniam; & mare omne, à Ligustico ad Siciliam, Tyrrhenum appellant; & Etruscos ipsos Tyrrenos. Quin & Virg. initio lib. ix. cum ait,

Lydorumque manum, collectos armat agere.
Æt.

Tuscos Lydorum nomine intelligit, cum etiam *Tyberim* eandem ob causam non

minus *Lydium*, quam *Tuscum* appellet lib. xi. Æneid.

— *Ubi Lydius arva*

Inter opima virum leni fuit agmine Tiberis.

Ab his porro Lydorum ducibus, quos *Reges* non uno loco Horat. & Propertius vocant, C. Cilnius Mæcenas genus ducens, quamvis summos sub Augusti principatu honores consequi potuit, in equestri ordine mansit. Quod verò Isidorus *Ludos* quoque à *Lydis* dictos fuisse tradit, ad eosque ludorum & spectaculorum originem refert, quæ ipsi una cum sacrorum suorum ritibus induxerint, hac de re alibi fortasse latius. illud sanè non temere accidisse arbitror, quod *Lydi* fere pro *Ludii* in auctoribus scribitur. Proprie itaque sunt *Lydi* pueri illi Cæretum more saltantes, de quibus

5 Ut plerique solent, naso suspendis adunco
Ignotos, ut me libertino patre natum.

Quum referre negas, quali sit quisque parente
Natus, dum ingenuus: persuades hoc tibi verè,
Ante potestatem Tullì, atque ignobile regnum,

10 Multos sæpe viros nullis majoribus ortos,
Et vixisse probos, amplis & honoribus auctos.

Contra Lavinum, Valerì genus, unde superbus
Tarquinius regno pulsus fuit, unius assis
Non umquam pretio pluris licuisse: notante

Judi-

bus Dionysius: improprie verò histriones, ac scenici omnes. Quos Ludios in universum vocari non veto. *Torrent.*

4. *Magnis legionibus.*] Legionibus plenis, quæ decem cohortibus. *Legionibus imperitavit.*] Multò plures libri imperitarent. De Legionibus vide Vegetium de re Milit. libro 2. capite 5. *Torr.*

5. *Ut plerique solent.*] Ut solent tumidi, claris parentibus orti. *Naso suspendis adunco.*] Ergo naso suspendere eos quis dicitur, in quos styli acrimoniam ac dicacitatem exercet. ut Sat. VIII. lib. II.

— *Balatro suspendens omnia naso, pro irridens.* Hic verò gratiam auget illud *adunco*; perinde ac si paxilli loci nasus sit, à quo qui irrisi sunt suspendantur. *Turneb. lib. 4. cap. 9. Torrent. Naso suspendis adunco.*] Vastre derides.

6. *Ignotos.*] Ignobiles & infimæ sortis homines. *Libertino.*] Libertinus est filius liberti, id est, servi manumissi.

7. *Referre negas.*] Interesse negas.

8. *Dum ingenuus.*] Dum bonis moribus est imbutus, & cujus pater servitutem non servivit. *Ingenuus.*] *Εὐγενής.* Sed hic accipitur pro generoso & egregio, qui propiè *γενναῖος* dicitur; ostendit enim Horatius Mæcenatem non tanti facere nataleis, quanti generositatem animi, juxta illud Phalacidis, *ἕγω γέναιον ἔσσομαι οἷδα τὸ δόξαίον*, hoc est, ego autem unam generositatem no-

vi; virtutem. *Cruquius.*

9. *Ante potestatem Tullì.*] Tullì pro Tullii. neque enim de Tullo Hostilio, sed de Servio Tullio, Tarquini genero & successore loquitur, serva nato, & ad regnum evecto. *Torrent. Tullì, atque ignobile regnum.*] Ante potestatem Tullì sexti regis Rom. ex serva captiva nati, cujus regnum idcirco appellat *ignobile*, regnavit tamen optime.

10. *Nullis.*] Obscuris: qui nullo inter homines sunt numero.

12. *Lavinum Valerì genus.*] P. Valerii Poplicolæ, qui Collatino Bruti collega, abdicare coacto, Consul suffectus est, filius fuit, sed in eo errat Lamb. quod patri quoque *Lavini* cognomen adscripsit. Hic enim *Volusus* cognominatus fuit; uti & Poplicola ob eximium populi cultum, in ipso magistratu. Cognomina verò *Messalla*, *Corvinus*, *Lavinus*, posteris indita fuere. Et *Lavinus* quidem, ejus fortè filio, aut alii cui-cumque; ut *Turneb. lib. 4. cap. 9.* existimat, ob lævum, id est, sinistram ejus ingenium ac malum: quamquam *Carolus Sigonius* uti *Scævas*, & *Scævolas*, sic *Lavinus* quoque inde dictos maluit, quòd sinistra magis manu quam dextra uterentur. Sinistram enim Græci *σιναιον*, Latini etiam *lævam* vocant. *Valerì genus.*] Valerii Publicolæ filium, *Unde superbus.*] A quo, cum Junio Bruto,

14. *Licuisse.*] Festivè tamquam sub auctione,

- 15 *Judice, quem nosti, populo: qui stultus honores
Sæpe dat indignis, & famæ servit ineptus:
Qui stupet in titulis, & imaginibus. Quid oportet
Nos facere, à vulgo longè lateque remotos?
Namque esto, populus Lævino mallet honorem*
- 20 *Quàm Decio mandare novo: censorque moveret
Appius, ingenuo si non essem patre natus:
Vel merito, quoniam in propria non pelle quiessem.
Sed fulgente trahit constrictos gloria curru*

Non

auctione venalem proponit, quemadmodum famæ non nimium bonæ puellam quamdam Mart. l.vi. Epigr. lxxvi. locum vide. *Torrent. Licuiffi.*] Estimatum esse. *Notante.*] Populo judicante.

15. *Quem nosti.*] Libri omnes, in quos unquam inciderim, *Quo nosti.* Eleganter sanè si post *Quo*, interrogationis nota inseratur: aut hoc saltem modo scribatur, *Notante Judice; quo, nosti?* Sed illud malim. *Torrent. Qui stultus.*] Stultus populus nullo consilio ductus.

16. *Famæ.*] Vanæ opinioni plus indulget, quam rebus ipsis, addictus statuis plus quam virtuti & rectè factis. *Cruquius. Famæ servit.*] Generis splendori.

17. *Imaginibus.*] Majorum statuis, antiquitatis testibus. *Quid oportet nos facere.*] Qui populo sumus sapientiores?

18. *Longe lateque.*] Omnes codices, uno atque altero dempto, *longè longeque* legunt: quam lectionem cur vulgatæ non prætulit Lamb. ignoto. nam sententiam Poëtæ, cum philosophis omnibus communem, quam longissimè à populo discedere debere qui ad virtutem accedat, multo efficacius exprimit. *Torrent.*

19. *Namque esto.*] Per concessionem hoc agit Horatius, ut quæ minus rectè à populo fiunt in mandandis honoribus, ea velit corrigenda & castiganda esse viris gravioribus & sapientioribus; qualis fuit Appius Censor, qui nobiles quidem debitis honoribus afficiebat,

rejeçtis indignis, &c. *Cruq.* Namque esto.] Parum referre ait, quid populus censeat. Subintelligendum enim non ideo minus constare virtutem, quæ est vera nobilitas. *Torrent. Namque esto.*] Demus quod populus mallet, &c. *Lævino.*] Homini nobilissimo.

20. *Novo.*] Ignobili familia nato. *Censorque moveret Appius*] Non temerè Appium nominat. nota est enim Ap. Claudii Censura, atque eo in magistratu severitas. Quamquam, quod libertinorum filios in Senatam legerit, malè audit. *Torrent. Moveret.*] A petendo magistratu me ut indignum sum moveret.

22. *Vel merito.*] Atque id valde merito. *Pelle quiessem.*] In proprio statu. ducta Metaph. ab asino Cumano, pellem leonis induente.

23. *Sed fulgente.*] Objici hoc sibi fingit Poëta, ex eo quod nimiam honorum cupiditatem damnaverit, atque unumquemque in sua manere pelle, hoc est, intra fortunam suam, hortatus fuerat. Neque negat quod objicitur, sed ob invidiam tutius futurum ostendit, abstinere hominem novum à capessendo magistratu. Et eleganter gloriam de ambitiosis hominibus veluti triumphantem adducit; ut de miseris amantibus Cupidinem. Hinc igitur *in propria pelle quiescere ac manere*, pro suo se modulo suoque pede metiri, neque pennas nido majores extendere. Turneb. lib. 4. c. 9. *Torrentius. Sed fulgente.*] Aurato curru quasi

Non minus ignotos generosis. Quo tibi, Tulli,
25 Sumere depositum clavum, fierique tribunum?

Invidia accrevit, privato quæ minor esset.

Nam ut quisque insanus nigris medium impediit crus
Pellibus, & latum demisit pectore clavum;

Audit

quasi victos. Gloria, &c.] Glorix cupiditas.

24. Non minus, &c.] Ignobiles æque ac nobiles. Quo tibi Tulli.] Ex abrupto Tullium arripit, exemplo melius quam verbis demonstraturus, quanto tutius sit sua conditione contentum vivere. Quis verò hic Tullius fuerit, nescio. M. S. libri omnes Tullium vocant. Antiquus commentator Tullium quemdam à Cæsare, quòd Pompejanus esset, motum fuisse Senatu, scribit, eundemque occiso Cæsare restitutum, & Tribunum militum factum: non rectè, ni fallor: malle enim Tribunum plebis dixisset. Torrent. Quo tibi Tulli.] Quo tibi profuit? Quo tibi Tulli sumere depositum clavum fierique Tribunum.] Hic enim Tullius Senatu motus, atque ita deposito Lato clavo in equestri ordine consistens; ut rursus Senatorium ordinem acciperet, militiæ se dederat, atque ita ad Tribunatum perveniens Latum clavum iterum sumperat. malè enim Torrentius qui Tribunum plebis eum factum credit. Vetus Commentator: Tullius hic Senatu motus est à Cæsare quasi Pompejanus: occiso verò Cæsare recepit latum iterum clavum, hoc est, Senatoriam dignitatem, Tribunus militum factus est. Rubenius.

25. Sumere depositum clavum.] Recipere senatoriam vestem, id est, dignitatem tibi à Cæsare ademptam. Tribunum.] Militum. De Tribunis latidaviiis, vide in Appendice, Addenda.

26. Privato.] Nullam dignitatem habenti.

27. Ut quisque.] Statim ut. Insanus nigris.] Ideo insanus, quia ignobilis & obscurus homo insignia senatoria sibi sumat. Nigris medium impediit crus Pel-

libus.] Differebant enim Senatorum calcei, uti & patriciorum omnium, à plebe. Festus: Mulleos genus calceorum ajunt esse, quibus reges Albanorum primi deinde patricii, usi sunt. Ex aluta enim tenuis ac mollius corium, mullei conficiebantur; ut perones ex crudiore ac crassiore: quos ideo ὀμυροπόρους rectè appelles, ex crudo bovis tergo confutuos. Mullei igitur delicatiores erant, ex aluta. Mart. lib. 11. Epigr. xxxix.

Non hesternæ sedes lunatæ lingula planta,
Coccina non la sum pingit aluta pedem.
Formam quoque describit Isidorus, quatuor enim cortigiarum fuisse ait, eothurnorum similes, solo alto, superiore parte cum ossis vel areis malleolis, ad quos lora deligabantur; assata desuper luna, non quæ sideris formam, sed notam centenarii numeri significaret, quod initio patricii Senatores centum fuerint. Torrent. De calceis Romanor. ac mulleis, vide in Appendice, addenda.

28. Pellibus & latum.] Calceis senatoriis usque ad medium crus subductis. Et latum demisit pectore clavum.] Senatores enim & reliqui omnes, quibus lati clavi jus erat, non cingebantur, sed latidaviam tunicam rectam pectore dimittebant, cinctura minime stricta. Tunica erat; cui confuti erant multilatiores clavi. Ergo Clavi tam aurei quam purpurei, particulae erant ex auro vel purpura, nunc rotundæ, nunc quadratæ, quæ tanquam emblemata quædam vestibus inferebantur atque insuebantur, quæ etiam à veste poterant separari & inde eximi, ut in aliam vestem transferrentur, & de novo consuerebantur. Qualitate ergo clavi discernebantur equites à senatoribus. Salmast. Clavum.]

- Audit continuo: Quis homo hic est? quo patre natus?*
 30 *Ut si qui ægrotet, quo morbo Barrus, haberi*
Et cupiat formosus; eat quacumque, puellis
Injiciat curam quærendi singula: quali
Sit facie, sura quali, pede, dente, capillo:
Sic qui promittit, civeis, urbem sibi curæ,
 35 *Imperium fore, & Italiam, & delubra Deorum;*
Quo patre sit natus, num ignota matre inhonestus,
Omneis mortaleis curare & quærere cogit.
Tunc Syri, Damiæ, aut Dionysi filius, audes

rum.] Tunicam lati clavi, cui lati clavi erant asluti: quod erat in sine majorum magistratum. *Latum demisit pectore clavum.*] Hoc est, fluente tunica: & nulla zona constricta. Ubi videmus Senatam ab equestri ordine distinctum fuisse per tunicas; Equestrem verò ordinem à plebe per annulos. Hinc bene Hesychius τὸ ἐλαργεῖς. Senatorum autem tunicas uno tantum clavo ornatas fuisse, sed latioris; qui in medio tunicæ per pectus descendebat, persuadent mihi omnes scriptores, qui cum de laticlavia tunica tractant, ubius tantum clavi aut purpuræ mentionem faciunt. Ita Horat.

Et latum demisit pectore clavum.

Ubi qui Laticlavium exponunt tunicam laticlaviam nugas agunt, nec etiam scioan Laticlavium possit tunicam pectore dimittere. ita Juvenalis,

Quid confert purpura major Optandum.

Ubi Scholiastes Laticlavium explicat. Lucianus in Damonacte. Pl. l. xxxiii. c. 1. Festus, Ricinium. Hinc quia in medio purpura illa erat Laticlaviam tunicam Græci vocant μεσσοπόρφυρον: ita & Perfarum Regum tunica erat μεσσολόδον. Sueton. Aug. cap. 75. Rubens.

29. *Audit continuo.*] A populo. *Quis homo hic est?*] Fingit populum invidiose inquirere in genus ejus, qui factus est magistratus. *Cruq.* *Quis homo hic est?*]

Deji-

Nostri codd. Quis homo hic, & quo patre natus? Torrent.

30. *Ut si qui ægrotet.*] Si quis ægrotet animi morbo, sc. adulterandi studio. *Barrus.*] Homo nimis comptus & mulerosus.

31. *Et cupiat.*] Sic habent libri nostri omnes, nec video cur substitui debuerit, *ut cupiat.* Morbus enim Barri, quod sibi ipsi formosus videbatur, cum non esset; & tamen etiam aliis pro formoso se venditabat. Tum *quocumque* pro *quacumque*, & *iniciat* & *deicere* pro *injiciat* & *deicere*, in melioris notæ exemplaribus legitur. *Torrent.*

34. *Sic qui promittit.*] Hæc verba in se continent formulam quandam juramenti ejus qui magistratum adibat. *Cruquius.*

35. *Et Italiam & delubra deorum.*] Optimæ fidei exemplaria numero ix. legunt *Italiam, delubra deorum.* Ego totum velim esse asyndeton:

Imperium fore, Italiam, delubra deorum. *Torrent.*

36. *Ignota matre inhonestus.*] Contra de Drance Virg.

Genus huic materna superbum Nobilitas dabat, incertum de patre ferrebat.

Idem.

37. *Quærere cogit.*] Cogit curiosè percontari de se & suis natalibus.

38. *Tunc Syri.*] Apostrophe populi Rom.

Dejicere è saxo civeis, aut tradere Cadmo?

40 At Novius collega gradu post me sedet uno.

Namque est ille, pater quod erat meus. hoc tibi Paullus,
Et Messalla videris. at hic: si plostra ducenta,
Concurrantque foro tria funera, magna sonabit,
Cornua quod vincatque tubas. saltem tenet hoc nos.

Nunc

Rom. in ignobiles, ad honores & imperium evectos. *Filius.*] E servo quopiam natus.

39. *Dejicere è saxo civeis.*] Turnebus lib. Advers. IIII. cap. IX. hoc populi convicium ad Tullium Tribunum, cuius ante facta mentio est, refert. Solebant enim Tribuni pl. violentiores, sine iudicio interdum cives Romanos arripere, de saxo dejicere, aut tortori tradere; ut narrat Plin. lib. VII. c. XLIII. Sed tamen hic Horatius, non tam de Tribuno, quam de quocumque alio, qui in Senatum ignotus venerit, loquitur. Quin & Tullium ipsum paulo post *Senatorem ac prætorem* facit, & alioquin è Senatu & prætores & rerum capitalium iudices fere sumebantur. Quare *saxum* hic pro supplicii genere, quod legibus inferatur, accipere malim. *Tarpejus* autem mons idem qui Capitolinus, cuius rupes dicta Tarpejum saxum. *Torrent.* *Dejicere è saxo.*] Audes precipitare è saxo Tarpejo noxium & damnatum? id est, audes tu tribunatu fungi? *Cadmo.*] Cruquii diligentiam hic laudo magis, quam probo; qui *Bathmo* legendum putat, pro gradibus & scalis Gemoniis. quem vide. *Torrent.* *Tradere Cadmo.*] Tradere carnifici.

40. *At Novius.*] *Novius Niger* Quaestor & plures *Novii* magistratu functi. Sed odit eos Poëta. Non otiose autem prætereundum, quod *Novium* uno se inferiorem gradu, utputa libertum, cum ipse libertinus sit, collegam sedere respondet is quem à populo reprehendi fingit Horat. nam *sedere* hic verbum juris est. *Sedere* enim dicebatur prætor, cum sui copiam faciens, alicui se cognitioni dabat; & quidem sedere finit vel

illi rei, de qua nempe cognoscebat. Unde & *sessionum dies* dicti, quibus prætor pro tribunali sedens, iuri dicendo operam dabat. *Torrent.* *At Novius collega.*] Respondet filius Damæ, dicens collegam suum se esse ignobiliorum.

41. *Ille.*] Est ille libertus, cum ego sim libertinus. *Hoc tibi Paulus.*] In hoc quod collega tuo sis superior; videris esse nobilis ut Paulus, sunt verba Horatii vel alius civis Romani. *Paulus & Messalla.*] Hic Valeria illud *Emiliae* gentis cognomen. utraque nobilissima fuit etiam Horatii temporibus, omnemque honores adepta est. *Torrent.*

42. *Plaustra.*] *Probrus Grammaticus plaustra* ab imperitis dicebat, cum *plostra* dicere deberent: unde & *prostellum*. *Torrent.*

43. *Magna sonabit.*] Vocem edet, quæ omnem strepitum vincat.

44. *Cornua quod vincatque tubas.*] Duo hic ad antiquitatis cognitionem observanda, & quod *foro duci funera* ait & quod *cornua ac tubas* adhibet. *Foro* autem deferri solere, Plinii quoque locus ostendit lib. VII. cap. LII. *Varro auctor est è xx. viris agrum dividentem Capuae quendam, qui efferretur foro, domum remeasse pedibus.* De tubis verò tibiisque & cornibus, res omnibus nota. Prop. IIII. Eleg. ult.

Sic mæsse cecidit tubæ, cum subdita nostrum

Detraheret læto fax inimica caput.

Perfius Sat. III.

Hinc tuba, candelæ, tandemque beatulus

alto

Compositus læto.

Ovid. v. Tristium.

Tibia funeribus convenit ista meis.

Denique

- 45 *Nunc ad me redeo libertino patre natum:
 Quem rodunt omnes libertino patre natum:
 Nunc, quia Mæcenas tibi sum convictor: at olim,
 Quod mihi pareret legio Romana tribuno.
 Dissimile hoc illi est: quia non ut forsit honorem*
- 50 *Fure mibi invideat quivis, ita te quoque amicum;
 Præsertim cautum dignos assumere, prava
 Ambitione procul. Felicem dicere non hoc
 Me possum casu, quod te sortitus amicum.
 Nulla etenim mibi te Fors obtulit. optimus olim*

Vir-

Denique *stricines* olim appellatos, qui apud sitos, id est, vita functos canere soliti essent, auctor est Gellius lib. xx. c. II. Addam postremo, ut in lautiorum supere *tubas* ac *cornua tibiaeque*, sic in tenuiorum *arundinem* usurpatam fuisse. Propert. lib. III. Eleg. VII.

Nec crepuit fissis me propter arundine cufos.

Loquitur autem de sepulcri custode, veterum more. *Tenet hoc nos.*] Salse admodum & venustè ex persona vulgi, non alios magis admirantis, quam qui vociferando imperitæ turbæ se jactant, tamquam vindices libertatis. *Torrent. Salm tenet hoc nos.*] Hoc est, ejus insignem vocalitatem, si nihil aliud nos admiramur, dignamque judicamus eo ordine & gradu. Quam lepide notat Horatius populum eximia stupiditatis, qui cæteris aut non cognitis animi bonis, aut neglectis, ad ea fertur plurimum, quæ extrinsecus insolita quadam boni specie, gratiam & applausum mereri videntur. *Cruquius. Salm tenet.*] Quæ vocis magnitudo facit nos sustinere ejus ignobilitatem.

46. *Rodunt omnes.*] Omnes clanculum mordent. *Libertino patre natum.*] Codex unus pervetustus *Libertino patre natus*, ut cum versu sequente conjungatur. quam lectionem non possum non amplecti. Ostendit autem Poëta suo ipsius exemplo, fortuna comitem esse

invidiam. quamquam distinguit ipse, casus & errore aliquid acciderit, an judicio an consulto. Sed profecto ad *invidiam* quod attinet, ea nulli parcis, ipsi virtuti vel maxime infesta. *Indignatio* vero tunc proprie locum habet, cum indigno & immerenti obveniunt bona.

Torrent.

47. *Nunc.*] Nunc ne mordent. *Sum tibi convictor.*] Sum tibi familiaris & conviva. *At olim.*] Olim mordebant.

48. *Quod mihi, &c.*] Quia tribunus militum fui.

49. *Dissimile hoc illi est.*] Dissimile est tribunum militum olim fuisse, & tibi hodie familiarem esse. *Forsit.*] Fortasse. *Honorem.*] Honor nonnunquam mandatur indignis.

50. *Invideat quivis.*] Invidere possit. *Amicum.*] Tuo judicio electum non fortuito.

51. *Cautum.*] Consideratum.

52. *Non hoc, &c.*] Non hoc, id est, idcirco possum me dicere felicem, quod casu te sum sortitus amicum: quod rectè ita factum non est, nam non casus aut fortuna me tibi amicum conciliavit, sed sola mea virtus, &c. *Cruq. Non hoc.*] Non hac sorte possum predicare me felicem.

53. *Sortitus amicum.*] Quod nactus sum te amicum.

54. *Fors obtulit.*] *Sors* in pluribus multò exemplaribus scriptum repperi. *Torrent.*

- 55 *Virgilius, post hunc Varius dixere, quid essem.*
Ut veni coram, singultim pauca locutus:
Infans namque pudor prohibebat plura profari:
Non ego me claro natum patre, non ego circum
Me Satureiano vectari rura caballo:
- 60 *Sed, quod eram, narro. Respondes, ut tuus est mos,*
Pauca. Abeo, & revocas nono post mense, jubesque
Esse in amicorum numero. Magnum hoc ego duco,
Quod placui tibi, qui turpi secernis honestum:
Non patre præclaro, sed vita, & pectore puro.
- 65 *Atqui si vitiis mediocribus, ac mea paucis*
Mendosa est natura, alioqui recta; velut si
Egregio inspersos reprendas corpore nævos;
Si neque avaritiam, neque sordes, nec mala lustra
Objiciet verè quisquam mihi; purus & insons,
- 70 *Ut me collaudem, si & vivo carus amicis;*
Causa fuit pater his, qui macro pauper agello
Noluit in Flavii ludum me mittere: magni
Quò pueri magnis è centurionibus orti,

Lævo

55. *Varius.*] Tres libri *Varius*. Lector eligat. Quæ de *Quintiliano Varo* notavimus, lib. 1. Od. XVI. facile inducunt, ut ab eo commendatum traditumque Augusto Horatium credamus. *Torrent.*

56. *Ut veni.*] Postquam. *Singultim.*] Sermone interrupto,

57. *Infans pudor.*] Infantem pudorem vocat, quòd quibus pudor aut metus incidit, non secus atque infantes loqui nequeant. Unde *infantiam linguæ pro avaritiæ* Lucretius dixit lib. v. *Torrent.* *Infans pudor.*] Pudor elinguis.

58. *Non ego.*] Ego non narro.

59. *Satureiano.*] *Satureiani* fundi in *Apulia*, equorum fertiles. At *Servius Grammaticus* II. *Georg. Saturnum* vicinum *Tarento* oppidum fuisse tradit, idem fortassis quòd *Satyrium* *Stephani* de *Urbibus*; unde *fundi Saturniani* in

Apulia. P. *Nannius Miscell. cap. 4. Torrent.* *Satureiano caballo.*] Equo in *Saturejanis*, id est, *Appulis* pascuis nato.

60. *Respondes.*] Tu ò *Mæcenas* respondes pauca.

64. *Non patre.*] Non generis splendore, sed vitæ probitate.

65. *Mediocribus.*] Vitiis parvis.

68. *Ac mala lustra.*] *Lupanaria*, fornices.

69. *Purus & insons.*] Si vivo animo puro & vita integra.

71. *Causa fuit.*] Harum virtutum pater mihi causa fuit.

72. *Flavii ludum.*] In ludum *Flavii* calculatoris, qui artem *Arithmeticam* docebat. *Magni quo pueri.*] Hæc *ειρακῶς* accipienda sunt; quasi minime magni: quia ni hil est tam angusti animi quam amare divitias. *Cruquius. Magni.*] Magnis patribus nati.

Ff

74. Lævo

- Lævo suspensi oculos tabulamque lacerto,*
 75 *Ibant octonis referentes Idibus æra.*
Sed puerum est ausus Romam portare, docendum
Arteis, quas doceat quivis eques atque senator
Semet prognatos. vestem servosque sequenteis
In magno ut populo si quis vidisset, avita
 80 *Ex re præberi sumptus mihi crederet illos.*
Ipse mihi custos incorruptissimus, omneis
Circum doctores aderat. quid multa? PUDICUM,
Qui primus virtutis honos, servavit ab omni
Non solum factò, verum opprobrio quoque turpi:
 85 *Nec timuit, sibi ne vitio quis verteret, olim*
Si præco parvas, aut, ut fuit ipse, coactor
Mercedes sequerer: neque ego essem questus. ob hoc nunc

Laus

74. *Lævo suspensi oculos.]* Loculos ac tabulam pueris supputandi artem discipulis tribuit; ut thecas calamarias ac graphiarias Grammaticæ studiosis, Sueton. Turneb. lib. 4. c. 9. *Torrent. Suspensi oculos.]* Habentes loculos suspensos. *Tabulamque.]* In qua tabula numerare discunt.

75. *Octonis referentes Idibus æra.]* Hic ambigitur de magistri stipendio, an de fenebri potius pecunia loquatur. Ego de fenebri pecunia intelligere malim. de pueris enim jam robustioribus & adultis agit in Epist. ad Pisones;

Romani pueri longis rationibus affem

Discunt in partes centum diducere. —

Et alioqui Grammatici merces, apud Juvenalem extrem. Satyra VII. annua, non mensura est;

— *Et cum se verterit annus,*

Accipe victori populus quod postulat aurum. Torrent.

Octonis referentes.] Idibus quorum octo sunt dies. *Æra.]* Mercedem Flavio numerandi magistro datam.

76. *Sed puerum.]* Sed me puerum. *Portare.]* Propter teneram ætatem.

78. *Semet prognatos.]* Filios vel pronepotes suos. *Vistem servosque.]* Adco

ut si quis vestitum & comitatum meum in turba vidisset.

79. *Avita ex re.]* Id est, perinde ac si ab avis proavisque id patrimonii venisset. Sic *avita opes, avita & patria res* apud Ciceronem, & alios. *Torrentius. Avita.]* Ex avito patrimonio.

81. *Ipse mihi custos.]* Pater meus.

82. *Pudicum.]* Verecundum.

84. *Opprobrio.]* Vocabulum Horatio amicam, pro objecto alicui probro, necdum probato, quod factum aut commissum sit. *Opprobrium* autem scribunt antiquissimi libri omnes. *Torrent. Opprobrio.]* Maledictio.

85. *Olim.]* Aliquando.

86. *Si præco parvas.]* Si me ad hoc instituisset, ut præco fuisset vel coactor, id est, publicanorum minister. *Coactor.]* Cognata autem officia præconum ac coactorum. ut enim præcones auctionibus quodammodo præerant; (nam res licitantibus addicebant) sic *coactores*, rerum in actione venditarum pretia intra certum diem prosequuntur, à cogenda seu redigenda certa mercede pecunia dicti. *Torrent.*

87. *Neque ego.]* Si me fecisset præconem aut coactorem. *Ob hoc nunc.]*

Antiqua

- Laus illi debetur, & à me gratia major.
 Nil me pœniteat sanum patris hujus: eoque*
 90 *Non, ut magna dolo factum negat esse suo pars,
 Quod non ingenuos habeat clarosque parenteis,
 Sic me defendam. longè mea discrepat istis
 Et vox, & ratio. nam, si natura juberet
 A certis annis ævum remeare peractum,*
 95 *Atque alios legere ad fastum, quoscumque parenteis
 Optaret sibi quisque: meis contentus, honestos
 Fascibus, & sellis nolim mihi sumere: demens
 Judicio vulgi, sanus fortasse tuo; quod*

Nollem

Antiqua lectio magno consensu *Ad hoc nunc, nec displicet. Torrent. Ob hoc nunc.*

Laus illi debetur, & à me gratia major.] Recte. sed cum in manuscriptis sit: *ab hoc nunc*, longè venustius legas hoc modo: *at hoc nunc*, est enim *hoc, ἐπὶ τῆς*, ob hoc. Ita alibi: *hoc tibi Paulus & Messalla cidevis*. Et hac eadem Satyra paulo ante: *felicem dicere non hoc Me possum, casu quod te fortitus amicum*. Et versu 90. & seqq. ita interpungendum, ut in textu Rob. Stephani interpunxi. *Atque alios legere ad fastum*, non autem *ad fastum optaret*. Quod vero Torrentius affirmat, falsum esse: id, quod Lambinus scribit, in pluribus manuscriptis *honestos*, quam *honestos* legi: optassem & hoc loco; & multis aliis, viri, si verum admittimus, longè se majoris honori pepercisset. Certè in septem Codicibus, quorum excerpta mihi videre contigit, uno consensu *honestos* legitur. Et verò, cum nobilitatem hic contemnat, qui est, qui non videat ejus proposito longè convenientius esse, dicere, eos honoribus non honestos incedere, sed honestos. Et ita hac eadem Satyra:

— Quod

Nolim onus haud unquam solitus portare molestum. Rutgeri.

89. *Pœniteat sanum.] Nil me pœni-*

tere debet, quamdiu sanus sum. Eoque.] Atque ideo.

90. *Non.] Non sic me defendam, ut, &c. Dolo factum negat esse suo.]* Nul-
 lus in eo dolus, si quis ignotis parentibus nascatur; sed à Jurisconsultis petita loquendi consuetudo, qui sine dolo malo nullum grave delictum statuunt. Lata tamen culpa dolo comparatur. *Dolum ergo pro delicto accipimus. Torr. Dolo.]* Suo vitio & culpa.

94. *Ævum remeare, &c.]* Repuerascere.

95. *Atque alios legere ad fastum.]* Suspicor scriptum fuisse *fastus*: quod est *fastos*. Si natura, inquit, permetteret plebejo homini, ad fastos ire, & ex iis pro arbitrio parentes sibi legere; ego meis contentus essem. Si mihi igitur ex fastis, vel nobilissimos, vel antiquissimos eligere parentes detur: valde id recusem. *Heinsius. Legere ad fastum.]* Eligere ad ostentationem.

96. *Optaret sibi quisque.]* Ut alios parentes quisque sibi optaret. Ego meis contentus nolim, &c. *Honestos Fascibus.]* Parentes ornatos magistratuum insignibus. Alii leg. *Onustos.*

97. *Fascibus & sellis nolim.]* Nollem legitur in multò pluribus exemplaribus. Benè autem *sellæ* majorum erant magistratuum,

- Nollem onus, haud umquam solitus, portare molestum.
 100 Nam mihi continuò major quærenda foret res,
 Atque salutandi plures: ducendus & unus
 Et comes alter, uti ne solus rursus peregre
 Exirem; plures calones, atque caballi
 Pascendi: ducenda petorruta. nunc mihi curto
 105 Ire licet mulo, vel, si libet, usque Tarentum;
 Mantica cui lumbos onere ulceret, atque eques armos.
 Objiciet nemo sordes mihi, quas tibi, Tulli,
 Quum Tiburte via prætorem quinque sequuntur
 Te pueri, lasanum portantes œnophorumque.
 110 Hoc ego commodius, quàm tu, præclare senator,

rium, ut & fasces, qui à lictoribus præferebantur. Guil. Canterus Novar. lect. lib. 4. cap. 12. Torrent.

99. Onus.] Nobilitatis onus.

100. Res.] Divitiæ & opes.

101. Atque salutandi plures.] Suffragiorum vel ambitionis causa.

102. Et comes.] Honoris gratia.

103. Plures calones.] Propriè sic dicti militum servi, à ferendis lignis palisque ad militiæ usum: vel quia ligneas clavas gerebant, quæ Græci κλάω vocant, ut Festus voluit. Quidquid sit, vetus Horatii Glossèma monet, Calones appellari viliores servos, urbanos, rusticosque, ad imitationem Calonum, qui in exercitu serviunt. Quamquam hi fere liberi erant, sicut & lixæ. Torrentius.

104. Petorruta.] Gellius libro xv. cap. xxx. Mirum autem pro Rursus peregre in IX. M. S. exemplaribus reperisse me Rursus peregre aut. Torrent. Petorruta.] Vehicula Gallica. Curto Ire licet mulo.] Curium vocabant veteres quicquid factum, minutum, mutilum, ac malè parvum esset. ut curtos Judæos ob præcisam pelliculam, curtos mulos ob diminutam forte caudam, ut nunc quoque utimur. Sic Curto centusse licetur, Persius Sat. v. pro non integro. Nannius Miscell. lib. 4. Torrent. Curto.]

Milli-

Mulo qui caudam habet decurtatam.

106. Mantica.] Hippoperis appellat Seneca Epist. lxxxvii. M. Cato Censorius canterio vehebatur, & hippoperis quidem impositis, ut secum utilia portaret. quod privato quidem honestum est. Hic verò de prætore in magistratu proficiscente agitur, cui merito sordes exprantur. quæritur enim in re domestica continentia laus, in publica dignitatis. Torrent. Mantica cui.] Pera in qua res necessaria ferebantur. Eques, &c.] Sessor.

107. Sordes.] Avaritiam vel ignobilitatem. Tulli.] De quo superius.

108. Tiburte via.] Via extra portam Esquilinam, quæ Tibur ducit.

109. Lasanum.] Λάσανον non eodem modo exponunt Grammatici. nam & inter culinæ instrumenta referunt; & pro matula & pro sella familiari accipiunt, qua ventris exonerandi causa utimur. Unde & λασάνωφορος; servi, qui domino lasanum ministrabant. Turneb. lib. 13. cap. 3. Torrent. Lasanum portantes.] Vas, in quo alvus exoneratur. Angl. à clofe stole. Oenophorumque.] Vas, in quo vinum ferebatur.

110. Hoc ego commodius.] Tè hoc non arbitror esse prævocabulum, sed causalem copulam, ut hæc sit sententia: hoc, id est, ideo ego vivo commodius quam tu &

Millibus atque aliis vivo. quacumque libido est.

Incedo solus: percunctor quanti olus ac far:

Fallacem circum vespertinumque pererro

Sæpe forum: assisto divinis; inde domum me

115 *Ad porri & ciceris refero laganique catinum.*

Cæna ministratur pueris tribus, & lapis albus

Pocula cum cyatho duo sustinet: adstat echinus

Vilis;

tu & quam multi, quod quacumque libido est, incedo solus, &c. ita ut τὸ commodus repetatur ad ablativos casus multis aliis, & subintelligatur τὸ quod. Cruquius. Hoc ego.] In hac re & multis aliis.

111. *Millibus atque aliis.*] Hæc vetus lectio, quam Lamb. suis sedibus exturbavit; & substituit, *Multis atque aliis*, immemor veteres mille dixisse, non pro eo quod Græci χιλιοί, sed quod χιλιάς dicunt. *Torrent. Libido est.*] Voluntas.

112. *Quanti olus.*] Quanti venditur olus.

113. *Fallacem circum.*] *Circus* locus Urbis celeberrimus. Quæ celebritas causa fuit, ut eò confluerent omnis generis impostores, præsertim Chaldæi, astrologi, sortilegi, conjectores, arctologi, & quos agyrtas ac circulatores appellamus, ceterique qui nugas venditant, & ut facete apud Gell. Attius, *Qui aures verbis divitum alienas, suas ut auro locupletent domos.* Ab his *fallacem circum* appellat Poëta. Plura Turn. v. c. XXI II. *Torr. Fallacem circum.*] In circo fallaces Astrologi & somniorum interpretes erant frequentes. *Vespertinum.*] Rectè. matutinum enim litibus negotiisque perstrepebat. Malè itaque Lamb. nihil referre ait, itane, an *vespertinum* legatur. Illud enim multo elegantius. *Torrent. Vespertinum.*] Vespere.

114. *Assisto divinis.*] *Divinos* vocat conjectores omnes, homines, ut inquit Gellius, lib. XIII. cap. I. *ævuscatores, cibum quaestumque ex mendaciis captantes.* Atque ad eò hinc privatae suæ vitæ libertatem ostendit Horatius, qui quod viri

graves non facerent, tali turbæ in Circo assisteret. Male itaque, ne dicam inepte, qui de sacrificiis interpretantur: nec loco nec tempore opportuno. *Torrent. Assisto divinis.*] Interfuit rebus divinis vel rerum futurarum divinatoribus, nempe in Circo.

115. *Laganique.*] Sic habet vetus lectio summo consensu; quam Lamb. abrogavit & *lachanum* substituit, nihil præter porrum, cicer, & olera Horatio apponens. Receptam tamen lectionem assertore Turnebo lib. IX. cap. XIX. retineo. *λάχανον* enim placentæ genus simplicissimum, ex simila & oleo recenti, teste Helychio. Cujus cum non medici tantum meminerint, sed & Suidas, & Athenæus quoque illud inter veterum cæcas retulerint, ego sane lepidissimi Poëtae cœnam paulò lautius instruxerim. *Torrent. Laganique catinum.*] Oleris catinum.

116. *Pueris tribus.*] Hoc est, paucis, nullo strepitu. *Pueris tribus.*] A pueris tribus. *Lapis albus.*] Mensa marmorea, ad differentiam mensæ escariæ, quam *Cibillam* à cibo, vel ut Festus, *Cillibam* vocabant. *Torrent. Lapis albus.*] Mensa marmorea,

117. *Pocula cum cyatho duo sustinet.*] Notat Turneb. lib. IX. cap. XIX. ex Agretio Delphicam mensam plurimis poculis onerari solere, sed numero semper pari. Unde & Cicero *Scyphorum paria complura.* At Horatio qui solus accumberet, par unum fatis erat, una cum cyatho, quo certa mensura vinum & aquam è vasis hautirent & defunderent in pocula, quod *πυαλίσει* Græci ap-

Vilis, cum patera guttus, Campana supellex.
Deinde eo dormitum, non sollicitus, mihi quod cras
 120 *Surgendum sit manè; obeundus Marsya: qui se*
Vultum ferre negat Noviorum posse minoris.
Ad quartam jaceo: post hanc vagor, aut ego lecto,

Aut

pellabant. quique id faciebant ad *Cyathos stare* dicebantur. *Torr. Adstat mihi echinus.*] Adstat mihi cœnanti echinus, id est, vas fictile, sic nominatum à similitudine echini marini. *Adstat echinus Vilis, &c.*] Hæc communis etiam veterum libtorum scriptura est, alii distinguunt post *echinus*; *Adstat echinus, vilis cum patera guttus.* Sed cum tota illa supellex Campana, sive fictilis fuerit, quare non æque *echinus* ac *guttus vilis* appelletur? Porphyrio *Adstat echino*, id est, propter echinum, legit. Sed hoc quoque pro arbitrio Lectoris sit. Magis in eo laborant Grammatici, ut quid hîc *echinus* sit nobis explicent. Hesychio inter alia multa, quæ à Græcis *echini* nomine appellantur, est etiam *λοπίης ἢ οὐδὲ μαγειρικόν*, Polluci *χύτρας εἶδος*. Differunt autem *λοπίης* & *χύτρας*. nam illud *patinam*, hoc *ollam* significat. Et quoniam vas esse constat vel mensæ vel culinæ usibus destinatum, ab aliqua haud dubie animalis similitudine dictum. Echini autem forma in rotunditatem conglobata. Acroni libens assentior, ut vas fuerit aut æneum aut fictile, quo vel calices, ut ille ait, vel manus etiam, si ita mavis, abluerentur. quam *Trichilam* quoque dictam volunt, ut rectè à meo iudicio Turnebus lib. ix. c. xix. *Torrent.*

118. *Vilis.*] Parvipretii *Guttus.*] Exgutto vinum guttatim seu minutatim fundebatur. *Campana supellex.*] Sic libro II. Sat. III.

Campana solius trulla:

pro fictili, ob argillæ in Campania bonitatem & copiam, unde plurimæ illic figlinæ. Atque hinc *Osca tellus* pro argilla: eamdemque ob causam Beneven-

tani calices celebrantur in tenuiorum mensis. nam Osce Beneventani, aut Campani erant, aut Campanis proximi. Turneb. lib. 2.3. cap. 6. *Torrent. Campana supellex.*] Vasa fictilia in Campania facta.

120. *Obeundus Marsya.*] Obeunda prima pars fori, ubi posita est statua Marsyæ in litigatorum terrorem. *Marsya.*] Notum autem Phygii illius tibi-cinis nomen, cui ab Apolline victo pellicis detracta est, Faunorumque ac Nympharum ab ipso mortem effusa lacrymæ in anem ejusdem nominis conversæ. Hujus autem *Marsya* statua quædam erat Romæ, ea fori parte, qua & rostra; ubi & vadimonia obiti & lites agitari solitæ. unde & ipsi loco nomen. Sed ingeniose admodum Horatius, perinde ac si victus atque excoriatus Marsya, non tam ideo doleat, quam quod Novium inter iudices versantem aspicere cogatur. *Torrent.*

121. *Minoris.*] Duorum fratrum Noviorum junior erat improbissimus litigator, qui ad hanc statuum summo mane turpissime fœnerabatur.

122. *Ad quartam.*] Ad horam quartam. *Post hanc vagor, aut ego lecto, Aut scripto, quod me tacitum juvet, &c.*] Sensus est, Postquam aut legi aut scripti quidpiam, quod me suaviter afficiat, recreetque. Vel post lectionem, aut scriptionem rei seu materiæ alicujus, quæ & levamento & voluptati sit mihi: deinde porro oleo & quidem melioris notæ perungor solens. Punctum itaque post *re juvet* inducendum. *Aut ego lecto.*] *Leitare* & *scriptitare* verba sunt usu cognita: *lectare* & *scriptare* non ita. Quid ergo si continua oratione legatur usque ad ver-

*Aut scripto, quod me tacitum juvet. ungor olivo,
Non quo fraudatis immundus Natta lucernis.*

- 125 *Ast, ubi me fessum Sol acrior ire lavatum
Admonuit, fugio rabiosi tempora signi.
Pransus non avide, quantum interpellet inani
Ventre diem durare, domesticus otior. Hæc est
Vita solutorum misera ambitione gravique:*
- 130 *His me consolor, victurum suavius, ac si
Quæstor avus, pater atque meus patruusque fuissent.*

SATYRA

ad versum sequentem; & lecto & scripto sint absolute posita, pro postquam legi aut scripsi quod silentio me recreet; ungor olivo, more loquendi non vulgato? sed neque ineleganti, ut *audito, comperto*, & similia. Sic *frui parto, parere parto*, Virgil. *Torrent. Lecto.*] Lectito aut scripto.

123. *Ungor olivo.*] Recte Turnebus lib. 4. cap. 9. monuit *oleum* intelligi debere quod Aëtius *λίχνιδίων* appellat, villius sordidiusque, quo ad lucernas utebantur. non quod ex lucerna sumtum, sed quod odore tale esse sentias. *Torrent. Olivo.*] Oleo, non ex lucernis detracto.

124. *Natta.*] Ita habet vetus scriptura, & *Natta* sive *Nata* celebre Pinatiorum cognomen, ut ex Cicerone, Tacito tabulisque Capitolinis constat: Mureti, qui primus *Naca* pro fullone restituit, ingenium quidem & diligentiam laudo, sed *Natta* tamen retineo. quid enim in eo lepōris & gratiæ, si cum immundo fullone se conferat? Denique sententiæ nostræ accedit Juv. Sat. v. 111.

Cum Pansa eripiat quiddid tibi Natta reliquit.

Turneb. lib. 23. cap. 22. *Torrent. Natta.*]

Sordidus quidam Romanus.

125. *Sol acrior.*] Sol calidior.

126. *Rabiosi signi.*] Caniculæ.

127. *Pransus non avide.*] Veteres diem agendis rebus, noctem curandis corporibus dabant; non quin sapius die cibum fumerent; sed non ad fatietatem, nisi in cœna tantum. Quamquam ne hoc quidem perpetuum. Domitianus enim ad satietatem prandebat, cœnabat autem parcissime. Plura Muretus Variarum lectionum III. cap. xii. *Torrent. Non avide.*] Pransus moderate & parce. *Interpellet inani.*] Quantum non sinat me integrum diem inani ventre permanere.

128. *Domesticus otior.*] Domi otium ago.

130. *His me consolor.*] Hac vita me consolor. *Victurum.*] Sic plures & meliores libri: alii *victurus*. *Torrent. Ac si Quæstor avus.*] Suavius quam si ex familia essem senatoria.

SATYRA VII.

Rixam Rupili cognomento Regis cum Græculo quodam Persio describit. Proscriptus enim ab Augusto Rex, fugit ad Brutum, ubi Horatio tunc tribuno militum ignobilitatem exprobrasse ferunt, qui nunc eam contumeliam ulcisci velit.

PROSCRIPTI Regis Rupili pus atque venenum
 Hybrida quo pacto sit Persius ultus, opinor
 Omnibus & lippis notum & tonsoribus esse.
 Persius hic permagna negotia dives habebat
 5 Clazomenis, etiam literis cum Rege molestas:
 Durus homo, atque odio qui posset vincere Regem:
 Confidens tumidusque: adeo sermonis amari,
 Sisennas, Barros ut equis præcurreret albis.

Ad

1. **R**upili.] Inter Rupilium cognomento Regem & Persium quandam natione Græcum, molesta lites exiterunt. Rupilius ab Augusto in triumphatu proscriptus est & damnatus. Pus, atque venenum.] Pus venenosum, id est, pestiferam maledicentiam. Vel ipsum Rupilium ingenio improbo.

2. *Hybrida.*] Sic libri nostri omnes; sed *Ibrida* fortasse scribendum sit, non ab *Uros*, ut Grammatici voluere, sed quod *Umbros* antiqui, aut *Imbros Ibrofque* (parum enim differre videtur) spurios appellarunt. Unde & Umbris Italiae populis nomen, quod insititii essent, & *umbri* ovium quoddam mixtum genus apud Plinium lib. VIII. cap. XLIX. ut eleganter sane Conjectaneis in Varronem Jos. Scaliger annotavit. Vel *Hybrida*. Caninus, canina mordacitatis, ut Cruquius exponit. *Torrent. Hybrida.*] *Hybrida* ex patre Asiatico & matre Romana natus. Angl. a *mongvell*.

3. *Lippis notum, &c.*] Quæ jam in ora vulgi abierunt, tonsoribus atque lippis nota dicuntur, propterea quod olim in constrictarum confessibus omnes rumores narrari consueverunt. *Erasmus. Lippis notum.*] Lippi ad se alliunt loquaces. *Tonsoribus.*] Apud ton-

fores multas dici horas conterunt loquaces.

5. *Clazomenis.*] *Clazomenem* etiam vocat Plinius; ad Cherfonesi Isthmum. olim, ut nonnulli volunt, Gryna dicta est. sed alii *Gryniam*, seu *Grynium*, vicinum fuisse oppidum tradunt. Stephanus *Grynos* vocat. Unde *Grynæus Apollo*. Servius Ecloga VI. *Torrentius. Clazomenis.*] Urbe Alia. *Cum rege.*] Cum Rege Rupilio.

6. *Durus homo.*] Duræ cervicis homo. *Odio.*] Odium apud Classicos auctores sæpè molestiam ac fastidium significat, præsertim importuni sermonis assiduitate natum. Lucret.

— *At flagrans odiosa loquacula.*
Torrent. Odio.] Orationis acerbitate.

7. *Confidens.*] Audax. *Tumidus.*] Vetus haud dubie scriptura, non *tumidusque*. *Torrentius. Tumidus.*] Superbus. *Sermonis amari.*] Odiosi, inluavis, mordacis: homo petulans in maledicendo. *πικρῶν* appellant Græci, hominem amare irasci solitum. *Lambin.*

8. *Sisennas, Barros.*] *Barros* duos jam ante cognovimus. *Sisenna* autem Aponiorum & Corneliorum cognomen. *Aculeo* certè non caruit Cornelius ille *Sisenna* apud Dionem lib. LIIII. quide uxoris

Ad Regem redeo. postquam nihil inter utrumque

- 10 *Convenit (hoc etenim sunt omnes jure molesti,
Quo fortes, quibus adversum bellum incidit. inter
Hectora Priamiden, animosum atque inter Achillem
Ira fuit capitalis, ut ultima divideret mors:
Non aliam ob causam, nisi quod virtus in utroque*
- 15 *Summa fuit. duo si discordia vexet inerteis,
Aut si disparibus bellum incidat, ut Diomedis
Cum Lycio Glaucio; discedat pigrior, ultrò
Muneribus missis) Bruto prætorè tenente
Ditem Asiam, Rupili & Persi par pugnat, uti non*
- 20 *Compositus melius cum Bithe Bacchius. in jus*

Acres

horis vita reprehensus, in Senatu ausus fuerit dicere se illam & sciente & suadente Augusto Cesare duxisse, notans principis cum ea consuetudinem, quam nuptiis celaram vellet. *Torrent. Sisennas, Barros.*] Nobilissimos convitiatores. *Ut equis.*] Ut longe superaret. Equi albi dicuntur omnium celerissimi.

10. *Hoc etenim sunt omnes jure molesti.*] Omnes molesti eo sunt jure, quo fortes, id est, eandem sibi libertatem vendicant. *Molesti*] Ita garrulos ac loquaces vocat. Quorum quanquam ingens sit odium, cum tamen gloriolam inde aliquam tamquam dicaces aucupentur, æmulo nolunt cedere, perinde ac qui de bellica gloria contendunt. *Torr.*

12. *Priamiden.*] Priami filium.

13. *Ira capitalis.*] Quæ non nisi alterius interitu sedaretur: tam pestifera ac perniciofa. *Lambin.* *Ut ultima divideret mors.*] Ut sola mors litem dirimeret.

15. *Duo si.*] Duos ignavos.

16. *Disparibus.*] Forti & ignavo.

17. *Glaucio: discedat.*] Glaucius ignavior, ultrò Diomedis, ut ab armis discederet, munera misit aurea pro æreis. *Discedat pigrior.*] Nescio quid sibi velit quod in quinque exemplaribus *pulterior* pro *pigrior* legitur. An forte ad Glaucium referri debet? ille enim pulcior ac

lautior, arma sua aurea cum æreis permutavit. *Torrent.*

18. *Bruto Prætorè tenente Ditem Asiam.*] M Brutus & C. Cassius, eo anno quo Cæsar interfectus est, prætores urbani, lege Pedia contra interfectores ejus lata, in provincias suas Cretam & Bithyniam abiere. Postea vero Brutus Macedoniam à Senatu obtinere jussus, in Asiam ad contrahenda undique auxilia profectus est, atque ibi ante bellum Philippense, quo occisus est, multa præclare gessit. quod dictum volui, ut quare prætorè vocet Horatius, & quomodo Asiam tenuerit, non ignoretur. *Torrent. Tenente.*] Bruto Asiam occupante.

19. *Pugnat, uti non.*] Verbis acerbe contendit.

20. *Compositus.*] Optimæ notæ libri complures *Compositum* habent. quod quadam loquendi novitate Lectorem excitat, ideoque mihi quidem magis arderet. Elegans autem verbum *componere*, quemadmodum & *committere*. Unde commissiones gladiatorum, pugilum, rhetorum, Poëtarum. *Torrent. Compositus melius.*] In certamen congressurus. *Cum Bithe Bacchius.*] Bithus & Bacchius erant par Gladiatorum. *In jus procurunt.*] Codex Bland. vetustissimus habet, *Inius procurunt*, cui subscribendum censeo: post multas namque inter se

*Acres procurrunt, magnum spectaculum, uterque,
 Persius exponit causam, ridetur ab omni
 Conventu, laudat Brutum, laudatque cohortem:
 Solem Asiæ Brutum appellat, stellasque salubreis
 25 Appellat comites, excepto Rege: Canem illum,
 Invisum agricolis sidus, venisse ruebat,
 Flumen ut hibernum, fertur quò vara securis.
 Tum Prænестinus falso multumque fluenti*

Expres-

contumelias, post multa convicia & maledicta procurrebant foras in conventum sociorum ad Brutum, ut is causa cognita, litem dirimeret, eosque componeret. *Intus* autem *procurrere*, est de loco interiore & secessu aliquo in publicum prodire. *Craquius*.

21. *Procurrunt*.] Quinque codd. M. S. *concurrunt*; quod quare damnaverit Lamb. ut supposititium & adulterinum, nescio. *Concurrere* meo iudicio, duello aptius est. Guil. Canterus Novar. lect. lib. 4. cap. 12. *Torrent. Procurrunt*.] Cur-runt in publicum. *Spectaculum*.] Spectaculum theatri & iudicii.

22. *Causam*.] Causam suam.

23. *Cohortem*.] Antiqua lectio *choortem*, ut in veteri denario Antonii III. viri *CHORTIS SPECULATORUM*. *Cohortem* autem Bruti comitum intelligo. Vel ut Craquius vult, quæ Consuli aut pratori in provincia erat pro satellitio & comitatu. *Torrent*.

25. *Comites*.] Comites Bruti. *Excepto Rege*.] Præter Rupiliū Regem. *Canem illum*.] Acerbius erit maledictum, si canem appellet hominem impudentem, atque, ut Cynici solent, conviciis oblatrantem, deinde talem canem pestilenti canis astro conferat. de quo Poëta x. *Aneid*.

Ille sitim morbosque ferens mortalibus agris,

Nascitur, & levo contristat sidere cœlum. *Torrent*.

Canem illum.] Caniculam pestiferam; sidus horribile.

26. *Ruebat*.] Inconsulte dicebat.

27. *Flumen ut hibernum*.] Græcum expressit vocabulum *Ἰβερὸς* seu *Χειμαρῖος*, quod hieme non aestate fluit. Nos *torrentem* dicimus. Atque ita de Pindaro lib. IV. Od. 11. Vide Turneb. lib. 2. cap. 1. *Torr. Fertur quo vara*.] Quo frondator raro pertingit, ut ligna cadat.

28. *Tum Prænестinus falso multumque fluenti*.] In MSS. exemplaribus melioris notæ, *multoque fluente*. Aut, ut notat vir doctissimus Torrentius, *fluenti*. E qua sola scriptura, vera lectio est eruenda. quæ est, *multoque*.

*Tum Prænестinus falso multoque fluenti
 Expressa arbuslo regere convitia.*

Nihil est certius. Optimus & eruditissimus sui sæculi Turnebus, mentem Poëtae vidit: veram scripturam non vidit. Interpretatio allegoriæ sequitur postea, & causa,

— Durus

Vindemiator & invictus.

Quare cave de hac lectione dubites: quæ & codicum autoritate & ipsa ratione nititur. Et fortassis ebrietatem innuit Rupilii & vino depositum fuisse significat; id quod vindemiatoribus, cum quibus eum confert, solet evenire. *Heinsius. Prænестinus, &c.*] Rupilius Rex, Præneste natus. *Multumque fluenti Expressa arbuslo*] Bene, nam de vindemiatore loquitur, qui veluti decussa ex arbore in viatorem convicia regereret, ob gustatam vindemiam largius & ipse fluens. *Torrent*.

29. Expres-

- Expressa arbuslo regerit convicia, durus*
 30 *Vindemiator & invictus; cui sæpe viator*
Cessisset, magna compellans voce cucullum.
At Græcus, postquam est Italo perfusus aceto,
Perfusus, exclamat: Per magnos, Brute, Deos te
Oro, qui Reges consuêris tollere; cur non
 35 *Hunc Regem jugulas? operum hoc, mihi crede, tuorum est.*

SATYRA

29. *Expressa arbuslo.*] Convitia de-
 prompta ex pectore mordaci & copio-
 so. *Regerit convitia.*] Retorquet. *Du-
 rus.*] Ut durus vinitor.

30. *Viator.*] Viator prius de via vindemiatori convitatus, coactus est cedere.

31. *Cucullum.*] Nihil necesse erat geminare l. *Cuculus* enim mediam producit, ut ex pluribus Plauti versibus constat. Est autem avis verna, tam Græcis quam Latinis, à voce *κῦκλυ* quam ingeminat: unde & *κῦκλυζειν* & *κῦκλυξ* & *cuculus* appellata. Vox ejus insuavis & immodulata, effecit ut *κῦκλυξας* appellent Græci, homines qui insulso atque inordinato sermone molesti sunt. Socordia etiam atque inertia ejus, quod bona anni parte vulsis fœde plumis incubans delitescat, hominibus avi similibus, avis quoque nomen imposuit, imperitis maxime atque incompositis. Insignis autem ejus astus in supponendis alieno nido ovis. Sed quia magna in eo impudentia est, Gallis occasionem præbuit, ut *cuculos* vulgari idiomate vocent, quia nulla rerum domesticarum cura aberrare uxores & aliorum ingredi cubilia patiantur. Horatii vero locum Plinius illustrat lib. xviii. cap. xxxvi. ait enim per imitationem cantus alitis temporarii, quem *cuculum* vocant, ex-

probrari solere sero putantibus vitem desidiam suam, quod dedecus esset falcem ab illa voluere in vite deprehendi. Id Poëta de quovis opere rustico fieri consuevisse ostendit. De vindemiatore enim loquitur. At vindemia tempore cuculus non ultro apparet. Denique ex quavis causâ *cuculi* appellatio merum opprobrium est. Turneb. lib. 2. cap. 7. *Cucullum.*] Desidens vinitorem, & eum appellans avem pigram ac nidi sui obliviscentem.

32. *Italo perfusus aceto.*] Ita Perfusus quoque;

Stoicus hic aurem mordaci lotus aceto;
 acida enim & salsa acuiunt irritantque stomachum. Unde sale acetumque in pectore habere dicuntur homines acuti arguti que, qui pungant ac distis feriant, De sale res nota; de aceto Plautus Bacchi.

Nunc experiar sine acetum tibi peracti in pectore.

Et Pseud.

Ecquid habet is homo aceti in pectore?
 Respondet alter: *Atque acidissimi.* Postremo sic hominem *acide* linguæ dixit Seneca Controversiarum lib. x. *Torrent. Aceto.*] A perfusus mordacitate Italica.

35. *Hunc Reges.*] Julium Cæsarem. *Operum hoc tuorum est.*] Hunc Rupilius Regem jugulare ad te pertinet.

Priapum deum, custodem hortorum, inducit querentem de Canidia & Sagana veneficis, & quæ ab illis in occulto fierent describentem.

OLIM truncus eram ficulnus, inutile lignum:
 Quum faber incertus scamnum, faceretne Priapum,
 Maluit esse Deum. Deus inde ego furum aviumque
 Maxima formido. nam fures dextra coercet,
 5 Obscenoque ruber porrectus ab inguine palus:
 Ast importunas volucreis in vertice arundo

Terret

HÆC Satyra, omnium festivissima, Esquilinum illud veneficium evulgat, de quo Canidia ipsa in Epodis:

Et Esquilini pontifex venefici
 Impune ut urbem nomine impleris
 meo.

1. *Olim truncus eram.*] Ego Priapus olim truncus eram. *Truncus eram ficulnus.*] Theocritus pulcherrimo in Priapum Epigrammate ex ficu & ipse hunc deum nobis statuit; de quo Arnobius l. b. v. Sed hic iterum quæram, quare Ichthyphallo hoc lignum potissimum Bacchus delegerit? Ego ad arboris naturam referre malim. constat enim ficum inter omnes plantas succi plenissimum esse, ac spiritum exhalare acrem imprimis ac calidissimum. Quo fit ut ligni ejus cremati fumus maxime mordeat, atque ex cinere factum lixivum abstergendi vi ceteris præster. Quæ cum partim ejus calore, partim humore fiant, calidum autem & humidum omnia generent, nec aliud sint phalli aut Priapi, quam symbolum quoddam generationis; merito ex ficu, cujus arboris perspicua fertilitas est, potissimum formabantur. Quin & Bacchus ut vitem sic ficum quoque invenisse traditur. unde & *σεφύλιος* & *συκίτης* dictus est. Bacchi autem & Veneris filius Priapus, Lampfaci in Hellesponto natus, agro fertilissimo. Sed jam philosophatum est satis. Horat. enim nullum hic, opinor, mysterium tangit: sed, quod satyricum decet, deum despiciabilem, &

de quo dubitaret an in cæli senatum assumptus esset, è ligno quoque fragili fabricavit, & ficulnum esse voluit; ut nunc quernum, nunc populeum Catullus; ulmeum alii. hortis præcipue præesse credebatur, propter fecunditatem: ut enim recte Servius, cum alia terra semel creet aliquid, horti numquam sine fructu sunt. Tibullus agricolam deum vocat. *Torrent. Ficulnus.*] Truncus fici arboris. *Inutile lignum.*] Inutile hic non tam concernit & exprimit naturam ligni, quam trunci figuram, qui erat inets *ἀργυρὸν καὶ ἀμυρῶν*, non dolatus, nulli usui accommodatus. verum desit truncus *inutile lignum* nominari, ubi ex eo jam factus esset Priapus. *Cruquius. Inutile lignum.*] Lignum nullam ad rem utile.

2. *Incertus.*] Dubius.

4. *Formido.*] Sum formido. *Dextra.*] Neque enim inermem decet esse custodem, & fals in re rustica plurimum præstat. *Torrent. Dextra coercet.*] Dextra quæ falcem tenet.

5. *Ruber.*] *Ruber Priapus* ipse cum rubente fascino; & merito, rubore enim notatur calor, in generatione præcipuus. At Priapum *ἄργυρῶν* appellat Orpheus. Et sane, quicquid de hoc deo fabulantur Poætæ, Libero patri, ac proinde Soli sive Apollini convenit, *ἄργυρὸν τὸ γένικρον*, teste Eustathio & aliis. *Torrent. Palus.*] Penis ex palo factus.

6. *Importunas volucreis.*] Quod sine ulla

Terret fixa, vetatque novis considerare in hortis.

Huc prius angustis ejecta cadavera cellis

Conservus vili portanda locabat in arca.

10 *Hoc miserae plebi stabat commune sepulcrum,*

Pantolabo scurræ, Nomentanoque nepoti.

Mille

ulla Dei reverentia, quovis tempore essent molesta. *Cruquius.*

7. *Terret.*] Terrere hic non tam metum injicere significat, quàm abigere ac summovere. Atque ita ipse Horat. lib. II. Sat. v.

Ut canis à corio nunquam absterrebitur uncto.

Et Cicero pro Plancio: *Neminem à congressu meo, neque janitor meus, neque somnus absterruit.* Torrent. *Novis considerare in hortis.*] In hortis nuper satis, vel, nuper à Maxenate institutus.

8. *Huc prius.*] Ad hunc locum ubi Priapus stabat. *Angustis ejecta cadavera cellis.*] *Calla*, inquit Festus, quod ea celerentur quæ occulta esse volumus, per æ scribendum. Alii per e sine diphthongo, ut & Isidorus, *Cella quod nos occultet & ceter.* Dicitur igitur *cella*, servorum mansuicula. Nec servorum tantum, sed & tenuiorum habitacula, quæ fere in cœnaculis erant. Quin meretricum quoque. Juven. Sat. III.

— *Dubitas alta Chionem deducere cella.*

Hinc *cellaria*, etiam in templis ac divitum ædibus, pars remotior obscuriorque, celandis rebus apta. *Ejecta* quoque proprie dicit; non *elata*, ut de exequiis fere loquuntur auctores, quando aliquis sepulturae honos. *Torrent.* *Cadavera cellis.*] *Cadavera* inopum & plebeiorum hominum.

9. *Conservus vili.*] Hic merito dubites, *conservum* ne vocet ejus intuitu qui mortuus sit; an ejus potius cujus opera portando cadaveri conducta fuerit. Vile sane ac servile officium fuisse vespillonum ac sandapilariorum, quos *vez eg-Φίπς* vocant Græci, demonstrat etiam Juven. Sat. II.

— *Conducere flumina, portus,*

Siccandam eluviem, portandum ad busta cadaver.

Torrentius. *Locabat in arca.*] De Sandapila loquitur, qua misera plebs efferebatur. Vide Turneb. libro 30. capite 30. *In arca.*] Non in ornato fero. Olim enim apud Romanos, servos sepeliebant. Vetus Commentator:

Antea Esquilina regio sepulcris servorum & miserorum erat dedicata.

Rutgerf.

10. *Hoc miserae, &c.*] Constitutum est sepulchrum. *Commune sepulchrum.*] Sic de terra Lucr.

Omniparens, eadem rerum commune sepulchrum.

Insigni autem veterum in defunctos pietate factum est, ut, qui quo mortuum è suis aliquem inferrent non habebant locum publico ad id destinato eum sepelire possent. qua de re Varro lib. II. Lingua Lat. *Itaque cum locum Africanus Putulucos appellat, quod inde suscitavit perpetuò lumen: non tantum ob bustorum ignes, ut ego arbitror, sed quod mortuis lumina praeferrentur.* Unde & Persius:

Hinc tuba, candela. —

Turneb. lib. 5. cap. 16. Talia autem loca etiam nunc Romæ extant ad ædem D. Pancratii & Sebastiani, quibus successere Christianorum cæmeteria, dicta *δρόσιον* quod dormire significat, magna parentum nostrorum religione tot jam sæculis culta, ob spem resurrectionis. *Torrent.*

11. *Pantolabo.*] Aptum scurræ nomen, qui omnia ab omnibus acciperet, postquam bona sua ipse comedisset. sic enim præsci interpretes, qui & *Mallii* ei nomen dant. *Torr.* *Pantolabo scurræ.*] *Pantolabus* universum patrimonium abligu-

*Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum.
Hic dabat, hæredes monumentum ne sequeretur.
Nunc licet Esquiliis habitare salubribus, atque*

15 *Aggere in aprico spatium: quo modo tristes
Albis informem spectabant ossibus agrum:*

*Quum mihi non tantum furesque feræque, suetæ
Hunc vexare locum, curæ sunt atque labori;*

Quantum, carminibus quæ versant atque venenis

20 *Humanos animos. has nullo perdere possum,*

Nec prohibere modo, simulac vaga Luna decorum

abligurierat. Nepoti.] Luxurioso, qui rem suam familiarem turpiter consumpserat.

12. *Mille pedes.*] Ostendit loci publici amplitudinem, & quidem testamento relicti ab aliquo, qui mortuis quoque opitulari volebat. Quod magis justum esse, quam vivis succurrere, ostendit Arist. Probl. ix. sect. xxx. vi. vi enim sibi ipsi præsidio esse possunt, defuncti non ita. Pet. Victorius Variar. lect. lib. 14. cap. 21. *Torrentius.* *In fronte, trecentos.*] In latitudinem. *Cippus.*] Cippus est lapis in agro erectus, in quo incisæerat formula verborum, quibus testatores declarabant, se certum loci spatium è suis agris excipere, quod vel alicui vel reip. familiæ relinquerent *In agrum.*] In longitudinem.

13. *Hic dabat.*] In Esquiliis datos significabat. *Hæredes monumentum.*] Hæc verba cippo inscripta demonstrabant hoc loci spatium hæredibus esse ademptum. *Sequeretur.*] Ita omnino legendum est, non *sequeretur*, ut in plerisque M. S. Turneb. lib. 5. cap. 16. Hoc, inquit, monumentum non est hæredum, sed hominum tenuium & nullum hærediolum habentium, nullamque decempedam possidentium.

14. *Esquiliis habitare.*] In quo colle olim sepulcreto, Mæcenas domum pulchram jam extruxerat hortosque amœnos adjunxerat. *Salubribus.*] Non oscitanter transendum, quod *salubres vo-*

cat *Esquilias.* Nam & Augustus illic æger, nempe in Mæcenatis domo, cubare solitus; & ad quietem se conferens Tiberius, è Carinis ac Pompejana domo Esquilias, in hortos Mæcenatianos commigravit. Antea vero etiam supplicii locus fuerat. quo spectant ea quæ sequuntur. *Torrent.* *Salubribus atque.*] Sepulcris remotis.

15. *Aggere in aprico spatium.*] In colle aperto deambulare. *Quo modo tristes.*] In quo nuper tristes homines.

16. *Informem.*] Deformem.

17. *Quum mihi non.*] Regreditur ad expositionem sui muneris de custodiendis hortis, conquerens sibi multo molestiores esse sagas in ossibus & herbis colligendis, ad homines incantamentis vinciosos, quam fures, feras & aves. *Cruquius.* *Non tantum.*] Non tam fures, &c. quam.

19. *Versant.*] Immutant.

20. *Has.*] Veneficas.

21. *Simulac.*] Postquam. *Vaga Luna.*] Sic virg. *Hic canit errantem lunam.* & Papinius, *Vaga luminina noctis.* Luna autem eadem quæ & *Hecate* & *Diana*, ut nocti, sic veneficiis præesse credebatur. Eam cælo devocabant veneficæ, quo proprii facta, majores herbis, quæ noctu legebantur, vires infunderet. Sed quo plenior erat luna, eo veneficiis efficacior putabatur: nec temere rem magnam, nisi pleni lunio aggrediebantur. Sed quod *succinellam* Canidix pallam tribuit,

- Protulit os, quin ossa legant herbasque nocenteis.
 Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
 Canidiam pedibus nudis, passoque capillo,
 25 Cum Sagana majore ululantem: (pallor utrasque
 Fecerat horrendas adspectu) scalpere terram
 Unguibus, & pullam divellere mordicus agnam
 Cæperunt. Cruor in fossam confusus, ut inde
 Maneis elicerent, animas responsa daturas.
 30 Lanea, & effigies erat, altera cerea: major
 Lanea, quæ pœnis compefceret inferiorem.

Cerea

tribuit, eo quidem ab Ovidio discrepare videtur; sed de palla loquitur, quæ, quod longior esset, succingi quidem, hoc est, sustolli debuit, ne gressum impediret, & nihilominus defluere cinctura potuit. Sane Servius in illud Virgilio,

Unum exuta pedem vinculis in veste recincta,

annotavit in sacris nihil solere esse religatum, ejus præsertim, quæ amore solvi vellet. *Torrent.*

22. *Legant.*] Colligant.

23. *Vidi egomet nigra.*] Videlicet è situ & consuetudine nocturnorum sacrorum & veneficiorum. Vide *Turneb. lib. 6. cap. 10. Succinctam vadere.*] Expeditam.

25. *Majore ululantem.*] Hinc apparet duas fuisse Saganas, majorem & minorem. *Turneb. lib. 15. cap. 1.*

26. *Scalpere terram.*] Ita & *Ovid.*

Haud procul egesta serobibus tellure duabus

Sacra facit. —

Fossam enim magicam significat, de qua etiam *Homerus Odyss. 2.* *Turneb. lib. 6. cap. 10. Torrent. Scalpere terram.*] Fodere.

27. *Et pullam divellere.*] Et nigram agnam dentibus discerpere. *Pullam.*] *Tibull. lib. 1.*

*Et me iustravit tedis, & nocte silenti
 Cæcidit ad magicos hostia pulla deos.*

Pro confusus etiam diffusus habent duo codd. Torrent.

28. *Cruor in fossam confusus ut inde.*] *Cruor agnæ discerptæ in fossam terram mittitur.*

29. *Maneis elicerent, animas responsa daturas.*] *Ἐπιέξυγησις.* Manes enim sunt animæ à corpore sejunctæ, quas istiusmodi sacrificiis elici credebant, unde *Ψυχαγωγία* dicta ea magicæ scientiæ pars. *Tibull.*

Hæc cantu finditque solum, manesque sepulcris

Elicit, & tepido devocat ossa rogo.

Torrent. Manes elicerent.] Mortuorum animas excitarent.

30. *Lanea.*] Non sum nescius tota hac Satyra rideri magicam vanitatem; sed tamen quod *lanea* erat altera *effigies*, quæ ceream coërceret, eo fortasse spectat, quod *laneæ effigies* *Compitalibus* noctu dabantur in *Compita*, tot numero, quot liberos homines precabantur salvos esse. *Compita* autem *Laribus* sacra, eorumque dies festus *Compitalis* dicitur. *Nec aliud* putabantur *Lares*, quam animæ hominum redactæ in numerum deorum: auctor *Festus*. *Taceo lanæ in nuptiis, in flaminum pileis, hostiarum infulis, in sepulcris, in expiationibus usum.* *Torr. Lanea & effigies.*] *Dux* erant imagines, altera *lanea*, altera *cerea*. *Major.*] *Major effigies* erat *lanea*, quæ inferiorem, id est, ceream verberaret.

- Cerea suppliciter stabat, servilibus, utque
Jam peritura, modis. Hecaten vocat altera, sævam
Altera Tisiphonen. serpenteis atque videres*
- 35 *Infernas errare canes; Lunamque rubentem,
Ne foret his testis, post magna latère sepulcra.
Mentior at si quid, merdis caput iniquiner albis
Corporum, atque in me veniat mictum atque cacatum
Fulius, & fragilis Pedacia, furque Voranus.*
- 40 *Singula quid memorem? quo pacto alterna loquentes*

Umbræ

32. *Servilibus utque.*] Duo codd. ut que Jam perit. Quod tamen si Lambinus damnat, mihi sane non displicet. Lepide vero Horat. tamquam servili supplicio affici ait eam, quæ nimio plus pateretur. Nam in servos non modo dominorum, sed & legum nota olim atrocitas ob conditionis vilitatem. *Torrent. Servilibus utque.*] Ut miserabiliter peritura.

33. *Hecaten vocat.*] Proserpinam, quæ *Hecate* nominata est, vel quod centum victimis est placanda; vel quod centum annos errare faciat insepultos. *Cruq. Hecaten vocat.*] Proserpinam umbrarum dominam.

34. *Tisiphonem.*] Unam ex tribus furiis, quæ cædes ulciscitur. *Serpentes atque videres Infernas errare canes.*] *Hecate* Tisiphonen adjunxerat; nunc canes illi, huic serpentes attribuit, quibus utriusque dexæ adventus significatur. Sed Tisiphones rarior in magicis mentio. Quin canes illas Stygias, sive *Hecate*, sive *Proserpinæ*, aut etiam *Dianæ* sacras, ipsas esse Furias Servius Grammaticus censuit lib. vi. *Æneid.* additque ululare & canum esse & Furiarum. Turneb. lib. 13. cap. 12. & lib. 16. c. 4. & lib. 20. cap. 44. *Torrent.*

35. *Infernas errare canes.*] Stygias canes Proserpinæ comites. *Lunamque rubentem.*] Ridiculè non pallentem describit lunam, qualis esse solet cum veneficarum carminibus laborat, sed pudore tot scelerum erubescens

tantemque, ne ultra aspiceret. *Torrentius. Rubentem.*] Lunam erubescens.

36. *His testis.*] His beneficiis. *Late-re.*] Latebat.

37. *Iniquiner albis.*] Utinam caput meum habeam merdis inquinatum.

38. *Mictum atque cacatum.*] Tale illud Juvenalis Sat. 1.

Cujus ad effigiem non tantum mejere fas est.

Et Sat. vi.

Effigiemque deæ longis siphonibus implet. *Torrent.*

39. *Fragilis Pedacia.*] Manus. *Pedacia*, aut *Pediatia*. Addunt interpretes equitem fuisse Romanum, qui absumto patrimonio se ipse prostituerat. Bene igitur Flaccus noster muliebri eum nomine appellat. Sed & *fragilis* epithetum ei probe convenit, à frangendo scilicet: *frangere* autem, & *dividere*, & *præsidere*, inter obscœna sunt. *Fragilis* ergo est mollis, qui muliebria patitur. Turneb. lib. 24. cap. 8. *Torrent.* *Fragilis Pedacia.*] Mollis *Pedatius*, qui cum patrimonio pudicitiam amisit. *Furque Voranus.*] Hunc Q. Lutatii Catuli libertum fuisse volunt: ut *Saganam* Pomponii cujusdam, proscripti à triumviris, libertam. fides penes auctores sit. *Torrent.*

40. *Singula quid memorem.*] Transiitio cum enumeratione eorum, quæ peractis sacris egerint veneficæ. *Cruquius. Alterna.*] Alternatim.

q1. Refe-

Umbræ cum Saganæ resonarent triste & acutum?
 Utque lupi barbam variæ cum dente colubræ
 Abdiderint furtim terris, & imagine cerea
 Largior arserit ignis? & ut non testis inultus
 45 Horruerim voces Furiarum, & facta duarum?
 Nam, displosa sonat quantum vesica, pepedi
 Diffissa nate Ficus. at illæ currere in urbem.
 Canidiæ denteis, altum Saganæ caliendrum
 Excidere, atque herbas, atque incantata lacertis
 50 Vincula, cum magno risuque jocoque videres

SATYRÆ

41. Resonarent triste & acutum.] Sic
 Virg. lib. vi.

— Pars tollere vocem

Exiguam.

Triflis igitur tenuisque, ac stridula man-
 nium vos. Ο Ξυφώνες vocant Græci,
 quales fere fœminæ, & Eunuchi omnes.
 Quos cum imitamur, deducere vocem, &
 diducta uti voce dicimur, ut recte Ma-
 crobius lib. vi. cap. IIII. *Torrentius.*
Acutam.] Cum voce tenui & acuta.

42. Lupi barbam.] Hoc quoque versu
 facetissime magica illud delitia. Et
 de lupi quidem dente dextro canino, ut
 in maximis habitus fuerit operibus,
 aliquid Plin. lib. xi. cap. xxxviii. &
 lib. xviii. cap. x. *Torrent.* *Variæ cum*
dente colubræ.] Cum dente colubræ ma-
 culosæ.

43. Imaginæ cerea.] Ob imaginem ce-
 ream, quæ igne liquebat, in perni-
 ciam ejus, quem execrabantur.

44. Largior arserit ignis.] Hoc quoque
 ex magica vanitate petitur. Virg.

Aspice, corripuit tremulis altaria flammis
Sponte sua; dum ferre moror, cinis ipse;
bonum sit.

Verum hic, opinor, ignem extitisse fin-
 git, quo cerea illa effigies absumeretur.
Torrent.

45. Duarum.] Canidiæ & Saganæ,
 quæ tanquam furæ erant.

46. Displosa sonat.] Quantum sonat
 vesica rupta & discissa.

47. Diffissa nate.] Alludit ad fragili-
 tatem ligni, quod dum frangitur, præter
 alia ligna clarè sonat. *Cynquius. Ficus.]*
 Ego Priapus è ficu factus. *At illæ curre-*
re.] Illæ currebant.

48. Canidiæ dentes.] Nihil fingi po-
 terat venustius, quam binas nobilissi-
 mas veneficas, nihil non ab arte sua sibi
 pollicentes, uno Priapi peditu exterritas
 sic aufugisse, ut alteri dentes, alteri cri-
 nes etiam exciderint, quibus appositi-
 tiis (ut vetulæ solent) utebantur. sic
 enim *Caliendrum* exponunt antiqui in-
 terpreses. Vide Turneb. lib. 7. cap. 20.
Torrent. *Dentes, altum.]* Non suos den-
 tes, sed alienos arte insitos. *Caliend-*
rum.] Saganæ comam oppositam, id
 est, crinem hypocriticum, Angl. a
perugg.

50. Vincula.] Rectè prolicis expō-
 nit antiquus commentator, quod amo-
 ris vincula essent ex diversis coloribus,
 quibus mentes hominum vinciebant,
 sicut stamen implicant *licia*. sic enim
 Servius in illud Virg.

Terna tibi hæc primam triplici diversa
colore

Licia circumdo.

Et mox:

Necte tribus nodis ternos Amarylli colo-
res;

Necte Amarylli modò, & Veneris dis-
vincula necto.

Torrent.

Gg

i. libam.]

Describit cujusdam, in quem forte incidere, importunam & pertinacem garrulitatem, qua jactabundè quædam, nonnulla impudenter, omnia stulte deblaterans, diu invitum detinuerit, & propemodum enecarit.

IBAM forte via Sacra, sicut meus est mos,
 Nescio quid meditans nugarum, totus in illis.
 Accurrit quidam, notus mihi nomine tantum;
 Arreptaque manu, Quid agis dulcissime rerum?
 5 Suaviter, ut nunc est, inquam: & cupio omnia, quæ vis.
 Quum affectaretur: Numquid vis? occupo. At ille,
 Noris nos, inquit: docti sumus. Heic ego, Pluris
 Hoc, inquam, mihi eris. miserè discedere quærens,
 Ire modo ocys, interdum consistere; in aurem
 10 Dicere nescio quid puero. quum sudor ad imos

1. **[Ibam.]** Mira hujus Sermonis festi-
 vitas, quo garrulitatis veluti ima-
 go quædam ante oculos ponitur. De
 Via sacra autem, omnium quæ in Urbe
 erant nobilissima, videnda quæ notavi-
 mus Epod. iv. Forr. Via sacra.] In via
 sacra, fœdus ictum fuit inter Romulum
 & Tatium.

2. **Nugarum.]** Meras nugas Via sacra
 meditatam fuisse Horatium credide-
 rim, non versus, quos, Poëtæ modestiæ
 causa nugas vocant. Totus in illis.] Sic
 nostri codd. sine conjunctione, haud
 dubie melius. Turneb. lib. 15. cap. 18.
 Torrent. In illis.] In illis nugis.

3. **Accurrit.]** Vulgati codd. occurrit
 habent, sed illud melius, Torrent.

4. **Arreptaque manu.]** Manum arri-
 pere, est autoritatis indicium, quod Cic.
 pro Murena expressit, inquit: Quare
 quum ista sis auctoritate, non debes M. Ca-
 to arripere maledictum ex trivio, &c. Cru-
 quius. Quid agis.] Quomodo valet Ho-
 rati? inquit ille.

5. **Suaviter, ut nunc.]** Recte valeo se-
 cundum temporum conditionem. Om-
 nia quæ vis.] Cupio ut tibi proveniant
 omnia ex animi sententia.

Mana-
 6. **Quum affectaretur.]** Quum à late-
 re meo non discederet, me quocunque
 irem comitando, vel me reluctante.
 Cruquius. Numquid vis? occupo.] Sic
 Epist. ad Mæcenatem II.

Occupat & salvere jubet prior.
 Illud autem Numquid vis? loquendi for-
 mula est iis usitata, qui discedere ab ali-
 quo cuperent. Terent. Eunuchus:
 Rogo numquid velit. Recte, inquit, abeo.
 Turneb. lib. 15. cap. 18. Torrentium.
 Occupo. at ille.] Prævenio illum his ver-
 bis, Nunquid aliud vis? Hoc volo, ut
 nos noris.

8. **Hoc, inquam.]** Idcirco quia doctus
 es, plaris à me fies. Miserè discedere
 quærens.] Vehementer, usque ad misere-
 riam.

9. **Ire modo ocys.]** Ibam aliquando
 celerius. **Consistere.]** Aliquando consi-
 stebam.

10. **Dicere nescio.]** Dicebam puero.
 Sudor ad imos Manaret talos.] Sudor nul-
 lo pravio corporis labore emanans, aut
 animi æstum molestiamque & angorem
 significat, aut grave salutis periculum
 nuntiat, præsertim cum frigidus est, &
 accedit tremor. Plaut. Casina:

Manaret talos; O te Bollane cerebri
 Felicem, ajebam tacitus. quum quidlibet ille
 Garriret; vicos, urbem laudaret, ut illi
 Nil respondebam: Miserè, cupis, inquit, abire,
 15 Jam dudum video: sed nil agis: usque tenebo.
 Persequar. Hinc quò nunc iter est tibi? Nil opus est te
 Circumagi: quemdam volo visere, non tibi notum:
 Trans Tiberim longè cubat is, prope Cæsaris hortos.
 Nil habeo quod agam, & non sum piger: usque sequar te.
 20 Demitto auriculas, ut iniquæ mentis assellus,

Quum

Et quod corculum assudasset jam ex metu.
 Atque hinc sudare per translationem
 non solum pro vehementer laborare,
 sed pro trepidare, hære atque anxium
 & perplexum esse. Terent. Phorm.

— Eia sudabis satis,

Si cum illo inceptas homine. Torrent.

11. Manaret talos.] Quum sudor de-
 flueret præ animi angore. O te Bollane
 cerebri Felicem.] In optimis exemplari-
 bus fere legitur Bolane à Bola ignobili
 oppido. De quo Virg. Bolanque Coram-
 que. Hunc autem Bolanum *ὄξυχολον*
 fuisse volunt interpretes, iracundum,
 apertum, qui nullas ferret molestias; &
 si in garrulum aliquem incidisset, occa-
 sionem extemplo abrumpens, mole-
 stiam excuteret. Horatius vero quam-
 quam & ipse irasci facilis, magis tamen
 sese hominum moribus accommoda-
 bat, natura verecundior. Felicem igitur
 cerebri vocat Bolanum, cui, quod cerebro-
 sus sit, tam feliciter cedat, ut à garrulis
 liberetur. Ita Turnebus lib. xv. c. xvii.
 Cuius felicitatem cerebri dici credit,
βραδύχολον ad iram tardum, toleran-
 tem loquacitatis: hoc enim est fortis
 animi & modesti, patienter audire &
 pro tempore dissimulare. Cuius. Turneb.
 lib. 15. cap. 18. Bollane cerebri.] Bolla-
 nus nullo strepitu conturbabatur, ergo
 felicitatis erat cerebri.

13. Ue.] Posteaquam.

14. Miserè cupis.] Valde cupis abire.

15. Sed nil agis.] Frustra cupis effu-
 gere. Nil agis.] Vetus locutio, Nihil
 agere, pro inaniter agere, agendo nihil
 proficere, inanem operam sumere. Tor-
 rent. Usque tenebo.] Semper tenebo.

16. Hinc quò.] Ab hoc loco, quo es
 iturus. Nil opus.] Verba sunt Horatii,
 qui multas fingit causas sese ab hoc gar-
 rulo eripiendi.

17. Circumagi.] Huc illuc circum-
 duci.

18. Cæsaris hortos.] Quos ille mo-
 riens testamento reliquit populo Ro-
 mano, si Suetonio credimus: proximos
 fuisse Naumachia idem ostendit auctor
 Tiberio, c. lxxxii. Turneb. lib. 15. c. 18.
 Torrent. Hortos.] Turnebus Julii Cæsaris
 hortos fuisse dicit, prope portam
 Portuensem, de industria autem locum
 longinquum in ultima urbis regione si-
 tum mentitus est extrà Janiculum, ut
 affectatorem à se ablegaret atque re-
 moveret.

19. Nil habeo.] Respondet garrulus
 affectator. Et non sum piger.] Quatuor
 libb. manuss. Non sum piger sine conjun-
 ctione. placet. Torrent.

20. Demitto auriculas.] Plin. lib. xii.
 cap. xxxvii. In equis & omni iumento-
 rum genere indicia animi præferunt aures,
 fessis marcidæ, micantes pavidis, subreclis
 furentibus, resolutæ ægris. Quamquam
 igitur soli homini aures immobiles,
 sumta tamen ab animantibus transla-

Quum gravius dorso subiit onus. Incipit ille:

Si bene me novi, non Viscum pluris amicum,
Non Varium facies: nam quis me scribere plureis,
Aut citius possit versus? quis membra movere

25 Mollius? invidet quod & Hermogenes, ego canto.
Interpellandi locus heic erat, Est tibi mater,
Cognati, queis te salvo est opus? Haud mihi quisquam:
Omneis composui. Felices. Nunc ego resto.

Con-

tionem ipsi quoque & *arrigere* & *demitte-
re aures* dicuntur, cum vel metus eos de-
jicit, vel spes erigit. Unde *aures arrectæ*
in proverbiiis. *Torrent.* *Demitto auricu-
las, ut iniqua.*] Translatio est à jumen-
tis, quorum aures demissæ corporis de-
fatigationem significant. *Iniqua mentis
infelicitas.*] Nam evertere, & si qua ratione
queat, excutere velit sarcinas, quas mo-
leste se ferre aurium demissione ostendit.
Torrent.

21. *Subiit onus.*] Portat onus. *Incipit
ille.*] Garrulus loquitur.

22. *Viscum pluris amicum.*] Viscus &
Varius Poëtæ diferti, amici fuere Hora-
tium & Virgilii.

24. *Movere.*] Saltare.

25. *Mollius.*] Facilius quam ego.
Hermogenes.] Cantor optimus.

26. *Interpellandi.*] Perinde ac si in-
gentes aliquas virtutes suas prædicasset
homo inanissimus, quod Poëtaster,
quod saltator, quod cantor esset. Poëta
vaferrimus operæ pretium se facturum
ratus, si sermonem interrumpens ab eo
intelligeret, quibus vir tantus usui ef-
fer, atque opem adferre posset; rogat
quos è propinquis supersites habeat:
auditque nullos superesse, quod ille
composuisse se omnes diceret, nutricula
sua vaticinii memor, subjicit ea qua
sequuntur. Est autem *interpellare*, ut ait
Alconius Verr. III. mediam alterius
orationem interrumpere, vel alterius
actioni se interponere. *Torrent.* *Inter-
pellandi locus.*] Loquitur Horatius. *Est
tibi mater, Cognati.*] Habesne caros &

propinquos, qui tuo auxilio egeant,
quos à te curari oporteat, quorum ne-
gotia à te geri potius, quam me otiose
comitari; qui nisi te salvo & incolumi,
salvi esse non possint, nec si te careant.
Importunus ille & odiosus nebulo se
omnes suos sepelisse ait, neque quic-
quam se negotii habere. Turneb. lib. 15.
capite 18.

27. *Queis te salvo.*] Quibus tua salus
est necessaria. *Haud mihi quisquam.*] Respondet Garrulus.

28. *Composui.*] Deponere & componere
verba in funeribus usitata. *Deponi* enim
dicebantur ægri, jam planè desperati,
aut etiam recens mortui, quod de sub-
limiori lectulo humi collocabantur:
componi vero, cum peractis ceteris, jam
supremo propinquorum munere ossa in
urnam ponebantur. Cicer. in Verrem
act. 1. *Itaque mihi videor, Judices, ma-
gnam & maximè ægram, & propè deposi-
tam Reipub. partem suscepisse.* Atque
hinc factum ut *depositum*, pro sepulcro
dici coeperit. Et pulcra translatione Plau-
tus Aulul.

Ut me deponat vino eam affectat viam.
Componere autem pro sepelire, ut hic
Horat. sic Propert. lib. 11.

*Tu me compones, & dices ossa Propertii
Hæc tua sunt.*

Turneb. lib. 10. cap. 11. & lib. 19. cap. 27.
Torrentius. *Composui.*] Omnes sepelivi.
Felices. Nunc ego resto.] Sunt verba Ho-
ratii, qui mortuos appellat felices, hujus
loquacitate defunctos.

29. Con-

- Confice. namque instat fatum mihi triste, Sabella*
 30 *Quod puero cecinit, divina mota anus urna:*
Hunc neque dira venena, nec hosticus auferet ensis,
Nec laterum dolor, aut tussis, nec tarda podagra;
Garrulus hunc quando consumet cumque. loquaces,
Si sapiat, vitet, simulatque adoleverit etas.
- 35 *Ventum erat ad Vestæ, quarta jam parte diei*
Præterita, & casu tunc respondere vadato
Debebat: quod ni fecisset, perdere litem.
Si me amas, inquit, paullum heic ades. Inteream, si
Aut valeo stare, aut novi civilia jura:
- 40 *Et propero; quò scis. Dubius sum, quid faciam, inquit:*
Tene relinquam, an rem. Me sodes. Non faciam, ille
 Et

29. *Confice.*] Eneca me. *Sabella.*] Anus fortilega, fortasse Horatii nutritrix.

30. *Puero cecinit.*] Quod cecinit mihi puero. *Divina mota anus urna.*] Annum divinam vocare poterat, sed urnam maluit: id enim *πρωξάντε ογυ* est, perinde ac si urna ipsa divinaret unde sortes legebantur. de quo divinandi genere etiam Tibullus libro I. Eleg. III.

Ille sacras pueri sortes ter sustulit.
 Videlib. II. Od. III.

— *Ovium*

Versatur urna. —
 Torrent. *Divina mota anus urna.*] Com-mota urna divina, in quam sortes erant ad divinandum futura conjectæ.

31. *Hunc neque dira.*] Puerum Horatium. Sunt hæc verba anus vaticinantis de morte Horatii per sortes urna eductas. *Hosticus.*] Ensis hostilis.

32. *Nec laterum.*] Pleuritis. *Tarda.*] Podagra quæ tardos facit.

33. *Quando consumet cumque.*] Lamb. sequor, qui quando, pro siquidem, aut quandoquidem ponit: cumque pro quovis tempore, quemadmodum & Ode xxxii. lib. I.

— *Mibi cumque salve*

Ritè vocanti. Torrent.

Quando consumet cumque.] Cumque ali-quando gar. &c.

35. *Ad Vestæ, quarta.*] Ad Vestæ templum.

36. *Vadato.*] Ei, qui illum in jus vocaverat.

37. *Perdere litem.*] Debebat perdere litem.

38. *Inquit, paullum.*] Inquit garrulus. *Heic ades.*] Verbum illud adesse in judiciis idem valebat quod patrocinari. *Rutgers.* *Inteream si.*] Utinam inteream inquit Horatius.

39. *Aut valeo stare.*] Est, cum homines cogantur stare in jure ante Prætoris tribunal, neque ibi federe liceat aut honestum sit, tamdiu ego illic stare non possim, nec te juvare queam, qui jus nescio. Turneb. lib. I. cap. 18. *Stare.*] Sic Ulpianus lib. I. De eo per quem factum erit quo quis minus in judicio sistat: *Si reus dolo actoris non susterit, non habebat reus actionem ex hoc edicto, cum contentus esse possit exceptione.* Atque hinc dicti *statores* apparitores præsidum proconsululmque, qui & ipsi ante tribunal starent, & alios jussi susterent. *Torrent.* *Stare, aut novi.*] Stare in judicio, seu in jure.

40. *Quò scis.*] Ad Cæsaris hortos.

41. *An rem.*] Rem relinquere nunc dicit, quo paulo ante *perdere litem*, ut & *Jai rem amittere, pro litem amittere.*

*Et præcedere cæpit. ego, ut contendere durum est
Cum victore, sequor. Mæcenas quomodo tecum?*

Hinc repetit. paucorum hominum, & mentis bene sanæ.

45 *Nemo dexterius fortuna est usus. haberes*

Magnum adiutorem, posset qui ferre secundas;

Hunc

Rei enim appellatio, ut Jæti tradunt, generalis est, & inter cetera litem significare; tritus ille Aufonii versus ostendit:

*Imperium, litem, Venerem cur una no-
set ves.*

Torrent. *An rem.*] An causam vel litem. *Me sodes.*] Me relinque, inquit Horatius. *Ille.*] Non faciam, inquit Garrulus.

43. *Cum victore.*] Cum pertinaci.

44. *Hinc repetit.*] Ab hoc principio Garrulus sermonem intermissum sic repetit: Quomodo Mæcenas tecum agit? *Paucorum hominum.*] Hæc Turnebus garruli verba esse maluit. Sed Lamb. vult ut à Poëta proferantur, excusante se, si interroganti de Mæcenatis familiaritate non satis ex voto responderet, quod ille non nisi per paucis, iisque perfectæ integritatis uteretur, quorum in numero non se agnosceret Horatius. At vero hoc negans garrulus, Tanto, inquit, tu dexterior, qui cum paucis illis penetrasti, quos omnes me adiutore facile summoveas. Et hæc quidem non inconcinna hujus loci enarratio est. Sed ego, ut verum fatear, omnia garruli esse malim usque ad illa, *Non isto.* Nemo enim dexterius fortuna usus est, sive, quod idem esse arbitror, fortunam tulit melius quam ipse Mæcenas. Turneb. lib. 15. c. 18. *Torrent. Paucorum hominum.*] Mæcenas (inquit Horatius) est homo paucis familiaribus contentus. *Et mentis bene sanæ.*] Et sapiens est. *Hinc repetit paucorum hominum & mentis bene sanæ, &c.*] Turnebus hæc omnia garrulo tribuit, usque ad illa: *Non illo vivimus illic, &c.* Et hos versus de Mæcenate accipit. Ego, ut in eo Turnebo assentiar, quod hæc omnia illius nugatoris verba

esse putem; ita, quo minus duos istos versus ad Mæcenatem referam, facit id quod sequitur, *Haberes magnum adiutorem, &c.* Quæ manifesto clamant præcedentia non ad alium quam ad Horarium, referri posse. Scribo igitur hoc modo:

— *Mæcenas quomodo tecum*

(*Hinc repetit*) *paucorum hominum, &c.* Ut sit, *tecum paucorum hominum*, hoc est, tecum qui es paucorum hominum. Quarebat garrulus: Mæcenas qualem sese præbet ergà te, qui non es *eis* ^{ἴσθ} *πρόδωκ*, neque ut è vulgo quispiam; sed quod non est nisi maximi cujusque admodum sanæ mentis? Parabat Horatius respondere, sed importunissimus nebulo, non expectata respondendi vice, Horatium laudare pergit; & quem per paucorum hominum, & sanissimæ mentis dixerat, eundem etiam optime fortunâ usum fuisse addit. Denique si se commendare Mæcenati vellet, operam suam talem pollicetur, qua Horatius brevi omnes antecire posset, qui apud patronum ei gratiâ prævalerent. Hæc mihi vera hujus loci sententia videbatur. aliter tamen sentienti non pugna-
bo. Rutgers.

45. *Nemo dexterius fortuna est usus.*] Is dexterè fortuna uti dicitur, qui scit ferre fortunam. *Stephanus. Dexterius fortuna est usus.*] Dexterius quam tu, inquit Garrulus. *Haberes.*] Haberes me.

46. *Ferre secundas.*] Si ab histrionibus primarium & secundarum partium sumta translatio est, *ferre secundas* pro sustinere atque implere interpretabimur; ut Horatio primas tenenti partes hic veluti adiutor assistat, ut in scena solent hypocritæ. *Ferre igitur secundas* proprie se garrulus iste dixerit, Horatio soli

Hunc hominem velles si tradere. dispeream, ni
 Summosses omneis. Non isto vivimus illic,
 Quo tu vere, modo. domus hac nec purior ulla est,
 50 Nec magis his aliena malis. nil mi officit unquam,
 Ditiior hic, aut est quia doctior: est locus uni-
 cuique suus. Magnum narras, vix credibile. Atqui
 Sic habet. Accendis, quare cupiam magis illi
 Proximus esse. Velis tantummodo: quæ tuâ virtus,
 55 Expugnabis: & est qui vinci possit. Eoque
 Difficiles aditus primos habet. haud mihi deero:

Mune-

solicedens. Atque ita de vini generibus Plin. lib. xiv. cap. vi. Ad tertiam palmam varia venire. Torrent. Secundas.] Secundas partes, id est, qui tibi secundus esse possit.

47. Hunc hominem.] Seipsum suo tangit digito & demonstrat. Velles si tradere.] Rem magnam se præstitisse Lamb. putat, quod verba ista hoc ordine scripserit, cum impressi habeant: Si velles tradere. At nostri M. S. variant, & sine casura scripsisse crediderim Horat. si usquam alibi, in hoc Sermone, qui totus dramaticus est, simplicissime loquentem. Tradere autem pro commendare, quo verbo & ipse & alii sæpe auctores sic usi sunt, & dicitur est, pro in clientelam, in contubernium, in comitatum tradere. Torrentius. Tradere.] Mæcenati commendare.

48. Summosses omnes.] Nisi summove-
 vere posses omnes, qui te antecedunt
 gratia apud Mæcenatem. Non isto vivi-
 mus.] Responder Horatius. Illic.] In
 familia Mæcenatis.

50. Malis.] Invidia, amulatione,
 criminationibus, &c. Nil mi officit un-
 quam.] Melius optimæ notæ M. S. tres
 & nonnulli alii, inquam pro unquam.
 Torrent.

52. Magnum narras.] Rem incredi-
 bilem narras, inquit Garrulus. Atqui.]
 Loquitur Horatius.

53. Accendis quart.] Incendis me

(inquit Garrulus) cupiditate talis fami-
 liaritatis. Cupiam magis illis.] Quare
 cupere debeat.

54. Velis tantummodo.] Hæc Horatii
 sunt, insigni derisione pollicentis, quod
 sciat numquam secuturum. Quod vero
 sequitur, Eoque Diff. ad pr. habet; im-
 perfecta, ni fallor, oratio est, quam lo-
 quaculus ille tam magnifica promissio-
 ne totus gestiens abruptum, non sinens
 pluribus exprimi, quare talis esset Mæ-
 cenas, qui nulli se faceret nimis sode-
 lem, homo in deligendis amicis circum-
 spectus ac prudens. Non displicet tamen
 Turnebi explicatio lib. xv. cap. xviii.
 ut ob id ipsum difficilis fuerit ad Mæ-
 cenatem aditus, quod se talem cogno-
 sceret, qui facile expugnaretur; præ-
 stabat igitur non permittere se temere
 adiri. Torrent. Velis tantummodo.] Tan-
 tum velle debes, inquit Horatius. Quæ
 tua virtus.] Ea est tua virtus, ut facile
 sis expugnaturus Mæcenatem.

55. Expugnabis: & est qui vinci pos-
 sit, &c.] Pro possit, emendandum po-
 scit: hoc est, postulat se ab ambitiosis
 captatoribus paulatim labefactari, ani-
 mumque suum pertinaci ac indefessa
 sollicitatione postremo tamen supera-
 ri, atque hinc est, quod prima fere co-
 initio multo acerrima esse consuevit Mæ-
 cenatem prensantibus. Jan. Donzæ
 Qui vinci.] Si sæpe instabis.

56. Haud mihi deero.] Diligentiam
 adhibebo

Muneribus servos corrumpam. non, hodie si
 Exclusus fuero, desistam: tempora quaeram:
 Occurram in triviis: deducam. Nil sine magna
 60 Vita labore dedit mortalibus. Hæc dum agit: ecce
 Fuscus Aristius occurrit mihi carus, & illum
 Qui pulcre nosset. consistimus. Unde venis, &
 Quò tendis? rogat. & respondet: Vellere cæpi,
 Et prensare manu lentissima brachia; nutans,
 65 Distorquens oculos, ut me eriperet. malè falsus,
 Ridens, dissimulare. meum jecur urere bilis.
 Certe nescio quid secretò velle loqui te
 Ajebas mecum. Memini benè: sed meliori
 Tempore dicam: hodie tricesima sabbata. Vin' tu

Curtis

adhibebo inquit Garrulus.

58. *Tempora quaeram.*] Talia illa Virgilius:

Teniaturum aditus, & quæ mollissima fundi

Tempora. —

Et:

Sola viri molles aditus & tempora noras. Torrent.

Tempora quaeram.] Tempora idonea capiabo.

59. *Deducam.*] Deducam domum. Nil sine magno.] Difficilia enim quæ pulchra. & Labor omnia vincit improbus. & optimè Sallustius: Non enim votis neque suppliciis muliebribus auxilia deorum parentur: vigilando, agendo, prosperè omnia cadent. Torrent.

60. *Hæc dum.*] Hæc dum loquitur Garrulus.

61. *Fuscus Aristius.*] Grammaticus illo tempore nobilis.

62. *Unde venis.*] Hoc ita interpretor: rogavit me unde venirem & quò tenderem? & mihi quoque roganti, unde veniret & quò tenderet, respondit. Turneb. lib. 15, cap. 18.

63. *Rogat.*] Fuscus me rogat. Respondet: vellere cæpi.] Respondet à me rogatus.

64. *Prensare manu.*] Alii *pressare*, sed plures ac meliores codd. *Prensare*: nec video cur moveri debeat. nam quod ante *vellere* dixit, id antiquus commentator exponit pro *vellicare*, *pressare*, *stringere*. Quo cum nihil proficeret, *prensare* etiam brachia voluit, velut nolentem quoque abducturus, quo tali comite ab altero liberaretur. Turneb. lib. 1. cap. 15. *Torrent.* *Prensare manu.*] Arctius comprimere brachia. *Lentissima brachia.*] Quæ obsequi nollent. Vide Epod. xv.

Lentis adhærens brachiis.

Torrent.

65. *Distorquens oculos.*] Huc illic movens oculos. *Malè falsus.*] Nimum prudens in damnum meum.

66. *Dissimulare.*] Ridens dissimulabat. *Urere bilis.*] Bilis meum jecur urebat, id est, vehementer irascebar.

67. *Certe nescio.*] Sunt verba Horatii ad Fulcum.

68. *Memini benè.*] Respondet Fuscus.

69. *Tricesima sabbata.*] Sabbata omnia, hoc est, septimum quemque diem, Judæos venerari solere, dicta non à *σάββατον*, id est, *debaichari*, unde & Bacchi cognomen *Sabafius*, ut vult Plut. in Sym.

70 *Curtis Judæis oppedere? Nulla mihi, inquam, Religio est. At mi. sum paullo infirmior; unus Multorum: ignosces: aliàs loquar. Huncine Solem Tam nigrum surrexe mihi? fugit improbus, ac me Sub cultro linqvit. Casu venit obvius illi*

75 *Adversarius: Et, quo tu turpissime? magna Exclamat voce: & licet antestari? ego verò*

Oppono

in Sympof. lib. iv. q. v. sed à verbo *sabat*, quod cessare & feriatum significat, plurimis auctorum omnis generis testimoniis constat. Sed quod *tricesima Sabbata* hic dicit Horatius, id vel ad magnum illud Sabbatum, quod *Phase* vocant Judæi referendum: aut ita appellaverit *Neomeniarum* diem. Lunaribus enim mensibus utebantur Judæi. ergo tricesimo quoque die, aut circiter, recurrebant *Neomeniæ*, quas nos *Calendas* dicimus, eadem ratione, qua *Sabbata* ipsa, cultæ, tunc duplici honore dignæ, cum in Sabbatum incidunt. Turneb. lib. 15. cap. 18. *Torrens. Tricesima sabbata.*] Sabbata tricesimo quoque die mensis redeunt. Alii *Neomenias* intelligunt, alii magnum Judæorum Sabbat; quo die Agnum comedebant.

70. *Curtis Judæis.*] Judæis recutitis, qui glandem penis habent circumcisam. *Oppedere.*] Verbum Satyræ aptum, ut *ἡγῆσιπιδειν* & *ἀντιπιδειν* apud Aristophanem, pro contumeliosè despicere atque contemnere aliquem, ut quem ventris crepitu aut amoliri aut profernere possis, ut nunc quoque vulgus loquitur. quin inverecundi, per contumeliam aut ventre crepitant, aut ore simulant. Turneb. lib. 15. cap. 18. *Torrens. Oppedere.*] Contradicere & eorum religionem irridere. *Nulla mihi.*] Sunt verba Horatii.

71. *At mi.*] Negat Aristius se, quod ex Epicuri disciplina faciebat Horatius, religiones omnes contemnere; & cum addit, *unus multorum*, ostendit sese de religione idem cum populo sentire. Nam & nunc sic loquuntur Itali, ut cum

multos dicunt, rudes & imperitos significant; cum paucos doctos & expertos, quale & illud:

Nos numerus sumus. —

Torrens. At mi.] At mihi aliqua est religio, inquit Fuscus. *Sum paulo infirmior, unus.]* Sum aliquantulo superstiosior.

72. *Multorum ignosces.]* Unus è multis. *Huncine solem.]* Exclamat Horatius.

73. *Tam nigrum.]* Vide lib. III. Od. v.

— *Soles melius nitent.*

Et lib. I. Od. xxxvi.

Cressa ne careat pulcra dies nota.

Torrens. Tam nigrum surrexe mihi?] Tam infelicem diem mihi surrexisse oportuit? Fugit improbus.] Fugit Fuscus male falsus.

74. *Sub cultro linqvit.]* Linqvit in summo periculo, ut victimam jamjam mactandam.

75. *Adversarius.]* Garruli adversarius. *Quò tu turpissime?] Quo pergis improbissime?*

76. *Licet antestari?] O Horati licetne te testem facere in garrulum? Antestari.]* Adversus eum, qui in jus vocatus non iret, duo extant legis XII. tab. capita, corrupta tamen ac mutila. Quamquam & verba meo judicio restitui, & in unum coire possunt: *In jus vocatus ni eat, antestatus, im capito: si calvitur pedemve struit, manum endo jacito. Im pro eum dicebant veteres, teste Festo. Si calvitur, sic exponit Cajus.]* Ctus I. CCXXXIII. De verb. significat. *Si moretur, vel frustretur. & Pedem struere,*

*Oppono auriculam. Rapit injus: clamor utrimque:
Undique concursus. sic me servavit Apollo.*

vel fugam moliri est vel reluctari. quo casu, injecta manu, ut pertrahi possit. De antestatione verò sic vetus Glossema, in codice Jacobi Carondeletii adscriptum: Si quis olim adversarium traxisset in jus sine teste, injuriari videbatur. Idè præfente aliquo id faciebant, & tales testes antestatos dicebant, eorumque aurem tangebant, quo memores essent, interrogantes LICET ANTESTARI? Quod si respondisset LICET, porrigebant aurem. qua tacta impune adversarium trahabant in judicium. Accedat Plinius lib. xi. c. xlv. Est in aure ima memoriæ locus, quem tangentes attestantur. Torrent. Licet antestari? Hoc est XII. tabulis fragmentum adducit Porphyrio, sic à Rutgerio correctum: SI. IN. IVS. VOCATIO. EVAT. ANTESTAMINO. I. E. AVREM. CAPITO. ANTESTATI. Antestabantur igitur, quoties litem denunciabant, ut si reus stata die non adesset, & vocatum se negaret,

antestati denuntiationis testes essent. R. 77. *Oppono auriculam.*] Ego auriculam porrigo vellendam ut me testem sumat. *Rapit injus clamor utrimque.*] Trahit garrulum renitentem ad tribunal ubi Prætor jus dicit.

78. *Servavit Apollo.*] Malè hoc quoque loco Lamb. Neque enim aut Apollinis in foro statuam, aut Æneam servatam ab Apolline adversus Achillem, hæc scribens, ut ille voluit, cogitabat Horatius: sed religionem, quam ipse irreligiosus. Apollo enim inter ἀλιζικαίους & ἀπίρογκαιούς, hoc est, propitios & averruncos deos, vel præcipuus habebatur. *Avertentes* vocat Macrobius lib. II. cap. xx. atque hinc antiquæ inscriptiones: APOLLINI CONSERVATORI. Σωτήρη vocant Græci. Turnebus libro 6. capite 24. *Torr. Apollo.*] Augusti forum, in quo erat eburnea Apollinis statua.

SATYRA X.

Hac Satyra respondet iis quos offenderat supra Satyra quarta, quum Lucilii versus reprehenderet; ac suæ reprehensionis rationem reddidit, qua eam fuisse justam ostendit.

NEMPE *incomposito dixi pede currere versus
Lucili. quis tam Lucili fautor ineptè est,
Ut non hoc fateatur? at idem, quod sale multo*

Urbem

Guilielmus Canterus. & alii nonnulli, octo versus integros Satyra hujus initio desiderari ajunt; quamquam & ego eos non uno in cod. adscriptos repperi, & pro Horatianis agnoscere videtur Lilius Gyraldus; ut spurios tamen & supposititios rejiciendos esse judicavi. Torrent.

1. *Nempe incomposito.*] Nempe adverbium est assentientis, ut scribunt Valla & Linacer; quo libenter utitur Horatius ad interrogationem. *Cr. quinus.* Turneb. lib. 15. cap. 10. *Incomposito dixi pede currere versus.*] Dixi Lucilium aspe-

rum esse & duriusculum in componendis versibus.

2. *Ineptè.*] Codex optimus inepti. sed unius ego testimonio recepram lectionem mutare non ausim. *Torrent. Ineptè est.*] Stulte.

3. *At idem.*] Lucilius. *Sale multo Urbem defricuit.*] Simile illud è Sat. VII.

— *Italo persusus aceto.*
Eleganti utrumque translatione à salis & aceti acrimonia ad styli quoque mordacitatem. Plura Turneb. lib. xv. c. xix. *Torrent.*

q. *Urbem*

Urbem defricuit, charta laudatur eadem.

5 *Nec tamen hoc tribuens, dederim quoque cetera: nam sic*

Et Laberî mimos, ut pulcra poemata mirer.

Ergo non satis est risu diducere rictum

Auditoris: & est quædam tamen heic quoque virtus.

Est brevitare opus, ut currat sententia, neu se

10 *Impediat verbis lassus onerantibus aureis.*

Et sermone opus est modò tristi, sæpè jocosò,

Defendente vicem modò rhetoris atque Poëtæ,

Interdum urbani parentis viribus, atque

Extenuantis eas consultò. Ridiculum acri

For-

4. *Urbem defricuit.*] Quod cives Romanos actius notarit. *Charta laudatur eadem.*] Monstrat Horat. non maledicendi causâ sese ita de Lucilio scripsisse, cum ut vitia detexerit, sic laudes quoque non tacerit. *Torrent.* *Charta laudatur eadem.*] In eodem Poëmate laudatur, sed Ironice.

5. *Dederim.*] Dare debeo.

6. *Et Laberî mimos.*] Scenicos versus Laberii scriptoris dicacissimi. *Laberî mimos.*] *Decimus Laberius* Mimographus, *Publii Syri* æqualis atque æmulus (eodem enim tempore in scena florere, quamquam ille ætate major) *Cæsaris* Dictatoris beneficium jus anulorum auroreorum & equestrem ordinem adeptus, ob nimiam asperitatem ei displicere cepit: ac favor in Publium versus est. *Torrent.*

7. *Risu diducere rictum.*] Non satis est auditori risum movere. *Diducere rictum.*] Immodico scilicet hiatu, ut effuse & indecorè ridentibus contingere solet. *Torrent.*

8. *Hic quoque virtus.*] Est quædam virtus risum movere.

9. *Ut currat sententia.*] Ne sententia claudicat. *Ne se Impediat.*] Exprimere videtur id, quod *molestè loqui* vocabat Augustus. *Torrent.*

11. *Et sermone opus est, &c.*] Puto his versibus Horatium non loqui de of-

ficiis cujuslibet Poëtæ, sed Satyrici duntaxat, qui nunc salibus, nunc severitate, multiplices formas orationis edit, & nunc frontem in rugas contrahit, nunc in jocos relaxat. Vide *Pet. Nannii* Miscell. lib. 4.

12. *Defendente vicem modo rhetoris.*] Opus est sermone tuente munus nunc Rhetoris, nunc, &c.

13. *Urbani parentis.*] Hominis vafri & callidi.

14. *Consultò.*] Data opera. *Ridiculum acri fortius.*] *Acere* appellat, quod grave, quod vehemens, quod serium ac pugnax: *ridiculum* verò quod lene, quod remissum, quod facetum atque hilare, tristes illos cum quibus agimus affectus solvat; atque animum ab intentione rerum avertat, aliquando etiam reficiat, & à satietate vel à fatigatione renovet: cujus rei facultatem defuisse *Demostheni* credunt, *Ciceroni* modum. *Torrent.* *Ridiculum acri.*] Iocus interdum plus valet quam acrimonia.

— *Ridiculum acri*

Fortius & melius magnas plerumque secat res.

Hæc ἀσύνετα sunt. Cum enim toto hujus Satyræ principio nihil aliud agat, quam ut ostendat, non satis esse, auditori risum movere, nisi etiam vis & acrimonia sermoni misceatur; quomodo repente mutata sententiâ, *ridiculum* solum

15 *Fortius & melius magnas plerumque secat res.*

*Illi, scripta quibus comœdia prisca viris est,
Hoc stabant, hoc sunt imitandi: quos neque pulcher
Hermogenes umquam legit, neque simius iste,
Nil præter Calvum & doctus cantare Catullum.*

20 *At magnum fecit, quod verbis Græca Latinis
Miscuit: ô seri studiorum, quine putetis*

Diffici-

solum jam commendat? Ego putem hæc omnia *εὐ μίμνησιν* à Demetrio & Tigellio (in hos enim hæc Satyra scripta est) Lucilii defensoribus dici, usque ad illa: *Quos neque pulcher, &c.* Nam cum Poëta in Satyra non faceretur solum, sed & vehemens ac serium scribendi genus requisivisset. Atqui, inquit, ridiculo dicendi genere sapius magnæ res peraguntur, quam tristi ac severo. Neque veteres illi Comœdiæ scriptores & olim ob aliud probati, & nunc imitandi sunt, quam quod risu auditorem solverent. Horatius autem nebulonibus istis respondere non dignatus, quæstionem quam proposuerant, non solvit, sed eludit. Et quid vos, inquit, tanto fastu præcipitis de ratione eos scriptores imitandi, quos nec vidistis unquam, nec legistis? Ita infra, cum sermonem ex utraque lingua mistum dixissent concinniorum esse: maluit Horatius ridendo quæstionem solvere, quam hominibus imperitis quicquam ferri respondere. Quod si quis omnia ab Horatio dici malit, dicendum erit deesse voculam *Cum*; ut sit, *ridiculum cum acris*: de quibus loquendi modis prolixè disputat Priscianus lib. xviii. *Rutgers.*

15. *Secat res.*] Sic Epist. ad Quintium: *Quo multa magna que secantur iudice lites.*

Rem autem pro lite ac controversia accipi ante notavimus. Et bene *secari* dicit, quod insperato & improvisò dirimitur. Nam quem solvere nodum nequeas, dissecandus est. Turneb. lib. 15. cap. 19. & 29. cap. 24. *Torrent. Secat*

res.] Melius mordet, vel melius decedit & finit, ut vult Lambinus.

16. *Illi, scripta.*] Poëtæ veteris Comœdiæ. *Quibus.*] A quibus.

17. *Hoc stabant.*] Terentius Prologo Hecyræ:

Partim sum earum exactus, partim vix fleti.

Ubi Donatus annotavit, agi fabulam cum recitatur, stare cum placet. *Torrent. Hoc stabant.*] Propter has quas posui virtutes, placebant. *Pulcher.*] Ironice, homo bellus.

18. *Hermogenes.*] Hic ille M. Tigellius Hermogenes Sardus. de quo ante Satyra III. *Simius iste.*] Prisci omnes interpretes *M. Demetrium* quemdam intelligi volunt: quem *simium* vocet Poëta, ob formæ turpitudinem atque ingenii pravitatem. Addunt *δραματοποιος* fuisse, hoc est actorem fabularum: ut auctor ob imitandi artem potius *simium* appellasse videri posset. *Torrent. Simius iste.*] Neque Demetrius Poëta deformis & brevis staturæ.

19. *Nil præter Calvum.*] Qui nihil cantare didicit præter Calvum & Catullum Poëtæ elegos.

20. *At magnum.*] Rem magnam & admiratione dignam. *Græca Latinis.*] Turneb. lib. 17. cap. 24.

21. *O seri studiorum.*] *Ὁ σπουδαῖς*, qui sero studiis operam dedistis. *Seri, &c.*] Recte quidem Acron, pro *Ὁ σπουδαῖς*, cui contrarium (inquit Lambinus) *παιδομαθῖς*, qui à puero discunt, atque ita Gellius lib. xi. cap. viii. Ego tamen *seros studiorum* vocari hic à Poëta malim, qui tardi ià studiis sunt, qui

*Difficile & mirum, Rhodio quod Pitholeonti
Contigit. At sermo lingua concinnus utraque
Suavior: ut Chio nota si commissa Falerni est.*

25 *Quum versus facias, te ipsum percunctor: an & quum
Dura tibi peragenda rei sit caussa Petilli,
Scilicet oblitus patriæque patrisque, Latine*

Quum

qui nullos adhuc progressus fecerint: nulla enim ætas fera ad discendum; qui serò didicit, didicit tamen. Tarditatem igitur ingenii reprehendit. Pet. Nannii Miscell. lib. 4. Turneb. lib. 15. cap. 19. *Torrent. Quive puteris.*] Qui puteris. Nam particula *ve*, abundat in sententia, vel, Coniunctio est confirmans.

22. *Rhodio quod Pitholeonti*] Sunt qui *Demetrium*, quem paulo ante *simium* vocavit, nunc *Pitholeontis* nomine notari velint: eundemque esse, qui à Laërtio commemoratur Comœdiarum scriptor, quoniam & hunc nostrum verus scholiastes *ῥοδιαστροφιδῶν* appellat. Sed errant, mea quidem sententia. nam Laërtii ille *Demetrius* inter laudandos Poëtas ponitur; & huic nostro *Pitholeon* à Poëta opponitur, cuius exemplo damnandus potius sit *Lucilius*, quam collaudandus, qui sermonem patrium corruperit: quod non tantum veteres Romani summo studio vitaverint, sed celebres, etiam eo ipso tempore quo hæc scripsit *Horatius*, Oratores. Et alioqui non cognomen, sed nomen proprium est *Pitholeon*; binominem autem fuisse non est verisimile. *Torr. Pitholeonti.*] *Pitholeon* Poëta ineptus in suis Epigrammatis Græca Latinis immiscuit.

23. *At sermo lingua.*] Anthypophora à compositione penitus insipida, quasi utraque lingua non sit ex æquo per se concinna, lepida, faceta & elegans; sed ad majorem gratiam, altera alterius indigeat. *Craquint.*

24. *Ut Chio nota si.*] Quemadmodum si vino Chio Falernum sit commixtum. *Chio nota si commissa Falerni.*] *Chium*, inter transtimarina seu Græca vi-

na nobilissimum, generosa quadam lenitate maxime commendabatur; *Falernum* in Italia quidem laudatissimum, sed austerius habitum, neque in novitate, neque in nimia vetustate corpori salubre. Chio igitur optime temperabitur. Non sine caussa igitur *Tibullus*: *Nunc mihi fumosos veteris proferte Falernos*

Consulis, & Chio solvite vinela cado.
Torrent.

25. *Te ipsum percunctor.*] *Ipsummet adversarium rei quæsitæ iudicem constituit.* Quærit autem an qui in versu Latinis Græca sibi immiscere permittat, idem in causis agendis facere audeat: ut puta si *Petillium Capitolinum* adversus summos oratores, quales tunc *Pedius* & *Messalla Corvinus*, qui cum accusabant, defendendum suscipiat. Quod cum salvo pudore affirmare nullo modo posset, cum ne Græcis quidem aliter, quam Latine Romæ agerelicet; dicturum fortassis aliam esse carminis rationem, facere *Apollinis* per somnium monitu eludit. quod deus ille *Musarum dux*, Latinum hominem ne integros quidem versus Græcos facientem ferret, tantum abesse, ut utramque confundi linguam sineret. *Turneb. 15. cap. 19. Torrent. An & quum.*] An tu patriæ oblitus, &c. Græca patriis intermiscere malis?

26. *Rei sit causa Petilli.*] Accusati *Petilli*, qui auream coronam *Jovis* furatus est.

27. *Latine.*] Veteres quidem libri omnes *Latini* habent. Non possunt tamen à *Lamb.* hic dissentire, cui etiam *Turnebus* subscripserit. Qui verò à veteri

Quum Pedius causas exsudet Poplicola, atque
Corvinus, patriis intermiscere petita

30 Verba foris malis, Canusini more bilinguis?

Atque ego quum Græcos facerem, natus mare citra,
Versiculos; vetuit me tali voce Quirinus

Post mediam noctem visus, quum somnia vera:

In silvam non ligna feras insanis, ac si

35 Magnas Græcorum malis implere catervas.

Turgidus Alpinus, jugulat dum Memnona, dumque

Diffin-

teri scriptura discedere non ausit, is pro-
confesso habeat, Pedium ac Messallam
acerrimos Latinitatis assertores, ut o-
lim fuit magnus ille Cato Censorinus,
nullum in oratione Græcismum tole-
rassent. quod sanè de Messalla constat,
ut ex Quintiliano videre est. Quod
verò etiam Poplicolæ cognomen Pedio
accommodat Horatius, id non oscitan-
ter prætercundum est; nam Q. Pedius
Consul, in Fastis nondum cognomen
adeptus est. *Torrent.*

28. *Exsudet.*] Quum Pedius causas
agat cum sudore.

29. *Corvinus.*] Corvinus Orator cla-
rissimus, Petilli accusator, sic etiam
Pedius. *Patriis.*] Latinis.

30. *Foris malis.*] Aliunde, *Canusini
more bilinguis.*] De *Canusio* diximus
Sat. v. Nec mirum si *Canusini* à Dio-
mede in Italia conditi *bilingues* erant:
nam & Brutiatas omnes *bilingues* tam-
dem ob causam vocavit Ennius, teste
Festo. *Torrent. Canusini more bilinguis.*] *Canusini*
Apud Canusium oppidum in Appu-
lia partim Græce, partim Latine lo-
quebantur.

31. *Atque ego, &c.*] Argumentum
Poëticum elegans & facetum, quo quasi
oraculo monitus, suadet Romanis vi-
ris, ne sic exemplo aut Græcos ver-
sus insani faciant, aut Græca Latinis in-
tertextant. *Craugius. Natus mare citra.*] *Natus*
in Appuliz finibus.

32. *Quirinus.*] Romulus, lingua La-
tina author.

33. *Vera, &c.*] Quum somnia sunt
vera.

34. *In silvam ligna ferre,* est ali-
quem iis rebus augere velle, quibus ipse
maxime abundat. *Erasinus. Pet. Nan-
nii Miscell. lib. 4. In silvam non ligna.*] *Hæc*
sunt verba Quirini ad Horatium.
Ac si.] Sunt qui *At si* legendum existi-
ment: sunt qui aliter atque aliter in-
terpungant: sed nihil immutandum.
Dicit enim non insanis facturum,
si ligna in silvam ferat, quam si Græcis
se scriptoribus adjiciat, perinde
ac si numero aliquid desit. *Torrent.*

35. *Græcorum malis.*] Græcorum ver-
suum.

36. *Turgidus Alpinus.*] Quis *Alpi-
nus* hic fuerit ignoro. *A. Cornelium Al-
pinum* vocat Lamb. vetus Cruqui
commentator *Gallum*, Porphyrio *Cornelium*.
Unde Cruquus idèd, ni fallor, quod
alii *Cornelium*, alii *Gallum* appellant,
C. Cornelium Gallum notari à Poëta exi-
stimat; utpote rivalem ejus, & quidem
sub *Alpini* cognomine, quod Foroju-
liensis esset. At præcui ab *Alpibus* Fo-
rojulienses, neque tam iniquum Gallo
fuisse crediderim Flaccum nostrum, ut
esimii Poëta laudibus quidquam detra-
xerit, præsertim cum Virgilius eum uni-
cè coluerit, opibus etiam & Ægypti
præfectura clarum. Nam Horatii riva-
lem fuisse, id merum Cruqui somnium
est: quemadmodum & de Memnone
scripsisse. Videat igitur ne qui alios de-
ceptos fuisse gloriatur, ipse magis dece-
ptus

*Diffingit Rheni luteum caput : hæc ego ludo,
Quæ nec in æde sonet certantia, iudice Tarpa;
Nec redeant iterum atque iterum spectanda theatris.*

Argu-

ptus sit. Qui *Alpinum* vocari obscurum hunc Poëtam animadvertent, Galli nomen ipsi indiderunt. Unde factum, ut *Cornelii* quoque nomen adeptus sit; futurus *C. Cornelius Gallus*, nisi celebris Poëta manes ab injuria defendamus. *Torrent.* *Turgidus Alpinus, jugulat dum Memnona.*] Horatius de Poëta loqui, qui, cum citra mare natus esset, Græcos versus scriberet, res ipsa docet. Duo enim argumenta erant, in quibus omnes fere Epici Poëtæ Græci, tanquam facta conspiratione, desudarent: Bellum Trojanum, nempe, & Gigantomachia. Unde & Latini Poëtæ, quoties de legitimo & majoris oneris argumento agunt, duo ista levioribus & minoris operæ opponunt. Hæc duo, *Alpinus* iste Horatii, Gaurus Martialis opere complexi erant. Gigantes Græci *ἰχθυόεις* & *πυλόγονος*, hoc est, *luteos*, seu, *luto genitos*, vocare solent. *Luteus* enim est terrestris vel *πυλόγονος*, à *luto genitus*. Inter Gigantes fuisse Rhæcum, aut Rhecum sine diphthongo ea vox legitur, nemo est qui nescit. Qui ergo scriptum invenissent,

Turgidus Alpinus jugulat dum Memnona, duo que

Diffingit Rheni luteum caput, ex eo *Rheni* fecerunt. Dum ergo, *iste, quisquis est Alpinus, quomodo Memnon jugulatus, & Rheni caput à Jove fuerit diffractum* (nam *diffingit* legendum,) hoc est, *τὸ Τρωικὸν καὶ τὸ Γίγαντος μάχην* describit. Præcessit autem, *magnis Græcorum caterpis*, quia de tritis & exhaustis argumenti loquitur. Qualia hæc duo sunt; inter omnia in primis trita. Rhenum autem & illius caput, quis inter illa ponit, aut cum bello Trojano conjungit? Intelligit ergo eum, qui Græce *Troïca* & Giganto-

machiam, post tot alios scripserat. Cujusmodi scriptores *ligna in sylvam ferre* dixit. quod Græce post tot Græcos scriberent, & argumentum à tot aliis exhaustum tractarent. *Cruquius.* *Turgidus Jugulat dum Memnona.*] Dum malis carminibus historiam Memnonis ab Achille jugulati narrat.

37. *Diffingit.*] Sic duo codd. nostri alii *defingit*. Sed illud magis placet, hoc est, perperam fingit, vitiose format, scribendo corrumpit. Illa verò venustissima ac prorsus Satyrica, *jugulare Memnona, diffingere Rheni luteum caput*, pro tam male describere, ut iterum jugulari Memnon scribentis stylo, atque alius oriri Rhenus non è fontibus, sed lacubus lacunisque, videri posset. *Turneb. lib. 15. cap. 19. Torrent.* *Diffingit Rheni.*] Dum ineleganter describit. *Luteum caput.*] Quasi luteum esset Rheni caput, vel origo. *Hæc ego ludo.*] Hujusmodi poëmatia meditor & illud chartis, quæ vulgata nolim decantari, vel in theatris exhibita imperitæ multitudinis applausum captare, vel Metii Tarpæ alteriusve Critici subire censuram. *Cruquius.* *Ludo.*] Hæc ego ludibundus scribo.

38. *In æde sonent.*] In æde Apollinis, & Musarum. *Certantia iudice Tarpa.*] Metius Tarpa, cujus etiam mentio Epist. ad Pisones, ut *Palæmon* ille Virgilianus, Criticorum è numero unus poëtarum commissionibus præsidebat. quæ de re egregius Suetonii in Augusto locus capite lxxxix. *Torrentius.* *Certantia iudice.*] Ad certaminis provocationem venientia. *Tarpa.*] Ludimagistro.

39. *Spectanda theatris.*] Duo optima exemplaria *spectata.* *Torrent.* *Spectanda theatris.*] Quæ sæpius spectata vilescant.

40 *Arguta meretrice potes, Davoque Chremeta
Eludente senem, comis garrire libellos,
Unus vivorum Fundani. Pollio regum
Facta canit, pedeter percusso. fortè epos acer,
Ut nemo, Varius ducit. molle atque facetum*

45 *Virgilio annuerunt gaudentes rure Camœnæ.
Hoc erat, experto frustra Varrone Atacino,
Atque quibusdam aliis, melius quod scribere possem,
Inventore minor: neque ego illi detrabere ausim*

Hæren-

40. *Arguta meretrice.*] Digressio ab instituta reprehensione Lucilianorum ad amicos suos & fautores, quibus ab indole, studio, & divitis nature facultatibus obiter collaudatis, venit ad suos ludos poeticos, quibus se, duce natura, non mediocriter delectari fateatur. *Cruquius. Arguta meretrice.*] Meretrice calida.

41. *Comis garrire.*] Aptæ Comici Poëtæ laus, si comiter, hoc est, festive, hilare, urbane garrat, ut inter se cives ac populares solent. Varro à *κῶμῳ* deducit; unde Latine *comissatio*, Græcæ, ut quidam volunt, *comœdia* quoque dicta est. Alii *Comis* tamquam communis, & *comiter* tanquam communitè dici credidere, nec male: quamquam id reprehendere visus est Cicero, in Oratione pro Cornelio Balbo. *Comis* enim est, qui libenter, qui officiose se omnibus exponit, & æqualem præstat: qua significatione *civilis*, *civilitas*, & *civilitas* quoque dici cœpit. Turneb. lib. 15. cap. 19. *Torrentinus. Comis garrire.*] Tu Fundani unus ex iis, qui hodie vivunt, potes argutam Comœdiam scribere comis, id est, comiter & facete.

42. *Fundani.*] Cui Fundani, qui sub Augusto floruit, memoriam servant nummi apud me argentei: quamquam de Poëtica ejus facultate nihil memini legisse. *Torrent. Pollio.*] Tragœdiographus.

43. *Pedeter percusso.*] Trimeteris versibus.

44. *Ducit.*] Tres nostri M.S. *Ductu molle atque facetum.* neque aliter legunt codices Cruquiani, posito puncto post *Varius*; atque ita scripsisse Horatium crediderim. Illud verò, *Capno de rure Camœnæ*, quamquam in uno atque altero cod. repperi; & ad Nolam Campaniæ, ubi multa scripsit Virgilius, referri poterat; mihi quidem nullo modo probatur: quanto enim concinnius, *gaudentes rure Camœnas* unum illum sibi delegisse, qui res rusticas optime, ac veluti, de ipsarum ore caneret. Pet. Nannii Miscell. libro 4. *Torr.*

45. *Virgilio annuerunt.*] Virgilius illo tempore Bucolica scripserat, non *Æneida*.

46. *Hoc erat.*] Hoc erat, quod ego melius possem scribere Satyras, quam Varro. *Varrone Atacino.*] P. Terentius Varro ab Atace, Græcas litteras sero didicit: tamen, & si Quinctil. credimus, in his per quæ nomen est assecutus, interpres operis alieni, ad augendam dicendi facultatem parum profuit. Nihil igitur mirandum si Satyræm frustratentavit. *Tor. Atacino.*] Sic dicto, ab Atace Narbonensis Galliæ fluviio.

48. *Inventore.*] Uti & Juven. *Cur tamen hoc potius libeat decurrere campo,
Per quem magnus equos Arruica flexit alumnus,*

periphras-

Hærentem capiti multa cum laude coronam.

50. *At dixi fluere hunc lutulentum: sæpe ferentem
Plura quidem tollenda relinquendis. Age, quæso,
Tu nihil in magno doctus reprendis Homero?
Nil comis tragici mutat Lucilius Atti?
Non ridet versus Enni gravitate minores,*

Quum

periphrasis enim Lucilli est, Satyræ apud Romanos inventoris. *Torrent. Inventore maior.*] Hæc ironice intelligenda nemo inficiabitur, si cognoverit hic antithesin esse tacitam, se, puta, molli carmine delectari: Lucilium vero durius scribere, quod sub reprehensionem cadit: quo ergo pacto vere quis asserat, Horatium esse Lucilio inferiorem. *Cruquius. Inventore minor.*] Lucilio Satyræ inventore.

49. *Multa cum laude.*] Libri aliquot cum multa laude: unus etiam cumulatam laude. Nec malè, mea quidem sententia. *Torrent.*

50. *At dixi fluere hunc lutulentum.*] Horatius, cum Lucilium tertia Satyræ, *fluere lutulentum* dixit, quo, nisi ad lepidissimum Aristophanis de Cratino iudicium respexit? Nam cum iste Comicus in fabula Pytine, fluvii instar versus suos fluere, intempestive & immodice gloriat. Fluvius ergo Cratinus, fluvius Lucilius: sed uterque lutulentus, hoc est, ἡ σατύρωσ παρρησιότητων. *Heinsius. Hanc lutulentum.*] Lucilium. *Lutulentum.*] Allegoricè est, cum scatere vitii & inepta garrulitate. *Cruquius. Ferentem.*] Sæpe proferentem.

51. *Tollenda relinquendis.*] Plura sumenda, laudanda, & imitatione digna, quam quæ relinquuntur & rejiciantur.

52. *Tu nihil.*] Ironica interrogatio. *Homero.*] Qui dormitat interdum.

53. *Comis tragici mutat Lucilius Atti.*] Comem & urbanum vocat Lucilium, quo minus miremur, si in Attio, Poëta tragico severissimo, nonnulla mutavit, hoc est, reprehendit, cum mutanda

consuit. *Gell. lib. xii. cap. 11. & extremo lib. xvi. Torrentius. Mutat Lucilius.*] Nil emendat. *Acci.*] Accius apud Latinos primus scripsit Tragediam.

54. *Non ridet.*] Citat hunc locum, & exemplum Enniani versus, quem deriserit Lucilius. *Torrent. Non ridet versus Enni gravitate minores, Cum de se loquitur.*] Sed cui in mentem venit, ista verba, cum de se loquitur, & quæ sequuntur, de ipso Ennio esse accipienda? cum vulgo de Lucilio accipiantur. *Jam de se loqui,* est ἡ εὐσεβία λογείν, & in vitio, Græcorum more, ponitur. Id vero fecerat Ennius. *Istud autem, non ut majore reprehensio,* etiam Græcorum more dictum. *Non ut,* est ἕχ' ὄπως. *Cum de se loquitur, qui multum abest, ut major sit illis quos reprehendit.* quod Græci efferunt, ἄξι' ἐαυτῶν λαλῶν, ἕχ' ὄπως κείζοντο ἢ ἐλεγχόμενων. Ergo, cum de se loquitur, non ut majore, hoc est, qui non est major. *Reprehensi sunt, Nevius & alii nonnulli antiquiores Poëtæ. Jam vero cum dixit,*

Enni gravitate minores,

Enni gravitas, non est orationis virtus, ut *δεινότης* in Demosthene, sed vitium in moribus. Vitium illorum, qui ad tædium eorum cum quibus agunt, se extollunt, *φορβιότης* dicitur à Græcis. Est enim merum onus. Horatius gravitatem eleganter reddidit. Quod si constaret nobis de quo aliquando cogitavi, Horatium scripsisse,

Non ridet versus Enni gravitate minores?

Non de se loquitur, non ut majore reprehensio?

H h

Jam

- 55 *Quum de se loquitur, non ut majore reprehens?*
Quid vetat, & nosmet Lucili scripta legentis,
Quæcere, num illius, num rerum dura negaret
Versiculos natura magis factos, & cunctis
Mollius? At si quis pedibus quid claudere senis
- 60 *Hoc tantum contentus, amet scripsisse ducentos*
Ante cibum versus, totidem cœnatus: Etrusci
Quale fuit Cassi rapido ferventius amni
Ingenium; capsis quem fama est esse, librisque

Ambu-

Jam sine ulla difficultate constaret, ad Lucilium hæc esse referenda Hoc sensu:

An non Lucilius versus Ennii gravitate ac jactantia minores ridet? An non de se quoque ita loquitur, ut sibi non parcat? ut fateatur, non majorem se cæteris, quos reprehendit? quod non displiceret. Heinsius. Gravitate minores.] Versus minus graves, quam oportet.

55. *Non ut majore reprehens?*] Nonne ridet, quasi major sit his, quos reprehendit?

57. *Num illius.]* Num illius culpa? *Rerum dura negavit.]* Rerum, quas tractavit.

58. *Magis factos.]* Versus magis elaboratos.

59. *Mollius.]* Molliores & lenius fluentes. *At si quis.]* Libri aliquot *Ac si quis* legunt. Sed nihil muto. sententia enim est: At si quis in scribendo hoc tantum sibi proponat, ut qualescumque senarios, connectendo quamplurimos uno die versus, effundat, quod Cassio Etrusco ingenti quadam ingenii exuberantia contigit, tali quidem concedam comem & urbanum ornatumque magis videri posse Lucilium, quam vel alii ejus avi Poëtæ fuerint, vel ipsum esse convenerit, aut futurum sperari poterit, nempe qui in rudi illo & intacto Græcis carmine Satyrico versaretur. Sed idem si nostra hæc aetate existeret, &c. Atque ita ferme Lambinus. *Torrent. Quis pedibus.]* Ac si aliquis. *Senis.]* He-

xametris versibus, ut aliquid claudat & finiat.

60. *Hoc tantum contentus.]* Hoc uno contentus.

61. *Etrusci Quale fuit Cassi.]* Plures sub Augusto Cassii fuere, obscura quidem originis, sed quorum tamen memoria hæctenus conservatur: *Cassius Patavinus, Cassius Severus, Cassius Parmensis.* è quibus ille, an aliquid scripserit, ignoro: meminit ejus Suet. Aug. c. 11. hi verò ingenio ac dicendi facultate celebrantur. Sed ingens dubitatio est, an idem *Parmensis* qui *Etruscus*, cujus hic fit mentio. Antiqui commentatores, eosque secuti Lamb. & Cruquius, eundem esse volunt, quòd Parma, ut illi ajunt, in Etruria fuerit. Atqui Parmam Geographi togatæ Galliæ attribuunt. Nam quamquam Horatius Cassium hunc non aperte reprehendat, majorem tamen in homine diligentiam desiderat: eumque adeò multa scripsisse indicat, ut libri ejus proprii, unà cum capsis extruendo rogo suffecerint. At vero in Epistolis, Tibullum nitidissimum Poëtam ipsi comparat: nec librorum plaustra, sed opuscula tantum commemorat. Alium itaque fuisse necesse est: quamvis quis fuerit, ignoremus. *Torr. Etrusci.]* Cassii Parmensis. Parma est Etruriæ civitas.

63. *Copsis quem fama.]* Qui tam multa scripsit, ut mortuus suis libris fuerit combustus, nulla alia materia adhibita.

64. *Enerit*

- Ambustum propriis: fuerit Lucillius, inquam,*
 65 *Comis & urbanus; fuerit limatior idem,*
Quam rudis, & Græcis intacti carminis auctor,
Quamque Poëtarum seniorum turba. sed ille,
Si foret hoc nostrum fato delatus in ævum:
Detereret sibi multa: recideret omne quod ultra
 70 *Perfectum traheretur: & in versu faciendo*
Sæpe caput scaberet, vivos & roderet ungueis.
Sæpe stylum vertas, iterum, quæ digna legi sint,
Scripturus: neque, te ut miretur turba, labores,
Contentus paucis lectoribus. an tua demens

Vilibus

64. *Fuerit Lucilius, inquam, Comis & urbanus* — *Quam rudis, &c.*] *Rudis* in patrio casu accipiendum & cum voce *carminis* conjungendum. Sensus itaque erit: Esto, fuerit inquam Lucilius urbanus & comis, demus etiam limatior, id est, tersiorem ac emendatior, quam Ennium nostrum, primum illum rudis Satyræ inventorem, aut etiam secutam seniorum, hoc est, antiquiorum Lucilio Poëtarum turbam: nihil tamen ad munditiem, cultum aut polituram seculi nostri. *Dowza. Fuerit Lucilius.*] Demus quod Lucilius fuerit comis, &c. *Leg. ibi:*

— *Fuerit limatior idem*

Quam rudis, at Græcis intacti carminis auctor.

Hoc enim dicit: Esto; fuerit Lucilius limatior & Ennio, illo quidem rudi, sed tamen intactæ Græcis Satyræ inventore, & reliquâ calcorum vatum turbâ, nihil tamen ad nostrorum poëtarum limam. Erat cum legendum crederem: *Quam Rudis Græcis intacti, &c.* Nam Rudinum fuisse Ennium, nemo est qui ignoret. Est autem *Auctor Rhodii* ea loquendi forma, qua *hospes Zanybo*, Plautus dixit. *Rutgers.*

66. *Græcis intacti carminis auctor.*] *Autor carminis Satyrici, quod Græci non attigerunt.*

68. *Si foret hoc nostrum.*] Si hac nostra ætate natus esset. *Dilatus.*] Alii *delatus;* vetus scriptura *dilapsus;* quod rejici non debebat. *Torrent.*

69. *Detereret.*] *Detraheret. Recideret.*] *Suetonius Calig. cap. XLIV. Commoda emerita militiæ recidit ad summam sexcentorum millium. Hotat. quoque Sat. II. libri sequentis:*

Integris opibus novi non latius usum
Quam nunc accisis.

Torrent.

Recideret omne.] *Amputaret omne supervacaneum.*

71. *Sæpe caput.*] Hi sunt gestus hominis altius aliquid cogitantis. *Vivos & roderet.*] *Ad vivum roderet.*

72. *Sæpe stylum vertas.*] Mutare debes quod scripseris. Præceptum est de cura in scriptis prius habenda, quam evulgentur. *Stylum vertas.*] *Sumpta* metaphora à stylo graphiario majorum, qui in tabulis ceratis, quod acutiore styli parte inarassent, inversa styli latiore, æquor cereum, litteris oblitteratis iterum complanabant. *Cruquius. Stylum vertas.*] *Quæ de hac re Lamb. hic & Turneb. lib. XIV. cap. XXIV. Erasmi sunt in Chil. Torrent.*

74. *Paucis lectoribus.*] *Doctis lectoribus.*

- 75 *Vilibus in ludis dictari carmina malis?*
Non ego. nam satis est equitem mihi plaudere: ut audax,
Contemptis aliis, explosa Arbuscula dixit.
Men' moveat cimex Pantilius? aut crucier, quod
Vellicet absentem Demetrius? aut quod ineptus
- 80 *Fannius Hermogenis ledat conviva Tigelli?*
Plotius, & Varius, Mæcenas, Virgiliusque,
Valgius, & probet hæc Octavius optimus, atque
Fuscus: & huc utinam Viscorum laudet uterque.
Ambitione relegata te dicere possum
- 85 *Pollio, te Messala tuo cum fratre: simulque*
Vos Bibuli & Servi, simul his te candide Furni:
Complureis alios, doctos ego quos, & amicos

Prudens

75. *Vilibus in ludis.*] Malè, qui ad ludos scenicos, quam literarios hoc referre malunt. *Dictare* enim proprie literatorum est. Atque ita Pers. Sat. 1.

Ten' cirtorum centum dictata fuisse
Pro nihilo pendas? —

At verò scenicas laudationes minime fastidiebat. *Torrent.* *Vilibus in ludis.*] In conspectu turbae imperita.

76. *Non ego.*] Supple, volo servire Scenæ, seu mea carmina in scenam produci. *Cruquius. Equitem.*] Id est, equestrem ordinem, qui in xiv. ordinibus spectabant. sic enim & Mart. lib. xiv.

Synthesibus dum gaudet eques.

Unde & *Equestria* dicta, locus ipse equorum, ut *Senatorum Orchestra*, reliquæ plebis *Cavea*. *Torrent.* *Equitem mihi.*] Equitem Rom. ut Mæcenatem vel alium quempiam doctissimum.

77. *Arbuscula.*] Mimæ & meretrices à vulgo explosa.

78. *Cimex Pantilius.*] Vetusissimi libb. *Pantillius*, scurræ ut puto nomen: quem contemptissime *Cimicem* appellat, animal scædissimum, & dictu quoque fastidiendum natura. Mox quoque, *Aut cruciet*, pro *crucier*; omnes libri. *Turneb.* libro 15. capite 19. *Torr.* *Cimex Pantilius.*] Poëta putidus, ut cimex.

79. *Vellicet absentem Demetrius.*] Quod Demetrius laceret me? *Demetrius.*] Hic ille, quem *Simii* nomine antè notatum vidimus. de *Fannio* quoque Sat. 14. Scio à *Dione*, *Velleio*, *Suetonio*, & *Macrobio*, inter alios qui in *Augustum* conspirarunt referri *Fannium Capionem*: sed alium, ni planè fallor, quam de quo hic *Horatius*. Ceteri verò qui hic enumerantur, non satis idoneos doctrinæ suæ testes habent. De *Octavio* verò *P. Victorius* variarum *Lectionum* 14. cap. 111. *Torrent.*

80. *Fannius Hermogenis.*] De quo supra Sat. 4.

83. *Viscorum.*] Visci optimi erant Poëtæ.

84. *Relegata.*] Ambitione sublata.

85. *Tuo cum fratre.*] *Publicolam* vocat antiquus commentator. *Torrent.*

86. *Vos Bibuli & Servi.*] Neque hi mihi cogniti. *Torrent.* *Simul his.*] Cum his. *Furni.*] Duo enim *Furnii*, pater & filius: uterque *Cajus* prænomine; ille litteris, hic honoribus clarior. Sed & *M. Furnii* mentio in quadam *Ciceronis* ad *C. Cæsarem* Epistola lib. vii. *Torrentius.*

87. *Complureis alios.*] Per enumerationem colligit amicos suos, viros bonos

*Prudens prætereo: quibus hæc, sint qualiacumque,
 Arridere velim: doliturus, si placeant spe
 90 Deterius nostra. Demetri, teque Tigelli,
 Discipularum inter jubeo plorare cathedras.
 I puer, atque meo citus hæc subscribe libello.*

Q. HO.

nos & doctos, quibus si placere se intelligat, pro nihilo habet reliquam turbam imperitorum hominum. *Cruquius.*

88. *Prudens prætereo.*] Sciens prætereo.

89. *Arridere velim.*] Placere velim.

90. *Deterius nostra.*] Si placeant minus, quam speramus. *Demetri, teque Tigelli, &c.*] Ego vos modulatores (qui foeminis non viris placere studeris) jubeo plorare, id est, vobis malum precor, & vos tanquam turbam imperitorum hominum pro nihilo habeo.

91. *Discipularum.*] Vetus ac germana lectio, ob mollitiem potius eorum qui tali in ludo versabantur, quam quod puellæ etiam saltare discerent, ut I. III. Od. VI. vidimus. *Torrent. Discipularum.*] Mimarum.

92. *Citus hæc subscribe.*] Subscribe cito. *Libello.*] Abruptum fuit hujus Satyræ initium, abruptus etiam finis: & *Libellum* vocare videtur Satyræ IV. qua Lucilii nomen detulisse videri poterat, cui nunc subscribi jubet, tantum abest ut facti eum poeniteat. Est autem sermo apologeticus. *Torrent.*

Q. HORATII FLACCI
SERMONUM
SIVE
SATYRARUM
LIBER SECUNDUS.

SATYRA PRIMA.

Sibi datum à Trebatio consilium de scribendis rebus gestis Augusti, potius quàm Satyris (utpote in quibus alii aliud desiderent) exponit; & cur ei parere non possit, ostendit.

UNT, quibus in Satyra videar nimis acer, & ultra

Legem

Antiqui codices partim librum hunc universum, partim primam libri Satyram Trebatio inscribunt: & alii virum militarem, alii Jurisconsultum appellant. & castra quidem C. Caesaris bello Gallico secutus est; sed professione Jurisconsultus. Errant verò qui Auli prænomen ei tribuunt. Cajum enim vocat Cicero, ea ipsa Epistola lib. VII. qua eum Caesaris in manum tradit. De cognomine major dubitatio. Sunt qui Rufio fuisse contendunt. Sed Tullii locus ex Epist. XXI. magis suadet ut Testam cognominatum fuisse credam. Hic igitur C. Trebatius Testa, sive Rufio, si quis ita malit, eques Romanus, vir planè & civis bonus, magnique inter ætatis suæ lectos nominis. Torrent.

I. Sunt quibus.] Εἰς ὅς οἷς. Hellenismus per elleipsis. Exorditur ab inæqualitate censuræ popularis, de iis suis scriptis dijudicandis, quibus mores insectatur & Romanorum vitia, quæ aliis quidem acriora nimisque mordacia; aliis vero remissiora, & minus habere acrimoniæ videbantur. Cruquius. Nimis acer.] Nimum asper. Et ultra.] Ultra legem Satyræ, id est, ultra modum in vi-

tiis insectandis opus intendere. Ultra Legem.] Legem Satyræ scribendæ dicit, quam explicat aliquot versibus Sar. præcedente. Et haud dubiè multo mollius, quàm vel Juven. vel Persius, eam observavit. Cujus tamen violatæ reus, ridiculè, non aliter quàm si adversus legem Juliam majestatis fecisset, Icti consilium expetit. Vel ultra legem, hoc est, ultra modum & usitatam in notandis vitiis consuetudinem; perinde ac si sine personæ delectu, ferocius quosvis laceraret. Cruquius. Ultra legem, & c.] Ediderat priorem Sermonum suorum libellum Horatius, ac ut fit, varia de eo hominum judicia spargi senserat. Pars languidum ac enervem esse, nulloque Satyrico aceto distabant. Alii contrà, tanta acerbitate, non in vitia modo, sed in ipsos homines, idque nominatim singulos arripiendo, stringi; ut eum violatæ legis arcescerent, qua Decemviri in eos, qui malum Carmen, hoc est, quod infamiam alteri faceret condidissent, capitis pœnam sanxerunt. Et quia hic nodus dignus vindice videbatur, ac oracula Delphis cessabant, Ju-

risca-

*Legem tendere opus: sine nervis altera, quidquid
Composui, pars esse putat, simileisque meorum
Mille die versus deduci posse: Trebati,*

- 5 *Quid faciam? præscribe. Quiescas. Ne faciam, inquis,
Omnino versus? Ajo. Peream male, si non
Optimum erat: verùm nequeo dormire. Ter uncti
Transnanto Tiberim, somno quibus est opus alto,
Irriguumque mero sub noctem corpus habento.*
- 10 *Aut, si tantus amor scribendi te rapit, aude
Cæsaris invicti res dicere, multa laborum*

Præ-

riconsultum Trebatium, ut in legis interpretatione, adiri placuit. Jam ad rem. Primum illud *ultra legem*, non de Satyræ, ut interpretes ad unum omnes, sed de Decemvirali lege accipimus. Neque aliter accepisse videtur Horatius. Cum enim ad Jurisconsultum iret in re ludicra, urbanissimè legem obtendit, quam eodem sale, quo eam initio Satyræ proposuerat, in fine eluderet. Quod & in illis circa finem fecit:

*Si mala condiderit, in quem quis carmina
jus est, &c.*

Deinde versu ix. legimus *Irriguumque*, non *irriguumque*. Neque enim tantus juris & æqui arbiter, quantum Trebatium fuisse accepimus, tam immanis existimandus est; ut clientem, qui leniter modò soporari posceret, uno consilio, simul & è natatu lassitudine, & ex ebrietate, gravedine enecaret: alterum enim, ad id quod volebat Horatius, sufficit. *Rutgers.*

2. *Sine nervis.*] Sine rebus & sententiis. *Altera, quicquid.*] Altera pars, id est, alii homines.

4. *Deduci posse.*] Tanquam lanam deduci, id est, scribi posse.

5. *Præscribe.*] Constitue quasi ex lege. Nam tu es clarus Jurisconsultus. *Quiescas.*] Respondet Trebatius. *Quiescas*, id est, desistas à scribendo. *Ne faciam.*] Hæc sunt verba Horatii.

6. *Ajo.*] Egregiè decorum de jure

respondentis observat: *Ajo, Nego, Deliberandum sentio*: non aliter, quam si legem conderet. Et sanè, responsa prudentum quæ vocabant, pro legibus habebantur. De hoc autem consulendi more, videbimus Sat. III.

Ergo consulere, & mox respondere licet. Torrent.

Ajo.] Trebatius affirmat. *Peream.*] Horatius loquitur.

7. *Nequeo dormire.*] Jocosâ de insomnia querimonia, nec minus jocosâ adversus eum morbum tradita à Trebatio medicina, *Ter uncti transnanto Tiberim*. Licet enim tempestiva omnis exercitatio ad somnum conferat, ea maximè quæ natando fit, sicut & largior invitatio: manifestum est tamen hic ista ridiculi causâ dici. Sed & illud, *uncti transnanto*, magis nos oblectabit, si meminimus Romanorum consuetudinis: lassî enim campestribus exercitiis, sudorem pulveremque, atque odorem olei, vicino Tiberi natantes abluebant, ut lib. I. Od. VI. I. vidimus. Quod vero *ter* inquit, *transnanto*, id quoque & à medicis & à magis petitum est. impari enim & præcipuè ternario numero summam vim illi tribuunt. *Torrent.* *Ter uncti.*] Trebatii consilium. Nataturi ungebantur, ut olei calore adversus aquæ frigus munirentur.

9. *Irriguum mero.*] Madidum vino. *Sub noctem.*] Paulo ante noctem.

Hh 4

12. Latu-

- Praemia laturus. Cupidum, pater optime, vires
Deficiunt. neque enim quivis horrentia pilis
Agmina, nec fracta pereunteis cuspide Gallos,
15 Aut labentis equo describat vulnere Parthi.
Attamen & justum poteras & scribere fortem,
Scipiadam, ut sapiens Lucilius. Haud mihi deero,
Quum res ipsa feret: nisi dextro tempore; Flacci
Verba per attentam non ibunt Caesaris aurem:
20 Cui male si palpere, recalcitrat undique tutus.*

Quanto

12. *Laturus.*] *Accepturus. Cupidum.*] Duo exemplaria, *cupido*, non placet. Similis autem excusatio, lib. I. Od. vi. ad Agrippam lib. II. Od. xii. ad Mæcenatem. *Torrent. Cupidum.*] Respondet Horatius se esse cupidum, sed deesse sibi facultatem. *Pater optime.*] Sic illum honoris causa appellat. Quamquam ad hoc quoque alludere videri possit, quod, ut Zenonem Stoici, Platonem Academici, tanquam sectæ suæ principes; sic Flaccus Trebatium, qui Juris interpretum familiam duceret, *patrem* vocavit. Eademque causa est, quod non heroum tantum, ut *Aeneas* apud Virgilium, sed & deorum omnium, *pater*, communis quædam apud veteres appellatio est. *Torrent.*

13. *Horrentia pilis.*] Agmina quæ horrorem hostibus incutiant pilis, id est, Romanorum hastis.

14. *Fracta cuspide.*] Vim potius & imperum tela jacentis ostendi crediderim, quàm C. Marii historiam respici. *Torrent. Fracta percuntes.*] Cuspide quam saucius hostis è corpore non potuit evellere, nisi fractam.

15. *Labentis equo.*] Parthi exequo dejecti. *Describat vulnere.*] Possit describere.

16. *Attamen & justum.*] Correctio, qua Trebatius hortatur Horatium, ut Caesarem præconiis illustret à justitia & fortitudine, si non omnia ejus gesta decantare valeat, idque ut faciat exemplo Lucilii, qui Scipionem dignis encomiis celebravit. *Cynquius. Attamen.*]

Trebatius loquitur. *Scribere fortem.*] Augusti justitiam & fortitudinem describere.

17. *Scipiadam.*] Scipionis virtutes. *Haud mihi deero.*] Vetusissimi codices *Haut*, ut in marmoribus quoque exortum cernitur. Et consilio quidem obsequi se velle ait Horat. sed cautione adhibita, si res & tempus istiusmodi laudationes ferat. ea enim prudentia undique munitum esse Caesarem, ut neque adulatoribus, neque importune interpellantibus aurem praebeat. *Dextrum* igitur *tempus* opponitur *levo*; ut *Satyr. III.*

Peccatum futor cum te sic tempore levo
Interpellarim. —

Et *attentam* autem dixit, non modo purgatam acutamque: sed acri judicio audientem, ne adulatione decipiatur. *Palpari* autem, & *palpam* obrudere, *palpo* item *percuntes*, ut Plautus loquitur, pro blandiri & assentari dictum voluit: ducta ab equorum curatoribus metaphora. In metaphora ergo persudit Poëta, cum addit *recalcitrat*: tantum abest, ut imponi sibi patiatur. *Torrent. Haud mihi deero.*] Faciam quod in me erit (inquit Horatius) cum dabitur occasio.

18. *Nisi.*] Haud deero, inquit, ipse mihi, nunquam autem nisi dextro tempore, verba Flacci, molesta erunt Caesari. *Heinsius. Nisi dextro tempore.*] Nisi tempore opportuno. *Flacci.*] Horatii verba.

20. *Si palpere.*] Si adulere. *Recalcitrat.*]

Munitus

- Quanto rectius hoc, quàm tristi ledere versu
 Pantolabum scurram, Nomentanumque nepotem;
 Quum sibi quisq; timet, quamquam est intactus, & odit?
 Quid faciam? saltat Milonius, ut semel icto
- 25 Accessit fervor capiti, numerusque lucernis.
 Castor gaudet equis: ovo prognatus eodem,
 Pugnis. QUOT capitum vivunt, totidem studiorum
 Millia. me pedibus delectat claudere verba
 Lucili ritu, nostrum melioris utroque.
- 30 Ille velut fidis arcana sodalibus olim
 Credebat libris: neque, si male gesserat usquam,
 Decurrens alio, neque si bene. quo fit, ut omnis
 Votiva pateat veluti descripta tabella,

Vita

Munitus virtute adulationem rejicit ex omni parte.

21. *Quanto rectius.*] Ab honesto & decoro Trebatius nititur inducere Horatium ut hoc amet, & Cæsarem laudibus efferat; dissuadens Satyram ab inhonesto, & periculo odioque. *Cruquius. Quanto rectius hoc.*] Rectius est (inquit Trebatius) Cæsaris laudes, quam Satyram scribere.

22. *Pantolabum scurram.*] Hominem vilem. *Nepotem.*] Luxuriosum.

23. *Timet, &c.*] Sceleris conscientia. *Intactus.*] Quanquam carmine non notatus.

24. *Quid faciam?*] Respondet Horatius. *Milonius.*] Homo temulentus. *Ut semel.*] Posteaquam. *1cto.*] Capiti percussio à vini vaporibus.

25. *Numerusque lucernis.*] Id quomodo fiat, docet Aristoteles Problem. Sect. 111. eademque de re multa eleganter Athenæus lib. x. *Torrent. Numerusque lucernis.*] Ebrius rem unam cernens, plures videtur aspicere.

26. *Pregnatus.*] Pollux.

27. *Pugnis.*] Cestibus & pugillatu delectatur. *Quot capitum.*] Quot homines, tot sententiæ. *Trahit sui quemque voluptas.*

29. *Lucili ritu.*] More Satyrico. *Nostrum melioris utroque.*] In Poëtica nempe facultate: non quod vir melior fuerit. de eo enim non agit Horatius. Et hoc, ut reor, argumento, quidam Trebatium Poëtæ adscribunt. *Torrent. Nostrum melioris utroque.*] Qui fuit & te & me melior.

30. *Ille.*] Lucilius.

31. *Credebat libris.*] Committebat libris. *Si male.*] Si quid ei male evenerat. *Gesserat.*] Lambinus quidem cessat: sed gesserat habent omnes nostri codices, quod mutari non debuit. Nam & *gerere* interdum absolute ponitur, ut, à spe bene gerendi abesse, dixit Cicero lib. v. de Finibus. Et hoc loco optime convenit. sententia enim est, ne sibi ipsi quidem pepercisse Lucilium; quin, si bene, sive male ageret, vitam suam omnem versibus testatam relinqueret: ut naufragiorum morborumque casus, deorum auxilio se evasisse rati, in suspensis ex voto tabulis depingunt. *Torr.*

32. *Decurrens alio, neque.*] Neque ad aliud vitæ genus confugiens, quam ad libros suos.

33. *Votiva pateat veluti.*] Veluti in tabula, quæ ex voto suspendebatur in templo à naufragis.

Hh 5

34. Vita

- Vita senis. sequor hunc, Lucanus, an Appulus, anceps:*
 35 *Nam Venusinus arat finem sub utrumque colonus,*
Missus ad hoc, pulsus, vetus est ut fama, Sabellis,
Quo ne per vacuum Romano incurreret hostis:
Sive quod Apula gens, seu quod Lucania bellum
Incuteret violenta. Sed hic stylus haud petet ultro
 40 *Quemquam animantem, & me veluti custodiet ensis*
Vagina tectus. quem cur distringere coner
Tutus ab infestis latronibus? ô pater & rex
Jupiter, ut pereat positum rubigine telum,
Nec quisquam noceat cupido mihi pacis. at ille;
 45 *Qui me commorit (melius non tangere, clamo)*
Flebit, & insignis tota cantabitur urbe.
Cervius iratus leges minitatur & urnam:

34. *Vita senis.*] Senem vocat, non tam ob ætatem, ut arbitror: cum Eusebio teste, anno sexto & quadragesimo extinctus sit. sed quod in illa seniorum Poëtarum turba Horatii sæculo poneretur. *Torrent. Vita senis.*] Vita Lucilii. *Anceps.*] Sum dubius.

35. *Venusinus.*] *Venusia* igitur colonia Romanorum, Apulix & Lucanix media, Poëtæ nostri patria erat: unde & *Venusinus* dicitur. *Torrent. Utrumque.*] Inter Lucaniam & Appuliam. Est enim Horatius in oppido Venusio natus.

36. *Missus.*] A Roma missus. *Sabellis.*] *Sabelli*, orti quidem à Sabinis: sed Sannium incolentes. *Torrent.*

37. *Quo ne per vacuum Romano.*] Ne per vacantem locum Sabellis expulsis, pervium iter esset Lucanis ad Romanos.

39. *Hic stylus.*] *Stylum* appellat Sartyæ aculeum. *Torrent. Haud ultro.*] Nisi sim laceffitus.

40. *Quemquam.*] Quemquam vivum.

41. *Distringere.*] Recte, ut lib. 111. Od. 1. *Districus ensis*, & tamen optimi libri hîc *distringere* legunt. *Torrentius.*

42. *Tutus ab infestis.*] Cui cautum est

Cani-
 de vi, nihil ei necesse est distringere gladium, cujus usus est ad propellendam, non ad inferendam injuriam; nam vim vi depellere licet. *Cruquius. Latronibus.*] A maledicis.

43. *Ut pereat positum.*] Utinam pereat telum (id est, hic scribendi stylus) ut non sit causa cur illo utar.

45. *Commorit.*] *Fœnum* enim in cornu habent Poëtæ, maxime Sartyrici. *Torrent. Commorit.*] Qui me laceffit.

46. *Flebit.*] Plorabit. *Cantabitur ubi.*] Cantabitur ad infamiam (sui nominis sempiternam.

47. *Cervius.*] Male *Servius* Lamb. cum in omnibus exemplaribus *Cervius* legatur. haud dubiè quadruplatoris alicujus nomen. At *Servii* nomine magnum illum Jctum *Serv. Sulpitium* ferè intelligimus. *P. Cervii*, qui mœchum deprehensum castraverit, mentio apud *Valerium Maximum* lib. x 1. cap. 1. ubi tamen *Cervius* legitur, sed corrupte. *Torrent. Cervius iratus.*] Quæsitur vel accusator. *Leges minitatur.*] Minitatur conditionem ex legibus latis. *Urnæ.*] *Urnæ* notat judicariam, in quam Judicum tabellæ conjiciebantur. *Juven. Sat. x 11.*

— Impro-

Canidia Albucl, quibus est inimica, venenum:

Grande malum Turius, si quis se iudice certet.

50 *Ut, quo quisque valet, suspectos terreat, utque Imperet hoc natura potens, sic collige mecum.*

Dente lupus, cornu taurus petit. unde, nisi intus

Monstratum? Scævæ vivacem crede nepoti

Matrem: nil faciet sceleris pia dextera. mirum:

55 *Ut neque calce lupus quemquam, neque dente petit bos. Sed mala tollet anum vitiato melle cicutâ.*

Ne longum faciam, seu me tranquillum senectus

Exspectat, seu mors atris circumvolat alis

Dives

— *Improba quamvis*

Gratia fallacis prætoris vicerit urnam.

Nota autem lex Cassia tabellaria, de tacitis suffragiis per tabellas in urnam lata: de qua Cic. lib. III. de Legibus, & Afcon. in Divin. Torrent. Urnam.] Et minitatur fortitionem in rebus dubiis, post factam ab accusatore & reo iudicium rejectionem.

48. *Canidia Albucl.*] Sic quidem plures manuscripti; sed *Albuti* mallet, ut & Sat. proxima,

Albuti senis exemplo. —

neque ignota Romæ gens *Albutia*, è qua *T. Albutius* ille, qui cum, ut in Pisonem scribit Cicero, in Sardinia triumphasset, Romæ damnatus est. *Canidia* autem *Albutii*, sive uxor, sive filia, ut *Helioris Andromache*, insignis habebatur, non saga tantum, sed & venenaria; qualis sub Neronis imperio *Locusta*. Torrent. *Canidia Albuti.*] *Albutii* filia venefica. *Venenum.*] Minitatur venenum.

49. *Turius.*] Nomen Romanum. unde cognomen *Turinus*. Errant ergo qui *Furius* substituunt. Nam & syllabæ ratio repugnat, & Orationis M. Catonis pro *L. Turio* contra Cn. Sellium meminit A. Gellius Noct. Att. lib. XIV. c. III. Adjunt autem hunc *Turium* iudicem fuisse nummarius; ego, si conjecturæ locus sit, ut esse in hujusmodi rebus debet, prærigidum potius ac severum aliquem

qui condemnaret omnes, absolveret neminem. quod tamen si nummos extorquendi causâ faciebat, nummarius per me appelles licet. *Torrent. Turius.*] *Judex nummarius & venalis.*

50. *Quo quisque.*] Quomodo quisque plurimum potest. *Suspectos terreat.*] Ut terreat quos metuit. *Utque Imperet.*] Et quemadmodum natura hoc imperet.

51. *Potens.*] Potenter. *Sic collige mecum.*] Apostrophe ad Trebatium, quem monet, ut secum diligentius perpendat, num sit naturæ adversari, se non tutari, acceptamque injuriam non ulcisci: quod ut sit evidentiùs, ratiocinatur à brutis. *Cruquius. Sic collige mecum.*] Sic ratiocinare mecum.

52. *Nisi intus.*] Nisi à natura.

53. *Vivacem crede.*] Scævæ longævam matrem committe, quam nimium vivere moleste refert.

54. *Nil faciet.*] Non gladio eam perimet, sed veneno. *Pia dextera.*] Quæ pia videtur, nec tamen est.

56. *Tollet anum.*] Occidet matrem. *Vitiato melle.*] Venenatam mulsi potionem significat; qua anum dulcia appetentem ille sustulerat. *Torrent. Vitiato melle.*] Melle corrupto.

57. *Ne longum faciam.*] Ne sim longior.

58. *Sen mors atris.*] Sive mors celeris & vio-

- Dives, inops, Romæ, seu Fors ita jusserit, exsul;
 60 Quisquis erit vitæ, scribam, color. O puer, ut sis
 Vitalis, metuo, & majorum ne quis amicus
 Frigore te feriat. Quid, cum est Lucilius ausus
 Primus in hunc operis componere carmina morem?
 Detrabere & pellem, nitidus qua quisque per ora
 65 Cederet, introrsum turpis? num Lælius, aut qui
 Duxit ab oppressa meritum Carthagine nomen:
 Ingenio offensi? aut læso dolière Metello?

Famo-

& violenta mihi imminet. Mors atris circumvolat alis.] Alas morti ob celeritatem appingit; atras vocans, ob horrorem. ut Od. xvii.

— Poluerisque fati

Tardavit alas. —

Torrent.

59. Seu fors ita jusserit.] Seu fortuna ita jusserit.

60. Vitæ color.] Ateran albus. nempe Lucilii exemplo, qui, sive malè sive bene quid gesserat, chartis illud illico committebat; non suam tantum, sed & sæculi sui vitam describens. Torrent. Color.] Quodcumque erit vitæ genus. O puer ut sis.] O Horati, inquit Trebati, ne non sis vivax metuo, si Satyras scribes.

61. Vitalis.] Vitale dicimus, quidquid etiam juvat, fovet, continet: exempla passim obvia. At hoc loco vitalis pro vivace ac diu supersite ponitur. Vide Pet. Nannii Misc. lib. 4. Facetè autem puerum vocat Trebati, à quo pater ipse audiverat: ut Ofellus Sat. proxima:

— Quanto aut ego parcius aut vos

O pueri nituistis? — Torrent.

Amicus majorum.] Φίλος ἡμετέρον, hoc est, amicus magnus. Et majorum ne quis.] Et ne quis graciosus apud majores viros, &c.

— Majorum ne quis amicis

Frigore te feriat.

Id est, frigide te acceptum contemnat. Guit.

62. Frigore te feriat.] Quod vivimus, calori vitali acceptum ferimus. hinc ergo frigus pro morte, & frigere pro mortuum esse. Virg. extremo lib. xii.

— Ast illi solvuntur frigore membra.

Et vi.

— Corpusque lavant frigentis & unguent. Torrent.

Frigore te feriat.] Mortem tibi inferat. Quid, cum est Lucilius ausus.] Rogat Horatius quid passus est Lucilius, cum magnos viros carperit.

63. Morem.] In morem Satyricum.

64. Detrabere & pellem.] Uniuscujusque vitia detegere.

65. Cederet introrsum.] Incederet & obambulare nitidus, id est, ut civis bonus. Lælius aut qui.] Optimi codd. & qui. Significat autem Scipionem Africanum Minorem, cujus amicitia Lucilius floruit, & bello Numantino ipso duce militavit. auctor Vellejus Patriculus. Torrent. Aut qui.] Et Scipio Africanus.

67. Ingenio offensi?] Lucilii ingenio sunt offensi? Metello.] Hic ille Q. Lucilius Metellus Q. F. L. N. Macedonius cognominatus: de cujus mira felicitate Valerius lib. vii. & egregiè Plinius lib. vii. cap. xlv. ubi tamen calamitatis loco ducit, quod Africanus Minoris inimicus fuit. Hæc itaque causa quod Lucilii stylum non evalit. Torrent. Metello.] Ob Metellum & Lupum homines improbos, maledicis versibus conscissos]

68. Lups.]

*Famosisque Lupo cooperto versibus? atqui
 Primores populi arripuit, populumque tributim:
 70 Scilicet uni æquus virtuti, atque ejus amicis.
 Quin ubi se à vulgo & scena, in secreta remorant
 Virtus Scipiadae & mitis sapientia Laeli:
 Nugari cum illo, & discincti ludere, donec
 Decoqueretur olus, soliti. quidquid sum ego, quamvis*

Infra

68. Lupo.] Huic Lupo Rutilii nomen imponunt. Et Rutilii quidem multi: inter quos P. Rutilius Rufus, toties à M. Tullio laudatus, præcipuè claruit: sed Lupo cognomen non temere alii additum reperies, quam P. Rutilii L. F. L. N. qui cum L. Julio Cæsare A. V. DCLXIII. Consul, bello Sociali ab hostibus occisus fuit: hujus vel pater, vel avus Lucilii versibus proscindi potuit; quamquam ex summi viri Antonii Augustini sententia ad L. Cornelium Cn. F. L. N. Lentulum Lupum referri malim. Consul enim hic fuit cum C. Marcio Figulo A. Vt. condita DCCVII, damnatus repetundarum: & nihilominus post damnationem Censor factus. De quo sic etiam Persius Sat. I.

— Secuit Lucilius urbem,

Te Lupe, te Muci, & genuinum fregit in illis. Torrent.

69. Primores populi arripuit, populumque tributim.] Id est, ordine per singulas tribus Satyrico dente grassatus. Donza. Arripuit.] Culpavit. Populumque tributim.] Plebem infimam & tunicatum populum. Tributim.] Tributum Lamb. At nostri codices, summo consensu, tributim legunt, id est, per tribus. Per primores ergo populi, patres ipsos, seu patritios intelligo; per populum, reliquam plebem absque senatoribus: ut cum dicimus S. P. Q. R. atque ita populi vocabulo sæpe utimur. Tributim autem additur, ut magis constet nemini eum pepercisse. nullus enim Romæ civis absque tribu. Recte ergo Persius:

— Secuit Lucilius urbem.

Tradant enim singulas cum tribus, sin-

gulis Satyris lacerasse. Turneb. lib. 7. cap. xi. Torrent.

70. Scilicet uni, &c.] Afferit non alia de causa Lucilium mordacius in Romanos ex æquo in omnes invecum, nisi solius virtutis amore: æquus autem is est virtuti, qui bonis omnibus parcendum judicat, malosque malè puniendos. Cruquius. Æquus virtuti.] Propitius. Ejus amicis.] Virtutis amicis.

71. Quin ubi.] Insuper. Et scena.] A populi conspectu. In secreta.] Suetonius Cajo: *Arria Antonia secretum petenti denegavit.* Plinius lib. I. Epist. *Illic me persecutus secretum petit.* Toir.

72. Virtus Scipiadae.] Scipio & Laelius.

73. Nugari cum illo.] Jocari cum ipso Lucilio. Et discincti.] Et à rebus seriis laxati. Discincti.] Nulla hic metaphora à corporis habitu ad animum, ut discinctos pro remissis ac plane vacuis accipimus: sed cum accurate cincti, ac composita desuper toga, in publicum prodirent, domi in veste domestica discincti fere conversabantur. Torrentius.

74. Decoqueretur olus.] Ut Græci *λάχανον*, quod Sat. vi. admonui, sic Latini *olus* vocant herbam omnem edulem: quales *beta*, *brassica*, *cichorea*, *malva*, *lapathum*: quibus cum frequentissimè vescerentur, factum ut *olus* pro quovis etiam alio obsonio ponerent. *Quicquid ego sum.*] Genus loquendi satis familiare Horatio, pro quicumque ego sum, cujuscunque conditionis, sortis, generis. *Cruquius.* Decoqueretur olus.] Donec cena pararetur. *Soliti.*] Soliti sunt.

75. *Infra*

75 *Infra Lucili censum ingeniumque : tamen me
Cum magnis vixisse invita fatebitur usque
Invidia, & fragili quærens illidere dentem,
Offendet solido. nisi quid tu docte Trebati
Dissentis. equidem nihil hic diffindere possum.*

80 *Sed tamen ut monitus caveas, ne forte negoti
Incutiat tibi quid sanctarum inscitia legum:
Si mala condiderit in quem quis carmina; jus est*

Judi-

75. *Infra Lucili censum.*] Infra annum reditum Lucilii, qui erat ordinis equestris.

76. *Cum magnis.*] Cum Augusto, Mæcenate, &c. *Invita fatebitur.*] Nolens fatebitur.

77. *Fragili quærens illidere.*] Illidere dentem fragili, est in rem fragilem dentibus incidere, eamque dentibus permolere. Metaphoricus est alicujus nomen & famam maledicentia vellicare & lædere. *Cynquius.* *Fragili quærens illidere dentem.*] Rem fragilem dentibus permolere.

78. *Offendet solido.*] In rem solidam incurret.

79. *Equidem nihil.*] Ego (inquit Trebatius) non possum differre, quin pro te pronunciem. *Hic diffindere.*] Sic nostri quoque codices, aut *diffidere*: excepto uno aut altero, in quibus *diffingere* & *defingere* legitur. Et *hinc pro hic*. Et mihi quidem *diffingere* non displiceret, ea significatione, qua vocabulo eo sapius usum esse Horatium ostendimus, lib. 1. Od. xxxv. nisi monerent me veteres Grammatici, verbum juris esse, quod hic enuntiat Trebatius. quod tamen ita exponunt, ut *diffingere* potius legisse videantur, nempe pro mutare, infirmare, reprehendere, corrigere. hæc enim in glossariis repperi. Sed verbum *diffingere* peculiariter à J&is usurpari non memini. *Diffindere* vero proprie est differre, atque in aliud tempus rejicere: utputa si quis sine suo dolo malo impeditus in judicio non stetit, aut judex

ipse non sedisset, vel comperendinasset, hoc erat *dicem diffindere*: & *diffusus dies* dicebatur. eademque fere *diffissionum*, quæ & comperendinationum atque ampliationum jura. Neque solum in judiciis *diffindi dies* dicebatur, sed & in comitiis, si quod impedimentum existeret, quo minus ad constitutum res perageretur. Jac. Cujacius Observat. lib. 12. cap. 18. *nihil diffindere*, exponit, nihil quidquam deducere ex tua sententia possum. Qui vero *diffidere* legunt, hunc sensum inde eliciunt, quasi nihil se diffidere dicat Trebatius, hoc est, non reculare, quin Horatius ipse de se judicet. *Torrent.*

81. *Sanctarum inscitia legum.*] Leges quidem omnes sanctæ, utpote quas incorruptas inviolatasque servare oporteat: sed illæ potissimum sic appellantur, in quibus sanctio est, quæque poenæ irrogatione sese maniant. qualis illa de famosis libellis. *Sanctum* enim à sanciendo dicitur: & poenam famosi libelli olim capitalem fuisse ex libris M. Tullii de Repub. ipsius Scipionis verbis demonstrat Augustinus, De civitate Dei lib. 11. Turneb. lib. 9. cap. 6. Illud vero, *IUS EST JUDICIUMQUE*, ex editorum formulis peritum, ut Trebatius loqui ex J&is persona par erat. *Torrent.* *Sanctarum inscitia legum.*] Ignorantia legum, quæ aliquid jubent aut vetant poena sancita, à verbo sancior.

82. *Mala condiderit, &c.*] Carmina maledica. *Jus est.*] Lex XII. tabularum lata est.

83. Judi-

*Judiciumque. Esto, si quis mala: sed bona si quis
 Judice condiderit laudatur Cæsare. si quis
 85 Opprobriis dignum latraverit, integer ipse;
 Solventur risu tabulæ, tu missus abibis.*

83. *Judiciumque.*] Actio ex lege. *Esto, si quis mala.*] Concedit Horatius eum legibus ac gravi supplicio esse obnoxium, qui malis, hoc est, maledicis verbis, innocentis & viri boni nomen famamque proscindit; sed non existimat perinde eum in legem peccare, qui bona, id est, non maledica carmina conscribit, sed ea, quæ laudata à Cæsare judice, lacerationibus & convitiis, malos & sceleratos, omnium oculis & auribus, quasi in tabula delineatos, publice decantatos exhibeant. *Cruquius. Esto, si quis mala.*] Concedamus ita esse (inquit Horatius) si quis carmina scripserit mala, id est, indocta.

85. *Latraverit.*] Sic antiqua omnis scriptura. Nec mirari satis possum, existere aliquem qui de ea mutanda cogitet. Quamquam enim *lacerare famam alienus*, item *lacerare probis*, *lacerare contumelias* recte dicitur; neque huic tamen loco, neque Horatii stilo atque indoli convenit. Quanto enim venustius *Latraverit?* facta à canibus vel feras vel fures latrantibus translatione. *Torr. Latraverit.*] Si laceraverit. *Integer ipse.*] Cum sit ipse purus & innocens.

86. *Solventur risu tabulæ.*] *Tabulas* vocat judicum subsellia, tabulis extructa, ut sit cum non de plano, sed è tribu-

nali jus dicitur: dicta quasi *subsedia*, ut Grammatici volunt. & quemadmodum *subsellia* ipsos interdum sessorum significanc, ut apud Martialem lib. 1.

Sextiliane bibis quantum subsellia quinque.

Sic hoc loco *tabulæ*. Male igitur Cruquius: nec recte Lambinus. *Torrent. Solventur.*] Lex vetabat, malo carmine perstringi quenquam, ut apparet vel ex illo loco,

Pœnaque lata, malo quæ nollet carmine quenquam

Perstringi.

De quo monet Trebatius. Recte respondet Poëta, qui festive in voce ludit. Concedo dignum esse pœna, si quis malum carmen condatur, quasi de inepto carmine in tabulis agatur. Quid autem si quis bonum, sive elegans? Certe Cæsar, summus ingeniorum fautor, bona carmina amare solet. Si quis ergo bonus ipse, dignum opprobriis lepide ac erudite perstrinxerit, judices ridicula interpretatione legem solvent. qui de malo, non de bono carmine agi ibi dicent: ac sic reum solvent, & Poëta crimen remittent. *Heinsius. Solventur risu tabulæ.*] Dissolventur cum judicum risu tabularum leges. *Tu missus.*] Tu demissus absolveris.

SATYRA II.

Sub Ofelli persona, luxui deditos insectatur. De eo loquens qui gulæ servit, eum dicit non certo judicio, sed opinione quadam stultè concepta delicias in nonnullis cibis consecrari. Atque ut incommoda recenset quæ comitantur hunc, qui circa victum & luxum, sic comoda quæ tenui & frugali insunt, enumerat.

QUÆ virtus, & quanta, boni, sit vivere parvo:
 (Nec

1. **B**oni.] Ut Cruquius vult, alloquentur *divites*, quos *εὐπαινάς* nominat viros bonos, eosque monet, ut secum velint disquirere, quæ virtus sit &

(Nec meus hic sermo est; sed quem præcepit Ofellus
Rusticus, abnormis sapiens, crassaque Minerva)
Discite non inter lanceis mensasque nitentis,
5 Quum stupet insanis acies fulgoribus, & quum
Acclinis falsis animus, meliora recusat;

fit & quanta, hoc est, quam vim habeat, & quam præclaros in homine fructus concitet, vivere parvo, hoc est, vita frugalitatis & sobria. *Cruguius. Boni.*] Sic nostri quoque codices: demto uno, sed recentiore, in quo *boni* scribitur: non bene. suos enim alloquitur, daturus præcepta, ut mox Sat. III.

— O bone ne te

Frustrare. —

Torrent. *Boni.*] Ordo est: o boni dicite quæ virtus, &c.

2. *Nec meus hic sermo.*] Per occupationem: qua non inconsultò hæc de frugalitate præcepta Horatius accepta refert Ofello rustico, ne minus ipse temperans (quod Damasippus ei objicit Satyra sequenti) alios tenuitatis in vita servanda temere monere dicatur: nam nihil est insanius, quam, castigare alios, eisque hoc vitio vertere, cujus ipse criminationem effugere non possis. *Cruguius. Quem præcepit.*] Tres M. S. quæ præcepit. Recte, ut arbitror, placet enim illa loquendi varietas, quæ lectori somnum excuiat. *Torrent. Præcepit.*] Præmonstravit & docuit.

3. *Abnormis sapiens.*] Bene hæc conjungit Lambinus, *Abnormis sapiens*, id est, sapiens quidem, sed non ad Philosophorum normam; quales, Fabricius, Curius. Atque ita quidem & plures & probatioris codices. In quatuor tamen scriptum reperit;

— *Abnormi sapiens crassaque Minerva.* sine commate. ut ut sit, errant turpiter veteres Grammatici, qui hunc Ofellum & Stoicum & scriptorem faciunt, quem ex medio rure acceffit Horatius, ut Cervium illum Sat. vi. *Torrentius. Crassa Minerva.*] Philosophiam moribus exprimentem, neque tam disertum, quam

Verum
simplicem ac sincerum. *Erasmus. Abnormis sapiens.*] Sapiens, sed non secundum normam sapientie Stoicæ. *Crassaque Minerva.*] Doctrina non exultus.

4. *Non inter lanceas.*] Remotis prius iis, quæ sunt cum luxu conjuncta, quibus capti sensus, & quasi blandis quibusdam laqueis irretiti, rectum illum animi lumen ita sopiunt, ut umbram pro corpore, pro vero falsum exosculentur; statuit impransos, sobrios & frugi homines accedere debere ad cognoscendas ejus virtutis vires, quæ parvo vivere jubet. *Cruguius. Lanceis, mensaque.*] Vasa pretiosa pro epulis. *Mensas nitentes.*] Mensas opiparas.

5. *Quum stupet insanis acies fulgoribus.*] *Insanum* vocamus quicquid nimium & immensum. Tali ergo splendore stupere atque hebescere tam oculorum quam ingenii aciem necesse est. nam, ut præclare ait Aristoteles lib. III. de Anima, Πρωτὸς τῆ αἰσθητῆς υπερβολῆς, φθειρὸ τὸ αἰσθητῆθλον. *Torrent. Acies fulgoribus, & cum.*] Cum oculorum & mentis acies, (id est, cum judicium rationis) auri & argenti fulgoribus obtunditur.

6. *Acclinis.*] Vetus scriptura, *adelinis*; unus etiam *adelinus*. *Acclinis* igitur vel *adelinis* ubique scribitur, nusquam *acclivis*: quemadmodum nec *reclivis*, sed *reclinis*. unde *acclino* & *reclino*. Virg. x.

— *Corpusque levabat*

Arboris acclinis truncos.

Torrent. *Acclinis falsis animus.*] Incumbens & propensus ad assentiendum falsis, quod multo cibo repletis accidit. *Meliora recusat.*] Veram virtutem repudiat.

Verum heic impransi mecum disquirite. Cur hoc?

Dicam, si potero. MALE verum examinat omnis

Corruptus iudex. leporem sectatus, equove

10 Lassus ab indomito, vel si Romana fatigat

Militia assuetum Græcari, seu pila velox,

Molliter austerum studio fallente laborem:

Seu te discus agit, pete cedentem aëra disco:

Quum labor extuderit fastidia, siccus; inanis

Sperne

7. *Impransi.*] Jejuni, integri iudicii. *Cur hoc?*] Cur velim ut impransi verum discatis?

8. *Si potero.*] Ita praefari decuit rusticum sententias locuturum. *Torrent.*

9. *Corruptus iudex.*] Qualem cum esse necesse est, qui tibicinis, quod ajunt, vitam vivens, & tam ingenio quam corporis sensibus inter assiduas epulas hebescens, detemperantia agere instituit. Nam

— *Corpus onustum*

Hesternis vitiis animum quoque praegravat.

Notumque illud omnibus proverbium,

Παχυνει ορεσηε λιπτον ε πι κη νόον.

Idem. Corruptus iudex.] Sic animus cibo potuque confertus, verum à falso distinguere nescit. *Leporem sectatus.*] Leporem venatus.

10. *Romana fatigat Militia.*] Omnium quidem laboriosa militia, sed maxime Romana, ut *Epod. ix.*

Fert vallum & arma miles. —

obiter notavimus. Quod cum ita sit, obiterque *Græcari* & *pergræcari*, & *Græco more bibere*, Romani usurpaverint pro dissolute ac genialiter vivere, & strenue potitare; miror quid Turnebo lib. 7. cap. 9. in mentem venerit, qui *Græcari* pro Græco more sese exercitare interpretatus sit. Denique hujus loci sententia est optimum condimentum atque obsonium esse famem, quacumque exercitatione partam. De disco autem vide lib. I. *Od. VIII.* ubi & aliæ assuetæ in *Campo Martio* exercitationes enumerantur. *Torrent.*

11. *Assuetum Græcari.*] Te assuetum genialiter vivere, vel Græco more ludere. *Seu pila velox.*] Seu pila te agit, id est, delectat.

12. *Molliter.*] Synchusis dictionis molliter, quæ adhaerere debet τῷ *Græcari* non etiam τῷ *fallente*, ut quidam viri docti existimant. *Cruquius. Studio fallente laborem.*] Pila ludo oblivionem laboris afferente molliter, id est, cum quadam voluptate.

13. *Seu te discus agit.*] Delectat. Est autem *discus*, massa ferri vel æris, vel gravis lapis, qui corporis exercendi gratia, in altum vel latum projici solet. *Cruquius. Discus agit.*] Ludus in Græcia usitatus. *Pete cedentem aëra disco.*] Militiam, equitationem, pilam, discum nominaverat. Jam disco saltem, inquit, quamquam minus Romanis assuetus, te exerce. *Torr. Pete cedentem.*] Jacta discum in aërem, qui cedit corporibus gravioribus.

14. *Extuderit.*] Nihil muto. sed tamen monendus est Lector, omnes præne libros nostros habere *extulerit*: quod alicui affirmanti vix crediderim. *Extuderit* ergo, ejecerit, depulerit fatietatem, quæ fastidia patit. *Torrent. Extuderit fastidia.*] Cum labor fugaverit fatietatem, quæ nauseam parit. *Siccus, inanis Sperne cibum.*] Expulso, inquit, per laborem nauseantis stomachi fastidio, inanis, sperne cibum vilem. Est autem antiphrasis: nam aliud jubet, quam futurum sciat. *Torrent. Siccus; inanis.*] Siccus, & famelicus.

- 15 *Sperne cibum vilem: nisi Hymettia mella Falerno
Ne biberis diluta. foris est promus, & atrum
Defendens pisceis hiemat mare. cum sale panis
Latrantem stomachum benè leniet. unde putas, aut
Quì partum? non in caro nidore voluptas*
- 20 *Summa, sed in te ipso est. Tu pulmentaria quære
Sudando: pinguem vitiiis, albumque, nec ostrea,*

Nec

15. *Sperne cibum vilem.*] Ironica est concessio. Quasi dicat, non spernes. *Hymettia mella Falerno.*] Vide lib. I. Sat. x.

— *Chio nota si commissa Falerni est.* Ubi de temperanda Falerni austeritate vini Græci mixtura non nihil diximus. Hic eam melle mitigat: quem mellis usum declarat etiam Sat. IV.

Aufidius forti miscebat mella Falerno. **Torrent.** *Hymettia mella.*] A monte Hymetto in Attica. Est Hypallage.

16. *Foris est promus.*] Qui tibi penum promat & congerat, domi non est, mare autem tempestuosius piscationem impedit. Quare si neque penus adsit pro voto, neque pisces mare suppeditet; reliquum est, ut aut fame siti que pereas, aut panis cum sale, hoc est, modicus parabilisque cibus, stomachum latrantem, cibique vehementer appetentem mitiget placetque, id quod bene, hoc est, jucunde & summa cum voluptate fiet. **Cruguius.** *Foris est promus.*] Ubi labor, eo quo diximus modo, obsonat; referre negat an foris sit promus, an clausa piscantibus maria: panem ac salem affirmans pro deliciis fore. **Torrentius.** *Foris est promus.*] Cellarius domi non est.

17. *Hiemat mare.*] Ut Græcis *Ἰσχυρὸν*, unde *Ἰσχυρὸς*, sic Latinis *hiems* etiam tempestatem significat. *hiemat* igitur *mare* cum procellis agitatur. Non recuso tamen, quin *hiemare* dicatur *mare*, & claudi: sed quoniam etiam eo tempore piscationi locus est, ad tempestatem referre malim. **Torrentius.** *Hiemat mare.*] *Mare* in tempestatem insurgit. *Cum sale*

panis.] Aliquid diximus ad eum locum Sat. III. lib. I.

Concha salis puri. —
Hic Plinii verba adscribam lib. XXXI. c. VII. *Varro etiam pulmentarii vice usos sale veteres auctor est: existasse enim salem cum pane & caseo, ut proverbio apparet. De sale autem, ut antiquissimo, sic jucundissimo obsonio, quod & panem ipsum & cetera omnia condat, pereleganter Plutarchus Sympof. lib. IIII. quæst. IIII. addens ob id communi Neptunum & Cererem facello coli solere, quod Neptuni donum sal, Cereris panis.* **Torrent.**

18. *Latrantem stomachum.*] Stomachum inanem. *Unde putas, aut.*] Unde putas hanc voluptatem nasci in tam tenui victu?

19. *Quì partum?*] Quomodo partum? *Non in caro.*] Non in carorum obsoniorum odore.

20. *Tu pulmentaria quære.*] Tu epulas pulmento suaviores quære exercitio laborioso. *Pulmentaria quære Sudando.*] *Pulte*, inquit Plinius lib. XV III. c. XIIII. *non pane vixisse longo tempore Romanos manifestum, quoniam inde pulmentaria hodieque dicuntur. hic vero pulmentaria sudando quæri jubens, non tam epulas, quam in epulis gustum significat.* **Torrentius.**

21. *Pinguem vitiiis, albumque.*] Sic paulo post:

— *Corpus onustum
Hesternis vitiiis.*
Hoc est, sagina turpiter per ingluviem ingesta impeditum debilitatumque.

Album

Nec scarus, aut poterit peregrina juvare lagois.

Vix tamen eripiam, posito pavone, velis quin

Hoc potius, quam gallina, tergere palatum,

25 *Corruptus vanis rerum: quia veneat auro*

Rara avis, & picta pandat spectacula cauda:

Tanquam ad rem attineat quidquam. num vesceris ista,

Quam laudas, pluma? coctove num adest honor idem?

Album vero interpretor, qui morbis, ut sapè fit, inter epulas obortis palleat: quive assidue crapulando, consumto jam naturali calore, ad hydropem vergat. Non recuso tamen quin *album* quis absolute pro nitida & distenta cute interpretetur. Candidiora enim eorum corpora, qui luxu & mollitia distulant. *Torrent. Pinguem vitii.*] Nam pinguem vitii, id est, crapula turgidum & pallidum, neque Ostrea nec Scarus poterit juvare.

22. *Peregrina juvare.*] Peregre advecta. *Lagois.*] De Scaro pisce diximus in Epodis: *Lagois* piscifine an avis fuerit ignoramus; animal adeo peregrinum, ut solius Horatii testimonio in rerum natura fuisse credamus; dictum, ut volunt interpretes, ab aliqua leporis similitudine, sive ad colorem, sive ad carnis leporinæ gustus similitudinem referamus. *Torrent. Lagois.*] Piscis Romæ carus & rarus.

23. *Vix tamen eripiam.*] Stomachatur, vix se efficere posse, ut luxurioso persuadeat vitæ prioris *abstinentiam*, id est, rerum adamataram fastidium. cuius certè rei, nulla alia causa est, quam usus & assuetudo vanitatis. *Cruquius. Eripiam.*] Vix persuadebo.

24. *Hoc potius.*] Pavone. *Tergere palatum.*] *Tergere*, pro avidius ac plenioribus buccis edundo exercere ac veluti deterere palatum dixit; aut pro novo illo pavonis gustu prioris escæ oblivionem inducere. Nec sanè displicet *Cruquii* sententia, ut pro *vix tamen*, legatur *vix tandem*, & quidem cum interrogationis nota post dictionem *cauda*, quæ

to versu. Est enim novum, atque concinnum, ut admirans roget, quis tantæ vanitatis futurus sit finis. *Turneb. lib. 13. cap. 12. Torrent. Tergere palatum.*] Fricare vel delectare palatum.

25. *Vanis rerum.*] Corruptus vanitatibus rerum, ut deliciis luxuriosis. *Veneat auro.*] Ratio vanæ persuasionis, à pretio, novitate & pulchritudine plumarum pavonis. *Juvenalis Sat. x i.*

Interea gustus elementa per omnia querunt,

Numquam animo pretiis obstantibus; interius si

Attendas, magis illa juvant quæ pluri emuntur. *Torrent.*

26. *Picta pandat spectacula cauda.*] *Pavo* avium formosissimus, neque formæ suæ ignarus, quam mirifice ostentat; eoque nomine non arrogans tantum, sed & malevolus; primum pæne ignotus, tandem à Barbatis in Græciam delatus, Athenis pretio spectabatur. *Idem.*

27. *Tanquam.*] Quasi ad gustum, alarum pulchritudo pertineat.

28. *Cocto num adest honor idem?*] Duo veteri codices *color* habent, non *honor*. Et sane idem honor adeste videri possit, si, ut hodieque in divitum mensis fieri cernimus, pennatus elato etiam capite in mensam veniat: sed color tamen ille gemmantium plumarum continuo deficere incipit, ut semel occisus est. Quod vero sequitur;

Carne tamen quantumvis distat nihil, subobscurum est. Nec velle Poëtam atbitror, inter pavonis & gallinæ carnem nihil interesse: & colore enim & gustu

Carne tamen quamvis distat nihil hac magis illa,

30 *Imparibus formis deceptum te patet. esto.*

Unde datum sentis, lupus hic Tiberinus, an alto

Captus hiet? ponteisne inter jaclatus, an amnis

Ostia

& facultate plurimum differunt: sed hoc potius, nihil illud formæ decus ad saporem facere, cum ob id cocti caro non mutetur, aut melior fiat: decipi igitur eum, qui, cum aliter quam cocto vesci nequeat, ob solam speciem, quam cocto abesse necesse est, gallinæ pavonem anteponat. Legō igitur, ut inter varias lectiones in uno atque altero codice scriptum inveni,

— *Cocto num adest honor idem,*

Carne tamen quamvis distat nihil? hac magis illam,

Imparibus formis deceptum te petere, esto.

Torrent. [Coctove num.] Num cocto pavoni manent illæ plumæ?

29. *Hac magis illa.*] Forma pavonis magis quam illa, id est, forma gallinæ.

30. *Imparibus formis.*] Formis pulchritudine dissimilibus. *Esto.*] Concedo.

31. *Unde datum sentis.*] Similis prior error, aut gula flagitium potius, lupum piscem fallidire, qui non inter duos pontes Romæ captus sit; ac tantam palato suo vim tribuere, ut tam subtiliter hæc discernere se posse confidat. non quod ignoraret Horatius, ut stirpium, aviumque, & quadrupedum, sic piscium quoque, quamvis ejusdem & generis & temperamenti sint, magnam tamen sapientia ratione loci, ubi vel nati vel nutriti fuerint, esse differentiam: qua de re Aristoteles de Historia animalium lib. v. sed nimis profecto ingeniosa gula est, quæ quo usque lupus Tiberim penetraverit, & ubi tandem captus sit, gustu deprehendat. Nam quod ait Juvenalis,

— *Circæ nata forent, an*

Lucrinum ad saxum, Rutupino ve edita fundo

Ostrea, callebat primo deprendere morsu;
Et semel aspecti dicebat litus echini.

Id multo tolerabilius est. De hujusmodi autem censura egregie Plinius lib. ix. cap. xiv. Qui vero nostra ætate de piscibus scripsit, lupos quidem inter mari nos numerant; sic tamen ut è mari flumina subeant, quamquam ibi non nascantur. Optimos ergo esse ajunt pelagos ipsos; iis proximos, qui in ostiis fluminum capiuntur: postremos qui fluminibus assueverint: atque horum insaluberrimos qui Romæ inter pontes degunt; ideo tantum commendatos, quod sordibus stercoreisque saginati gulæ magis lenocinentur. Qua in re tamen modum prisca illa luxuria statuit. Græcorum ergo *λαβρογῆ* lupus est Romanorum. Nam & nominis ratio convenit. Græcis enim *λαβρογῆ* dictus, id est, à *λαβρ* & voracitate; eandemque ob causam aptius à Latinis quam *lupi* appellatione vocari non potuit, ipso oris rictu atque hiatu prædatorem præferens. Et hoc igitur ingeniose Horatius; *Captus hiet.* Torrent. *Unde sentis.*] Quomodo scis? *Lupus hic Tiberinus, an alto.*] An piscis iste sit in fluvio Tiberi captus, an alto, id est, in mari?

32. *Captus hiet.*] Ordo est, unde datum sentis, an hic lupus captus sit Tiberinus, an hiet in alto? In *hiet*, aut est enallage temporis, pro hiarit, hoc est, spiraverit, escam captaverit hiando, vixerit: aut allusit ad naturam piscium, qui capti, confestim in latum os diducunt. *Cruquius. Hier.*] Pisces omnes capti statim hiant & os in latum diducunt. *Ponteisne inter jaclatus.*] An inter pontes, ubi lupus est potior, propter aquam concitatioem.

33. *Ostia.*]

*Ostia sub Tusci? laudas insane trilibrem
Mullum: in singula quem minuas pulmenta necesse est.*

35 *Ducit te species, video. quò pertinet ergo
Proceros odisse lupos? quia scilicet illis
Majorem natura modum dedit, his breve pondus.*

JEIUNUS raro stomachus vulgaria temnit.

Porrectum magno magnum spectare catino

40 *Vellem, ait Harpyiis gula digna rapacibus. at vos
Præsentis Austri coquite horum opsonia: quamvis*

Putet

33. *Ostia.*] Circa Ostia Tiberis. *Tri-
librem Mullum.*] Lupi magni ac spissi,
ita ut tricubitalis sæpe reperiantur: at
Mullis, inquit Plinius, *magnitudo modi-
ca, binasque libras ponderis raro exuperat,
nec in vivariis piscinisque crescunt.* At
gula non alimentum, sed delicias quæ-
rens, adversus naturam, nec modicos
amat mullos, & ingentes lupos asper-
natur. quam insaniam egregie describit
Horatius. Illud memorabile quod Ti-
berii principatu evenisse Suetonius scri-
bit, ut tres mulli xxx. millibus num-
mum venderentur, de quo ille publice
questus sit, ipse tunc mirum in modum
pareus. Nec minus memoranda, quæ de
mulli exspirantis forma scribit Seneca
Quæst. natur. lib. III. ita ut gulæ pro-
ceres, non minus illo spectaculo, quam
gustatione caperentur; ac ne gustare
quidem dignarentur, quem non in con-
vivio innatantem vitro ac palpitantem
vidissent: tunc denique acclamantes,
nihil melius saxatili mullo, nihil mori-
ente formosius. Idem fere testatur
Plinius IX. cap. XVII. Laudatissimi au-
tem inter mullos *barbati*, à barba gemi-
na qua insigniuntur inferiore labro sic
dicti: Cicero *barbatulos* vocat; alii imber-
bes sunt: tertium genus squamis aspe-
rum. *Torrent.*

34. *In singula.*] Quem divides neces-
se est in frustra.

35. *Ducit te species.*] Seducit, vel de-
lectat te mulli magnitudo. *Quo pertinet
ergo.*] Cur igitur magnitudinem laudas

in mullo, & reprehendis in lupo?

36. *Illis.*] Lupis.

37. *Modum dedit.*] Dedit procerita-
tem.

38. *Jejunus raro stomachus.*] Sic libri
nostri omnes. numquam jejunum fere
dixeris, qui pridiana semper crapula
prægravatur. placent ergo inusitata quæ
stomachum iritent. *Torrent. Vulgaria.*] *Vulgares cibos.*

39. *Magnum spectare catino.*] Magnum
mullum.

40. *Gula digna rapacibus.*] *Διατρο-
πης* helluonis, cui gula est non ho-
mine, sed harpyiis voracibus dignissi-
ma. aut *gula*, id est, helluonum luxu-
riosa cibaria merentur, ut ab harpyiis
de mensa eripiantur & contactu fa-
dentur. Est aut *harpyia ἀπρωλήνη* *Ἰθάκας*,
id est, raptrix deæ *Cruquius*. *Gula digna.*] *Ob-*
lsoniorum helluo, cujus dapes dignæ
sunt Harpyiarum contactu inquinari.

41. *Præsentis Austri.*] Austri preci-
bus meis faventes. *Coquite horum opso-
nia.*] Sic Propertius libro IV. Eleg. V.

Vidi ego odorati victura rosaria Pæsti,

Sub matutino cocta jacere noto.

Id est, corrupta & marcida. sicut & Pa-
pinus:

*Pubentesque rose primos moriuntur ad
Austros.*

Austri enim aura, calida & æstuosa ta-
bem ac marcorem adducit. At contra
Aquila sicca & frigidus à putredine
conservat. Præsentis quidem horum
epulis Austros imprecatur Horatius:

II 5 Sequi-

*Putet aper rhombusque recens, mala copia quando
Egrum sollicitat stomachum; cum rapula plenus
Atque acidus mavult inulas. Necdum omnis abacta*

45 *Pauperies epulis regum: nam vilibus ovis,
Nigrisque est oleis hodie locus. haud ita pridem
Gallonii præconis erat acipensere mensa
Infamis. quid? tum rhombos minus æquor alebat?*

Tutus

Sequitur tamen festiva ejus imprecatio-
nis correctio: quid enim opus Austris,
si ipsa copia hoc efficit, ut putere omnia
videantur. *Inopem, inquit ille, me copia
fecit. Torrent. Coquunt horum obsonia.*
Humido vestro calore putrefacite.

42. *Putet aper rhombusque.*] Quan-
quam aper nauseam movet & contem-
nitur. *Quando.*] Quia.

43. *Egrum sollicitat.*] Copia fasti-
dientem gravat stomachum. *Plenus.*] *Helluo*
exsaturatus.

44. *Acidus mavult inulas.*] *Acidus*,
vocat *inulas*, quas *amaras* Sat. VIII.
Amaras certe esse ostendit Columella
lib. XII. cap. XVI. & Plinius XIX.
cap. V. An igitur hic *acidus* appellat,
quod, ut *acida* omnia, proritant stoma-
chum & nauseam eximunt. Est autem
Romanis *innia* quæ Græcis ἐλέγιον,
vulgo *enulam* nominamus. *Torrent. Aci-
dus mavult inulas.*] *Inula* sunt utiles ad
appetitum excitandum, quia viscosam
pituitam incidunt.

45. *Pauperies.*] *Vistus tenuis. Regum.*] *Par-
vi pretii.*

46. *Nigrisque est oleis.*] *Oleis* matura-
ris & amaris. *Haud ita pridem.*] Ab
exemplo & facto Gallonii demonstrat,
luxum non officere modo stomacho,
valetudinemque tentare; verum etiam
infamiam notam suis sectatoribus in-
urere, quibus sine invidia publica, mi-
nus est integrum, nobiliores cibos esi-
tare. *Cruquius.*

47. *Gallonii præconis.*] *Vetus* haud
dubie scriptura; non *Gallonis*. *Quam-
quam enim Gallio Romanum cogno-*

men est, notior tamen ille *P. Gallonius*
à Lucilio cognominatus *Gurges*, & acer-
bissimis versibus profectus, in quibus
acipenseris mentio. Fuit autem piscium
omnium Romæ nobilissimus, tanto
habitus in honore, ut à coronatis infer-
retur cum tibicinis cantu, quasi que-
dam non deliciarum, sed numinis pom-
pa. quod & Athenæus tradit. atque huic
pisci pretium; ut nullus tam exiguus in
macellum venerit, qui non mille num-
mis venderetur. Merito igitur *Mar-
tialis*:

*Ad Palatinas acipensera mitto men-
sas,*

Ambrosias ornent munera rara dapes.

Illud vero ambigitur, quod illi apud
Græcos nomen fuerit. *Gulielmus Ron-
deletius*, qui ætate nostra omnium ac-
curatissime de piscibus scripsit, docet ef-
se ex galeorum genere eum, qui proprie
galaxias appellatur à Galeno, quem
vulgo *sturionem* nominamus. *Torrent.*
Gallonii præconis erat acipensere mensa.] *Gallonius*
præco fuit & obsoniorum
gurges, qui primus convivio posuit *aci-
penserem*, piscium omnium habitum
nobilissimum.

48. *Quid? tum rhombos.*] Pergit in
proposito; pretium obsoniis non natu-
ra, sed opinione poni: postquam exem-
plis constat, ignorari vel pretiosissima,
donec auctores inveniunt per quos ce-
lebrentur, ut *Gallonium*, *acipenseris*
rhombus & *ciconia*, virum nescio quem
prætorium. Nam prisca interpretes alii
Sempronium, alii *Rutilium Rufum* no-
minant, qui præturam quidem ambive-
rit, sed ob intersectas *ciconias* populo
invisas,

Tutus erat rhombus, tutoque ciconia nido:

- 50 *Donec vos auctor docuit prætorius. ergo
Si quis nunc mergos suaveis edixerit affos,
Parebit pravi docilis Romana juvenus.
Sordidus à tenui victu distabit, Ofello
Judice. NAM frustra vitium vitaveris illud,*
55 *Si te aliò pravam detorseris. Avidienus,
Cui Canis ex vero ductum cognomen adhæret,
Quinquenneis oleas est, & silvestria corna:*

invisus, repulsam tulerit, ut testatur Epigramma relatum à Porphyrione præter elegantiam:

*Ciconiarum Rufus iste conditor
Hic est duobus elegantior Plancius,
Suffragiorum puncta non tulit septem,
Ciconiarum populus est ultus mortem.*

Rhombi laudatissimi Romæ habitus, qui in mari Adriatico capiebantur, majores etiam ceteris: & præcipue quidem Ravennæ, ut testatur Plinius lib. IX. cap. 214. unde & Ovidius:

— *Hadriaco mirandus litore rhombus.
Galli nunc turbot vocant, à turbine, ni fallor. Torrent. Rhombos minus.] Rhombus piscis summo erat in honore apud Romanos.*

49. *Tutus erat rhombus.] Rhombus adhuc fere Romanis erat incognitus.*

50. *Prætorius.] Sempronius Rufus gulosus, præturam expectans tulit repulsam.*

51. *Si quis nunc mergos suaveis edixerit affos.] Ostendit nihil tam absurdum insigni aliquo inter gulones ac gurgites illos auctore proponi, quod alii non sequantur. postquam enim ciconia, quam ne attingere quidem voluerant majores, Rufo assertore placuerit; cur non & mergi, quantumvis duri & insuaves, assi quoque, tandem probentur? Plin. lib. X. cap. XXIII. In duobus etiam codicibus edisserit pro edixerit scriptum repperi. sed veterum more pro X. edicendi enim verbum cum prætoris persona mixte convenit; ille*

edicat, parent ceteri. *Torrent. Edixerit affos.] Pro imperio dixerit.*

52. *Pravi docilis.] Juventus quæ cito prava discit.*

53. *Sordidus à tenui.] Tenuis victus. λεπτὴν δίαιταν, ut Græci loquuntur medici, paulo parcius est, qualis fere ægrotantibus præscribitur. At hic idem qui mundus; medius nempe inter sordidum & sumtuosum. Nec præterire velim, veteres libros hic novam sive Satyram sive Sermonem aut Eclogam incipere. *Torrent. Sordidus à tenui.] Inter victum sordidum & luxuriosum, victus medius est interjectus, qui etiam laudabilis est. Ofello.] Philosopho inculto, de quo supra.**

54. *Nam frustra.] Quod faciunt stulti, dum vitant vitia, tunc enim in contraria currunt; atqui non est sordidus qui frugaliter victitat; ergo alius est sordidus, alius tenuis victus, alius luxuriosus. *Cruq. Vitium illud.] Luxuriam.**

55. *Aliò, &c.] In aliud vitium contrarium. Avidienus.] Hunc sordidi victus exemplar ante oculos ponit, canem ob sordes & immunditiam appellatum inquiens. Atque hinc fortassis caninum prandium, de quo Gellius I. XII. c. ult. Unde proverbium *Cynicè vivere.* nam *Cynici* non ob impudentiam tantum, sed & ob sordes sic appellati sunt. Aliquid Turnebus lib. VII. cap. IX. *Torr.**

56. *Ex vero.] Ex morum veritate, id est, ex immunditias & sordibus.*

57. *Quinquenneis.] Veteres membra-*

Ac, nisi mutatum parcat defundere vinum, &
 Cujus odorem olei nequeas perferre, (licebit
 60 Ille repotia, nataleis, alioſve dierum
 Festos albatuſ celebret) cornu ipſe bilibri
 Caulibuſ inſtillat, veteriſ non parcuſ aceti.
 Quali igitur victu ſapienſ utetur, & horum
 Utrum imitabitur? hâc urget lupuſ? hâc canis angit.
 Munduſ

næ quinquennas. Torrent. *Quinquenniſ oleuſ.*] Oleaſ vetuſtate corruptaſ. *Eſt.*] Comedit.

58. *Niſi mutatum.*] Niſi acidum, ut acetum. *Defundere.*] Sic quidem meliores codiceſ, ſed plureſ habent *diffundere*, quam leſſionem non ſequor. aliud enim *diffundere vinum*, ut recte lib. 1. Adverſariorum cap. 1. & lib. 7. cap. 9. Turnebuſ docuit. *Torrent.*

59. *Cujuſ odorem olei.*] Treſ codiceſ oleum legunt, non minuſ recte. eſt enim ſententia, *tum oleum cujuſ, &c.* Vel caulibuſ inſtillat id oleum, cujuſ olei odorem, &c. *Torrent.* *Cujuſ odorem olei.*] Et inſtillat caulibuſ oleum, cujuſ odorem, &c. *Licebit.*] Quamviſ.

60. *Ille repotia, &c.* *Festoſ albatuſ celebret.*] Diebuſ enim feſtiſ ac publica lætitiâ, togâ ſumebant non novaſ ſemper (qui enim hoc fieri ab omnibuſ potuit?) ſed lorâ� à fullone recenteſ. Id enim facile fuit etiam tenuioribuſ, togâ ſordeſ demere, opeque fulloniſ eandem interpolare, priſtinoque candori reddere. *Ferrav. Repotia.*] Poſtquam Feſtuſ voſ docuit *repotia* dici poſtridie nuptiaſ, cum apud novum maritum cœnatur, quia reſicitur potatio; quidquid alii aſſerunt, mera conjectura eſt: præſertim cum accedat Gellii auctoritaſ lib. 11. cap. xxiv. Plura Turnebuſ, lib. 112. cap. vi. & lib. 3. cap. 25. *Torrent.* *Repotia, nataleis, alioſve dierum.*] Convivia facta die ſecundo à nuptiis; vel comeſtationeſ, quâ liberis natiſ inter viciniſ celebrantur. *Angl. childfeaste.*

61. *Albatuſ.*] Color albuſ lætitiæ

convenit, fauſtuſ quippe ac felix, & diiſ immortalibuſ gratuſ. unde non ineleganter Perſiuſ, Sat. 11.

— *Negato*

Juppiter hoc illi, quamviſ te albata rogavit.

Itaque & ſactificia, & ſpectacula, & convivia albatuſ celebrabant, præſertim lauri atque diviteſ; paupereſ enim ac tenuioreſ tunicati pullatiq. *Torrent.* *Albatuſ celebret.*] Alba veſte indutuſ. *Cornu ipſe bilibri.*] Mixtæ ſordeſ, vaſ olearium divitiſ in domo non bilibri majuſ: unde ipſe, diffidens ſerviſ, non inſandat quantum ſatiſ ſit, ſed guttatim caulibuſ oleum inſtillet; aceti interim copia, diſſimulans olei parcitatem. *Torrent.* *Bilibri.*] E vaſculo corneo quod duaſ olei libraſ continet.

62. *Pteruſ actiſ.*] Aceti morientiſ & languidiſ.

63. *Quali igitur victu, &c.*] De hac locutione videnduſ Pet. Victoriuſ Var. lect. lib. 33. cap. 11.

64. *Utrum imitabitur?*] Gallonium luxurioſum? an Avidiennum ſordidum? *Lupuſ, hæc.*] Edacitaſ vel ingluviuſ. *Hæc canis angit.*] Bene Lambinuſ aſſunt. Nam & ego in fideliffimieſ exemplariſ ita ſcriptum inveni: & ſane magiſ proverbium ſapit, quam ſi *angit* legamuſ. *Torr.* Convenit hoc dictum in hominem ſuſpenſo animo, ſententiaque ancipiti, utrum ſequatur aut fugiat, edacitatemne lupi, an ſordeiſ canis, Avidieni ſcilicet. *Cruquinoſ.* Canteruſ Nov. lect. lib. 4. cap. 12. *Canis.*] Immunditia vel ſordeſ. *Angit.*] Ut eſt in proverbio.

- 65 *Mundus erit; qui non offendet sordibus, atque
In neutram partem cultus miser. hic neque servus,
Albucii senis exemplo, dum munia didit,
Sævus erit; nec sic, ut simplex Nævius, unctam
Convivis præbebit aquam: vitium hoc quoque magnum.*
- 70 *Accipe nunc, victus tenuis, quæ quantaque secum*

Affe-

65. *Mundus erit.*] Ille tenet medium. *Qui non offendat sordibus.*] Sic nostri quoque codices, non *sordidus*. Quod vero mox sequitur,

In neutram partem cultus miser. sic vetus exponit interpres, ut dictio *cultus* patrii sit casus. *Cultus* enim nomen commune, & tam in vitio, quam in laude ponitur. *cultus* nempe cujusque rei habitus est: & in homine tam ad animum, quam ad corpus refertur. *In neutramigitur cultus partem miser* est; qui vitam ita colit atque instituit, ut inter luxuriæ pompam, atque avaritiæ sordes mediâ insitât via, miser futurus si altero extremorum peccet. *Torrent. Sordibus, atque.*] Indecora parsimonia.

66. *In neutram partem cultus.*] Nimirum is cultus & victus, mundus erit & frugalis, qui sordibus neminem offendit, & in neutram partem, nec nimis sumptuosè, nec nimis sordidè miser & infelix est. Hic modice victitans, neque tanquam avarus, tenax & sævus erit; exemplo Albutii illius senis, dum munia & officia quid quisque agere debeat, in servos suos dividit: nec ut prodigus ille alter Nævius aquam unguento dilutam, convivis præbebit: nam hoc quoque vitium prodigalitatæ non ferendæ. *Subinus. In neutram partem cultus miser.*] Erin neutram partem cultus, sive sordidi, sive luxuriosi, erit miser. *Hic neque servus.*] Hic, quem mundum dicimus.

67. *Albucii senis.*] Ego Titum Albutium esse crediderim, quem & Lucilius perstrinxit, virum illo sæculo minime ignotum: qui Græcæ elegantia ad vitium usque curiosus, Græcus videri ac salutari amabat, cum Romanus esset.

Senem autem vocat Horatius non arate, sed sæculo suo priorem: ut & ipsum Lucilium Sat. præcedente. Quod cum ita sit, nihil equidem addubito, quin adversus Lambini, Crüquii, & Porphyrii sententiam *Albutium* hic tamquam anxie nimis & insane curiosum in tractandis convivis atque hospitibus notari credam: contra vero *Nævium* ut negligentem, supinum atque ignavum, quare & *simplicem* appellat Poëta. Ille igitur, siquid omissum, aut non rectè factum, sævus etiam in servos, ac crudelis erat: hic tam remissus ac stupidus, ut aquam quoque, quæ omnibus ad manum sit, quæque tunc maxime laudatur, cum limpida & pura, nullas, ut loquuntur Philosophi, saporis habeat qualitates, unctam pinguemque impune apponi sineret. *unctam* pro unguento perfusam interpretari putidum & ineprum est: nec me movet quod lib. I. Sat. I. Nævius quidam tamquam Nomentano luxu par adducitur. nam & ipse Lambinus *Mævius* ibi, non *Nævius* legit. & quamquam nos ibi *Nævii* nomen retinimus, aliter tamen, quam ille, interpretati sumus, pro parco nimis ac sordido: quod opinionem hinc quoque nostram confirmat. *Didere autem munia* pro partiri servorum officia, vocabulum prisca elegantia est, Lucretio frequens, nec Virgilio neglectum VII. Æneid.

Diditur hic subito Trojana per agmina clamor. Torrent.

Albutii senis.] Albutius servos prius castigabat, quam aliquis eorum peccasset. *Didit.*] Dum officia distribuit.

68. *Simplex Nævius.*] Ut Nævius pa-

*Afferat. in primis valeas bene: nam, variæ res
Ut noceant homini, credas, memor illius escæ,
Quæ simplex olim tibi sederit. at simul assis
Miscueris elixa, simul conchyliâ turdis;*

75 *Dulcia se in bilem vertent, stomachoque tumultum
Lenta feret pituita. Vides, ut pallidus omnis
Cæna desurgat dubia? Q U I N corpus onustum
Hæsternis vitiiis animum quoque prægravat unâ,
Atque affigit humo divinæ particulam auræ.*

Alter,

rum prudens. *Unâ.]* Aquam unguentis dilutam, quod est luxuriæ non ferenda.

70. *Accipe nunc victus.]* Enumeratio eorum, quæ comitantur & simplicem & compositum victum, ut utrimque ex oppositorum cognitione, clarius eradat omnino negligendam esse nimiam curam corporis; cum ut hoc vegetum & validum sit ad quævis inania subeunda, tum ut animum profusa crapula non impeditus, evigilet lacris & promptus, ad ea perquirenda quæ sunt honesta & cum virtute conjuncta. *Cruquins. Quæ, quantaque.]* Quæ comoda.

72. *Credas, memor illius escæ.]* Credere debes.

73. *Simplex.]* Una. *Tibi sederit.]* Hoc est, sumta jam ac depressa in ventriculo quieverit, nullo subscento stomachi tumultu, ut sit cum varia permiscetur, & mala illa copia laboratur. *Torrent. Olim tibi sederit.]* Aliquando tibi placuerit.

74. *Miscueris elixa.]* Si in stomachum ingesseris.

75. *In bilem vertent.]* In choleram amarâ. *Stomachoque tumultum Lenta feret pituita.]* Bilem ante, nunc pituitam dicit, unde in stomacho tumultus oritur: hæc à calore imbecillo, illa, à nimio gignitur. ut enim bilis humor calidus & siccus est: sic pituita frigidus humidusque, quare & lentam appellat Horatius. Jam vero in confesso est, cibum

varium ac multiplicem, gravem atque periculosum esse. quæ enim inter se distant, sese invicem corrumpunt. Tamquam oraculum igitur ab Hippocrate dictum credamus libro *περὶ Φυσῶν*, sive De flatibus: *Τὰ γὰρ ἀνόμια σασιδιὰ, καὶ πᾶσι τῶν γαστρῶν, καὶ ἡ νόσος τῆς πύλξης.* Dissimilia enim seditio-nem concitant, atque hæc citius, hæc difficiliter concoquuntur. *Torrent. Tumultum.]* Dolorem.

76. *Pituita.]* Phlegma. *Ut pallidus.]* Decolor & ægrotus.

77. *Cæna desurgat dubia.]* Id est, de cæna surgat. ut *De prope rare apio coronas*, & similia: quæ interpretatio, ut simplicior & melior est. Vide tamen Turnebum lib. xvii. cap. xvii. & de cæna dubia, xxviii. cap. iv. *Torrentius. Cæna dubia.]* Cæna est dubia, ubi convivæ dubitant, quid de multis sumant.

78. *Hæsternis vitiiis.]* Hæsterna crapula. *Animum quoque prægravat.]* Ut fieri necesse est; animo quippe gravati corporis *συμπεθεῖς* laborante: unde pingues dicti etiam ingenio tardo. *Torrent. Prægravat unâ.]* Animum hebetem reddit.

79. *Atque affigit.]* Atque ad humum dejicit animam divini spiritus partem. *Affigit humo.]* Sic antehæc in omnibus codicibus legebatur: Lambinus *affigit* substituit. Sed à recepta lectione non recedo; ut gravis crapula animum terræ veluti affixit, quem uti igneum & cælestem

- 80 *Alter, ubi dicto citius curata sopori
Membra dedit, vegetus præscepta ad munia surgit.
Hic tamen ad melius poterit transcurrere quondam:
Sive diem festum rediens advexerit annus;
Seu recreare volet tenuatum corpus, ubique*
- 85 *Accedent anni, & tractari mollius ætas
Imbecilla volet. Tibi quidnam accedet ad istam,
Quam puer & validus præsumis, mollitiem, seu
Dura valetudo inciderit, seu tarda senectus?
Rancidum apram antiqui laudabant: non, quia nasus*

Illis

lestem sursum tolli convenerat. De verbo autem affligere, elegans locus Plinii lib. VIII. cap. XL. de cane elephantum oppugnante, *Donec*, ut inquit, *astidua rotatum vertigine afflixit ad cosum ejus tellure concussa. Divinae particulam auræ.*

*Ignis est ollis vigor & cœlestis origo
Seminiibus.* —

Torrent.

80. *Alter ubi dicto citius.*] Non parum cespitat hic Pseudacron, coordinans *ubi dicto citius*, verbo *surgit*: cum rectius (meo quidem judicio) apponi debeant proximo participio, *curata*, hoc modo: *Alter*, qui parvo vivit, *ubi dicto citius* hoc est, parce ac sobriè membra, hoc est, corpus curavit, & sopori dedit, surgit vegetus, &c. *Cruquius.*

Alter, ubi dicto citius.] *Alter*, cujus vitæ parvus est & frugalis. *Curata Membra.*] Membra mediocri cibo recreata.

81. *Vegetus præscripta ad munia.*] Alacer ad necessarias functiones.

82. *Hic tamen ad melius.*] Qui parce vivit, ad meliorem victum potest transcurrere aliquando.

83. *Diem festum rediens advexerit annus.*] *Annum* pro illa anni parte dixit, in quam dies festus, sive solennis aut publicæ aut privatæ lætitiæ causa inciderit. Hilare autem & jucunde festos agebant dies, profestis parci; ut esset festis quod prodigerent. *Plautus Aulul.*

Festo die si quid prodegerit, profesto egere liceat nisi pepererit.

Advexerit autem pro *adduxerit* habent libri nostri omnes, demto uno atque altero recentiore, ex glossemate opinor. *Torrent.*

84. *Ubi que Accedent anni.*] Et ubi senectus advenerit.

86. *Ætas Imbecilla.*] Eadem quæ & mala à veteribus dicta; hoc est, senectus, ipsa morbus. Exempla apud Nonium initio operis, ut & juvenus dicta *ætatis bona*. quemadmodum enim diei, sic & ætatis prior pars melior, posterior pejor est. *Virg.*

*Optima quæque dies miseris mortalibus
ævi*

*Prima fugit, subeunt morbi tristisque
senectus.*

Quanto autem imbecillior, tanto tractanda mollius. In pluribus quoque exemplaribus sic legitur hic versus;

— *Ubi que*

Accedunt anni, tractari mollius ætas

Imbecilla volet. —

Meo judicio rectius. *Torrent.*

87. *Præsumis, &c.*] Ante tempus sumis.

89. *Rancidum aprum.*] Notat Plutarchus Sympol. lib. VI. cap. IV. veterum instituto semper aliquid presentibus in futurum relinqui debere, atque ita interpretatur notum illud Pythagoræ symbolum (quamquam alii aliter exposuere) *ῥαίνω μὴ ἐπινοῶ.* *Cœc.* *Chænicæ
ne infi-*

90 Illis nullus erat; sed, credo, hac mente, quod hospes
Tardius adveniens, vitiatum commodius, quam
Integrum edax dominus consumeret. hos utinam inter
Heroas natum tellus me prima tulisset.

Das aliquid famæ, quæ carmine gratior aurem

95 Occupat humanam? grandes rhombi patinæque
Grande ferunt unâ cum damno dedecus. adde

Iratum patrum, vicinos, te tibi iniquum,

Et frustra mortis cupidum, quum deerit egenti

Æs, laquei pretium. Jure, inquis, Trasius istis

Fur-

ne infideas. atque alteram huic similem parcemiam, *ἄραξει δὲ πρὸς ἰχθύς*. id est, *piscis sepositus*. Utroque autem dicto admonemur, sic uti presentibus, ut servemus aliquid in posterum. Et tale aliquid hic Ofellus majorum exemplo suis præcipit. nam vel rancidum fieri aprum sit fatius, quo venturo forsitan hospiti servetur, quam domini unius gula mox absumi integrum. Recte enim Juvenalis;

— *Quanta est gula quæ sibi totum*

ponit aprum?

Torrent. *Rancidum aprum.*] Aprum leviter putentem. *Non quia nasus*] Et nasus in proverbium abiit pro judicio: veluti odorari, cujus instrumentum est nasus, pro resciscere: & odor pro suspitione. *Erasmus. Nasus.*] Judicium.

90. *Hac mente.*] Hac intentione.

91. *Vitiatum commodius.*] Putidum potius ederet.

95. *Tellus me prima.*] Sic lib. I. Sat. III.

Cum prorepserunt primis animalia terris.
Et Virg. Georg.

— *Tuque d' cœli prima frementem*

frudit equum tellus.

Quibus exemplis doctissimis vitis assentior, perpetuum videri terræ coitheton, quam hœmpe Hesiodus ante cetera elementa, atque ipsum cœlum existisse tradiderit. Vide Turneb. VII. cap. IX. *Torrent. Prima tulisset.*] Tellus in prima sua ætate.

94. *Quæ carmine gratior.*] Hoc est, quæ fama carmine celebrata potest esse gratior auribus humanis audituque jucundior, quam acroama frugalitatis sobrietatisque? quam vitæ frugaliter honesteque peractæ? *Crugnius.* *Quæ carmine gratior aurem.*] Fama, quæ humanæ auri sit gratior, quam quodvis carmen.

95. *Occupat.*] Meliores libri *occupet*. Placet cum interrogationis nota post dictionem *humanam*. Idque duplici sensu ad verba illa, *quæ carmine gratior*; hoc est, quæ quavis modulatione jucundior aures impleat; ut Themistoclem illum Græciæ principem, cum interrogaretur, quod acroama aut cujus vocem libentissimè audiret, respondisse ajunt, ejus à quo laudaretur: aut *carmine gratior*, hoc est, cum per carmen celebratur atque accinitur; ut Achilli Homerum laudem ejus præconem invidisse fertur Alexander Macedo. & sicut perfectissima eloquentia ipsa poësis est, sic laudari à Poëta pulcherrimum creditur. *Torr.*

96. *Ferunt.*] Afferunt. *Adde.*] Adde hæc etiam incommoda.

97. *Patrum, vicinos.*] Cujus sub imperio es. *Te tibi iniquum.*] Te tibi inimicum, quia omnia tua das aliis.

99. *Æs laquei pretium.*] Bene Lamb. editione secunda *as* reposuit. ante autem vulgatos secutus codices *æs* scripserat. Magna vero miseria ejus cujus ad restim res redierit. quamquam plus dixit Horatius, ne tantillum quidem superesse

- 100 *Furgatur verbis: ego vectigalia magna,
Divitiasque habeo tribus amplas regibus. Ergo
Quod superat, non est melius quo insumere possis?
Cur eget indignus quisquam te divite? quare
Templa ruunt antiqua Delum? cur improbe caræ*
- 105 *Non aliquid patriæ tanto emetiris acervo?
Uni nimirum rectè tibi semper erunt res?
O magnus posthac inimicis risus! uterne*

Ad

peresse quo restim compares. Talem ligurritoris exitum describit etiam Juvenalis, Sat. x. cum ait:

Talibus à dominis post cuncta novissimus exit

Amulus, & digito mendicat Pollio nudo.

Nota autem illa, *Assis non facere, Ad assen perdere, ad assen redigi*, apud Flaccum. Gul. Canterus Novar. lect. lib. 4. cap. 12. *Torrent. Es, laquei pretium.*] Pecunia, qua laqueum tibi emas ad suspendium. *Trafius.*] Mira hujus nominis varietas. nam & *Travius*, & *Traxius*, & *Transius*, & *Trallius*, & *Travilius* scriptum invenias. Nec multum interest. Grammatici luxuriosum nec divitem volunt. merito igitur objurgari eum, cujus nempe res luxui non sufficeret, neque stultitiam paterentur opes. Nec negare possumus, quin *jurgare* & *jurgari* dixerint veteres: ut Terent. Andr. *Ceas quid jurgabit tecum.* Sed tamen *jurgare* & *jurgari*, est quasi ex jure agere & cum aliquo contendere. quare jurgantur etiam amici; nec scio an *jurgari* passive idoneus aliquis auctor dixerit. Quare omittere nolim, quin quod codicis Carondeletiani margini adscriptum est, referam: *Travium enim vult hominem fuisse ditissimum, qui adversus Osellum, aut alium quemvis Stoicum jurgando hæc dicat: Ego, &c. Torrent. Trafius istis.*] Homo profusus idemque pauper.

101. *Tribus amplas regibus.*] Sic Juvenalis Sat. v.

— *Pretio majore paratur*

Quam fuit & Tulli census, pugnacis & Anci.

Tribus amplas regibus, &c.] Quæ sufficiant tribus regibus. *Ergo Quod superat.]* Nesciæ increpans abusum, demonstrat usum verum & laude dignum. *Crugnius. Ergo.]* Huic luxurioso responderet Horatius.

102. *Quod superat.]* Quod tibi superest. *Melius quo.]* Non melius quam in epulas luxuriosas.

103. *Indignus quisquam te divite?] Inopia indignus, qui non meretur, nec debet egenus esse.*

105. *Tanto emetiris acervo?] E tanto acervo.*

106. *Uni nimirum tibi, &c.]* Sic alibi,

Non si male nunc & olim sic erit.

Alludit ad rerum mutabilitatem & fortunæ inconstantiam. *Recte semper erunt res?] Non semper, quia fortuna est instabilis.*

107. *Posthac inimicis risus.]* Commutata fortuna. *Uterne.]* Recte: sic enim lib. M. S. antea vero *uternam* legebatur. Quamquam non sola ne particula sæpe ornatus tantum gratia additur, ut priore lib. Sat. x. ostendimus, sed etiam nam Virg. lib. v.

Hec quianam tanti cinxerunt athera nimbi?

Inimicos autem vocat, quos in gulam tantum prodigus, nulli mortalium benefaciendo, offenderit, atque hostes sibi fecerit. Torrent.

108. Ad

*Ad casus dubios fidet sibi certius? hic, qui
Pluribus assuerit mentem corpusque superbum;*

110 *An, qui contentus parvo, metuensque futuri,
In pace, ut sapiens, aptarit idonea bello?*

*Quò magis his credas: puer hunc ego parvus Ofellum
Integrus opibus novi non latius usum,*

Quam nunc accisis. Videas metato in agello

115 *Cum pecore & gnatis fortem mercede colonum:*

Non ego, narrantem, temere edi luce profesta

Quidquam, præter olus fumosæ cum pede pernæ.

Ac mihi quum longum post tempus venerat hospes,

Sive operum vacuo gratus conviva per imbrem

Vici-

108. *Ad casus dubios.*] Ad mutationem fortunæ constantior erit, &c.

109. *Pluribus assuerit mentem.*] Qui rerum omnium copia, animum & corpus assueverit. *Superbum.*] Corpus delitiis elatum.

111. *Aptarit idonea bello.*] Preparaverit, quæ in rebus adversis uiui esse possint.

113. *Integrus opibus, &c.*] Omni re sua familiari incolumi. *Non latius usum.*] Sunt qui lautius substituant. Male, nam lautitias ab Ofelli mensa, etiam manente fortuna abfuisse, locus ipse ostendit. Late autem opibus utitur, qui expensis necessariis atque utilibus non contentus, voluptati quoque indulget: neque modum statuit, immemor, quod dici solet, *Quo non egeas, vel asse emtum carum esse.* *Torrent.* *Non latius usum.*] Non largius.

114. *Quam nunc accisis. Videas.*] Sensus est, Ofellum, cum agri ejus belli civilis proscriptione in ditionem veteranorum redacti essent, eosque non jam ut dominus, sed ut conductor excolet, non minus tamen laute eum in alieno vixisse, quam antea in proprio. *Pet. Nannius Miscell. lib. 4. Turneb. l. 12. c. 1.* *Quam nunc accisis.*] Quam nunc proscriptione imminutis. *Videas.*] Quilibet videre & audire potuit, Ofellum

narrantem hæc, Non ego, &c. *Metato in agello.*] Hoc est, dimenso jam ut Umbreno assignaretur; sic enim Lamb. atque qui jam Umbreni fuisse agellum, ea quæ sequuntur ostendant. *Metati* igitur vocabantur agri, militibus certis jugeribus viriitim attributi. quod, cum ut hic Ofello, ita & Virgilio accidisset, argumentum præbuit Eclogæ primæ: eademque de re conqueritur in Diris; *Pertica quæ nostros metata est impreba agellos.*

Quamquam nonnulli Valerii Catonis cum esse versum volunt. *Torrent.* Et *metatus ager* dicitur de assignato, vel opimo & pingui. Inde *metari*, pro eligere. *Salmasi.* *Metato in agello.*] In agello dimenso, & ab Umbreno, Augusti milite, conducto.

115. *Fortem.*] Temporum injuriam fortiter ferentem. *Mercede colonum.*] Pretio dato pro agro suo ad Umbrenum translato.

116. *Non ego.*] Totus usque ad finem Satyræ, sermo est Ofelli. *Profesta.*] Die non festâ, Angl. *a working day.*

118. *Longum post tempus.*] Hospes raro veniens, lautius & libentius est accipiendus.

119. *Sive operum vacuo.*] Sive cum vacarem ab opere. *Per imbrem.*] Cum ipsa nempe tempestas invitât ad convivandum:

120 *Vicinus; bene erat, non piscibus urbe petitis,
Sed pullo atque hædo: tum pensilis uva secundas
Et nux ornabat mensas, cum duplici ficu.
Post hoc ludus erat culpa potare magistra:*

Ac

dum: ut sæpe in Odis vidimus. notumque illud Virgilio:

Invitat genialis hiems. — Torr.

Per imbrem.] Propter imbrem, quam diu pluebat.

120. *Bene erat.*] Abundeerat nobis ad hilaritatem. *Non piscibus.*] Mensa non piscibus instructa.

121. *Pensilis uva secundas.*] *Pensilem* vocat *uvam*, ad hoc suspensam, ut passa, hieme ederetur, quemadmodum Neapoli toto ferme anno servari vidimus, jucundissimi saporis atque aspectus. Varro: *Pensilia, ut uva, sorba, ipsa ostendunt, quando ad usum oporteat promi.* Et hæc quidem Turnebus. De secunda autem mensa, quæ pomorum erat lib. IIII. Od. v. Turneb. lib. 15. cap. 6. *Torrent.* *Pensilis uva secundas.*] Uva, quæ pendens servabatur.

122. *Cum duplici ficu.*] Cum geminis ficibus, quas *mariscas* appellant. *Duplici ficu.*] *Duplex* interdum non id quod geminatum, quodve duorum generum est, significat: sed quod magnum, perinde ac si alterum tantum dixeris. sic enim Virg.

— *Duplici dentalia dorso.*

Et,

— *Duplex agitur per lumbos spina.*

Atque ita *duplicem ficum* hinc dici existimat Turnebus lib. XIII. cap. 1. quæ major uberiorque & formæ amplioris sit: quam *mariscam* quoque appellamus; aliis quidem viliores: Unde Mart.

Infanti melimella dato satuasque mariscas.

Sed Ofelli rustici bellariis convenientem. Neque ego quidem id negaverim, cum Servius etiam illud, *duplicem geminis atque coronam*, ita interpretatus sit: & *figere clavibus duplicibus*, pro ma-

gnis, dixerit Cato de Re rustica cap. xx. sed tamen non tam inelegantem fuisse Ofellum existimo, ut, in tanta ejus potum, ruri præsertim copia, convivis suis mariscas solas apposuerit. Quare *duplicem ficum* exponere malim, quæ duorum generum sit, præcox & ferotina, alba item & nigra, utraque jucundissimi saporis; quarum illam felicibus arboribus annumerat Macrob. lib. III. c. xx. Sed & *duplicem* pro *bifera* interpretari possumus. ut in Columellæ hortulo,

Tum præcox bifera descendit ab arbore ficus.

Quamquam *bifera ficus* tamquam certum aliquod genus à Macrobio recensetur. *Torrent.*

123. *Post hoc ludus erat.*] Postquam nos cibo & potu explevissemus. *Culpa potare magistra.*] Lambini conjectura *cupa potare*, qua tantopere sibi plaudit; nullius neque impressi neque calamo exarati codicis testimonio nixa, merum somnium est. *culpa* enim legunt omnes. *Cupam* quidem, seu *cuppam* mavis, scio vas esse vinarium; sed quod *cupæ* magisterium in convivio fingi possit equidem ignoro, & *cupæ* majora sunt vasa, quàm ut tam facile exhauriantur. Turneb. lib. VII. cap. IX. receptam lectio- nem servans, ad ludi genus referre maluit, cum is qui adversus convivii leges in re aliqua peccasset, cyathum ob culpam educere juberetur: ipsa enim culpa hoc veluti imperat, qua commissa poenæ obstringimur; exemplum in Plauti Stichio,

Qui peccat poenulo multabitur.

eandemque explicationem juvant ipsa Poëtæ verba, cum ait: *Post hoc ludus erat.* Juvat etiam nostrorum temporum consuetudo; & quod ab ignoto Scholiaste in vetusto codice adscriptum rep-
peti,

- Ac venerata Ceres, ut culmo surgeret alto,*
 125 *Explicuit vino contractæ seria frontis.*
Sæviat, atque novos moveat fortuna tumultus:
Quantum hinc imminuet? quanto aut ego parcius, aut vos
O pueri nituistis, ut huc novus incola venit?
Nam propriæ telluris herum natura neque illum,
 130 *Nec me, nec quemquam statuit. nos expulit ille:*

Illum

peri, culpa magistra, id est, errore docente, hoc mulctæ scilicet nomine faciendum esse. Sed quid si & hoc modo interpretemur; ut de more quidem à cœna largius biberint, sic tamen, ut vitarent culpam, qua veluti magistra coercerentur, ne Scytharum aut Thracum more temulenti tumultuarentur. *Torrent. Cuppa potare magistra.*] Nullo alio bibendi Magistro ad potandum adhibito, quam ipsa cuppa, id est, ut suo quisque arbitrato biberet, & quantum veller.

124. *Ac venerata.*] Ac rogata Ceres, ut culmum faceret exurgere altum. *Venerata Ceres, ut culmo surgeret alto.*] Ita culmo surgeret alto, habent aliquot exemplaria. quam scripturam veram puto. ita surgeret, ut pura mente dea colebatur. Altera tamen apertior est: quam sic explicat Turnebus lib. VII. cap. IX. ut libatione Cereri deæ frugum in convivio illo rustico facta, tum demum largius sese invitarent, ac vino severitatem deponerent. Lambinus præterea plurima accumulât exempla, quibus venerari, idem valere quod precari ostendit. Hic vero tantum obiter hoc admonendus est Lector, Cereri libari vinum potuisse: mulctam tamen, non vino deæ sacrificari solere, ut ex Macrobio lib. I. I. c. XI. constat; eademque de re Servius in illud Virgilio,

Cui de lacte favos & miti dilue Baccho.
Venero autem pro veneror dicebant antiqui. Virgilius:

--- *Cursusque dabis venerata secundos.*
 Alii tamen hoc pro *rogata* exponunt. Sed eo ipso quod deos colimus, ut propitii sint. rogamus quoque; atque adeo

in ipso cultu preces sunt. quare *τρυφή* accipere in alim. *Torrent.*

125. *Explicuit, &c.*] id est, explicuit frontem contractam propter seria, id est, propter curas, quæ à seriis proveniunt. *Landinus. Explicuit.*] Discussit. *Seria frontis.*] Res serias, curas, & molestias, quibus frons contrahitur.

126. *Sæviat, atque.*] Sit mihi fortuna iniqua (inquit Ofellus) quantum volet. *Tumultus*] Terrores & alios motus excitet.

127. *Hinc imminuet.*] De eo, quod in usu habeo.

128. *O pueri nituistis.*] Pingues & nitidi fuistis. *Nitescere* enim corporis *εὐξίαν* demonstrat. Male qui pro *nituisistis*, *vixistis* hic legunt: quamquam non uno in cod. M. S. sic repperi. Atque ita *nitor olei* pro olei pinguedine apud Vitruvium lib. X. ut *pinguem & nitidum* conjunxit Horat. in Epist. ad Tibullum. Virgilius quoque, illo in versu:

--- *Superoque nitentem*
Cœlicolium regi maclayi in littore lau-
rum.

Nam opimum atque esimium intelligit. Contra vero graciles nimium attenuatoque corpore, *vesculos* appellabant. auctor Festus. *Torrent. Nituisistis.*] Minus [splendide vixistis? *Ut huc novus incola venit?*] Postquam huc venit Umbrenus.

129. *Nam propriæ telluris.*] Commorandi enim natura diversorium nobis, inquit Cato Major, non habitandi locum dedit. Sunt autem privata nulla natura. Cic. Offic. I.

130. *Ille.*] Umbrenus per Augustum.

131. *Ne-*

*Illum aut nequities, aut vafri incitiam juris,
Postremum expellet certe vivacior heres.*

*Nunc ager Umbreni sub nomine, nuper Ofelli
Dicitus, erit nulli proprius: sed cedit in usum*

135 *Nunc mihi, nunc alii. quocirca vivite fortes,
Fortiaque adversis opponite pectora rebus.*

131. *Nequities.*] Luxuria & sumptus profusus. *Aut vafri incitiam juris.*] Aut vafri juris ignoratio. Sed cur Poëta jus vafrum, appellat? An quod hujusmodi vafrities est in Juriconsultis, ut in utramque partem jus exponant & interpretentur? Non audeo affirmare.

132. *Vivacior heres.*] Mors possessoris, cui hæres diutius vivens succedit.

134. *Nulli proprius.*] Nulli perpetuus.

135. *Fortes, &c.*] Vivite forti animo adversus fortunæ incommoda.

SATYRA III.

Damasippum inducit ipsum accusantem quod nihil scriberet: deinde sub persona Damasippi Stoicum paradoxon tractat, nimirum, *Stultos omnes insanire.*

*Sic raro scribis, ut toto non quater anno
Membranam poscas, scriptorum quæque retexens
Iratu tibi, quod vini somnique benignus
Nil dignum sermone canas. quid fiet? ab ipsis*

Satur-

1. *Sic raro.*] Festivum Junii Damasippi (sic enim Grammatici nominant) cum Horatio colloquium: quo ille, è mercatore, Stertini opera, factus repente Stoicus, à Poëta reprehensione incipiens, raros esse stultiæ expertes docet, stultos autem omnes insanire. Quod autem Cruquius pro *sic raro* legendum putat ex libris M. S. *sic raro*, id nec mihi displicet; non tamen tanti est, ut à vulgata lectione recedam. Turneb. lib. 7. cap. 10. *Torrent. Sic raro.*] O Horati. *Ut toto non quater anno.*] Hæc per exaggerationem effertur, ut à tempore & tarditate sit ipsa castigatio verisimilior. *Cruquius.*

2. *Membranam poscas.*] Charta proprie dicta ex papyro erat, condita demum Alexandria, in Ægypto reperta: at membrana ex animalium pellibus con-

cinnata est primum Pergami, unde & *Pergamena* dicta est, cum chartam supprimente Ptolomæo Rege Ægypti, Eumenes in Asia ad ipsius æmulationem & ipse bibliothecam instituerat. sic enim Plinius lib. XIII. cap. XI. Exprobrabat igitur Horatio Damasippus, quod tam raro membranam posceret, in quam tandem ea, quæ tandiu texens atque retexens in palimpsesto descripserat, publicandi causa referrentur. *Torrent. Membranam poscas.*] Chartam in qua scribas. *Scriptorum quæque retexens.*] Commutans omnia, quæ in tabulis aliquando scripseras.

3. *Vini somnique benignus.*] Vini largus, id est, nimium bibens & dormiens.

4. *Dignum sermone.*] Dignum fama, dignum laude. neque enim aliud est

Kk fama,

- 5 *Saturnalibus huc fugisti. sobrius ergo*
Dic aliquid dignum promissis: incipe. nil est.
Culpantur frustra calami, immeritusque laborat
Iratis natus paries Dis atque Poëtis.
Atqui vultus erat multa & præclara minantis,
 10 *Si vacuum tepido cepisset villula tecto.*
Quorsum pertinuit stipare Platona Menandro?
Eupolin, Archilochum, comites educere tantos?
Invidiam placare paras virtute relicta?

fama, quam populi sermo. *Torrent.* *Dignum sermone canas.*] Nil dictum dignum Satyris mandetur.

5. *Saturnalibus huc fugisti.*] Post dies Saturno sacros (in quibus magna erat potandi copia) huc, id est, ad villam fugisti ut scriberes. *Huc fugisti.*] Rus scilicet, è populi turba ad quietem, quo melius meditari in otio posses. *Torrent.* *Sobrius ergo.*] Sobrius autem ei opponitur, quod supra dixit: *vini somnique benignus.* perinde ac si dicat, si vini somnique copia largior obstitit tibi scripturienti, nunc sobrius, *δωρ & ἀνθρώπος*, dic aliquid dignum promissis. *Cruquius.*

7. *Calami.*] Culpantur calami ad scribendum minus apti. *Immeritusque laborat.*] Immerito abs te vexatur paries ædificatus, diis & Poëtis male propitiis.

8. *Iratis natus paries Dis.*] Hoc non uti à Damasippo dictum accipio, sed à Poëta ipso, parietem, ut iracundi solent, execrante; cum ipsius esset culpa, nihil noctu meditantis, quod ceratis in pariete tabulis inarare posset. Et hoc quidem, si communem loci hujus interpretationem sequamur: nam mihi equidem non displicet eorum opinio, qui infelicem vocari volunt parietem, quod, si non succederet meditatio, pugnis subinde caderetur. juxta illud Persii:

Nec pluteum cadit, nec demorsos sapit ungues.

Natum autem pro factum dixerat: deni-

que ægrym non ab simili figura bene natum dixit Varro, qui fertilis sit à natura ac doctus. *Torrent.* *Paries Dis*] In pariete cerato solebant Poëtæ, siquid noctu in mentem veniret, inscribere. *Dis atque Poëtis.*] Velim dispiciat lector domus, num foret ex sententia auctoris, *Dis atque Poëtis* interpretari, per *ἑν Διῶ*, pro divinis Poëtis, proinde ac si ironicos hæc dicantur à Damasippo. *Cruquius.*

9. *Multa & præclara minantis.*] Sic Epist. ad Celsum:

--- *Dic multa & pulcra minantem.*

Hoc est, de se jactantem ac promittentem, atque omnia magna loquentem. quamquam fere, ut ex Servio notat Lambinus, *minantur mala, promittimus bona.* *Torrent.* *Minantis.*] Multa promittentis.

10. *Vacuum.*] Te otiosum. *Tepido cepisset villula tecto.*] Horatius domo tepida delectabatur; nam frigoris erat impatiens.

11. *Stipare Platona.*] Cum Platoni hoc veluti satellitium adjungit, ipsum aliorum omnium veluti principem constituit: ab eo rem, ab aliis verba potissimum scripturum aliquid cum laude petere debere demonstrans, ut alibi:

Rem tibi Socraticæ potestunt ostendere chartæ.

Turneb. lib. 9. cap. 6. *Torrent.* *Stipare Platona.*] Quasi stipatores tecum educere in villulam rusticam.

13. *Invidiam placare.*] *Virtutis om-*

Con-

Dis,

Contemnere miser. vitanda est improba Siren
 15 Desidia: aut quidquid vita meliore parasti,
 Ponendum æquo animo. Dî te, Damasippe, Deæque
 Verum ob consilium donent tonsore. sed unde
 Tam bene me nosti? Postquam omnis res mea Janum
 Ad medium fracta est, aliena negotia curo,

Excus-

nis, quam incolumem odinus, comes
 invidia: non ideo tamen deferenda vir-
 tas, cui qui insistit magis, is invidiam
 aliquando superare possit: sed qui cedit,
 desitui ac contemptui habetur; quod om-
 ni invidia deterius est. Vide lib. II.
 Od. ult.

--- Invidiæque major.

Turneb. lib. 9. cap. 28. *Torrent. Invidiam
 placere paras.*] Invidiam virtutis tuæ
 comitem. *Virtute relicta.*] Ita ut mavis
 otiosi, & nihil scribere.

14. *Vitanda est improba Siren.*] Hor-
 tatur Horatium ab honesto, ut otio &
 cessatione valere iussa, se componat ad
 bene agendi scribendique studium, si
 nolit ad desidia, tanquam ad Sirencios
 scopulos, omnium facere iacturam.
 virtutis, vitæ honestæ, nominis, &c.
Cruquius.

15. *Desidia: aut quidquid.*] Desidia
 Sireni similis, animos hominum cor-
 rumpit. *Vita meliore parasti.*] Virtutem
 exercendo.

16. *Ponendum æquo animo.*] Depo-
 nendum est, & abjiciendum patienter.
Dî te, Damasippe, Deæque.] Horatius
 satis ridicule gratias agit Damasippo.

17. *Verum ob consilium donent.*] Ob
 rectum consilium. *Donent tonsore.*] Præ-
 clara scilicet Stoici merces, ecquid e-
 nim aliud ei optari possit, qui res huma-
 nas omnes præ virtute contemnat, ac
 celo & terra frui, solas esse divitias cre-
 dat? Tanto autem festivius Horatius,
 quod in Damasippum incidere barba
 tantum ac supercilium Philosophum, at-
 que, ut Favorinum dicere solitum ajunt,
αὐτὸς ἑ περὶ τὴν, μέγιστον ἑ λέγει,
ἵσθαι προκτὴν, τὸν τέννη: cui si Philoso-

phiæ insignia demas, hoc est, barbam
 & supercilium radas, ab impostore liber
 evadas. *Tor.* Alluisse videtur ad proverb.
Barbatenus sapientes, in eos, qui uni-
 versæ vitæ sanctimoniam non in ani-
 mo, neque in moribus, sed in cultu con-
 stituunt. *Erasmus. Tonsor.*] Qui lon-
 gam & philosophicam tuam barbam
 radat.

18. *Postquam omnis.*] Respondet Da-
 masippus. *Janum Ad medium.*] In E-
 pist. 1. ad Mæcenatem duos fuisse Ja-
 nos indicat,

— *Hæc Janus summus ab imo
 Perdocet.* ----

An ergo etiam tertius, medius nempe
 inter utrumque? Id equidem nonnulli
 existimant. Sed potior P. Victoris de
 regionibus Urbis opinio est. ait enim,
Janus duo, celeberrimus mercatorum locus. Erant
 autem in regione fori Romani: & om-
 nis ille inter duos Janos locus, *Janus
 medius* appellabatur. Vide interim Petri
 Nannii *Συμμετρίαι* lib. 4. & Turneb.
 lib. 6. cap. 10. & lib. 26. cap. 26. Brodxi
 Miscell. lib. 2. cap. 19. *Torrent. Janum.*] *Janum*
 Deum bifrontem in foro posi-
 tum, ubi mercatores & fœneratores
 conveniebant.

19. *Fracta est, aliena.*] Quasi ad sco-
 pulos illisa est, id est, diminuta & con-
 sumpta. *Aliena negotia.*] Hoc proprie est
 curiosum esse, & ut Græci loquuntur
πολυπραγματούν; cui contrarium πρὸς
αὐτὸς περὶ τὴν. contingit autem præ-
 cipue iis, quibus domi in se suis nihil
 negotii est. sic enim Plautus Sticho;
*Alienas res qui curant studio maximo,
 Quibus ipsi nulla est res quam procurant
 sua.*

- 20 *Excussus propriis. olim nam quævere amabam*
Quo vaser ille pedes lavisset Sisyphus ære:
Quid sculptum infabre, quid fustum durius esset.
Callidus huic signo ponebam millia centum:
Hortos egregiasque domos mercarier unus
 25 *Cum lucro noram: unde frequentia Mercuriale*

Nec minus venuste Terentius Heu-
 ront.

--- Tantumne est ab re tua otii tibi,

Alicna ut cures, ea que nihil ad te atti-
 nent? Torrent.

20. *Excussus propriis.*] Ejectus à pro-
 priis negotiis. *Olim nam.*] Narrat Dama-
 sippus se studiosum fuisse vasorum
 antiquorum, prius quam sit factus Stoï-
 cus. *Quævere amabam.*] Tres optimi
 codd. *habebam:* ut *avebam* fortassis le-
 gendum sit. *vaser* etiam pro *vaser* in an-
 tiquissimis membranis scribitur. *Tor-
 rent.* *Quævere amabam.*] Cognoscere
 amabam.

21. *Quo vaser.*] In quo vase æreo.
Sisyphus.] *Sisyphus* ille *Æolides*, vel *Ho-
 mero* teste, mortalium omnium astu-
 tissimus, *Ephyra* olim, quæ postea *Co-
 rinthus* dicta, imperavit. Itaque locum
 hunc sic interpretantur aliqui, ut *æris*
Corinthi studiosum se fuisse Dama-
 sippus dicat. Et vetus quidem Interpres
æris temperaturam invenisse *Sisyphum*
 testatur: accedit quod *Γ. Georg. Ephy-
 reia æra* antiquissimo urbis illius no-
 mine dixit *Virgilius*: sed tamen inter
 auctores constat, *Cyprum æris* inven-
 tionæ ac gloria excelluisse; atque *æris*
Corinthi famam non nisi deleta à Ro-
 manis *Corintho* celebrari cœpisse: tantum
 abest ut ad *Sisyphum* mixtura *æris*
 ejus scientia referatur. Quod ergo *Sisy-
 phi*, ut ita dicam, *æris* hic sit mentio,
 ad ultimam antiquitatem potius retu-
 lerim: inde enim pretii magnitudo: &
 hinc *risum* capiat *Horatius*. *Torrentius.*
Sisyphus ære.] *Sisyphus* *Æoli* filius *Co-
 rinthi* rex.

22. *Quid sculptum.*] Nescio cur *scalp-*

Impo-
 tum *Lambino* displicuerit. Similis lo-
 cus lib. 11. *Od. xi.*

--- *Memorem sepulchro*

Scalpe *que* *velam.* Ibi vide. *Torrentius.*
Infabre.] *Minus* artificiose. *Quid fustum*
durius.] *Quid* minus eleganter esse
 constiat. *Fustum durius.*] *Mollia* enim
 magis laudantur, ut quæ magis *Iconica*
 ac *nativa* sint. hinc *Virgilius*:

--- *Spirantia molliùs æra.* *Torrent.*

23. *Callidus huic, &c.*] Hoc est, ar-
 te & usu edoctus imponebam signatis
 operibus justum pretium. hic fortassis
 est *Damasippus*, cujus *Cic.* meminit lib.
Epist. 7. ad M. Fabium Gallum. *Cru-
 quius.* *Callidus huic.*] In eo callidus
 eram, quod sciebam signatis operibus
 justum pretium imponere. *Huic signo.*] *Sic*
paulo post, *ut lethargicus hic;* non
δεληχῶς, sed *huic signo*, pro cuiuscumque
 signo dixisse videtur. *Ponebam millia*
centum.] *Ponere pretium*, pro æstimare,
 quod in accepti & expensi tabulis talia
 ponerentur; & sic lib. 11. *Od. viii.*

--- *Pretium dicere muneri.*

Pulcre autem *Cicero* in *Verr. Orat.* quæ
 de *Signis* inscribitur: *Qui* modus est in
 his rebus cupiditatis, idem est *astimationis.*
difficile est enim *facere pretio*, nisi *libidini*
feceris. *Torrent.* *Millia centum.*] *Sestertium*
nummum 150000.

25. *Unde frequentia Mercuriale.*] *Id*
 quod *Græci* *Ἐπιτερον*, *Latini* *Mercuriale*
 vocant. *Mercuriale*, est *lucrum* in spe-
 ratum. *Damasippus* ergo, qui *jaçtabat*,
 solum se nihil sine *lucro* emere solere,
Ἐπιτερον dici cœpit à vulgo; festivissi-
 mo nominum ère in *impositore.* *Hinsius.*
Mercuriale.] *Ita* & nostri codices: *dem-
 to uno* atque altero, qui *Mercurialis* le-
 gunt.

*Imposuere mihi cognomen compita. Novi,
Et morbi miror purgatum te illius. Atqui
Emovit veterem mire novus: ut solet, in cor
Trajecto lateris miseri capitisque dolore:*

30 *Ut lethargicus hic, quum sit pugil, & medicum urget.
Dum ne quid simile huic, esto, ut libet. O bone, ne te*

Frustr-

gunt. Nec multum sane interest. Nam aut *Mercurialis* cognominatus fuit, aut aliud aliquod huic simile cognomen ei impositum, quo Mercurium habere propitium significaretur, ob lucri affluentiam. Lucro enim atque adeo mercatura, unde ingens lucrum, Mercurius præest: quare & marsupium gestat, teste Suida; id quod lib. i. Od. x. ostendimus. *Torrent. Mercuriale.*] Mercurius præest mercaturis.

26. *Compita.*] Omnes populariter, qui in compitis auctionabantur, me appellabant Mercurialem. *Novi.*] Novi, inquit Horatius.

27. *Et morbi miror.*] Leve est quod dico, monendum tamen in omnibus M. S. legi: *Et moror morbi.* Facete autem Damaspus, mutasse se morbi genus, ut clavo clavus pellitur, non à morbo liberum esse, respondet. quinimo non obscure indicat per exempla, gravius se quam antea laborare; tunc suæ, nunc alienæ rei nimium curiosum. *Torrent. Et morbi.*] Illius negotii. *Morbi te purgatum.*] Est autem hellenismus, *ἡμῶν καὶ τοῦ καθεσθῆναι τὸ νόσον τῆς ταύτης.* *Cruquius. Atqui.*] Respondet Damaspus.

28. *Emovit veterem novus.*] Novus morbus veterem depulit. *In cor.*] In os ventriculi, *καρδιαλγίαν* Galenus appellat.

29. *Trajecto lateris miseri.*] Legitur & *misero*, pro vehementi: sed & *lateris miseri* legi potest, pro valde afflicti, est enim *ἡ πλάσσειπης.* *Fabritius. Lateris.*] Pluritidis.

30. *Ut lethargicus hic quum sit pugil.*] *Ἀθηαργὸς* sive *ἀθηαργός*, à profunda quadam oblivione, quam *ἀθῆλω*

Græci vocant, ex frigida & humida cerebri intemperie procedens, à Latinis fere *veternus* appellatur: morbus iners atque ignavus, & ferreo quodam, ut ita dicam, somno miseros opprimens: *Virgil. i. Georg.*

Nec torpere gravi passus sua regna veterno.

Fit autem aliquando medicorum impetitia, ut contraria contrariis mederi fererati, nisi cautionem adhibeant, diversum penitus morbum efficiant; ut puta si pituita in bilem, in febrem (quæ *ἰσχυρὴν* Græce dicitur) veterinus convertatur. Hoc igitur notat hic Horatius, cum lethargicum fieri pugilem & urgere medicum dicit. hoc enim phreneticis plerumque accidit, inflammata cerebri membrana, ut coerceri nequeant, quin immaniter ipsos præcipue medicos aggreantur, & ut pugiles solent, pugnis onerent. *Torrent. Ut dum sit pugil, & medicum urget.*] Dum medicum pugnis officii sui monet. *ἔν Ἀθ. δύοιν.* Lepide ergo talem pugilem deprecatur sequentibus:

Dum ne quid simile huic, esto, ut libet.

Putat enim sua interesse, ut quam longissime ab hac munificentia absit. *Heins. Lethargicus hic.*] Ut veterinosus. *Pugil.*] Quum sit phreneticus. *Urget.*] Et medicum verberat.

31. *Dum ne quid.*] Verba sunt festivissimi Poëta, male metuentis, ne Damaspus & ipse sic pugil evaderet. At ille retorquens dictum, ait ipsum illum, à quo suggillatus fuerat, insanire. *Turneb. lib. 7. cap. 10. Torrent. Dum ne quid simile huic.*] Dum modo ne quid fa-

- Frustrere, insanis & tu, stultique propè omnes,
Si quid Stertinius veri crepat: unde ego mira
Descripsi docilis præcepta hæc, tempore quo me
35 Solatus jussit sapientem pascere barbam,
Atque à Fabricio non tristem ponte reverti.
Nam malè re gesta quum vellem mittere operto
Me capite in flumen, dexter stetit, &, Cave faxis
Te quidquam indignum. Pudor, inquit, te malus urget,
40 Insanos qui inter vereare insanus haberi.
Primum nam inquiram, quid sit furere. hoc si erit in te
Solo: nil verbi, pereas quin fortiter, addam.
Quem mala stultitia, & quæcunque inscitia veri*

Cecum

cias huic phrenetico simile (inquit Horat.) esto insanus si voles. *O bone.*] Loquitur Damasippus.

32. *Frustrere.*] Ne decipias te. *Stultique propè omnes.*] Dicitio *propè* nihil hinc sententiæ detrahit. simpliciter enim pronuntiant Stoici *stultos omnes insanire.* Simile illud Sat. III. prioris libri;

Quis parva esse fere placuit peccata.

nam Stoici simpliciter affirmabant peccata esse æqualia. *Torr. Stultique propè.*] Secundum Stoicorum dogma.

33. *Si quid Stertinius veri.*] Si quid veri loquitur Stertinius Philosophus Stoicus. *Unde.*] A quo.

34. *Tempore.*] Ex eo tempore.

35. *Sapientem pascere barbam.*] Philosophicam barbam nutrire ad umbilicum usque, aut ad pubem demissam.

36. *Fabricio.*] Duo antiqui operis pontes, *Cestius* & *Fabricius*, nostra adhuc atate permanent, & insulam Tiberinam ripæ jungunt: quin etiam in Fabricio legitur hæc inscriptio, L. FABRICIUS C. F. FACIUNDVM COERAVIT. C. LEPIDVS M. F. M. LOLLIVS M. F. COS. PROBAVERVNT. *Torrent. Ponte reverti.*] Unde Damasippus se precipitare voluit, damni dolore commotus.

37. *Malè re gesta.*] Re familiari mea consumpta. *Operto Me capite.*] Multis de causis *caput* velabant antiqui; ob lu-

ctum, in funere; ob pudorem, in nuptiis, à nubendo dictis; ob religionem, in re divina facienda, sacrisque precationibus; item cum quis se diis manibus devovisset, uti olim Decii: sed & in suppliciis publicis plectendi obnubebantur, vel honestatis causa, vel commiserationis, ne interfectores suos aspiciere cogerentur. Non temere igitur & Damasippus caput operuit. *Torrentius. Operto capite.*] Pudoris causa.

38. *Dexter stetit.*] Tamquam Deus ex improvviso auxilio fuit. *Virg. v. 111.*

Et nos & tua dexter adi pede sacra secundo.

Contrarium laevus. — *Si quum Numina laeva sinunt.* — *Torrent. Dexter stetit.*] Astitit mihi Stertinius fortunatus.

39. *Pudor urget.*] Malim *angit*, ut in VII. exemplaribus scriptum repperi. *Torrent. Malus urget.*] Viti osus pudor.

41. *Nil verbi addam.*] Nihil præterea loquar. *Fortiter.*] Forti animo.

43. *Quem mala.*] Definitio insaniz. *Quemcumque.*] Sic nostri quoque meliores codices. ante *quemcumque* legebatur, & egregie more Stoicorum, qui summi Dialectici erant, à definitione initium facit. paulo tantum obscurius rem tractat, *furoris* & *insaniz* vocabula non distinguens. *Furor* enim plerumque ex

atra

Cæcum agit : insanum Chryssippi porticus, & grecæ
 45 *Autumat. hæc populos, hæc magnos formula reges,*
Excepto sapiente, tenet. Nunc accipe, quare
Desipiant omnes, æquè ac tu, qui tibi nomen
Insano posuere. Velut sylvis, ubi passim
Palanteis error certo de tramite pellit ;
 50 *Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit ; unus utrique*
Error, sed variis illudit partibus : hoc te
Crede modo insanum ; nibilo ut sapientior ille,
Qui te deridet, caudam trahat. Est genus unum

Stul-

atra bile existit & in sapientem cadere possit : at vero *insania*, quæ juncta stultitiæ est, animi scilicet vitium, sive ægri-tudo, sapientiæ contraria est. *Torrent.*

44. *Porticus.*] Schola Stoïci.

45. *Autumat.*] *Insanum* putat. *Hæc magnos formula reges.*] *Formula* proprie juris vocabulum est: *Formulas* enim vocabant Jæti propositiones quasdam certis ac solennibus verbis conceptas, ne quis in instituenda actione vel petitione aliqua aberraret, quas sequi omnes tenebantur. Suam ergo hic etiam Stoïcus, instar Prætoris, formulam proponit, ex qua vel reges ipsi agnoscant se insanire. *Torrentius.* *Formula.*] Hæc definitio.

46. *Nunc accipe.*] Hæc antiqui commentatores Stertinio tribuunt : sed parum refert, utrumne à Stertinio ad Damassippum, an à Damassippo sub persona Stertini ad Horatium proferantur. Illud certe quod sequitur,

— *Qui tibi nomen*

Insano posuere. — non ita in Damassippum quadrat, cui à Mercurio cognomen adhærebat : quamquam *insani* nomen non de perpetuo aliquo cognomine hic dictum accipio, quale *Mercurialis*, sed appellatione quadam forte ex jurgio orta, ut hoc ipso Sermone ;

Dixerit insanum qui me, totidem audiet.
Torrent.

47. *Desipiant omnes.*] Quare stulti sint.

48. *Posuere.*] Imposuere. *Velut sylvis.*] Quemadmodum in sylvis.

49. *Palantes.*] Vagantes. *Certo de tramite pellit.*] A via recta abducit.

50. *Unus utrique.*] Tres libri vetustissimi *unus utriusque*, & in optimo additum *vel utriusque*. Atque ita Philosophi ajunt, veritatem simplicem esse ac certam naturam ; errores varios, multiplices, atque infinitos. *Torrent.*

51. *Error.*] Unus est error utriusque. *Sed variis illudit partibus.*] Sed error ille quasi ludibundus in variis versatur partibus, ut puta dextra & sinistra.

53. *Caudam trahat.*] Hoc est, sibilis & risu dignus sit, ut ex Porphyri-onis sententia interpretatur Lambinus summo à puerorum more proverbio, qui eorum, quos derisui esse volebant tergo, caudam instar apponere solebant aliquid, quo veluti pecudes haberentur. Addit Turnebi interpretationem sibi minus placere. Turnebus enim lib. ix. cap. vi. *caudam trahere* exposuit, pro magnifice superbeque incedere, ut hi qui longo syrmate terram verunt ; tractum fortasse ab avibus, ut gallis ac pavonibus, qui sua insolescunt cauda, a mirifice sibi placent. Nec filebo quod ignotus mihi Scholiastes quodam in codice adscripsit : *Caudam pariter dicuntur trahere & ebrii & insani* proverbio tri-

Kk 4

19.

Stultitia nihilum metuenda timentis: ut igneis,
 55 *Ut rupes, fluviisque in campo obstare queratur.*
Alterum & huic varium, & nihilo sapientius, igneis
Per medios fluviisque ruentis. clamet amica
Mater, honesta soror, cum cognatis, pater, uxor:
Heic fossa est ingens, heic rupes maxima: serva:
 60 *Non magis audierit, quam Fusius ebrius olim,*

Quum

to. Torrent. *Caudam trahat.*] Sicut stolidus & stultus, cuius tergo cauda animantis per derisionem appendatur. *Genus unum Stultitie.*] Hinc apparet, quod ante diximus, confundi ab Horatio *Stultitie* & *furoris* vocabula. Nam furere, eo modo quo hic dicitur, ex corporis imperie etiam sapiens potest: stultus esse nullo modo potest.

54. *Nihilum.*] In quibus nihil est periculi.

55. *In campo.*] In planitie.

56. *Huic varium.*] Huic contrarium.

57. *Amica Mater, honesta soror.*] Scio Græcis familiare esse τὸ φίλη μήτηρ. sed quid si *amica mater* pro non nocentia, *honesta soror* pro non meretrice, exponamus? Amicas enim suas amatores *sorores* appellabant, ut ante me etiam alii observarunt. *Torrent.*

59. *Serva.*] Sic & Græci dicerent, *Φυλάττω*. Vocem tamen credo ab arena sumtam vitandi ictus causa (ut suz quisque factioni favebat) gladiatoribus acclamari à populo solitam. uti & *habere* dicebant eum, qui jam percussus esset. Donatus in illud Terentii:

--- *Certe captus est, habet.* *Torrent.*

Serva.] *Serva te, tibi cave.*

60. *Fusius ebrius olim, Quum Ilionam edormit.*] Recte *Fusius*. est enim Romanorum nomen, & sic è nostris quinque codd. alii *Fusius* aut *Susius* legunt. Quod vero *Ilionam* vocat Poëta, cum verba illa, *Mater te appello*, Polydori sint à Polymnestore interfecti, matrem Hecubam in somnis interpellantis, non sororem suam Ilionam Polymnestori

nuptam, ut ex Euripidis Hecuba manifesto constat; neque error, neque memorie lapsus est. nam Ilionam appellat etiam M. Tullius r. r. Acad. Verum is, qui Tragœdiam illam scripsit, sive Attius, sive Pacuvius, quamquam Euripidem imitari constituisset, aliud tamen nomen fabulæ imponere potuit. Nam in Ilionæ domo cædes illa contigit; & puer ab Ilione sorore sua nutritus, procul à parentibus, matrem ipsam, aequè ut sororem, appellare potuit. Nam & maxima erat natarum Priami; & *mater*, non naturæ tantum, sed & venerationis nomen est. Attii sane & Pacuvii Ilionam citat Nonius, neutrius vero Hecubam. Quod si *matris* nomen in sorore alicui displiceat; is iniquus erit, nisi concedat Polydorum in Tragœdia, quæ Iliona nominata sit, matrem Hecubam alloqui potuisse. At vero duplex fuisse Hecubæ nomen, & quidem alterum cum filia commune; hanc ego conjecturam nemini invideo. Eleganter autem dixit *Ilionam edormire*, pro dormientem imitari. De *Catiensis* autem quod dicam non occurrit aliud, quam *Catienum* fuisse nobilem aliquem tragœdiarum actorem, qui, ut *Fusius Ilionam* aut Hecubam, sic ipse Polydorum egerit; cuius loco si mille ducenti acclamassent aequè vocales, non tamen *Fusium* umquam excitassent. Et ego chorum omnem, *Mater te appello*, clamassentum crediderim. *Torrent.* *Fusius ebrius olim.*] F. Actor Tragicus Hecubam agens (quæ hic ab Horatio Iliona nominatur) cum somnum simulare deberet, serio

*Quum Ilionam edormit, Catiensis mille ducentis,
Mater te appello, clamantibus. huic ego vulgum
Errori similem cunctum insanire docebo.*

Insanit veteres statuas Damasippus emendo.

65 *Integer est mentis Damasippi creditor? Esto.*

Accipe, quod numquam reddas mihi, si tibi dicam:

Tunc insanus eris, si acceperis? an magis excors

Rejecta praeda, quam praesens Mercurius fert?

Scribe decem à Nerio. non est satis. adde Cicutæ

Nodosi

serio dormivit vino obrutus.

61. *Catiensis mille.*] Catiensis histrio, qui Polydori partes agens, hæc verba magno clamore loquebatur: *Mater te appello.*

62. *Huic ego vulgum.*] Locus attentionis; ostendam, inquit, vulgum in emendo, vendendo, credendo, insanire errorem similem huic, hoc est, ita ad stuporem usque esse temerarium, & indormire lucro, ut nullis clamoribus, exhortationibus, consiliis, nulla denique rerum suarum jactura abduci possit à spe captandæ prædæ. *Cruquius.*

63. *Insanire docebo.*] Emendo, vendendo, credendo.

64. *Creditor.*] Qui Damasippi fidei credat?

67. *Excors.*] Insanus.

68. *Rejecta praeda.*] Lucro repudiato quod æquus Mercurius affert.

69. *Scribe decem à Nerio.*] Germana haud dubie lætio: quamquam conjunctim fere *Anerio* scribitur; eorum opinor culpa, qui veterem illam loquendi formulam ignorabant, à me, à te, à Titio dare, accipere, solvere, hoc est, mea, tua, Titii manu. Verum quia locus iste subdifficilis est, sic poterat explicari. Ostensus vulgus omne insanire, à Damasippo incipit: postoque eum inter insanos, emendo veteres statuas haberi, interrogat an venditor, qui de pretio illi fidem habuerit, sanior habendus sit: & non expectata responsione, exemplo insanio-rem esse ostendit eum, qui cre-

didit: cum malum secutus nomen rem suam jactaverit. turpior enim qui prodigit, quam qui accipit; excors potius si non accipiat. Deinde hoc ipsum apertius explicat, vix ullam reperiri inquit adversus mala nomina cautionem, quin tamquam Protei elabantur. Difficultatem augent etiam nomina, quibus utitur Poëta, *Nerii, Cicutæ Perellii*, qui foeneratores acerrimi, & in concipiendis litterarum verborumque obligationibus ac stipulationum formalis peritissimi: *Nerius* simplicior tamen altero, quem idcirco *nodosum* vocat, hoc est, tricosum, serposum, in arctandis debitoribus durum ac subtile: non ut inepte quidam exponunt, podagricum. Vide Guil. Canteri *Novar. lect. lib. 2. c. 16. Torr. Scribe decem à Nerio.*] O debitor scribe te mutuo accepisse à Nerio foeneratore decem millia libr. *Cicutæ Nodosi tabulas centum.*] Scribo ut in editione Mureti,

----- *Cicutæ*

Nodosi tabulas: centum mille adde catenas.

Tabulæ enim sunt instrumenta ipsa, seu litteræ quibus continetur obligatio, quas unius debiti plures confici non necesse est. at *catenas* vocat juris vincula, quæ tametsi centum aut mille sint, ille tamen evadet: & ut inquit Juvenal.

Hos juris nodos, ac legum ænigmata solvet.

Torrent.

Cicutæ.] Foeneratoris, qui debitores

Kk 5

suos

- 70 *Nodosi tabulas centum: mille adde catenas:
Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Proteus.
Quum rapies in jus, malis ridentem alienis,
Fiet aper, modò avis, modò saxum, & quum volet, arbor.
Si malè rem gerere insani est; contra, benè sani:*
- 75 *Putidius multò cerebrum est, mihi crede, Perilli
Dictantis, quod tu numquam rescribere possis.
Audire, atque togam jubeo componere, quisquis
Ambitione mala, aut argenti pallet amore;*

suos cautionibus, tanquam nodis ob-
stringebat.

70. *Catenas.*] Formulas & juris la-
queos.

71. *Proteus.*] Tergiversator, qui ne
solvat debitum, varios dolos machina-
bitur, similis Proteo in varias figuras se
transformanti.

72. *Cum rapies in jus.*] Ita legi debe-
re censuerat Hadr. Turneb. Advers. lib.
xxiii. cap. 5. & Gul. Canterus No-
varum lect. lib. ii. cap. 16. Ego tamen
quotquot vidi codices, receptam hæc-
tenus lectionem firmant, *Cum rapies in
jura.* & cur obsecro suis sedibus emo-
venda?

73. *Fiet aper, modo avis.*] A brutis,
rapibus & plantis, subindicat varios as-
fectus debitoris in illudendo creditore.
Cruquius.

74. *Bene rem gerere.*] *Bene* pro *civiliter*
dixit: At longe aliud,

*Res gerere & captas ostendere civibus ur-
bes.*

ibi enim *res* pro imperio, hic pro te fa-
miliari accipitur. *Torrent. Contra bene.*] *Bene* rem gerere.

75. *Putidius multo.*] Multo insanior
est Perillus. *Perilli.*] Nostri codices *Pe-
rellii*, aut *Parellii* legunt. Sit ergo *Perel-
lius Cicuta.* *Torrent.*

76. *Dictantes.*] Hoc dicens, *Perel-
lium*, id quod ante monui, tabellionis
officio functum significat qui tabulas
scilicet contractuum vel ipse scriberet,
vel alteri dictaret: nam toto hoc loco

Quis-
de obligatione agitur, quæ scriptura seu
nominibus fiebat olim: postea tamen
fieri desiit, si Justiniano credimus. Nam
& scriptura opus erat plerumque ca-
ptiosa, & multis ornatissimorum tes-
tium nominibus. unde factum ut tam
scriptura quam *nominibus* fieri diceretur.
Hinc porto evenit, ut *scribere* usurpare-
tur pro *mutuo sumere*, atque ex eo scri-
ptura se obligare: *rescribere* vero, pro
mutuum reddere, & factam inde obli-
gationem tollere. Cum ergo ait,

*Dictantis quod tu numquam rescribere
possis,*

hoc ita interpretor, ut per scripturam
Damasippo, aut cuicumque alii impo-
stiti det, quod qui accipit numquam
redditurus sit. nam *rescribere possis* acci-
piendum simpliciter, pro *rescribas*. possit
enim si velit: atque ita verbo *posse* fre-
quenter utimur, ut non multo plus si-
gnificet, quam verbum cui jungitur.
*Turneb. lib. 4. cap. 13. Torrent. Dictantis
quod.*] Mutuo dantis vel jubentis Ar-
gentarium in codice suo scribere nomi-
na creditoris & debitoris. *Rescribere pos-
sis.* Rependere atque per Argentarii
scripturam reddere.

77. *Audire atque.*] Sunt verba Ster-
tini sub persona Damasippi. *Togam com-
ponere.*] Ne defluens attentionem impe-
diat. *Componere* etiam *togam* solent ora-
tores cum se parant ad dicendum. *Tur-
nebus lib. ix. cap. vi. Torrent. Fabra
componere.*] Sed ad audiendum para-
re.

- Quisquis luxuria, tristive superstitione,
 80 Aut alio mentis morbo calet: huc propius me,
 Quum doceo insanire omneis, vos ordine adite.
 DANDA est ellebori multò pars maxima avaris:
 Nescio an Anticyram ratio illis destinet omnem.
 Heredes Staberì summam incidere sepulcro;
 85 Ni sic fecissent, gladiatorum dare centum
 Damnati populo paria, atque epulum, arbitrio Arrì,
 Fru-

79. *Tristive superstitione.*] Tristes efficit superstitio.

80. *Mentis morbo calet.*] Bene calet. neque enim minus vitii animus, quam febris corpus aestuat: & corporis febres animi curis comparat. *Torrent. Calet.*] Aestuat.

82. *Ellebori multo.*] Elleborus melancholiam purgans, remedium est insanix.

83. *Anticyram omnem.*] Id est, quicquid usquam est hellebori. Sane ἀντικύρα Græci Comici helleborum dixerunt. *Heinsius. Anticyram ratio.*] Quicquid ellebori in Anticyra nascitur. *Ratio illis destinet.*] Si rectam, inquit, mendendi rationem sequamur, ut magno morbo magna parentur remedia, vix tota Anticyra curandæ avaritiæ sufficiat: Duro nempe nodo durus quarendus est cuneus. Simile illud ad Pisones:

— Tribus Anticyris caput insanabile,
 nec dissimile hoc Plauti Menæch.

Non potest hæc res ellebori jugere obtineri. *Torrent.*

84. *Heredes Staberì.*] Huic Staberio propositum fuit, quod ait Juven.

Ut locuples moriariis egentì vivere fato.
 quod cum gloriæ sibi daceret, summam patrimonii sepulcro incidi voluit, quo testatum posteris esset, quam dives ipse obiisset. *Torrent. Staberì summam incidere sepulchro.*] Hominis avarissimi, qui iussit hæredes, quantam quisque summam ex testamento accepissent in ejus sepulchro incidere.

85. *Gladiatorum dare centum Damna-*

ti populo paria.] Hoc nempe in principum virorum ac divitum funeribus fieri solet, quò fuso gladiatorum sanguine, dii inferi defunctorum manibus propitii magis essent, ac celebrior fieret defuncti memoria. Ut autem Latini *Gladiatorum paria*, sic ἑδύην dicunt Græci. Nec temere *damnandi* verbo utitur doctissimus Poëta. fortissimum enim legandi in testamento genus, quod per damnationem dicebatur his fere testatoris verbis, HERES DAMNAS ESTO DARE, quo dandi necessitas imponebatur. Exempla apud Jctos passim obvia. *Torrent. Dare.*] Exhibere.

86. *Damnati.*] Damnati sunt ejus testamento. *Epulum arbitrio Arrì.*] Hoc quoque in funebribus pompis observatum, ut loco potationis, quæ circum tumulum fieri solebat, sublata, leg. XI I. tabularum, epulum præberetur: quod peculiari nomine *silicernium* appellabant, quasi *siliceniium*, quod super silicem poneretur, manente vocabulo; quamquam ingenti apparatu in aribus & sæpe etiam publice dabatur. Servius in illud Virgilii,

— Ille agmine longo

Tandem inter pateras & levia pocula serpens

Libavitque dapes.

Quod autem *Arrium* arbitrum fingit Poëta, non dubito quin referendum sit ad magnificentissimum illud Arrii convivium, de quo M. Tullius in *Varinium*. Turneb. lib. 28. cap. 3. *Torrent. Arrì.*] Hominis sumptuosissimi.

87. Fru-

- Frumenti quantum metit Africa. Sive ego prave,
Seu recte, hoc volui: ne sis patruus mihi. Credo
Hoc Staberii prudentem animum vidisse. quid ergo*
90 *Sensit, quum summam patrimoni insculpere saxo
Heredes voluit? Quoad vixit, credidit ingens
Pauperiem vitium, & cavet nihil acrius; ut si
Fortè minus locuples uno quadrante periret,
Ipse videretur sibi nequior. OMNIS enim res,*
95 *Virtus, fama, decus, divina humanaque pulcris
Divitiis parent: quas qui construxerit, ille
Clarus erit, fortis, justus; sapiensne, etiam & rex,
Et quidquid volet. hoc, veluti virtute paratum,
Speravit magnæ laudi fore. Quid simile isti*

Græcus

87. *Frumenti.*] Maximam vim frumenti. *Africa.*] Frumenti feracissima. *Sive ego prave.*] Hæc Staberii verba esse volunt, ego Damasippi esse crediderim. Horatius enim audita tam ridicula Staberii historia, ut in comico sermone fit, aut vultu aut etiam verbis ostenderat forte sibi non probari: alter vero, At, inquit, sive prave, sive recte, hoc volui, quod mox scilicet declaraturus est: tu autem, tamquam patruus aut tutor sis, ne reprehende: credo equidem hoc Staberium prudenter vidisse ac considerasse. Quid ergo sensit? Hæc ut puto germana hujus loci sententia est. Unde manifesto convincitur, perperam contra omnium exemplarium fidem legi à Lambino *justisse*, pro *vidisse*: cum seipsum interpretetur Horatius. Idem enim *sentire* hic, quod videre. *Torrent.* *Sive ego prave.*] Staberium sic loquentem inducit. Hæc est ultima mea voluntas, sive sit prava, sive recta.

88. *Ne sis patruus.*] Nota est patruorum in nepotes severitas, unde metaphoricè *patruus* pro censore morum & objurgatore sumitur. hinc ait Persius: *Cum sapiamus patruos.* Cruquius. *Ne sis patruus.*] Noli me objurgare, ut solent pa-

trui suos nepotes. *Credo.*] Respondet Damasippus, sive quis alius.

89. *Prudentem.*] Ironicè.

91. *Quoad vixit.*] Quamdiu vixit.

92. *Acrius.*] Nihil cavet vehementius quam paupertatem.

93. *Minus locuples.*] Si uno quadrante pauperiore esset mortuus.

94. *Nequior.* Luxuriosior. *Omnis.*] Hæc dicuntur ex persona Staberii.

97. *Clarus erit.*] Ex avari judicio. *Sapiensne, etiam & rex.*] Particula *ne* reperitur in omnibus M.S. sed meliores interrogationis notam apponunt:

— Sapiensne & etiam & rex,

Et quicquid volet.

Ita ut à Flacco interrumpatur continua Damasippi oratio: ille vero id quoque admittat; non tamen ex sua, qui Stoicus esset, sed Staberii sententia. Alii *τὸ νε πικέλιον* esse malunt, vel protique accipiunt. sed hoc male. *Torrentius.*

98. *Hoc veluti virtute paratum.*] Has divitias accumulatas.

99. *Magnæ laudi.*] Ad nominis sui immortalitatem.

100. *Græcus Aristippus.*] Vide P. Victorium lib. VIII. cap. XVIIII. *Torrentius.*

Græcus

- 100 *Græcus Aristippus? qui servos projicere aurum
In media jussit Libya; quia tardius irent
Propter onus segnes. uter est insanior horum?
Nil agit exemplum, litem quod lite resolvit.
Si quis emat citharas, emtas comportet in unum,*
- 105 *Nec studio citharæ, nec Musæ deditus ulli:
Si scalpra & formas non sutor: nautica vela
Aversus mercaturis: delirus & amens
Undique dicatur meritò. quid discrepat istis,
Qui nummos aurumque recondit, nescius uti*
- 110 *Compositis, metuensque velut contingere sacrum?
Si quis ad ingentem frumenti semper acervum
Porrectus vigilet cum longo fuste: neque illinc
Audeat esuriens dominus contingere granum,*

Græcus Aristippus.] Aristippus Socratis auditor, non Græcus natione, sed ideo Græcus dicitur, quia Græcis literis philosophatus est.

102. *Uter est.*] Staberius, an Aristippus?

103. *Nil agit exemplum.*] Virtus, ut in Epistolis videbimus, est medium vitiorum. qui ergo de altero vitiorum accusatus, utpote de avaritia Staberius, contrario laborantis forte Aristippi exemplo se defendit, atque excusat; is profecto, litem litè resolvens, nihil agit, neque proficit hilum: non magis quam videri possit solvisse quaestionem sibi propositam, is qui solutionis loco aliam non minus difficilem roget. Hoc est nimirum quod ajunt:

Dum vident stulti vitia, sibi contraria currunt.

ignari nempe philosophia. *Torrent.* *Litem quod.*] Quod ex lite dissoluta novam litem ex se legitur.

104. *Si quis emat.*] Ausonii perlepidum Epigramma:

Emis quod libris tibi bibliotheca referta est,

Doctum & Grammaticum te Philomuse putas?

Hoc genere & chordas, & plectra, & barbita condes;

Mercator hodie, cras citharædus eris.
Torrent.

106. *Si scalpra.*] Scalpra sunt, quas Græci *σεμλάς* vocant, ferramenta sutoria, primore parte curva, & à flexu procurrentia acie recta, quibus corium secant, &c. Turn. l. 7. c. 10. & l. 3. c. 22. *Scalpra.*] Sutoria instrumenta, quibus corium raditur. *Formas.*] Pedes ligneos, quibus utuntur sutores ad calcæos componendos. Angl. *Lastes.* *Non sutor.*] Si ille qui sutor non est, emit scalpra.

107. *Aversus mercaturis.*] Alienus à mercatura.

108. *Quid discrepat istis.*] *Qui discrep.* legitur in omnibus ferme exemplaribus. *Torrent.* *Istis.*] Ab istis.

110. *Compositis.*] Bonis quaesitis. *Sacrum.*] Vide Sat. 1. lib. 1.

112. *Porrectus.*] Jacens. *Illinc.*] Illius cumuli.

113. *Esuriens dominus.*] Quamvis sit dominus, & esuriat.

Ac potius foliis parcus vescatur amaris :

- 115 *Si positus intus Chii veterisque Falerni
Mille cadis, nihil est, tercentum millibus, acre
Potet acetum: age, si & stramentis incubet undec-
octoginta annos natus, cui stragula vestis,
Blattarum ac tinearum epulae, putrescat in arca :*
- 120 *Nimirum insanus paucis videatur, eò quòd
Maxima pars hominum morbo jaçtatur eodem.
Filius, aut etiam hæc libertus ut ebibat hæres,
Dis inimice senex custodis, ne tibi desit?
Quantulum enim summæ curtabit quisque dierum,*
- 125 *Ungere si cauleis oleo meliore, caputque
Cæperis impexa fædum porrigine? quare,*

Si

114. *Foliis parcus vescatur amaris.*] Olera dicit agrestia, quæ amariora sunt urbanis, ut silvestria omnia hortensibus. Turneb. lib. 7. cap. 10. *Torrent.* *Amaris.*] Foliis agrestibus.

116. *Nihil est.*] Parum est quod dico, mille vini cados domi repositos habere.

117. *Stramentis.*] Villibus stratis, quæ dormientibus substernuntur. *Unde octoginta natus annos.*] Natus annos uno minus octoginta, id est, septuaginta novem.

118. *Stragula vestis.*] Plus hoc est, quam si simpliciter vestem dixisset. *Stragula enim veste à sternendo dicta* (Græci *στρωμα* vocant) non amicitur, sed magis ad delicias utimur. *Torrent.*

119. *Blattarum epulae.*] Adscribam antiquissimi codicis glossarium: *Blatta vermiculus vestem rodens, à colore nuncupata: siquidem comprehensa manum tinguit, unde & blattium colorem dicitur. Hoc autem animal lucem videre non patitur, contrarium muscæ. nam muscæ lucipeta, blatta lucifuga est, per noctem ambulans, & est volatile.*] Nec multo aliter de hoc animalculo Plinius lib. xxxix. cap. vi. Sunt qui à verbo *βλάπτειν* dici velint. *Torrent.* *Blattarum.*] Epulæ vermium, qui

vestes corrodunt velut tineæ.

122. *Ut ebibat.*] Ut consummat.

123. *Diis inimice.*] Diis invisæ. *Custodis, ne tibi desit?*] Duplex interrogatio, quæ hic Lambino visæ est necessaria mihi tenebras offundit. Hæcine, inquit, dis inimice senex, quæ gravissima exprobratio est, sub prætextu ne tibi desit, tam anxie custodis, ut ea tandem heres tuus, sive is filius, sive libertus etiam, te mortuo absumat? *Torrent.* *Ne tibi desit.*] Custodisne tua, ne tibi quippiam desit?

124. *Summæ curtabit quisque.*] Quantulum de summa pecuniaria amputabit unusquisque dies?

125. *Ungere si caules.*] Si visû paulo mundiore utaris. *Caputque.*] Nullum sine oleo unguentum. Bene igitur oleo & caules & caput ungi dixit: sed caules simplici, caput odorato, quod unguentum appellamus. *Torrent.*

126. *Porrigine.*] Græci *πυροειδία* vocant, quemadmodum & Latini etiam *furfures*; à quorum similitudine dictæ quædam quasi squamulæ, quæ capiti inter capillos inhaerent. de quo malo Celsus, Galenus, & alii. *Torrent.* *Porrigine.*] Porrigo est morbus capitis, ubi inter pilos surgunt quædam squamulæ.

127. Si

- Si quidvis satis est, perjuras, surripis, aufers
Undique? tun' sanus, populum sic cedere saxis
Incipias, seruosve tuos, quos ære paravis?*
- 130 *Insanum te omnes pueri clamentque puellæ.
Quum laqueo uxorem interimis matremque veneno,
Incolumi capite es? quid enim? neque tu hoc facis Argis,
Nec ferro, ut demens genitricem occidit Orestes.
An tu reris eum occisa insanisse parente?*
- 135 *Ac non ante mali dementem actum Furiiis, quam
In matris jugulo ferrum te pefecit acutum?
Quin ex quo est habitus malè tutæ mentis Orestes,
Nil sanè fecit, quod tu reprehendere possis:
Non Pyladen ferro violare aususve sororem*
- 140 *Electram: tantum maledicit utrique, vocando
Hanc Furiam, hunc aliud, jussit quod splendida bilis.*

Pau-

127. *Si quidvis satis est.*] Si exiguum tibi sufficit, quamobrem pejeras? &c. *Perjuras.*] In omnibus ferme vetustis exemplaribus *perjuras* legitur. Solent autem paritatem ac sordes exprobrantibus respondere avari, naturam paucis contentam esse, quidvis sufficere ad necessitatem. Hæc acerbissime retorquet Poëta: quare ergo per tot scelera ditescis, ac tapis, quo non egeas? *Torrent.* *Aufers.*] Quare aufers per vim?

129. *Paravis.*] Quos emisti pecuniis.

131. *Quum laqueo uxorem.*] Persistit adhuc in avari reprehensione: qui si vel dotis causa uxorem laqueo, vel patri-
monii, matrem veneno clam interimat, sanus tamen sibi videatur. Et scio quidem, inquit, te neque Argis urbepar-
ricidiis infami id facere; neque ita ut Orestes ferro, qui cæcæ matris actus fu-
riis, tamquam insigne dementiæ exem-
plum, in scena proponitur: sed & Ores-
tes etiam ante parricidium illud insa-
nivit; & tu illo dementiores, qui ad-
missa ejus, etiam tunc cum furiosus ha-
beretur, exsuperes: nam & Pyladem
amicum non læsit, nec sororem inva-

fit; intra verborum contumelias furor ille constitit; at tu nec conjugi, nec pa-
renti parcis, ut divitias accumules, qui-
bus cum tu abstinueris, alii abutantur.
Torrent.

132. *Incolumi capite es?*] Sanusne es & sensibus integris? *Argis.*] Apud Argos.

134. *Occisa insanisse parente.*] An putas eum non insanum fuisse antequam facinus admitteret?

135. *Actum Furiiis.*] Impulsam fu-
riis.

137. *Ex quo est habitus.*] Postquam habitus est furiosus.

139. *Pyladen ferro.*] Pyladen socium suum.

141. *Aliud.*] Alio nomine. *Splendi-
da bilis.*] Horatii imitatione haud dubie dixit Persius Sat. IIII.

—— *Turgescit vitrea bilis.*

Vitream enim appellabant veteres, ut & Græci *ὄζαλον*, splendidum ac pellucidum, ut lib. I. Od. XVI. docuimus, & alioqui non eam hic bilem intelligo, quæ atra dicitur medicis; sed flavam potius seu rufescentem, quæ ad cor red-
dudans

- Pauper Opimius argenti positi intus & auri,*
Qui Vejentanum festis potare diebus
Campana solitus trulla, vappamque profestis,
 145 *Quondam lethargo grandi est oppressus; ut heres*
Jam circum loculos & claveis lætus ovanisque
Curreret. hunc medicus multum celer atque fidelis
Excitat hoc pacto. mensam poni jubet, atque
Effundi saccos nummorum: accedere plureis
 150 *Ad numerandum. hominem sic erigit. addit & illud:*
Ni tua custodis, avidus jam hæc auferret heres.
Men' vivo? Ut vivas igitur, vigila: hoc age. Quid vis?
Deficient inopem venæ te, ni cibus atque
Ingens accedat stomacho futura ruenti.
 155 *Tu cessas? agedum sume hoc ptisanarium oryzæ*

Quanti

dundans, iram concitat: quod quomodo fiat, Od. xiii. lib. i. ostendimus. *Atra vero bilis*, ut frigidior sicciorque subsidit magis, & in splene recipitur, tristioresque ac minus acriter furentes reddit. Utraque sane bilis cetero sanguine splendor est, superat tamen flava. *Torrent. Splendida bilis.* Quod furor proveniens ex atra bile jussit. Bilis est splendida & mordax instar aceti.

142. *Pauper Opimius.* Recte. notum enim *Opimia* gentis Romanæ nomen, vel eam ob causam quod & *vina Opimiana* & *marmor Opimianum* inde appellata sint. Duo tamen probæ notæ codices, *Opimius* legunt. *Torrent. Pauper Opimius argenti.* Opimius avarus, pauper argenti domi reconditi.

143. *Vejentanum.* Vile hoc vinum contemptumque fuisse ostendit etiam *Perseus*:

---- *Vejentanumque rubellum*

Exhalat vapida læsum pice sifilis obba;
 in Etruria natum, ubi olim *Veii* seu *Vejentum* oppidum celeberrimum: quo delero, locus ipse *Vejentanum* dici cepit; ut *Albanum*, ubi ante *Alba*. *Torrent. Vejentanum fessilis.* Vinum rubel-

lum pessimum & saporis ingrati. *Vejentana*, civitas est *Campania*.

144. *Campana trulla.* Vase potario fictili. *Vappamque.* Vinum insipidum.

145. *Lethargo.* Veterno.

146. *Claves lætus.* Quibus cuncta recluderet.

147. *Hunc medicus.* Hunc *Opimium* lethargicum.

152. *Men' vivo?* Verba sunt *Opimii*: *Mene vivo hæc auferret heres? Hoc age.* Verba quibus in sacris præcones attentos esse jubebant eos, qui intererant. *Torrent. Hoc age.* Huic rei da operam, ut convalescas. *Quid vis?* Quid vis faciam, inquit, *Opimius*. est dialogismus.

153. *Deficient.* Loquitur medicus. *Venæ.* Arterix, vires.

154. *Futura.* Robur.

155. *Ptisanarium.* Primam corripit. Græce tamen *πρωτον* scribi debere etymologia ostendit, *δὲ πρὸ πρῶτον* quod pensere & decorticare significat; tendendo enim deglubitur hordeum: ejus cremor sive succus ægrotantibus desorbendus traditur, maximi in medicina usus: quare peculiari nomine ejus

Quanti emtæ? Parvo. Quanti ergo? Octo assibus. Eheu,
 Quid refert, morbo, an furtis, pereamne rapinis?
 Quisnam igitur sanus? Qui non stultus. Quid avarus?
 Stultus & insanus. Quid? si quis non sit avarus:
 160 Continuo sanus? Minimè. Cur Stoïce? Dicam.
 Non est cardiacus, Craterum dixisse putato,
 Hic æger. Recte est igitur, surgetque? Negabit:
 Quod latus aut renes morbo tententur acuto.
 Non est perjurus, neque sordidus: immolet æquis

Hic

eius sorbitionem, præ ceteris omnibus, Hippocrates laudat atque commendat. Nam parari quidem *pisana* etiam ex tritico, & alica, & zea, & oryza potest: sed laudatissima ex hordeo est. ideoque quamvis appellatio generalis est, de hordeo tamen peculiariter intelligitur. Pro quid cessas autem, in cessas legitur in omnibus nostris codd. id Murerus mutavit. *Torrent. Pisanarium oryza.*] *Pisanam* ex oryza confectam.

156. Quanti emtæ?] Querit Opimius quanti empta sit oryza? in genitivo casu. *Octo assibus.*] Vix dubitari potest quin ita scripserit Poëta: & tamen, quod merito quis miretur, *Octo assibus* habent M. S. nostri omnes: eadem fortassis ratione, qua assibus aut denariis æstimari rem aliquam dicimus, cujus pretium vel assis unius vel denarii sit. *Torrent.*

157. Morbo.] Lethargo.

158. Quisnam igitur.] Horat. *Dama- sippum & Stertinius* Stoicum inducit loquentes.

161. Non est cardiacus.] Hic æger non laborat Cardialgia. *Cardiacus.*] *Καρδιακόν* appellant Græci non cor tantum, sed & os ventriculi: propter affinitatem quandam & mutuum utriusque consensum. Hinc porro *καρδιαλγία* dolor ille ac morsus oris ventriculi ob humoris acrimoniam; quo morbo qui laborant, usitato etiam Latinis vocabulo *cardiaci* appellantur. præcipuum vero malum, quod deficiunt sæpe animo, & in sudores resolvuntur. Hinc Plinius

lib. xxiii. cap. i. *Cardiacorum*, inquit, morbo unicum spem in vino esse certum est. Atque hinc Juven. Sat. v. de divite nobilissima vina sibi soli asservante;

Cardiaco nunquam cyathum missurus amico.

Et erudite Seneca Epist. xv. *Bibere & sudare, vita cardiaci est. Craterum.*] Magnam fuisse in re medica virum hunc Craterum necesse est: de quo uti de Pythagora aliquo loquitur Horatius; *Αὐτὸς ἰατρῶν. Torrent. Craterum dixisse.*] Craterum medicum.

162. Recte est igitur, surgetque?] Estne igitur corpore sano, & è lectulo surget? *Negabit.*] Medicus Craterus negabit.

163. Morbo tententur acuto.] *ὀξείαν νόσον*, seu *ὀξὺ νόσημα*, appellant Græci morbum, quem nos *acutum* dicimus; cum ob celerem ejus motum, tum ob magnitudinem ac periculum: quare brevi tempore eum durare necesse est. sed quicumque talis est qualem diximus, *acutus* appellatur. *Torrent.*

164. Perjurus, neque sordidus.] Bene hæc duo conjungit. Nam de pessimo avaritiæ genere hæcenus locutus est, qua per fraudes rapinasque illico ditescere studeamus, ut lib. xii. Od. xxiiii.

Cum perjura patris fides

Consortem socium fallat & hostitem,

Indignoque pecuniam

Heredi properet.

Immolet æquis Hic porcum Laribus.] Quod eo scilicet insania genere Larium

L I benefi-

165 *Hic porcum Laribus. verum ambitiosus & audax :
Naviget Anticyram. quid enim differt, barathrone*

Dones

beneficio liber evaserit : sed idem ambitiosus ac temerarius ; nondum igitur sanus. Jam vero *porcum Laribus* sacrificari solere. Od. xxi. lib. ii. vidimus. praefertim festis Compitalibus. Hic vero de peculiari quadam expiatione agi videtur, cujus beneficio ab insania liberi fierent, qui porcellum Laribus eorumque matri sive avia (neque enim inter auctores convenit) dea Mania immolarent. Maniam autem vocant Graeci insaniam. Et de Mania quidem dea, quae Larium mater fuerit, Varro lib. viii. ling. Lat. deque communi ejus cum Laribus cultu prolixè Macrobius lib. i. Saturn. cap. vii. mihi tamen videntur iidem dii (sive Genios eos dici malis) quos cujusque nostrum custodiam ac tutelam praefectos esse credebat antiquitas, diversis nominibus appellari. cum propitii ac benigni, *Lari* ; & quidem *Præsites* cognomine, vel quod praesto sint ut custodes esse decet, vel, ut inquit Ovid.

Quod praesent oculis omnia tuta suis.

Cum vero infesti vel sceleribus offensi, *larvæ ac horrendi umores & genii mali* ; qui terrorem atque insaniam immittere credebantur, cultu ob id aliquo ac sacrificiis placandi, & quidem porco piaculari. Denique *Manes* quoque dicuntur, cum obliunt : vel quod ab inferis, hoc est, diis Manibus, qui tales essent, venite credebantur ; vel *δῆμον ἄγριον*, ut mater ipsa tunc Mania, alioqui *Lara* vel *Larunda*, quamquam & à manando dictam volunt, sive bona, sive mala inde dimanent. Postremo, quia Lares, nempe appositi nobis custodes sive genii, à funere etiam superesse putabantur, factum inde ut Lares dicerentur, etiam hominum animæ redactæ in numerum deorum. Had. Junii Animadvers. lib. 4. cap. 7. Turneb. lib. 7. cap. 10. & lib. 26. cap. 2. *Torrent. Immolet aquis.*] Ut se gratum ostendat La-

ribus, qui cum à perjurio & avaritia liberarunt.

165 *Verum ambitiosus, & audax.*] Certum est, *ἄγριον* Philosophis, non eum modo esse, qui metuenda contemnit & in eo modum excedit, sed & gloriosum, & qui fortem imitatur. Qualis ille in Eunuchis, Thraso ad verbum est audax. Ambitiosus igitur & audax, est ambitiosus & gloriosus. *Heinsius.*

166. *Naviget Anticyram.*] Purgetur Helleboro, quia insanus est. *Quid enim differt.*] Gloriosi hominis, de quo supra egimus aliud sequitur vitium. Raro enim gratis tales consequuntur, quam ubique consecuntur gloriam? quo fit, ut in parasitos & adulatorem, à quibus laudantur, sua profundant. Quod Plauto Artotrogus, Gnatho est Terentio, Horatio est Balatro. Parasitus scilicet qui imprimis Satyra sexta praclarum artis suae in Nasidieni coena dar specimen.

Cum Servilio Balatrone,

Vibidius, quos Maecenas adduxerat umbras.

Et,

Balatro suspendens omnia naso,

Hæc est conditio vivendi agebat.

Lege ergo hoc loco,

Quid enim differt, Balatrone

Dones quicquid habes, an nunquam utare paratis?

Quid enim, inquit, differt, si sine ambitiosus & ita gloriosus, ut quemadmodum Thrasones isti solent, in parasitos omnia effundas, an nunquam utare iis que parasti. Verum ita sis sordidus ac parvus, ut ne contingas quidem tua, an in parasitos omnia effundas. *Heinsius.* *Barathrone.*] *Barathrum* Athenis, ut *Latomias* Syracusis, locum fuisse jam ante diximus tetrum & profundum, in quem noxii demittebantur. Pulcra ergo translatione pro helluonis ventre usurpat Horatius. ut in Epist. ad Vaalam :

Peri-

- Dones quidquid habes, an numquam utare paratis?*
Servius Oppidius Canusi duo prædia dives
Antiquo censu, gnatis divisse duobus
 170 *Fertur, & hæc moriens pueris dixisse vocatis*
Ad lectum: Postquam te talos, Aule, nucesque
Ferre sinu laxo, donare, & ludere vidi.
Te Tiberi numerare, cavis abscondere tristem:
Extimui, ne vos ageret vesania discors:
 175 *Tu Nomentanum, tu ne sequerere Cicutam.*
Quare per Divos oratus uterque Penateis,
Tu cave ne minus; tu ne majus facias id,
Quod satis esse putat pater, & natura coercet.
Præterea ne vos titillet gloria, jure-

— *Pernicies barathrumque macelli.*

Eadem verbi *gurgis*, est ratio. *Torrent.* *Barathrum.*] Ventri omnivoro? Athenienses in Barathrum locum profundiore maleficos demittebant.

167. *Paratis.*] *Quæsitis.*

168. *Servius Oppidius.*] Hæc descriptio sani hominis, posita est pro thesi; utitur enim exemplo Servii & Oppidii, cujus consilium in admonitione liberorum ponit tamquam *ἀναγκαστικόν* (Cui jam dictorum de avaritia: simul & transit ad ambitionis & luxuriæ stultitiam. *Cruquius. Canusi duo.*] Canusium, est oppidum in Appulia.

169. *Divisse.*] *Divisisse.*

171. *Talos Aule nucesque.*] *Talos* & *nucis* puerilis ludi fuisse materiam, ex Suetonii Augusto his verbis cognoscere est; *Modo talis aut ocellatis nucibusque ludebat cum pueris.* *Torrentius. Talos.*] *Tesseras.*

172. *Ferre sinu laxo.*] Id dicimur laxo sinu ferre, cujus nullam curam gerimus. *Donare & ludere vidi.*] *Donare* nuces & ludere talis.

173. *Numerare, cavis abscondere.*] *Numerare* nuces & locis occultis abscondere. *Tristem.*] *Sollicitum.*

175 *Tu Nomentanum.*] *Timui* ne tu

jurant-
Aule Nomentanum prodigum sequerere. *Tu ne sequerere.*] *Ne* tu ó *Tiberi. Cicutam.*] *Avarum* fœneratorem.

178. *Natura coercet.*] *Hoc* est, moderatur ac continet, nec redundare aut superfluere permittit, paucis contenta, cum paucis egeat. *Torrentius. Natura coercet.*] *Natura* paucis contenta est.

179. *Titillet gloria.*] *Ne* vos gloria alliciat. *Fure-jurando obstringam ambo.*] *Nunc* vulgo *adjurare* dicimus, pro juramento obstringere: quo vocabulo an ea quoque significatione veteres usi sint, Grammatici dubitant. *Adjurare* sane est, proposita quadam formula, ab eo qui nos adigit, jurare; in quo, ut recte Turnebus libro 7. capite 10. censuit, inest quædam execratio si fallimus: & ut stipulatio nuda pactio fortius obligat, sic sanctius etiam jusjurandum habetur, quod altero exigente sollemniter interponitur. *Terentius Andria:*

Per omnes tibi adjuro deos numquam eam me deserturum:

Non si capiundos me sciam inimicos omnes homines.

Verba sunt Pamphili de Glycerio, quam jam ante solenni obrestatione in manum datam à Chryside acceperat. *Torr.*

180. *jurando obstringam ambo: uter ædilis, fuerit, vel Vestrum prætor: is intestabilis & sacer esto.*
In cicere atque faba, bona tu perdasque lupinis,
Latus ut in circo spatiere, aut æneus ut stes,
Nudus agris, nudus nummis insane paternis?

180. *Ambo.*] Ambos. *Uter ædilis fueritve Vestrum prætor.*] Summos municipii sui Canusini magistratus exprimit Oppidius, neque enim de urbe Roma eum hic loqui crediderim: ubi non ædilitas, & multo minus prætura, ut non recte Criniquis sensit, sed quæstura initium fuit honorum. Canterus Nov. lect. 4. cap. 12. *Torrent.*

181. *Intestabilis & sacer esto.*] Hæc patris execratio est, nisi faciant filii id, ad quod jurejurando eos obstringit moriens. Quis autem *intestabilis*, optimè declarat Gellius, lib. vi. cap. vi. r. & lib. xv. cap. xiiii. Sed & vetus Lexicon Latino-Græcum sic exponit: *Intestabilis, pñ agōduntis eis nephetau* ut nec testamentum facere, nec ad testamentum adhiberi possit. quod si ita est, simpliciter neque dicendi, neque rogandi testimonii jus habebit. Sed hæc Jcti viderint. Mea sane sententia sic usus est Plautus Curcul.

Semper curato ne sis intestabilis:

Quod amas, ama testibus præsentibus.

Vult enim Poëta ingeniosus esse aliquos, qui amanti testes esse possint: quamquam in secundo versu aliquid fortassis ambigui & obscæni. Hinc porro factum, ut invisi omnes atque insignitè improbi *intestabiles* dicerentur. *Torrent.* *Intestabilis.*] Is est, cui jus testandi est ademptum, vel cui nemo jure cogitur testimonium perhibere. *Es sacer esto.*] Execrandus esto.

182. *In cicere atque faba.*] Hoc, Porphyriorem secutus Lambinus ad *Floralia* festa refert; quibus sicut & in anno-næ caritate legumina illa populo metiri viritum, vel vulgo spargere ædiles & ambitiosi solent. Scio equidem *Floralia* Romæ ab Ædilibus celebrari consue-

Scili-
 visse: scio etiam quanta profusione Ædilitatem captandæ plebis causâ agere soliti, qui ad majores magistratus hanc affectabant viam: scio denique de ambitione loquentem Persium sic scribere:

— *Vigila, & cicer ingere large*
Rixanti populo, nostrant Floralia possint
Aprici meminisse senes.

Sed hæc nihil me movent, quin de *Canusino magistratu* hunc locum intelligi debere existimem: nec minor interdum in coloniis & municipiis quam Romæ ambitio, maxime sub Augusto principe, qui illa Romæ quodammodo dignitate æquaverat. Et Persius *Floralia* dicit, quo ædilitatem significet, non quod *Floralibus* potissimum illa largitio fieret. ut de C. Cæsaris & M. Scauri ædilitate constat: de qua Suetonius cap. x. & Plinius lib. xxxvi. cap. xv. de quocumque igitur populi congiario hoc dictum accipiamus. *Torrentius.* *In cicere atque faba.*] Ædiles talia munera apud præcos in ludis *Floralibus* populo dabant.

183. *Latus ut in circo.*] Sic optimi & vetustissimi codices; non *latus*, ut in vulgatis. Neque hoc ita intelligo, ut magistratum gerenti licetor populum summo verit, quo liberior incederet; neque ut amplior illi quam ceteris toga fuerit: sed ad incedentis per loca publica factum atque ostentationem refero. ut ingredi Thrasones solent, inflati ac tumidi, quo majore quam sint specie videantur. *Circos* autem & theatra etiam municipia habebant: nec quia *circum* nominat, necesse est Romæ hæc æcta videri. *Torrentius.* *Latus ut in circo spatiere.*] Ut in lato circo superbas ambules. *Aut æneus ut stes.*] Aut ut ænea statua tibi erigatur. *Æneus ut stes.*] Publici

- 185 Scilicet ut plausus, quos fert Agrippa, feras tu,
 Astuta ingenuum vulpes imitata leonem?
 Ne quis humasse velit Ajacem, Atreida vetas cur?
 Rex sum. Nil ultra quero plebeius. Et æquam
 Rem imperito; ac, si cui videor non justus, inulto
- 190 Dicere, quæ sentit, permitto. Maxime regum,
 Dî tibi dent capta classem reducere Troja.
 Ergo consulere, & mox respondere licebit?

Con-

blici honoris causa. atque ita Virgilius,

Si factura regem suppleverit, aureus esto.
 Torrent.

184. *Nudis agris.*] Ut Milo ille, qui tria patrimonia amplissima deliniendæ plebi infumit. Sed & Cæsar ex prætura in Hispaniam profecturus, absuntis improba largitione opibus, his millies quingenties opus sibi esse dicebat, ut nihil haberet: quia tantundem debebat. auctor Appianus. *Torrent.*

185. *Ut plausus.*] Ut populi applausus feras. *Agrippa feras tu.*] Gener Augusti, qui virtute fuit leo, cum tu sis vulpes imbellis.

186. *Astuta ingenuum.*] Quatuor libri optimi sine ulla litura habent ingenium. ut totum illud, *astuta ingenium*, vulpi detur: quæ quod leo viribus, ipsa ingenii astutia consequatur. Obiter autem M. Agrippæ laudes attingit. de quo lib. I. Od. VI. *Torrent.*

187. *Ne quis humasse.*] Comparatio Agamemnonis infanix ob immolatam Iphigeniam, cum Ajacis furor ex armorum judicio contracto. Res nota ex Sophoclis Ajace & Iphigenia Euripidis, & Ovidii Metam. lib. XIII. *Idem.* *Ne quis humasse.*] Dialogus est inter plebeium quendam & Regem Agamemnonem. *Atreida.*] Agamemnon.

188. *Rex sum.*] Satis pro imperio. Reges enim soluti legibus eorumque voluntas pro lege accipitur: & quod principi placuit, legis habet vigorem. *Torrent.* *Rex sum.*] Respondet Agamem-

non. Nil ultra quero plebeius.] Verba sunt plebeii. *Quero plebeius.*] Craquius in optimo Gandavensi quare scriptum fuisse affirmat. *Plebeius* autem dixit pro quovis è populo. *Torrent.* *Et æquam.*] Agamemnon orationem suam continuat.

189. *Inulto.*] Impune.

190. *Maxime regum.*] Verba plebeii captantis benevolentiam à rege.

191. *Dî tibi.*] Responsio Damaspipi sub plebeii hominis persona, ob mitissimum regis dictum gratias agentis, & precantis à diis immortalibus, quod ille maxime optet. Paulo ante vero, *pro dicere quæ sentis, quod sentis* habent omnia exemplaria, aut *quid sentis*. Quod autem *redducere* excudendum curavit Lambinus, improbare non possum; quamquam *reducere* habent è nostris optimi, at *redducere* tantum recentiores. *Torrent.*

192. *Ergo consulere.*] Turneb. I. VI. cap. X. Jurisconsultos imitari hic Horatium tradit: quos qui consilii causa adibant, dicere soliti, *Licet consulere?* at illi *Consule.* nam hinc & *consultoris* & *consulti* nomen: quem etiam *responsorem* appellare videtur Poëta, in Epistola ad Quintium, hoc versu:

Quo responsore, & quo causæ teste tenentur.

Hoc tamen loco *consulere* interpretari malim, pro reverenter & præfata venia interrogare, ut apud Juris interpretes fieri solet. neque id solis JCrîs solenne fuit: sed & in judiciis qui testem interrogatu-

- Consule. Cur Ajax heros ab Achille secundus
Putrescit, toties servatis clarus Achivis,
195 Gaudeat ut populus Priami Priamusque inhumato,
Per quem tot juvenes patrio caruere sepulcro?
Mille ovium insanus morti dedit, inclytum Ulysssem,
Et Menelaum unà mecum se occidere clamans.
Tu quum pro vitula statuis dulcem Aulide gnatham
200 Ante aras, spargisque mola caput improbe salsa,
Rectum animi servas? Quorsum? Insanus quid enim Ajax
Fecit, quum stravit ferro pecus? abstinuit vim
Uxore & gnato, mala multa precatus Atreidis:
Non ille aut Teucrum, aut ipsum violavit Ulysssem.
Verum

rogaturus erat quaesitori ante dicere solebat, *Licet rogare.* Torrent. *Consulere, & mox.] Interrogare. Licet?* Licet mihi?

193. *Consule.] Interroga, inquit Agamemnon. Cur Ajax.] Loquitur plebeius. Ab Achille secundus.] Uno Achille inferior.*

194. *Putrescit.] Fateor equidem plures scriptos codices sic habere; sed putrescit, quod in uno atque altero per vetusto reperi, magis placet. Differunt enim putris, putor, & putere, seu putescere, à putris, iisque quæ ab eo vocabulo derivantur. Nam hæc corruptionem ipsam rei magis arguunt: illa vero odorem potius, qui ex corruptione dimanat. Juven. Sat. xi.*

— *Putere videntur*

Unguenta atque rosæ.

Gui persimile illud è Sat. præcedente:

Quamvis putet aper rhombusque recens.

Et recte Nonius *putidum* dici ait, quod non putre, sed odoris mali. Nec putrescere herois cadaver aut foedum aut mirandum est etiam sepultum, sed abjectum & insepultum ob putorem ignominiose contemni, id sane detestabile. Denique verbum hoc abjectis cadaveribus magis, quam alterum convenire ostendit Varro, *puticulos* dictos tradens,

quod putrescebant ibi cadavera projecta; ut prior libro vidimus, Sat. viii. *Torr. Putrescit.] Jacet insepultus.*

195. *Gaudeat ut populus Priami Priamusque.] Ex Homero Il. a.*

Ἡ κεν ὑθίσσεται Πριάμῳ & Πριάμῳ
τε παίδες.

Quo proverbii vice utilicet, quoties monemus aliquem, ut ab eo caveat, quo inimici ejus lætentur. *Torrent.*

196. *Tot juvenes.] Tot Trojani.*

197. *Mille ovium.] Sic mille nummum, mille passuum, mille hominum. Gellius I. cap. xvi. Macrobi. I. cap. xv. Torr. Mille ovium insanus.] Mille oves (inquit rex) occidit.*

199. *Tu quum pro vitula.] Verba sunt plebeii. Natam.] Iphigeniam.*

200. *Spargisque mola caput improbe salsa.] Quid mola salsa vide libro III. Od. xxi.*

Favre pio & saliente mica.

Torrent. Mola.] Mola ex farre molito & sale facta.

201. *Rectum animi servas?] Rectum animum servas? id est, sanusne es? Quorsum?] Quorsum hæc? inquit Agamemnon. Insanus quid enim Ajax.] Verba plebeii.*

203. *Atreidis.] Agamemnoni & Menelao.*

- 205 *Verum ego, ut hærenteis adverso litore naveis
Eriperem, prudens placavi sanguine Divos.
Nempe tuo, furiose. Meo, sed non furiosus.
Qui species alias veri, scelerisque tumultu
Permistas capiet, commotus habebitur; atque,*
- 210 *Stultitiane erret, nihilum distabit, an ira.
Ajax immeritos dum occidit, desipit, agnos?
Quum prudens scelus ob titulos admittis inaneis,
Stas animo? & purum est vitio tibi, quum tumidum est
cor?*

205. *Verum ego ut hærentes.*] Hoc quidem præterit Agamemnon, quo causam publicam privato filiæ amori anteponeere videatur. Sed ipse voti reus (devoerat enim Dianæ quod in suo regno pulcerrimum natum esset illo anno) mali causa fuit. & ut ante temere votendo; sic iterum votum adimplendo graviter deliquit. *Torrent.* *Verum ego.*] Responder Agamemnon.

206. *Prudens.*] Prudenter.

207. *Nempe tuo furiose?*] Tuo sanguine (inquit plebeius) quapropter furiosus fuisti. *Meo, sed non furiosus.*] Meo sanguine ventos placavi (inquit Agamemnon) sed non ideo furiosus fui.

208. *Qui species alias veri.*] Lambini mera conjectura est: *Qui species alias veris.* nam *veri* in omnibus exemplaribus legitur. & quid recepta lectio ne apertius? Factum non negat Agamemnon: sed negat furori tribuendum esse, quod prudentiæ sit; rem publicam præferre privatæ, ac filiæ patriam, & Græciæ totius salutem. Verum urget alter, & errore non excusari stultitiam affirmans, pronuntiat quod sequitur, *Qui species, &c.* Cujus formulæ hæc sententia est; Qui alias, hoc est, qui novas, qui à recta philosophia alienas sibi fingere & amplecti species permittit, quales illæ quæ ex veri & falsi seu virtutis & vitii turbulenta quadam confusione oriuntur, hæc commotæ mentis

Si
sive insanus habendus est. Et sane in communi vitæ cultu raro peccatur, ut non occurrat aliquid quod obtendi vitio possit: quin & corrupto etiam judicio, tamquam cæci, prava sæpe pro rectis amplectimur: qui tamen error à stultitia non excusat: neque, si legis pœna fortassis absit, ideo minus ex philosophiæ præscripto damnabimur. Omnes enim, ut alibi ait Flaccus, *decipimur specie recti.* At hoc ipsum est, inquit Stoicus, quod præter sapientem, omnes insaniunt. *Alias autem species capere* dixit, ut *res alias agere* Cicero & Terentius: ut enim *illud age, vel hoc age*, nota loquendi formula est, qua intenti proposito nobis operi esse jubemur. sic *aliud agere* dicimur, cum animo evagamur, & longius aberramus. *Torrent.* *Qui species.*] Loquitur plebeius. *Alias veris.*] Differentes à veris.

209. *Permistas capiet.*] Et cum scelere conjunctas. *Commotus habebitur.*] Furiosus habendus est.

210. *Nihilum distabit.*] Nihil interest.

211. *Ob titulos.*] Tale hoc lib. III. Od. xxiiii.

Si quæres pater urbium Subscribi stantuis. *Torrent.*

Admittis scelus.] Filiam occidis.

213. *Stas animo?*] Sanæ mentis es? *Et parum est.*] Expers vitiiis. *Quum tumidum est cor?*] Quum cor ira est inflatum.

- Si quis lectica nitidam gestare amet agnam,*
 215 *Huic vestem, ut gnatæ, paret ancillas, paret aurum:*
Pusam, aut pusillam appellet, fortique marito
Destinet uxorem: interdicto huic omne adimat jus
Prætor, & ad sanos abeat tutela propinquos.
Quid, si quis gnatam pro muta devovet agna,
 220 *Integer est animi? ne dixeris. ergo ubi prava*
Stultitia, heic summa est insania: qui sceleratus,

Et

214. *Si quis lectica.*] Similis Caii Caligulæ insania: qui Incitato (equi id nomen erat) præter equile marmoreum, & præsepe eburneum, præterque purpurea tegumenta ac monile è gemmis, domum etiam & familiam & suppellectilem dedit, quo lautius nomine ejus invitati acciperentur; consularum quoque traditur destinasse. Suet. cap. l.v. *Torrent. Nitidam.*] Agnam abluto velere candidam.

216. *Pusam aut pusillam.*] Lambinus legit, *Pupam aut pupillam.* at si verum est, quod idem ait, scripturam eam veterum aliquot librorum auctoritate comprobari, nullam profecto malim. notæ enim nutricum blanditiæ, *pupus, pupulus, pupillus.* Nunc tamen Lectorem monere volui, nullum me umquam vidisse codicem, qui aliter haberet, quam *Rufam aut pusillam.* Cruquius vero *rufam* vocari indigne ferens, quam ante *nitidam* dixisset Flaccus, ejus loco *pusam* substituit: sed conjectura tantum, ut ingenue confessus est. Ego vero neque conjecturas amo, & eam quæ rufa sit non minus quam si candida esset nitere posse existimo. illud potius offenderit, quod blandiendo *rufam* appellet, cum color ille non nimium venustus habeatur; sicut enim Clitiphonille Terentianus in Heaut. *Rufanne illam virginem, cæciam, sparsis ore, adunco naso? non possum pater.* Sed & *rufæ* tamen (quas hodieque non injucunde *rossettas* Itali vocant,) amatores inveniunt & de agnæ vel formæ vel colore contenti sumus

potius, quam ut aliquid temere in classicis auctoribus immutetur. *Torrent.*

217. *D. stinet uxorem.*] Spondeat uxorem. *Huic omne adimat jus.*] Tanquam furioso. *Jus.*] Jus bona sua administrandi.

218. *Ad sanos abeat tutela propinquos.*] *Tutela*, ut definiat Serv. Sulpicius, vis est ac potestas in capite libero, tuendum eum, qui se per ætatem defendere non potest, jure civili data ac permessa. Atque hinc dicti etiam *tutores* proprie impuberum. Nam qui adolescentibus minoribus xxv. annis, qui prodigis, qui mente captis ac furiosis, aliisque, quod rebus suis superesse non possent, administratores ex lege dabantur, hi proprie *curatores* dicebantur, atque eorum munus, *cura* seu *curatio*. Hic vero *tutelam* pro curatione dixit: ut *propinquos* pro agnatis & gentilibus. Quare sic olim in xlii. tabulis scriptum legitur: SI FURIOSUS EXISTIT, AGNATORVM GENTILIVMVE IN EO PECVNIAQUE EIVS POTESTAS ISTO. *Torrent. Abeat tutela.*] Transferatur procuratio.

219. *Devovet.*] Destinet aræ.

220. *Ubi prava.*] Duo codices *ubi parva.* Nec fortassis displicebit cogitanti Stoicorum illam, ut peccatorum, sic stultitiæ æqualitatem, cum illud plus minusque non admitterent. Nec illepideum *ἀνὴρ ἐφ' ὀδῶν*, ut parva stultitia summa sit insania. Parum autem refert utro modo legas, *hic summa est*, an *hic est summa insania.* *Torrent.*

222. P. 5

*Et furiosus erit: quem cepit vitrea fama,
Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis.*

Nunc age luxuriam, & Nomentanum arripe mecum.

225 *Vincit enim stultos ratio insanire nepotes.*

Hic simul accepit patrimoniū mille talenta,

Edicit, piscator uti, pomarius, auceps,

Unguentarius, ac Tusci turba impia vici,

Cum scurris factor, cum Velabro omne macellum,

Mane

222. *Vitrea fama.*] Vide libro I. Od. XVII. *Vitrea fama.*] Fama fragilis & inconstans.

223. *Hunc circumtonuit.*] Exprimere voluit, quod dicunt Græci ἐπεὶ ἐγγύτη-
ρον & ἐπεὶ ἐγγύτηρον, nos attonitus, tamquam fulmine aut tonitru stupefactus: unde ἐπεὶ ἐγγύτηςος pro insania. Et aptissime hoc loco Horatius. vult enim Agamemnonem, tamquam Bellonæ fanaticum ad filia eadem adactum esse, dum nihil aliud quam titulos & inanem bellicæ laudis gloriam somniat. *Bellona* autem eadem quæ & *Enyo*, ὅτι τὸ ἐνώ, quod occidere significat, *Marris* vel *Soror* vel *conjux*. *Gaudens* eam *cruentis* dicit Poëta, vel ob flagellum illum sanguineum, de quo & *Virg.* & *Lucanus*, quo nempe bellum conciet: vel obfanaticos ejus, id est, sacerdotes; qui districtis gladiis cursu- rantes proprio se sanguine cruentabant, crediti in eo furore futura prædicere. *Turneb.* cap. 10. & lib. 25. cap. 17. & lib. 21. cap. 15. *Torrent.* *Hunc circumtonuit.*] *Bellona* hunc attonitum reddidit. *Bellona.*] *Bellida*.

224. *Nomentanum.*] *Luxuriosum* & *asotum*.

225. *Vincit enim stultos ratio insanire nepotes.*] *Optimi* codices *vincet*, nec displicet. *Insanire* autem *nepotes*, hoc est *prodigos*, qui neque tempus, neque finem expensarum habent, sed bona sua dilacerando & dissipando profundunt. *Torrent.* *Ratio insanire.*] *Rerum* eventus probabit. *Nepotes.*] *Luxuriosos* insanire.

226. *Hic.*] *Nomentanus*.

227. *Edicit, piscator.*] *Publice* proclamat. *Pomarius.*] Sic *vinarii*, *olearii*, *cupedinarii*, *ectarii*, *casearii*, *lecticarii*, *calcearii*, & id genus ceteri, qui eas res aut conficiunt aut vendunt. *Torrentius*.

228. *Ac Tusci turba impia vici.*] *Lenones*, *cupedinarii* & id genus homines perdit, voluptatum ministri, qui in vico Tusco habitabant. *Tusci turba impia vici.*] *Tuscum vicum* à *Tuscis*, qui *Por-senna* rege obsidionem solvente *Romæ* remanserant, eoque loco habitaverant, appellatum esse, ex *Dionysio*, *Livio*, & *Festo* constat: improbis autem hominibus frequentari solere, etiam ex *Plauti Curculione* apparet: *Ibi sunt*, inquit, *homines qui ipsi sese venditant*, hoc est, vilissimi, quidvis facere parati, & præbere caput domina venale sub hasta, ut ait *Juvenalis*. *Torrent*.

229. *Cum Velabro omne macellum.*] *Loca* duo *Urbis* notissima. De *Macello* tantum *Varronis* verba ex *libris rerum humanarum* relata à *Donato* in *Terentii Eunuchum* adseribam: *Numerius Equilius Cupes* & *A. Manius Macellus* singulari latrocinio multa loca habuerunt infra. his in exilium actis publicata sunt bona, & ades ubi habitabant diruta: de- que ea pecunia *Scalæ* deum *Penatium* adificata, & locus ubi venirent, que descendendi causa in *Urbem* erant allata. Itaque ab altero *Macellum*, ab altero *forum Cupedini* appellatum est. *Torrent.* *Cum Velabro.*] *Dictum* autem *Velabrum* vel à *velando*, quod *viam* ad *hippodromum* fe-

230 *Mane domum veniant. quid tum? venere frequentes.
Verba facit leno: Quidquid mihi, quidquid & horum
Cuique domi est, id crede tuum, & vel nunc pete, vel
cras.*

*Accipe, quid contra juvenis responderit æquus.
In nive Lucana dormis ocreatus, ut aprum*

235 *Cænem ego: tu piscis hiberno ex æquore verris:
Segnis ego, indignus qui tantum possideam. aufer:
Sume tibi decies, tibi tantundem, tibi triplex,
Unde uxor media currat de nocte vocata.*

Filius Æsopi detractam ex aure Metellæ,

240 *Scilicet ut decies solidum exsorberet, aceto*

Diluit

rentem è foro, velis in ipsis ludis ob-
tendere solebant; vel à vehendo; nam
olim paludibus Aventinus mons à reli-
quis erat disclusus. Itaque èd ex urbe
(inquit Varro lib. 4. de Ling. Lat.) qui
advehebantur ratibus quadrantem sol-
vebant, quod de aqua tum dicebatur Ve-
labrum; & unde escendebant ad imam
novam viam, locus facer Velabrum.
Cinq. *Cum Velabro omne.*] Velabrum lo-
cus erat Romæ, in quo habitabant un-
guentarii. *Macellum.*] Locus publicus
obsoniis vendendis accommodatus.

233. *Æquus.*] Nomentanus a quo a-
nimo orationem lenonis audiens.

234. *Dormis.*] Tu ò venator.

235. *Tu piscis, &c.*] Tu ò piscator.
Verris, &c.] Vetus haud dubie lectio.
prius autem *vellis* legebatur: idque in
tribus M. S. repperi, nec damnare au-
sim. convenit enim magis hiberno ma-
ri. At *everriculo*, quod ab everrendo di-
ctum retis genus est, quocumque tem-
pore utimur, saltem si absit glacies.
Torr. Verris.] Hyeme piscaris.

236. *Segnis ego.*] Segnis sum ego.

237. *Sume tibi decies.*] O venator
fume tibi decies centena sestertium
nummum millia. *Tibi tantundem.*] O
piscator. *Tibi triplex.*] O leno sume tibi
tripulum.

238. *Unde uxor.*] A quo. *Curat de
nocte.*] Summo consensu *currit* legunt
omnes codices: & duo quidem *decurrit
nocte*, unus etiam, *surgit*; & mox, *absor-
beret* pro *exsorberet*; utrumque recte,
maxime illud *currit*; vult enim ut tri-
plum sumat ille, unde uxor, id est, cu-
jus uxor, semper præsto est. *Torrentius.
Vocata.*] Accersita.

239. *Filius Æsopi.*] Plinius lib. x.
cap. 11. & lib. 1x. cap. xxxv. eademque
de re Valerius libro 1x. cap. 1. Macro-
bius libro IIII. capite VII. *Filius Æ-
sopi.*] Clodius Æsopi tragœdi filius.
Ex aure Metellæ.] Gloria enim erat,
inquit Plinius, binos ac ternos uniones
auribus dependere, loco paulo ante ci-
tato. *Torrent. Metellæ.*] Quæ Clodium
Æsopum adamavit.

240. *Ut decies solidum.*] Ut decies
centum millia sestertium nummum de-
voraret. *Aceto Diluit.*] Hanc aceti vim
docet Plinius lib. 1x. cap. xxxv. &
lib. xxxiii. cap. 1. atque his verbis Vi-
truvius lib. VIII. cap. III. *Margarita
nec minus saxa silicea, quæ neque ferrum
neque ignis potest per se dissolvere, cum ab
igne sunt percalescunt, aceto sparsa disti-
liunt & persolvuntur. Diluere ergo lac-
cam idem est quod liquare.* *Torrentius.*

241. *Diluit*

- Diluit insignem baccam. qui sanior, ac si
 Illud idem in rapidum flumen jaceretve cloacam?
 Quincti progenies Arrî, par nobile fratrum
 Nequitia & nugis, pravorum & amore gemellum,
 245 Lusciniâs soliti impenso prandere coëntas.
 Quorsum abeant sani? creta, an carbone notandi?
 Ædificare casas, plostello adjungere mures,
 Ludere par impar, equitare in arundine longa,
 Si quem delectat barbatum; amentia verset.
 250 Si puerilius his ratio esse evincet, amare;
 Nec quidquam differre, utrumne in pulvere, trimus
 Quale prius, ludas opus, an meretricis amore
 Sollicitus piores: quæro, faciasne, quod olim
 Mutatus Polemon? ponas insignia morbi,

Fascio-

241. Diluit insignem baccam.] Liquefecit margaritam.

242. Illud idem in rapidum.] Eandem margaritam.

243. Quincti progenies Arrî.] Anilius forte Arrî, de cuius sumtuosissimo epulo funebri ante diximus? Sed & M. Arrî Secundi denarium servo. verum quis hic fuerit ignoro. *Torrent.*

244. Nequitia & nugis.] Luxuria & ingenii levitate. *Gemellum.*] Simile & æquale.

245. Lusciniâs soliti impenso prandere.] Hoc Æsopum factitasse in illa patina, cuius ante memini, auctor est Plinius. *Impenso* autem nove dixit Horatius, pro eo quod *impensio* pretio dicunt Cicero, Cæsar, Livius, & alii: hoc est, ingenti aut immani, sine pondere: ut *immensio* mercari inquit Plinius, subaudito pretio. Nam *impensio* & *immensio* adverbia, quemadmodum & *impendio*, aliud significant, nempe valde & ultra modum. Craquiis pro *impensio*, legendum censet. *immensio*, ἀμετροπῆτος incredibili pretio. Turneb. lib. 13. cap. 5. *Impenso prandere.*] Magno pretio.

246. Quorsum abeant sani.] Malim,

ut in melioribus libris legitur;

Quorsum abeant? sani creta an carbone notandi?

Vel *notati?* quamquam illud magis placeat. *Torrentius.* *Quorsum abeant sani?* Quibus sunt adnumerandi? sanis an insanis?

247. Ædificare.] Ut solent pueri. *Plostello adjungere mures.*] Veluti jumenta.

249. *Barbatum.*] Virum gravem. *Amentia verset.*] Amentia cum agitet, id est, pro infano habeatur.

250. *His, ratio esse evincet.*] Ædificare casas, & similia.

251. *Trimus.*] Utrum tale nunc opus ludas, quale prius ludebas, quum esses trium annorum infans.

253. *Sollicitus.*] Captus.

254. *Mutatus Polemon.*] Multo plures libri *Palemo*, aut *Palemon*. male. Hanc autem Polemonis Atheniensis, qui Xenocrati successit, historiam, præter Diogenem Laërtium, referunt etiam Suidas & Valerius lib. vi. cap. 18. De lascivia vero illa juvenum Atheniensium Plinius lib. XXI. cap. 111. *Torrent.* Canterus Nov. lect. lib. 2. cap. 16. *Mu-*

tatus

- 255 *Fasciolas, cubital, focalia; potus ut ille*
Dicitur ex collo furtim carpisse coronas,
Postquam est impransi correptus voce magistri.
Porrigit irato puero quum poma, recusat.
Sume Catelle: negat. si non des, optat. amator
- 260 *Exclusus qui distat: agit ubi secum, eat, an non,*
Quò rediturus erat non arcessitus, & hæret
Invisis foribus? Nec nunc, quum me vocet ultrò,
Accedam? an potius mediter finire dolores?
Exclufit: revocat, redeam? non, si obsecret. Ecce
- 265 *Servus non pauld sapientior: O here, quæ res*
Nec modum habet, neque consilium, ratione modòque
Traèctari non vult. in amore hæc sunt mala: bellum,
Pax rursus: hæc si quis tempestatu propè ritu
Mobilia, & cæca fluitantia sorte, labore
- 270 *Reddere certa; sibi nihilo plus explicet, ac si*

Insa-

tatus Polemo.] Mutatus oratione Xenocratis, cui postea in schola successit. *Insignia.*] Ornamenta amatoria.

255. *Fasciolas, cubital, focalia.*] Libri optimi quique legunt *cubitale*. Et sane necesse non est fateri *focalia* primam producere, tamen à faucibus dicantur, quod faucium fasciæ sint, ut *cubitalia* brachiorum; quas morbo liberi deponere solent: ad quod alludit Poëta, ut recte Turnebus lib. VII. cap. x. atqui coronas posuit Polemo: cujus exemplo sui quoque morbi insignia amatorem deponere optat Horatius, hoc est, amorem ipsum abjicere ac desinere insanire. *Torrent. Fasciolas.*] Petiscelides. *Cubital.*] Ornamentum cubiti vel brachiorum tegumentum. *Focalia.*] Quibus homines molles utebantur. *Potus ut ille.*] Ut Polemo ebrius.

256. *Coronas.*] Flores, rosas, lilia, &c. è quibus fiunt coronæ.

257. *Magistri.*] Oratione Xenocratis sobrii & modesti, qui fuit Aristotelis auditor.

259. *Catelle.*] Hoc quoque blandientium *ἄπορροισι* est, à muliercularum catellis: Plaut. *Curcul.*

Delicatum te hodie faciam, cum catello ut accubes;

Ferreo ego dico.

Non illepidam ambiguitate, ut exponunt Grammatici. Nam *catulus* & inde *catellus*, etiam vinculi quoddam genus dicebatur, teste Festo. sed Nonius *catella* & *catella* diminutivum à catena esse voluit. Ego Festo assentior: quanquam uterque dicere verum potuit. *Torrent.*

260. *Exclusus qui distat.*] Thaidæ exclusus. Totus hic locus desumitur ex Eunucho Terent.

262. *Invisis foribus.*] Foribus sibi odiosis. unde erat exclusus.

263. *Dolores.*] Quos amando patior.

265. *Servus.*] Parmeno. *O here.*] O Phœdria.

269. *Et cæca fluitantia sorte.*] Incerto casu contingentia.

270. *Nihilo plus.*] Nihilo plus agat.

272. Semi-

Insanire paret certa ratione modoque.

Quid, cum Picens excerpens semina pomis,

Gaudes, si cameram percussisti forte, penes te es?

Quid, quum balba feris annoso verba palato:

275 *Ædificante casas quæ sanior? adde cruorem*

Stultitiæ, atque ignem gladio scrutare, modo, inquam,

Hellade percussa Marius quum præcipitat se,

Cerritus fuit? an commotæ crimine mentis

Absolves hominem, & sceleris damnabis eundem;

280 *Ex more imponens cognata vocabula rebus?*

Liber-

272. *Semina pomis.*] Pomorum gratia.

273. *Gaudes, si.*] Gaudes tamquam felicitis amoris omine. *Si cameram percussisti.*] Inter alios ludos convivales hunc quoque enumerat Pollux lib. ix. c. viii. quo recentis mali semina primoribus digitis veluti ejaculantes, si triclinii lacunar, sive cameram, ut vocat Horatius, attigissent; bene: sin minus; male de suis amoribus augurabantur. *Torrent. Cameram percussisti forte.*] Tectum in curvitatē formatum. *Penes te es?*] Esne mentis compos?

274. *Quum balba.*] Cum blandiuscule verba pronuncias more pueri balbutientis, ad gratiam puellæ captandam. *Balba feris.*] Tale illud Tibulli de sene amatore:

Et tibi blanditias tremula componere voce.

Et quod, *Balbutit Scavum*, l. i. Sat. i. i. ait Horatius. Sed præsens versus plane artificiosus est. nam (ut illud *balba*, & illud *annoso*, quæ epitheta hic optime conveniunt, omittam) *ferire verba palato* cum dicit, linguam tamquam plectrum ante oculos ponit: quo percussa palati veluti restudine quadam, articulus ille verborum sonus efficitur, unde & sonare, pro loqui dixerunt veteres. *Torr. Feris annoso verba palato.*] Quum verberes, est Hypallage.

275. *Ædificante casas.*] Quomodo sanior es puero pugnas agente? *Adde cruo-*

rem Stultitiæ.] *Cruorem* pro crudelitate exponit antiquum glossemarium. *Quod* ergo sequitur,

Atque ignem gladio scrutare, eodem modo interpretabimur. Est autem Pythagoræ symbolum, *Πῦρ σιδήρω μὴ σκαλλέειν.* *Ignem gladio ne fedito.* quod cum alii aliter intelligant, ex Horatii sententia vetuisse dicitur Philosophus ille, ne quis malum malo ulcisci velit: ut si ignem gladio verberet, atque ita duplici labore insaniam. Exempla miseri amantes præbent. *Torrent.*

276. *Stultitiæ, atque.*] Amatoris stultitiæ adde scelus & crudelitatem. *Ignem gladio scrutare.*] Amoris calori adijunge eadem.

277. *Hellade percussa, Marius quum.*] Hellade interfecta à Mario, quum ab ea sperneretur.

278. *Cerritus.*] Nonius *Ceritus* scribit: nec multum refert. *Ceritus* enim à *Cereritis*, duabus syllabis in unam contractis dicitur. *Torrent. Cerritus fuit?*] *Cereris* furore vexatus, id est, fuitne furiosus?

279. *Absolves hominem, & sceleris.*] An absolves insanum, & eundem condemnabis sceleratum?

280. *Cognata vocabula.*] Si enim mali omnes stulti, si stulti insani, si insani furiosi dicendi sunt, ut Stoici definiunt; nihil interest, quo ex his omnibus nomine Marius appelletur. *Torr. Rebus.*]

Voca-

*Libertinus erat, qui circum compita siccus
Lautis manè senex manibus currebat, & unum
Quiddam magnum addens, Unum me surpitem morti,
Dis etenim facile est, orabat: sanus utrisque
285 Auribus atque oculis; mentem nisi litigiosus,
Exciperet dominus, quum venderet. hoc quoque vulgus
Chry-*

Vocabula criminibus apta, sed diversa.

281. *Libertinus erat.*] Libertinæ conditionis hominem dicit: & novum & inauditum refert stultitiæ genus; quo, quisquis ille fuerit, quem à status sui conditione *Libertinum* appellat, precibus passim per compita, in quibus Lares colebantur effusus, obtineri à diis posse credit, ut mortem evaderet. Neque huic interpretationi obstat, quod ex his quæ sequuntur vendi hunc hominem à domino potuisse arguitur. Nam ne deditus quidem vendi posset, postquam semel libertatem adeptus sit. & verba illa, cum venderet, *veredē lexōs* accipienda sunt, pro *si venderet*. nemo autem tam liber est, quin casu aliquo fieri servus ac vendi queat. Aut certe temporis mutatio est, pro tunc excepisset eum vendere potuit. Vide Pet. Nannii Miscell. lib. 4. *Torrent. Libertinus erat, qui.*] Pro liberto Horatius, sub persona Stertini superstitiosos taxans, omnem ridet religionem. *Circum compita.*] In compitis deos penates constitui & coli jussit Augustus. *Siccus Lautis manè senex manibus.*] Singula verba hominis istius insaniam exaggerant, quod senili ætate ita desperet, quod primo mane, jejunos adhuc, & purus, ea tantopere deprecaretur, quæ evenire necesse esset. nota autem veterum superstitio, quæ aliqua parte impurum rem divinam agredi nefas habebatur:

Costa placent superis, pura cum veste venite,

Et manibus puris sumite fontis aquam.

Omitto cœnam puram, torum purum, de quibus alibi plura. A sacrorum sane puritate sumtum, quod illotis pedibus

manibusque rem aliquam aggredi dicuntur, quicumque rudes & imparati accedunt. Ex Hesiodi *ἑργα καὶ ἡμέραις*. Erasmus Chiliadibus. *Torrent. Siccus.*] Jejunus.

282. *Lautis mane senex manibus.*] Manibus ablutis, ut eas puras ad deos tenderet.

283. *Quiddam magnum.*] Mallem quid tam magnum: ut in castigatioribus exemplaribus legitur. ait enim non magnam rem se possidere, ut dii omnes unum morti caput subripiant. Turneb. lib. 23, cap. 3. *Torrent. Unum me surpitem morti.*] Me unum immortalitate donate, quo quid majus à diis potuit peti?

285. *Auribus atque oculis.*] Sanus toto corpore, sed mente non sanus, quia superstitiosus. *Nisi litigiosus.*] Verba hæc parenthesi includenda. *Litigiosus* autem vocamus homines litibus deditos, litibus plenos, qui lites ament, qui lites facile serant. Sed & *excipere*, quomodo hic usurpat Flaccus, verbum Juris est: sæpe in pactioibus usitatum, cum retinere aut servare volumus aliquid, quod pacto scilicet non comprehendatur. Ait igitur Horatius dominum, qui tale mancipium uti sanum vendat, mentem excipere debere, nisi nimio plus lites amet. Qua in re tamen sciendum est, *furor*em quidem à Jætis pro morbo haberi; sed eum qui Romane loquendo vere furor sit: non sicut Stoici loquuntur. Quin & *Adilitium* edictum, quod certiorum jubet facere ementem, quid morbi vitique cuique mancipio sit. *Torrent. Turneb. l. 23. c. 2.*

286. *Dominus, quum venderet.*] Dominus in vendendo mancipio, vitia ejus tacere

*Chrysippus ponit fecunda in gente Meneni.
Jupiter, ingenteis qui das adimisque dolores,
Mater ait pueri mensis jam quinque cubantis,
290 Frigida si puerum quartana reliquerit; illo
Manè die, quo tu indicis jejunia; nudus
In Tiberi stabit. casus, medicusve levarit
Ægrum ex præcipiti: mater delira necabit
In gelida fixum ripa, febrimque reducet.*

Quone

racere non debuit, nisi lites amaret.
Hos.] Hos superstitiosos.

287. *Fecunda in gente Meneni.*] Gens Menenia plebeia quidem, celeberrima tamen vel ob Menenium illum Agrippam; qui à patribus legatus ad plebem interpretis atque arbiter concordia civium, noto de ventre ceterisque humani corporis partibus apologo; urbem conservavit. Sed cur huic potissimum genti stultos insanosque inserit Horatius? an quia tunc Menenius quispiam mente captus, nihilo saniores se filios habuit? certe tale aliquid fingi necesse est. Turnebi sententiam amplectamur: Poëtam ingeniosissimum ad Græcam vocabuli originem respexisse, à μένενα, unde μένενας, id est, insanus, illum vide, lib. xxxiii. cap. i. r. *Torrent. Fecunda in gente.*] In multiplici familia Meneni, id est, in stultorum numero, qui numerus est infinitus. *Meneni.*] Menenius vixit ætate Horatii, homo superstitiosus, & mente captus.

288. *Jupiter ingentes.*] Alterum exemplum superstitionis.

289. *Cubantis.*] Ægrotantis.

290. *Frigida si puerum.*] Votum matris per hypothesein. *Quartana reliquerit.*] Quartana quæ ab atra bile proficiscitur, corpus in principio paroxysmi ingenti horrore exercuciat. *Illo manè die.*] Tuo die, die Jovis.

291. *Indicis jejunia.*] Pervigiliis jejuniisque placabant deos suos veteres, præcipue Chaldæi & Ægyptii; quorum ingens semper Romæ turba ob sacra Isti-

dis vanissima superstitione culta. Sed & ii qui sacris Romanorum præerant, jejunia interdum instituebant, quibus prodigia expiarentur. Exemplum apud Livium lib. xxxvi. & venuste *Jovem indicere jejunia* ait, quæ à sacerdotibus Jovi ipsi instituuntur à populo servanda. *Torrent. Indicis jejunia.*] Quo magistratus vel sacerdotes tuo nomine jejunia imperant. *Nudus.*] Ut vivo flumine ablutus, ad tua sacra purus accedat.

292. *Casus Medicusve.*] Id est, medicus fortunatus, quem casus aliquis juvat: nam in quartana inveterata depellenda, plus sæpe casus ipse, quam medici quodvis pharmacum valere potest. *Cruq. Casus medicusve levarit.*] Si casus hunc liberavit, qui in quartana sæpe plus valet, quam medicus. Est enim quartana medicorum opprobrium.

293. *Ex præcipiti.*] Id est, ex summo discrimine, ac veluti ex præcipitio, cum in crisi est morbus, ut nostri loquuntur nunc medici: atque ita Juvenal. Sat. i.

Omne in præcipiti vitium stetit.
Torrent.

Ex præcipiti.] Ex morbo periculoso, in sene præsertim. *Mater delira necabit.*] Existimans se voti religione obstrictam.

294. *In gelida fixum ripa.*] Dicit ex antiquorum ritu, qui sacris operaturi, se in flumine purificabant. Turneb. lib. 23. cap. 2. *Febrimque reducet.*] Febrim renovabit per aquæ frigiditatem.

295. Quo-

- 295 *Quone malo mentem concussa? timore Deorum.
Hæc mihi Stertinius sapientum octavus amico
Arma dedit: posthac ne compellarer inultus.
Dixerit insanum qui me; totidem audiet: atque
Respicere ignoto discet pendentia tergo.*
- 300 *Stoïce, post damnum sic vendas omnia pluris:
Qua me stultitia (quoniam non est genus unum)
Insanire putas? ego nam videor mihi sanus.
Quid? caput abscissum demens quum portat Agave
Gnati infelicis: sibi tum furiosa videtur?*
- 305 *Stultum me fateor (liceat concedere veris)*

Atque

295. *Quone malo.*] Id est, quo malo. Turneb. lib. 7. cap. 10. *Concussio.*] Mentem habens percussam. *Timore Deorum.*] Quam nos *superstitionem*, quosque *superstitiosos* vocamus, Græci *δεισιδαιμονίαν* & *δεισιδαιμονίας* appellant, ob inanem scilicet deorum formidinem: quam tamen si superstitionis etymon sive vocabulum ipsum non ita manifeste demonstrat; siquidem à parentum assiduis precibus, ut liberos habeant superstites, dici volunt; constat tamen eam sic à nostris definiti, ut sit inanis metus deorum. *Torrent. Timore Deorum.*] Responso est.

296. *Sapientum octavus.*] Simile huic illud Juvénalis Sat. 11.

— *Habeat jam Roma pudorem,
Tertius è cælo cecidit Cato.*

Torrent. Sapientum octavus, &c.] Stertinius, septem sapientibus Græcis adnumerandus. Ironice.

297. *Arma dedit.*] Hanc defensionem dedit. *Compellarer inultus.*] Ne insanus diceret.

299. *Respicere ignoto.*] Nota Æsopi de duabus manticis, Græci *μίγξες* vocant, fabella: ad quam alludit hic Horatius, uti in Varum Epigrammate Catullus,

Sed non videmus mantice quod in tergo est.
Et elegantissime Themistius in Oratione quæ βασιλευσίν inscribitur, optans

inverti sibi manticas, quo suam tantum respicere posset, alienam minime: quod enim alii dicant nihil esse dulcius neque jucundius quam omnia nosse, id sibi quoque videri, si bona sint. *Torr. Pendentia tergo.*] Discet sua peccata, que pendent in mantica à tergo sibi ignoto. Nemo enim suum tergum novit.

300. *Stoïce post damnum.*] Irrisio pervenusta. Neque enim simpliciter ut Philosophum salutat, sed ut eum qui damno talis factus sit; & tamquam eo nomine indignum, tacite jubet redire ad mercaturam, optans etiam ut cum lucro id faciat, ne denuo philosophari necesse sit. ita enim interpretor illud:

— *Sic vendas omnia pluris.*

Torrent. Stoïce, post damnum.] Dialogus est inter Horat. & Damasippum usque ad Satyræ finem. *Sic vendas omnia pluris.*] O Damasippe, sic post merces amissas quæstuosam mercaturam facias. *Sic*, particula est bene precantis.

303. *Quid? caput.*] Respondet Damasippus. *Agave.*] Fabulam narrat Ovidius III. Mer. videbatur enim sibi non filium, sed vel aprum vel taurum discerpere, quamdiu furor mansit. *Torr. Agave.*] Filia Cadmi.

304. *Gnati infelicis.*] Penthei. *Videtur?*] Furiosa videtur? minime.

305. *Stultum me fateor.*] Loquitur Horatius.

306. Edif.

Atque etiam insanum: tantum hoc ediffere, quo me
 Egrotare putes animi vitio. Accipe; primum
 Edificas, hoc est, longos imitaris, ab imo
 Ad summum totus moduli bipedalis; & idem

- 310 Corpore majorem rides Turbonis in armis
 Spiritum & incessum: qui ridiculus minus illo?
 An quodcumque facit Mæcenas, te quoque verum est,
 Tanto dissimilem & tanto certare minorem?
 Absentis ranae pullis vituli pede pressis,
 315 Unus ubi effugit, matri denarrat, ut ingens
 Bellua cognatos eliserit. illa rogare,

Quan-

306. Ediffere.] Hoc expone.
 307. Accipe: primum.] Audi, inquit
 Damasippus.

308. Edificas.] An multa ædificaverit
 Horatius, satis beatus, ut de se inquit,
 unicus Sabinis, nescio. Ego pro sum-
 tuose se gerere, μετὰ φρονήσας, libentius
 acceperim: & ut ipse exponit, pro
 magna imitari, cum parvus esset. huic
 enim interpretationi convenit, quod
 in Epistolis sese

— In tenui re

Majores pennas nido extendisse fate-
 tur.

Torrent. Edificas, hoc est.] Magnifice
 ædificas. Longos imitaris, ab imo.] Ince-
 dendo te effers, ut longus videare, id
 est, opulentos & potentes viros imi-
 taris.

309. Moduli bipedalis.] Quæ forma
 humani corporis minima est, quod de
 Conopa quodam ait Plinius lib. vii.
 cap. xvi. De Turbone autem tunc noto
 nihil compertum habeo. Torrent. Mo-
 duli bipedalis, &c.] Brevis es staturæ,
 id est, res tua familiaris est tenuis &
 angusta.

310. Turbonis in armis.] Gladiatoris
 homunculi.

311. Spiritum & incessum.] Animum
 & gestum tumidum. Qui ridiculus.]
 In qua re es tu minus illo ridiculus?

312. Verum est.] Æquum est te idem
 facere?

313. Tanto dissimilem.] Tanto viro
 dissimilem. Et tanto certare.] Et cum
 tanto.

314. Absentis ranae.] Æsopi fabula.

315. Denarrat.] De particula auget
 quidem vim vocabuli cui jungitur, ut
 deridiculus, despretus, derespente, desubito,
 & alia multa omnibus nota; hoc tamen
 loco pro ordine narrare dictum puto.
 Atque ita Donatus ad illud Terentii in
 Phorm.

Hæc adeo ego illi jam denarrabo. Torr.

316. Cognatos eliserit.] Cognati ita di-
 cti sunt, quasi una & communiter na-
 ti; omnes tamen ab eadem orti proge-
 nie eo vocabulo continentur. Lepide
 igitur hoc ranae pullis accommodat Ho-
 ratius. Loquitur autem de rana, quam,
 quod in rubis ac vepribus agat, ut in-
 quit Plinius lib. xxxiii. cap. v. Latini
 rubetam nominant, Græcè φρενὸς di-
 citur, omnium ranarum maxima, ita ut
 testudinem aliquando æquet; pulmones
 habens magnos & rotundos, qui pluri-
 mo aëre impleri possint: quare & intum-
 escit sapius, ac spiritu intenditur. Mi-
 ra autem lectiionum varietas in illis
 verbis,

--- Num tandem, se inflans, sic magna
 fuisse.

M m

Sed

- Quantane? num tandem, se inflans, sic magna fuisset.
 Major dimidio. Num tanto? quum magis atque
 Se magis inflaret: Non si te ruperis, inquit,
 320 Par eris. hæc à te non multum abludit imago.
 Adde poemata nunc: hoc est, oleum adde camino:
 Quæ si quis sanus fecit, sanus facis, & tu?
 Non dico horrendam rabiem. Jam desine. Cultum
 Majorem censu. Teneas Damasippe tuis te.
 325 Mille puellarum, puerorum mille furores.
 O major tandem parcas insane minori.

SATYRA

Sed non habeo quam receptæ lectioni
 anteponom. *Torrent. Cognatos eliserit.*] Ut simul natos oppresserit. *Ille rogare.*] Illa rogabat.

317. *Quantane? num tandem.*] Quantum fuit ille vitulus?

318. *Major dimidio.*] Respondet pullus. *Num tanto?*] Num tanto major est, inquit mater?

319. *Non si te ruperis.*] Cum autem mater ulterius magis atque magis se inflaret; tandem inquit pullus; O mater, si te etiam instando, ut video, ruperis, illi tamen bellæ par esse non poteris. Hæc imago vanitatis & insanix in ranâ, non multum abludit vel discrepat à te, ô Horati. Tu enim parvus, te inflas etiam, & magnum Mæcenatem vis imitari. Huic jam in ædificando insanix, adde nunc aliam illam Poëtarum insaniam, ipsa scilicet Poëmata: hoc est, oleum adde camino, ut in Proverbio dicitur, & unum malum alio accumula. *Lubinus. Inquit.*] Inquit pullus.

320. *Hæc à te non multum.*] Damasippus Horatium alloquitur. *Abludit.*] Discrepat.

321. *Adde poemata nunc.*] Adjunge ad insaniam tuam in ædificando aliam, qua furis in Poëmatibus scribendis. *Oleum adde camino.*] Eodem schemate utitur hoc proverbio, quo paulo ante dixit,

— *Adde furorem*

Stulticia, atque ignem gladio scrutare. — Neque enim cumulanda sunt mala. *Tor-*

rent. Oleum adde camino.] Ut major fiat tua insaniam, proverbium est.

322. *Quæ si quis.*] Hic quoque non conveniunt codices manuscripti. Placeat, ut in duobus optimis legitur:

Quæ si quis sanus facit, & sanus facias tu.

Notum autem illud:

— *Arceat sanos Helicone Poëtas*
Democritus. — *Torrent.*

323. *Non dico horrendam rabiem.*] Misiam facio tuam iracundiam cum rabie comparandam, & pratermitto vestitum tuum sumtuosiore, quam census tuus ferat. *Jam desine.*] Verba sunt Poëta. at ille rursus incipit: *Cultum majorem censu:* iterumque monitus cum nondum quiesceret, *Mille puellar. & c.* lepidissimo maledicto sermonem abruptit Horatius,

O major tandem, & c.

Guil. Canterus Novar. lect. lib. 7 c. 12. Torrent. Jam desine.] Loquitur Horatius sua vitia à Damasippo enumerati invite audiens.

324. *Teneas.*] Tuis te vitiiis contineto, mea ne tangito.

325. *Mille puellarum.*] Pratermitto (inquit Damasippus) furores tuos, id est, insanos amores.

326. *O major tandem parcas insane minori.*] Respondet & exclamat Horatius. O Damasippe (qui me stultior es, & insanior) parcas mihi minori, id est, minus insano.

Quemad-

S A T Y R A I V.

Sub persona cujusdam Catii Philosophi Epicurei, irridet Epicureorum præcepta ad artem culinariam spectantia.

UNDE, & quò Catius? non est mihi tempus, aventi
 Ponere signa novis præceptis: qualia vincunt
 Pythagoran, Anytique reum, doctumque Platona.
 Peccatum fateor, quum te sic tempore lævo
 5 Interpellarim: sed des veniam bonus, oro.
 Quòd si interciderit tibi nunc aliquid: repetes mox;
 Sive est naturæ hoc, sive artis mirus utroque.

Quin

Quomodo superior Satyra inter Stoicos, sub Damasippi persona, illos suavissime irridet, qui curiositati ac malignitati suæ philosophiam prætendunt: sic præfati Sermone cum Catio habito, ex Epicureis jocosè admodum lacebat illos, qui, quod pater Epicurus summum in voluptate aut indolentia bonum constituit, probe sibi consecuti esse videntur, si callidi ac lauti obsonatores evaserint. Quis vero Catius iste furvit, non facile dixerim. Antiqui interpretes eum M. Catiuum Epicureum vocant: & quatuor ejus De rerum natura ac summo bono libros commemorant. Mihi vix sit verisimile De natura ac summo bono scribentem, istiusmodi nugis operam dedisse, sed Horatii ætate nebulonem potius aliquem fuisse crediderim, culinariam arte præstantem. Torrentius.

1. Unde & quo Catius.] Communis salutandi obvios formula, ut Sat. 1x.

Unde venis, & quo tendis?
 Turneb. lib. 1. cap. 24. & lib. 28. c. 23.
 Torrent. Unde.] Unde venit Catius, & quo vadit? Non est mihi.] Non mihi vacat (inquit Catius) tibi respondere. Adventi.] Cupienti.

2. Ponere signa novis præceptis.] Hoc sic expono, ut qui recenter à magistro venerat, totus in eo fuerit, ut quæ audiverat memoriæ consignaret, sive literis, sive notis, sive etiam imaginibus, aliique indiciis; de quibus hi qui memoriæ præcepta tradunt. Signa enim

in universum vocantur omnia quibus res nobis indicantur. Vel apponere seu adscribere causas, rationes & argumenta ad persuasionem. Torrent. Ponere signa novis præceptis.] Philosophi & Grammatici cum opiniones suas secum ipsi conciperent, & in commentarios referrent, δῶρα (ἡμεῖς) dicebantur; & δῶρα (ἡμεῖς) illas commentationes vocabant. Ergo quod Catius dixit, Ponere signa novis præceptis, est, quod Græci dicerent, δῶρα (ἡμεῖς) τῶν κρυφῶν δδῶρα. Etiam commentariunculas suas, quas in alios philosophos scripserunt, nonnulli ita vocarunt. Hætusius. Ponere signa novis præceptis.] Præceptis nunquam à quoquam traditis, nomina imponere & vocabula, quæ sunt rerum ἀρμῆα, id est, signa. Vincant.] Qualia vincere possunt.

3. Anytique reum.] Socratem ab Anyto accusatum.

4. Peccatum.] Verba Horatii. Lævo.] Tempore inopportuno.

5. Sed des veniam bonus, oro.] Sed oro, ut mihi pro bonitate tua des veniam: Vel dabis mihi veniam, quæ tua est bonitas: Vel bonus sis in danda mihi venia. Steph.

6. Interciderit.] Si aliquid memoria effluxerit. Repetes mox.] Facile in memoriam revocabis, sive memoria constet natura, sive arte.

7. Sive est naturæ.] Auctores memo-

*Quin id erat curæ, quo pacto cuncta tenerem,
Utpote res tenues, tenui sermone peractas.*

10 *Ede hominis nomen: simul an Romanus, an hospes.*

Ipsa memor præcepta canam: celabitur auctor.

Longa quibus facies ovis erit, illa memento,

Ut succi melioris, & ut magis alba rotundis

Ponere. namque marem cobibent callosa vitellum.

15 *Caule suburbano, qui siccis crevit in agris,*

Dulcior. irriguo nihil est elutius horto.

vix beneficium ita naturæ tribuunt, ut arte tamen plurimum iuvetur. utroque excelluisse ait Catium, quo blandiens facilius quod vult impetret. At ille, quin hoc ipsum, inquit, agebam: nempe ut memoriæ beneficio omnia illa de rebus subtilibus subtilissime disputata retinerem. sic enim vocabulum *tenuis* hic accipio, ut *textura tenuis* Lucretius. *Torrent. Sive est natura.*] Ironica commendatio Catii, partim à natura, hoc est, naturali rerum causarumque cognitione; partim ab arte, hoc est, artificio culinario, præceptionibusque opsonandi. *Cruquius. Mirus utroque.*] Tu in utroque es admirandus. Ironica est commendatio, ut cum impellat ad dicendum.

8. *Quin id erat.*] Profecto (inquit Catius) hoc agebam. *Tenerem.*] Ut tenerem memoria.

9. *Tenues.*] Res subtiles. *Peractas.*] Disputatas.

10. *Ede hominis nomen.*] Dic nomen Magistri tui, inquit Horatius.

11. *Ipsa memor præcepta canam.*] Verba Catii.

12. *Longa quibus.*] Doctrinam suam bonus ille præceptor, ut cœnam Romani, ab ovis exorsus est. Neque hic de singulis præceptis disputare velim, rectene an secus sese habeant: hoc tantum dicam, errare illos, mea quidem sententia, qui contendunt nullum serio tractari ab Horatio. Nam vel illud quod de ovis est, Columellam & Plinium

Si
assertores invenit. *Torrent. Facies ovis.*] Forma vel figura.

13. *Ut succi melioris.*] Ut gratioris saporis.

14. *Ponere.*] Mensuram apponere. *Namque marem cobibent callosa vitellum.*] Nam ova dura veluti callo obducta marem vitellum, id est, semen masculi continent. *Callosa.*] Oblonga probat ova; quia marem continent; ideoque magis callosa ceteris, & melioris sunt succi, & candore quoque gratiora. *Callosum* autem, ut durum magis ac spissum, *tenero* opponitur: & *callus ovi*, ni fallor, albumen ipsum, sive candidum est (*λευκωμα* vocant Græci) quo luteum ovi seu vitellus, unde pullo vita est, circumdatur; densius ob calorem, cum natura marem parturit. Sunt qui calum ovi testiculam esse credant. *Torrent.*

15. *Qui siccis crevit.*] Dulcior caule agresti, qui, &c.

16. *Irriguo nihil est elutius horto.*] Quo magis has deliciarum nugas exagitet Horatius, ita loquitur, ut quid voluerit dicere, intellectu difficile sit: ut hoc loco constat. *Irriguum* tamen *hortum* vocari arbitror, qui assiduis fontium aut aquæductuum irrigationibus plus æquo madeat, quo caulium aliorumque oleorum virtus elanguescit: proinde dulciora omnia in agro nasci, qui tempestiva de cœlo pluvia irroretur. *Elutius* ergo pro languidius, stupidiusque, & insulsius, interpretabimur: à coloribus ducta, ut puto, metaphora, quos cum

*Si vespertinus subito te oppresserit hospes,
Ne Gallina malum responset dura palato,
Doctus eris vivam misto mersare Falerno:*

- 20 *Hoc teneram faciet. pratensibus optima fungis
Natura est: aliis male creditur. ille salubreis
Æstates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet, ante gravem quæ legerit arbore Solem.
Aufidius forti miscebat mella Falerno,*

Men-

cum pleni ac saturi sunt laudamus, dilutos minime. Gellius lib. xx. cap. 1. ubi de xii tabb. agit. *Irriguo nihil est elutius horto.*] Scripserat absque dubio Poëta, *irrigui nihil est elutius horti.* Mellius ad mentem. Nihil est elutius horti irrigui caule. *Heins. Irriguo nihil est.*] Nihil est insipidius caule hortensi multis aquis irrigato.

17. *Si vespertinus.*] Sic in Epist.

Gnavus mane forum, & vespertinus pete tectum.

Elegans quoque verbum *responset* palato; ut *responset cupidinibus, responset fortune*, pro obniti & reluctari. *Torrent.* *Si vespertinus.*] Si vesperi hospes advenit.

18. *Responset dura palato.*] Ne gallina male advesetur palato, & faucibus reluctetur.

19. *Doctus eris.*] Nosse debes. *Misto mersare.*] Falerno cum aqua diluto.

20. *Hoc teneram faciet.*] Ac proinde ori ac stomacho & aptiorem & gratiorem. *Tenerum* igitur in cibis opponitur duro. Græci *πεκρὸν καὶ ψαυρὸν καὶ ἀπυλὸν* vocant: Pet. Victorius l. xxxix. cap. 111. Nunc quoque inciso gutture capos gallinæque in aquam illico injiciunt, ut palpitanter moriantur, quo reddantur teneriores: quod haud dubie celerius fiet admixto vino, ut præcipit Catus, etiam mero, nisi impensæ parcas. *Torrent.* *Hoc teneram.*] Hæc res molliculam efficiet carnem. *Pratensibus optima fungis Natura.*] Hoc quoque ambigüe dictum est. Nam qui sub *pratensium* nomine, fungis humili & uliginoso

loco natis palmam tribuat, præsertim tamquam salubrioribus, is profecto multum erret. Terram enim amant putrem, tenuemque magis & æriam, quam densam atque pinguem; hi præsertim qui innocii habentur. *Prata* vero etiam in montibus esse possunt: cum ab usu Villici ad fœnum herbamque, non à situ ipso appellentur; nec ideo minus *prata* sint, quod arbores quoque ferant. *Torrent.*

21. *Aliis male creditur.*] Aliis fungis periculosum est vesci.

22. *Qui nigris prandia moris Finiet.*] Non minor super *moris* quam *fungis* altercatio est: nam qui Catii doctrinam defendat, is Galenum cum tota medicorum gente graviter offenderit. *Mora* enim, quod leviter refrigerent, vacuo inferri ventriculo non improbant: at mala comminantur, si post alia cibaria sumantur. Hoc veriti fortasse Turnebus & Lamb. nil præter *mora* pranderi debere ajunt. quæ profecto sententia non tam ridicula est, quam nonnulli existimant, si de æstivo, hoc est, levissimo prandio locum hunc interpretemur: quali in summis caloribus contenti esse debent, qui prolixè cœnaturi sunt; Atque ea, ni fallor, ratione sumta *mora* adversus æstum plurimum profuerint. Jam vero ante solem legenda esse, nec medici negaverint. *Torrent.*

23. *Finiet.*] Terminabit. *Ante gravem quæ.*] Quæ mane ex arbore decerpserit.

24. *Forti miscebat mella Falerno.*] Vini quidem austeritatem veteres melle

25 *Mendosè: quoniam vacuis committere venis
Nil, nisi lene, decet. leni præcordia mulso
Prolueris melius. si dura morabitur alvus,
Mitulus & viles pellent obstantia conchæ:
Et lapathi brevis herba: sed albo non sine Coo.*

Lubri-

temperabant, quod & Virg. docuit; nec temperatura melior, quam illa de qua Horatius Sat. I. lib. II.

— *Nisi Hymettia mella Falerno
Ne biberis diluta.*

Verum de *promulside* hic agitur, quod & ipsa præcepti ratio manifeste ostendit, & recte observavit Turnebus libro I. c. XXVIII. Inter *mulsum* autem & *promulsidem* differentia non in re ipsa; nam *promulsis* etiam *mulsum* est, sed in eo tantum consistit, quod prima cœnæ portio proprie *promulsis* dicebatur: quam levio rem esse debere merito indicat Catus, atque adeo multi principio mensæ non ex vino, sed ex aqua, mulso (*ὄρωμελι* vocant Græci) utebantur. At liberalior Catus, qui *οὐρώμελι* quidem non damnat, sed vino molliore confici *promulsidem* præcipit. Qua in re hoc quoque obiter addendum, à prima illa portione etiam primam cœnæ partem, quam *antecœnam* appellat Macrobius, (Itali nunc *antipastam*) *promulsidem* quoque vocari. Cœna ergo proprie ipsam cœnæ corpus est, inter *antecœnam* seu *promulsidem* & *bellaria*. Vide Macrobi. lib. III. c. XII. Saturn. *Torrent. Forti Falerno.*] Austero Falerno.

26. *Mulso.*] Melicrato.

27. *Prolueris.*] Verbum aptissimum, qua vim illam mellis in abstergendo significat, minus haud dubie efficacem, si vini obstet austeritas. Atque ita lib. I. Sat. v.

Multa prolutus sæppa. — *Torrent. Si dura alvus.*] Si venter sese non exoneret.

28. *Mitulus.*] Sic optimi quique codices. Recte autem de *promulside* agens, *conchæ* adjungit; nam initio uti-

lius ponuntur. Quare apud Macrobius quoque antecœnam instruunt echini & ostrea: lubrica enim sunt, & alvum movent. quæ virtus tamen non tam carni, quam succo illi saluginoso, in quo natant, (Græci *ὄρω* vocant) attribuitur, idque universo illi generi commune est: juvaturque, si cum lapatho, sive rumice, & vino, maxime albo, coquantur; teste etiam Athenæo lib. III. Pet. Victor. lib. III. cap. XIII. *Mitulus* scribi debere censet: ideo maxime, quod *Tellinas* Græcis dictas à Romanis *μύδλῃς* vocari ait Athenæus. Verum alii *mituli* quam *tellinæ*, ut volunt ii, qui nostra ætate diligentissime de piscibus scripsere. *Mitulus* omnino Latinum nomen est. neque aliud occurrit quo *tellinæ* aprius nominentur: quæ hodieque nomen servant & plurimo in usu incoctæ vino. Quod autem de *lapathis* additur, nihil necesse est ita interpretari, quasi *conchis* ventri movendo per se non sufficiant, ideo *lapathis* incoquendæ; movent enim illæ; movet & *lapathum*, cujus plures esse species Epod. II. diximus: movet denique *Comm album*, quod Cato quoque nos docuit: ut si omnia hæc simul misceantur, verendum ne convivæ de cœna surgant: quare *lapathum* cum *Coo* disjungi à *conchulis* malim. Lector cogitet. Leviter enim movent singula, nec magnum in mixtione periculum. *Torrent.* Turneb. lib. I. c. 24. *Mitulus.*] *Musculus* Angl. a *muscell.* Et *viles pellent.*] *Conchæ* parvi pretii. *Obstantia.*] Ut venter non sit laxus.

29. *Et lapathi brevis herba.*] Et rumex, herba, quæ brevia & acuta habet folia, ventrem etiam evacuat. *Coo.*] Non sine vino, sic dicto ab insula *Co.*

30. Lubri-

30. *Lubrica nascentes implent conchyliæ Lunæ.
Sed non omne mare est generosæ fertile testæ.
Murice Bajano melior Lucrina peloris:
Ostrea Circeis, Miseno oriuntur echini:
Pectinibus patulis jactat se molle Tarentum.*

Nec

30. *Lubrica nascentes implent conchyliæ Lunæ.*] Idem Aristoteles tradit, & his verbis etiam Plinius lib. 11. cap. xli. *Lunari nempe potestate ostræarum, conchyliarumque, & concharum omnium corpora augeri ac rursus minui.* Notandumque, Horatium, & cum alvum levare conchis dicit, & cum crescente luna impleri conchyliæ, & cum non omne mare generosam testam ferre, his vocabulis promiscue uti. E quibus *testa* quidem nihil ad pisces attinet, usu tamen obtinuit, ut quæ à cutis seu integumentis potius duritie Græce *ὄστρεα* & *ὄστρεον* *ὄστρεον* vocantur, ea nunc fere *testacea* nominentur, quod testæ instar dura sint. Differunt vero *concha*, *ostrea*, & *conchyliæ*. quod ni ita esset, non tamquam diversa poneret Plinius. Turneb. l. 1. c. 24. & lib. 21. cap. 21. *Torrent. Lubrica nascentes implent conchyliæ.*] Conchyliæ generosa lubricam reddunt alvum. *Lunæ.*] Luna accrescente, conchyliæ implentur.

31. *Generosa fertile testæ.*] Generosorum testaceorum.

32. *Murice Bajano melior Lucrina.*] Hunc versum sic intelligo, ut *Muricem Bajanum*, & *Lucrinam Peloridem* ceteris quidem sui generis præferat; *Peloridem* tamen *Murici* anteponat. Errant enim veteres interpretes, qui ita exponunt, ut meliores murices in Lucrino sinu, quam in Bajano littore, capi dicat Cælius. Differunt enim specie *murex* & *peloris*. utraque quidem concha: sed *peloris* inter chamas habita; quæ à reliquis conchis eo maxime distat, quod semper hiant & testam apertam gerunt *ὄστρεον* *κεχλωμένον*, unde & *hiatulus* nonnulli appellant: *murices* vero (dicti à similitudine muricum ferreorum, qui

Græce *καλιόλοι* vocantur, quorum in bello ad insidias usus) clusi sunt; & flore magis quam gustu commendantur, sicut & purpura. Jure itaque *peloridem* anteponi Cælius, quamquam & *murices* in pontificali illa Macrobianæ cœna referuntur, nec *peloridem* admodum probat Martialis, nunc aquosam, nunc fatuam nominans, lib. 10. ep. 37. *Torrent. Lucrina peloris.*] *Peloris* in sinu Lucrino capta.

33. *Ostrea Circeis.*] *Ostreorum* nomen generale esse, & testacea omnia completi ante notavimus: sed speciatim de iis dicitur, quæ omnibus nota sunt, & *ostrea* quoque appellantur: *Olim*, ut inquit Plinius, *mensarum palma ac gloria; quarum postquam domicilia inquiri cœpere, magnum gula certamen incidit, quæ alia aliis præferantur.* Cælius iste doctor, *Circeis* nata, plurimi fecit: quæ & apud Juvenalem Sat. 14. collaudantur. Lego igitur *Circeis* non *Circeis*. nam *Circeis* populi, olim insula, antiqui Latii finis, teste Plinio lib. 111. cap. 5. Elegans autem loquendi genus, *Ostrea Circeis*: perinde ac si alibi nata, si cum his conferantur, vix *ostrea* dici possint; sicut nec *echini*, nisi ad Misenum orti. Notandumque *echinos* hic inter testacea ab Horatio annumerari, ex Aristotelis sententia. *Torrent. Ostrea Circeis.*] *Ostrea Lucrina* sunt meliora *ostreis Circeis*, ubi *Circe* filia Solis habitavit. *Miseno oriuntur Echini.*] In Miseno Bajarum portu, ubi *Misenus* Ænæ naucleus undis submersus perit.

34. *Pectinibus patulis.*] *Pectines* Græce *καλιόλοι*, duabus constant testis striatis ac spissis, quæ superiore parte strictiores, inde in orbem dilatantur; unde *patulos* appellat Horatius, juniores *pe-*

- 35 *Nec sibi cœnarum quivis temerè arroget antem,
Non priùs exacta tenui ratione saporum.
Nec satis est cara pisceis avertere mensa,
Ignarum quibus est jus aptius, & quibus assis
Languidus in cubitum jam se conviva reponet.*
- 40 *Umber & iligna nutritus glande, rotundas
Curvet aper lanceis carnem vitantis inertem.*

Nam

stunculi vocantur; quamquam non de-
sunt, qui *pectunculos* specie à *pectinibus*
differte putent. *Molle* autem *Tarentum*
appellans, ut aliubi *imbelle*, *Tarentino-*
rum mores haud dubie respicit. Nec
scio quare in hoc errasse dicat Flaccum
Macrobius lib. 111. cap. xviii. Turneb.
lib. 1. cap. 24. *Torrent. Pectinibus patu-*
lis jaçtat se.] Piscibus os aperientibus,
qui conchas habent serratas ad similitu-
dinem *pectinis*. Angl. *cockets*. *Molle Ta-*
rentum.] Parentum mollitie & luxu dif-
fluens.

36. *Ni prius exacta tenui ratione sapo-*
rum.] Nisi prius explorata saporum ra-
tione, quæ tenuis est & difficulter per-
cipitur.

37. *Cara pisceis avertere mensa.*] Le-
gitur *avertere*, & in pluribus manuss.
sed magis placet *averrere*: neque enim
minor sæpe negotio pisces è macello,
oblicitantium improbitatem, quam è
mari everruntur. *Mensam* itaque intel-
ligere debemus, in qua venales sunt pi-
sces, ut & *argentariorum mensas* dicimus.
Torrent. Mensa.] Pisces è macello pisca-
torio, caro pretio emere & auferre.

38. *Quibus est jus aptius.*] *Elisis* sci-
licet. nam hi fere ex jure aliquo sumun-
tur: nec assis sua condimenta desunt;
sed illi in suo jure natant. Unde factum
fortassis, quod observavit Turnebus, ut
qui sic cocti sunt, *patinarij* appellentur;
ad *asserum* differentiam. *Torrent. Qui-*
bis est jus aptius.] Quibus piscibus jus
conveniat.

39. *Et quibus assis Languidus.*] *Assum*
erat veteribus, quicquid sine condimen-
to ullo & jure apponchatur. Nonius:

Assum autem existimandum est, ut in ob-
sonis sine pigmento saporis alieni. quem-
admodum merum dicitur solum. Ita ergo
Catus, Non satis est, inquit, magno
precio emisse pisces, si quis ignoret,
quibus jus sit aptius: & quibus assis,
hoc est, sine ullo jure appositis, convi-
va, jam languidus ac edendo satiatus,
magis delectatus, de integro vesci inci-
piat. Memento ergo opponi pisces assis
& conditos. *Heinsius. Languidus in cu-*
bitum jam se conviva reponit.] Tamquam
in nova fame iterum se operi accinget.
Repetenda vero quæ notavimus lib. 1.
Od. xxvii.

Et cubito remanere presso.

Torrent. Languidus in cubitum.] Allu-
dit ad antiquum ex tricliniis canandi
morem, è quibus convivæ accumbentes,
corpore leviter in sinistram cubitum
inclinato, cibum potumque tantisper
capiebant, dum essent saturi. *Cruquius.*
Languidus in cubitum.] Crapula satiatus
insurgit iterum ad edendum, quasi ad
novas delicias excitatus.

40. *Umber & iligna.*] *Umbrum* hic
laudat aprum glande ex ilice pastum,
aliubi vero *Lucanum*, aliubi *Marsum*, ut
ludere Poëtæ solent. *Torrent. Umber &*
iligna.] Ex Umbria aper.

41. *Curvat.*] Mallem *curvet*, ut plu-
res habent M. S. Totos autem ponebant
apros, ut lances curvati minime miran-
dum sit. *Juvenalis:*

— *Quanta est gula qua sibi totos
Ponit apros.* —

Torrent. Curvet aper.] Oneret. *Iner-*
tem.] Carnem pinguiorem, sed inertiam
& otio comparatam,

42. Lab-

*Nam Laurens malus est, ulvis & arundine pinguis.
Vinea summittit capreas non semper eduleis.*

Fecundi leporis sapiens sectabitur armos.

45 *Piscibus atque avibus quæ natura & foret ætas,
Ante meum nulli patuit quæsitæ palatum.*

*Sunt, quorum ingenium nova tantum crustula promit.
Nequaquam satis in re una consumere curam:*

Ut si quis solum hoc, mala ne sint vina, labore,

Quali

42. *Laurens malus est, ulvis.]* Malus est aper butritus in agro Laurenti. Quod est Latii oppidum. *Ulvis & arundine.]* Laurens enim maritimi, locis nunc quoque paludosis. unde Mart lib. x.

Et Laurentino turpes in gurgite ranas.
Torrent.

43. *Vinea summittit capreas.]* Capreas sylvestres. Sic loquitur ut paulo ante,

— *Miseno oriuntur velvini.*

Vult enim non alias laudari capreas, quam quæ subinde viribus pascantur, & ne tunc quidem semper edules esse; cuius tamen peculiaris aliqua ratio mihi non constat: nam neque cervi, neque apri quavis anni tempestate laudantur. *Torrent. Summittit capreas.]* Suppeditat & nutrit. *Non semper edules.]* Capreas non aptas esui.

44. *Fecundi leporis.]* Nota leporis fecunditas, vel ex Plinio lib. viii. cap. i v. Et hoc plane ridiculum est, quod nonnulli, tamquam rem notandam, legi etiam fecunda nos monuerunt: eamque lectionem secuti sunt, ideo maxime, quod femellæ caro succulentior sit. Verum hi ipsi Catium ubique exagitant, tamquam absurda sint omnia, quæ loquitur: labi igitur hinc quoque permixissent, & masculum præferre. taceo quod incerti sexus esse leporem veteres credidere. *Sapiens sectabitur armos.]* Sapiens communi loquendi usu dicitur, quicumque rei, de qua agitur peritus est. qui ergo ad gulam est sapiens, armos

præferet. *Armos* autem intelligo carnem illam, quæ in summo circa armos ac spinam est. *Torrent. Sapiens sectabitur armos.]* Qui palatum sapit.

45. *Natura & foret ætas.]* Hæc tanta rerum naturalium peritia, non ultra palatum extendenda est. *Torrent.*

46. *Nulli patuit.]* Nulli cognita fuit. *Palatum]* Sapor in lingua & palato consistit.

47. *Crustula promit.]* Placentas adinvenit.

48. *Nequaquam satis.]* Sensus est, Non satis est eleganti opsonatori, ut unius condimenti aut confectionis sit peritus, in eoque omnem curam & studium impendat: sed etiam necesse est in omnibus eum culinæ partibus esse artificiosum & diligenter exercitatum. *Crucivius. Nequaquam satis.]* Distinguo hoc modo:

Sunt quorum ingenium nova tantum crustula promit;

Nequaquam satis in re una consumere curam.

Satis enim non est ἄλις, sed ἄλις ὄν. hoc est, cum non sit satis; vel, quandoquidem non est satis, in una re curam consumere. Tale est illud hac ipsa, *Ne gallina (malum) respondet dura palato.*

Ita enim scribendum. *malum, κακὸν ὄν.* Quandoquidem hoc malum est & ingratum palato. Græca parenthesi. *Heinsius. Nequaquam satis.]* Non satis.

49. *Hoc, mala ne sint vina.]* Si hoc curet solum.

- 50 *Quali perfundat pisceis securus olivo.*
Massica si cælo supponas vina sereno;
Nocturna, si quid crassi est, tenuabitur aura,
Et decedet odor nervis inimicus: at illa
Integrum perdunt lino vitata saporem.
- 55 *Surrentina vaser qui miscet fæce Falerna*
Vina, columbino limum bene colligit ovo:
Quatenus ima petit, volvens aliena vitellus.
Tostis marcentem squillis recreabis, & Afræ
Potorem cochleæ. Nam lactuca innatat acri
- 60 *Post vinum stomacho: perna magis, ac magis hillis*

Flagi-

50. *Securus olivo.*] Non curans.

51. *Massica.*] De *vini Massici* præstantia ante diximus; diximus etiam de colatione vini lib. 2. Od. xi. hujus ergo loci sententia est, *Massica vina* corrumpi, si quis per colum sive saccum vinarium ea liquare tenter: at vero commodissime extenuari & sine noxa, si nocturna exponantur aura. Quæ de re Athenæus quoque lib. 1. & Plinius xiv. cap. xxi. *Torrent. Massicas.*] Vina optima in monte Massico nata, vide Od. i. lib. 1.

53. *At illa.*] Vina Massica.54. *Vitata saporem.*] Lineo sacculo percolata.

55. *Surrentina.*] *Vinum Surrentinum*, ob acerbiteratē ægre maturescens, non ante annum quintum & vigesimum probabatur; utile convalescentibus, ob tenuitatem salubritatemque. Turneb. lib. 1. c. 24. De *Surrentino* autem Athenæus, Dioscorides, Plinius lib. xiv. cap. vi. *Torrent.*

56. *Limum.*] Fæcem.

57. *Quatenus ima petit.*] Quoniam in fundum decidit vitellus. *Volvens aliena vitellus.*] Deducens aliena à natura vini, id est, fæces.

58. *Tostis marcentem squillis.*] Instrueta utcumque jam cœna, præcepta adjungit, quibus lassus refici stomachus possit: ut puta squillis, maxime si tostæ

apponantur, & cochleis quæ potorem excitent. neque hic tam pretio opus est, quam cibi novitate, & levitate aliqua, quæ nauseam reprimat. Nam quod lactucis ad id utbantur, quæ vini vim frangerent, ac crapulæ resisterent; damnat hoc Carius, nec immerito. Inde enim factum est, ut communi quodam consensu claudere cœnam solita; mox initio tantum poneretur. Addit neminem mirari debere istiusmodi rebus ventriculum recreari, cum pernis quoque & hillis tunc gaudeat, & immundis allata è popinis malit, quam vel sumtuosissima quæque, unde satietas augetur. Hæc est hujus loci periphraſis. Sunt autem *squille* inter crustacea. & hic quidem de minoribus agitur. *Torrent. Marcentem squillis recreabis.*] Potorem languentem squillis revocabis ad edendum & bibendum.

59. *Lactuca innatat acri.*] Lactucam post epulas & vinum largius sumptum, esitare solebant.

60. *Perna magis ac, &c.*] Hoc est, si cochleis assis non recreetur, cedat & reficiatur elixa perna, in morsus & minuta frustula concisa; & hillis, hoc est, istriis, tomaculis, lucanicis & id genus intestinis & confectis carnis suillis & arvina fartis, potius quam lactucis. *Cruquius. Hillis.*] Tenuissimis intestinis ex carnis suillis & arvina factis.

61. Fla-

Flagitat in morsus refici: quin omnia malit,
 Quæcumque immundis fervent allata popinis.
 Est operæ pretium duplicis pernoscere juris
 Naturam. simplex è dulci constat olivo,
 65 Quod pingui miscere mero muriaque decebit;
 Non alia, quàm quâ Byzantia putruit orca.
 Hoc ubi confusum sectis inferbuit herbis,
 Corycioque croco sparsum stetit; insuper addes
 Pressa Venafranæ quod bacca remisit olivæ.

Picens

61. *Flagitat in morsus refici.*] Vir doctissimus Petrus Scriverius, *immorsus* legebat, contra nonnullos, qui Latine id dici negant. Verus Glossographus Isidori nomine publicatus, *immorsus*, *jejunus*. Sane sensu optimo. Ante ostendit, quomodo marcentem reficere; jam vero, quomodo jejunum excipere oporteat. *Heinsius*. *Flagitat in morsus refici.*] Conviva nauseans vult refici, &c.

62. *Popinis.*] E popinis, quæ solent esse immundæ.

63. *Duplicis pernoscere juris Naturam.*] Istiusmodi juris descriptio Satyra VIII.

Hic mistum jus est. —

Verba autem illa,

— *Simplex è dulci constat olivo,* parenthesi includi velim: quo apertius sit, simplex jus esse, quod unum tantum; duplex quod mixtum ac varium. qui pluravelit, Platinam consulat l.vi. De honesta voluptate. *Torrent*.

64. *Simplex è dulci.*] Simplex jus.

66. *Non aliaquam quæ.*] Non quævis muria, sed ea quæ, &c. *Byzantia putruit orca.*] In nostris pæne omnibus libris legitur *putruit*, & *orca* pro *orca*. Sed *putruit* servare debet, qui Lambini interpretationem tneatur: aliud enim *putrite*, de quo Satyra præcedente. De *orca* vero bellua marina ingentis magnitudinis, à vasis olearii seu vinarii, aut aquarii similitudine sic dicta, balænis infecta, pulcerrime Plinius lib. ix. c.vi.

Cur autem *muriam* ex tali monstro li-

quefacto præferat Catius, nulla alia idonea meo judicio causa reddi posset, quam ut tanto magis auditor stupeat: nisi quis forte *orcæ* pro thunno poni existimet. Ego verò *orcæ* pro illo ipso vase testaceo, non pro bellua ad ejus similitudinem dicta, accipio, quæ recte *putere* dicitur; gravis enim muria & gari ex piscibus præsertim est odor. *Torrent*. *Orca.*] Orca est vas fictile Constantinopolitanum ventricosum & ore angusto.

67. *Hoc ubi confusum.*] Vinum pingue cum muria. *Sectis inferbuit.*] Herbis minutim concisis & incoctis.

68. *Corycioque croco sparsum.*] Cilicio eroco sic dicto à monte Coryco in Cilicia. *Sparsum stetit.*] Ingeniose Turnebus lib. i. cap. 24. *Ante*, inquit, *liquidum*, postquam coquendo jam concretionem aliquam adeptum est, recte *stare* dicitur. Ego vero id quod jam concretum sit, jus recte dici non existimo. Liquidum enim esse oportet, in quo natæ ficedulæ aut pisces possint, ut passim loquuntur auctores. *Stare* ergo dicit Poëta, quod incoctum herbis jam deferbuit: tunc enim spargi croco jubet, & mox oleum addi. Atque ita Virgilius:

Cum placidum ventis staret mare. — Postquam scilicet jam fervere desierat. In hac autem juris compositione quod dulce olivum pingui miscere mero præcipit; quam dulce vinum, pingue olivum, aptius dixisset; id vel ad ostentationem referendum, ne vulgaria sequi videatur,

- 70 *Picenis cedunt pomis Tiburtia succo:*
Nam facie præstant. Venucula convenit ollis.
Rectius Albanam fumo duraveris uvam.
Hanc ego cum malis, ego facem primus & alec,
Primus & invenior piper album, cum sale nigro
 75 *Incretum, puris circumposuisse catillis.*

Imma-

videatur, vel ad artem potius. pingue enim vinum, hoc est, crassum, non defœcatum, non sacco colatum, magis convenit. *Torrent. Stetit.*] Propemodum concrevit. *Insuper addes.*] Superinfundes oleum Venafranum.

70. *Picenis.*] Quod nunc sequitur, ad secundam mensam spectat; quæ pomorum, teste Servio, dicebatur. atque ita Turnebus observavit, quem sequor. De *Picenis* autem pomis etiam Sat. præcedente fit mentio. nomen habent à patria, ut *America* & *Gracula*: alia ab inventorum familiis, ut *Matiana*, *Sex-tiana*, *Manliana*, &c. Plinius lib. xv. cap. xiiii. *Torrent. Picenis.*] Picena mala sunt dulciora Tiburtiis: eadem puto à Nasidieno nominari *mtlimela*, à melleo sapore: *Mustea* Catoni, Varroni, Columellæ, inter conditiva numerata. *Cruquius. Tybarta succo.*] Poma Tybure nata.

71. *Facie præstant.*] Pulchritudine præstant. *Venucula.*] Sic nostri quoque meliores codices, non *vennicula*. At Plinius lib. xiiii. cap. ii. si scriptura proba est, *veniculum* vocat, ollis (ut inquit) aprissimam. Hinc porro *ollares uræ*, & in veteri Lexico, *ἄσπυρες*, *vaccini condititii*. *Torrent. Venucula convenit ollis.*] Uva *Venucula* melius in ollis conditur.

72. *Albanam fumo.*] Uvam Albanam. *Fumo duraveris.*] De hac quoque servandi uvas ratione Plinius l. xiiii. cap. ii. *Torrent.*

73. *Hanc ego cum malis, ego.*] Hanc uvam Albanam ego primus invenior circumposuisse in mundis & nitidis catillis. *Facem primus & alec.*] *Fax* cu-

juscumque rei excrementum est: hic tamen, ni fallor, aut idem est quod *fecula*, de qua mox Sat. viii. aut certe liquamen aliquod ex vini fæce expressum. De *alece* vero non parva dubitatio est. dicam tamen quod ex auctoribus observavi. *Alec* igitur, aut *altec*, ut in antiquissimis membranis scribitur, numquam autem per aspirationem, nisi apud Nonium, non certi alicujus piscis nomen est, in quo multos errasse video: sed genus potius, sub quo minimi quique ac vilissimi pisciculi continentur: quos in universum *alecarios* vocat Theodorus Gaza. hoc loco tamen non pro pisciculis ipsis, sed pro liquamine ex minutis pisciculis accipitur, quo gula irritetur, sicut & Sat. viii. Neque quo à *muria* vel à *gavo* differat, facile dixerim. *Torrentius. Facem primus & halec.*] *Halecem* fœcatam per hendiaden.

74. *Invenior.*] Germana lectio. pro qua *inveni* priori editione scripserat Lamb. Canterus Novar. lect. l. 4. c. 12. Quod autem sequitur,

— *Piper album cum sale nigro,*
 Hypallagen esse annotat ignotus Scholiastes, pro *piper nigrum cum sale albo*: sed male. nam & *sale nigro* nunc quoque plebs Itala utitur, neque is albo in saliendo deterior est: & *album piper* agnoscit Dioscorides lib. ii. cap. c. iii. idque interpretando Poëta satis est. *Incretum* vero, pro incerniculo purgatum, bene exponit Lamb. vetus interpres, pro *permixtum*. *Torrent.*

75. *Incretum, puris.*] *Permixtum*, vel incerniculo purgatum. *Puris catillis.*] Nam quidquid immundum est & sordidum

Immane est vitium, dare millia terna macello,

Angustoque vagos pisceis urgere catino.

Magna movent stomacho fastidia, seu puer unctis

Tractavit calicem manibus, dum furta ligurrit :

80 *Sive gravis veteri crateræ limus adhæsit.*

Vilibus in scopis, in mappis, in scobe, quantus

Consistit sumtus? neglectis, flagitium ingens.

Ten' lapides varios lutulenta radere palma,

Et Tyrias dare circum illota toralia vesteis?

Obli-

dum illotumque, præterquam quod oculos offendat, stomacho quoque nauseam non parum movet. Quod Nasidienus etiam non ignorans, jubet alterum puerum mensam acernam pertergere, & alterum tollere quidquid posset canantes offendere. *Cruquius.*

76. *Dare millia terna.*] Tria millia festertium in sumere piscibus in macello venalibus.

77. *Angustoque vagos pisces.*] Et in angustis patinis grandes pisces continere.

78. *Magna movent.*] Magnam nauseam movent, hæc, sive, &c. *Movement stomacho fastidia.*] *Movement* habent quinque libri M. S. quod magis placet. *Torvent. Unctis manibus.*] Sordidatis manibus.

79. *Dum furta ligurrit.*] Dum è patinis ablata vorat.

80. *Veteri crateræ.*] *Veterem* vocat, vel antiqui operis, ideoque pretiosiorum, vel, qua à majoribus per manus tradita, invitationem faciebant: ut in Didonis convivio.

Qua Belus & omnes

A Belo soliti.

Cruquius in Bland, vetustissimo scriptum esse dicit, *veteri crateræ*, quam Nonius, *situlam* esse dicit. *Torventius.*

81. *Vilibus in scopis.*] In scopis parvo pretio habendis. *In mappis.*] Quibus convivæ manus unctas tergant. *In scobe.*] *Lampridius* Elagabalo: *Scobe anni*

porticum stravit & argenti, dolens quod non posset & lectri. Similis autem huic locus ille *Juvenalis Sat. XIII.*

Verre pavementum, &c.

Et paulo post,

Et tamen uno

Semodio scobis hæc emendat ferrulus unus.

Errant igitur qui *scobe* patinas defricari volunt. *Turneb. lib. I. cap. 24. Torventius. In scobe.*] Quo vasa defricata splendeant. *Quantus.*] Quam parvus sumptus?

82. *Neglectis.*] Quo sumptus est minor, eo culpa est major.

83. *Ten' lapides varios, &c.*] Tene decet (ò Horati) pavimenti marmorea versicoloria, scopa ex palma mundare? *Lapides varios lutulenta radere palma.*] *Varios lapides ipsa pavimenta* appellat, vario lapide seu marmore constrata. Male igitur qui *parios* substituunt. marmoris enim periphrasis est ob colorum fere disparitatem. quemadmodum & *pantheræ* à maculis dictæ olim *varia*, & à simili varietate *mensæ* *Citria pantherina.* *Plinius lib. VIII. cap. XVIII. Torr.*

84. *Et Tyrias dare.*] Et purpureas vestes subternere toralibus ignotis? *Tyrias dare circum.*] Sensus est, Tene decet circum Tyrias vestes dare illota toralia, hoc est, purpurea lectorum instragula circumdare & contegere instragulis impuris & immundis; & non potius contra, tegere sordida toralia purpureis stragulis? *Cruquius. Illota toralia.*

- 85 Oblitum, quantò caram sumtumque minorem
 Hæc habeant, tantò reprehendi justius illis,
 Quæ nisi divitibus nequeunt contingere mensis?
 Docte Cati, per amicitiam Divosque rogatus,
 Ducere me auditum, perges quocumque, memento.
- 90 Nam quamvis referas memori mihi pectore cuncta:
 Non tamen interpret tantundem juveris. adde
 Vultum habitumque hominis: quem tu vidisse beatus
 Non magni pendis, quia contigit: at mihi cura
 Non mediocris inest, fonteis ut adire remotos,
- 95 Atque haurire queam vitæ præcepta beatæ.

SATYRA

valia.] Illuta duo probatæ fidei codices, ut illutos echinos Sat. VIII. & sic elutum pro dilutum. Tynas autem vestes cum dicit, vestem haud dubie stragulam intelligit, de qua Sat. III.

— Cui stragula vestis

Blattarum ac tinearum epula.

Qua lecti scilicet tam triclinares, quam cubiculares insternebantur, ut ex infinitis auctorum locis patet. Nam & Græci *ἀστρωματὰ* & *ἀστρωματῶνα* vocant, ut ait Varro. Verum quid toral aut torale sit, magis dubitatur. Nam ut hic illota toralia dicit Poëta, sic turpe toral Epistola ad Torquatum. Et Varro quidem lib. III. Lingua Lat. Torale, inquit, quod ante torum est. An ergo idem toral quod stragulum? Ego toral dictum puto, ex Turnebi & Lambini sententia, stramentum lecto injectum involutumvè, quod in quotidiano usu erat ac manebat, cui solemnioribus conviviis pretio sailla stragula pro tempore circumdabantur. Sic enim Ovidius loco ab aliis citato:

— In medio torus est de mollibus ulvis,
 Vestibus hunc velant, quas non nisi tempore fisco

Sternere consueverant.

Et Lampridius Elagabulo: Primus omnium privatorum toros aureis toralibus texit. At nihil fecisset eximium si de veste stragula hoc intelligeretur. Turneb. lib. I. cap. 24. Torrent.

86. Illis.] Rebus nitidis & sumptuosiss.

88. Docte Cati.] Jocatur Horatius suburbane illum Epicureum deridens, à quo Catius fuit institutus. Rogatus.] Rogatus à me.

90. Memori.] Memoriter.

91. Interpret tantundem juveris.] Quum tu sis tantum interpret, non potes mihi tantum prodesse renuntiando, quantum Magister ipse loquendo, à quo hæc habes.

92. Vultum habitumque.] Gestum & pronuntiationem Magistri tui.

93. Quia contigit, &c.] Quia tibi contigit audire & videre eum docentem.

94. Fontes ut adire remotos.] Ut audiam ipsos auctores & inventores huius disciplinae.

95. Atque haurire.] Tota hæc Allegoria est irrisione plena.

I. Ivesia

SATYRA V.

Sub persona Ulyssis Tiresiæ umbram apud inferos consulentis, Poëta infidiatores & captatores testamentorum describit.

HOc quoque Tiresia, præter narrata, petenti
 Responde: quibus amissas reparare queam res
 Artibus atque modis. Quid rides? jamne doloso
 Non satis est Ithacam revehi, patriosque Penateis
 5 Adfficere? O nulli quidquam mentite, vides, ut
 Nudus inopsque domum redeam te vate: neque illic
 Aut apotheca procis intacta est, aut pecus. atqui
 Et genus & virtus, nisi cum re vilior alga est.
 Quando pauperiem missis ambagibus horres:
 10 Accipe, qua ratione queas ditescere. turdus,
 Sive aliud privum dabitur tibi, devolet illuc,

Res

1. *Tiresia.*] Tiresias fuit vates Thebanus, cujus judicio Juno offensa, cum oculis orbavit. *Præter narrata.*] Jam reditum prædixerat: sed negaverat res ejus fore salvas, si Solis boves violari contingeret. ipse igitur jam plurima perpeffus, & deteriora metuens, vatem rogat quomodo vel amissâ vel amittenda recuperare queat ac pensare damnum. *Torrentius.* *Præter narrata, petenti.*] Præter alia quæ mihi narraffi.

2. *Amiffus.*] Naufragio perditas, ob Solis boves à sociis violatos, contra Tiresiæ oraculum. *Cruquius.* *Res.*] Jacturas præteritas refarcire.

3. *Artibus atque modis.*] Jure vel injuria. *Jamne doloso Non satis est, &c.*] Scribe *doloso*, ut lepidissimè illi alteri respondeat, *O nulli quicquam mentite.* Heinsius. *Doloso.*] Δόλιος Græcis dictus, communi cum Mercurio epitheto. Videnda autem quæ notavimus libro 1. Od. vi.

Nec cui sus duplicis per mare Ulyssis.
 Est autem Emphasis in verbis illis *Ithacam revehi*. votorum enim summa erat, patriæ, præ qua immortalitatem repu-

diaverat Ulysses, fumum aspiceret. At hic à Tiresia ad recuperandas etiam opes consilium expetit. *Torrent.* *Doloso.*] Nonne satis est tibi astuto & fallaci? *O Ulysses, &c.* Sunt verba Tiresiæ.

5. *O nulli quidquam mentite.*] Magna divini illius Tiresiæ laus, qui, quod ex Homero M. Tullius quoque tradidit, solus apud inferos saperet, cum ceteri umbrarum modo vagarentur. *Torrent.* *O nulli quicquam.*] *O vates veridice*, inquit Ulysses.

6. *Te vate.*] Te vaticinante.

7. *Apotheca.*] Quid horrenum, quid apotheca, vide lib. III. Oda xxviii. *Apotheca procis.*] Penum, vel repositorium.

8. *Nisi cum re.*] Nisi cum divitiis. *Alga.*] Herba nullius usus, vide Epod. 17. lib. 1.

9. *Quando pauperiem, &c.*] Quoniam, &c. inquit Tiresias. *Ambagibus, horres.*] Longo verborum circuitu omissio.

10. *Turdus.*] Sive turdus.

11. *Privum.*] Sic — *Privatiremis*, Epist. 1. ad Mæcenatem, id est, sua, sive propria: opponitur enim navigio conducto.

*Res ubi magna nitet, domino sene: dulcia poma,
Et quoscumque feret cultus tibi fundus honores,
Ante Larem gustet venerabilior Lare dives.*

15 *Qui quamvis perjurus erit, sine gente, cruentus
Sanguine fraterno, fugitivus: ne tamen illi
Tu comes exterior, si postulet, ire recuses.*

Ut

ducto. Degenuina autem vocabuli hujus significatione recte Festus. ait enim *privos privasque dixisse antiquos pro singulis; unde & privata dicantur quæ uniuscujusque sunt. hinc igitur & privilegium.* Quia vero, quæ singulorum sunt, cariora habentur, quam quæ in usu publico; factum inde, ut, quemadmodum singulare atque unicum, sic etiam *privum* pro eo, quod eximium ac rarum sit, & minime gregarium, accipiat. ut apud Lucilium:

— *Abdomina tbumi*

Priva dabo. —

Et hoc ipso loco. aliter enim exponere frigidum sit & inane. *Torrent. Privum.*] Sive aliud privatum. *Devolet illuc.*] Apposita festinationi metaphora; ab avibus dono mittendis desumpta, ne alius senem divitem præoccupet: non raro; namque nocuit differre paratis. *Cruq. Devolet illuc.*] Deferatur illuc.

12. *Res nitet.*] Nitor domus argumentum est divitiarum. *Dulcia poma.*] Non certum aliquod pomi genus, qualia melimela à sapore mellis dicta, aut mustea, sed quæcumque præstantia sint & placere possint. *Fundi autem honores dixit, ut alibi raris honores. Torrent.*

13. *Honores.*] Optimos fructus honoribus deorum debitos.

14. *Ante Larem.*] Turneb. l. 2. c. 19. *Ante Larem.*] Antequam fructuum primitias Laribus tuis offeras.

15. *Qui quamvis.*] Monet omnis generis divites esse captandos, probos, improbos, nobiles, ignobiles, &c. nam valere debent pudor & probitas, ubi de nummaria re agitur; Virtus enim post

nummos. *Cruquius. Sine gente.*] Cum de civili cognatione agitur, *gentem* is habere dicitur, qui majores suos simili nomine ciere possit: unde & apud Festum ait Cincius: *Gentiles mihi sunt qui meo nomine appellantur;* aut, ut plenius ex Scævola sententia in Topicis Cicero: *Gentiles sunt qui eodem nomine sunt ex ingenuis oriundi, quorum majorum nomen servitutem servivit, & qui capite devoluti non sunt.* Libertinæ ergo conditionis homines, quamquam tribum habent, gente tamen carent. *Hominem ergo sine gente, obscurum interpretabimur atque ignobilem, qui vix civis credi possit. Torrent. Sine gente.*] Ignobilis, ut libertus vel libertinus. *Cruentus.*] Fratricida.

16. *Fugitivus.*] Non qui sit, sed qui servus fuerit, *fugitivi* nomine hic intelligo. Contumeliose autem *fugitivum* vocat. nam & hoc servi sibi merito exprobrant: & Adilitio edicto cautum fuit, ut talia vitia non celarentur: quin & tituli venalibus præponebantur, si fugitivus, si erro, si noxa non solutus esset. de quo Gellius lib. 14. c. 11. *Torrent.*

17. *Comes exterior.*] Loco nempe minus honorato, ita enim Ovidius v. *Fastorum*, de sene, cui à juvenibus honor debeatur:

*Et medius juvenum non indignantibus
ipsis*

Ibat, & interior si comes unus erat.
Interior autem est, qui ad dextram est; *exterior* qui ad lavam collocatur. *Suetonius Claudio cap. xxiv. Inde reverenti latus clausit.* atque eadem de re loquens Eutropius: *Ut descendenti, inquit, de Capitolio laevus incederet. Quæ loquendi*

Ut ne tegam spurco Damae latus? haud ita Trojae
Me gessi, certans semper melioribus. Ergo

20 Pauper eris. Fortem hoc animum tolerare jubebo.

Et quondam majora tui. tu protinus, unde

Divitias, ærisque ruam, dic augur, acervos.

Dixi equidem, & dico. captus astutus ubique
Testamenta senum: si vafer unus & alter

25 Insidiatorem præroso fugerit hamo,

Aut

quendi formulæ ex eo promanarunt, quod lævum latus imbecillius, & magis obnoxium injuriæ sit; unde illud è Sat. III.

— Nullique malo latus obdit apertum.

Accedat quod ex Aristotelis lib. III.

De partibus animalium, atque omnium rectè philosophantium sententia, dextra omnia ut meliora & feliciora, sic etiam nobiliora censeantur. Turneb. lib. 14.

cap. 24. *Torrent.* Exterior, si postulet.] Comes inferior, à parte sinistra incendens.

18. *Vifnetegam.*] Verba sunt Ulyssis. *Spurco Damae.*] *Spurcum* dicebant veteres, obscœnum, impurum, lûtulentum, foetidum. & *Dama* quidem nomen servile, hic tamen ut dixi libertum notat, ut bene Persius:

— Dama est, non tresbis agaso.

Turneb. lib. 6. cap. 4. *Torrent.* Dama latus?] Homini abjecto & servili genere nato?

19. *Certans semper melioribus.*] *Meliores* appellat optimates ac principes Græcorum; quorum, post Achillem, fortissimum Ajacem armorum ipse judicio superavit: fortitus etiam inter illos novem, quorum unus cum Hectore singulari certamine congrederetur, neque ipsi parcens Agamemnoni. *Torrent.* *Melioribus.*] Cum melioribus de virtute & gloria contendens. *Ergo.*] Tiresiæ conclusio.

20. *Hoc animum tolerare jubebo.*] Ut præter meam consuetudinem, hominem infimæ sortis colam, ditescendi causa, inquit Ulysses.

22. *Ærisque ruam.*] *Ernam* & conquiram. alludit ad avatorum naturam, qui suum thesaurum solent humi defodere, aut in arcis conclusum diligenter asservare. *Cruquius.* *Ruam, dic augur.*] Unde *ernam.*

23. *Dixi equidem.*] Loquitur Tiresias. *Captus astutus ubique.*] Ditescere quidem quamvis sapiens optat Ulysses, sed alia, quam Tiresias suggererat, ratione. At hic perstat in sententia, quo significare voluit Poëta lepidissimum quæstum illum Romæ fuisse uberrimum, cum illi, quos *heredipetas* vocabant, simulato obsequio, & munusculis missis, divitum, qui senes & orbi essent, suprema judicia aucupabantur, hoc igitur est *captare testamenta*: hoc captare illos ipsos quibus insidiæ fiunt: hoc *captare hereditates aut legata*, apud Jctos, & hinc vetitæ institutiones captatoriaræ, aut saltem pro non scriptis habendæ, quæ eliciendæ alienæ voluntatis causa fiunt. *Torrent.*

24. *Neu si vafer, &c.*] Præcipit in instituto esse obdurandum animum, nec confestim desperandum, si semel & iterum res ipsa non successerit ex animi sententia; nam qui lucrum cupit, damnum patiatur oportet *Cruq.*

25. *Insidiatorem.*] Si quis vafer te fugerit insidiatorem, qui captandæ hereditatis causa munera quasi ex insidiis offers. *Præroso fugerit hamo.*] Sic de insigni quodam captatore Martialis ad Marianum;

Munera magna quidem misit, sed misit in hamo;

NO

Et

- Aut spem deponas, aut artem illusus omittas.*
Magna, minorve foro si res certabitur olim,
Vivet uter locuples sine gnatis, improbus ultro
Qui meliorem audax vocet in jus, illius esto
 30 *Defensor. fama civem, caussaque priorem*
Sperne, domi si gnatus erit, secundave conjux.
Quincte puta, aut Publi (gaudent prænominemolles
Auriculæ) tibi me virtus tua fecit amicum.
Fus anceps novi: caussas defendere possum.
 35 *Eripuit quivis oculos citius mihi, quam te*
Contentum cassa nuce pauperet. hæc mea cura est,
Ne quid tu perdas, neu sis jocus. ire domum, atque
Pelliculam curare jube, si cognitor ipse,

Persta,

Et captatorem piscis amare potest?

Torrent. *Præoso fugerit hamo.*] Hamo prægustato. Metaph. à piscibus.

26. *Deponas.*] Aut spem abjicias. *Aut artem.*] Dolum. *Artem illusus omittas.*] Arcem habent tres optimi codices. nec male, quasi in eo summa rerum consistat. Torrent.

27. *Certabitur olim.*] Si res litigabitur posthac.

28. *Improbus ultro.*] Esto ultro, id est, esto non rogatus illius improbus defensor & indefessus patronus, qui audax, &c.

30. *Defensor.*] Rei sive causæ in judicio pendentis meminerat. optime ergo defensoris verbo utitur, ad jus enim pertinet, pro eo qui alium in judicio defendit. Torrent. *Priorem Sperne.*] Sperne civem meliorem.

31. *Domi si gnatus erit, secundave conjux.*] Ita & Juvenalis Sat. v.

Nullus tibi parvulus aula

Luserit Æneas, nec filia dulcior illo.

Fecundum & carum sterilis facit uxor amicum. Torrent.

32. *Quincte puta.*] Tiresias captatorem docet formulam senis aucupandi. *Gaudent prænominemolles.*] An ideo fortassis quod prænominem carebant servi: quod-

que liberti, quamvis prænomen adepti, raro aliter, quam cognomine, quod fere ex servitute retinebant, appellabantur? Turn. l. 2. c. 19. Torr. *Prænominemolles.*] Veteres Romani tribus appellationibus erant nominati, prænominem, nomine, cognomine, ut M. Tull. Cicero.

33. *Virtus tua.*] Non pecunia.

34. *Fus anceps.*] Alibi *castrum* appellat: ut *controversum* ac *varium* Cicero. hinc litis omnis eventus, ut dici solet, incertus, sed eorum & fraude & imperitia, qui in jure versantur. ut enim recte M. Tullius lib. r. de Legibus: *Juris ignorantia potius litigiosa est, quam scientia.* Torrent. *Fus anceps novi.*] Quod in utramque partem trahi potest.

36. *Cassa nuce.*] Libri veteres magno consensu *quassa* legunt. id monitum oportuit. Torrent. *Cassa nuce.*] Quam te inani nuce fraudet.

37. *Neu sis jocus.*] Ne sis cuiquam ludibrio. *Ire domum atque.*] Tiresias sunt præcepta ad Ulyssem.

38. *Pelliculam curare.*] Id est, cutem, corpus: sic & *ῥεός* Græcè cutis & corpus est. nam Latini Græcæcicum sermonem ore Romano æmulati gaudebant. Vide Turneb. lib. 24. cap. 28. *Pelliculam curare.*] Delicate vivere. *Fi cognitor*

- Persta, atque obdura: seu rubra Canicula findet*
 40 *Infanteis statuas, seu pingui tentus omaso*
Furius hibernas cana nive conspuet Alpeis.
Nonne vides, aliquis cubito stantem prope tangens
Inquiet, ut patiens, ut amicis aptus, ut acer?
Plures annabunt thunni, & cetaria crescent.
 45 *Si cui præterea validus malè filius in re*
Præclara sublatus aletur: ne manifestum
Cælibis obsequium nudet te, leniter in spem

Arrêpe

gnitor.] Antiqua lectio, pro *sis cogn.* *Cognoscere* autem exponunt Grammatici, pro diligenter & exacte considerare. Verbum in iure frequens: quo monentur iudices, quique quæstioni alicui præfunt, ne quid temere decernant. cognoscere enim ante oportet, nec causa cognita, esse dicitur, nisi utraque parte audita & vocatis his quorum interest: ut recte à JCrus traditur. *Cognoscere* ergo forensis est. Quod vero ad *cognitoris* vocabulum attinet, hoc ipsum etiam forensis est: sed alia significatione quam analogiæ ratio postulat. non enim pro eo, qui cognoscit, accipitur; sed pro eo, qui alterum in iudicio defendit: neque alio differt à procuratore, quam quod cognitor, ut inquit Festus, litem alterius suscipit coram eo, cui datus est; procurator autem absentis nomine auctor fit. Turneb. lib. 13. cap. 17. *Torr.* *Fi cognitor ipse.*] Esto patronus.

39. *Rubra canicula findet.*] Canicula ardens & ignita, id est, live æstas fuerit, sine bruma.

40. *Infanteis statuas.*] Sic αὐθρότερον ἀνδραγαθῶν, Sinesius. *Torrent.* *Infantes statuas.*] Statuas mutas; intelligit fortasse infancidos auctores, vel iudices ineptos. *Pingui tentus omaso Furius.*] *Furium Bibaculum* notari volunt: & multa reprehensione digna de eodem referuntur apud Gellium libro xviii. cap. xi. quibus accedat quod conspui à Jove Alpes dixit. Quod vero *tentus omaso* additur, id vel ad edacita-

tem hominis referendum, ut illud in Epistolis,

— *Patinas cœnabat omasi.*

Vel quod magis credo, ad ingenii pinguedinem. *Torrent.* *Tentus omaso.*] Distentus pinguibus intestinis.

41. *Furius hibernas cana nive conspuet Alpes.*] Poëta Bibaculus, qui cum brumam describeret, utebatur hoc versu, *Jupiter hibernas cana, &c.*

43. *Inquiet.*] Dicit de te. *Ut patiens? ut amicis.*] Quam patiens est Ulysses?

44. *Plures annabunt thynni.*] Plures senes sine liberis accedent, quæ tuæ fidei causam suam committent. Thynni sunt pisces admodum celeres, quorum multi capiuntur in Hispania ad columnas Herculis. *Annabunt thynni.*] Jam ante monuimus patientem piscatori esse similem: qui Tiresiæ præcepta seruet, tales ad hamos plures thynni confluent, quos exceptos in vivaria mittat: nec temere *thynnos* nominat, piscem prægrandem, & in primis nobilem. *Torr.* *Et cetaria crescent.*] Vivaria & piscinæ, ubi pisces prægrandes aluntur.

45. *Validus male.*] Filius valetudinarius & parum firmus. *In re Præclara sublatus aletur.*] *Sublatus* vocat, quem pater, ut Terentius loquitur, decrevit tollere: *Rem præclaram* vero, lautam atque opimam. *Torrent.*

46. *Præclara sublatus aletur.*] In censu amplo ab infantia ad adultam ætatem producetur.

47. *Cælibis obsequium.*] Obsequium

Arrêpe officiosus, ut & scribare secundus

Heres: &, si quis casus puerum egerit Orco,

50 *In vacuum venias. perrarò hæc alea fallit.*

Qui testamentum tradet tibi cumque legendum,

Abnuere, & tabulas à te removeere memento:

Sic tamen ut limis rapias, quid prima secundo

Cera velit versu. solus, multisne coheres,

55 *Veloci percurre oculo. plerumque recoctus*

Scriba

hominis sine liberis. *Nudet te.*] Ne fallaciam tuam prodat. *Leniter in spem.*] Sensim, & paulatim tuis officiis demerere.

48. *Arrêpe.*] *Ἡ σὺ χεῖρ ποδῶν*, hoc est, tacito pede & cautim, multisque officiis eum demereri stude, quo sperare possis te heredem languenti filio substitutum fore. *Cruquius. Scribare secundus Heres.*] Hoc *substituere* vocant.] Cui, primi scilicet heredis loco, si hereditatem non adierit, alium instituere. *Suet. Cæsare: D. Brutum etiam in secundis heredibus nominavit.* Et hoc ipsum est in *vacuum venire*, vacantem scilicet ac caducam, quia primus heres adire vel noluit, vel non potuit, hereditatem occupare. *Torrent.*

49. *Heres, & si quis.*] Filio languenti substitutus. *Egerit Orco.*] Siquis casus ad mortem puerum perduxerit.

50. *In vacuum venias.*] In locum heredem vacuum. *Perraro hæc alea fallit.*] Perraro hic eventus frustratur. *Hæc alea.*] *Aleam* pro aucupio, seu captura dixit. Vel de incipiti rerum eventu, nimirum ubi res non ex arbitrio nostro, sed à fortuna dependet.

51. *Qui testamentum.*] Quicumque testator. Est *Tmesis*.

52. *Abnuere.*] Recusare. *Et tabulas.*] Tabulas testamenti.

53. *Ut limis rapias.*] Ut obliquis oculis inspicias. *Quid prima secundo.*] Quid prima tabula cerata, (id est, primus versus in quo scribebatur nomen testatoris) velit in secundo versu, id est, quem

heredem constituerit testator. *Prima secundo Cera velit versu.*] Qui testatur, inquit *Ulpianus lib. 1. de Hered. instit.* ab heredis institutione plerumque debet initium facere testamenti: ut puta, *L. Titius mihi heres esto.* Verum ante heredis institutionem inscribi solere testatoris nomen probat *Suetonius Nerone cap. xvii.* Bene igitur *Tiresias* captatorem recusare quidem jubet inspectionem testamenti; sed raptim interim ac limis oculis; aliud agentem, aliud simulantem, observare quid mox post testatoris nomen, quod summæ tabulæ primo versu inscribi solet, subsequatur, solusne heres sit ex asse, an alios habeat coheredes: illa enim fere, vel prima, vel media cera scribebantur, ut in ima substitutiones. *Turneb. lib. 2. cap. 19. Legge & And. Alciati Parerg. juris lib. 4. cap. 6. Torrent.*

55. *Plerumque recoctus Scriba, &c.*] Ubi per *recoctum*, intelligo veteratorem insignem, qui longo usu didicerit, *quid distent æra lupinis.* Itaque recte *Donatus* hoc ad roborationem artis, ingenio quæsitam detorquet. *Junius lib. 5. cap. 5. Recoctus Scriba ex quinqueviro.*] Locus iste viros doctos exercuit. Dicam breviter quod sentio. nempe *Quinqueviro* non certum aliquem fuisse magistratum; ut duumviri fuere cum decurionibus, iidem ferme in municipiis, quod Consules cum Senatoribus Romæ; sed munus potius aut procuratoriam, quæ pro tempore certo numero civibus committebatur, sive Romæ, sive

*Scriba ex quinqueviro corvum deludet hiantem,
Captatorque dabit risus Nafica Corano.*

Num furis, an prudens ludis me, obscura canendo?

O Laërtiade, quidquid dicam, aut erit, aut non:

60 *Divinare etenim magnus mihi donat Apollo.*

Quid tamen ista velit sibi fabula, sicut, ede.

Tempore quo juvenis Parthis horrendus, ab alto

Demissum genus Aenea, tellure marique

Magnus erit: forti nubet procera Corano

65 *Filia Nasicæ, metuentis reddere soldum.*

Tum gener hoc faciet: tabulas socero dabit, atque

Ut

sive in municipiis: qui si plures paucioresque erant, aliter atque aliter appellabantur: hic vero sumitur pro quavis administratione publica. Nam Coranum ex quinqueviro scribam cum facit, & quidem recoctum; hominem significat exercitatum in officiis, callidumque effectum, qui scriba etiam cum esset, plures fortasse provincias obierit in comitatu majorum magistratum, ut fieri consuevit. Refertur itaque etiam ad ingenium, quod frequenti usui, non minus ac massa igni excocta & incudi reddita, perficitur. Turneb. lib. 21. c. 26. Torr. *Recoltus.*] Sæpe scriba ætate grandis & in multis negotiis versatus, ex quinqueviro iterum in scribam rediit.

56. *Deludet hiantem.*] Hereditati insidiantem decipiet, ut vulpes olim Æsopi corvum.

57. *Dabit risus.*] Præbebit ridendi occasionem.

58. *Num furis?*] *Εὐθυσία Ζεὺς, μὲν τὸ ἀΐεσ;* afflatus numine & furore divino raptus hæc loqueris, an sciens & prudens me ludificas? *Cruq. Num furis?*] Loquitur Ulysses. *Ludis me?*] Ludificas me?

59. *O Laërtiade, quidquid.*] O Ulyssè fili Laërtis. *Quidquid dicam.*] Dico habent meliores codices. Quod vero sequitur, *aut erit aut non*, plane ambiguum est: malim tamen sic exponere, ut sive

ajet, sive neget neminem, umquam fallat. Nam ridere Poëtam non crediderim: cum ob Tiresiæ vatis præstantiam, cujus oraculum tot seculis manserit, ut Plutarchus tradidit; tum ob versum sequentem, *Divinare etenim.* ut enim ceteri vates Apollinis ore loqui credebantur, sic Apollo Jovis. Turn. l. 2. c. 9. Torr.

62. *Tempore quo juvenis.*] *Χεῖρο, Σεφία,* quando hæc res esset eventura: nimirum eo tempore quo Parthi Augusto imperanti redderent signa militaria. *Cruquius. Juvenis.*] Augustus.

64. *Forti nubet.*] Diviti.

65. *Metuentis reddere soldum.*] Fugientis vel nolentis reddere universum debitum. Dotem cum filia fortasse intelligit.

66. *Tum gener.*] An generum ergo caprabat focer? Omnino verisimile est, Nasicam hunc, hominem sordidum & impense avarum, filiam juvenulam ac formosam, Corano jam seni captandæ hereditatis causa elocasse: nec dubium quin notissima fuerit tunc omnibus fabula, quæ à nobis nunc ignorata, frigidior forte cuiquam atque ineptior videatur. *Fortem* autem vocat, ut sæpe Plautus honestum ac probum. Nasicam contra,

— *Metuentem reddere soldum,* qui nihil integre atque ex fide redderet. *Proceram vero filiam,* quia præstantis

- Ut legat orabit. multum Nafica negatas
 Accipiet tandem, & tacitus leget, invenietque
 Nil sibi legatum, præter plorare, suisque.
 70 Illud ad hæc jubeo: mulier si fortè dolosa,
 Libertusve senem delirum temperet, illis
 Accedas socius: laudes, lauderis ut absens:
 Adjuvat hoc quoque: sed vincit longè prius ipsum
 Expugnare caput. scribet mala carmina vecors,
 75 Laudato. scortator erit, cave te roget: ultrò
 Penelopen facilis potiori trade. putasne,
 Perduci poterit tam frugi, tamque pudica;
 Quam nequière proci recto depellere cursu?
 Venit enim magnum donandi parca juvenus,

Nec

formæ pars corporis proceritas; nihil enim pusillum pulcrum. *Torrent. Gener hoc facit.*] Coranus. *Socero dabit, atque.*] Naficæ dabit testamenti tabulas.

67. *Negatas.*] Quas inspicere negavit.

68. *Accipiet tandem, & tacitus.*] Nonnulli M. S.

Accipiet tandem tacitus, leget, invenietque.

Placet. Volebat autem vivens adhuc Coranuseam decepti insidiatoris voluptatem capere. *Torrent.*

69. *Præter plorare.*] Sic lib. I. Sat. ult.

Discipulorum inter jubeo plorare cathedras.

Sumtum à Græcis, Aristoph. Pluto: *ἔγω γὰρ οἰμαιζεν λέγω σοί.* Concinnior autem erit locus, si Coranus captatorem suum conceptis verbis plorare ex legato jussisset, ut restim urbanus quidam (quod in veteri marmore memini legisse) inimico suo dare se testamentum dixit. *Torrent. Præter plorare.*] Præter ploratum & fletum. *Suisque.*] Sux filix.

70. *Illud ad hæc.*] Aliud Tiresiæ præceptum ad captandum senem.

71. *Temperet.*] Si regat. *Illis.*] Liberto, uxori, vel concubina.

72. *Laudes.*] Laudare debes libertum vel mulierem.

73. *Adjuvat hoc quoque.*] Hoc quoque conducit. *Ipsum.*] Ipsum senem capere.

74. *Scribet mala carmina.*] Si scribet. *Vecors.*] Stultus vel insanus.

75. *Ultrò Penelopen.*] Sub Ulyssis & Penelopæ personis insurgit in Romanos putidissimos, qui suas uxores matronas pudicas & honestas, hæreditatis assequendæ gratia, vel invitas ultrò perducebant ad senes adulteros. *Cruquius. Ultrò.*] Non rogatus uxorem ei tuam suppose tamquam potiori.

76. *Putasne.*] Verba sunt Ulyssis ad Tiresiam.

77. *Perduci poterit.*] Perducere & deducere, ad amoris conciliationem pertinent: unde dicti *perductores*, non multum à lenonibus differentes. Flagitium autem si maritus uxoris leno sit. *Torr. Perduci poterit.*] Persuaderi.

78. *Recto depellere.*] Ad adulterium impellere.

79. *Venit enim.*] Respondet Tiresias. *Parca juvenus.*] Venit juvenus illibera-

lis,

- 80 *Nec tantum Veneris, quantum studiosa culinæ.
Sic tibi Penelope frugi est: quæ si semel uno
De sene gustarit, tecum partita lucellum,
Ut canis à corio nunquam absterrebitur uncto.
Me sene, quod dicam, factum est. anis improba Thebis*
- 85 *Ex testamento sic est elata: cadaver
Unctum oleo largo nudis humeris tulit heres:
Scilicet elabi si posset mortua: credo,
Quod nimium institerat viventi. cautus adito:
Neu desis operæ, néve immoderatus abundes.*
- 90 *Difficilem & morosum offendet garrulus. ultrò
Non etiam sileas. Davus sis comicus, atque
Stes capite obstipo, multum similis metuenti.*

Obse-

lis, & restricta in magnum donando.

80. *Veneris.*] Rei Veneræ. *Culinæ.*] Ventris.81. *Frugi est.*] Casta est.82. *De sene gustarit.*] Si senis munera sit semel experta. *Lucellum.*] Lucrum à sene acceptum.83. *A corio nunquam.*] Quod rodere didicit. *Nunquam absterrebitur.*] Libri duo antiquissimi exterrebitur. *Tur- neb. lib. 26. cap. 31. Torrent.*85. *Ex testamento.*] Ipsius volun- tate. *Elata, &c.*] Elata è domo ad ro- gum.86. *Hæres.*] Ealege institutus est hæ- res, si corpus testatricis oleo copioso inunctum nudis humeris portaret.87. *Elabi si posset mortua.*] Elegans locutio: nec placet, quod & ego tamen in aliquot exemplaribus legi, *elabi & sic pos. mort. vel ut sic pos. mort.* Anus autem illa male falsa, (quare & impro- bam vocat, ut in re non multum dissi- mili Aristium Fuscum lib. I. Sat. 1x.) ex testamento sic est elata, vel quod eam institutioni conditionem adscripserat, vel quod gravem aliquam pœnam ad- diderat, ni heres sic fecisset, ut supra Sat. III.*Quod ni fecissent gladiatorum dare cen- tum**Damnati populo paria.*Quo nempe testatam faceret importu- nissimi testatoris nequitiam. *Torrent.*88. *Quod nimium institerat.*] Quia nimio officio eam vivam persecutus fuerat.89. *Neu desis operæ.*] Vetus hæc scri- ptura, pro *Ne desis operæ.* præscribit au- tem obsequiis modum. *Operæ.*] Officio tuo.90. *Ultrò Non etiam sileas.*] Plures libri *ultra*: sed nihil muto. *Ultra* enim pro *ultrò* scriptum sæpe invenias. Lego autem cum interrogationis nota, hoc sensu; Si hominem nactus es difficilem ac morosum, quales fere sunt senes, quem offendant garruli; tu, qui eum cap- tas, non ultrò taceas potius, quam ex- pectes, ut silentium imponatur? *Torr. Ultrò.*] Qui non provocatus garrit, of- fendet, &c.91. *Non etiam sileas.*] Ne sis etiam nimium taciturnus. *Davus sis comicus.*] Indue personam Davi, timide cum do- mino suo loquentis.92. *Stes capite obstipo.*] Capite in alte- rum humerum inclinato, qui gestus est

Obsequio grassare: mone, si increbruit aura,
Cautus uti velet carum caput: extrabe turba

95 Oppositis humeris: aurem substringe loquaci.

Importunus amat laudari? nec obe jam

Ad cælum manibus sublatis dixerit, urge, &
Crescentem tumidis infla sermonibus utrem.

Quum te servitio longo curaque levarit;

100 Et certum vigilans, Quartæ sit partis Ulysses,

Audie.

hominis ad palpandum parati.

93. *Obsequio grassare.*] *Grassari* proprie est impetu quodam ingredi atque aditum aperire: id obsequio fieri ostendit Tiresias. Nec dissimile illud Livii lib. x. *Consilio grassandum, si nihil vires jurarent ratus.* Varius autem hujus vocabuli usus est. Venusta autem antithesis *obsequio grassare.* obsequuntur enim captatores his quos perire velint. *Torr.* *Obsequio grassare.*] Quovis genere obsequii divitem capta eique insidiare. *Si increbruit.*] Si ventus factus est acrior. *Increbruit aura.*] *Auram* pro vento dixit. Sic enim Cicero Epist. ad Trebatium: *Ventus increbrescit.* & Cæsar tertio de bello Gallico: *Increbruit auster.* At pessime qui *inrepuit* hic ferti posse putant, repugnante syllaba. *Torrent.*

94. *Cautus.*] Sibi cavens.

95. *Oppositis humeris.*] Objectis humeris tuis, ne in turba jactetur. *Aurem substringe.*] Quid sit *aurem substringere* dubitatur, & varie quidem à Lambino & Turnebo viris doctissimis exponitur; sed nimis hercule diligenter. Ego *substringere aurem* idem esse existimo, quod subrigere, & arrigere, aut sustollere: unde *sublata aure* dixit Horat. Epod. vi. de quo lib. i. Sat. ix.

Demitto auriculas. —

Nec omittere velim, legisse videri Porphyriorem *aurem disstringere.* quod sane non displiceret: sed dissentiant manus omnes. Turneb. lib. 16. c. 17. & lib. 19. cap. 13. & lib. 30. cap. 27. *Torrentinus.* *Aurem substringe loquaci.*] *Aurem tuam substringe loquaci* sèni, id est, auribus

tuis substrictis & arrectis finge te attente auditorum longas senis narrationes.

96. *Importunus amat laudari?*] Ita ut non desinat molestus esse ni laudetur. ut *importuna volucres* Horatio & Virgilio, quæ assidue laceffunt. *Torrent.* *Importunus.*] Cruquius sic construit: *Importunus urge*, hoc est, noli unquam finem facere ejus laudes in aureis occidendi, donec sublatis ad cælum manibus, dixerit, obe jam satis est. *Importunus.*] *Importune. Obe, jam.*] Donec dixerit, *Obe jam* satis est.

97. *Ad cælum manibus sublatis.*] Gestus orantium ac laudantium deos superos maxime, ut alibi diximus. Et iste igitur manus cælo sustollebat, ut diis de tot donis lætus ageret gratias. Sunt qui ad laudatoris ipsius diviti applaudentis gestum referunt: sed male. *Torrent.* *Manibus sublatis.*] Præ gaudio. *Urge & Crescentem.*] Multo plures & meliores libb. sine particula *er.* *Tumidos* autem *sermones* appellat: quibus auditor ille intumesceret: ut Epist. i.

Laudis amore tumes. —

Unde *sufflati* iidem, qui & *tumidi*, veluti vento aliquo distenti, quales esse homines elati & arrogantes solent. *Torrent.*

98. *Utrum.*] Infla hominem vanum & philatum, qui falsis laudibus & adulationibus velut uter intumescit.

99. *Levarit.*] Morte sua.

100. *Et certum vigilans.*] Non per somnium, sed inter vigilandum, & ne tunc quidem per imaginem aut *Phan-*

*Audieris, hæres: Ergo nunc Dama sodalis
Nusquam est? unde mihi tam fortem, tamque fide-
lem?*

*Sparge subinde; & si paullum potes, illacrymare.
est*

Gaudia prodentem vultum celare. sepulcrum

105 *Permissum arbitrio sine sordibus extrue. funus*

Egregiè factum laudet vicinia. si quis

Fortè coheredum senior malè tussiet: huic tu

Dic, ex parte tua, seu fundi sive domus sit

Emtor, gaudentem nummo te addicere. sed me

Impe-

claw, ut Philosophi loquuntur; sed certo & liquido apertis jam testamenti tabulis, audieris in triente te heredem institutum esse. Ridere autem videtur Academicos, qui ne id quidem credunt aut affirmant, quod vident. *Torrent.* *Et certum.*] Et quum tu certo vigilans, non somnians, audieris hæc verba: *Quarta partis hæres sit Ulysses.*

101. *Ergo nunc Dama sodalis.*] Post obitum senis sic dices voce queribunda, *Ergo nunc, &c.*

102. *Nusquam est.*] Species metalepticos: exprimit gestus, voces & lamentationes quibus uti solebant amici, propinqui, affines & hæredes in funebri pompa. *Cruquius.* *Nusquam est?*] *Mortuus est? Fidelem?*] Unde tam fidelem parabo amicum?

103. *Sparge subinde.*] Divulga hæc verba, *unde mihi, &c. Est.*] Licet, vel, utile est.

104. *Gaudia prodentem vultum.*] Propter senis mortem. *Vultum celare.*] Vultum hilarem dissimulatione & fictis lachrymis celare.

105. *Permissum arbitrio.*] Ita nostri quoque codices sex. Testator autem, vel ipse sepulcri modum in testamento præscribit, vel heredis arbitrio relinquit. Hinc inscriptiones antiquæ, *EX*

TESTAMENTO POSUIT, vel simpliciter,

POSUIT, vel, DE SVO POSUIT. Jam vero quæ heredis arbitrio permittuntur, non ita stricte observanda veniunt, ut quæ fidei ejus commissa sunt, ad quæ præstanda obligatus existit. Illa quoque non prætereunda, quod in optimis exemplaribus pro *obe jam, obe cia;* pro *subinde, subunde;* pro *illacrymare, inlacrimare,* scriptum repperi. *Guil. Canterus Novar. lect. lib. 4. cap. 12. Torrent. Arbitrio.*] Arbitrio tuo si est commissum. *Sine sordibus extrue.*] Extrue magnifice. *Funus.*] Pompam funeralem, à te factam.

107. *Malè tussiet.*] Graviter & periculose. *Huic tu.*] Huic coheredi.

108. *Ex parte tua, &c.*] Ex parte quæ tibi ex testamento obvenit.

109. *Gaudentem nummo.*] Dic te mentem nummum, quam fundum, addicere ei fundum pecunia. *Nummo te addicere.*] Placet de imaginaria quadam emtione locum hunc intelligi, quæ nummo fieri dicebatur, re ipsa vero donatio erat. *Addicere nummo,* inquit *Budæus,* est quod nostrates dicunt, frusto panis vendere, quod donationis est instar, cum obtentu venditionis rem donantes, invidiam donationis vitamus, aut pudori accipientis consulimus. *Cruq. Turn. l. 28. c. 3. Sed me.*] *Tiresia* umbra apud inferos hæc omnia loquitur.

IIO *Imperiosa trahit Proserpina: vive valeque.*

IIIO. *Imperiosa trahit Proserpina.*] Proserpina mortis arbitra, ut libro I. Od. xxviii. vidimus, umbrarumque domina: cujus metu, ne Gorgonem objiceret, plura apud inferos scrutari desinit Ulysses in Homeri Nelyoman-

tia; quemadmodum & apud Virg. imminente aurora, Sibyllæ monitu, umbra Deiphobi Æneam relinquit. *Torr. Imperiosa.*] Proserpina quæ imperium habet in mortuos.

SATYRA VI.

Se contentum iis quæ habet, vivere, ac plura non optare dicit. Deinde otii sui, quo ruri fruitur, commoda cum incommodis negotiorum & molestiarum, quæ vitam urbanam comitantur, comparat.

HOC erat in votis: modus agri non ita magnus,
Hortus ubi, & tecto vicinus jugis aquæ fons,
Et paululum silvæ super his foret. auctius atque
Dii melius fecere. benè est. nihil amplius oro,

Maja

I. **H**OC erat in votis.] *Vovere* est Deo aliquid sanctè promittere. quod quoniam ideo fieri solet, ut quod optamus, Dei beneficio facilius consequamur, hinc *vovere* sæpe pro optare accipitur: & ut *vovere* atque *optare*, sic *preces* & *vota* fere conjunguntur. Nec aliud est *in votis esse*, quam optare aliquid ut fiat. Quod igitur semper optaverat Horat. id Mæcenatis beneficio jam adeptus, ac sua sorte contentus, vitæ rusticæ laudes commoditatesque, & contra urbanæ vitæ tædium ac molestias recenseret, pulcherrimo tandem apologo concludens illam alteri esse præferendam. *Torr. Hoc erat in votis.*] Exorditur ab expositione sui voti, quod à diis immortalibus auctius factum, quam speraverat, grato animo deprædicavit, in quo ostendit se & virum bonum, & paucis contentum. *Cruquius. Hoc erat in votis.*] Hoc optabam. *Modus agri.*] Varro *agrum* ab agendo dici voluit, in quo terram agebant, fructus causa: nec dissentit Donatus. Modicum igitur agrum, hortumque, & silvæ aliquid unam fonticulo, optabat Horatius: quæ omnia villula illa, quam in Sabinis habebat, ei præbuit. De qua sic etiam libro III. Od. xvi.

Puræ rivus aquæ, silvæque jugerum Paucorum, & segetis certa fides mea. Torrent. Modus agri.] Modicus ager. *Non ita magnus.*] Modus agrorum apud antiquissimos illos Romanos tam fuit exiguus, quam ipsorum continentia magna. Romulus, teste Varrone, bina civibus jugera divisit: accrevit paulatim mensura: sed tamen Curius ille Dentatus, qui anno V. C. CXXI. de Samnitibus, Lucanis, ac Sabinis triumphavit, in concione perniciosum esse civem dixit cui septem jugera non essent satis. auctor Plinius lib. xviii. cap. iv. Verum optime Columella, *Modus*, inquit, *erit sua cuique moderata voluntas facultasque*: citans illud Virg.

— *Laudato ingenti arva,**Exiguum colito.*

Torrent.

2. *Jugis aquæ fons.*] Fons aquæ perennis.3. *Super his foret.*] Ultra hæc. *Auctius atque, &c.*] Amplius quam optabam.4. *Dii melius fecere.*] Quo utebantur, quoties præsentibus acquiescere sese ac contentos esse dicere volebant. Seneca Medea:*Bene est. præactum est. plura non habui, dolor, Quæ tibi licentem.*

Auctor

- 5 *Maja nate, nisi ut propria hæc mihi munera faxis:*
Si neque majorem feci ratione mala rem,
Nec sum factururus vitio culpave minorem:
Si veneror stultus nihil horum: ô si angulus ille
Proximus accedat, qui nunc denormat agellum:
- 10 *O si urnam argenti Fors qua mihi monstret; ut illi,*
Thesauro invento, qui mercenarius agrum

Illum

Auctor Thyestâ: Bene est. abunde est. hic placet pœne modus. Rutgerf. Nihil amplius oro, Maja nate.] Sic ad Mæcenasem Epod. I.

Satis superque me benignitas tua
Ditavit.

Gratias autem agit Mercurio: & quod in tutela ejus esset, & quod deus ille ditare homines crederetur, ut Sat. III. diximus: ipse nempe dator opum. Torr.

5. *Maja nate.*] O Mercuri. *Propria.*] *Propria* dicuntur in quibus nemo alius quippiam juris habet, & quæ perpetuam adferunt domino possessionem. Vide Pet. Nannii Miscell. lib. 4. *Propria hæc.*] Nisi ut hæc munera facias mihi perpetua & firma.

6. *Ratione mala rem.*] Injuria vel fraude.

7. *Vitio culpave minorem.*] Nequitia luxuriave.

8. *Si veneror stultus nihil horum.*] Si nihil horum à diis precor, quæ proxime dicam. *Veneror.*] De hoc vocabulo quantum satis est diximus in carm. Sæc. & supra Sat. II. *Torrent. O si angulus ille.*] Utinam angulus ille, &c.

9. *Denormat.*] Hanc scripturam & ego sequor, optimorum exemplarium testimonio probatam: quamquam vocabulum ipsum non memini alibi me legisse. *Normatum* vero ad *perpendicularum* dixit Columella. Notum autem fabricorum instrumentum *norma*, *νῶρμα*, ut & *regula*, sive *linea* & *perpendicularum*, ad quæ opera exiguntur. Alii legunt *Deformat*. *Torrent. Denormat agellum.*] Qui facit agellum inæqualem.

10. *O si urnam.*] Talia illa apud Petium omnibus nota Sat. II.

— *O si*

Ebullit patrum præclarum funus! & ô si
Sub rasro crepet argenti mihi seria dextro

Hercule. —

Dextro inquit, ut amico Horatius. *Herculem* autem moriturum monuisse scribit Diodorus lib. v. bene & feliciter victuros, qui jam deo facto decimas offerrent. hoc ergo est, quod vel ad minuendam invidiam, vel, quod plura adhuc largiretur, Romanorum ditissimi, Sulla, Crassus, Lucullus, ut in eorum vitis legimus, decimam illi bonorum suorum ex voto consecrant. Deque ea consuetudine Plutarchus Prob. xvii. & Macr. lib. III. cap. xii. Facete ergo Plaut. Mostel. de homine impense prodigo,

-- *Is vel Herculi conterere questum posses.*

& iterum Bacch. de adolescente minime parco:

-- *Frugi est, Herculem fecit ex patre:*
Decumam partem ei dedit, sibi novem abstulit.

Quæ cum ita sint, constat etiam ratio quare thesauris Herculem præficerit antiqui. Turneb. lib. 29. cap. 35. *Torrent. Fors qua mihi monstret.*] *Fortuna* alicubi.

11. *Agrum illum ipsum.*] *Illum ipsum* interpretor, in quo thesaurum jam offenderat, quem ut in solidum sibi acquireret, agrum mercatus est, antequam de thesauro sciret. De thesau-

ris

- Illum ipsum mercatus aravit, dives amico
Hercule: si quod adest, gratum juvat: hac prece te oro;
Pingue pecus domino facias, & cetera, præter*
15 *Ingenium: utque soles custos mihi maximus adsis.
Ergo ubi me in monteis & in arcem ex urbe removi,
Quid prius illustrem Satyris, Musaque pedestri?
Nec mala me ambitio perdit, nec plumbeus Auster,
Autumnusque gravis, Libitinæ quæstus acerba.*

ris enim ita cautum fuit, ut si quis in suo reperisset, ipse potiretur, si in alieno dimidium domino daret, si in publico æqualiter cum fisco partiretur. *Torrent.*

12. *Dives amico.*] Dives factus favente Hercule, qui thesauris recludendis præesse creditur.

13. *Si quod adest.*] Si eo, quod possideo, delector.

14. *Pingue.*] Pinguis hebes & tardus dicitur. Turneb. lib. 28. cap. 26. *Domino facias.*] Mihi domino.

15. *Præter Ingenium.*] Præter pingue, id est, hebes ingenium. *Utque soles.*] Nam illum & in Philippensi acie fervavit, & ab arboris lapsu tutatus est. Od. VII. & XVII. lib. II. *Torrent.* *Custos mihi.*] Sub Mercurii tutela sunt Poætæ. Vide Od. 17. lib. 2.

16. *Ergo ubi me in montes.*] Precatus Mercurium rerum suarum conservationem, paucis edocet quid rustica vita, jucunda, simplex & nullis morbis obnoxia, differat ab urbana, plena tædii, molestiæ & ambitionis laboriosæ, non sine valetudinis injuria. *Cruquius.* *In arcem.*] Sic rus suum appellat, vel edito loco positum, vel, quod malim, quia regnum ibi possidere sibi videretur. *Arces* enim regum sedes fuere: nam & alibi,

*Cur valle permutem Sabina
Divitias operosiores.*

Cum tamen ibi quoque de hoc ipso rure loquatur. *Torrent.* *In arcem ex urbe removi.*] In villam Tusculanam, in monte positam.

Matur

17. *Quid prius illustrem, & c.*] Quid potius carmine celebrare me par est, quam Satyros, & Musas agrestes, deos deasque campestris, quos penes est, meos tutari fines, & pecoris curam agere. *Prius ergo Satyris,* id est, potius quam Satyros, & Musam campestrum. *Quid enim prius fuerit ei, qui rus colit,* quam diis rusticis sacra facere, eorumque laudes decantare. *Cruquius.* *Satyris, Musaque.*] Satyrico carmine & versibus, qui stant pedibus solutæ orationi similibus. *Musaque pedestri.*] Satis superque hoc antea declaravimus. nec illos audio, qui nescio quos Satyros & campestrum Musam hic somniant. *Torrent.*

18. *Nec mala me.*] Quando in agro sum, nulla perturbatione afficior. *Plumbeus Auster.*] Plumbeum ab effectu vocat, quod Austro flante tardiores gravioresque, ac proinde imbecilliores efficiuntur. Et sic plumbeos vocamus homines tardos atque hebetes. Romæ autem infestissimus *Auster*, teste etiam Galeno, præcipue Autumnus tempore, vel per se noxii: unde & *morbifer* & *morborum pater* dicitur. *Juven. Sat. VI.*

— *Metuique jubet Septembris & Austri*

Adventum. —

Torrent. *Plumbeus Auster.*] Insalubris Auster, cujus intemperie corpora gravescunt.

19. *Libitinæ quæstus.*] Numa Pompilius Manes, qui præcipuam nostri partem acciperent, religiose coli instituit: quæque ad sepulturam spectarent, à ponti-

20 *Matutine pater, seu JANE libentius audis,
Unde homines operum primos vitæque labores
Instituunt, sic Dīs placitum, tu carminis esto*

Prin-

pontificibus poscentibus præberi voluit: ejusque rei curam Libitinæ deæ delegavit; quasi illa, an justa darentur mortuis, observaret: eamque doctissimi Romanorum, vel *Venerem*, vel *Pro-suspina* esse credidere; eidem nomini ortum obitumque imputantes: & hinc *Venus epitymbia* Græcis: quæ Latinis à libendo (si Varroni credimus) dicta est *Libitina*, vulgo *Libitina*; cujus templum commemorat Cicero lib. II. De nat. Deorum. In templo autem vendebantur funeribus necessaria, aut certe locabantur per eos qui *Libitinarii* inde appellati sunt, tanto majore quæstu, quanto plures moriebantur. *Torrentius. Libitinæ quæstus acerba.*] Quum multi in Autumno intereunt, quæstum faciunt ii, qui in funeribus procurandis sunt occupati, dicti *libitinarii* à *Libitina* fune- rum dea.

20. *Matutine pater.*] Janum invocat actionum civilium præsidem, laborumque auctorem. Quia autem per Janum credebatur accessus patere ad superos deos cæteros, precesque supplicum per eum, tanquam per cœli portas transmitti, primus omnium semper invocabatur. *Cruquius. Matutine pater.*] *A Matuta*, id est, aurora. *Seu JANE.*] Studiose observabant veteres, ut deos pluribus nominibus appellarent: uti in Carmine Sæculari ostendimus. Ita ergo hic quoque *Janum* invocat Poëta, & veteri quidem, ut arbitror, instituto. Nam cum *Janum* temporibus præesse crederent; tempus autem sit mensura motus; merito & nomen hoc illi accommodarunt, ab eundo dictum, ut ait Cicero lib. 2. De natur. Deorum: & tanquam principem quemdam, à quo inciperent & in quem desinerent omnia, coluerunt: ille anni & mensium, ille diei dominus habebatur, id quod à tergo & quod à fronte esset adspiciens;

aperiens item, & claudens universa; unde & *Jani* appellati transitiones per- viæ, ut fores ipsæ *Januæ*, ei consecratæ. Sed & clavem gestat, & dierum anni totius numerum manuum articulis exprimit: nunc biceps, nunc quadriceps pingitur: eademque ratione & bifrons & quadrifrons appellatur, quæquæ ver- sus respiciens. Denique cum talis sit; prima & extrema moderans, merito hanc vitæ urbanæ narrationem ab eo exorditur Horatius; *Matutinum* appel- lans *patrem*, ab ortu ipso, quæ cujusque diei pars præcipua est: unde & Macro- bius, *Janum*, inquit, *patrem vocamus, solem sub hac appellatione venerantes.* Ar- que ita etiam in Epistola ad *Quin- ctium*:

JANE Pater clarè, clarè cum dixit Apollo. Nam & in supplicando & in sacrifican- do antiqui *Janum* tanquam principem, ut dixi, præfabantur: nempe deorum antiquissimum, à quo omnium rerum factum esset initium. *Torrent. Audis.*] *Libentius* appellaris.

21. *Unde homines.*] A quo. *Operum primos.*] Satis ex prædictis apparet, quid hoc versu voluerit Horatius. Referrî tamen etiam poterit ad veterem Roma- norum consuetudinem, qua anni initio ipsis Kalendis Januarii auspicabantur artes quisque suas; ut toto anno agen- tes deum haberent propitium. Sic ergo à *Jano* auspicari Poëta voluit. *Tor- rentius. Operum vitæ.*] *Ev' Agi' dvoïr*, id est, vitæ operosæ, molestæ, & diffi- cilis, puta urbanæ. *Cruquius.*

23. *Romæ sponsorem.*] Quum Romæ sum, O *JANE*, tu cogis me esse fidejusso- rem, id est, pro altero spondere. *Me rap- pis.*] *Janum* (puto) alloquitur. ille enim diem moderans, cujusque diei actiones quoque moderari ac regere videbatur. *Rapis* igitur, inquit, *me responsorem*, id est, res ipsa cui præces interpellat, ut

pro

*Principium. Romæ sponforem me rapis : eia,
Ne prior officio quisquam respondeat, urge :*

25 *Sive Aquilo radit terras, seu bruma nivalem
Interiore diem gyro trahit, ire necesse est.*

*Post modò, quod mihi obsit, clarè certumque locuto,
Luctandum in turba : facienda injuria tardis.*

Quid vis insane, & quas res agis ? improbus urget

30 *Iratis precibus. tu pulses omne quod obsat,*

pro amico spondeam : urge igitur ut id alacriter præstem, neque officium meum quisquam desideret. *Spondendi* autem verbum generale, hic (opinor) pro *de* jubere accipitur. Quod autem *urges*, pro *urges*, probant Turnebus & Lambinus, ego nullo in codice repperi. Turneb. lib. 13. cap. 17. *Torrent.*

24. *Ne prior officio.*] Urge, ne quis me officiosior existat.

25. *Aquilo radit terras, &c.*] Sic Epod. xvi.

— *Ut neque largis*

Aquosus Eurus arva radat imbribus.

Eadem, ni fallor, ratione, qua *verrentes aquora venti, & remis vada livida verrent*, Lucretius & Virgilius dixerunt. *Torrent. Radit terras.*] Sive Aquilo fiat & devastat terras.

26. *Interiore diem gyro.*] Poëtarum more loquitur ; non quod ita sit, sed quod ita appareat : idem enim perpetuo solis cursus, neque ille longius æstate, quam hieme iter peragit ; sed quia ob terræ situm nunc paucioribus, nunc pluribus horis conspicitur, ideo & gyrum mutare fingitur. circulus autem quo centro propior, eo & interior, ac proinde etiam brevior. *Interiorem* itaque pro brevioris dixit Horatius, qualis est brumalis, æstivo oppositus. *Torrentius. Interiore diem.*] Sive bruma brevioris ambitudinem contrahit. *Ire necesse est.*] Ad spondendum pro altero.

27. *Post modo quod, &c.*] Ostendit damnum fortuitum & fori molestias, quæ sponsonem subsequi solent. *Postmodo* ergò mihi clarè locuto, id est, post-

Ad quam clarè, apertè & liberè de certa summa sponsonem feci, quod mihi obsit, & damno esse possit, luctandum in turba, &c. *Cruq. Postmodo, &c.*] Laborandum est mihi in turba id clarè & aperte locuto, quod mihi damnum affecit, spondendo nimirum. *Clare certumque locuto.*] Ut loqui eum convenit, qui pro altero spondeat, quod stipulando fieri consuevit, ut à Jædis nostris traditur. Notum autem illud Biantis, *Sponde, noxa præsto est.* *Torrent.*

28. *Luctandum in turba.*] Nimirum, ut alios antevertam, minus in rebus agendis alacres. *Cruquius. Tardis.*] Tardius euntibus ; scilicet dum propero.

29. *Quid vis insane?*] Verba hæc sunt, non ejus qui in turba pellitur (ut volunt omnes) sed cujus nomine Horatius sponsonem fecit : is enim fingitur monere Horatium, ei non esse luctandum in turba ad sponsonis causam disceptandam, sed recurrendum ad Mæcenatem, apud quem facile pellat quicquid obesse possit. *Improbis.*] Ut qui in urgendo Horatio nullam habeat rationem venti, tempestatis, &c. *Urget.*] Instat. *Cruquius. Quid vis insane.*] Mellius libri tres manuscripti :

Quid tibi vis, quas res agis insane ? improbus urget

Iratis precibus. —

Addam preces & pro obsecrationibus & pro execrationibus dici *Torr. Quid vis insane? & quas res agis?*] Verba sunt ejus qui ab Horat. properante in turba impellitur.

30. *Improbis urget Iratis precibus.*] *Omnino*

Ad Mæcenatem memori si mente recurras.

*Hoc jurat, & mellis est: non mentiar. at simul atras
Ventum est Esquilias, aliena negotia centum
Per caput & circa saliant latus. ante secundam
35 Roscius orabat sibi adesses ad Puteal cras.
De re communi scribæ magna atque nova te
Orabant hodie meminisses Quincte reverti.*

Impri-

Omnino scribendum est; *improbis urget, Iratus precibus.* Heinſius. *Iratis precibus.*] Diris precationibus. *Tu pulſes.*] Verba Poëtæ ſeipſum alloquentis, & ut illa quæ ſequuntur. *Torrent. Tu pulſes.*] O Horati, tibi licet pulſare quicquid obſtat eunti.

31. *Memori ſi mente recurras.*] Si recurras mente memoriã beneficiorum acceptorum.

32. *Hoc jurat & mellis eſt.*] Inquit Horat. hoc conſilium placet, & gratum eſt, mellis inſtat. *Cruquius. Hoc jurat.*] Reſpondet Horatius, hoc (nempe in turba jaſtari & male audire) eſſe ſibi voluptati inſtat mellis. *Atras.*] Obuſtorum ignes ac lumina, quæ mortuis ibidem ſepeliendis præferabantur. Vide lib. 1. Sar. v. 111. *Torrent.*

33. *Esquilias, aliena negotia centum.*] In Esquilias habitabat Mæcenas, quas *atras* appellat, vel quod olim erat plebis ſepulcrerum, vel quod eo veniens atris curis obruebatur.

34. *Et circa ſaliant latus.*] Omni ex parte inſiliunt.

35. *Sibi adesses.*] O tu Horati, ſibi eſſes advocatus ad puteal, id eſt, ad locum, ubi prætor jus dicebat. *Ad puteal.*] Sic Epift. III. ad Mæcenatem,

— Forum putealque Libonis

Mandabo ſiccis.

Fuit autem *Puteal* locus Romæ percelebris: cujus etiam meminit P. Viſtor, regione Urbis VI III. & de quo egregie Dionyſius antiq. Rom. lib. III. ubi de Atii Navii ſtatua in foro, ante curiam, non procul à ſicu ſacra ſive ruminali poſita loquens, eodem ferme loco inde

cotem ac novaculam, quibus Atius divinationi fidem aſtruxerat, deſoſſas ait; additque, *καλείται ἡ Φρέαρ ὁ τόπος τοῦ Πρωμυλων*, cum tamen *puteal* Romanis non *puteum* ſignificet, ſed *putei operculum*, hoc eſt, *Φρέαρ καλυμμεν*, non *Φρέαρ*, ut Dionyſius vertit. Rectius igitur Cicero lib. 1. de Divinatione: *Cotem autem illam & novaculam deſoſſam in comitio, ſupraque impoſitum puteal accepimus.* Quæritur quale illud *puteal*, ſive *putei tegmen* fuerit? nummi veteres quos ego ſervo aram coronatam repræſentant, adſcripto Scribonii Libonis nomine: quod ille aram hanc, ut ego arbitror, aut inſtituiſſet, aut inſtaurafſet forte in magiſtratu. Errant igitur qui tribunal fuiſſe prætoris volunt: verum illud affirmare auſim, loco illo qui *puteal* vocabatur fenora tractari quoquo modo ſolere. Aliiter enim auctores vix explicaveris. Ovidium in primis:

*Qui puteal Janumque timet, celerisque
Kalendas.*

Et Perſium:

Si puteal multa cautus vibice flagellat.

Denique M. Tullium pro Sextio; *Puteali & ſeneratorum gregibus inſtatus.* Vetus exemplar Horatii ſervo, cujus margini adſcriptum eſt, *puteal* locum fuiſſe, quo Senatores ituri in ſenatum convenire ſoliti. Cælius lib. 10. c. 17. *Torrent.*

36. *De re communi.*] Si de re communi ſcribæ conventum cupiebant, Horatium è ſcribarum numero ipſum fuiſſe veriſimile eſt. Decuriæ autem ſcribarum Romæ honeſtiſſimæ fuere. diſtin-

Imprimat his, cura, Mæcenas signa tabellis.

Dixeris, Experiar. Si vis, potes, addit, & instat.

40 *Septimus octavo propior jam fugerit annus,*

Ex quo Mæcenas me cæpit habere suorum

In numero: duntaxat ad hoc, quem tollere rbeda

Vellet iter faciens, & cui concedere nugas

Hoc genus: Hora quota est? Thrax est Gallina Syro par?

Matu-

distinctæ magistratum nominibus: alii enim prætorii, alii adilitii, alii quæstorii, alii aliter appellabantur. Quod autem additur magna atque nova, id magis incitat Poëtam, ut ad constitutum veniat. *Torrent.* De re communi.] De re, quæ ad rem publicam pertineat.

38. *Imprimat his, cura.*] Da operam ut Mæcenas subscribat. *Mæcenas signa tabellis.*] An de eo tempore loquitur, quo absentis Augusti Urbi præerat Mæcenas? aut etiam præsentis Cæsare signabat, ejus (ut quidam volunt) sigilli custos? Vide lib. III. Od. VIII. *Torrent.*

39. *Dixeris.*] Si dixeris, tentabo an velit subscribere?

40. *Septimus octavo propior.*] Septimus annus elapsus est, fere octavus, ex quo, &c.

42. *Duntaxat ad hoc.*] Expositio causæ finalis familiaritatis cum Mæcenate, qua faceret utitur, non tam ut molestias pro aliis intercedendi apud Mæcenate evitet; quam ut significet, quo ipso loco, sui que similes viri docti sint apud potentes & nobiles. *Cruquius.* Quem tollere rbeda.] Facturus iter communicat mecum, quem vellet recipere in rbedam.

44. *Hoc genus.*] Nugas hujus generis. *Hora quota est?*] Mæcenas me interrogat. *Thrax est Gallina Syro par?*] Hanc vulgaram lectionem libri nostri omnes tumentur. At Guil. Canterus, Nov. l. 4. cap. 12. *Thrax an Gallina,* in vetusto quodam codice legi admonuit primus. Antiquissimi codices non *Thrax*, sed *Threx* habent, aut *Trex*, de qua scriptura

diximus lib. III. Ode XI.

Me nunc Treffa Chloë regie.

Nam utroque modo recte scribitur. Hunc potro locum sic interpretor, ut *Gallina*, quod fatentur etiam veteres Grammatici, quemadmodum *Columbus* & *Palumbus* apud Suetonium, nomen proprium gladiatoris fuerit armaturæ Thracum: *Syrus* vero, ut & *Cilix* apud Juven. Sat. IV. contrariæ factionis, *Mirmillonum* scilicet, qui ab armatura Galliea etiam *Galli* dicebantur; ut *Thraces* alii, non solum quia parmas gestabant Thracii scuti genus, unde & *parmularii* dicti (quo vocabulo usus Suetonius Domit. cap. x. ut ibi docuimus) sed etiam gladios illius imitatione gentis. Denique Juven. Sat. VIII. utriusque factionis arma describens, cum ait:

Nec clypeo Græchum pugnantem aut falce supina.

Parmam Threcidicam, ut puto, & gladium intelligit, quo falcato nunc quoque *Thraces* utuntur. At contra *Mirmillones* à *Myrmidonum* fortissima *Græcorum* gente, mutato d in ll, ut cum pro *Odvo* & *Ulyssis* dicimus, appellari *Turnebus* censuit. Hi vero inter alia muniti erant galeis, quibus piscis effigies inerat. unde *Retiario*, inquit *Festus*, *pugnanti adversus mirmillonem combatatur, Non te peto, piscem peto, quid me fugis Galle?* neque negaverim, quin hi quoque gladiis scutisque ornarentur, sed Gallicis. Justum Lipsium in *Saturnalibus* vide hac de re latius dissertentem. *Torrentius.* *Thrax est Gallina.*] *Thrax* (quem ignavix causa gallinam nomi-

45 *Matutina parum cautos jam frigora mordent,*
Et quæ rimosa benè deponuntur in aure.
Per totum hoc tempus subjectior in diem & horam
Invidiæ. noster ludos spectaverat unâ,
Luserat in campo, Fortunæ filius, omnes.

50 *Frigidus à Rostris manat per compita rumor;*
Quicumque obvius est, me consulit: O bone (nam te
Scire, Deos quoniam propius contingis, oportet)
Num quid de Dacis audisti? Nil equidem. Ut tu

Semper

nominat) & Syrus, duo erant gladiatores.

45. *Parum cautos.*] Sunt parum cauti, qui sub finem Autumni utuntur adhuc veste æstiva.

46. *Et quæ rimosa.*] Quæ garrulis sine periculo possunt committi. *Rimosa.*] *Rimosam* vocat *aurem*, male tutam, quæ infusa non servet, ducta à vasis rimarum plenis, quæ hac atque illac perfluunt, metaphora: atque ita lib. I. Od. xxvii.

— *Quicquid habes, age,*

Deponi tuis auribus. —

Tutæ enim aures, rimosis oppositæ. Erant igitur, qui *rimosam* hic *aurem* pro male memori exponunt. Notandumque notari obiter à Poëta taciturnitatem Mæcenatis, qui ne familiarissimis quidem amicis suis Reip. secreta panderet. *Deponere* autem juris verbum est, pro custodiæ tradere: unde *depositum*. Torrent.

47. *Per totum hoc.*] Per totum hoc septennium fui magis ac magis invidiæ expositus.

48. *Noster ludos spectaverat.*] *Nostros* vocamus, & qui nobis propitii sunt, & qui nostri loci atque ordinis. aut ergo ad Mæcenatem hæc refertî poterunt, qui quod unâ forte cum Horatio aut ludos in theatro spectaverat, aut in campo Martio luserat, Poëtæ tamquam fortunatissimo omnes invidebant; aut ad vulgi sermonem per *lectorem* (ut vocant Grammatici, hic nostri vir subselli

Horatius repente Fortunæ filius effectus est, qui in intimam Mæcenatis amicitiam penetraverit. Vide Turnebum, lib. vi. cap. vii. *Torrent. Noster ludos spectaverat una.*] Noster Horatius (dicunt omnes invidi) Fortunæ filius: id est, homo felicissimus una cum Mæcenate versatus est in theatro, & in campo Martio.

49. *Luserat in Campo, Fortune filius omnes.*] Hoc sensu, Omnes inter se suffurrant ac murmurant, Noster una ludos spectaverat: Noster nuper omnes candidatos in campo eluserat. quibus enim voluit, commendatione sua profuit; cæteros elusit. *Heinsius.*

50. *Frigidus à Rostris.*] *Frigidum* vocat *rumorem* sive nuntium, non qui frigide ac leviter divulgetur, sed qui audientibus timorem atque horrorem adferat; moventibus scilicet sese barbaris adversus imperium Romanum: sic *frigida mors*. Daci autem iidem qui & Getæ, uti lib. III. Od. viii. notavimus. Ingeniose etiam è Rostris loco Urbis frequentissimo, veluti fonte aliquo, exortum rumorem, per vicos omnes deduci fingit. *Torrent. Frigidus à Rostris.*] Si quis rumor vanus vagatur.

51. *Me consulit.*] Me rogat. *O bone.*] Horati.

52. *Deos quoniam propius.*] Augustum & Mæcenatem.

53. *De Dacis audisti?*] Cum Dacis tunc bellum gerebant Romani. *Nil equidem.*] De Dacis nihil audio, inquit

Semper eris derisor. At omnes Di exagitent me,

55 *Si quidquam. Quid, militibus promissa, Triquetra Prædia Cæsar, an est Itala tellure daturus?*

Furantem me scire nihil, mirantur, ut unum Scilicet egregii mortalem atque silenti.

Perditur hæc inter misero lux, non sine votis;

60 *O rus, quando ego te adfficiam? quandoque licebit, Nunc veterum libris, nunc somno & inertibus horis, Ducere sollicitæ jucunda obliviam vitæ?*

O quando faba Pythagoræ cognata, simulque

Uncta

Horatius. *Ut tu.*] Sunt verba percunctoris.

54. *Exagitent me.*] Dii male me vexent.

55. *Si quicquam.*] *Audivi. Quid? militibus promissa.*] Quid? (inquit percunctor) utrum prædia militibus promissa daturus est Cæsar ex Sicilia, an ex Italia? *Militibus promissa.*] De metatione agrorum loquitur, quæ post bellum Philippense contigit, devictis Bruto & Cassio; de qua Sat. II. hujus libri, — *Videas metato in agello.*

Quamquam & ad colonias, ab Augusto deductas lege Julia, referri possit. sed illud malim. *Triquetra.*] *Triquetrum* appellamus, quod Græci *τρίγωνον*, ut & figuram ipsam triangularem *triquetram*. *Triquetra* autem Sicilia, sicut & *Trinacria* dicta, tribus promontoriis (*ἀναγὰς* vocant Græci) *Pachyno*, *Peloro*, & *Lilybeo* excurrentis in mare. Ovidius IIII. Fastorum:

Terra tribus scopulis vastum procurrit in æquor,

Trinacris à posita nomen adeptæ loci.

Torrent. *Triquetra.*] Sicilia dicta est *Triquetra* à tribus promontoriis.

59. *Perditur hæc inter.*] Consumitur dies inter hæc nugatoria. *Misero lux.*] Mihi in miseriis, sed non sine optatis.

61. *Nunc veterum libris.*] Tria enumerat vitæ rusticæ studiosis grata comoda: veterum lectionem, otium sive

lectionis intermissionem, & somnum: quibus in urbe sine interpellatione frui non licet. *Cruquius. Et inertibus horis.*] Quæ dantur joco, & otio.

62. *Ducere sollicita jucunda obliviam vitæ?*] *Sollicitam* cum dicit, vitam urbanam intelligo, ob continuas in urbe molestias; cujus litterato ruris otio semel oblivisci posse optat. *Torrent. Ducere sollicita jucunda obliviam vitæ.*] Hujus vitæ urbanæ sollicitudines oblivisci.

63. *O quando faba Pythagoræ cognata.*] Festivissimus ac urbanissimus auctorum, cum Pythagoræ de faba sententiam traducere hic urbane vellet, qui ex eadem & origine, & eodem natam tempore cum homine eam asserebat; fabam, non hominis cognatam è Pythagoræ sententia, sed præter expectationem, Pythagoræ cognatam vocavit. Quod urbanus, & magis falsum. *Heinsius. Faba Pythagoræ cognata.*] Inter varias opiniones curâ fabis abstinere præceperit Pythagoras, non postremo loco habetur, quod, ut inquit Plinius, mortuorum animæ sint in eis: qua de causa parentando utique faba assumitur. Varro etiam ab hoc Flamine ea non vesci tradit; quoniam in flore ejus litteræ lugubres reperiuntur. Huc ergo alludit Horatius, *Pythagoræ fabam cognatam* vocans. ille enim cognatas esse animas statuit quocumque tandem transmississent. Possent etiam ad nascendi quamdam similitudinem referri. Nam

summus

Uncta satis pingui ponentur oluscula lardo?

65 *O noctes cœnæque Deum! quibus ipse, meique,
Ante Larem proprium vescor, vernasque procaces
Pascolibatis dapibus. prout cuique libido est,*

*Siccat inæquales calices conviva, solutus
Legibus insanis; seu quis capit acria fortis*

70 *Pocula, seu modicis humescit lætius. ergo
Sermo oritur, non de villis domibusve alienis,
Nec malè necne Lepos saltet; sed, quod magis ad nos
Pertinet, & nescire malum est, agitamus: UTRUMNE
Divitiis homines, an sint virtute beati;*

Quid-

summus auctor Theophrastus, principium germinandi in faba membri instar habere tradit, idque etiam in cicere & lupino cerni. *Torr. Faba Pythagoræ cognata, simulque.*] A faba Pythagoras abstinuit, quasi sibi cum ea cognatio aliqua esset, veritus ne in fabam aliquam animus paternus immigrasset.

64. *Ponentur.*] Apponentur.

65. *O noctes cœnæque Deum.*] Deorum omnia læta, tranquilla, suavia, secura: tales autem, semota ambitione ac metu, rusticorum & somni & cœnæ. Turnebus lib. XIII. cap. XVII. & lib. 17. cap. 17. *Torrent. O noctes cœnæque.*] O nocturnæ curæ suaves & jucundæ, quales erant deorum cœnæ.

66. *Ante Larem proprium.*] Antequam domesticum & familiarem. *Vernasque procaces.*] Audaculos servos domi nostræ natos.

67. *Libatis dapibus.*] Ingeniose quidem Turnebus lib. VI. cap. VII. hoc ad veterum religionem refert: qui teste Varrone apud Nonium, & Plutarcho de Fortuna Romanorum, cœnæ particulam Lari sacram in focum mittebant; quod *in patellam dare* dicebant ac *libare dapes*. Sed tamen Lambino potius assentior. De vernis enim loquitur, qui herilis mensæ reliquiis pascebantur, & ferre quidem accumbentium, & manu sumtis. *Torrent. Libatis dapibus, prout*

cuique.] Dapibus à me prius degustatis & leviter tactis.

68. *Siccat inæquales calices.*] Tunc inæquales calices siccantur, cum, qui plus potest bibere, plus bibit: qui minus potest, non cogitur; sed animo suo obsequitur, nec supra vires suas bibit. at ubi lex eadem omnibus bibendi imposita est, huic parere tenentur ex æquo, pusilli, timidique potatores cum valentissimis & promptissimis: & tunc æquales omnibus calices hauriuntur. *Siccat inæquales calices.*] Ebibit calices inæqualiter plenos, pro suo quisque arbitratu. *Inæqualeis.*] Quantum quisque velit, suo nempe, non magistri arbitrio. *Insane autem bibendi leges* apud Plinium extremo lib. XIII. *Torrent.*

69. *Insanis: seu quis capit.*] Per leges præfinitum erat convivis à bibendi Magistro, quantum quisque biberet. *Acria fortis.*] Grandia pocula.

70. *Seu modicis.*] Seu modico potu delectatur. *Modicis humescit lætius.*] Tales potatiunculæ illæ Socraticæ, seu Platonicæ, si mavis, de quibus Gellius xv. capite II. Macrobius II. cap. ult. *Torrent.*

71. *Sermo oritur.*] Sermo convivalis, in cœna rustica.

72. *Lepos.*] Nonnulli codices *Nepos* habent: in veteri tamen libro adscriptum, *Lepos Cæsaris archimimi nomen.*

75 *Quidve ad amicitias, usus, rectumne trahat nos;
Et quæ sit natura boni, summumque quid ejus.*

*Cervius hæc inter vicinus garrit anileis
Ex re fabellas. nam si quis laudat Arelli
Sollicitas ignarus opes, sic incipit: Olim*

80 *Rusticus urbanum murem mus paupere fertur
Accepisse cavo, veterem vetus hospes amicum.
Asper, & attentus quæsitis, ut tamen arctum
Solveret hospitii animum. quid multa? neque illi
Sepositi ciceris nec longæ invidit avenæ;*

85 *Aridum & ore ferens acinum semesaque lardi
Frustra dedit, cupiens varia fastidia cæna
Vincere tangentis malè singula dente superbo:
Quum pater ipse domus, palea porrectus in horna,*

Esset

placet. *Torrent.* Lepos saltet.] Lepos insignis saltator, Augusti scurra.

75. *Usus, rectumne.*] Utilitas, an honestas.

76. *Summumque quid.*] Et quid sit summum bonum.

77. *Garrit aniles.*] Cervius jucunde narrat vulgares fabulas.

78. *Ex re fabellas.*] *Ex re*, id est, pro re nata: ut *pro loco, pro tempore* dicimus. *Virg.*

Pro re pauca loquar. —

vel *ex re*, quia audientibus utilissimæ, atque ad persuadendum etiam maximis in rebus efficacissimæ, præsertim cum ad multitudinem habetur oratio; rametsi per se inanes illæ ac stolidæ videri possint. *Torrent.* *Ex re fabellas.*] *Ex usu.* *Arelli.*] An forte amicum suum Arellium Fuscum nobilem oratorem oblique taxat? *Torrent.* *Arelli.*] Cujusdam avari nomen Arellius.

79. *Ignarus opes.*] Non expertus, quantas secum curas trahunt amplæ divitiæ. *Sic incipit.*] Cervius sic incipit. *Olim.*] Quondam.

81. *Cavo.*] Angusto cubili.

82. *Asper & attentus.*] Laboriosus,

nondelicatus. *Ut tamen arctum.*] Ita tamen, ut animum parcum laxaret hospitiiis, id est, hospitibus accipiendis.

83. *Neque illi Sepositi ciceris.*] Libri non pauci legunt ille: sed nihil puto mutandum. Est autem Hellenismus. ut *Sat. III.*

Et morbi miror purgatum te illius. — *Virgilius:*

Jussitæne prius mirer belline laborum? *Torrent.* *Hospitiis.*] Hospitibus: abstractum, ut ajunt Grammatici, pro concreto: sic & vigiliæ, præsidia, &c. pro vigilibus, præsidariis. *Cruquius.*

84. *Sepositi ciceris nec longæ invidit avenæ.*] Hellenismus. Invideo cum genitivo casu; pro quo Latini dicerent: Neque invidit illi sepositum cicer, neque longam avenam, sed liberaliter ei apposuit.

85. *Aridum & ore.*] Acinum defecatum.

86. *Cupiens varia fastidia.*] Cupiens varietate eduliorum depellere urbani fastidia muris, dente superbo singula degustantis.

88. *Quum pater.*] Cum mus rusticus stratus in palea hujus anni.

89. *Esset*

Effet ador loliumque, dapis meliora relinquens :

90 Tandem urbanus ad hunc, Quid te juvat, inquit, amice,
Prærupti nemoris patientem vivere dorso?

Vis tu homines urbemque feris præponere silvis?

Carpe viam, (mibi crede) comes: terrestria quando
Mortaleis animas vivunt sortita, NEQUE ulla est

95 Aut magno aut parvo leti fuga. quo bene circa, bone
Dum licet, in rebus jucundis vive beatus :

VIVE memor, quàm sis ævi brevis. Hæc ubi dicta

Agrestem populère, domo levis exsilit. inde

Ambo propositum peragunt iter, urbis aventes

100 Mœnia nocturni subrepere. jamque tenebat

Nox medium cœli spatium, quum ponit uterque

In locuplete domo vestigia: rubro ubi cocco

Tincta super lectos canderet vestis eburnos,

Mul-

89. Effet ador.] Nec hoc quoque otiosum. Eo enim frumenti genere, farre scilicet, quod ador & adorem vocabant, usus est populus Romanus annis trecentis; auctor Plinius; ut l. III. Od. III. notavimus. quamquam ut hoc obiter dicam, farris nomen, non ador ipsum, sed adoris pollinem significare videtur Aufonio;

Mox ador atque adoris de polline pulviscum far.

& apud veteres, si Varro credimus, de omnibus frugibus dicebatur. Torrent. Effet ador.] Ederet ador farris genus. Dapis meliora relinquens.] Relinquens dapes meliores.

91. Prærupti.] Nemoris alti.

92. Feris præponere.] Desertis regionibus.

93. Comes.] Comitare in me urbem. Terrestria quando.] Quandoquidem terrestria animalia mortales habent animas. Horatius: vel ex Atheorum sententia: vel in persona muris urbani & ceterarum animantium (homine excepto) ista loquitur.

94. Mortaleis animas.] Id vetus o-

mnis Philosophia negavit, & recentiores plerique, præsertim post Aristotelem, impie affirmarunt, perinde ac si homo nihil differret à beluis. Tritum autem Poëtis argumentum, ob vitæ brevitatem atque incertitudinem, hilare ac jucunde vivendum esse: in quo sapissime noster versatur Horatius: & graviter Plinius lib. VII. Is demum profecto vitam æqua lance pensabit, qui semper fragilitatis humane memor fuerit. Torr.

95. Aut magno.] Nobili aut ignobili. Quo bone circa.] Quocirca ô bone.

97. Hæc ubi dicta.] Postquam hæc verba muris urbani, murem rusticum impulerunt vitæ genus commutare.

100. Nocturni.] Noctu.

101. Ponit uterque In locuplete domo vestigia.] Lucr. initio lib. v.

— Inque tuis nunc

Fixa pedum pone pressis vestigia signis. Virg. III. Georg.

— Vix summa vestigia ponat arenam. ductum] volunt à gladiatoribus. Torrent.

102. Cocco.] Purpura.

103. Canderet.] Notanda verbi proprietas.

- Multaque de magna superessent fercula cæna,*
 105 *Quæ procul exstructis inerant hesternæ canistris.*
Ergo ubi purpurea porrectum in veste locavit
Agrestem: veluti succinctus cursitat hospes,
Continuatque dapes, nec non vernaliter ipsis
Fungitur officiis, prælambens omne quod affert.
 110 *Ille cubans gaudet mutata sorte, bonisque*
Rebus agit lætum convivam, quum subito ingens
Valvarum strepitus lectis excussit utrumque.
Currere per totum pavidæ conclavæ; magisque
Exanimis trepidare, simul domus alta molossis
 115 *Personuit canibus. tum rusticus, Haud mihi vita*
Est opus, hæc, ait, & valeas: me silva carusque

Tutus

prietas. *Candere* enim & *candescere* non ad colorem tantum referuntur; sed & ad igneam illum splendorem, qui in accensa quavis materia cernitur, ut *candens ferrum*; *carbo*, *favilla*, ac similia. Pulcre igitur Flaccus *candentem rubro cocco vestem* depingit, ob ardorem scilicet purpuræ. *Torrent. Canderet vestis.* Splenderet stragula vestis.

105. *Exstructis.*] Alte cumulatis. ram enim repositis epulis impleri canistra poterant, quam mensæ ipsæ: unde *struices patinariæ* Plauto. Peculiare enim convivii vocabulum: unde & *structores* inter officia mensarum. *Torrent. Exstructis inerant.*] In canistris ordine dispositis & exornatis.

106. *Ergo ubi porrectum.*] Cura, sedulitas & studium muris urbani, ut apparatu, magnificentia & dapibus hospitem suum accipiat, ad ruris odium inducendum, & urbis amorem persuadendum. *Cruquius. Porrectum in*] Murum rusticum extentum vel accubentem.

107. *Veluti succinctus.*] Instar servi ad ministrandum expeditus. *Hospes.*] Mus urbanus.

108. *Continuatque dapes.*] Dapes dapibus accumulatur. *Vernaliter ipsis.*] Sic quidem nostri codices: usus tamen ob-

tinuit, ut Horatium secuta ætas, *vernitis* & *verniliter* diceret. Tacitus quoque lib. III. *Hist. vernile dictum* pro scurtili ac procaci dixit, qualia esse servulorum solent. *Torr. Vernaliter.*] Officiose in morem vernarum.

109. *Prælambens.*] Non displicet quidem, ut prægustantis munere functum dicat: mallet tamen ligurritorem significari: quales fere sunt vernulæ. poterat & ideo prælambere, ut suoprius, quam convivæ palato satisfaceret. *Torrent. Prælambens.*] Prægustans.

110. *Ille cubans gaudet mutata sorte.*] Mus rusticus porrectus in stragula purpurea gaudet sorte mutata. *Bonisque rebus agit lætum convivam.*] Ob res jucundas præbet se lætum convivam.

111. *Cum subito ingens.*] Hic vide momentaneæ fluxæque voluptati quam parum sit didendum.

112. *Lectis excussit.*] Lectis discubitorii.

113. *Currere.*] Currebat.

114. *Exanimis trepidare.*] Metu perturbati, magis trepidabant. *Simul*] Simul atque. *Molossis.*] Canibus Epiroticis à Molossacivitate Epiri, ubi canes robusti gignuntur.

115. *Tum rusticus.*] Mus rusticus.

116. *Et valeas.*] Valeat hæc vita urbana,

Tutus ab insidiis tenui solabitur ervo.

hana, turbulenta & timoris plena. *Ca-* | 117. *Ervo.*] Ervum, est species legu-
rusque.] Caverna, ubi ante habitabat. | minis.

SATYRA VII.

Horatius inducit servum vehementer dominum suum increpantem, quod aliter vivat, quam promiserat aut præ se ferat.

JAM dudum ausculto, & cupiens tibi dicere servus
 Pauca, reformido. Davusne? Ita, Davus, amicum
 Mancipium domino, & frugi, quod sit satis: hoc est,

Ut

1. **J** *Amdudum ausculto.*] Exordium
 Comicum, ex interrupto, puta ab
 officio servi cordatoris & in he-
 rum suum benignioris: ait enim se pa-
 tienter audire quid dicat, imperet, ve-
 lit; se quoque videre quid medietur,
 quid agat, non audere tamen se ei,
 quod novit, indicare. *Cruquius.* *Au-*
sulto.] Audio te loquentem. *Servus.*
 Existens in servitute. *Jamdudum auscul-*
to.] Non Davo hoc tribuo, sed Horatio:
At cupiens tibi dicere servus Pauca re-
formido. hoc sensu:

Senferat Horatius servulos suos aliquid
 dicturire, & attentus aliquantisper se-
 derat, ut expectaret quidnam vellet.
 Sed cum videret, neminem eorum pro-
 loqui, pertaxus moræ, ipse silentium
 abruptit: &, Quin hoc agitis, inquit,
 Jam enim dudum est, cum ausculto.
 Hic Davus, cui loquendi partes à reli-
 quis datæ fuerant: atqui quo minus lo-
 quar facit, quod ea, quæ dicenda ha-
 beo, pace tua fortasse dici nequeunt.
 Tum Horatius: Quid? Davusne est,
 qui paucis me volebat? Ita respondet
 servus, ipse Davus ille, quem tu tanto-
 pere diligis: nec id immerito. Est enim
 frugi in tantum, quantum servo neces-
 se est. Non dico, nimis. Cum enim
 vetus querela sit, maximas virtutes non
 diurnare, metuo, ne & tu, si me supra
 modum frugi dixeris, verearis, ne ante
 diem tantis virtutibus mancipium, tibi
 mors ereptura sit. Hoc enim volunt
 urbanissima illa:

— *Et frugi quod sit satis: hoc est,*
Ut vitale putes. Rutgerf.

2. *Reformido.*] Non ignorabat enim
 domino suo eam vitæ & morum turpi-
 tudinem auditu fore injucundam: id-
 circo ait servus, reformido: perinde ac
 si velit significare libertate ei opus esse
 ad libere loquendum (*ruquius.* *Davus-*
ne.) Num Davus audet hæc loqui? in-
 quit dominus suus. *Ita, Davus.*] Ita
 est, ego Davus servus tibi utilis cupio
 te paucis convenire.

3. *Mancipium domino & frugi quod sit*
satis: hoc est, ut vitale putes, &c.] Hic
 interpretes *mancipium frugi*: quod satis
 esse possit ad persuadendum tibi, me
 vita dignum esse. Erat enim domino-
 rum in servos vitæ necisque potestas.
 At ego hero, non servo, illa verba puto
 tribuenda.

— *hoc est, Ut vitale putes: age, liber-*
tate Decembri, utere.

Ut conscius sibi herus tractationis &
 querelæ servi sui, quem jam in summa
 temporis libertate expostulare secum
 velle videbat; nimirum inquit, id est,
vitalia mihi amputare velle. Commemo-
 ratio enim tuæ frugalitatis, quantum
 satis est, ut ais, beneficii loco servata,
 ut & apud Comicum servus ait; expro-
 bratio quædam est. *Putare* autem pro
 amputare, ille idem poëta dixit: in si-
 milibus enim more poëtico per *âQui-*
ps (i.e. syllaba perditur, ut Maro, *Pone*
meum, pro depone. *Schoëtus.* *Et frugi,*
quod sit satis.) Servus, inquam, tanta
 fruga-

Ut vitale putes. Agè, libertate Decembri,

5 Quando ita majores voluerunt, utere: narra.

Pars hominum vitiiis gaudet constanter, & urget

Propositum: pars multa naxat, modò recta capeffens,

Interdum pravis obnoxia. fæpe notatus

Cum tribus anellis, modò læva Prifcus inani

Vixit,

frugalitate præditus, ut me meo merito
judicare possis vitalem, id est, meliore
vita dignum, nempe libertate. *Frugi
quod fit satis.*] Sic frugi, ut nihil nimis,
ne immodice se jactet: & quia vulgo
creditur, insignite probos immatura
fere morte extinguï; jocosè addit, ut
vitale putes: hoc est, ut superstitiem spe-
res, nec tali mancipio ante diem prive-
ris. *Frugi.*] Sobrii potissimum ac parci,
& qui opera sua utiles sunt, maxime
cum de servis loquimur, eo vocabulo
notantur. Talem se Davus iste prædicat.
Turneb. lib. 18. c. 27. *Torrent.*

4. *Agè, libertate Decembri.*] Hoc
mense Decembri, cum Saturnalia cele-
brentur, inquit dominus, servis loqui
licet, quicquid libet. *Libertate Decem-
bri.*] *Saturnalia*, quòd ex Macrobio aliif-
que auctoribus notum est, in Decem-
brem mensem incidebant: quibus, quòd
servi pro dominis se gererent, & hi vi-
cissim servilibus muneribus fungeren-
tur, ut, memores iisdem sese ortos esse
feminibus, nec natura, sed conditione
distare, moderatius imperarent; recte
Horatius, *Agè*, inquit, &c. Et de *Sa-
turnalibus* quidem multa dicere otiosi
hominis sit, adseribam tantum Dionis
locum de Narcisso Claudii Cæsaris li-
berto lib. 1. x. Hic enim ad exercitum
A. Plautii missus, cum ascensu ducis
tribunali, alioqui milites aggredere-
tur; illi indignabundi acclamare tritum il-
lud, *Idò Saturnalia. Moris enim*, inquit,
*erat, ut Saturnalia habitu dominorum ce-
lerent servi.* Nec verò servis tantum ma-
jor tunc permiffa licentia: sed ceteri
quoque homines toto mense Decembri
seriabantur. *Torrent.*

6. *Pars hominum.*] Exorditur ab alio-
rum vitiiis, ut tutius securusque tandem
ad herum veniat. *Torrent.* *Pars.*] Verba
servi. *Constanter.*] Pertinaciter. *Et urget.*] *Per-
severat in consilio suscepto.*

7. *Naxat.*] Instabilis est, huc illuc flu-
ctuens. *Recte capeffens.*] Virtutes se-
quens.

8. *Pravis obnoxia.*] Vitiiis obnoxia.

9. *Cum tribus anellis.*] *Anulorum* o-
rigo, teste Plinio, è Græcia fuit, sera ta-
men; siquidem Hiæci temporibus nul-
la illorum fit mentio, & signandi qui-
dem causâ inventos fuisse Macrobius
tradit lib. vii. cap. xiiii. primum sin-
gulos, eosque ferreos: quos, augefcen-
te luxu, qui Senatores erant aut equi-
tes, libertis reliquere, sumtis ipsi zu-
reis. Sed Plinius ad ornatum referre ma-
luit: cunctanter initio sumtos narrans,
ac lævis tantum manibus quo magis oc-
culerentur; quamquam alii, quo minus
impedirent, id factum voluere: Gel-
lius vero l. x. & cap. x. ex Appione, ideo
primum sinistra manus digitum, qui
minimo est proximus, anulo decora-
tum ait, quòd ab anatomicis repertum
sit, nervum quemdam tenuissimum ab
eo digito ad cor usque pervenire. Cre-
vit autem una cum luxuria numerus.
Et tres quidem suo seculo, ut multos
ponit Horatius; at Plinius, demto me-
dio reliquos omnes digitos eis onerari
solere sua ætate ostendit. Vide Alex. ab
Alex. lib. ii. cap. xix. *Torrent.* *Cum tri-
bus anellis.*] Annulos plures gestasse,
turpe fuit. *Modò læva Prifcus.*] Vixit ali-
quando sine ullo annulo, quem in sini-
stra manu gestare mos erat, quia manus
sinistra otiosior est, & propterea minus
in illa

10 *Vixit inæqualis, clavum ut mutaret in horas:*

*Ædibus ex magnis subito se conderet, unde
Mundior exiret vix libertinus honestè.*

*Jam mæchus Romæ, jam mallet doctus Athenis
Vivere, Vertumnis, quotquot sunt, natus iniquis.*

15 *Scurra Volanerius, postquam illi justa chiragra*

Con-

in illa annuli atteruntur, quam in dex-
tra.

10. *Inæqualis.*] Sibi non constans.
Clavum mutaret.] Nunc scilicet angu-
stioze, nunc latiore utens: illud mode-
stix, hoc luxus indicium: ut priore li-
bro Sat. vi. notavimus. *Torrent. Clavum
ut.*] Clavum, aut latum, aut angustum.
vide Sat. 6. lib. i.

11. *Ædibus ex magnis subito.*] Ex do-
mo plena dignitatis subito migraret in
domum abjectam.

12. *Mundior exiret.*] Unde, id est, ex
qua exiret paulo elegantior. *Honestè.*]
Decenter.

13. *Jam mæchus Romæ.*] Inconstan-
tix nota ab instituto & vitæ modo, non
sine obliquo crimine luxus Romani, &
commendatione Athenarum à discipli-
nis liberalibus. *Cruquius. Doctus Athe-
nis.*] Sic, demto uno, nostri omnes.
Turnebus doctor maluit, ego contra sen-
tio. *Doctores* enim fere Grammaticos
vocabant. At Priscus iste, Senatorii or-
dinis erat: qui modo Romam profere-
bat, ob adulterarum copiam ipse mæ-
chus; modo Athenas, ubi doctrinam,
quam præ se ferebat, disserendo inter
eruditos probare posset. Turneb. l. 13.
cap. 17. *Torrent. Doctus Athenis.*] Pri-
scus Orator fuisse dicitur.

14. *Vertumnis.*] Ex Turnebi lib. 13.
c. 17. sententia, *Vertumnis* edidit Lam-
binus, ut *Portumnus, Autumnus*, parum
refert. Illud vero non rectè, irato, sive
iniquo *Vertumno* natum dici, qui mobi-
li esset ingenio, qui secum pugnaret, qui
sententiam mutaret in horas: nam Ver-
tumno ipso nihil varium magis aut mu-
tabile; cum omnia in se vertat, ut pul-
cherrima quadam Elegia Propertius ce-

cinit, servato semper decoro; in quo
deficit Priscus homo vanus ac levis. Be-
ne itaque Tibullus:

*Talis in ætherio felix Vertumnus olympo
Mille habet ornatus, mille decenter ha-
bet.*

Donatus in Adelpbos ad ea Comici
verba; *Quæ res tibi vertat male: & rursus
ad illa: Dii bene vortant: Quia sepe res
aliter eveniunt, quam vel optamus vel opi-
namur, cujus eventus nobis ratio non cou-
stet; vertendi illam in utramque partem
potestatem Vertumnus tribuit; quem Prisco
propitium fuisse negat Horatius. Torrent.
Vertumnis.*] Vertumnus Deus est ani-
mum vertens, ad omnes figuras & for-
mas opportunus, unde multiformis &
mutabilis apparet. Quamobrem qui in-
constantes sunt, & mobili ingenio, di-
cuntur nati iratis Vertumnis. *Quotquot
sunt.*] Quotquot sunt Vertumni, non
quod multi essent Vertumni, sed quia
Vertumnus varie depingebatur, modo
arator, seminator, messor, modo plan-
tator, fossor, &c.

15. *Justa chiragra.*] Stephanus mira-
tur Horatium, primam in hac voce cor-
ripere ausum; imo vix hoc illi verisimi-
le videtur: ita ut credat illum *chiragra*
scripsisse; quum Græci Poëtæ *χίρρα* non
minus dicant, quam *χίρρα*. *Justam chi-
ragram* Lambinus vult dictam esse mag-
nam, gravem & omnibus numeris ab-
solutam: quemadmodum dicimus, ju-
stum exercitum, justum Poëma, &c. Sed
cur *justam*, in sua prima & usitatissima
significatione non accipimus: ut quem-
admodum *juste pœna* dicuntur, sic et-
iam *justa*, quæ pœnas justas & meritas
sumi, appelletur. Sic Naso, Trist. lib. 5.
eleg. 9.

Contudit articulos, qui pro se tolleret, atque
 Mitteret in pyrgum talos, mercede diurna
 Conductum pavit. quanto constantior idem
 In vitiis, tanto levius miser, ac prior ille,
 20 Qui jam contento, jam laxo fune laborat.
 Non dices hodie, Quorsum hæc tam putida tendant,
 Furcifer? Ad te, inquam. Quo pacto pessime? Laudas
 Fortu-

Vidi ego naufragiumque viros & in æ-
 quore mergi:

Et nunquam dixi justior unda fuit.

Stephan. *Iusta chiragra.*] *Iustam* vocari
 malim, scilicet morienti ob ingluviem
 immisissam, quam ex aliorum sententia,
 veram ac legitimam. De articulari au-
 tem morbo loquitur, qui ab affecta
 corporis parte nomen mutat, & nunc
 podagra, nunc chiragra est, Græce
χίραγρα. Sed & contigit pro contudit
 scriptum repperi in veteribus membra-
 nis. *Torrentius.* *Iusta chiragra.*] Chira-
 gra gravis & suis numeris absoluta.

16. *Tolleret atque.*] Ex alveo sumeret.

17. *In pyrgum.*] E duodus optimis
 codicibus nostris: hic *simum*, ille *phi-
 mum* habet; & adscriptum, id est, *pyr-
 gum* vel *fitillum*, instrumentum ligneum,
 cui imponitur tessera, ne falli possit cum
 quo luditur. Latini sane *curriculum* vo-
 cant, ut ex Martiale observavit Tur-
 nebus, lib. vi. cap. 111. Ceterum quia
φίμω Græci inter organa, quæ *κὺβη-
 τήριον* vocant, referunt, ut videre est a-
 pud Pollucem non uno in loco. *πύργον*
 Vero ea significatione non temere repe-
 rias; hic quoque hoc vocabulum adul-
 terinum puto, & legendum *phimum*.
 uti & prisca legisse videntur interpretes.
Fritillum autem appellat Seneca & Ju-
 ven. sed *arcam* Persius Sat. 111. Vide
 Guil. Canterum Novar. lect. lib. 7. c. 8.
Torrent. *In pyrgum.*] In vasculum ex
 quo ad evitandum dolum tali ab alea-
 toribus in alveum conjiciebantur, ne si
 manu jacerentur, lufores fraudem com-
 mitterent.

18. *Quanto constantior.*] Quod ait
 Poëta, quanto quisque assiduo vita usu
 in vitiis obfirmatior est, tanto levius
 esse miserum; id verum quidem opinio-
 ne laborantis, vix enim se miserum esse
 sentit: re ipsa tamen ut turpior, sic &
 inferior multo est, quam ille qui interdum
 sapit & recte agit, modo se conti-
 nens, modo remittens, neque umquam
 pedem firmans, sed natanti similis, ut
 paulo ante dixit. *Torrent.*

19. *Tanto levius miser.*] Tanto minus
 miser. *Ac prior ille.*] Mallem, ac prior
 illo. Nec silere possum in melioribus co-
 dicibus legi *acrior illo*, ut causam red-
 dat, quare *levius miserum* dixit, nempe
 qui alacrior in proposito persistat. Tur-
 neb. lib. 13. cap. 17. *Torrent.* *Illo.*] Illo
 Prisco.

20. *Qui jam contento.*] Modo ita con-
 tendit funem, ut periculum sit ne rum-
 patur, modo nimis laxat, id est, in
 omni vitiorum genere volutatur.

21. *Non dices.*] Verba sunt heri, *Puti-
 da tendant.*] Verba rancida & audita
 injucunda.

22. *Ad te.*] Respondet servus. *Quo
 pacto.*] Loquitur herus. *Laudas Fortu-
 nam, &c.*] Multis, inquit, laudibus ef-
 fers divitias antiquas non amplas, sed
 modicas, quæ vitæ frugaliter susten-
 tandæ satis esse possint. commendas an-
 tiquum vivendi modum simplicem, fru-
 galem: at si Deus tamen aliquis tibi è
 malis erepto, ea quæ tantopere laudas,
 largiatur ultro, credo te recusaturum.
Cruquius. *Laudas.*] Sunt verba Davi ad
 herum.

- Fortunam & mores antiquæ plebis, & idem,
 Si quis ad illa Deus subito te agat, usque recuses:
 25 Aut quia non sentis, quod clamas, rectius esse;
 Aut quia non firmus rectum defendis, & hæres,
 Nequicquam cæno cupiens evellere plantam.
 Romæ rus optas: absentem rusticus urbem
 Tollis ad astra levis. si nusquam es fortè vocatus
 30 Ad cœnam, laudas securum olus: ac, velut usquam
 Vincit eas, ita te felicem dicis amasque,
 Quòd nusquam tibi sit potandum. jusserit ad se
 Mæcenas serum sub lumina prima venire
 Convivam: Nemon' oleum feret ocys? ecquis
 35 Audit? cum magno blateras clamore, fugisque.

Mil-

23. Antiquæ plebis.] Mores antiquorum hominum. Et idem.] Et tu idem.

24. Subito te agat.] Si sine tuis votis ad illa te compellat. Usque recuses.] Valde recuses.

25. Quod clamas.] Quod asseris.

26. Non firmus.] Non stabilis. Et hæres.] In luto hæsit. Hæres Nequicquam.] Hoc est, ita tecum pugnas, ita te tibi involvis, ut quid dicas, quo te vertas, ut ex his rebus te vindices, omnino tibi sit incertum. Cruquius.

27. Cæno cupiens evellere plantam.] Notum Græcorum proverbium, *ἐν τῷς πηλῆς πόδας ἔχων*, de his qui molestiam aliquam jam superarunt. Turneb. lib. 13. cap. 17. Torrent. Evellere plantam.] Cupiens ex vitiorum gurgite emergere, laudas.

28. Romæ rus optas.] Quando Romæ es. Rusticus urbem.] Quando es rure.

29. Levis.] Inconstans.

30. Laudas securum.] Vitium domesticum. Velut usquam.] Quasi, quo vocaris, eò coactus & invitus eas.

31. Amasque.] Estque tibi jucundum.

32. Potandum.] Epulandum. Jusserit.] Si jusserit.

33. Serum sub.] Sero, paulo ante ve-

spereum. Sub lumina prima.] Idem ferme, quod *supremo sole*, quodve ad *facem primam*: ac tale etiam illud Juvenalis Sat. x.

— *Pereundum est ante lucernas.*

sed in Repub. occupati fere tardius accumbabant; ut hic Mæcenas; quare serum addidit Horatius. Torrent.

34. Nemon' oleum feret ocys?] Mira hic descriptionis varietas. Sunt qui pertinaciter cum hiatu, *Nemo oleum*; & mox, *audit*, legi debere affirmant. Ego absque contentione in uno atque altero vetustissimo codice sic scriptum attestor;

— *Nemon' oleum fert ocys? en quis*

Audit. —

pro *et quis*, vel *ecquis*, aut *hec quis*: quam scripturam veram puto. *Oleum* autem pro unguento dixit, ut *ungor olivo*. Sat. 6. *Nemon' oleum.*] Verba sunt heri ad Mæcenatem properantis. Cœnaturi oleo ungebantur.

35. Magno blateras.] Sed & cameli cum voces edunt, *blaterare* dicuntur. auctor Festus. Torrent. *Blateras.*] Inepre clamas. *Fugisque.*] Placet: sic tamen ut damnare nolim, quod in quinque libris repperi, *surisque*. Torrent. *Fugisque.*] Ad cœnam festinas.

36. Mil-

*Milvius & scurræ tibi non referenda precati
Discedunt. etenim fateor, me dixerit ille
Duci ventre levem: nasum nidore supinor:
Imbecillus, iners, si quid vis, adde, popino.*

40 *Tu, quum sis quod ego, & fortassis nequior, ultrò
Insectere velut melior, verbisque decoris
Obvolvās vitium? quid, si me stultior ipse
Quingentis emto drachmis deprnderis? aufer
Me vultu terrere: manum stomachumque teneto,*

— 45 *Dum, quæ Crispini docuit me janitor, edo.
Te conjux aliena capit, meretricula Davum.
Peccat uter nostrum cruce dignius? acris ubi me
Natura incendit, sub clara nuda lucerna*

36. *Milvius & scurræ.*] Fieri quidem potest, ut *Milvius* scurræ nomen sit, ab ave rapacissima sumtum. Euerant autem hi cum Horatio cœnaturi; quos à Mæcenate invitatus, mala multa imprecantes, reliquerat, suo tunc victuros succo. *Torrent. Et scurræ tibi.*] Parasitri, qui erant apud te cœnaturi. *Referenda.*] Multa mala.

37. *Etenim fateor.*] Davi sunt verba, non Horatii. *Dixerit ille.*] Vetus locutio, pro dixerit fortasse aliquis; ò *Deivæ*, ut loquuntur Græci. *Torrent. Ille.*] Aliquis dixerit.

38. *Duci ventre.*] Me ventri indulgere. *Nasum nidore supinor.*] Sic nostri omnes, non *supino*: adscriptumque in uno, ut *facere odorantes solent*. *Torrent. Nasum nidore supinor.*] Nasum habeo *supinum* ad suavem odorem obsonii percipiendum.

39. *Quid vis.*] *Lambinus* recte si *quidvis* edendum censuit. est enim vetus scriptura; & meo quidem iudicio, particula *si*, abundat: ut *Epod. 1.*

Quid nos quibus te vitæ sic superstitæ.
Popinones autem, teste *Nonio*, vel ipsi tabernarii sunt, vel qui se totos *popinis* dedunt. *To. Popino.*] *Popinarum* amator.

40. *Tu.*] *Here. Ego.*] *Servus* nimirum.

Quæ-
41. *Insectere.*] *Debesne me insectari? Verbisque decoris.*] *Vocabulis* virtutis, vitium tuum tegas?

42. *Stultior ipse.*] *Alii leg. stultior ipso.*

43. *Aufer.*] *Noli me vultu terrere.*

44. *Stomachumque teneto.*] *Irâ comprime.*

45. *Crispini docuit.*] *Philosophi.* vide *Sat. 3. lib. 1.*

46. *Te conjux.*] *Te, qui herus meus es.*

48. *Natura incendit.*] *Naturalis & vehemens libido. Sub clara nuda lucerna.*] *Nihil* muto; *teste* enim *lucerna* *ludere*, *Martialis* inquit. atque ita de *Messalina* *Juvenalis*:

*Obscurisq; genis turpis fumoq; lucernæ
& sane cum scortilla ista fere in fornicibus agerent, unde & fornix pro lupanari, non mirum si etiam de die lucernis utebantur. neque hic quicquam occultioris scientiæ. nam quod ante lenonum ædes laureatas lucernæ suspendebantur, id tunc solenne erat, cum nova aliqua meretricula prosti tuebatur, ut ex Tertulliano constat, & ex hoc Juvenalis loco è *Sat. VI.**

Ornentur postes & grandi jamna lauro.
Lucerna tamen, quod in tribus codicibus reperri, damnare nequeo: cum oblocum illum lib. 1. *Sat. 11.*

Altera nil obstat; Cais tibi poene ridere est
U

Quæcumque excepit turgentis verbera caudæ,
 50 Clunibus aut agitavit equum lasciva supinum;
 Dimittit neque famosum, neque sollicitum, ne
 Ditiior, aut formæ melioris mejat eodem.
 Tu, quum projectis insignibus, anulo equestri,
 Romanoque habitu, prodis ex iudice, Dama
 55 Turpis, odoratum caput obscurante lacerna,
 Non es, quod simulas? metuens induceris, atque
 Altercante libidinibus tremis ossa pavore.
 Quid refert, uri virgis ferroque necari?

Aucto.

Ut nudam. —

tum quod togatæ ac palliolatæ fere inducantur meretriculæ. atque ita Juven.

Ipsæ lacernatæ cum se jactarent amicæ.

Torrent. *Sub clara nuda lacerna.*] Sub linea veste tam tenui, ut meretrix quasi nuda videretur.

49. *Caudæ.*] Mentulæ tumentis.

50. *Clunibus aut agitavit.*] Aut superincubando me clunibus agitavit, velut equo insidens.

51. *Dimittit neque.*] Me missum facit illæsa fama.

52. *Mejat eodem.*] Cum eadem coæt.

53. *Tu cum projectis insignibus, &c.*

— *Caput obscurante lacerna.*]

Ut lateret ille, insignia dignitatis, nempe anulum deposuerat; & libertatis, nempe togam, quæ Romanus habitus Poëtæ dicitur, & tunc in usu erat saltem apud digniores: & sic in servili habitu: nempe sine toga, quæ ingenuorum. præterea caput lacerna involutus ut lateret, quod expressit, per caput obscurante lacerna, non quod servorum lacerna atra esset. Ferrarius. *Tu, quum.*] Tu here. *Projectis insignibus.*] Insignia civis Romani toga, senatoris latus clavus, equitis anulus, quem ob hoc equestrem vocat Poëta. Quam autem flagitiosum fuerit sine his in publico conspici, inter alios docet Gellius lib. xiii. cap. xx. *Projectis insignibus.*] Ornamentis

equestribus depositis. Non sunt autem hæc ita accipienda, quasi Horatius significet, se equitem esse Romanum; sed edicuntur tantum, ut intelligamus plebrosque dominos servis suis esse deteriores & nequiores; utpote qui turpissimis libidinibus servientes, multa se indigna, suæque personæ indecora, perpetiantur & perferant. Lambin.

54. *Romanoque.*] In toga. *Prodis, ex iudice, Dama.*] Quum tu vestitum servilem sumis (ne ab aliis agnoscaris) & & ex Iudice factus es Dama, servus infamis. Non es, &c. *Ex iudice Dama Turpis, &c.*] Hoc est, cum tu, vel eques, vel unus ex selectis iudicibus, comesabundus, quo turpitudinem celes, servili habitu prodis, an aliud quam servus es? Torrent.

55. *Odoratum caput.*] Caput odoribus delibutum. *Lacerna.*] Pallio obsoleto.

56. *Inducereis.*] Inducetis in ædeis mulieris.

57. *Altercante libidinibus.*] Pugnantem metu cum libidine. *Tremis ossa.*] Habes ossa trementia.

58. *Quid refert.*] Quid interest utrum eas gladiator auctoratus (id est, obligatus pretio) virgis uri, (id est, verberandus & gladio necandus) an mœcherus clausus in arca turpi. Quasi diceret, quid interest inter gladiatorem & adulterum?

95. An-

Auctoratus eas; an turpi clausus in arca,
 60 *Quod te dimisit peccati conscia herilis*
Contractum; genibus tangas caput? éstne marito
Matronæ peccantis in ambos justa potestas?
In corruptorem vel justior? illa tamen se
Non habitu, mutátve loco, peccátve supernè,

Quum

59. *Auctoratus eas.*] Hunc locum priore editione Lambinus nec bene distinxerat, nec, ut decuit, explicaverat. Melius multo Turnebus lib. I. cap. xx. Sed & nos quoque symbolam demus. Qui igitur neque vires ostentandi causa, neque pœnæ nomine in arenam descendebant, sed accepta mercede se lanistæ ad ferrum dabant, instar militum, proprie *auctorati* dicebantur: & *auctoramentum* tam ipse actus ille, quam inde nata obligatio, ac merces etiam qua conducti tenebantur. varie etenim hoc vocabulo usi sunt auctores; non de gladiatoribus tantum, sed quavis etiam alia simili pactione. Erant autem leges durissima, ut non ex hoc tantum Poëtæ nostri, sed & Petronii Arbitri loco persimili apparet, *uri, cruciari, verberari, ferro necari*, & siquid aliud adjiceretur. Hinc Juven. Sat. xi.

Scripturus leges & regia verba lanistæ.
 Nec mirum repertos fuisse, qui in tantam servitutem se venderent. ingenti enim pretio sæpe conducebantur: præsertim notiores, & qui jam rude donati fuerant; uti & milites, si emeriti forte reposebantur. *Torrent.*

60. *Quo te.*] In quam arcam. *Conscia.*] Ancilla.

61. *Contractum.*] Demisit te contractum, propter arcam angustias. *Éstne marito Matronæ peccantis in ambos.*] Meliores libri *in ambo*, ut Sat. III. *Jurjurando obstringam ambo.* Totus autem hic locus mihi sane difficilis est. Et de mariti quidem in deprehensos adulteros potestate lib. I. Sat. II. diximus: verum ea qualiscumque fuerit narrato jam periculo, in quo superveniente marito a

adulter fuerat, rogat, ane hoc saltem ipse fateatur, æqualem aut etiam majorem (quanto scilicet deterius peccat corruptor) irrogari sibi posse legibus pœnam? quo veluti confesso; Et tamen mulier, inquit, quamvis facilius veniam sperare possit, non ultro te ambit: non, quo occultius tuis potiatur amplexibus, aut matronalem mutat habitum, aut ab ædibus discedit, aut veluti in sublimi posita palam etiam & in conspectu peccat; cum te metuat potius, nec fingenti forte amorem optime fidat: at tu, illa insipientior, sciens videntisque servili te supplicio exponis, & furenti domino, hoc est, marito (invicem enim *dominos* se appellant conjuges) & rem, & vitam, & quod gravissimum est, famam quoque committis; & quoties forte evaseris, toties iterum discrimen incurres. *Torrent.*

62. *In ambos.*] In adulterum & adulteram.

63. *In corruptorem vel justior?*] In adulterum.

64. *Non habitu.*] Illa non mutat matronæ habitum. *Mutatve loco.*] Nec se mutat, ut ad domum tuam veniat. *Peccatve superne.*] *Supernè* peccare, quæ haud dubie germana lectio est, (neque enim assentior viro erudito Pet. Nannio *supine* pro *superne* conjicienti) ex Turnebi sententia interpretor lib. 2. c. 18. ut *superne* partem locumve superiorem significet: vocabulum, inter alios auctores, Vitruvio frequens. Atque ita lib. xi. Od. ult.

— *Album mutor in alitem*

Superne. —
 Et, *Supernum Tusculum*, loco edito situm.

65 *Quum te formidet mulier, neque credat amanti.
Ibis sub furcam prudens, dominoque furenti
Committes rem omnem, & vitam, & cum corpore famam.*

Evasi? credo metues, doctusque cavebis.

Quæres, quando iterum paveas, iterumque perire

70 *Possis. ò toties servus. quæ bellua ruptis,
Quum semel effugit, reddit se prava catenis?
Non sum mæchus, ais. neque ego herculè fur, ubi vasa
Prætereo sapiens argentea. tolle periculum,
Fam vaga profiliet frenis natura remotis.*

75 *Tune mihi dominus, rerum imperiis hominumque
Tot tantisque minor, quem ter vindicta quaterque*

Impo-

tum. *Torrent. Peccatve superne.*] Non vult incubare tibi subjacenti. vel non palam peccabit, ut vult Eras. *Superne.*] Quasi levius. Erasmus putat *superne* pro externè positum, quasi dicat, non peccat palam. Et sanè Poëta conatur ostendere mulierem imbecillitate, non dedita opera peccare. *Glaveanus. Peccatve superne.*] Accipio pro invereconda, nec vultu erubescente, ut in verecundia solet: quæ res bonæ indolis est signum. *Schottus.*

65. *Amanti.*] Neque credat tibi dicenti, te eam amare.

66. *Ibis sub furcam.*] Consulto dabis te in miseram & detestandam servitutem, quod nemo servorum facit, imò ne gladiatorum quidem quisquam, qui non dato, sed accepto pretio, se operamque suam addicit emptori. *Cruquius. Ibis sub furcam.*] Feres furcam in collo, ut servus: unde dictus est furcifer, qui talem furcam circumtulit. *Prudens.*] Sciens. *Dominioque furentis.*] Libidini furiosæ, quæ tibi imperat, concedes te, tuaque omnia.

68. *Evasi?*] Evasisti periculum? *Metues.*] Ironice, id est, non metues. *Doctusque cavebis.*] Doctus periculo tuo cavebis.

69. *Quæres, quando.*] Imo cogitabis quo tempore illa te iterum admittat, ut paveas, & pereas.

70. *O.*] Exclamatio in indignitatem libidinis, quæ toties ex homine libero servum facit. *Cruquius. O toties servus.*] Quoties in adulterio deprehenderit.

73. *Sapiens, &c.*] Cautus, vel mihi sapiens. *Tolle periculum.*] Tolle metum pœnæ.

74. *Vaga profiliet.*] Proclivis ad vitium.

75. *Tune mihi dominus.*] Tune te mihi dominum esse dicis, qui me nequior es, & durior servis servitutem? *Rerum imperiis.*] Pecuniæ, libidinis, gloriæ, metus, &c.

76. *Minor.*] Inferior. *Quem ter vindicta.*] Tribus modis servos ex justa servitute manumittit solere, *consu.* *vindicta, testamento,* ex M. Tullii Topicis, in eumque librum Boëtii Severini commentariis, omnibus notum est. His ergo modis plenam libertatem assequabantur. *Vindicta* autem ratio vel præcipua erat, à Vindice quodam P. Poplicolæ, aut ut alii volunt Vitelliorum servo, ob conjurationis indicium primo publice manumisso, originem, & ut gravissimi auctores tradunt, etiam no-

*Imposita haud umquam misera formidine privet?
Adde supra dictis, quod non levius valeat. nam
Sive vicarius est, qui servo paret, uti mos*

80 *Vester ait, seu conservus: tibi quid sum ego? nempe
Tu mihi qui imperitas, aliis servis miser, atque
Duceris, ut nervis alienis mobile lignum.*

*Quisnam igitur liber? Sapiens, sibi que imperiosus:
Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula ter-
rent:*

men adeptæ. Erudite igitur Horatius hunc præcipue modum expressit, ob Prætoris præsentiam ceteris efficaciorerit. Verum de ipsa *manumittendi per vindictam* forma, nonnihil ambigitur. Nam præter domini voluntatem, qui servi caput raso vertice manu tangens, eumque in orbem vertens sive circumagens, HUNC HOMINEM, inquit, LIBERVM ESSE VOLO; ad prætoris assensum, cum diceret, AIO TE LIBERVM MORE QVIRITIVM; accedebat etiam lictoris opera, qui accepta à Præto vindicta, quam plerique *virgulam*, Persius etiam *festucam* vocat, ea caput servi pulsabat, ut & faciem actergum manu. Quo factò, ac relato in acta manumissi nomine, liber factus, accepto pileo discessit. *Torrent. Vindicta.*] Virga, qua prætor servum liberabat.

77. *Imposita haud umquam.*] Capiti sæpius imposita. *Privet.*] Possit liberare.

78. *Quod non levius.*] Quod superioribus par est.

79. *Sive vicarius.*] In magnis familiis alii aliis honestius serviunt, omnes tamen servi habentur. Lepide igitur Davus, postquam herum etiam suum servire demonstravit, rogat eum quo nomine sibi appellandus: an *conservus*, ut se mutuo appellare ordinariam præstantes operam solent: an *vicarius* magis, sic enim alteri servo servire ac subesse iustus vocabatur, οὐδ' οἰκίτης οἰκίτης, ut recte vertit Theophilus Justi-

Respon-

niani Institutionum interpres lib. IV. *Torrent. Si vicarius est, &c.*] Soletis vos disputare, utrum servus servi sit dicens vicarius, an conservus? cum tu igitur mihi imperites & aliis servias, (id est, vitiis, & furiosæ libidini) quid? conservus ne sum ego tuus, an vicarius? *Uti mos Vester ait.*] Duo codices, ut est *mos*. Male mori enim personam tribuit, nec displicet, quod ex suis exemplaribus asseruit Cruquius,

— *Uti mos*

Vester agit.

pro observat. *Torrent.*

82. *Duceris ut nervis.*] Traheris alia potestate velut imaguncula quæ ex ligno facta certis nervis sua sponte movetur. *Ut nervis alienis mobile lignum.*] Recte Muretus, & Lambinus (nam aliam lectionem qui ex se comminiscuntur frustra sunt, & doctissimo Poëtæ injuriam faciunt) non ad turbinem scutica impulsus hoc referunt: sed ad ea opera, quæ occultis fiducialis intensa, per se moveri videntur, quæ *υδρῶν αἰσῶν* & *αἰτῶν αἰσῶν* & *αἰτῶν ἰνῶν* vocant Græci. Gellius etiam lib. XIV. cap. I. *υδρῶν αἰσῶν* inventa à Ctesibio quodam, ut Vitruvius tradit. Turneb. lib. 2. cap. 18. *Torrent.*

83. *Quisnam igitur, &c.*] Concludit ex Stoicorum sententia. *Sapiens, sibi que imperiosus.*] Vetus lectio, pro *sibi* qui imp. ut ante vulgo legebatur. *Sapientis* autem vocabulum, ut à Crispini janitore

- 85 *Respondere cupidinibus, contemnere honores
Fortis & in seipso totus teres atque rotundus,
Externi ne quid valeat per leve morari:
In quem manca ruit semper fortuna. potesne
Ex his ut proprium quid noscere? quinque talenta*
- 90 *Poscit te mulier, vexat, foribusque repulsum
Perfundit gelida: rursus vocat. eripe turpi
Colla.jugo. Liber, liber sum, dic age. non quis:
Urget enim dominus mentem non lenis, & acreis
Subjeetat lasso stimulos, versatque negantem.*
- 95 *Vel quum Pausiaca torpes insane tabella,*

Qu

janitore audiverat, Stoicorum more
usurpat Davus, alitet vero ex sua perso-
na paulo ante,

— Ubi vasa

Prætereo sapiens argentea,
pro vastro scilicet, & non incauto, qui-
que callide omnia observet. Notum
Diogenes: Solus sapiens liber. Gul.
Canterus Nov. lect. lib. 4. cap. 12. *Tor-
rent. Sibique.* Qui sibi suisque affecti-
bus imperat.

85. *Respondere fortis.* Hellenisimus.
Hæc autem proluxior expositio Stoicæ
sententiæ, paucis hoc modo reddi po-
test: liber est, qui neque dejicitur adver-
sis; neque prosperis effertur, &c. *Cru-
quius. Respondere cupidinibus.* Fortis ad
respondendum, id est, ad oblitendum
cupidinibus.

86. *In seipso totus.* Est totus in se
conversus, & ex se pendens, non è for-
tuna, nec foras spectans & vergens. nam
figura rotunda in se tota collecta est, ni-
hilque in ea angulis eminet, quod for-
tunæ & injuriæ sit obnoxium, & in quo
quidquam externum hæere possit, in
levi & conglobata convexitate. Vide
Turneb. lib. 2. cap. 18. *In seipso.* Tale
illud Persii:

Nec te quaesieris extra.

Notandaque in primis tam expressa Vit-
gillii imitatio;

*Securus mundi instar habens, teres atque
rotundus,*

Externe nequid labis per devia sidat.

Torrent. *Teres atque rotundus.*] Totus
æquabilis & perfectus, ut rotunda fi-
gura.

87. *Externi ne quid valeat.*] Ne quid
externum cum commoveat. *Per leve
morari.*] Ne quid possit quasi per lave
lignum, sive marmor hæere. est Me-
taph.

88. *Manca ruit.*] Debilis fortuna.

89. *Ex his.*] Ex his quæ dixi *Ut pro-
prium quid noscere?*] Quod possis vere
fateri tuum esse?

91. *Perfundit.*] Per risum scilicet aut
contentum. *Torrent. Perfundit gelida.*] *Per-
fundit* aqua gelida repellit à fori-
bus.

92. *Non quis.*] Non potes dicere te
esse liberum, qui servis libidini.

93. *Dominus mentem.*] Libido, do-
minus crudelis.

94. *Lasso stimulos.*] Tibi lasso. Est Al-
legoria ab equis ducta. *Negantem.*] Li-
bido vexat te negantem servire.

95. *Vel quum.*] Quum admiraris ta-
bulam à Pausia pictam. *Pausiaca torpes
insane tabella.*] Talia & illa:

— Stupet Albius ære.

Cum stupet insanis acies fulgoribus. —

Quodque huic loco simillimum est,

P P

Suspen

*Qui peccas minis, atque ego, quum Fulvii Rutubæque
Aut Placidejani contento poplite miror
Prælia, rubrica picta aut carbone; velut si
Re vera pugnent, feriant, vitentque moventes*
100 *Arma viri. nequam & cessator Davus: at ipse
Subtilis veterum iudex & callidus audis.
Nil ego, si ducor libo fumante: tibi ingens
Virtus atque animus cœnis resposat opimis.*

Obse-

*Suspendit vultum picta mentemque ta-
bella.*

Epist. ad Augustum. De *Pausia* autem pi-
ctore nobili præter *Varronem* Plin. xxxi.
cap. i. & xxx. cap. xi. *Torrent.*

96. *Atque ego.*] Quomodo peccas
minis, quam ego? *Quum Fulvii Rutu-
bæque.*] Quum gladiatorum prælia con-
templor picta in pariete. *Fulvii Rutubæ-
que Aut Placidejani.*] Nihil dubitan-
dum, quin hæc trium gladiatorum sint
nomina. præsertim cum ex *Lucilii* ver-
sibus, non uno in loco, & à *Cicerone*
& à *Nonio* relatis, de *Placidejano* hoc
constet, aut *Pacidiano* potius; nam ut-
roque modo in vetustis quoque mem-
branis scriptum reperiri. *Erasmus* ta-
men in *Chiliadibus* tres radios pi-
ctores his nominibus notari existimat.
male. vide si lubet *Tutnebum* lib. viii.
cap. xiiii. *Lambino* autem non assen-
tior sic distinguenti:

Qui peccas minis? atque ego cum, &c.
ut atque pro atqui positum sit. hæc enim
mutatio evitari poterit, si, servata ve-
teri lectione, particula *cum* C majuscu-
la scribatur, aut (quod malim) inter-
rogatio post verbum *viri* ponatur. *Tor-
rentius.*

97. *Contento poplite.*] *Miser* est.
nam ad decertantium gestus refero. &
Virgilius x.

— *Proiecto dum pede l. ego*

Aptat se pugnae. —

*Proiecto enim pede, idem ferme quod
contento poplite, seu extento. ut 111.
Georg. Virg. &c.*

Contenta cervice ferunt. —

pro alta atque erecta. *Vetusti* codices
fere *contento* habent; male. *Torrent.* *Con-
tento poplite miror.*] Gladiatores pugnant
altero poplite contento, altero leviter
inflexo.

98. *Rubrica picta aut carbone, &c.*] *Rubrica* est terra rubei coloris & minio
proxima.

99. *Feriant vitentque.*] Cum ferunt,
proprie *petere* dicuntur: cum vitant, *de-
clinare* aut declinatione defugere. unde
& *petitiones*. *Pingi* autem gladiatoria
munera solere atque proponi publice,
docet nos *Plinius* lib. xxx. xv. cap. vii.
Torrent.

100. *Nequam & cessator.*] Dicor à te
servus nequam & piger.

101. *Audis.*] *Callidus* diceris.

102. *Nil ego, si ducor.*] Non dubito,
quin hic respexerit *Juvenalis* initio
Sat. xi.

Atticus eximie si cœnat, lautus habe-
tur:

Si Rutulus, demens. —

Nulla igitur hic ironia, sed ex vulgi sen-
tentia loquitur: & *responsum* idem erit,
quod *respondere*. *Horatius* tamen hoc
verbo aliter semper utitur; ut *responsum*
cupidinis, *palato*, *fortuna*. *Lector* co-
gitet. *Torrent.* *Nil ego, si ducor, &c.*] Si
libi vel placenta vapore delector, ho-
minem nihili, (id est, nullius pretii)
me dicis esse. *Tibi ingens.*] Tu sapiens &
magnanimus habetis, si cœnas opiparas
contemnas. Est Ironia. Nam herus
suus tam imbecillus & nullius virtutis
fuit,

- Obsequium ventris mihi perniciosius est. cur?
- 105 Tergo plector enim. qui tu impunitior, illa,
 Quæ parvo sumi nequeunt, quum opsonia captus?
 Nempe inamarefcunt epulæ sine fine petitiæ,
 Illusique pedes vitiosum ferre recusant
 Corpus. an hic peccat, sub noctem qui puer uvam
- 110 Furtiva mutat strigili? qui prædia vendit,
 Nil servile gulæ parens habet? adde, quod idem
 Non horam tecum esse potes, non otia recte
 Ponere, teque ipsum vitas fugitivus & erro,
 Fam vino quærens, jam somno fallere curam;
- 115 Frustrâ. nam comes atra premit, sequiturque fugacem.
 Unde

fuit, ut cœnas opimas contemnere non potuerit.

104. *Obsequium ventris.*] Luxuria. *Perniciosus est.*] Mihi quam tibi perniciosius.

105. *Tergo plector enim.*] Vapulo. *Qui tu impunitior.*] Sic libri nostri M.S. omnes nulla mutatione, nisi quod in duobus, versus sequens sic legitur,

Quæ parvo sumi nequeunt obsonia captas?

In uno præterea, *Quæ pro auro, non Quæ parvo.* Torrent.

106. *Quæ parvo sumi nequeunt.*] Quæ magno constant.

107. *Inamarefcunt epulæ.*] Epulæ non sapiunt, vel ructum acidum generant. *Sine fine petitiæ.*] Quæ immoderate appetuntur.

108. *Illusique pedes.*] *Illisique* legendum esse, contendit Guil. Canterus l. 6. cap. 30. *Illusique pedes.*] Pedes fraudati bono alimento propter incontinentiam in victu recusant, &c. *Vitiosum.*] Corpus morbosum.

109. *Sub noctem qui, &c.*] Peccatne puer, qui sub noctem data strigili furtiva uvam accipit?

111. *Gulæ parens.*] Gulæ serviens.

112. *Non horam tecum.*] Ostendit hec, se multo puniri acerbius, ut qui

non corpore modo, sed etiam labore animo. *(Cruquius. Non horam tecum.)* Adeo es inconstans, & in varia distractus. *Recte, &c.*] In re seria & honesta.

Non horam tecum esse potes, non otia recte

Ponere: teque ipsum vitas fugitivus & erro, &c.]

Fugitivus is est, qui animo non revertendi fugerit: Erro autem qui non quidem fugit, Ulpiani verba sunt, sed frequenter sine causa vagatur, & temporibus in res nugatorias consumptis, serius domum redit. Quum ergo dicit Horatius, *Non horam tecum esse potes*, de fugitivo, qui animo non revertendi à se exierat: *Non otia recte ponere*, de Errone dixit. Rurgerf.

113. *Teque ipsum.*] Tu teipsum fugis, tecum pugnans, es præsens absens. *Fugitivus & erro.*] Vetus haud dubie scriptura, quam sequor. Differunt enim *fugitivus & erro*, ita inter servos comparati, ut inter milites *desertor & emanfor*. Quomodo autem quis seipsum fugiat, lib. 11. Od. xvi. annotavimus. *Torrent. Ut erro.*] Ut servus vagabundus, aliquando ad Dominum revertens.

114. *Fallere curam.*] Lenire curam.

115. *Comes.*] Ipsa cura.

*Unde mihi lapidem? Quorsum est opus? Unde sagittas?
Aut insanit homo, aut versus facit. Ocyus hinc te
Ni rapis, accedes opera agro nona Sabino.*

116. *Unde mihi lapidem?*] Unde mihi sumam lapidem? inquit herus irascens propter servi orationem nimis liberam. *Quorsum est.*] Sunt verba servi. *Unde sagittas.*] Herus ira incensus sagittas etiam petit.

117. *Aut insanit homo.*] Verba sunt servi. *Aut versus facit.*] Aut Poëtarum more furit. *Ocyus hinc te.*] Herus minatur servo, se illum missurum in Sabinos, sic ut ex servo urbano efficiatur servus rusticus & abjectus.

118. *Accedes.*] Accedes nonus ad

octo servos operarios, quos misi in agrum Sabinum. *Opera agro.*] Cum familiaris aut urbana essent aut rustica, deterior habebatur ruri servientium conditio; quod fere victi opus facerent. Hinc facitissima illa Tranionis & Grunionis apud Plautum altercatio, initio Mostellaris; ille enim urbanus, hic rusticus. *Torrent. Opera agro nona Sabino.*] Opera in hoc loco, ut sæpe apud Ciceronem, hominem significat fordidum, & vilis conditionis.

S A T Y R A VIII.

Horatius Fundanium amicum suum interrogat, qualis Nasidieni fuit cœna, cui ipse interfuerat.

UT Nasidieni juxit te cœna beati?
Nam mihi quærenti convivam, dictus here illic
De medio potare die. Sic, ut mihi nunquam

1. **U**T Nasidieni.] Notum Nasidii bellis civilibus, etiam ex veteri nummo, nomen; de quo Appianus. sed quis Nasidienus hic fuerit ignoro. sunt qui *Catii* cognomen fuisse velint. non recte. putidum & ineptum cœnarum ostentatorem fuisse, Sermo hic cum Fundanio (de quo lib. 1. Sat. x.) habitus, lepidissime demonstrat. Illis non assentior qui primum versus aliter edidere,

Ut te Nasidieni juxit cœna beati? vel,

Nasidieni qui juxit te cœna beati?

Reclamant enim exemplaria: & secundo loco Anapæsto uti potuit Horatius; ut primo Georg. Virgilius:

Fluviorum rex Eridanus. —

Nisi quadrissyllabum hic esse malis, nempe duos Spondæos, ut alibi, *vindemiatur.* quod verius est. Turneb. lib. 3. cap. 3. & lib. 20. cap. 34. *Torrent. Ut Nasidieni.*] Quomodo te cœna divitis

Nasidieni delectavit. *Beati.*] Bona in dicta ajunt Jæti quod beant, id est, beatos faciunt: & *beatus*, ut inquit Varro, qui multa bona possidet. Vel *Beati eipavixōs*, quasi infelicis & miseri, ut qui nesciat rebus suis uti; sed eas corrumpi potius & perire, quam frui velit. *Cruquius.*

2. *Dictus here illic De medio potare die.*] Here pro heri citatur à Prisciano, atque ita Juvenalis Sat. 111.

Res hodie miror est here quam fuit.

Solemnia autem convivia maturius aspiciantur, ut lib. 1. Od. 1. notavimus. Accedat Juven. Sat. xi.

-- *Ad has epulas solito maturius ibat.*

Torrent. Dictus here illic.] Dictus es mihi heri illic apud Nasidienum à meridie potare.

3. *Sic, ut mihi nunquam.*] Sic me juxit (inquit Fundanius) ut nunquam libentius cœnarim.

4. *Da.]*

In vita fuerit melius. Da, si grave non est,

5 *Quæ prima iratum ventrem placaverit esca.*

*In primis Lucanus aper leni fuit Austro
Captus, ut aiebat cœnæ pater. acria circum
Rapula, lactucæ, radices, qualia lassum
Pervellunt stomachum, sifer, alec, fœcula Coa.*

10 *His ubi sublatis, puer alte cinctus, acernam
Gausape purpureo mensam perterfit, & alter*

Suble-

4. *Da.*] Dic habent manuscripti omnes. *Da* substituit aliquis cui Virgilianum illud elegantius visum est, *Sed tamen iste deus qui sit, da Tityre nobis.*

Torrent. *Da* (*si grave non est.*) Dic ô Fundani.

5. *Iratum.*] Tale illud è Sat. II.

Latrantem stomachum bene leniet.

Notumque illud Plautinum :

Fames & mora bilem in nares concidunt.

Torrent. *Iratum ventrem.*] Famelicum ventrem.

6. *Lucanus aper.*] *Umbro* laudat *Catius*, *Laurentem* damnat fortassis *Nasidienus* nimio Austro jam corruptum, ac pœne putidum excusat; ob eamque causam tot cinctum rebus apponit quæ non cœnæ initio, sed lassato jam ventriculo præberi consuevissent: ut hujus libri Sat. II. vidimus. Turneb. lib. 20. cap. 34. Torrent. *Leni fuit Austro.*] *Lucanus* aper captus fuit Austro leniter flante, ex quo carnes putrescunt & teneriores redduntur.

7. *Cœnæ pater.*] *Præfectus* & rex conviviî, *Nasidienus*. *Acria circum.*] *Rapula* aceto condita. Turneb. lib. 20. cap. 34.

9. *Pervellunt stomachum.*] *Provocant* stomachum languentem. *Sifer, alec, fœcula Coa.*] *Sifer* esse vult *Andreas Matthiolus* id quod Græci *σίζογγυ*, *Gallio chery*, *Germani girtim*. Belg. *Suzcker wortelkens*, appellant. cujus radix, ut auctor est *Plinius*, stomachum excitat, fastidium absterget: & lib. XIX. cap. v.

Inter medica, inquit, dicendum *sifer*, id ipsum *Tiberius* nobilitavit, flagitans omnibus annis à *Germania*. *Gelduba* appellatur castellum *Rheno* impositum, ubi generositas præcipua. De *alece* autem copiose item Sat. IV. ubi *Catius* *facem* vocat, quæ hic *fœcula* nominatur. *Torrent*. *Sifer.*] *Genus* pastinacæ, *Anglis Skirwoort*. *Fœcula Coa.*] *Fœcula* est genus condimenti, quod purum profuit ex crassiori sedimento vini *Coi*.

10. *Puer alte cinctus.*] *Servus* ad ministrandum bene expeditus. *Acernam.*] *Acernis* autem mensis prima, post citrius gloria. de quibus *Plinius* lib. XV. cap. XV. ut de citriis lib. XIII. cap. XVI. *Torrent*. *Acernam.*] *Terfit* mensam, ex acere arbore factam.

11. *Gausape purpureo.*] *Similis* *Lucilii* versus :

Pupureo terfit tunc latas gausape mensas. *Antiquissimi* autem teste *Prisciano* lib. VII. hic *gausapes*, hæc *gausapa*, hoc *gausape* & *gausapum*, unde plurale *gausapa*, dixere. *Petronius* etiam *gausapia*. auctor est *Plinius* lib. VIII. cap. XLVIII. *tunicam* etiam lati clavi sua atate in modum *gausapæ* texti cœpisse; caloris ut credo causa; quare & in castris non amiciendi tantum, sed & tegendi gratia illa utebantur: hic vero tergendis, apud *Martialem* etiam tergendis mensis servit lib. XIV.

Nobilis villosa tegant tibi gausapa citrum.

Citrum enim pro mensa citrea dixit. *Torrent*. *Gausape purpureo, &c.*] *Panno villosa.*

- Sublegit quodcumque jaceret inutile, quodque
 Posset cœnanteis offendere: ut Attica virgo
 Cum sacris Cereris, procedit fuscus Hydaspes,
 15 Cæcuba vina ferens: Alcon, Chium maris experts.
 Hæc herus: Albanum, Mæcenas, sive Falernum
 Te magis appositis delectat, habemus utrumque.
 Divitias miseræ! sed queis cœnantibus una,
 Fundani, pulcre fuerit tibi, nosse laboro.
 20 Summus ego, & prope me Viscus Turinus, & infra,*

villosa. *Gausape purpureo mensam perter-
 sit.*] An præter sit legend. Hinc apparet,
 mensam illam non fuisse gausape instra-
 tam. Quid enim opus fuisset detergere?
 Cæterum mantilia, seu mappas
 villosas in usufuisse apud veteres docet
 Servius ad illud, *Tonsisque ferunt manti-
 lia villis.*

12. *Sublegit.*] Collegit. *Inutile.*] Sor-
 didum.

13. *Ut Attica virgo.*] Velut canistri-
 fera virgo. *Attica virgo.*] Videnda quæ
 notavimus lib. I. Sat. III.

— *Ut qui Junonis sacra ferret.*
 Torrent.

14. *Hydaspes.*] Puer formosus.

15. *Cæcuba vina.*] Vina generosa.
Alcon, Chium.] Alter servus vinum fe-
 rens Chium non ex Chio insula adve-
 ctum, sed in Italia factum, simulatum
 igitur. *Chium maris experts.*] Hunc lo-
 cum sic explicat Turnebus & Lambi-
 nus, ut vel jocosè *maris experts* dicat
 Poëta, quod mare nunquam viderit, sed
 natum in Italia ac plane vernaculum
 pro Græco seu transmarino venderetur;
 vel quod vere quidem Chium fuerit, sed
 aquæ marinæ non admixtum. Nam cæ-
 tera quidem vina Græca mari condiri
 solere, Chium vero minime, id Plauti
 auctoritate fulcit Turnebus in Gurgul.
*Nomen ei est Ilena, Multibiba atque Me-
 robiba.*

PA. *Quasi tu lagenas dicas, ubi vinum
 solet
 Chium esse.*

Ego verum eundem Comicum in Ru-
 dente sic scripsisse memini, & Plinium
 lib. XIV. cap. VII. de Græcis vinis ita lo-
 qui, ut alia quidem plus, alia minus
 aquæ habuerint, nulla tamen fere sine
 aqua fuerint. Quare locum hunc sic ex-
 plicandum sentio, ut Nasidienus tam-
 quam rem magnam, Chium purum ex-
 hibuerit, ut multo salubrius, præsertim
 opinione Romanorum. *Torrent.*

16. *Hæc herus.*] Nasidienus ait, ô
 Mæcenas, si vinum Albanum, &c.

17. *Appositis delectat, habemus utrum-
 que.*] Si vinum Albanum vel Falernum
 te magis delectat, quam vina quæ sunt
 apposita.

18. *Divitias miseræ.*] Miseras enim
 vocat Nasidienus divitias, ut ego quidem
 arbitror, quas tunc anxie & sollicitè
 non dicam servare, sed & prodigere
 conspicietur. *Torrent. Divitias mis-
 eras.*] Si quid Horatium intelligo, &
 ejus nasum, scripsit, *Divitias miras!*
 Et hoc verum est. *Heinsius. Divitias mi-
 seras.*] O miseræ divitias, inquit Hora-
 tius. *Sed queis cœnantibus una.*] Sed qui-
 bus aliis convivis.

19. *Pulchre fuerit tibi.*] Quam jucun-
 de cœnaris.

20. *Summus ego, & prope me Viscus
 Turinus.*] De triclinio, tribusque in eo
 lectis, quibus terni aut quaterni, ac si
 necesse esset, etiam quini accumbant,
 diligentissime singulari de Tricliniis e-
 dito Commentario Pet. Giacconius, &
 in Appendice Ful. Ursinus; ac nos lib. I.

Sat. III.

Si memini, Varius: cum Servilio Balatrone.

Vibidius: quos Mæcenas adduxerat umbras.

Nomentanus erat super ipsum, Porcius infra,

Ridiculus totas simul absorbere placentas.

- 25 *Nomentanus ad hoc, qui, si quid forte lateret,
Indice monstraret digito. nam cetera turba,
Nos, inquam, cœnamus aveis, conchyliis, pisceis,
Longe dissimilem noto celantia succum:*

Ut

SAT. III. quantum satis est, diximus. & hic quidem convivæ una cum hospite novem, tribus excepti lectis: sed his si duos demas, quos Mæcenas umbras adduxerat; & solus ipse medium occupasset lectum, & locus fuisset proverbio septem facere convivium. Sit igitur in confesso, ut in triclinio, lectum; sic in unoquoque lecto, finum seu pulvinum, qui medius erat, honestiorem fuisse. atque ita Virg. I.

— *Auleis jam se regina superbis
Aurea composuit sponda, mediamque locavit.*

Torrent. *Summus ego.*] Summus ego fui in primo lecto, inquit Fundanius. *Viscus Turinus.*] Libri duo *Turrinus*, optimus *Thurinus*, quod probo: à *Thurio* oppido, aut *Thuriis* populis, pagove *Thurino*, de quo Suetonii Augusto c. VI. I. Duos autem *Viscos* amicos suos commemorat Horatius lib. I. Sat. x. Torr.

21. *Cum Servilio Balatrone, &c.*] Hos Mæcenatis umbras fuisse arbitror: ac proinde ita distingui oportere, ut hi in Mæcenatis lecto accubuisse intelligantur. *Servilio* autem trissyllabum est: nam secunda producitur & *Serveilius* fere in antiquis numismatibus scribitur. Pro *Vibidius* quoque *Ubidius* uno in cod. scriptum reperitur. utrumque Romanum est. sed nihil hic muto. Torr.

22. *Umbras.*] Umbras appellat convivas à convivatore non invitatos.

23. *Nomentanus erat super ipsum.*] *Ipsum* cum dicit, cœnæ patrem ac dominum significat: qui quo lautitias suas Mæcenati magis probaret, Nomen-

tanum tamquam judicem adhibuit, qui saporibus veluti pretium diceret; notissimus tunc nepos; uti & Porcius Catulli carmine peritrictus,

*Quod convivaria sumptuosa largus
De die faceret.*

Obsorbere etiam pro *absorbere* in duobus M. S. legitur: illud vero *super ipsum*, germana lectio est. atque ita Sallustius ac Tacitus, ut modo vidimus, & Suetonius Augusto cap. XLIII. *Superque se subsellio secundo collocavit.* Torrent. *Super ipsum.*] Supra Nasidienum.

24. *Ridiculus totas, &c.*] Porcius ideo fuit ridiculus, quod uno haustu totas obsorbere placentas.

25. *Nomentanus ad hoc, qui, si quid forte lateret.*] Scribe, *quo si quid forte lateret.* Nihil erat Mæcenate festivius, qui cum venisset, ut Nasidienum lepidissime, quemadmodum indicat Poëta, exerceret, Nomentanum supra se, Porcium infra collocaverat. Quare Nomentanus? Quo singula quæ apponerentur, *Indice monstraret digito*: eorumque miram suavitatem mimice deprædicaret Porcius vero integras placentas, præsentem ac videntem parochio, festive absorberebat. Mæcenas ergo in medio eorum, ut affatim rideret, locum delegerat. *Heinsius. Nomentanus ad hoc.*] Nomentanus insignis helluo ad hoc fuit à Mæcenate ductus, ut, &c. *Si quid lateret.*] Si quid aliis erat incognitum.

28. *Celantia succum.*] Intra se contentia succum longe meliorem succo noto, id est, succo usitato.

- Ut vel continuo patuit, cum passeris atque
 30 Ingustata mihi porrexerit ilia rhombi.
 Post hoc me docuit, melimela rubere, minorem
 Ad Lunam delecta. quid hoc intersit, ab ipso
 Audieris melius. tum Vibidius Balatromi;
 Nos, nisi damnosè bibimus, moriemur inulti:
 35 Et calices poscit majores. vertere pallor
 Tum parochi faciem nil sic metuentis, ut acreis
 Potores: vel, quod maledicunt liberius: vel
 Ferrida quod subtile exsurdant vina palatum.
 Invertunt Aliphanis vinaria tota
 40 Vibidius Balatroque, secutis omnibus imis.

29. *Passeris.*] Piscis plani.
 30. *Porrexerit.*] Quum Nasidienus porrexerit, &c.

31. *Melimela.*] Antea à celeritate imitescendi mustea dicebantur. Plinius xv. cap. xv. de iisdem Varro ii. Rei rusticæ. *Torrent. Melimela rubere.*] Mala melilei saporis.

32. *Ad lunam delecta.*] Crescente luna. *Quid hoc intersit.*] Quæ sit differentia inter melimela collecta, crescente, vel decrecente luna. *Ab ipso.*] Ab ipso Nasidieno, qui me docuit.

34. *Nos nisi.*] Nos obsoniorum fœtore propemodum enecati moriemur inulti. *Damosè bibimus.*] Nisi large bibimus cum damno convivoris.

35. *Calices poscit majores.*] Sic quidem multo plures M. S. non displicet tamen mutatio numeri *poscunt*, ut habet editio Mureti. Nota autem Græcorum invitatio; de quibus mirari se agebat Anacharsis, quod initio convivii parvis uterentur poculis; cum vero saturati essent, majoribus. at morem illum vetustissimum fuisse Virg. demonstrat;

Postquam prima quies epulis mensaque remota,

Crateras magnos statuant.
 Notum & illud; quo plus biberint, plus strire Parthos. *Torrent. Vertere pallor.*] Oderunt enim & exacerantur avari po-

Con-

tores egregios, suo vino malè formidantes. *Cruquius. Vertere pallor.*] Pallor vertebat.

36. *Parochi faciem.*] Nasidieni convivoris faciem. *Vt acres.*] Strenuos potores.

38. *Exsurdant.*] Recte Lambinus. *Translatio*, inquit, *ab aurium sensu ad gustatum.* & erudite Virgilius de malo citrio loquens;

Media fert tristes succos tardumq; saporem Felicis mali.

Tardum enim saporem vocat, cujus asperitate palatum quodammodo obstupescat. Turneb. lib. 20. cap. 34. *Torrent. Exsurdant vina palatum.*] Hoc est, offendunt, sive parum grata accidunt: ut aspera vox clamantis aures audientium lædit atque exsurdant, etiam Græcis *ὀκνησθεῖν* pro *βλάπτειν*. *Exsurdant vina palatum.*] Hebetant palatum, unde palatum ad bibendum redditur impotentius.

39. *Invertunt Aliphanis.*] Tres codices *Alliphanis*. Oppidum enim *Allise* agro & fictilibus nobile, ut reliqua Campania; unde *Campana supellex*. *Torrent. Invertunt Alliphanis.*] Vibidius & Balatro evacuant toros vini cados poculis Aliphanis, id est, poculis majoribus factis in Aliphe oppido Samni.

40. *Secutis omnibus imis.*] Hæc vulgata

Convivæ lecti nihilum nocuere lagenis.

*Affertur squillas inter muræna natanteis,
In patina porrecta. sub hoc herus, Hæc gravida, inquit,
Capta est, deterior post partum carne futura.*

45 *His mistum jus est oleo, quod prima Venafri
Pressit cella: garo de succis piscis Iberi,*

Vino

gata lectio, scriptis quoque exemplari-
bus magna ex parte confirmatur: unum
tantum vidi codicem, qui pro Cruquio
flaret,

— *Secutis omnibus, imi*

Convivæ lecti.

Neque sane negaverim hanc scripturam
facile defendi posse. ceteris enim acriter
potantibus, ideo imi lecti convivæ No-
mentanus & Porcius abstinere, quod
Nasidienum timebant offendere: maxi-
me cum Nomentanus, ut saporum judex
advocatus accumberet, quo munere
ebrius non recte fungeretur; alter vero
ciborum magis ingluvie, quam vini in-
gurgitatione caperetur: sic ergo lagenis
nihil nocuere. Magis tamen placet, cœ-
pta per Balatronem & Vibidium invita-
tione, nullos secutos fuisse alios, quam
eos qui non in lectis accumberent, sed
ad lectorum pedes in subselliis de more
fessitarent: quos non tam convivarum
loco habebant, quam ut convivas joci
ludisque reficerent; quales parasiti &
ridiculi omnes, quos idcirco *imi sub-*
sellii viros appellat Plautus Captivis,
sicut & in Stichis, his lepidissimis ver-
bis:

Haud pestulo equidem summo in lecto ac-
cumbere,

Scis tu me dudum esse imi subsellii vi-
rum.

Aliud igitur lecti, aliud subsellia, quæ ad
lectorum pedes collocata; *ὑποπόδια*
à Græcis appellantur. eadem ferme ra-
tione, nisi fallor, qua nobilium pueri, in
aspectu parentum, propria & parcio-
re mensa ad fulcra lectorum, sive imo le-
cto, vescebantur. *Torrent. Inim.*] Con-
vivæ qui accumberent in imis lectorum
partibus.

41. *Convivæ lecti nihilum.*] Convivæ
electi & honoratiores, id est, Mæce-
nas, Varius, &c. à temperantia non re-
cedebant.

42. *Natantes.*] In jusculo.

43. *Sub hoc herus, &c.*] Hoc ipso
tempore Nasidienus convivii dominus
inquit, &c.

44. *Deterior post partum carne futura.*] *Torrent.*
Vide exemplar M. S. in quo pro *futura*,
legebatur *soluta*. Sunt qui *murænam* non
gravidam ideo deteriorem existimant,
quod coire cum serpentibus credatur:
sed hoc periculum potius adferat, quam
saporis aliquid detrahat. Plinius scribit
murænam quocumque tempore parere,
cum ceteri pisces statim pariant. *Torrent.*
Post partum.] Deterior futura si
capta esset postquam peperisset.

45. *His mistum jus est.*] Squillis sci-
licet: quamquam incertum est an una
eademque in patina muræna cum squil-
lis apposita fuerit, an secus. Sequitur
autem juris descriptio à Nasidieno ex-
cogitata, quemadmodum & Carius jus
suum ante descripsit, Sar. IV. *Torrent.*
His mistum jus.] Ex his jus est tempera-
tum, nempe oleo, garo, vino quin-
quenni, pipere albo & aceto. *Quod pri-*
ma Venafri.] Quod ex olivis Venafranis
primum est expressum.

46. *Garos de succis piscis Iberi.*] De ga-
ro sic Plinius lib. XXXI. cap. VII. & VIII.
Aliud liquoris exquisiti genus, quod ga-
rum vocaverit; intuslanis piscium, ceteris-
que quæ abjicienda essent, sale maceratis,
ut sic illa putrescentium sanies: olim qui-
dem ex pisce, quem Græci garon vocabant,
nunc è scombo, laudatissimum in Cartha-
ginis Spartaria ceteris, quod sociorum ap-
pellatur. Sed & aphyæ pisciculi, qui ex

Vino quinquenni, verum citra mare nato;
 Dum coquitur; cocto Chium sic convenit, ut non
 Hoc magis ullum aliud: pipere albo, non sine aceto,
 50 Quod Methymnæam vitio mutaverat uvam.
 Erucas virideis, inulas ego primus amaras
 Monstravi incoquere, illutos Curtillus echinos,
 Ut melius muria, quem testa marina remittat.

Inter-

maris spuma incallescendo oriuntur, unde & nomen habent tamquam, ἀφωεῖς, huic liquamini conveniunt, pluresque alii: thymi maxime, sed pusilli adhuc, diversis appellati nominibus; ceterum omnium optimus scomber, quem piscem Iberum nominat Horatius, quod in Hispania ad novam Carthaginem frequens; insula etiam non procul inde posita Scombraria nomen dedit. auctor Strabo. *Torrent. Gario de succis.*] Garum est genus muria ex scombris confectum.

47. *Citra mare nato.*] Dum coquitur jusculum vino Italico.

48. *Cocto Chium.*] Juri cocto vinum Chium est aptissimum.

50. *Quod Methymnæam.*] Quod suo acore corruperat vinum factum in Methymna Lesbi oppido. *Methymnæam vitio mutaverat uvam.*] Plures libri mutaverit. supra Sat. I I.

Ac nisi mutatum parcat defundere vinum.

Pro vino jam mutato pæne atque acido. *Torrent.*

51. *Erucas virideis.*] Erucam autem fatis omnibus cognitam, neque gratam palato, neque stomacho utilem esse constat, capiti etiam excessu caloris noxiam, præsertim si sola edatur: ideoque lactucas addebant veteres, ut Plinii & Galeni testimoniis cognovimus. Idem ferme de inula, quam nunc enulam dicimus, Græci ἐλευνον, Plinius πικ. c. v. nam præter austeritatem, ob quam Horat. alibi *acidus*, hic *amaras* vocat *inulas*, ut *tristes* Columella, ait etiam stomacho inimicam esse: pluribus tamen modis

mitescere, & gratiam invenire. Quæ cum ita sint, artem herbas hæc incoquendi se monstrasse affirmat Nasidienus: non una ut coquerentur; (quid enim absurdus?) sed vel in jure illo, cujus descriptionem ante tradidit, vel in muria, de qua sequitur; qua nempe Curtillus, & ipse gula doctor eximius, echinos incoquere docuerat. Lector eruditus utrum volet sequatur. ego, ut verum fatear, quomodo muria vel crucis vel inulis conveniat, non video. *Testam vero marinam* dixit, ut *orcæ* Byzantiam, Sat. IV. aut *Græcam* & *peregrinam*, ut habent interpretes. quamquam nonnulli ita interpretantur, ut *marinam*, non fluviali aut fontali aqua dilutam dicat. *Torrent.*

52. *Incoquere, illutos.*] Monstravi incoquere herbas in illo jure, quod descripsi. *Illutos Curtillus echinos.*] Curtillus monstravit incoquere echinos illutos, hoc est, è vasis ubi sale conditi & repositi fuerant, cum sua salugine exemptos in hoc jure coquere. *ut melius*, hellenismus ὡς κρεῖττον ὂν, id est, tamquam hoc sit sapidius, quam cum ea muria, quam *testa marina*, id est, orca Byzantia ad nos remittit: perinde ac si echinus illutus in eo coctus, non tantum suppleret vicem muria seu gari ex succis piscis Iberi, sed id etiam sapidius redderet, ex sententia Curtilli. Alii aliter interpretantur. *Cruquius. Curtillus echinos.*] Curtillus unus ex hoc genere Epicureorum, docuit incoquere echinos non maceratos, (id est, non muriam ex eis factam) sed echinos integros.

53. *Ut melius muria.*] Tquam sapidius

- Interea suspensa graveis aulæa ruinas
 55 In patinam fecere, trabentia pulveris atrî,
 Quantum non Aquilo Campanis excitat agris.
 Nos majus veriti, postquam nihil esse pericli
 Sensimus, erigimur. Rufus, posito capite, ut si
 Filius immaturus obisset, flere. quis esset
 60 Finis, ni sapiens sic Nomentanus amicum
 Tolleret? Heu Fortuna, quis est crudelior in nos
 Te Deus? ut semper gaudes illudere rebus
 Humanis! Varius mappa comescere risum
 Vix poterat. Balatro suspendens omnia naso:
 65 Hæc est conditio vivendi, ajebat, eoque
 Responsura tuo numquam est par fama labori.
 Tene, ut ego accipiar laute, torquerier omni
 Sollicitudine districtum? ne panis adustus,
 Ne male conditum jus apponatur? ut omnes
 70 Præcincti recte pueri contique ministrent?
 Adde hos præterea casus: aulæa ruant si,
 Ut modo: si patinam pede lapsus frangat agasô.
 Sed convivatoris, uti ducis, ingenium res
 Adversæ nudare solent, celare secundæ.
 75 Nasidienus ad hæc: Tibi Dî, quæcumque preceris,
 Commoda dent: ita vir bonus es, convivaque comis.

Et

pidius cum ea muria, quam quod testa.
 Testa marina remittat.] Græca ad nos remittat.

54. Aulæa.] Hæc veteres supra mensam suspensam habebant, qui nunc principum virorum mos est. Torrent.

55. Pulveris atrî.] Tantum pulveris.

57. Nos majus veriti.] Nos domus ruinam veriti.

58. Erigimur.] Liberamur à metu. Rufus, posito.] Nasidienus capite demisso flebat.

60. Amicum tollere.] Mœstum solaretur.

62. Ut semper gaudes.] Quam gaudes.

64. Suspendens omnia naso.] Omnia deridens.

65. Hæc est conditio.] Ut mala sint vicina bonis. Eoque.] Ideoque.

66. Labori.] In cœna apparatu.

67. Tene, ut ego, &c.] Tene æquum est cruciari?

68. Ne panis adustus.] Ridicula est totius apparatus enumeratio.

72. Agasô.] Qui jumenta curat, quales erant Nasidieni ministri.

73. Uti ducis.] Quemadmodum Imperatoris.

75. Quæcumque preceris.] Quæcumque optes.

77. Et

*Et soleas poscit. tum in lecto quoque videres
Stridere secreta divisos aure susurros.*

Nullos bis mallet ludos spectasse: sed illa

80 *Redde age, quæ deinceps risisti. Vibidius dum
Quærit de pueris, num sit quoque fracta lagena,
Quod sibi poscenti non dentur pocula, dumque
Ridetur fictis rerum Balatrone secundo:*

Nasidiene redis mutatæ frontis, ut arte

85 *Emendaturus fortunam. deinde secuti
Mazonomo pueri magno discerpta ferentes
Membra gruvis, sparsi sale multo, non sine farre,
Pinguibus & ficis pastum jecur anseris albi,*

77. *Et soleas poscit.*] Soleas veterum more deposuerat, antequam accumberet. *Soleas poscit.*] Solea, quod pedis solo subicitur, ut ajunt Grammatici, sic dicta, id omne calceamenti genus significat, quo plantarum calces tantum infimæ teguntur: quales ferme Græcorum crepidæ, & quæ Gallica olim appellabantur. De quo, præter Festum, egregie Gellius lib. VIII. cap. XX. Auctores ita utuntur, ut fere mulieribus tribuant, sicut & *socculum*: aut viris etiam, sed in domestico calceatu tantum; *socculatum* enim aut *solearum* exire turpe erat. Atque idem fortasse *socculus* quod solea. Fuerunt ergo *soleæ* domesticæ; quas tamen accubituri in convivio deponere, & à mensa discessuri iterum sumere solebant, idque munditiæ causa: nam ut in Epist. ad Vinium videbimus, solebant convivæ familiares cum pileolis soleas secum ferre, quas ingressi domum induerent, quamquam ne has quidem in lectis retenturi. Turneb. lib. 24. cap. 17. & lib. 30. cap. 38. *Torrent. Tum in lecto quoque.*] Tum in singulis lectis videre licebat convivas confusurrantes.

79. *His mallet ludos.*] Quam hos, inquit Horatius.

80. *Redde.*] Declara.

81. *Fracta lagena, &c.*] Aulæorum casu.

83. *Ridetur fictis rerum.*] Sic hoc ipso lib. Sat. III. *Corruptus vanis rerum.* Fictus autem Vibidii jocus de fracta lagena; cui egregie & ipse jocum movens, tamquam cui secundas ageret, subservit Balatro. hoc ut puto vult Horatius. *Torr. Ridetur fictis rerum Balatrone secundo.*] Secundus est, ὁ μίμης, ὁ κωμωδίας, *histrion, mimus.* is qui risus causa gestum alicujus exprimit & verba. Talis erat iste Balatro. Etiam infra, partes secundas vocat, non μίμης ἢ δόρυεργόλυς aut δόρυεργόφωνος, quæ proprie ita in scena dicuntur, sed ipsius mimi, cum alicujus exprimit verba:

*Ut puerum servo credas dictata magistro
Reddere, vel partes mimum tractare secundas.*

Tum omnis Poësis in imitatione consistit. Qui imitatur autem, secundus est ab eo quem imitatur. Ergo Poëta sunt secundi à rebus. *Heinsius. Fictis rerum.*] Ob res confictas. *Secundo.*] Balatrone applaudente.

84. *Redis mutatæ frontis.*] Redis hilarior.

85. *Fortunam.*] Fortuitum aulæorum casum.

86. *Mazonomo magno.*] In lance prægrandi.

88. *Pinguibus & ficis pastum jecur anseris albi.*] Anseris jecur in deliciis fuisse essen-

Et

- Et leporum avulsos, ut multo suavius, armos,
 90 Quam si cum lumbis quis edit. tum pectore adusto
 Vidimus & merulas poni, & sine clune palumbes:
 Suaveis res, si non causas narraret earum, &
 Naturas dominus: quem nos sic fugimus ultri,
 Ut nihil omnino gustaremus: velut illis
 95 Canidia afflasset, pejor serpentibus Afris.

Q. HO.

se ostendit etiam Juvenalis, Satyr. v.
Anferis ante ipsum magni jecur, anferi-
bis par

Altilis. —
 Adde si lubet Turnebum, lib. xiii.
 cap. xvii. & lib. 20. cap. 34. Martia-
 nem, lib. xiii. Epig. LVIII. Plin. lib. x.
 cap. xxii. *Torrent. Pastum jecur.*] Sagi-
 natum.

89. *Ut multo suavius.*] Tanquam
 multo delicatius.

90. *Pectore adusto.*] Videndus in hunc
 locum Gellius, lib. xv. cap. viii. Neg-
 abant enim gulæ magistri ullam avem
 præter sicedulam totam comesse oportere.
 Sed optime Varro apud Nonium,
 DOMINUM CONVIVII, VINUM, ALIUD
 VE QUID, NI LAUDATO. At in hoc con-
 vivio omnia præter dominum laudan-
 tur. *Torrent.*

91. *Vidimus & merulas.*] Postea
 etiam merulas nobis apponi vidimus,
 non assas, sed adusto pectore, & syl-
 vestres palumbes, quibus clunes ademp-
 ti erant. Certe res suaves & lautitias
 non contemnendas, si convivii domi-
 nus Nasidienus earum rerum causas
 non narraret, suaque garrulitate nau-
 seam nobis concitaret, & ferculorum
 naturas prolixè nobis exposuisset. Certè
 quem Nasidienum, nos convivæ ejus
 garrulitatem ultri, surgentes & abeuntes
 sic fugimus, ut cibos ejus fastidiremus,
 & cum nos odiosa sua verbositate vexa-
 ret, nihil omnino gustaremus, veluti
 si cibis Canidia venefica & atris Afri-
 canis serpentibus pejor, venenato suo
 spiritu, afflasset, illosque cibos vene-

natos & mortiferos reddidisset. *Lubinus.*
Poni.] Apponi.

92. *Suaves res.*] Existentes res suaves.
 Hunc etiam in modum de Anate scri-
 psit Martialis: *Tota tibi ponetur anas, sed*
pectore tantum Et cervice sapit; cetera red-
de coquo. Quasi in particulis majores sint
 deliciae, quam in totis aut feris aut avi-
 bus. Verum quod Horatius nihil quam
 rideat, vel hinc manifestum est, quod di-
 cit: *Nisi causas narraret earum & na-*
turas dominus: hoc est, per ἐν τῷ δὲ
 causas naturales, cur partes essent totis
 sæpe & integris corporibus, aut aliæ
 aliis præferendæ. Quid? an non hoc con-
 sentiat signis Catianis, quibus nova sua
 præcepta ὀψοποιίας stabilienda, cun-
 ctisque aliorum præceptis præponenda
 judicat? Vide Plin. lib. 10. cap. 50. &
 Agellium lib. 15. cap. 8. Ejusmodi au-
 tem delitiæ ciborum, Græcis ὀψοποιίας
 propriè nominantur ex particulis reci-
 sis avium, quasi truncatis. Vide Athe-
 næum lib. 3. ἐπὶ ἐψοποιίας & 11,
 numerantur inter ἀψοποιίας apud
 Cellsum lib. 2. c. 19. quos trunculos vocat
 à truncando, & cap. 22. ubi trunculi
 suum & petioli, &c. *Causas narraret ea-*
rum.] Si nobis non recitasset causas na-
 turales, ob quas aliæ aliis partibus sint
 præferendæ.

94. *Illis.*] Illis cibis.

95. *Canidia afflasset.*] Mulier venefi-
 ca. *Serpentibus Afris.*] Pejor serpentibus,
 quorum afflatu cibi salutarès red-
 duntur venenati & mortiferi. Turneb.
 lib. 18. cap. 12.

HOC

Q. HORATII FLACCI
EPISTOLARUM
LIBER PRIMUS.

EPISTOLA PRIMA.

Ad MÆCENATEM.

Se ludicra sua studia missa facere dicit, & ea, quæ ad virtutem ducunt amplecti: sic tamen ut in nullius Magistri verba juret. Hujusmodi autem esse hæc studia, ut nemo sit, qui non illis excoli possit, si modò patientem aurem commodet. Tandem pravum hominum judicium, virtutem opibus & honoribus postponentium, & quæ corporis sunt, non quæ sunt animi, curantium, reprehendit.

PRIMA dicte mihi, summa dicende Camæna,
Spectatum satis, & donatum jam rude, quæris
Mæcenas, iterum antiquo me includere ludo.

Non

HOC Horatii opus, pars altera SERMONVM ejus est. Sed, ut antea me dixisse memini, merito vel ob id tantum EPISTOLARVM titulo publicata, quod ea, quæ partim de moribus, partim de Poësi dicere instituerat, per literas ad absentes amicos, & quidem diversis temporibus atque occasionibus datas, tractat. Nec vero ideo minus vocandæ Epistolæ, quod eas carmine scripserit. id enim ante ipsum alii quoque viri magni factitarunt. Prima est autem ad Mæcenatē, pari verborum ac sententiarum gravitate conscripta: ut facile appareat Poëtam jam tum omnibus ludicris serio philosophatum fuisse. Et aliqui fatent cogimur, cum, quacumque ætate, modo Sermones, modo Odas scripserit. Neque illud silendum in vetustissimo codice sic inscribi hanc Epistolam, AD MÆCENATEM ALLOCVTIO. Torrentius.

1. *Prima dicte mihi.*] Quod plerique Græcorum de Jove ceterisque diis, id de Mæcenate suo tamquam numine aliquo, ob tot recepta beneficia, agit Horatius: quemadmodum de Augusto etiam Virgilius Ecl. VIII.

A te principium, tibi desinet. — Turnebus libro 6. capite 17. Torrentius, *Prima dicte mihi.*] O Mæcenas, mihi in principio carminis lyrici celebrate. *Summa dicende Camæna.*] In ultimis meis scriptis.

2. *Spectatum satis.*] Satis à populo cognitum. *Donatum jam rude.*] Pulcherrima ab arena metaphora ostendit, sibi quoque ab amoris palæstra quiescendum esse: daturus jam operam Philosophiæ. Et *rudis virga* dicitur impolita ad quoscumque usus: sed præcipue scipio seu baculus ille quem lanista libertandis gladiatoribus gerit. sic enim Carifius: & post finitam gladiatoriam donari rudem solere scribit; signum quippe exaucloratoris, ne ultra ad ferrum ea donati cogerentur. Unde & *rudarii dicti.* Torrent. *Rude, quæris.*] Quem atas à scribendi munere liberavit. Rudis virga est, qua gladiatores donati, à gladiatoria cessabant.

3. *Antiquo me includere ludo.*] Perficit in metaphora. nam *indum* cum dicit, gladiatorium intelligit; ut de Arce,

Emiliūm

*Non eadem est ætas, non mens. Vejanus, armis
 5 Hercules ad postem fixis, latet abditus agro,
 Ne populum extrema toties exoret arena.
 Est mihi purgatam crebrò qui personet aurem:
 Solve senescentem maturè sanus equum, ne*

Peccet

Emilium circa ludum.

Unum hoc addam, hinc deluisse gladiatores dici apud Plinium extremo libro xxxvi. qui tamquam causaria missione milites, & ipsi fracti ac debilitati ludo abierunt. *Torrent. Ludo.*] Ut versus lyricos atque amatorios iterum faciam.

4. *Non eadem est ætas.*] Non eadem est ætas, sed alia, quæ alios mores postulat. *Vejanus.*] Nomen Italicum magis, quam Romanum. in uno cod. *Vebianus* legitur. *Torrent. Vejanus.*] Vejanus gladiator.

5. *Herculis ad postem*] Recte Turnebus, *Qui artem, inquit, aliquam desinbant, ejus instrumenta diis suspendebant; sacrabant autem iis maxime, qui artis præfides haberentur.* citatque illud Maronis:

Hæc arguta sacra pendebit fistula pinnæ.

Nos eodem referemus illud Persianum omnibus notum:

— *Veneri donata à virgine pupæ.*

Anvero Herculem præcipua religione coluerint gladiatores, nescio. Satis sit Herculem deorum omnium, quos virtus in cœlum ex hominibus vexerit, fortissimum fuisse; qui toties singulari cum monstis certamine victor evaserit: illud tamen obiter repetendum, quod alibi monuimus ex Isidoro, gladiatorum factiones partim Neptuno, partim Vulcano sacras fuisse. *Turneb. lib. 6. cap. 9. & lib. 26. cap. 26. Torrent.*

Herculis ad postem fixis.] Armis Herculi dedicatis, & in ejus templo posti affixis. *Latet abditus agro.*] Delitescit in agro.

6. *Ne populum.*] Ne à pari suo victus & jam jam enecandus, à populo in theatro sedente supplex salutem petat.

Extrema toties exoret arena.] Bene extrema, ut decebat supplicem; qui, quantum in eo erat, pugna cederet locumque desereret, petens ne iterum produceretur: vel extrema, pro peracto jam certamine. Vel extrema arena, id est, in extremo vitæ cursu, ne peccet, ad extremum ridendus. Hæc ergo in Vejanii laudem dicuntur, qui nempe spectatæ virtutis, quamquam nunc rudiarius & atate impar, sapius à populo postularetur; latere tamen maluit, quam quoties prodiret in arenam, toties exorare, ne iterum peteretur. Nota enim consuetudo postulandi etiam rude donatos, uti & veteranos in militiam, quod ingenti sæpe pretio factitabant. *Turneb. lib. 26. cap. 26. Torrent. Arena.*] Ab extrema parte arenæ, in qua decertabant.

7. *Est mihi purgatam, &c.*] Monitorum autem qui sonat per aurem *Horatio, accipio ποινηκω̄ς*, animæ diviniorum partem, mentem ipsam vel rationem, humanorum affectuum in capite, veluti præfectum, Platone autore: vel ipsum animum *ὅς ἐν αὐτῷ τῷ ἀνθρώπῳ οἰκεῖ*, id est, qui in auribus hominum habitare dicitur Herodoto. *Cruquius. Est mihi purgatam.*] Est mihi monitor, ratio nimirum, vel, conscientiæ stimulus. *Personet aurem.*] His verbis scilicet, quæ sequuntur, *Solve sen.* atque ita *Virgilius:*

— *Cava dum personat aquora concha.*

Torrent. Personet aurem.] Qui sonet per autem docilem & attentam.

8. *Solve senescentem.*] Alia sumpta à circo metaphora. De equis autem *Circensibus* alibi diximus: neque dubito, quin ad hos *Ennii* versus respexerit *Poëta;*

Sicus

Peccet ad extremum ridendus, & ilia ducat.

10. *Nunc itaque & versus & cætera ludicra pono:
Quid verum atque decens, curo & rogo, & omnis in
hoc sum:*

Condo & compono, quæ mox depromere possim.

Ac ne fortè roges, quo me duce, quo Lare tuter:

Nullius addictus jurare in verba magistri,

Sicut fortis equus spatio qui saepe supre-
mo

Vicit Olympia, nunc senio confectus quie-
scit.

Summa autem erat non agitatorum modo, sed & equorum, qui ad metas decurrebant, gloria. Hinc *Volucer*, hinc *Inciatus*, hinc *Aquilon*, & *Hirpinus*, nobilia equorum nomina; quorum etiam palmae in vetustis marmoribus enumerantur. Bene igitur exemplo generosi equi, ut à juvenili amoris studio mature quiescat, monetur Horatius, ne peccando tandem rideatur. *Torrent. Solve senescentem.*] Se junge equum à curru. *Mature.*] Opportune.

9. *Ad extremum ridendus.*] Ridendus sub finem curulis certaminis. *Et ilia ducat.*] Et spiritus difficultate ne laborer. *Ilia ducat.*] *Ilia* appellantur, inquit Plinius, lib. x. cap. xxxvii. *inter vesicam & alvum arteriæ ad pubem tendentes. nec aliter Celsus, cum inter coxas & pubem in imo ventre posita esse ait.* Hæ vero arteriæ suspiriosis & anhelantibus præcipue agitantur, sive hominibus, sive jumentis; quod in longiore cursu, qualis per Circi spatia erat, maxime apparet. Hinc *iliosi*, qui ea parte laborant, atque ægre anhelitum ducunt; iidem ferine qui & *suspiriosi*. Lucanus:

— Nec jam integer illis

Impetus, & longi suspendunt ilia flatus.
Torrent.

10. *Versus & cætera ludicra.*] *Versus* cum dicit, universam ni fallor Poëticam intelligit. *Torrent. Versus.*] *Versus* amatorios. *Cætera ludicra pono.*] Depono jocos, nugas, convivia, & id genus

Quo
alia, quæ me ludicrum faciunt & ridiculum.

11. *Verum atque decens.*] *Verum* quætere ad eam Philosophiæ partem spectat, quæ in contemplatione ac rerum cognitione consistit: *decens* vero ad eam, quæ de moribus est, & de officiis tractat, ac tota in actione versatur. *Turneb. lib. 26. cap. 26. Torrent. Et omnis in hoc sum.*] Totus in hoc sum.

12. *Condo & compono.*] *Condere & componere* dicimus versus; *condere* etiam & componere ea, quæ ad communis vitæ utilitatem ac rerum scientiam tradita, & in unum collecta, memoriæ commendamus. Non parva igitur in hac ambiguitate elegantia est. *Torrent. Condo & compono.*] In animo recondo & in ordinem digero. *Depromere possim.*] Quæ suo tempore depromam ad usum meum, tam dicto, quam facto.

13. *Quo me duce, quo Lare.*] Sic lib. 1. *Od. xxxix. Socratis domum dixit: nam ad Philosophorum, quas vocabant familias, id referendum est. M. Tullius 111. de Orat. Familia Philosophorum multa, à Socrate profeminatæ. Torrent. Quo me duce.*] Quo Philosopho auctore, & qua familia Philosophica me tutum præstem.

14. *Nullius addictus.*] Philosophari se velle dicens, ac proinde rogati fingens, quem igitur secutus ducem, cui se familia tradiderit; aptissime responderet, neque ita se affectum esse, ut in alicujus magistri, veluti militiæ ducis, verba juret; & adeo nullam certam elegisse familiam; ut naviganti quodammodo similis videri posset, eo appellens
quo

- 15 *Quo me cumque rapit tempestas, deferor hospes.
Nunc agilis fio & mersor civilibus undis,
Virtutis veræ custos rigidusque satelles,
Nunc in Aristippi furtim præcepta relabor;
Et mihi res, non me rebus, subjungere conor.*
- 20 *Ut nox longa, quibus mentitur amica, diesque
Longa videtur opus debentibus; ut piger annus*

Pupil-

quo animi impetu, tamquam tempestate quadam, delatus fuerit. *Addictus* igitur *jurare*, id est, addictus ut juret. Nec male Nonius *addictum* exponit pro devotum sive obnoxium, non solum judicis sententia, sed & suapte voluntate. Cicero pro Cælio: *Hunc addictum, deditum, obstrictum tibi habebis.* & quod huc propius spectat. II. Tusc. *Qui certis quibusdam destinatisque sententiis quasi addicti & consecrati sunt.* Denique his verbis offendit Horatius, ex eorum numero esse, qui, nullum certum secuti auctorem, undique quod optimum videbatur, eligerent, *ἐπιλεξιῶν* dicebantur à Græcis. Turneb. lib. 30. c. 19. *Nullius addictus, &c.* Ego obligatus nullius magistrifri dictatis assentiri, defector, &c.

15. *Quo me cunque.*] Pro ventorum arbitrato, id est, pro ratione temporum.

16. *Nunc agilis fio.*] Practicus aliquando fio, ut Peripareticus. *Et mersor.*] In Reipubl. administratione exerceor. *Mersor civilibus undis.*] Atque ita l. IIII *Merses profundo.* & Epist. proxima, *Adversis rerum immerfabilis undis.*

Jam vero non levis inter veteres Philosophos fuit dubitatio, an sapienti attingenda esset respublica: recte vel hoc exemplo demonstrat Horatius, veluti desultorie se philosophari, qui in quibusdam rebus orium, in aliis negotium quæreret. Nec abs re est, quod *furtim in Aristippi præcepta relabi* se dicit, cum in aperto virtutis tamquam satelles quidam incederet: Stoïcorum enim, qui

omnia in virtute ponunt, disciplina lucem amat; voluptas quærît, quo se abscondat: consulendum autem publicæ honestati. *Torrent.*

17. *Virtutis veræ custos.*] Aliquando fio Stoïcus, summum bonum in virtute ponens. *Rigidusque satelles.*] Æqualiter omnia peccata puniens: rigidus ergo, id est, durus & inexorabilis.

18. *Aristippi furtim.*] A Cyreneo Aristippo (qui omne bonum in voluptate posuit) Cyrenaica manavit disciplina.

19. *Subjungere.*] Verbum elegans, pro quo antea *submittere* legebatur. apte quidem, sed metaphoram malo à bobus sumtam; quos *subjungere* dicimus, cum jugo alligamus, *disjungere* vero cum jugo solvimus: unde *subjuges* & *injuges* boves, quæ sub jugo vel fuerint vel non fuerint. & Virg. lib. VIII.

Nulli fas Italo tantam subjungere gentem.

Submittere ergo ex glossemate irrepleat. *Torrent. Conor.*] Academicus ergo.

20. *Ut nox longa.*] Perinde ac si omne tempus sibi perire crederet, quod Philosophiæ in omni ætate & fortuna profuturæ studiis non impartiretur; pulcherrimis comparationibus ostendit, quam molesta sit mora: nec referre quod tardius inceperit, ut ad summum progredi possit; nam aliquo saltem perventurum: & interim, vel qualiacumque principia prodesse. *Torrent. Quibus mentitur.*] Quibus promissa non servat.

21. *Opus debentibus.*] Operariis conductis.

- Pupillis, quos dura premit custodia matrum:
Sic mihi tarda fluunt, ingrataque tempora, quæ spem
Consiliumque morantur agendi gnaviter id, quod*
25 *Æquè pauperibus prodest, locupletibus æquè;
Æquè neglectum pueris senibusque nocebit.
Restat, ut his ego me ipse regam, solerque elementis.
Non possis oculo quantum contendere Lynceus,
Non tamen iccirco contemnas lippus inungi:*
30 *Nec, quia desperes inviçli membra Glyconis,
Nodosa corpus nolis prohibere chiragra.
Est quodam prodire tenuis, si non datur ultra.
Fervet avaritia miseròque Cupidine pectus?
Sunt verba & voces, quibus hunc lenire dolorem*

Possis,

22. *Matrum.*] Custodia novercarum.

24. *Consiliumque.*] Quæ propositum meum conscribendi vulgandique præcepta ad bonos mores conducentia retardant.

27. *Elementis.*] Philosophiæ primordiis.

28. *Non possis oculo quantum contendere Lynceus.*] Lambinus Passeratii conjecturam secutus, edendum censuit: *Non possis oculos quantum contendere Lynceus.*

Et sane ut *rendere*, sic *contendere* etiam & *intendere oculos* recte dicimus; sed contendere possunt oculos etiam hi, qui minus acutè vident, cum in re aliqua eos veluti defigunt: aliud vero est *oculo contendere*, pro videndi acie certare, quantum vel Lynceus ille inter Argonautas nobilis. Item *contendere animo, voce, labore*, pro vehementer anniti, dicimus. *Inungi* autem pro *inungi* in omnibus ferme Codd. legitur. *Torrent.* *Non possis oculo.*] Si non possis in rebus ipsis perspicendis tanta vi oculorum niti, quanta Lynceus. *Lynceus.*] Lynceus acutissima oculorum perspicacitate præditus, ea, quæ apud inferos agerentur, dicitur vidisse.

30. *Inviçli membra Glyconis.*] Lam-

binus candidè fatetur, nihil de Glycone isto sibi observatum. & interpretes tacent. Atqui meminisse debent viri docti, non alium, de quo hoc agit, à Glycone Philosopho fuisse, qui invictum sibi robur corporis ac virium studio gymnasticæ assiduo ac indefesso comparaverat. Ita ut *δύκεως, τὸν τε πύου χέου ἀδελφικὸν ἐπιφαίνων*, à Laertio, hoc est, *firmitate corporis & plantæ habitu athletico*, dicatur. Item *ἄπολλας*. Quam vocem interpret non cepit. Rectè Suidas interpretatur, & pueris notum est, de antiquis athletis dici, quorum aures multis ictibus confusa erant. *Heinsius.* *Glyconis.*] Pugilis robusti.

31. *Nolis prohibere.*] Nec nolis, id est, velle debes.

32. *Est quodam.*] Sic antiqui libri omnes. quod cur Lambino displiceat, ignoro. *Torrent.* *Est quodam prodire.*] Licet ad aliquantum doctrinæ progredi, si non licet transgredi.

33. *Fervet avaritia.*] Enumeratio vitiorum, quibus implicitus animus humanus, dicitur solari se, quando legendis Philosophis audiendisque sedulo enititur ad virtutem. *Cruquius.* *Fervet.*] Æstuat.

34. *Sunt verba & voces.*] Ingeniosè vocabu-

- 35 *Possis, & magnam morbi deponere partem.*
Laudis amore tumes? sunt certa picula, quæ te
Ter purè lecto poterunt recreare libello.
Invidus, iracundus, iners, vinosus, amator;
Nemo aded ferus est, ut non mitescere possit,
- 40 *Si modò culturæ patientem commodet aurem.*
VIRTUS est, vitium fugere; & sapientia prima,
Stultiia caruisse. vides, quæ maxima credis

Esse

vocabulis usus est Poëta, quæ pariter tam ad magicam quam ad philosophicam medendi rationem referri possunt. *Torrent. Sunt verba.*] Sunt sermones philosophici. *Dolorem.*] Animi, qui curis augendæ quidem rei plurimis, amittendæ verò metu maximo conficitur. *Cruquius.*

35. *Magnam.*] Quare magnam morbi partem & non omnem porius morbum dicit? an quia humana ope fieri nequit, ut vitia penitus excidantur? Sic enim lib. I. Sat. III. *Torrent.*

36. *Laudis amore tumes?*] Sic lib. II. Sat. III. *tibi cum tumidum est cor.* unde & *sufflati pro superbis*, ut in eisdem lib. Sat. v. *monuimus*, *Crescentem tumidis infla sermonibus nitem.* Idem.

Laudis amore tumes?] Ambitione laboras? *Certa picula.*] Hoc quoque ἀκῶν dictum, & à veteri expiationum superstitione, ut puta cæso pro insaniente Laribus porco, ad vim Philosophiæ transferendum. *Torrent. Picula.*] Sunt sacrificia, vel medicamenta purgantia, id est, philosophica præcepta.

37. *Ter purè lecto.*] Ter dicit, ut in artis magicæ allusione perseveret; nota enim ternarii numeri vis. unde & Tibullus:

Ter cane, ter diædis desine carminibus.
 notum & illud, neque magica, neque cetera sacra, illotis (quod ajunt) manibus tractanda. idem Tibullus:

Castæ placent superis, pura cum veste venite;

Et manibus puris sumite fontis aquam.

Hinc puri oppositi profanis, teste Festo. hoc ergo voluit Horatius. Turneb. lib. 26. cap. 26. & lib. 24. cap. 23. *Torrent. Purè lecto.*] Animo puro.

39. *Nemo adeo ferus est, ut non mitescere possit.*] Alia rursus translatio ab agricultura ad Philosophiam, quæ vera animi cultura est. *Ferum* igitur pro agresti exponamus, qui cultura mitis evadat, atque ita Virg. I. Georg.

— *Fructusque feros mollite colendo.*

Addam & illud Attii Poëtæ apud Gellium: *Quod in pomis est, idem esse ajunt in ingenis; quæ dura & acerbâ gignuntur, post sunt mitia & jucunda.* *Torrent. Ferus est, ut non.*] Nemo tam est immanis, & ab humanitate alienus. *Mitescere.*] Mansuescitur.

40. *Cultura.*] Philosophiæ.

41. *Virtus est, vitium fugere.*] Honestatis præcepta traditurus, ne quis errore in dilectu rerum admissio se excuset, hoc veluti fundamentum adipiscendæ virtutis ac sapientiæ statuit; ut vitia fugias, & stultitiam exuas: quæ primum adhibita cautione, quæ vera bona sunt appetas, vitæque contraria. At nunc, inquit, aliter facis: nam summo quidem labore ea fugis, quæ mala esse credis; sed, quod facile erat, ante docendum te præbere debueras, quæ vera bona aut mala censenda sint, ne in eligendo aberrates: quod cum non feceris, stultitia peccas, & inania pro solidis consecraris. Turneb. I. 26. c. 26. *Torrent. Virtus est.*] Principium virtutis, est vitiorum fuga.

42. *Stultiia caruisse.*] Vitiis carere,

Esse mala, exiguum censum turpemque repulsam,
Quanto devites animi capitisque labore.

45 Impiger extremos curris mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per igneis:
Ne cures ea quæ stultè miraris & optas,
Discere, & audire, & meliori credere non vis?

Quis circum pagos & circum compita pugnax,
50 Magna coronari contemnat Olympia, cui spes,
Cui sit conditio dulcis sine pulvere palmæ?

VILIUS argentum est auro, virtutibus aurum.

O cives, cives, quærenda pecunia primum est,

Virtus

quæ à stultitia proveniunt.

43. *Censum.*] Census significat totam rei familiaris estimationem. *Turpemque repulsam.*] Repulsam in magistratu petendo, & non obtinendo.

44. *Capitisque labore.*] Corporis labore, per synecdochen.

45. *Impiger extremos curris mercator, &c.*] Si ad vitandam pauperiem mercaturam facere in animum induxisti, vel ad Indos usque impigre curris, mercatorii lucri causa. *Steph. Impiger extremos.*] Impigre navigas ad Indos longe remotos.

46. *Per ignes.*] Per arduos circulos: vel, per gravissima pericula.

47. *Ne cures.*] Ut ne cures, id est, ut contemnas ea, quæ, &c. *Et optas.*] Scilicet divitias, honores, &c.

48. *Meliori credere non vis?*] Hæc enim verba sunt Philosophi, docentis contemptum divitiarum, magistratum, honorum, &c. præ virtutis excellentia, quæ cætera omnia sua bonitate longe superat. *Cruquius. Meliori credere.*] Prudentiori.

49. *Quis circum pagos, &c.*] Quis homo fortis & pugnax in villioribus certaminibus pugnabit, & contemnet, &c.

50. *Olympia, cui spes.*] Coronari Olympiorum nomine.

51. *Sine pulvere.*] Sine pulvere, &c.

ὡπὶ dicunt Græci, eodemque sensu ἀνδροπῆ, sine sudore. Atque ita Græci quoque, ἀναιμαγὲν νικᾶν, ἀναιμαγὲν τὸν πρῶτον, ἀδύκρω & item ἀσίδηρον, hoc est, sine sanguine vincere, incrementum τροφαῖον, ac sine lacrymis & ferro bellum dixere. ut autem Plinius vincere Olympia, sic Horatius coronari dixit; uterque imitatione Græcorum, νικᾶν ἢ στεφανῶσθαι ὀλύμπια. & Turneb. lib. 26. cap. 26. *Torrent. Sine pulvere.*] Sine labore.

52. *Vilius argentum est auro.*] Meliores codices, *Vilius est argentum auro.* ostendit autem exemplo verum esse, quod ante docuit, stultitia fere peccari, dum non ad rationis normam, sed ad vulgi opinionem vivitur. Per μίση enim sapientum dicta, quale hoc ipsum,

Vilius est argentum auro, virtutibus aurum;

cum popularibus comparat; quale est quod sequitur;

O cives, cives, quærenda pecunia primum est,

Virtus post nummos.

Quam tamen sententiam Plato lib. III. de Repub. Phocylidi tribuit: tunc nempe virtutem coli & exerceri oportere, cum vivendi facultates suppetunt, cuius loci nos etiam Lambinus admonuit. & sane per pauci fuere, qui virtutem infortunatam amplexi sunt. *Torrent.*

54. Vir-

Virtus post nummos. hæc Janus summus ab imo
 55 *Perdocet, hæc recinunt juvenes dictata senesque,*
Lævo suspensi loculos tabulamque lacerto.
Si quadringentis sex septem millia desunt,
Est animus tibi, sunt mores, & lingua, fidesque;
Plebs eris. at pueri ludentes, Rex eris, ajunt,
 60 *Si recte facies. Hic murus æneus esto:*

NIL

54. *Virtus post.*] Sed stulte id facitis. *Hæc Janus summus ab imo Perdocet.*] P. Victor, regionis Urbis VIII. Jani, inquit, duo, celebris mercatorum locus. Quod ergo l. II. Sat. III dixit Horat. — *Postquam omnis res mea Janum Ad medium fracta est.*

Quod item Cicero II. de officiis, *Ad medium Janum sedere.* id non ita intelligi oportet, ut tres Jani fuerint: sed quod loci inter duos Janos erat, id *Janus medius*, & *ad medium Janum*, & absolute *Janus* vocabatur. Sic enim Ovid.

Qui pateat Janumque times ceterosque Kalendas.

Tum prodocet, non perdocet edi curavit Lambinus. *Perdocet* tamen magis placet, non solum quia usitatus; nam alterum illud novum plane & mihi inauditum; sed quia efficacius quoque, & Jano tanquam deo docente dignum: ut quod docuerit, imbutis semel auri- bus numquam effluat. *Torrent. Hæc Janus summus ab imo.*] Omnes foeneratores (qui habitabant in foro Romano, ubi templum est Jani) hæc publice docent.

55. *Dictata senesque.*] Hæc præcepta sæpius inculcata.

56. *Lævo suspensi loculos.*] Turneb. lib. 26. cap. 26. Vide Sat. 6. lib. I. vers. 74. *Suspensi loculos.*] Habentes loculos suspensos ad foenus reponendum. *Tabulamque lacerto.*] Et habentes tabulam ad scribenda debitorum nomina.

57. *Si quadringentis.*] Multo plures & meliores libri:

Sed quadringentis sex septem millia desunt.

Quæ scriptura recta est, ut verba sint pecuniæ studium excusantis. Nam cur ni, inquit, properem ditescere? qui in plebe mansurus sim, si equestri summæ quadringentorum millium vel minimum aliquid desit. Simile illud:

At bona pars hominum decepta Cupidine falso:

Nil satis est, inquit, quia tanti quantum habeas sis.

De lege autem Roscia theatri in Epodis diximus. *Torrent. Si quadringentis.*] *Quadringentis* millibus sestertium. *Septem millia.*] Si sex aut septem millia desunt ad censum equestrem.

58. *Est animus tibi.*] Hic versus in cod. Buslid. vetustissimo præponitur huic, *Si quadringentis, &c.* Cruquius.

59. *Plebs eris.*] Eris plebejus. *At pueri ludentes.*] Responsio Poëtæ ad præcedentem objectionem, pervenuit sane comparatione legis Rosciæ & puero- rum neniæ, ait illa; *Plebs eris*, si præscriptam summam non adimpleris: hæc vero; *Rex eris*, si recte facias, hoc est, fortunatissimus, beatus, maximus: vulgus enim nihil regno sublimius agnoscit. At Poëta noster, quod pueri æqualibus suis & dicere & servare solent, ut regnum ei promittant deferantque, qui quod agit recte agendo ceteris se superiorem esse ostenderit: id & ipse ex perfectæ Philosophiæ assertionibus, sub hac imagine pollicetur ei, qui nullam culpam contraxerit, cujus conscientia expallescat, quo regnum nullum firmitus stabiliusque. Turneb. lib. 24. c. 29. *Torrent.*

60. *Hic murus.*] Sit hæc ars tua: Nul-

liis

Q 3

NIL conscire sibi, nulla pallefcere culpa.
 Roscia, dic sodes, melior lex, an puerorum
 Nænia, quæ regnum rectè facientibus offert,
 Et maribus Curiis & decantata Camillis?

65 Isne tibi meliùs suadet, qui, ut rem facias, rem
 Si possis rectè; si non, quocumque modo rem,
 Ut propiùs spectes lacrymosa pœmata Puppî.
 An qui fortunæ te responsare superbæ
 Liberum & erectum præsens hortatur & optat?

70 Quòd si me populus Romanus fortè roget, cur
 Non ut porticibus, sic judiciis fruar isdem;
 Nec sequar aut fugiam, quæ diligit ipse, vel odit:

Olim

lius sceleris tibi esse conscium. *Murus æneus.*] Veteres membrana, *abeneus.* Est aut proverbii loco, pro re invicta & inespugnabili, ut *Solidoque adamante columna.* Torrent.

62. *Roscia.*] Lex à Roscio Othone lata. Vide Epod. 4. *Puerorum Nænia.*] *Nænia* quidem proprie cantum esse lugubrem, sed transferri etiam ad alia lib. 11. Od. 1. ostendimus. hoc vero loco pro vulgari puerorum dicto accipitur, quod talia nimirum, veluti accinendo pronuntientur. Pet. Nannius *Miscell.* lib. 4.

63. *Nænia.*] Cantilena puerilis.

64. *Et maribus Curiis.*] Decantata à fortissimis illis Romanis, & mascula virtute pradtis. *Maribus Curiis.*] Sic Horat. de Arte:

— *Post hos insignis Homerus*

Tyrænsque mares animos in Martiabella
Versibus exacuit.

Et alibi,

Mastula Sappho. Torrent.

65. *Isne tibi meliùs.*] Roscia legis auctor. *Qui ut rem.*] Qui suadet, ut lucrum facias.

66. *Quocumque modo.*] Jure vel injuria.

67. *Ut propiùs spectes.*] Ludos theatrales proximi profcenio spectabant senatores ex Orchestra: inde equites lege

Roscia in XIV. ordinibus, qui locus etiam *equestris* dicebatur: postremo plebeji ex cavea *Torr.* *Ut propiùs spectes.*] Ut inter equites Romanos sedens in teatro. *Puppî.*] *Puppî*, habent meliores codices. *Pupia* enim gens Romana, & quidem consularis; à pupus, unde & pupillus: quis tamen iste *Pupius* fuerit, ignoro. Tragicum fuisse Poëtam ostendit, cum *lacrymosa* ejus *Pœmata* appellat Horatius. *Puppî.*] Tragicus Poëta.

68. *Responsare superbæ.*] Obistere.

69. *Liberum.*] Purgatum à vitiis. *Et erectum.*] Erectum ad virtutes. *Hortatur & optat.*] *Aptat* in IX. exemplaribus M. S. repperi, quam scripturam probos itaque Turneb. lib. XXVI. cap. XXVI. ut monitor ille etiam præceptoris munere fungatur, aptans animos Philosophiæ. qui tamen *optat* retinere velit, is *optare* non solum pro cupere aut è pluribus unum eligere, sed etiam pro precibus postulare, à Grammaticis exponi dicar. Terent. Eunucho: *Quodvis donum & præmium à me optato, id optatum feres.* Guil. Canterus lib. 4. cap. 12. *Torrent.*

70. *Cur Non ut porticibus.*] Mihi illud Horatianum à populi sermone ductum profectumque videtur. Vide Turneb. lib. 30. cap. 12.

71. *Ut porticibus.*] In quibus cum populo

Olim quod vulpes ægroto cauta leoni

Respondit, referam: Quia me vestigia terrent,

75 Omnia te adversum spectantia, nulla retrorsum.

Bellua multorum es capitum. nam quid sequar, aut quem?

Pars hominum gestit conducere publica: sunt qui

Frustis & pomis viduas venentur avaras;

Excipiantque senes, quos in vivaria mittant.

80 Multis occulto crescit res fenore. verum

Esto, aliis alios rebus studiisque teneri:

Iidem eadem possunt horam durare probantes?

Nullus in orbe sinus Bajis præluet amœnis,

Si

populo sedeo. Sic iudiciis suar iisdem.] Sic, suam sententiam cur non sequar.

73. *Cauta.*] Vulpes astuta.

74. *Referam.*] Respondebo. *Quia me vestigia terrent.*] Non dabitur mihi à vitiiis reditus, si ad illa semel ingressus fuero.

75. *Omnia te adversum.*] Liber vetustissimus omnia adversum, sine te. Locum autem hunc ex Lucilio sumtum indicat Muretus; cuius hi apud Nonium versus, in verbo *Speclare*:

Quid sibi vult, quare fit ut introversus & ad te

Speclent atque ferant vestigia, & omnia prorsus.

Turneb. lib. 30. cap. 9. *Torrent.*

76. *Bellua multorum.*] Est populi descriptio.

77. *Conducere publica.*] Vestigialia populi conducere, unde publicani appellabantur.

78. *Frustis & pomis.*] Mallem *Crustis*. ut in editione Mureti, & in uno atque alteto, quem viderim, manuscripto: fuit crustula enim ad hamos aptiora. Fuit autem is quæstus Romæ uberrimus. Cruquius legendum esse censet *fructis*, docet *fructum* olim fuisse secundæ inflexionis: ut in Adelphis, *Nunc exacta ætate hoc fructi pro labore ab his fero, ædium.* *Torrent.* *Frustis & pomis.*] Do-

nis nullius pretii. *Avaras.*] Viduas, munerum cupidas.

79. *Excipiantque senes.*] Insidiosè capiant senes. *Quos in vivaria mittant.*] Quos tandem devorent veluti pisces aut feras in vivariis detentas. *In vivaria.*] Simile illud,

Plures amabunt thunni & cetaria crescent.

De verbo autem *excipere* insidiatoribus accommodato, Od. XII. lib. III. *Torrentius.*

81. *Esto, aliis alios rebus, &c.*] Concedo quod diversi homines diversa sectantur. At iidem persæp mutantur.

82. *Iidem eadem possunt.*] Ad ostendam majorem inconstantiam, sci scitatur an in proposito aliquis constet, & non potius in horas singulas id variet? quo argumento demonstrat hoc donari posse, non omnes idem sentire, sed sibi non constare, secumque pugnare, nulla esse venia dignum. *Cruquius.* *Possunt.*] Ne particulam, quam huic verbo subjunxit Lambinus, nullo in codice repperi: nec video quare tantopere Lambino placuerit. *Torr.*

83. *Bajis præluet amœnis.*] *Præluet* dixit, ut lib. I. Od. XXXIII.

Lesu præniteat fide.

Interim vide si lubet Senecam Epist. I. II. Item illud:

Si dixit dives: lacus & mare sentit amorena

85 *Festinantis heri: cui si vitiosa libido*

Fecerit auspiciam: cras ferramenta Teanum

Tolletis fabri. lectus genialis in aula est?

Nil ait esse prius, melius nil cœlibe vita:

Si non est, jurat bene solis esse maritis.

90 *Quo teneam vultus mutantem Protea nodo?*

Quid pauper? ride. mutat cœnacula, lectos,

Balnea,

Ut mille laudem Flacce versibus Bajas,
Laudabo dignè non satis tamen Bajas.
Torrent. *Bajis præluceat amoris.*] Urbs
Campania.

84. *Lacus.*] *Lucrinum* intellige. erat enim in sinu Bajano contra Puteolos divitum prætorii nobilis, quemadmodum & *Avernus* civicinus: uterque delictis affluens, ut eo loci vel castissimi mores corrumpentur. *Torrent. Lacus & mare.*] *Lacus marinus*, id est, *Lucrinus* in Bajano.

85. *Festinantis heri.*] *Heri* eo festinantis ad ædificandum. *Libido* *Fecerit auspiciam.*] *Præclare* de divite otioso, & qui medio in luxu semper se fugeret, nec presentibus unquam acquiesceret; idcoque libidinem auspicii loco sequeretur. *Turneb. lib. 26. cap. 26. Torrentius.*

86. *Fecerit auspiciam, cras ferramenta.*] *Si vitiosa libido*, tanquam avis cantu aut volatu, auspiciam fecerit ratum, id est, impulserit divitem, ut ædificet, statim animum mutat & jubet fabros & ferramenta *Teanum* transportare. *Ferramenta Teanum.*] *Ferramenta* pro quibusvis instrumentis fabrilibus dixit. *Teanum* autem Græcè *Τεανον* *Stephano* & *Straboni*, mediterraneæ Campaniæ oppidum olim maximum; cognomine *Sediciunum*, ad differentiam ejus, quod in *Apulia* erat. Utriusque meminit *Plinius*. *Torrent. Thianum.*] Campaniæ oppidum.

87. *Tolletis fabri.*] *Transportabitis. Lectus genialis.*] *Quasi genialis*, inquit *Servius*, nubentibus enim puellis ster-

nebatur, dicitur à generandis liberis, ac proinde *Genio* facer, qui *Natura* *Deus* credebatur; idem qui & *natalis*. *Virg.*

— *Lucent geni alibus alis.*

Et Iuven. Sat. 1x. absolute:

— *Tyrus genialis in hortis*

Sternitur. —

Erat etiam genus lecti maritalis, quem *adversum* appellabant, stratum in atrio ante januam: boni ominis causa, ut opinor, sic dicitur. *Proper. Elegia ultima lib. 1111.*

Si tamen adversum mutavit janua lectum,

Sederit & nostro cauta verbera toro.

Aulam vero appellat *Horatius* divitis domum: aut *aulam* certe pro atrio posuit, si quis de lecto, quem vocamus *adversum*, locum hunc intelligi malit. nec sane displicet, ut idem sit, qui *genialis*. *Torrent. Lectus genialis in aula est?*] *Uxorem* haber? *Lectus genialis* est qui sternitur nuptiis in honorem *Genii*; in aula, id est, domo.

88. *Cœlibe vita*] *Cœlebs* per æ auctore *Festo*, quod dignam cælo vitam agat. *Alii* *Græcum* esse volunt *ἄγιδιψ*, carens concubitu; & per æ scribi. *Ego* in antiquissimis exemplaribus *celebs* sine *diphthongo* scriptum reperio. *Torrentius.*

89. *Si non est.*] *Si non est ei lectus genialis*, id est, uxor.

90. *Quo teneam vultus mutantem.*] *Quomodo* teneam *Protea* in quamvis formam se transmutantem?

91. *Quid pauper?*] *Quid* agit *pauper?*

*Balnea, tonsores: conducto navigio æque
Nauseat ac locuples, quem ducit priva trivernis.
Si curtatus inæquali tonsore capillos*

- 95 *Occurri, rides: si forte subucula pexæ
Trita subest tunicæ, vel si toga diffidet impar,
Rides, quid, mea quum pugnat sententia secum?
Quod petiit, spernit: repetit, quod nuper omisit:
Æstuat, & vitæ disconvenit ordine toto:*
- 100 *Divuit, ædificat, mutat quadrata rotundis:*

Insani-

per? *Ride: mutat.*] Ride (inquit Horatius) ejus etiam inconstantiam. *Cœnacula.*] Notum Jætis vocabulum, pro superiore ædium contignatione, quo scalis ascendere necesse erat: ibi enim tenuiores mercede annua, distinctis mansionibus, habitabant. unde *cœnacularium* ipsa pensio sive merces, quæ locatori solvebatur: & *cœnaculariam* exercere, pro quæstum indefacere: & *cœnacularius* qui ita habitat. Qua de re Budæus lib. XI II. Sed & Juvenalis Sat. x. cum ait:

— *Rarus venit in cœnacula miles.*

Pauperum securitatem significat. Turneb. lib. 13. cap. 11. *Torrent.*

92. *Conducto navigio.*] Non habens proprium navigium.

93. *Nauseat ac locuples.*] Æque fastidio afficitur ac dives. *Priva.*] *Privum* conducto opponit. De quo vocabulo Sat. v. lib. 11. diximus. *Torrent. Priva.*] Sua, & propria.

94. *Si curtatus, &c.*] Si occurrit capillos curtatos habens à tonsore, (id est, qui inæqualiter tondet) rides. *Curtatus inæquali tonsore.*] Hypallage pro tonsura; ut,

Exiguæque togæ simulet textore Catonem,

pro textura. Quod autem in nonnullis exemplaribus *curtatus* pro *curtatus* legitur, mihi sane non displicet. quamquam enim tonsorum nullus Romæ usus ante annum ab Urbe condita CCLIII. si Varroni & Plinio credimus; postea ta-

men ingens, etiam virorum, de capillis cura: quam arguto Epigrammate notat Martialis lib. VI II. ad Cæditianum; & egregie post alia multa Seneca De brevitate vitæ: *Quis est istorum qui non malit temp. suam turbari, quam comam? qui non sollicitior sit de capitis sui decore, quam de salute? qui non comptior esse malit, quam honestior; hos tu otiosos vocas, inter pectinem speculumque occupatos?* Receptam tamen lectionem servo. At mox pro *occurri*, *occurro* legitur in duobus codicibus. nec male. Similia etiam rideri à divitibus conqueritur Juvenalis Sat. III.

— *Si sæda & sciffa lacerna est,
Si coma sordidula est.*

Torrentius.

95. *Subucula pexæ Trita subest tunicæ.*] *Subucula* viris feminisque communis, inde dicta quod subtus gestaretur. *Pexam* autem opponit *triticæ*. de quo Turnebus lib. v. cap. XIV. *Torrent. Pexæ.*] *Tunicæ* lanosæ & à sordibus mundatæ.

96. *Si toga, &c.*] Si toga non sedet æqualis in numeris.

97. *Secum.*] *Mecum* habent tres libri manuscripti. *Torrent.*

99. *Æstuat.*] *Commovetur.* *Disconvenit.*] Sic in Epist. ad Villicum suum:

Non eadem miramur: eo disconvenit inter

Meque & te. —

Torrent.

101. *Insanire putas solennia.*] Non rides

*Insanire putas sollemnia me, neque rides,
 Nec medici credis, nec curatoris egere
 A prætore dati; rerum tutela mearum
 Quum sis, & pravè sectum stomacheris ob unguem*
 105 *De te pendentis, te respicientis amici.
 Ad summam, sapiens uno minor est Jove, dives,
 Liber, honoratus, pulcer; rex denique regum;
 Præcipue sanus, nisi quum pituita molesta est.*

des me quando mecum dissentio. cur ?
 quia me insanire putas sollemnia, hoc
 est, per enallagen, *omnibus* Græco
 more putas solemne, consuetum, fami-
 liare; ut qui sim *ὀξύθυμος*, irasci fa-
 cilis, iræ impatiens, cerebrosus, quod de
 se fateri videtur Sat. 5. lib. 1. *Cruquius.*
Sollemnia.] *Sollemne* proprie, quod certis
 anni temporibus fieri consuevit; ut *sol-
 lemnestudi*, *sollemnia sacra*, apud Festum.
 Hinc factum, ut pro solito ac consueto
 dicatur. Recte igitur in hunc locum
 vêtus Scholiastes: *Insanire putas sollem-
 nia, id est, communi omnium vitio labora-
 re, communem errorem pati; & ideo ne-
 gligis nec reprehendis.* Turneb. lib. 30.
 cap. 3. *Torrent.* *Sollemnia me.*] Sollemniter,
 more omnium hominum.

102. *Nec medici.*] Qui me sanet.

103. *A Prætore dati, &c.*] Qui so-
 let à prætore insanis dari, si deessent
 agnati.

104. *Quum sis,*] Quum sis tutor me-
 arum rerum, ô Mæcenâs. *Stomacheris ob
 unguem.*] Quum irascaris, ob unguem
 amici, &c. id est, ob leviam amicorum
 incommoda.

106. *Ad summam, sapiens.*] Cum
 tota Epistola philosophandum esse do-
 cuerit; recolligens ante dicta, ac simul
 utilitatem Philosophiæ demonstrans,
 Stoicorum sapientem ante oculos po-
 nit. Quod vero eundem deriderit Sa-
 tyra III. lib. 1. id ut Epicureum fecisse
 dicemus, cum insanientis illius sapient-
 iæ consultus adhuc aberraret. Illud ta-
 men quod sequitur:

Præcipue sanus, nisi cum pituita molesta est,

EPIST.
 si ridicule dictum esse credimus, ad in-
 genium redierit Horatius: sin minus, ad
 animum referemus; ut excepto sapien-
 te ceteri quidem insaniant, ille solus
 vero sanus sit; non ita tamen, quin &
 ipse vitiosi humoris, nempe bilis aut
 pituitæ redundantia, insanire possit.
 Sunt qui aliter distinguendo, *ad sum-
 mam sapiens*, interpretentur, pro eo qui
 ad rem suam sapiat, ut *ad genium sapere*
 dixit Plautus, pro in iis sapere, quæ ad
 genium spectent; ut ad vulgi scilicet
 sapientem ea detorqueat, quæ de suo
 Stoici tradidere: sed an eo sensu *ad
 summam sapere* idoneus aliquis auctor
 dixerit, nescio. *Ad summam* autem pro
 denique, vel postremo, ut recollectio
 sit, non uno in loco ipse Cicero. Idem
 ergo sit *ad summam*, quod *in summa*.
 Turneb. lib. 26. cap. 26. *Torrentius.* *Uno
 minor est Jove, dives.*] Uno Jove infe-
 rior.

108. *Præcipue sanus.*] Solus sanus &
 animo & corpore. *Nisi quum pitui-
 ta, &c.*] Id est, nisi cum emungitur pe-
 cunia & pro lucro damnum facit; ut
 enim defluxus è capite per nares, ita de-
 fluxus pecuniæ è loculis avari, sine qua-
 stu tam gravis est, ut eum nec dies nec
 noctes sinat interquiescere. *Cruquius.*
 Vel, *Nisi quum, &c.* Si infirmitate cor-
 poris non detineatur, aut pituita aliuf-
 ve morbus ipsi molestus non sit, tunc
 præcipue & præ aliis sanus est, & ani-
 mo pariter & corpore valet. *Lubinus.*
 Turneb. lib. 26. cap. 26. *Nisi quum pi-
 tuita.*] Stoicos irridet qui dicunt, sa-
 pientem esse sanum, etiamsi agrotet.

Ad LOLLIUM.

Homerum in suis poematis plenius ac melius quam quosdam Philosophos, quid honestum sit, docere dicit: amborum afferens argumenta. In Iliade quidem quales sunt in stultis regibus & populis animi motus describi: in Odyssæa autem, Ulyssis exemplo, quid virtus & sapientia possint, ostendi. Deinde ad studium sapientiæ hortatur, utpote quos recenset animi morbos, sanaturæ. Sed à teneris ascendendum hujusmodi præceptis esse docet.

TROIANI belli scriptorem, maxime Lolli,
Dum tu declamas Romæ, Præneste relegi:

Qui, quid sit pulcrum, quid turpe, quid utile, quid non,
Plenius ac melius Chryssippo & Crantore dicit.

5 Cur ita crediderim, nisi quid te detinet, audi.

Fabu-

1. *Scriptorem.*] Homerum. *Maxime Lolli.*] Ut hic maximum, sic liberrimum vocat Lollium Epist. xviii. ob animi præstantiam: non quod Maximi cognomen tulerit, ut sensisse videntur hi, qui hanc Epistolam ad Maximum Lollium inscribunt; cum, ut arbitror, M. Lollius Palicanus appellatus fuerit. De quo prolixè lib. iv. Od. ix. & quidem inter alia, Cajo Casari Augusti filio proficiscenti in Armeniam moderatorem eum datum fuisse declaravimus; qui cum natura ferocior esset, quæ tali juveni præcepta optime convenirent, ad futurum ejus rectorem hic Poëta perferipit. *Torrent.*

2. *Dum tu declamas Romæ.*] Faciebant id Romæ summi quoque viri, ut ex Annæ Senecæ declamationibus apparet. Possent etiam ad recitandi morem referri, æstivis præcipue mensibus Romæ celebrem, cum æstus vitandi causa Præneste tunc Flaccus ageret. *Torr. Declamas Romæ.*] Dum tu de virtute, tamquam Orator exercitii causa disputas. *Præneste relegi.*] Quo sine dubio, mensè Augusto secesserat: quo mensè Poëta & declamatores se exercebant. Hoc est, quod dixerat, *Dum tu declamas Romæ.* Heinsius. *Præneste relegi.*] Præneste nomen urbis in Latio.

3. *Quid sit pulcrum.*] Universam de moribus atque officiis disciplinam, complecti Homerum ostendit, quæ tota in quæstionibus de honesto & utili consistit. *Torrent. Pulcrum.*] Honestum. *Quid non.*] Quid non sit utile.

4. *Plenius.*] Planius habent libb. M. S. nostri quinque: & sane, si non plenius uberiusque, at saltem planius & apertius nos docuit Homerus, per exempla omnibus nota: exempla autem verbis manifestiora habentur. *Torr. Plenius ac melius.*] Copiosius & perfectius. *Chryssippo & Crantore.*] Ille porticum Stoicorum fulcire creditus est: hic inter veteres Academiæ principes enumeratur à M. Tullio lib. v. de Finibus. At Horatius jam senior horum præcipue Philosophiam sequutus est. Crantoris autem præstantiam, quod de eo in Academicis quæstionibus scribitur, ostendit. *Legimus omnes,* inquit ibi Cicero, *Crantoris veteris Academiæ de luctu. est enim non magnus, virum aureolus, & ad verbum ediscendus libellus.* *Torrent. Chryssippo & Crantore.*] Chryssippus erat Stoicus & Crantor Academicus.

5. *Nisi quid te.*] Nisi aliud te detinet. *Detinet.*] Libri nostri omnes *destinet*, vel *distinet*: adscriptumque in uno, *Distincto, id est, occupo vel separo.* *Distinct* ergo resituen-

*Fabula, qua Paridis propter narratur amorem,
Græcia Barbariæ lento collisa duello,
Stultorum regum & populorum continet æstus.
Antenor censet belli præcidere causam.*

10 *Quid Paris? ut salvus regnet, vivatque beatus,
Cogi posse negat. Nestor componere liteis
Inter Peleiden festinat & inter Atreiden:
Hunc amor, ira quidem communiter urit utrumque.*

QUIDQUID delirant reges, plectuntur Achivi.

15 *Seditione, dolis, scelere, atque libidine, & ira,*

Iliacos

stituendum puto, vocabulum Cicero-
ni frequens: unde *distentus & distentis-
simus*. Torrent.

7. *Græcia Barbariæ.*] Sic libro II.
Od. III.

Barbara postquam cecidere turæ,
pro Trojanis. Quæ de re plura Epod. IX.
quamquam hic *Barbariam* pro universa
Asia, non pro Phrygia tantum, libens
expoluero. qui enim magnifice de bello
Trojano locuti sunt Poëtæ, eo non mo-
dò Græciam, sed Europam totam cum
Asia committunt. *Torrent. Barbariæ.*] *Phrygiæ.* *Lento collisa duello.*] Bene *lento*,
dicimus quod distulit Hector in annum.
Duellum autem veteres dicebant, quod
duabus partibus de victoria contendenti-
bus dimicaretur: unde & *perduellis*;
auctor Festus; ut *duis pro bis*, & *dui-
dens hostia pro bidens. duonum* etiam pro
bonum. Nunc *duelli* nomine fere de sin-
gulari certamine utimur. *Torrent. Lento
collisa duello.*] *Contrita bello decen-
nali.*

8. *Stultorum regum, &c.*] Continet
Agamemnonis & Achillis perturbatio-
nes.

9. *Belli præcidere.*] Præcidendam esse
belli causam, Helenamque cum suis
bonis, Atreidis reddendam. *Cruquius.*
Præcidere causam.] Id est, Helenam
Græcis reddere. *Causam.*] Belli causa
fuit Helena, tunc saltem, ut videtur,
reddenda, cum in vicem dimicaturis Pa-

ride & Menelao, sic fieri convenisset, si
ille vinceretur. Et inferior quidem Pa-
ris, sed Veneris præsidio evasit incolumis.
unde orta controversia an eam ju-
ste repereret Menelaus; ipse quidem illa
in pugna fortior, aut felicior saltem; sed
incertum an victor, cui hostis sic elap-
sus esset. Nec vero reddendam Hela-
nam solus Antenor censuit, sed senes
fere Trojani omnes. Vide Pet. Nannii
Miscell. lib. 4. Torrent.

10. *Quid Paris?*] *Quid facit Paris?*
Ut salvus regnet.] Sunt qui legendum
esse contendunt, *ut solus regnet*; eo sen-
su, ut si vel soli Paridi regnum Asia de-
ferretur, ne tali quidem conditione Hela-
nam solus Antenor censuit, sed senes
M. S. omnes receptam scripturam ser-
vant; & *regnare* hic, ni fallor, non tam
imperare significat, quam feliciter age-
re: ut,

— *Vivo & regno, simul ista reliqui.*
Est enim hic insignis stultitiæ exem-
plum Paris. *Torrent.*

11. *Cogi posse negat.*] Ad reddendam
Helenam.

12. *Inter Peleiden festinat.*] Inter A-
chillem Pelei filium, & Agamemno-
nem filium Atrei.

13. *Hunc amor.*] Agamemnonem
Briseidis amor incendit. *Utrumque.*] *Utrumque.*
Agamemnonem & Achillem.

14. *Delirant.*] Peccant. *Plectuntur
Achivi.*] Plebei lunt pœnas.

18. *Exem-*

Iliacos intra muros peccatur & extra.

Rursus quid virtus & quid sapientia possit,

Utile proposuit nobis exemplar Ulyssem:

Qui domitor Trojæ, multorum providus urbeis,

- 20 *Et mores hominum inspexit; latumque per æquor,
Dum sibi, dum sociis reditum parat, aspera multa
Pertulit, adversis rerum immersabilis undis.*

Seirenum voces, & Circæ pocula nosti:

Quæ si cum sociis stultus cupidusque bibisset,

- 25 *Sub domina meretrice fuisset turpis & excors:
Vixisset canis immundus, vel amica luto sus.*

Nos numerus sumus, & fruges consumere nati,

18. *Exemplar Ulyssem.] Exemplar ad imitandum.*

19. *Qui domitor Trojæ.] Ubi Trojam domuit. Domitor Trojæ.] Plus Ulyssi tribuit, quam Achilli. Torrent. Providus.] Prædens.*

22. *Immersabilis undis.] Fortunæ tempestatibus immersus.*

23. *Seirenum voces.] Sic Græci, Σεΐρωνων ἢ Σεΐρωνῶν πέλας. Acheloi fluminis & Mælarum unius filix Sirenes pethibentur. Nec desunt, qui eas perfectæ eloquentiæ ac suadellæ symbolum esse velint. Illorum tamen potior sententia est, qui Sirenes à Musis ita distinxere, ut hæc profus cælestes sint, & rebus sublimibus ad humanæ vitæ usum ac naturæ cognitionem pertinentibus intentæ; his quoque qui eadem tractant studia, & illam ipsam indolem, qua ducuntur, inspirent, & verba suppedirent, quibus ea quæ cognoverint, apte atque ex dignitate etiam aliis tradant. Itaque Poëtis præesse credebantur; quorum ars nihil aliud quam numerosa quædam & perfecta eloquentia est. Sirenes ergo, eandem, quam illæ seriis, ipsæ inutilibus ac nugacibus rebus sermonis elegantæ curam impendunt; tantum à Musis discrepantes, quantum à veritate mendacium, aut umbra à corpore. Canoris igitur nugis dediti homines Sire-*

Sponsi

num, capti vocibus earumque appulsi scopulis recte dicuntur. *Torrent. Sirenum voces.] Voluptatum illecebras. Et Circæ pocula nosti.] Circe suis veneficiis homines in ferâs transibat. Circæ pocula] Sic & nostri codices. & sane Circæam semper dixisse Horatium auctor est Cæper Grammaticus. Circæ autem fabula omnibus nota. meretricem fuisse aperte ostendit Horatius, quemadmodum & Sirenes. Torrent.*

24. *Quæ si cum.] Quæ pocula venefica. Cum sociis stultus cupidusque.] Id est, quod tam stultus & cupidus fuisset, ut ea cum sociis biberet, vixisset canis, &c. Steph.*

25. *Turpis.] In formam bellæ verus fuisset. Et excors.] A mens. Excors.] Mentem quidem retinebant Ulyssis socii, sed usum perdididerant, ut voluptatibus corrupti solent: cum animus servit, corpus imperat: parum autem differt non esse & non apparere. Quamquam etiam excordem vocare potuit, in quo nihil virilis animi futurum erat, si Circæ obtemperasset. Torrent.*

26. *Vel amica luto sus.] Ut sus luto gaudens.*

27. *Nos numerus sumus.] Nos turba sumus sine virtute, numerum duntaxat explentes. Numerus sumus.] Id est, turba sumus, & , ut inquit Virgilius, sine nomine*

Sponsi Penelopes, nebulones, Alcinoïque,
In cute curanda plus æquo operata juvenus:

30 *Cui pulcrum fuit in medios dormire dies, &*
Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam.

Ut jugulent homines, surgunt de nocte latrones:

nomine vulgus, nullius classis, loci, aut ordinis viri, atque eo ipso tantum, quod sumus, hoc est, numero censendi. At contra, prima, secunda, tertia nota, aut palma etiam, dicuntur ea, quæ ceteris præstant: & quia pauci præstantes, inde fit, ut paucorum nomine insignes tantum intelligantur; multorum vero plebs mera, tunicatique ac pullati & imperiti omnes, ut ad illum lib. 1. Sat. VII. locum diximus:

— Sum paulo infirmior, unus

Multorum.

Torrent. *Fringes consumere nati.*] Videntes ut edamus.

28. *Sponsi Penelops.*] *Sponsos* vocat; qui non re ipsa, sed voto sponsi erant: uti & Catullus:

Ut missum sponsi furtivo munere malmum.

Et ita Homerus *μνηστῆρας* eos nominat. Torrent. *Sponsi Penelops.*] Procluxuriosi. *Alcinoïque.*] *Alcinoï* autem *juvenus* merito ex Homeri historia, quemadmodum & *Alcinoï mensa* proverbio celebratur, ob Phæacum, quibus præfuit Alcinoüs, intemperantiam. Torrent. *Alcinoïque.*] Nos sumus juvenus Alcinoï Phæacum regis, id est, molles sumus, & voluptatibus dediti.

29. *In cute curanda.*] Cum autem cutem dicit, & corpus intelligit. Turneb. lib. 26. c. 27. *Operata juvenus.*] Virg. III. Æneid.

Connubiis arvisque novis operata juvenus.

Torrent. *Operata.*] Occupata.

30. *In medios dies.*] In meridiem.

31. *Ad strepitum citharæ.*] Sic lib. IV. Od. III.

Ostudinis aureæ

Dulcem quæ strepitum Pieri temperas.

Ibi vide. *Cessatum* quoque habent omnia nostra exemplaria; non *cessantem*, ut quidam legunt. Sententia autem est, Phæacas somno, conviviis ac choreis, tempus omne traducere solitos. Josephus Scaliger ita interpretatur, ut citharæ cessent seu vacent; sic enim & Propertius lib. 1.

Num tua non atas umquam cessavit amori.

Id est, vacavit. ego pro sopire curas ad citharam exponere malim. Torrent. *Cessatum ducere curam.*] Vir illustris Josephus Scaliger malebat, *cessatam ducere curam*; sicut in illo Ovid. Fast. 4.

Largaque provenit cessatis mēsis in herbis.

Ut *cessata cura*, soluta. Mihi lectio recepta displicere nondum potest. Heinsius. *Cessatum ducere.*] Cessare facere, id est, abicere curas.

32. *Ut jugulent homines.*] Hæc nullum hic habere locum, facile videbit, qui Poëtæ institutum finemque in tota hac Epistola consideraverit. In qua Iliada & Ulyssæam, earumque utilitatem, ex divisione utriusque operis, expendit atque examinat. Ac de Iliade prius: deinde & de Ulyssæa. In qua primo Ulyssæm, à quo inscriptio. Secundo partim procos, partim & Phæacas, quos virtutibus illius ac prudentiæ opponit. Quæ sequuntur ab hoc versu,

Ut jugulent homines,
usque ad illum,

Fingit equum,

prorsus aliena sunt; ex disputatione alia petita. Quod & ex scriptoris vitio, qui paginas transposuit, aut pessime continuavit, evenisse, nulli dubitamus. Totus ergo locus, qui hic pessime infarsctus est, ad primam pertinet Epistolam, & sic

Ut te ipsum serves, non expergisceris? atqui
 Si noles sanus, curres hydropicus: & ni
 35 Posces ante diem librum cum lumine, si non

Inten-

fic manifeste connectendus fuit:

Ferret avaritia miseraque cupidine pe-
 ctus?

Sunt verba & voces, &c.

Landis amore tumes? Sunt certa piacula,
 qua te

Ter pure lecto poterunt recreare libello.

Invidus, iracundus, iners, vinosus, ama-
 tor,

Nemo adeo ferus est, ut non mitescere
 possit,

Si modo cultura patientem praebeat au-
 rem.

Virtus est vitium fugere, & sapientia
 prima,

Stultitia curvisse. vides, qua maxima
 credis

Esse mala, exiguum censum turpemque
 repulsam,

Quanto de vitis animi capitisque labore.

Impiger extremos curvis mercator ad In-
 dos,

Per mare pauperiem fugiens, per saxa,
 per ignes:

Ne cures ea qua stulte miraris & optas,

Discere, & audire, & meliori credere
 non vis?

Quis circum pagos & circum compita
 pugnae

Magna coronari contemnat Olympia; cui
 spes.

Cui sit conditio dulcis sine pulvere pugnae?

Ut jugulent homines surgunt de nocte la-
 tronibus:

Ut te ipsum serves non expergisceris? &
 atqui

Si non is sanus, curres hydropicus. & ni
 Posces ante diem librum cum lumine, si
 non

Intendes animum, &c.

Heinsius. Ut jugulent.] Criminatur ju-
 ventutem tam lupinam, suaeque salutis
 ita immemorem, ut etiam si possit ab
 imminente malo, seque suaque servare,

nolit tamen expergisci, seque periculis
 eripere. Cruquius. Ut jugulent homines.]
 Hominem habent libb. iv. meliores. Tor-
 rent. De nocte latrones.] Per noctem.

34. Si nolis sanus, curres hydropicus.]
 Si dum sanus es, expergisci & vigilare
 nolis, ut te adversus insidias ac vim
 tuearis; id sero tibi cura erit, cum jam
 vetero isto in hydropem incideris. Et
 currendi vocabulum studium illud ex-
 primit, quo omni conatu liberari cupi-
 mus. Suadent autem medici, ut, quod
 facilius tutiusque est, a morbo nos praer-
 servemus potius, quam ut spe curatio-
 nis negligentius agamus. notum illud:
 — Venienti occurrere morbo.

Pet. Nannius Miscell. lib. 4. Turneb.
 lib. 26. cap. 27. Torrent. Si noles sanus,
 curres hydropicus.] Plerique legunt nolus,
 non noles. Ex quo facillime vera lectio
 eruitur: Si non is sanus, curres hydropi-
 cus. Si sanus ad medicum non is, ut
 morbum antevertas, post, in morbum
 delapsus, non ibis tantum, sed curres.
 Animi morbum nemo curat, quia ne
 sentit quidem: corporis, curant omnes,
 & in isto festinant. Heinsius. Sanus.] Si
 noles dum sanus es. Curres hydropicus.]
 Curres ad medicum, cum factus eris
 hydropicus.

35. Librum cum lumine.] Haec nimi-
 rum illa piacula, qua te,

Ter pure lecto poterunt recreare libello.

Graviores autem periculosioresque
 sunt animi, quam corporis morbi: tanto
 ergo diligentius evitandi. At contra
 evenire postea ostendit. ac scitum illud
 Diogenis Cynici: cum enim serio lo-
 quentem in turba nemo auscultaret,
 musicam occiepit; atque ita intentis
 omnibus, exprobravit quod ad res ine-
 ptas magno studio concurrerent, ad uti-
 lia atque honesta tardi admodum ac ne-
 gligentes. Torrent.

*Intendes animum studiis & rebus honestis,
Invidia vel amore vigiltorquebere. nam cur,
Quæ ledunt oculos, festinus demere: siquid
Est animum, differs curandi tempus in annum?*

40 DIMIDIUM facti, qui cœpit, habet. sapere aude:

*Incipe. vivendi qui recte prorogat horam,
Rusticus exspectat dum defluat amnis: at ille
Labitur, & labetur in omne volubilis ævum.
Quæritur argentum, puerisque beata creandis*

45 Uxor, & incultæ pacantur vomere silvæ.

*Quod satis est, cui contingit, nihil amplius optet.
Non domus & fundus, non æris acervus & auri,
Ægroto domini deduxit corpore febris,
Non animo curas. valeat possessor oportet,*

36. *Studiis, & rebus honestis.*] Philosophiæ præceptis.

37. *Vigil torquebere.*] Sciens ac prudens.

38. *Ledunt oculos.*] Oculum legitur in melioribus quatuor manuscriptis. *Si quid Est animum.*] Nonnulli codices *si* quod habent, utraque lectio idonea est. *Esse autem animum* dixit, pro absumere ac tabefacere. *Torrent.*

39. *Est animum.*] Si quod consumit & corrumpit animum.

40. *Dimidium facti.*] Quia principium est dimidium totius. Hesiod. *Sapere aude, Incipe.* Notum omnibus, quod ante proposuit proverbium ex Hesiodo, *ἄρχῃ ἡμεῖσ' ἄρχεσθε*: principium dimidium totius. Id igitur præcipue in capessenda Philosophia conspici Poëta demonstrans, audere & obfirmato semel animo incipere præcipit: neque in annum differre, quod quacumque & atate & tempore proficit.

42. *Rusticus.*] Insigne exemplar ignavia, expectans rusticus dum amnis defluat, cum vel vado, vel ponte, vel navigio transire, vel etiam transnatare possit. *Torrent.* *Rusticus exspectat dum.*] Rustice, vel tanquam rusticus (volens flumen transire) expectat, &c. *Defluat*

amnis.] Donec tota aqua elapsa, alveus areseat.

44. *Puerisque beata creandis.*] Uxor pecuniosa, vel felix in pariendo.

45. *Pacantur.*] Excultantur.

46. *Quod satis est cui contingit, nihil amplius optet.*] Vetus hæc scriptura est, pro eo quod non libidini, sed naturæ sufficiat. Quæ de re præclare iterum Epicurus; *Si ad naturam dives, nunquam eris pauper; si ad opiniones, nunquam eris dives.* ac vetus Poëta Comicus:

Non est beatus esse qui se non putat.

Torrent. Optet.] Optare debet.

47. *Non domus & fundus.*] Nam tantum abest, ut fortuita bona sublevent animi morbos & ægritudines, ne eas magis augmentent cupiditate & metu. *Cruquius. Non æris acervus.*] Non ingens pecunia.

48. *Deduxit corpore febris.*] Plures codd. *febrem.* Unus etiam *deducunt* & alius *deducet.* Sed pulcerime Lucretius lib. I.

Non calidæ citius decedunt corpore febres,

*Textilibus si in picturis ostroque rubentis
Facteris. — Torrent.*

49. *Valeat possessor.*] Animo valere possit.

50 *Si comportatis rebus bene cogitat uti.*

*Qui cupit aut metuit, juvat illum sic domus aut res,
Ut lippum pictæ tabulæ, fomenta podagram,
Auriculas citharæ collecta sorde dolentes.*

SINCERUM est nisi vas, quodcumque infundis, acescit.

55 *SPERNE voluptates: nocet empti dolore voluptas,
SEMPER avarus eget: certum voto pete finem.*

INVIDUS alterius macrescit rebus opimis:

Invidia Siculi non invenere tyranni

Majus tormentum. QUI non moderabitur iræ,

60 *Infectum volet esse, dolor quod suaserit, & mens,*

Dura

possessorem oportere ait, qui paratis recte utatur. Sic enim & libro 1. Od. xxxi.

*Frui paratis & valido mihi
Lator dantis: at precor integra
Cum mente.*

Extat etiam Menandri versus:

Μαγερ & οτις εστιν η̄ ο̄ν̄ ε̄ξ̄.
Turneb. lib. 26. cap. 27. *Torrent. Valent possessor.*] Oportet ut sit animo & corpore sanus.

50. *Comportatis rebus.*] Rebus hereditariis vel acquisitis.

51. *Qui cupit.*] Confirmat possessorem, qui divitiis recte utatur, ab animo valere debere. nam nisi animus rite purgatus fuerit, nulla opulentia proderit; non opibus igitur, sed animi virtute ac tranquillitate (*εὐδωπειαν* vocant Græci) felices efficiuntur. *Torrent. Aut res.*] Res familiaris, vel pecunia.

52. *Fomenta podagram.*] Hoc est, eum qui podagricus sit. innuit enim, quomodocumque dolor mitigetur, manere tamen morbum, qui radicitus evelli nequeat. *Torrent. Fomenta podagram.*] Fomenta podagræ dolorem ad tempus minuunt, sed causam morbi funditus non extirpant.

54. *Sincerum est.*] Nisi sit animus purus. Est Allegoria.

55. *Nocet empti dolore voluptas.*] De inhonesta voluptate hoc dictum acci-

pio. Apposite vero Cynicus voluptatem illam Veneream letali mulfō comparabat. *Torrent. Dolore voluptas*] Dolore subiequente.

56. *Semper avarus eget.*] Nec mirum: cum nihil ei satis sit, qui divitias, non ut instrumenta vivendi, sed ut finem appetit, ut præclare Aristoteles lib. 1. Politic. lepidum ergo illud Mimographi:

Avaro tam deest quod habet, quam quod non habet.

Torrent. Certum voto pete finem.] Quia avaritia infinita est & insatiabilis, quia nec augetur copia, nec minuitur inopia; consulit itaque ut certam sibi copiam præscribat, in qua possit acquiescere. *Cruq. Certum voto pete finem.*] Definitam pecuniæ summam expete.

57. *Rebus opimis.*] Rebus secundis & fortunatis.

58. *Siculi non.*] Phalaris & Dionysius. Turneb. lib. 26. cap. 27.

59. *Qui non moderabitur iræ.*] Qui fixum non injiciet iræ.

60. *Dolor quod suaserit & mens.*] Id est, mens dolore provocata, ac proinde illata sibi injuriæ aut cuiuscumque mali pœnam flagitans, nec ante acquiescens, quam sumserit. A læsione igitur dolor, à dolore ira, odiumque in auctorem atque ultionis cupiditas; quæ animi necdum expurgati summa voluptas

R. 1

est.

Dum pœnas odio per vim festinat inulto.

*IRA furor brevis est. animum rege: qui nisi paret,
Imperat: hunc frenis, hunc tu compeſce catena.*

Fingit equum tenera docilem cervice magiſter

65 *Ire viam, quam monſtrat eques. venaticus, ex quo
Tempore cervinam pellem latravit in aula,
Militat in ſylvis catulus. nunc adhibe puro
Pectore verba puer, nunc te melioribus offer.*

Quo ſemel eſt imbuta recens, ſervabit odorem

Teſta

eſt. unde ſub laſi hominis perſona Juven. Sat. xiii.

At vindicta bonum vita jucundius ipſa.
Quam tamen opinionem egregie reſellit ipſe, & ne eò progrediamur à ſapientia conſilium ac remedium petendum monſtrat. *Torrent.* *Dolor quod ſuſerit & mens.*] Stephanus, ex conjectura ſua, legendum eſſe credit, *exmens*; & Græcorum illud *ἐκ φων* Horatium exprimere voluiſſe: quum & *exlex* & *exſpes* dicimus. *Et mens.*] Mens dolore affecta, id eſt, mens irata.

61. *Odio.*] Odio provectus.

62. *Animum rege.*] Appetitum rege.

63. *Hunc frenis.*] Tanquam equum indomitum.

64. *Fingit.*] *Format.* *Magiſter.*] Equorum domitor.

65. *Quam monſtrat.*] *Qua monſtrat eques,* habent ſex noſtri codices. *Torrent.* *Venaticus ex quo.*] Catulus venaticus.

66. *Cervinam pellem.*] Quæ cervi ſimilitudinem gerit. *Pellem latravit.*] Ita loquitur Epod. v.

Semen, quod omnes videant, adulterum

Latrent Suburrana canes.

aliquid Tutnebus lib. xxvi. cap. xxvii. *Torrentius.*

67. *Militat.*] Feras ſectatur. *Nunc adhibe, &c.*] Percipe Philoſophiæ præcepta. *Adhibe puro Pectore verba puer.*] Pro hauri, præcipe, animo inſige. Ad juventutem orationem convertit. à te-

neris enim aſſueſcere multum eſt. *Adhibere* autem pro *imbibere* dixit, metaphoricòs à corpore ad animum, ut *imbutum arte, litteris, ſapientia, præceptis* dicimus; cum tamen *imbuerere* proprie *inſicere* ſignificet, ut *inſici* *fucarique* lanæ ſolent. Audacior autem Horatius. quum *aurè bibere* dixit, ut hic *pectore*, Od. xiii. lib. ii. Monet ergo ab infantia præceptis optimis imbuendum puerum, ut in iis ſeſe exerceat, ubi ad aetatem maturam pervenerit. *Torrent.* *Vero adhibe* non metrum modo reſpuit, ſed & ſententia. *Adhibe* doctiſſimi viri recte reſtituerunt. Vox ipſa ſignificat largiter haurire. quo illud Terentian. i. *Heautont.* 2. *ubi adhibet plus paulo.* & Dido amorem bibens, i. *Æneidos.* Xylauder. *Puro Pectore.*] Nondum imbuto pravis opinionibus, nondum occupato malis præceptis & exemplis, ſed ab illis vacuo. *Piſcator.*

68. *Puer, nunc te.*] Dum puer es. *Melioribus offer, &c.*] Philoſophiæ magiſtris, vel honeſtis, & ſalutaribus diſciplinis.

69. *Quo ſemel eſt.*] Non poſſum non adſcribere divi Hieronymi verba ad Lactam de inſtitutione filix: *Difficiliter creditur quod rudes animi perbiberunt. conchylia quis in priſtinum candorem verocet? recens teſta diu & ſaporem retinet & odorem quo primum imbuta eſt.* *Torrentius.* *Recens, &c.*] *Recens teſta*, in quam nihil adhuc fuit infulum.

70. *Quoſ*

70 *Testa diu. quod si cessus, aut strenuus anteis;
Nec tardum opperior, nec præcedentibus insto.*

70. *Quod si cessus, &c.*] Si in Philosophia studiosis ignavior, aut si promotearis alacrius.

71. *Nec tardum.*] Animi sui sinceritatem ostendit; qui Philosophiæ spatia decurrens, neque præcedentibus invidia noceat, neque sequentium tarditatis

exemplo remissior existat. Similis à Circensi decursione transfario, lib. I. Sat. I. *Torrent. Nec tardum opperior, &c.*] Nec te expecto, qui me persequi non potes, nec conor eos antevertere, qui me præcedunt.

EPISTOLA III.

Ad JULIUM FLORUM.

Julium Florum de Claudio Nerone, ubi militet, & de quorundam amicorum scriptis interrogat. Deinde ipsum Florum ad sapientiæ studium, & ad redeundum in gratiam cum fratre hortatur.

JULI *Flore, quibus terrarum militet oris
Claudius Augusti privignus, scire laboro.
Thracane vos, Hebrusque nivali compede vinculus,
An freta vicinas inter currentia turreis,*

An

Hunc Julium Florum altera etiam lib. II. Epistola celebrat Horatius. & illa quidem tota serâ est, & accurate per-scripta; hæc vero familiaris: in qua tamen Philosophiam obiter attingit, cum ejus studium commendans, etiam usum exigit, servata in fratrem pietate. Et Florus quidem olim Aquillorum & Valeriorum satis celebre cognomen fuit: hunc vero Julium Florum è provincia potius fuisse crediderim. Tortentius.

1. *Quibus terrarum, &c.*] In quibus regionibus; Oræ significant extremas partes terrarum.

2. *Claudius Augusti privignus.*] Titus Claudius Nero Augusti privignus, ac gener etiam, ducta Julia ejus filia. Quod autem militarem eum dicit, qui dux belli fuerit; vel *καταρχης* est, vel ad belli auspicia referendum, quæ penes Augustum erant, ut lib. IV. Od. IV. ostendimus;

— *Te consilium & tuos
Præbente divos.*

puto autem scriptam hanc Epistolam eo

tempore, quo Tiberius vel Pannonicum bellum gessit, vel in Armeniam profectus est, regnum Tigrani restitutus. *Torrent. Claudius Augusti privignus.*] Tiberius Nero, Augusti privignus ex Livia Drusilla.

3. *Thracia.*] Θράκη Græce. Atque ita Virg. XII.

— *Gemit ultima pulsâ*

Thracia pedum. —

Vide quæ notavi lib. III. Od. IX. *Torrent. Thracane vos.*] Thraciane. *Hebrusque nivali compede vinculus.*] Hebro epithetum tribuit, quod ipsi terræ Thracum melius conveniret: ut alibi *nivalem* appellat *Armeniam*, Θράκην *Χρονίδα* Græci. At flumina glacie quidem consistunt, nivibus vero augentur potius, & impetuosiora fiunt. Sed ad gelidæ regionis naturam respexit. & glacie igitur & nive desuper vinculus erat Hebrus. *Torrent. Nivali compede vinculus.*] Glacie vinculus.

4. *An freta vicinas.*] An Hellespontus inter Sestum & Abydum currens?

- 5 *An pingues Asiae campi collesque morantur?*
Quid studiosa cohors operum struit? hæc quoque curo.
Quis sibi res gestas Augusti scribere sumit?
Bella quis, & paces longum diffundit in ævum?
Quid Titius, Romana brevi venturus in ora,
 10 *Pindarici fontis qui non expalluit haustus,*
Fastidire lacus & rivos ausus apertos,
Ut valet? ut meminit nostri? fidibusne Latinis
Thebanos aptare modos studet, auspice Musa,
An Tragica desævit & ampullatur in arte?

Quid

Vicinas inter currentia turres.] Turres vocat, vel urbes ipsas Seston & Abydon, Hellepontii angustiiis divisas, Erus & Leandri amore nobiles, ut πύργος Græci; quod Petrus Nannius Miscell. lib. 4. annotavit: vel ipsa urbium propugnacula: vel eo denique respicit, quod Ero inclusa turri servabatur. Cruquius dicit Blandinium cod. vetustissimum habere *terras*, pro turres: & interpretatur regiones Europam & Asiam, quas Hellepontiacum mare dividit.

5. *Morantur?*] Detinent?

6. *Quid studiosa cohors.]* Hactenus de castris Claudii Neronis, quo loco sita sint; nunc de commilitonum studiis, exercitiisque, dum sint in statione. *Cruquius. Quid studiosa cohors.]* Quid faciat literata Drusi cohors? *Studiosa cohors.]* Cohortem amicorum Tiberii significat. *Torrent.*

8. *Longum diffundit in ævum.]* Scriptis mandat ad memoriam sempiternam.

9. *Quid Titius.]* Hunc Titium veteris libri glossematum, poetam Lyricum fuisse testatur, cognomine *Septimium*, aut *Septiminum* potius, ut ego arbitror; quamquam ne sic quidem hominem noverim. *Titia* tamen gens Romana. *Torrent. Titius Romana brevi.]* Titius Poëta, qui brevi ob sua scripta celebrabitur à populo Romano.

10. *Pindarici fontis.]* Sic Lucretius: — *Favet integros accedere fontes, Atque haurire.*

Sententia autem est, Titium vulgaria contemnentem, non de lacu aut obvio omnibus sumine aquam petere, sed fontem ipsum ac veluti caput Lyrici Poëmatici Pindarum æmulari; quem assequi difficillimum sit, ut in Odis vidimus. *Turneb. lib. 26. cap. 27. Torrent. Pindarici fontis.]* Qui non dubitavit fluidam Pindari eloquentiam Latinis versibus imitari. *Haustus.]* Liquores.

11. *Lacus & rivos.]* Scripta vulgaria & inventu facilia.

12. *Fidibusne Latinis.]* Rogat, an in proposito sibi studio persistat, ut Thebanum Pindarum Latino carmine imitetur; an potius Tragœdiæ scribendæ se dederit. *Torrent. Fidibusne Latinis.]* Num studet Latinis versibus lyricis Pindaricos versus modulari?

13. *Auspice Musa?]* Musarum auspicio?

14. *Tragica desævit.]* Imitationis vim ostendit, qua excellens Poëta favere ipse videatur, hoc est, acer, vehemens, animosus esse, qui tales personas in theatrum adducat. Poëta namque est, quam velit personam inducere, eamque ante oculos ponere. *Torrentius. Desævit.]* An valde favit crudeles & favos principum mores exprimendo? *Et ampullatur.]* Ampullis verborum utitur.

- 15 *Quid mihi Celsus agit? monitus, multumque monendus,
Privatus ut quærat opes, & tangere vitet
Scripta, Palatinus quæcumque recepit Apollo:
Ne, si forte suas repetitum venerit olim
Grex avium plumas, moveat cornicula risum,*
- 20 *Furtivis nudata coloribus. ipse quid audes?
Quæ circumvolitas agilis thyma? non tibi parvum
Ingenium, non incultum est, nec turpiter hirtum.
Seu linguam caussis acuis; seu civica jura*

Respon-

tur? *Ampullatur.*] Suo more feliciter audax. Sic expressit quod Græci *ληκυβίτην* dicunt. idem enim illis *ληκυβίτην*, quod nobis *ampulla*, vasculum rotundum ac veluti inflato ventre; varii cum in balneis, tum in mensis ad oleum atque unguentum usus. Quamquam, ut ego quidem arbitror, *ληκυβίτην* sæpius ad amœnitatem potius jucunditatemque atque ornatum orationis pertinet; cum veluti ex arculis quibusdam pictoriis vasculisque unguentariis verborum illæ delicix depromuntur. *Ampullari* vero magis severitatem & atrocitatem quandam styli & robustum nescio quid significat, ut in Tragedia utimur, cum ipsas res natura favas pari severitate enarramus: ut in Epist. ad Pisones:

Projicit ampullas & sesquipedalia verba. Græci itaque ad ea, quæ arculis illis pigmentariis ampullisque servantur, respexerint: Flaccus vero noster ad ampullas, quam dixi, formam; cui tumida & inflata Tragicorum oratio merito comparatur. unde & *παραρρηδῆν* Græci dicunt, pro vociferari atque atrociter agere, ut miseri atque irati solent. his adde, si lubet, Turnebum IX. cap. III. & XVII. cap. XXVII. *Torrent.*

15. *Celsus.*] *Celsum* intelligo *Albinovanum*: de quo mox, Epistola ei inscripta aliquid dicemus. *Torrent.* *Celsus agit?*] *Celsus* Poëta qui alienos versus pro suis recitaret.

16. *Privatus ut.*] Ut suam inventio-

nem, non alienam quærat.

17. *Palatinus quæcumque recepit Apollo.*] Pro quibusvis veterum scriptis hoc dictum intelligo: quibus nempe bibliotheca Palatina ab Augusto Apollini ac Musis dedicata, ut lib. I. Od. xxxi. diximus, referta erat. *Torrent.* *Apollo.*] Apollinis templo adjectam bibliothecam Augustus extruxerat in monte Palatino.

19. *Cornicula.*] Græci *κρολοῖον*, hoc est, *graculum*, appellant. Erasmus Chiliadibus *Αισώπειον κρολοῖον*; quod dicitur in eum, qui aliena pro suis usurpat, aliorumque bonis se venditat. Turneb. lib. 26. cap. 27. *Torrent.*

20. *Ipsæ quid audes?*] Tu Juli Flore, quod sequeris Auctores?

21. *Quæ circum volitas agilis thyma?*] *Celsum* a plagio cavere monet: *Florum* vero ob imitationem, qua dexte usus sit, commendat; nisi dici mavis materiam ipsam in qua tum versabatur *Florus*. *Torrent.* *Quæ circumvolitas, &c.*] *Circum* quæ volitas *thyma* velut apis, ex variis doctorum virorum scriptis varia decerpens.

23. *Nec turpiter hirtum.*] Plures libri non *turpiter*, vel, & *turpiter hirtum*. Alludit autem ad hoc, quod *hirti* sive *hirsuti* audaces magis habentur, quam ingeniosi: nisi in metaphora ab agro sumpta persistere eum malis; *hirta* enim quæ & inculta. *Torrent.* *Nec turpiter.*] *Nec rude* & *impolitum*.

24. *Seu linguam.*] Sive Oratorem, Juris-

- Respondere paras, seu condis amabile carmen;*
 25 *Prima feres ederæ victricis præmia. quod si*
Frigida curarum fomenta relinquere posses;
Quò te cælestis sapientia duceret, ires.
Hoc opus, hoc studium, parvi properemus, & ampli;
Si patriæ volumus, si nobis vivere cari.
 30 *Debes hoc etiam rescribere, si tibi curæ,*
Quantæ conveniat, Munatius. an male facta
Gratia nequicquam coit, & rescinditur? at vos
Seu calidus sanguis, seu rerum inscitia vexat,
Indomita cervice feros: ubicumque locorum

Vivi-

Jurisconsultum, vel Poëtam agis.

25. *Feres ederæ v. p.*] Auferes præmia. *Ederæ victricis.*] Edera Bacchiest, ut Apollinis laurus; utriusque autem dei clientes sunt Poëta, ut alibi docuimus: & non minus edera, quam lauro coronabantur. quamquam hunc locum ad commissiones Rhetorum Poëtarumque referre malim; ut Floro, si certare velit, tam inter Rhetores, quam inter Poëtas coronam polliceatur. quin & in Philosophia excellere eum posse affirmet, si res omnes, quæ inutiles curas nutriant, ab se abdicare queat, quod studium unice commendat. *Torrent. Victricis præmia.*] Ederæ victoriam tuam indicantis.

26. *Fomenta relinquere posses.*] Curarum nutrimenta, nempe divitias, ambitionem & similia, quæ, ut frigus, gravant & tardant festinantem.

28. *Hoc opus.*] Properemus sapientiaë studiis incumbere. *Parvi, & ampli.*] Cujuscunque fortunæ sumus.

29. *Si patriæ volumus.*] Ea namque sapientia docet, quid patriæ debemus, quid nobis, quid propinquis & amicis, ut *ἄνδρα γυναικὶ & libri docent. Cruquius.*

30. *Si tibi curæ.*] Plures libri sit tibi curæ. Non placet. sic enim scripsere qui de particula *si* pro *an* dubitabant; cum id sapius fecerit Horatius, & alii pas-

sim. *Torrent. Si tibi curæ.*] An Numatius frater tuus sit tibi tantæ curæ, quantæ conveniat, necne?

31. *Quantæ conveniat Munatius.*] Murætu legendum censet; *Quantæ conveniat Munatius, &c.* Eoque significat, cupere se scire, serione Munatius cum ipso in gratiam redierit, & eequid eum, ut amicorum mos est, alloquatur. *Munatius.*] Recte, non *Numatius.* Alius vero hic *Munatius* quam ille, de quo lib. 1. Od. VIII. hujus fortasse pater: & fratrem quidem habere potuit Julium Florum, sed uterinum tantum: quamquam foedere potius, quam natura fratres fuisse crediderim; ut cum alter alterum germani loco dilexissent, postea in dissidium venerint. *Torrentius. An male facta.*] Gratia conjuncta & perfide instaurata.

32. *Nequicquam coit.*] Non durat.

33. *Seu calidus sanguis, seu rerum inscitia.*] In quinque exemplaribus manus scriptis:

Heu calidus sanguis, heu rerum inscitia. —

scriptum repperi. mutatum fortassis ab aliquo, qui secundam verbi *sanguis* syllabam produci noluerit. de quo extrema Od. xv. lib. 1. *Torrent. Seu calidus.*] Sanguis calidus in juvenibus iram excitat.

34. *Indomita cervicæ feros.*] Cervicæ dura

35 *Vivitis, indigni fraternum rumpere fœdus,
Pascitur in vestrum reditum votiva juvenca.*

dura & rerum experientia nondum emollita.

35. *Indigni fraternum, &c.*] Per vi-
ria indigni, qui rumpatis fraternam
amicitiam.

36. *In vestrum reditum votiva juven-
ca.*] Vide lib. 1. Od. xxxvi. ubi pro Nu-
midæ reditu vitulum solvit. *Torrent.*
Votiva juvenca.] Juvenca quam immo-
labo vobis reducibus.

EPISTOLA IV.

Ad ALBIUM TIBULLUM.

Albium Tibullum compellat, cui studium Philosophiæ laudare vide-
tur, atque id facere ut ejus amore illum accendat. Recenset quibus
dotibus illum dii ornaverint: deinde ita vivendum illi esse dicit, ut
unumquemque diem, extremum sibi fore putet.

A LBI, nostrorum Sermonum candide iudex,
Quid nunc te dicam facere in regione Pedana?
Scribere quod Casii Parmensis opuscula vincat:
An tacitum silvas inter reptare salubreis,

Curan-

1. *A lbi.*] Nolim quemquam dubitare, quin hic *Albius* ille *Tibullus* sit Elegorum scriptorelegantissimus, cui etiam lib. 1. Od. xxxiii. inscribitur. quamquam enim uti divitem hic describit Horatius, cum ipsemet operis sui initio, paupertatem accusare videatur; paupertas illa non inopia fuit, sed optanda mediocritas, ut id quod sequitur manifeste demonstrat. *Torrentius.* *Candide iudex.*] Qui nostros sermones non malevole vel interpretaris, vel accipis, fortasse propter filium, inopiæ post prodigalitatem notatum Satyr. 4. lib. 1. idque ut arbitror nimia patris indulgentia; quo factum credo, ut pater ipse Tibullus nunc indigentior, coactus sit in villa vivere angustius. *Cruquius.* *Candide iudex.*] Sincere iudex Satyrarum nostrarum.

2. *In regione Pedana.*] Prædium ibi habebat Tibullus; in quo cum forte se contineret, hujus Epistolii causam dedit. Fuit autem *Pedum* olim Latii oppidum: cujus incolæ *Pedani*, ager etiam *Pedanus* dictus. Plinius lib. III. c. v.

Sed & vetustissimi codicis margini adscriptum repperi, regionem *Pedanam* inter *Tibur* & *Prænestem* fuisse, à monumento *Pedani* cujusdam cognominatam. *Torrent.* *Pedana.*] Sic dicta à *Pedo* Italiæ oppido.

3. *Scribere quod.*] An dicam te scribere? *Casii Parmensis.*] An idem *Casius Parmensis*, qui & *Heruseus*, lib. 1. Sat. x. vidimus. *Valerius* lib. 1. cap. vii. *Torrent.* *Casii Parmensis, &c.*] Qui multas Tragedias scripsit, dictus *Parmensis* ab urbe *Parmo*.

4. *Silvas inter.*] *Turnebus* *Adversar.* lib. 1. cap. xxxi. occulte significari à Poëta ait *Tibullum* Epicureum fuisse. & *Epicurum* quidem annos natum xiv. philosophari cœpisse, atque in hortis docere solitum. Sed quare non æque aut *Academicum* aut *Peripateticum* fuisse *Albium* fingere liceat; cum istarum quoque sectarum principes in hortis docuisse, & quidem *Aristotelem* inter ambulandum, constet? inde enim sectæ nomen. Nullus itaque hic occultior sensus latet: sed dubitet Poëta, cui

R r 4 potissi-

- 5 *Curantem quidquid dignum sapiente bonoque est?*
Non tu corpus eras sine pectore. Dī tibi formam,
Dī tibi divitias dederunt, artemque fruendi.
Quid voveat dulci nutricula majus alumno,
Quam sapere, & fari possit quæ sentiat, & cui
 10 *Gratia, fama, valetudo contingat abunde,*
Et mundus victus, non deficiente crumena?
Inter spem curamque timores inter & iras,

Omniem

potissimum studio in Pedano suo incumbat Tibullus, Poëtico an Philosophico; cui adeo intentus sit, ut ne valetudinis quidem caussam umbrareptans, quid verum honestumve sit, inquirere desinat. *Torrent. Reptare.*] Lentius ambulare.

5. *Sapiente bonoque.*] Sæpe hæc conjungit Horatius, & merito sane. neque enim alios bonos, alios sapientes esse existimare, aut alios beatos esse, quam qui boni simul & sapientes sint, credere sine pernicie possumus. Atqui ita in *Epist. ad Quintium:*

Neve putes alium sapiente bonoque beatum.

Turneb. lib. 1. cap. 18. Torrent.

6. *Corpus eras sine pectore.*] Vel enalage temporis est, Poëtis frequens; vel subintelligendum, ante istum secessum tuum: perinde ac si dicat: si dum in turba eras, cordatus atque intelligens habebaris; quid non in ista solitudine præstes. *Formam.*] Formam humanam.

7. *Dederunt.*] *Dederunt* in duobus antiquissimis exemplaribus legitur, ne quemquam deterreat syllaba. sic enim *Virg.*

Obstupui steteruntque comæ.

Torrent. Sine pectore.] Sine mente, excors.

7. *Artemque fruendi.*] Quasine, ne divitiæ quidem vocandæ sunt, aut in bonis numerandæ, quæ non bene possessorum; sed, sive avarus, sive prodigus fuerit, infelicem efficiant. *Torrentius. Artemque.*] Formam humanam.

8. *Quid voveat?*] *Quid possit nutri-*

cula optare majus alumno?

9. *Quam sapere.*] Nequelibri, neque viri docti, vel in legendo, vel in exponendo hoc versu consentiunt. nostra exemplaria quinque sic habent:

Quid sapere & fari possit quæ sentiat,
 & cui

Gratia, fama, valetudo.

Quod cum ita sit, una amota littera lego, *Qui sapere*, postquam interrogationis nota in fine versus præcedentis post verbum *alumno*, in hanc sententiam: *Dii tibi & animi, & corporis, & fortunæ bona contulere; & quid obscuro amplius alumno suo nutricula aliqua optare possit? voto enim summa, ut sapere & fari possit. Verba igitur ista, Qui sapere & fari, quæque sequuntur, mixtæ ita quodammodo accipienda sunt, ut si à nutricula proferantur: alioqui bis idem dixerit, quid enim aliud est *pectus habere*, quam hominem esse; quod sermone & ratione efficitur: quidve aliud *divitiæ & ars fruendi*, quam *mundus victus non deficiente crumena?* nam *mundus victus* idem qui & temperatus, atque in neutram partem cultus miser, ut lib. 11. Sat. 11. vidimus. *Gratia* autem & *valetudo* ad formam spectant. solum itaque *fama* votum adijcitur. sed ea fere bonorum, quæ diximus, comes, omitti poterat. *Torrent. Et fari possit.*] Et eloqui sua sensa.*

10. *Gratia, fama.*] Benevolentia apud principes viros, fama ex bene factis.

11. *Et mundus victus.*] *Victus* non sordidus, neque nimis exquisitus.

12. *Inter spem.*] *Epistolium pulcer-*
 rima

Omnem crede diem tibi diluxisse supremum.

GRATA superveniet, quæ non sperabitur, hora.

15 *Me pinguem & nitidum bene curata cute vises,
Quum ridere voles Epicuri de grege porcum.*

ima ex Epicuri instituto sententia concludit, Tibullum monens, ut inter varias mortalium curas, quæ ex animorum perturbationibus existant, sic ipse se gerat, ut quotidie moriturus. *Torr.*

13. *Omnem crede.*] Omnem diem putato esse postremum.

14. *Grata superveniet.*] Ita fiet ut grata, &c.

15. *Me pinguem*] Exemplo suo, quam dixerat, sententiam confirmat: ideo

nitidus & pinguis, quod sine crassini sollicitudine in diem viveret. *Torrent.* *Et nitidum bene.*] Porcum elegantem & succi plenum.

16. *Cum ridere voles.*] Hoc severioris disciplinæ sectatorem fuisse Albiū adversus Turnebi opinionem ostendit. male enim apud alios audiebat Epicurus, ut, magister voluptatis. *Torrent.* *Epicuri de grege.*] Summum bonum in voluptate posuit Epicurus.

EPISTOLA V.

AD TORQUATUM.

Torquatum ad cœnam invitat, quam frugalem fore dicit. Hortatur ut curis & cupiditati divitiarum valedicens, hilaritati se tradat, & laudes ebrietatis addit. Tria esse dicit, quorum studiosus fit in apparatu convivii; primum autem ponit munditiem.

*SIPOTES Archaicis conviva recumbere lectis,
Nec modica cœnare times olus omne patella,*

Supre-

*I*dem opinor hic Manlius Torquatus, cum illo cui Oda VII. lib. IV. inscribitur.

1. *Archaicis conviva recumbere lectis.*] Lecti duorum generum fuere. quorum partim in cubiculo, partim in triclinio usus. illi *cubiculares*; hi *discubitorii* & *tricliniarii* dicti. Lampridius Elagabalo: *Solido argento habuit lectos & tricliniarios & cubiculares.* Hic igitur de *tricliniariis* agitur. Et *Archaicis* quidem habent tres optimi nostri codices: plures tamen *Archiacis* legunt. quæ scriptura Turnebo lib. I. cap. I. I. vel I. 8. placet: ut ab *Archia* quodam non optimo artifice sic dicti sint, rudes & impoliti, quem admodum & *Sotherici* apud Senecam, & *Gellium* lib. XII. capp. II. Prior tamen lectio magis placet, ut Græco vo-

cabulo Poëta usus sit. Græci autem *δοξαινοί* vocant, quicquid veterum simplicitatem, ab omni fūco & assentatione alienam, præ sefert, sive de moribus, sive de sermone, sive etiam de operibus agatur. Pet. Nannius Misc. lib. 4. Franc. Luifinus Parergon lib. 3. cap. I. *Torrent.* *Archaicis lectis.*] Lectis ligneis & parum elegantibus antiquo more fabricatis. Angl. *Beds of the old fashion.* *Recumbere lectis.*] Accumbere.

2. *Nec times olus.*] Nec abhorres, sed gaudes. *Patella.*] Et quod *patella* dicit, & quod *modus*, & quod *olus omne*, eleganter admodum cœnæ tenuitatem exprimit; ut contra luxum, cum ait:

Porrectum magno magnum spectare cæsino

Vellem, ait, harpyis gula digna rapacibus,

R I 5

Patella

*Supremo te Sole domi Torquate manebo.
Vina bibes iterum Tauro diffusa, palustreis
5 Inter Minturnas, Sinuessanumque Petrinum.
Sin melius quid habes, arcesse, vel imperium fer.*

Jam

Patella igitur hic nihil occultum significat; vocabulum alioqui in sacrificiis libationibusque usurpatum; unde in *patella dare*, de *patella sumere*, & *dii patellarii* apud Plautum. Turneb. lib. 1. cap. 18. *Torrent.*

3. *Supremo te Sole.*] Idem dicit quod Sat. VII. lib. II.

— *Serum sub lumina prima venire Convivam.*

his quoque verbis cœnam minime solennem significans. *Torrent.* *Supremo Sole.*] Sub vesperam. *Manebo.*] Te expectabo.

4. *Vina bibes iterum Tauro diffusa.*] Non, *iterum diffusa*, quod Lambinus vult. sed, *diffusa*, *Tauro iterum*, nimis, *consule*. Hoc est: *Vina bibes quæ diffusa sunt secundo Tauri consulatu*: aut, *Tauro secundum consule* Heinsius. *Iterum Tauro diffusa.*] T. *Statilius Taurus* homo novus, uti & *Agrippa*, sed *Augusti* amicitia, victoque in *Sicilia Lepido*, rebusque mox in *Africa gestis*, unde triumphum meruit, clarissimus; iterum Consul fuit A. V. C. DCCXVII. quo tempore annum agebat *Horatius* circiter quadragesimum. non optimam itaque vini notam dicit. *Statilii* autem famam auxit ejus amphitheatrum, & abneptis *Statilia Messallina* *Neronis* principis uxor. *Diffusa* autem *vina* dicit, quemadmodum & *Juven.* Sat. v.

Ipsi capillato diffusum Consule potat.
& Sat. XI.

Hic tibi vina dabit diffusa in montibus illis:

hoc est, non ita multo post vindemiam è dolio in cados amphorasque, ad asservandam in apothecis, distributa. Turneb. lib. 1. cap. 1. *Torrent.* *Diffusa palustres.*] Bibes *vina* è torculari in cados fusa, *Statilio Tauro* iterum Consule.

vini ætas notabatur Consulibus nomini- bus. vide *Od.* 3. lib. 2. *Palustres Inter Minturnas.*] *Juven.* Sat. x.

Exilium & carcer, Minturnarumque paludes.

Loquitur autem de C. Mario, qui in paludibus illis latuit, *Minturnensium* auxilio incolumis. de *Senessa* quoque antiqui Latii oppido, olim *Sinope* appellato, *Plinius* lib. III. cap. v. *Petrinum* vero agri *Sinuessani* vicum fuisse in *Campaniæ* finibus voluit. Cumque nec *Minturnensium* nec *Sinuessanorum* vina, nisi forte ob copiam, laudentur; hac quoque parte non nimis accuratum aut sumptuosum fore convivium demonstrat. Libere interim, ipse tenuerit, potentem *Ænicum* monet id quod sequitur, ut si talem fastidit, ipse meliorem cœnam præbeat. *Torrent.*

5. *Inter Minturnas.*] *Minturnæ* oppidum erat *Sinuessæ* oppido propinquum.

6. *Arcesse.*] Sic nostri omnes M. S. atque ita scribi debere vult *Priscianus* lib. 1. quo loco *ar* sæpe pro *ad* in compositione dixisse veteres demonstrat: addens *arcesse* ab *arceo* venire, pro quo (inquit) nunc *accio* dicimus. Sed quæ obsecro ratio est, cur non *accersere* etiam, ut *accire* posterius dixerint: præsertim cum *arcesere*, littera *r* toties repetita, durum & insuave sit. Ego utroque modo in vetustissimis membranis scribi reperio, *arcesere* & *accersere*, nusquam vero *arcesere*, mollioris soni causa. *Torrent.* *Arcesse.*] Jube tecum afferri ad me, vel, sine regem esse convivii, & tibi imperare, ut illo vino utare, quod tibi apponam. Alii exponunt; Morem mihi gere. *Imperium fer.*] Familiare imperium, pro eo quod dici solet, sine te exorem, morem gere, legem accipe

Jam dudum splendet focus & tibi munda supellex.

Mute leveis spes, & certamina divitiarum,

Et Moschi caussam. cras nato Cæsare festus

10 *Dat veniam somnumque dies: impunè licebit*

Æstivam sermone benigno tendere noctem.

Quo mihi fortuna, si non conceditur uti?

Parcus ob heredis curam, nimiumque severus,

Affidet insano. potare & spargere flores

15 *Incipiam, patiarque vel inconsultus haberi.*

Quid

accipe. *Cruquius.* Turneb. lib. 1. cap. 18. *Imperium fer.*] Imperium convivoris dicit; unde & rex, & dominus, & cœnæ pater appellatur. *Torrent.*

7. *Splendet focus.*] Hactenus cœnæ modum explicuit, nunc munditiam pollicetur. Atque adeo si rem omnem recte consideremus, convivium suum ad Epicuri formulam instituit, venustate magis, quam sumtu laudandum. Sed cur *splendere focum* dicit, si, ut sequitur, æstas erat? an forte splendorem non ad luculenti ignis copiam, sed ad deorum Penatium in foco cultum ornatumque referemus? an magis ad culinæ focum? *Torrent.*

8. *Mitte leves spes.*] Omitte spes rerum levium, id est, divitiarum. *Et certamina divitiarum.*] Omitte lites & dissidia in divitiis comparandis. *Certamina divitiarum.*] Præcipuum vitæ studium:

Noctes atque dies niti præstante labore
Ad summas emergere opes.

Eam duram deponere vult Torquatum. *Torrent.*

9. *Moschi caussam.*] Moschum Rhetorem, patria Pergamenum, tunc beneficii reum fuisse tradunt interpretes, & à Torquato defensum. *Torrent.* *Moschi causam.*] Clientis tui. *Cras nato Cæsare festus.*] Si Augusti Cæsaris natalem indicat, qui Suetonio teste 1x. Kal. Octobris fuit, post æquinotium autumnale; non male focum instruxerit: sed quomodo æstivam eam noctem vocat? Ego, cum hæc scripsit Horatius, ob natum

forte in familia Cæsarem Augusto nepotem aliquem, ferias indictas fuisse crediderim. *Tendere autem noctem* habent nostri M. S. omnes. vulgati ante Lambinum *extendere*, cujus verbi usus frequentior est: ut *extendere atatem* Plantus, *virtutem extendere factis* Virgilius. *Torrent.* *Cras nato Cæsare festus.*] Idibus Julii.

10. *Somnumque dies.*] Ut non sit necesse mane surgere.

11. *Sermone benigno.*] Faceto sermone & largo noctem extendere.

12. *Quo mihi fortuna.*] Mureto & Lambino placuit *fortunam*, contra veterum exemplarium fidem; in quibus constantissime legitur *fortuna*: & *fortunam* pro divitiis dixit etiam Ovidius lib. v. *Tristium*:

Nec mea concessa est aliis fortuna, nec exul
Edicti verbis nominor ipse tui.

Torrent. *Quo mihi fortuna.*] Quorsum divitiis expetam.

13. *Ob heredis curam.*] Ut hæres ditescat. *Severus.*] Durus, immitis, reticus, qui nihil sibi indulgeat, dum heredi plerumque indigno, ut alibi ait Horatius, pecuniam properat. *Torrent.* *Severus.*] Nimium tristis vel asper.

14. *Affidet.*] Contrarium *dissidere*: ut, *dissidens plebi virtus*, lib. 11. Od. 11, *Affidet insano.*] Sedet proximus insano, eique est similis. *Et spargere flores.*] In apparatu splendido secundæ mensæ floribus inspergi solebant.

15. *Inconsultus haberi.*] Stultus haberi.

16. *Quid*

*Quid non ebrietas designat? operta recludit:
Spes jubet esse ratas: in praelia trudit inermem:
Sollicitis animis onus eximit, addocet arteis.*

FECUNDI calices, quem non fecere disertum?

20 *Contracta quem non in paupertate solutum?*

*Hæc ego procurare & idoneus imperor, & non
Invitus: ne turpe toral, ne sordida mappa
Corruget nareis: ne non & cantbarus & lanæ
Ostendat tibi te: ne fidos inter amicos*

25 *Sit, qui dicta foras eliminet: ut coëat par,*

16. *Quid non ebrietas designat?*] Talia igitur & illa,

Dulce est disipere in loco.

---- *Recepto Dulce mihi furere est amico.*
Designare autem, inquit Nonius, proprie est cum nota & ignominia facere.
Ter. *Adelphis; Illa quæ ante facta sunt omitto. modo quid designavit? ubi tamen Donatus, Designare, ait, est rem novam facere, in utramque partem, bonam & malam. atque ita usus est hic Horatius.* *Torr. Designare autem, inquit Nonius, proprie est cum nota & ignominia facere, quæ plus ad ejus laudem faciunt, quam vituperium, ut Torquato, discussa morum severitate, persuadeat, latioribus poculis, latioribusque nunc esse agendum.* *Cruquius, Designat.]* Quid non ebrietas efficit, perpetrat? *Recludit.]* Aperit.

17. *Spes jubet esse ratas.]* Sic lib. III. Od. XXI. de amphora:

Tu spem reducis mentibus anxiiis.

Et lib. III. Od. XII. de cado:

Spes donare novas largus, amaraque.

Curarum elucere efficax.

Quamquam hic multo plus dicit, ut quod speres tam confecisset tibi videatur ebrietas; cum spe nihil sit vanius, ut paulo ante, *Mitte leves spes.* & Tullius pro Milone: *O spes fallaces, o cogitationes inanes nostras!* Mox autem pro inveniæ, *inertem legunt libri v. M. S. Torrent. Ratas.]* Spes firmas. *In praelia.]* Quia spiritibus vini calore accensus, pellitur timor.

18. *Onus eximit.]* Eximit curarum onus. *Addocet artes.]* Ebrii jactitant se multarum artium esse peritos.

19. *Fecundi calices.]* Calices pleni & copiosi.

20. *Contracta in paupertate.]* In angusta paupertate. *Solutum.]* Solutum à curis.

21. *Et idoneus imperor.]* A ratione jubeor tanquam idoneus ad hanc procreationem.

22. *Ne Turpe toral.]* Illotum toral. *Turpe toral.]* Lib. II. Sat. III. *Mappa.]* Inter edendum manus mappa absterguntur.

23. *Corruget nareis.]* Quod in nausea ac fastido contingere solet. contrarium *explicare frontem,* lib. III. Od. XXIX. *Torrent. Corruget naves.]* Sic offendat, ut inde conviva naves contrahat.

24. *Ostendat tibi te.]* Ita splendeant, ut in illis tuam imaginem contempleris, velut in speculo.

25. *Eliminet.]* Eliminare vetus vocabulum, pro extra limen ejicere. Notus autem Lacedæmoniorum mos ex Plutarcho, publica enim intrantibus convivia, quæ phiditia appellabant, aliquis natu grandior fores ostendens, *Per has,* inquit, *verbum nullum egreditur, Διὸς τέτων ἕξω λόγῳ & οὐκ ἀκροπόδῃ.* Et, *Odi,* ut dici solet, *memoriam comparorem.* *Torrent. Eliminet.]* Divulget. *Ut coëat par.]* Ut conviva pares congregentur.

*Jungaturque pari: Brutum tibi, Septimumque,
Et nisi cœna prior, potiorque puella Sabinum
Detinet, assumam. locus est & pluribus umbris:
Sed nimis arcta premunt olidæ convivia capræ.*

30 *Tu, quotus esse velis, rescribe; & rebus omissis,
Atria servantem postico falle clientem.*

EPISTO-

26. *Brutum tibi, Septimumque.*] Merito illos damnat Lambinus, qui *Brutam* *Septimumque* legunt. quid enim, si Torquatus venire reculasset, & Sabinus quoque meliorem secutus conditionem abfuisset? an solus inter mulierculas accubiturus erat Horatius? neque negaverim Phyllidem aliquam, aut Megillam, aut Damalim interfuisse: sed nihil opus erat exprimere; cum meretriculæ in eodem fere quo amatores signa recumbent. Antiquissimi & optimi codices *Butram* pro *Bruto* legunt: & *Septimum*, non *Septitium*. & Septimii quidem non uno tantum loco fit mentio. At *Butra* viri cognomen fuit, unde *Brutam* fecere imperiti. *Torrent. Brutum tibi.*] Assumam tibi sodaleis Brutum, Septimum, Sabinum, &c.

28. *Locus est.*] Mensa nostra capax est plurium, quos te sequi voles, ne incomitatus venias. non invitatos enim *umbras* nominare solemus. *Cruquius. Umbris.*] Convivis non invitatis.

29. *Nimis arcta premunt.*] Ubi multitudo est convivarum arcte sedentium, ibi alarum odor gravis existit. *Capræ.*] *Hircum* vocat Epod. xii.

— *Gravi hirsutis cubet hircus in alis.* Ideo autem Aristoteles alas corporis partem maxime abstrusam foetere dicit, quod spiritu ventoque non agitentur. Pererudite igitur Catullus, sub alarum valle habitantem illum caprum, pestem nasorum fingit. *Capræ.*] Foetor sub axillis.

30. *Quotus esse velis.*] Ita Martialis in Distichis;

Dic quotus & quanti cupias cœnare. Erat cœnæ genus, quæ honoris causa uni tantum, sed adductis quor vellet umbris, præbebatur. *Torrent. Quotus esse velis.*] Quos sodaleis velis vocari. *Rebus omissis.*] Causis & negotiis tuis relictis.

31. *Postico.*] *Ψόδδου ογο* Græci vocant. At Plautus *posticulum* dixit, *posticulam* vero Petronius. Atque ita intelligendum illud Virgilii:

*Limen erat, cæcæque fores & pervius usus
Teſtorum inter se Priami.*

Torrent. Postico falle.] Per posticum egredere, & clientem tuum late, qui in domus tuæ atrio te expectat & observat. *Clientem.*] Falle Moschum (de quo supra) vel quemvis alium.

Nihil admirari rem esse dicit, quæ propemodum sola ad vitæ beatitudinem conferat, quum homines non ea tantum quæ cupiunt, sed etiam quæ timent illis contraria, eodem ferè modo mirentur: verum ex iis, quibus admiratio cupiditatem incitat, alios aliud expetere: omnes autem frustrâ in eo felicitatem, quæ à sola virtute pendet, collocare.

NIL admirari, propè res est una, Numici,
Solaque quæ possit facere & servare beatum.
Hunc Solem & stellas, & decedentia certis
Tempora momentis, sunt qui formidine nulla
& Imbuti spectent. quid censes munera terræ?

Quid

Quis Augusti tempore Numicius iste fuerit, ad quem tam eruditam scripsit Epistolam Horatius, non facile dixerim. Nota gens Numicia, & quidem patricia, non plebea, ut quidam volunt, è qua nempe Consul T. Numicius Priscus cum A. Virginio A. V. C. cccxciiii. dicta à Numico seu Numicio Latii fluvio, Aenea & Amia Perennæ indigitatione nobili, unde & aquam Vestæ libandam petere necesse erat. Virgil. VII. Æneid.

— Hæc fontis stagna Numici.

Neque illud omisero in vetustissimo codice scriptum reperiri hunc titulum: Ad NUMICIUM DE CUPIDITATE. nec male equidem, ut mox videbimus. Torrent.

1. Nil admirari.] Quod vitæ humanæ felicitatem in admirationis vacuitate, quam *ἀβασυγσία* vocant Græci, constituit; non de quacumque rerum admiratione intelligi debere existimandum est. Sed cum alia in nobis sita sint, alia vero extra nos posita; hæc si ita admiramur, ut optemus etiam & cupiamus, aut eis contraria metuamus, elati gaudio si consequimur, dejecti dolore si frustramur; quoniam hinc graves existunt animorum motus, ex singulorum hominum perturbatione lædi communis vitæ societatem ac convelli Rempu-

blicam necesse est. Fons igitur malorum non tam admiratio est, quam inde nata cupiditas ejus rei, quæ, cum in tua non sit potestate, ne leviter quidem te afficere debuerat; tantum abest, ut affligat ac maceret. Hæc igitur illa Democriti *ἀβασυγσία*, quam pressius declarat Horatii versus ex Epist. 1.

Ne cures ea quæ stulte miraris & optas. Non omnem enim admirationem culpam, sed eam quæ stulta sit, & ad vota procedat; cujus vacuitas nulli facile, nisi perfecto jam philosopho contingit. Lege Pet. Victorii Var. lect. lib. 35. c. 6. Torrent. Nil admirari.] Nullis animi perturbationibus affici. Res est una.] Res est præcipua & sola.

3. Hunc Solem.] Si res, inquit, cælestes, quibus nihil admirabilius est, quidam sic contemplantur, ut nullam inde perturbationem sentiant; quid de humanis sentiendum. Torrent.

4. Sunt qui formidine.] Quanto minus admirabuntur terrena, quæ cælestibus sunt inferiora?

5. Quid censes munera terræ.] Terra munera sunt, unde alimur, unde vivimus, quare & *almam* vocamus. Verum non ista significantur à Poëta: sed aurum, & lapides, ad quæ sub terram avaritia penetravit. Torr. Munera terræ.] [Aurum,

*Quid maris extremos Arabas ditantis & Indos?
Ludicra quid, plausus & amici dona Quiritis?
Quo spectanda modo, quo sensu credis & ore?
Qui timet his adversa, ferè miratur eodem,
10 Quo cupiens, pacto pavor est utrique molestus,
Improvisa simul species exteret utrumque.
Gaudeat, an doleat: cupiat, metuátne, quid ad rem?*

Si,

Aurum, argentum, marmor, & quæ ex se terra profert.

6. *Quid maris.*] Multa quidem etiam maris munera: sed cum addit;

— *Extremos Arabas ditantis & Indos.* Ut purpuras & conchyliam omittamus, nulli dubium quin margaritas intelligat. Turneb. lib. 22. c. 8. *Torrent.* *Quid maris.*] Munera maris, uniones, margaritas, & hujusmodi.

7. *Ludicra.*] Aut ita appellat populi Romani plausus ac munera Philosopho ridenda, aut ludos illos, qui in Circo & theatro edebantur summa plebeculæ admiratione; unde ambitiosis hominibus nata occasio, qua delenita plebe Rempubl. pessundarent. *Torr.* *Ludicra quid.*] Ludos inanes, & plausus in theatris. *Plausus & amici dona Quiritis.*] *Plausus* cum dicit, omnem læti animi significationem intellige, sive applaudendo, sive acclamando, sive consalutando assurgendoque, vel in Circo, vel in theatro, vel in foro à populo fieret: in qua cum populi voluntas & iudicium contineri videretur, pervenisse M. Tullius pro Sextio, *Ei*, inquit, *qui tali rumore tenetur ac ducitur, plausum immortalitatem, sibilum mortem videri necesse est.* His adde quæ notavi lib. I. Od. xx.

— *Datus in theatro*

Cum tibi plausus.

Amici autem dona Quiritis non Mæcenatis interpretor cum Lambino. quid enim ad Numicium aut alios spectant munera, quæ à potenti amico Horatius acceperat? sed pop. Romani Quiritium,

— *Qui dabat olim*

Imperium, fasces, legiones, omnia;

ut quodam in loco ait Juvenalis. *Torrent.* *Et amici dona.*] Dona populi Romani te amantis, id est, honores populi suffragio ad te delatos. *Quiritis.*] Quiritum, id est, Romanorum.

8. *Quo sensu.*] Quo iudicio, & quo vultu? certe non alio, quam nulla cupiditate, nulla formidine.

9. *Qui timet his adversa.*] Præclare magnus ille Cato teste Seneca Epist. v. *Defines*, inquit, *timere, si sperare desieris. Spem enim cum sequatur timor; nisi sublata spe timoris remedium non invenies.* Turneb. lib. 22. cap. 8. *Torrent.* *His adversa.*] Pauperiem, contemptum, sibilos, ignominiam, quæ his bonis expectitis adversantur *Fere miratur eodem.*] Nam qui miratur appetendo, pavet ut ne assequatur; qui miratur metuendo, pavet ne eveniant: ita utrobique pavor est molestus: hinc ne assequatur cupita; illinc ne fugiat adversa. *Cruquius.*

10. *Pavor est utrique.*] Vetusissimique codices *utrobique* pro *utrique*; parum refert. Turnebus lib. xxv. cap. viii. *Torrent.* *Utrobique molestus.*] Pauper est in cupiendo & metuendo.

11. *Improvisa simul.*] Insperata & non præmeditata mali & boni species. *Utrumque.*] Exterret tam cupidum, quam timidum.

12. *Gaudeat.*] Et quid, inquit, refert, quo affectu vel opinatis bonis, vel contra ex opinatis malis, quatiaris; cum sine melius, sive pejus quam speres e venerit, mente pariter ac corpore deficias? Est autem *spes* opinio cuiuscunque rei futuræ: speramus igitur etiam mala, ut Dido apud Virgilium:

Hinc

*Si, quidquid vidit melius pejúsve sua spe,
Defixis oculis, animoque & corpore torpet?*

15 *Insani sapiens nomen ferat, æquus iniqui,
Ultra, quàm satis est, virtutem si petat ipsam.*

*I nunc: argentum, & marmor vetus, æraque & artes
Suspice: cum gemmis Tyrios mirare colores:*

Gaude, quòd spectant oculi te mille loquentem:

20 *Gnavus manè forum, & vespertinus pete tectum:
Ne plus frumenti dotalibus emetat agris*

Mucius;

*Hunc ego si tantum potui sperare dolo-
rem,*

pro si expētare, si opinari. Quod ergo ait Horatius *melius pejúsve sua spe*, perinde est ac si præter opinionem diceret, idque in utramque fortunæ partem. quini mo, si re desperata, grande aliquod malum opinanti ingens repente bonum evenerit, gravior multo ac nocentior inde oritur lætitia existit, quam si bonum speranti malum acciderit. quod repentina quorundam ex inopinato gladio mortes testantur. *Torrent. Quid ad rem?* Quid facit ad hanc rem quam nos agimus, scilicet ad beatitudinem?

13. *Quidquid vidit melius.*] Quicquid defixis oculis vidit, id est, attentissime.

14. *Defixis oculis.*] Pro demissis dejectisque accipio. Vel ut Cruquius vult, Attente, oculis immotis. *Torpet.*] Si hebet, stupefcit, deficit.

15. *Insani sapiens.*] Hæc Poëtæ sententia non ita accipienda est, quasi aliquid in virtute nimium esse possit: nullum namque periculum, ne quis nimis aut justus, aut fortis, aut liberalis, aut temperans evadat: quin virtus esse desinit, illico ubi modus abest. *Torr.*

16. *Virtutem si petat.*] Virtus posita est in mediocritate, cujus re vera, nimium esse non potest.

17. *I nunc: argentum.*] Ironica concessio. *Marmor vetus.*] Ductos de marmore vultus, seu majorum effigies intelligo. inde enim marmor dignitas ac

pretium. *Torrent. Æraque & artes.*] Æreas artes, id est, statuas æreas, vel vasa ærea multo artificio fabricata.

18. *Suspice.*] Cum admiratione aspice. *Tyrios.*] Plinius lib. ix. cap. xxxvi. *Torrent. Tyrios mirare colores.*] Colores purpureos.

20. *Gnavus manè forum.*] Scribe: *Gnavus manè forum, & vespertinus pete tectum:*

*Ne plus frumenti dotalibus emetat agris
Mucius.*

Omnem curam ac studium impende, ne opibus te antecedit Mucius. Illum æmulare, illum mirare potius possessionum causa, quam ut ille virtutis aut aliarum rerum causa, (quod indignum fuerit, cum deterioribus sit ortus) te miretur. Argumentum ab absurdo. *Heinsius. Gnavus manè forum, &c.*] Tu gnavus & industrius prima luce confer te in forum, & vesperi domum redito, ac Mucius, &c.

21. *Ne plus frumenti.*] Pendent hæc à superioribus, in hanc sententiam: Gaude ob partam eloquentiam, quam multitudo omnis in te admiratur: sed ingentes tu inde opes componere possis, dies totos foro invigilans, causas age; ne si cesses, mutus aliquis atque elinguis, & (quod indignum sit) multo te ignobilior, sola matrimonii sorte, plus frumenti congerat, quam tu tanta tua industria. Lego igitur quemadmodum in omnibus vetustis exemplaribus scriptum repperi;

Mutat;

- Mucius; indignum, quod sit pejoribus ortus:
Hic tibi sit potius, quam tu mirabilis illi.
Quidquid sub terra est, in apricum proferet ætas,
25 Defodiet, condetque nitentia. quum bene notum
Porticus Agrippæ, & via te conspexerit Appi;
Ire tamen restat, Numa quod devenit & Ancus.
Si latus aut renes morbo tentantur acuto,
Quære fugam morbi. vis rectè vivere? quis non?
30 Si virtus hoc una potest dare, fortis omissis*

Hoc

*Mucius, & indignum quod sit, pejoribus
ortus.*

Deinde per interrogationem :

Hic tibi sit potius quam tu mirabilis illi?
Scire enim debent nullum Romæ quæ-
stum caussis illis forensibus ubero-
fuisse, præsertim si dicenti suffragaba-
tur familie dignitas. Atque ita Mart.

*Dives eris Romæ si caussus egeris, in-
quis.* Torrent.

Dotalibus emtat agris.] Ne metat & ex-
cipiat ex agris, quos ab uxore in dotem
accepit, plus frumenti, quam tu.

22. *Indignum quod sit.]* Indignum
existens.

23. *Hic tibi.]* Mucius.

24. *Quidquid sub terra.]* Sub terra, esse
pro occultum atque obscurum esse ac-
cipio. Ex Sacris litteris docemur, nihil
sub sole novum; neque aliquid esse,
quod aut non fuerit, aut non postea
etiam futurum sit. *Torrent. Quicquid
sub terra est.]* Virtus sola est immortalis,
cætera pereunt: *In apricum proferet.]*
In locem.

25. *Condetque nitentia.]* Abscondet.
Cum bene notum.] Sicalibi bene numma-
tum. augendi enim vim habet dictio
bene. *Torrent. Quem bene notum.]* Quum
porticus ab Agrippa constructa (ubi
causas agas) & quum via Appia ab Ap-
pio constructa conspexerit te bene no-
tum, id est, fama celebrem, ire ta-
men, &c.

26. *Porticus Agrippæ.]* Multa quidem
& egregia Agrippæ opera: sed reliqua

superavit templum, quod Jovi & diis
omnibus consecratum, ipse Pantheon
appellavit, ante quod porticus, & area,
& juxta thermæ. Atque meminit etiam
Gellius l. xii. cap. v. *In Agrippæ campo
deambulabam.* Operis autem novitas ac
magnificentia locum Horatii tempore
fecit celebriorem. *Torrent.*

27. *Ire tamen restat.]* Ad mortem.
Numa quo devenit & Ancus.] Spectant
huc nonnulla, quæ notavi l. i. Od. xxviii.
& lib. iv. Od. vii.

*Quo pius Æneas, quo Tullus dives &
Ancus.*

Et efficax sane consolatio est, eum præ-
stantium virorum mortis exemplo om-
nibus semel moriendum esse ostendi-
mus. Turneb. l. 6. c. 18. *Torrent. Numa
quod.]* Numa & Ancus Romanorum re-
ges.

28. *Si latus.]* Quod jam sæpius mo-
nui, trita morborum corporis & animi
apud Philosophos comparatio est. At-
que equidem ut corpori laboranti, sic
animo quoque pari cura, aut majore et-
iam, quanto scilicet gravior ejus agri-
tudo est, opem adferre deberemus: sed
in eo plerumque peccatur. Bene igitur
Horatius finem ac formulam aliquam
constitui oportere demonstrat, ad quam
vivamus, & propositum urgamus. *Tor-
rent. Si latus.]* Pleuritide. *Aut renes.]*
Nephritide.

30. *Si virtus hoc una potest dare.]* Nempe
rectè vivere. *Fortis omissis.]* Fortiter
huic uni rei stude.

*Hoc age deliciis. virtutem verba putas, ut
Lucum ligna? cave ne portus occupet alter,
Ne Cibiratica, ne Bithyna negotia perdas.*

- Mille talenta rotundentur, totidem altera: porrò
35 Tertia succedant, & quæ pars quadret acervum.
SCILICET uxorem cum dote, fidemque & amicos,
Et genus & formam regina pecunia donat:
Ac benè nummatum decorat Suadela, Venusque.*

Man-

31. *Virtutem verba putas, ut Lucum ligna?*] Optimi codices habent, & *Lucum ligna.* atque ita omnino legendum est. nam retenta vulgari lectione, videri possit Horatius de luco id sentire, quod alterum rogat. & sensisse quidem credo: sed ita sentire videri hoc loco noluit. Notum autem omnibus, *lucum*, sive diis sive heroum animis consecratum, non tam materia, quam religione censeretur. *Virtutem vero verba putant, qui* (ut inquit Satyricus) *curios simulant & Bacchanalia vivunt:* quive de *virtute locuti Clunem agitant;* moreque & emolumenta Philosophiæ in linguæ verborumque artes convertunt; & vitia facundissime acculantes, occultis ipsi vitiis madent. P. Victorius Variarum lect. lib. XXI. cap. II. cui accedat L. Florus: *Sed quanto efficacior est fortuna quam virtus? & quam verum est, quod ille moriens efflavit, non in re, sed in verbo esse virtutem.* Torrent. *Verba puta.*] Num putas virtutem in verbis, non in actione consistere?

32. *Lucum ligna?*] Lucus non ex solis arboribus constat ut sylva, sed alicui numini sacer est. *Cave ne portus, &c.*] Si in ea es sententia, cave Mercator ne alter, &c.

33. *Ne Cibiratica.*] *Cybra*, vel ut melius scribunt alii *Cybra*, Phrygiæ urbs, xxv. civitatum conventu nobilis. Non temere ergo *Cibiratica negotia*, ut magna, commemorat Horatius. *Torrent. Ne Cibiratica.*] *Negotia Cibiratica dicuntur à Cibiris urbe Ciliciæ populosa*

& ingenti. *Ne Bithyna.*] Bithynia est in Ponto.

34. *Mille talenta rotundentur.*] *Rotundandi* vocabulo utitur, ob millenarii numeri perfectionem; quod enim rotundum, undique perfectum est: ut mox quoque, & *quæ pars quadret acervum.* Nam & quaternario sua perfectio est. *Torrent. Rotundentur.*] *Coacerventur, cumulentur,* Angl. *laid round to an heape.* *Totidem altera.*] Alia mille talenta.

35. *Tertia.*] *Mille. Quadret acervum.*] Etiam quæ pars perficiat, vel acervum in quadrum redigat, id est, quarta mille, quæ quatuor millia efficiunt.

36. *Scilicet uxorem.*] Enumerat divitiarum commoda, ut lib. II. Sat. III.

— *Omnes enim res,*

Virtus, fama, decus, divina humanaque pulchris

Divitiis parent.

Merito igitur regina pecunia, quæ omnia temperat, omnibus imperat. *Torrentius.*

37. *Et genus.*] Nobilitatem. *Regina pecunia.*] Pecunia in rebus humanis regnum obtinens.

38. *Suadela, Venusque.*] *Suada* quidem sive *Suadela*, Græcis Πειθὴ dicta, una cum Venere, & Jove, & Junone, & Diana, inter nuptiales deos à Plutarcho in Rom. quaestionibus enumeratur: neque eorum opinionem damnare ausim, qui Poëtam sic interpretantur, ut in conciliandis nuptiis, ubi nummi adsint, *Suadelam* quoque & *Venerem*, duas potentiissimas deas præsto esse dicat; quo-

niam

Mancipiis locuples, eget æris Cappadocum rex.

- 40 *Ne fueris hic tu. chlamydes Lucullus, ut ajunt,
Si posset centum scenæ præbere rogatus,
Qui possum tot? ait: tamen & quæram, & quot habebō,
Mittam. post paullo scribit, sibi millia quinque
Esse domi chlamydum: partem, vel tolleret omneis.*
- 45 *Exilis domus est, ubi non & multa supersunt,*

Et

niam ante tamen speciatim de uxore dixit, hæc de Suadela & Venere verba generatim exponi malim: ut quisquis scilicet nummatus est, ita quæcumque rem aggrediatur, deas hæc habere propitias, ac proinde se felicem credat: ut olim Sulla eo nomine Venerem præcipue coluit; & ut *Felix* Romæ, sic inter Græcos *Αφροδίτη* & appellatus est. Vide Turneb. lib. 9. cap. 30. & lib. 19. cap. 16. & lib. 22. cap. 8. *Suadela, Venusque.*] Eloquentia & venustas.

39. *Mancipiis locuples.*] Esto nummatus & locuples, non servorum & clientum modo, qualis est Cappadox, sed pecuniæ quoque; non enim servorum multitudo te ditabit regemque faciet, quæ oneri potius est, quam honori, sed pecunia & ampla rerum possessio, qualem habuit Lucullus. *Cruquius. Cappadocum rex.*] Neque hoc etiam loco viris doctissimis assentior, qui *Cappadocum regem* pro mangone aut venalitiario exponunt. Meo itaque judicio divitias, avaro blandiens, sic extollit Horatius; ut ne regnum quidem expetendum esse affirmet, si, ut Cappadocum seu reguli seu primates solent, in servos quidem quotquot velis imperium habeas, sed nummis careas, ut nunc quoque in barbaris quibusdam nationibus usuvenit. Cappadoces autem, non minus quam *Sardi venales*, celebrari etiam proverbio possint. Turneb. lib. 22. cap. 8. & lib. 26. cap. 16. & lib. 30. cap. 7. *Torrent.*

40. *Fueris hic tu.*] Nolo ego ut tu sis talis, qualis fuit rex Cappadociæ, qui una re abundans cæteris egebat, sed Phi-

losophiam sequere, cui nihil deesse potest, & talis esto, qualis fuit Lucullus. *Chlamydes Lucullus.*] Hic ille Lucullus *Xerxes rogatus* appellatus ob occupatum ædificiis mare, & coæquatōs montes. Hunc igitur potius æmulandum proponit Horatius: adeo opulentum, ut *cum omnibus modis* (quod *Catilinæ* verbis ait Sallustius) *pecuniam traheret* vexaretque, *summatamen* libidine divitiarum suas vincere nequiret. Ejus igitur affluentia exemplum hic cernimus. *Clamides* autem & *Clamidum* habent duo vetustissimi libri. *Torrent.*

41. *Præbere.*] Commodata dare. *Rogatus.*] Rogatus à Præatore ad spectaculum celebrandum.

42. *Quis possunt tot?*] Non credo me tot habere, inquit Lucullus.

44. *Tolleret omnes.*] Sumeret.

45. *Exilis domus est.*] Domus est inanis, & bonis non referta, ubi, &c. *Multa supersunt.*] Hæc nimirum in tanta copia divitum libido est, ut miseri sibi videantur, nisi multa pereant; in sola illa exsuperantia beatitudinem collocantes. Quod cum vere sit abuti, perinde detestabile est, ac prorsus non uti, nam non utenti divitiarum quidem neque profunt, neque ornamento sunt: abutente vero etiam laxant & ignominia afficiunt. ut præclare Plutarchus lib. *Περὶ φιλοπρωτίας*, *Atqui*, inquit, *non his equidem indigemus: sed quibus superfluum, his felices ac beati efficiuntur.* perinde ac si ad pompam tantum ac spectaculum, non ad vitam usum divitiarum expetendæ sint. *Torrent.*

*Et dominum fallunt; & profunt furibus. ergo
Si res sola potest facere & servare beatum;
Hoc primus repetas opus, hoc postremus omittas.
Si fortunatum species & gratia præstat,*

50 *Mercemur servum qui dicet nomina: lævum
Qui fodiat latus, & cogat trans pondera dextram*

Porri-

46. *Et dominum fallunt.*] Ignorantur à domino.

47. *Si res.*] Si pecunia.

48. *Hoc primus repetas opus.*] Ut divitias congreges.

49. *Species & gratia.*] Tali morbo laborabat Burrus ille, de quo in Satyris; — *haberi Ut cuperet formosus.*

Sed ille puellis se jaçtabat, hic de populo inescando agitur. Est autem *species* cujusque rei forma atque habitudo: sed ferè in bonam partem pro decore accipitur: unde & *speciosus* vocabulum Horatio frequens. *Gratia* vero ab hominum magis opinione dependet, Veneris ac Charitum donum. Pet. Nannius Miscell. lib. 4. *Torrent. Species & gratia præstat.*] Decus externum, honores & magistratus. *Species, &c.*] *Species*, hic non formam significat, sed splendorem & magnificentiam: sic dicta à spectabilitate, quod magnificentia honoris, & cultus omnium oculos in se convertat. *Nannius.*

50. *Servum, qui dicet nomina.*] Mercemur servum nomenclatorem. A nomenclatore ille, qui magistratum peteret, monebatur, quo nomine quisque civis, qui in suffragiis aliquid valeret, appellaretur, & suo quemque nomine compellere, benevolentiam conciliat. *Lævum.*] Ita quidem Lambinus; sed quotquod vidi codices M. S. *servum* legunt: quod pro *durum* exponere licebit; ut non unius Scholiastæ verbis adscriptum observavi. Accedit *cogendi* verbum, quo mox utitur. *Servus* enim ac lentus est, qui ad prensandum pæne compelli debeat. Nec mirum, cum etiam illos, quos oderant (non dico igno-

tos tantum) & ex infima fræce quosdam salutare deberent candidati; ni facerent, certi repulsi: atque adeo adepti magistratum, vix aspectu eos dignabantur, quos tam blande interpellaverant. *Torrent. Lævum.*] Qui domino astans lævo ipsius latere extrema manu impulso admoneretur, ut illum & illum salutet.

51. *Qui fodiat latus & cogat trans pondera dextram Porrigere.*] Mirum quantopere hic locus torserit interpretes. *Mittere autem dextram trans pondera*, nihil aliud fuit, quam toga brachium exerere; hoc est dextram trans togam brachio atque humero obductam porrigere, quæ quoniam brachium premeret & oneraret, ideo poëtice *pondera* appellat. Monet enim Horatius, emendum esse servum Nomenclatorem, qui quoties quis in aliqua tribu gratiose occurreret, dominum moneat lævum latus fodiendo, ut brachium veste cohibitum exeret, sive extra togæ pondera mittat, ad civem eum prensandum. *Fervarius. Fodiat latus.*] Ut admonendi causa, digitis, tamquam stimulis quibusdam aculeisque, fieri solet. Terentius Hecyra, *Dic jussisse te.* Phil. *Noli fodere. jussi.* Nihil igitur hic immutare ausim. *fodicit* tamen in tribus exemplaribus sine ulla litura legitur; adscriptumque in uno, *Fodicare, est leviter ac superficie tenuis fodere.* & mihi sane magis arridet. Turneb. lib. 11. cap. 12. & lib. 28. cap. 38. *Torrent. Et cogat trans.*] Et cogat herum trans saxa aut trabes magni ponderis dextram porrigere, vel benevolentia incundæ vel auxilii causa. *Trans pondera dextram Porrigere.*] Quamquam hunc locum varie interpretantur viri

- Porrigere. hic multum in Fabia valet, ille Velina:
 Cui libet hic fasceis dabit, eripietque curule,
 Cui valet, importunus ebur. frater, pater; adde,
 55 Ut cuique est ætas, ita quemque facetus adopta.
 Si bene qui cœnat, bene vivit: lucet; eamus,
 Quò ducit gula: piscemur, venemur; ut olim
 Gargilius, qui manè plagas, venabula, servos,
 Differtum transire forum, populumque jubebat,
 60 Unus ut è multis populo spectante referret*

Eumum

viri eruditi; nolim tamen quemquam dubitare, quin ad presentis gestum referre debeat: non ut auxilium in turba laboranti ferat, aut ut lapsum erigat; sed ut ea humanitate petitor suffragatorem sibi devinciat. Quod vero ait *trans pondera*; prementis populi, ut in tanta multitudine fieri solet, onus atque molestiam significare voluit: atque adeo quicquid accedere & prensare volenti obstat, ut id omne propulsare eum compellat nomenclator, ne quovis pacto is, qui apud tribus gratiosus sit, à candidato negligi & prateriri videatur. Atque ita Sat. vi. lib. ii. *Luctandum in turba.* & mox, *Tu pulses omne quod obstat.* Quam interpretationem ideo libentius amplector, quod in campo Martio ubi comitia fiebant, quæ vel moles, vel machinæ, vel farraca aut plaustra presentationi impedimento esse potuerint ignoro. Nec Francisco Florido assentior, qui *pondera* pro lecticis interpretatus est Lect. succisivarum lib. i. cap. ix. Vide & Turneb. lib. 22. cap. 8. Franc. Luisini Parergon lib. 3. cap. 41. *Torrent. Pondera.*] Vel *pondera* hic nominat. saxa ponderosa, trabes & ejusmodi, quæ nominat Hefychius ἀσύνωνες, pontis loco in hieme præsertim itineribus projectos lapides ingentis, ἀσύνωνες, inquiens, οἱ ἀπὸς τῆς βίαιος ἀβου. Unde illud quoque est Virg. Georg. 4. de apibus, *Et grandia conjice saxa, Partibus ut crebris possint consistere.* Cruquius.

52. *Porrigere.*] Gratiioso apud aliquam tribum civi. *Hic multum in Fabia valet, ille Velina.*] Notum nunc omnibus tribus fuisse Romæ xxxv. in quas divisus populus Romanus suffragia ferebat. Intereas *Fabia*, à Fabiorum gente dicta: & *Velina*, non à Velia urbe oleæm Lucaniæ, ut quidam voluere, sed à lacu Velino in Sabinis sic appellata; ac novissime una cum *Quirina* prioribus xxxiii. adjecta A. V. C. 611. à Manlio II. & Q. Lutatio Coss. *Torrent. Hic multum.*] Verba sunt nomenclatoris. *In Fabia valet.*] Hic in tribu Fabia, ille in tribu Velina valet.

53. *Cui libet hic fasces dabit.*] Hic, cui suffragatus fuerit, consulatum dabit, tot secum trahit suffragatores. *Eripietque curule.*] Eripiet curule ebur, id est, curulem eburneum, cui valet importunus, (id est, irrequietus) dum voti compos fiat.

54. *Frater, pater.*] Blandientium verba, ut lib. i. Sat. i.

—— *Cupidum pater optimo.* Torr.

55. *Facetus adopta.*] Blandissime saluta unumquemque & facete tibi adjuuge.

56. *Bene vivit.*] Si sit foelix. *Lucet, eamus.*] Dies est, surgamus, conquiramus obsonia palato gratissima.

58. *Plagas.*] Retia.

59. *Differtum transire.*] Forum hominibus plenum.

60. *Unus ut è multis.*] Ut insignis multus & præaltus.

*Emtum mulus aprum. crudi, tumidique lavemur,
Quid deceat, quid non, obliti; Cerite cera
Digni, remigium vitiosum Ithacensis Ulyssæi:
Cui potior patria fuit interdicta voluptas.*

65 *Si, Mimnermus uti censet, sine amore, jociſque
Nil eſt jucundum; vivas in amore jociſque.
Vive: vale. ſi quid noviſti rectius iſtis,
Candidus imperti: ſi non, his utere mecum.*

EPISTO-

61. *Emtum mulus aprum.*] Aprum emptum, non à ſe venante captum. *Crudi tumidique lavemur.*] Perſius Satyra III.

Turgidus hic epulæ atque albo ventre lavatur.

Id autem faciunt, quò novam ſibi famem comparent: quamquam Læonica ad hoc magis laudabantur. *Torrent.* Tumidique lavemur.] Saturitate inflati descendamus in balneas.

62. *Cerite cera digni.*] Digni qui ignominia notentur; proverbiali ſchemate dictum. *Cere* enim ſive *Carete* Straboni l. v. Καρπία, Stephano Καίρη, ante *Agylla* à conditoribus ſuis Pelægiæ oppidum fuit, non procul à Tarquiniiſ. Cujus incolæ Carites, aut à Carete Carætani, quod bello Gallico Virgines Veſtales una cum ſacris benigne recepiſſent cuſtodirentque, municipes omnium primi effecti ſunt: jus quidem civitatis populo Rom. beneficio adepti; ſic tamen ut negotiis & honoribus vacarent. longo enim tempore municipia non plus juris habuere. Unde factum poſtea, ut tabula Carites appellarentur, in quas vice verſa referebantur, non qui beneficii loco, ut ante Carites; ſed qui ignominia cauſa mori tribu, ſuf-

fragiis privabantur. Gellius lib. xvi. cap. xiiii. & Per. Crinitus de honeſta diſciplina lib. 7. cap. 6. Turneb. lib. 21. cap. 11. *Torrent.* *Cerite cera.*] Tabula Ceritum digni, id eſt, ſine lege viventes, Ceritibus enim à populo Romano devictis negatum fuit ſuffragiorum ferendorum jus.

63. *Remigium vitiosum.*] Quum ſimus quaſi remiges, & focii Ulyſſis, vitiiſ & libidinibus addicti.

64. *Cui potior.*] Quibus remigibus. *Interdicta voluptas.*] Ab Ulyſſe interdicta.

65. *Mimnermus.*] Mentio ejuſdem præſtantiffimi ac vetuſtiſſimi Poëtæ in Epift. ad Florum lib. 11. & apud Propertium. Philologus ex Suida: Mimnermus elegiarum ſcriptor fuit, qui ſectam Epicuream ſecutus, eam vitam beatam putat, quæ in amoribus & jociſ tranſigitur. Vide Per. Nannii Miſcell. lib. 4. *Mimnermus uti cenſet.*] Poëta venerereus.

66. *Vivas in amore jociſque.*] Licet ut vivas.

67. *Iſtis.*] Quæ dixi de ſummo bono.

68. *Candidus imperti.*] Benignus imperti. *Si non.*] Si non rectius noſti, utere jam à me dictiſ.

EPISTOLA VII.

Ad MÆCENATEM.

Mæcenati se excusat quòd promissis non steterit, ejus in se liberalitatem commemorat & laudat, sed libertatem & animi tranquillitatem omnibus amicorum donis & quibuslibet divitiis anteponendam esse, atque adeo eum qui paucis contentus vivere didicit, incommoda quæ vitam ambitiosam comitantur, non posse ferre inuit.

QUINQUE dies tibi pollicitus me rure futurum,
Sextilem totum mendax desideror. atqui
Si me vivere vis sanum recteque valentem,
Quam mihi das ægro, dabis ægrotare timenti,
5 Mæcenas: veniam, dum ficus prima, calorque
Designatorem decorat lictoribus atris:
Dum pueris omnis pater & matercula pallet:

Officio-

1. *Quinque dies.*] Exorditur à remotione culpæ in morbi timorem, propter æstum canicularem. *Cruquius. Rure futurum.*] In Sabina regione, ubi villam habuit Horatius amœnissimam.

2. *Sextilem totum.*] Hic mensis sextus à Martio, qui annum apud veteres inchoabat, Augustus postea dictus est; ut Quintilis Julius. Et Horatius quidem vitandi ætus causâ, eo mense ab Urbe abesse voluit: at Cæsar. ipse Augustus hieme magis infestam valetudini suæ Urbem expertus est: Suet. c. lxxii. *Torrent. Sextilem totum.*] Totum mensem Augustum absum. *Atqui Si me vivere.*] Oprimi codices numero quinque legunt atque. *Torrent.*

4. *Quam mihi das ægro.*] Dabis illam veniam, quam mihi dares ægro.

5. *Dum ficus prima.*] Donec fervet Canicula, quo tempore ficus primum maturefcunt. *Ficus prima.*] Ficum biferam esse diximus lib. II. Sat. II. *Cum duplici ficu.* *Torrent.*

6. *Designatorem.*] Duo còdices designatores: adscriptumque in altero, *Designatores dicuntur funerum manicipes &*

ordinatores. nam designare est ordinare. unde & qui locos in theatris spectatoribus distribuunt; designatores dicebantur. Præterea designare est confundere; ipse alibi, Quid non ebrietas designat?

Sic ille, quisquis fuerit. Sed receptam seruo, auctore Donato, in illud Terentii Adelphis; *Modo quid designavit.* ait enim designare esse rem novam facere: & quia in funebribus pompis multa fiebant nova ac spectanda ad retinendum populum, dictos inde designatores qui præerant. &, ut ego quidem arbitrator, suum cuique locum atque ordinem præscribebant. Vide Pet. Nannii Miscell. lib. 4. *Torrent. Designatorem.*] Designator est, qui constituenda funebri pompæ præest. *Lictoribus atris.*] Facete libitinarium suum, tamquam curulem honorem gereret, lictoribus ornat, qui in funebri ministerio fuere vespillones, sandapilarii, ustores, pollinctores, præfica, & alii id genus homines; atrî omnes, & vestis causâ & ominis. *Torrent. Lictoribus atris.*] Ministris libitinatiis pullatis.

7. *Dum pueris.*] Dum mater liberis suis metuit.

*Officiosaque sedulitas & opella forensis
Adducit febreis, & testamenta resignat.*

- 10 *Quod si bruma nives Albanis illinet agris;
Ad mare descendet vates tuus, & sibi parcat,
Contractusque leget: te dulcis amice reviset
Cum Zephyris, si concedes, & hirundine prima.
Non, quo more pyris vesci Calaber jubet hospes,*
15 *Tu me fecisti locupletem: Vescere sodes.*

Jam

8. *Officiosa sedulitas.*] Appositissima significatio plebecula cum suis advocatis sollicita in causis familiaribus, quas ideo nominat *opellas*, quæ cum sint minimi fere momenti, eas tamen agunt, quasi de rebus maximis sit contentio. *Cruq. Officiosa sedulitas.*] Nimia diligentia in officio præstando suis clientibus. *Opella.*] Opera in foro.

9. *Testamenta resignat, &c.*] Mortuo testatore cuicumque petenti aperire jubet tabulas prætor: quæ vere tabulæ non dicuntur, nisi signatæ septem testium signis, qui hinc etiam *signatores* dicebantur. Bene igitur Horatius, cum nihil aliud sit *resignare*, quam quod signatum est aperire. Quod vero mox sequitur *cuncta resigno*, & lib. III. Oda penult. *resigno quæ dedit*, potius ad litterarum obligationis aut donationis tabulas retulerim. Contractuum enim quorumcumque instrumenta scripto concepta, *tabulas* appellamus: ut de matrimonio Juven.

Signatæ tabulæ, dictum feliciter. Torrent. *Testamenta.*] Testamenta aperit post mortem testatoris.

10. *Quod si bruma.*] Vult Lambinus particulam *si* hoc loco non conditionem, sed tempus significare: perinde ac si dixisset, *Cum bruma advenerit*, & ita quidem modestè causâ, ob vitæ futuri-que temporis incertitudinem, sæpe loquebantur antiqui. Virg. v.

*Præterea si, nona diem mortalibus alnum
Auroa exulerit.*

Mallet tamen hic conditionem esse: ut qui dies tantum quinque, ruri se ab-

futurum pollicitus fuerit, & jam toto mense desideretur, etiam autumnò se emanisurum dicat; neque hoc solum, sed & hieme tota Tarentum, aut aliò ad mare, ubi aër temperatior sit, abiturum, si forte locis Romæ vicinis nivem jacere contigerit. sic enim Albanos hinc agros intelligo: ut,

— *Albanasque timent secures.* Torr. *Illinet.*] Asperget.

11. *Ad mare descendet.*] Ad civitatem maritimam. *Vates tuus.*] Horatius.

12. *Contractusque leget.*] Parcus erit in legendo. Metaph. ducta à navigantibus, qui vasa contrahunt, ut effugiant naufragium.

13. *Et hirundine.*] Vere ineunte, cuius est hirundo nuntia. *Hirundine prima.*] Notum proverbium Græcis pariter & Latinis usurpatum, *Una hirundo non facit ver.* nam prænuntia veris hirundo. abeunt nempe hibernis mensibus hirundines; & redire incipiunt ante diem VI. Kal. Martii: quo tempore plerique Græcorum, maxime Rhodii, sollenni quodam more & invitare hirundinem & ei stipem vicatim certis cantijunculis colligere solebant; quod *ἑλισσὶνίζει* dicitur, teste Athenæo lib. VII. Torrent.

14. *Calaber jubet hospes.*] Calabri hospitio munera rectè dici poterunt, quæ cumque sine delectu, sine venustate ac gratia, obtruduntur potius quam dantur: ut ex his lepidissimis Horatii versibus apparet. qualia ferme veterum olim missilia, quæ non tam donanti, quam

Fortunæ debebantur. Torrent.

15. *Vescere sodes.*] Obsecro indulge

genio,

Jam satis est. at tu quantum vis tolle. Benignè.

Non invisa feres pueris munuscula parvis,

Tam teneor dono, quàm si dimittar onustus.

Ut libet: hæc porcis hodie comedenda relinques.

20 *PRODIGUS & stultus donat, quæ spernit & odit.*

Hæc seges ingratos tulit & feret omnibus annis.

Vir bonus & sapiens dignis ait esse paratum:

Nec tamen ignorat, quid distent æra lupinis.

Dignum præstabo me etiam pro laude merentis.

25 *Quod si me noles usquam discedere; reddes*

Fortè

genio, esto hilaris. ô hilaritas rustica, & in pyris, pomis, nucibus, quam laudabilis Calabri prodigalitas! *Cruquius. Viscere sades.*] Verba Calabri ad hospitem viatorem.

16. *Jam satis est.*] Verba sunt viatoris. *At tu quantum.*] Inquit Calaber. *Benignè.*] Liberaliter mecum agis, ait viator.

17. *Non invisa feres.*] Grata feres munuscula, inquit Calaber.

18. *Tam teneor.*] Verba viatoris. *Omnibus.*] Piris tuis oneratus.

19. *Ut libet.*] Facito ut libet, inquit Calaber.

20. *Prodigus & stultus.*] Stulte prodigus, is vere dici potest, qui in dando nec personam, locum, nec tempus novit, sed sine delectu metitur omnia ex animi sui sententia, donans tam dignis indigna, quam contra. *Cruquius.*

21. *Hæc seges ingratos.*] Quem enim ingrati animi fructum expectet, qui temere donando nullum ipse muneri pretium ponit? Et quod sine judicio ullo fit, beneficium esse negamus. *Torr. Hæc seges ingratos.*] Hæc inconsiderata rerum villium & superfluarum donatio semper parit ingratos.

22. *Dignis ait esse paratum.*] Ex *Carisio Grammatico paratus* legendum esse primus nos admonuit *Guil. Canterus Novarum lectionum lib. vi.* atque ita *Virg.*

— *Sensit medios delapsus in hostes;* pro sensit se delapsum. *Torrent. Dignis ait esse paratum.*] Dicit se vitis bonis esse paratum.

23. *Quid distent æra lupinis.*] Nota lupini leguminis vilitas, quo Cynici fere vescabantur. *Andreas* quidem *Alciatus Parergon lib. vi r.* naporum rotulis, ut ipse vocat, *Comædos* uti solere pro auro tradit. Verum ego illorum potius sententia subscribo, qui *lupina*, aureorum in scena vicem subisse voluit: & colore enim & ipsa forma auro signato proxime accedunt: & nunc quoque in Italia pascendo pecori ejus leguminis usus est. *Turneb. lib. r. cap. 15. & l. 19. cap. 7. & lib. 25. cap. 29. Torrent. Quid distent.*] Non ignorat quæ sit differentia inter bonos & malos nummos, id est, inter bonos & malos homines.

24. *Dignum præstabo.*] Effecturum quidem se promittit, ne collati beneficii aut *Mæcenatem* ipsum pœniteat, aut alius quispiam tamquam indigno collatum reprehendat: monet tamen, ut ætatis jam defluentis ratio habeatur. *Torrent. Dignum præstabo me etiam pro laude merentis.*] Ego (inquit *Horatius*) me gratum præstabo & dignum laude promerentis, id est, laude ejus qui beneficia est promeritus.

25. *Discedere.*] A te discedere. *Reddes.*] Reddes meliores annos, quos tecum consumpsi.

Fortè latus, nigros angusta fronte capillos :
Reddes dulce loqui : reddes ridere decorum, &
Inter vina fugam Cynaræ mœvere protervæ.

Fortè per angustam tenuis vulpecula rimam
30 Repserat in cumeram frumenti, pastaque, rursus
Ire foras pleno tendebat corpore frustra.

Cui mustela procul, Si vis, ait effugere istinc :
Macra cavum repetes arctum, quem macra subisti.

Hac ego si compellar imagine, cuncta resigno :

35 Nec somnum plebis laudo, satur altilium, nec
Otia divitiis Arabum liberrima muto.

Sæpe verecundum laudasti : rexque, paterque

Audisti

26. *Nigros angusta fronte capillos.*] Capillos nunc canos in fronte, lata propter calvitiam. *Angusta fronte.*] Nulla nempe calvitie deformi: senibus enim crescit frons cadentibus capillis. Lib. vero 1. Od. xxxi 11. quod ait:

Insignem tenui fronte Lycorida;
non brevem atque angustam frontem intelligo, sed teneram ac levem, nec rugis navisque asperam, ut ἀπαλὸν μέτωπον puero suo pingi poscit Anacreon. *Torrent.*

28. *Inter vina.*] Reddes ætatem ad levitates amatorias aptam. *Mœvere protervæ.*] Iniquo animo ferre, quod juvenem, non senem decet.

29. *Tenuis.*] Inani ventre.

30. *Repserat in cumeram frumenti.*] Introierat in vas vimineum frumentarium. *Cumeram frumenti.*] Quid cumera sit, lib. 1. Sat. 1. diximus. Turneb. l. 5. cap. 13. *Pastaque.*] Bene faginata.

31. *Tendebat.*] Conabatur.

33. *Cavum.*] Locum excavatum. *Quem macra.*] Quem gracilis intraisti.

34. *Hac ego si compellar.*] Ego Horatius si hac vulpeculæ imagine, similitudine & conditione à te, ô Mærenas, compellar, quod sc. alia ratione ab hac servitute mihi discedere non liceat, nisi vulpis exemplo, accepta munera restituant, & tum demum mihi restituar,

utque mei juris sim, malo pauper & liber, quam dives & servus esse; & sic cuncta resigno. *Lubinus.* *Hac ego.*] Hac similitudine. *Cuncta resigno.*] Resignare hic non pro restituere accipio; id enim neque Mæcenati neque Horatio honestum fuisset; sed pro quomodocunque relinquere. ut honestam, quod ait alibi, paupertatem sine dote potius amplectatur, quam imminuta libertatis radium ac molestiam Romæ ferat. *Resignare* est irritum facere quod convenerat. *Torrent.* *Cuncta resigna.*] Omnia quæ mihi dedisti, restituo.

35. *Nec somnum plebis.*] Non, ut plerique solent, privata tenuiorum vitæ securitatem otiumque se laudare dicit, postquam ipse jam satur ac dives effectus sit; uti & vulgo dici solet:

Qui satur est, pleno laudat jejunia ventre.

sed vere atque ex animo, ut hominem verecundum decet. *Torrent.* *Nec somnum plebis laudo.*] Nec quietem plebecorum hominum laudo, eo quod sumptuosius epulis sim plenus, aliter sensurus, si egerem. *Altilium.*] Satur avium domi laginatarum.

36. *Arabum liberrima.*] Vide Od. 29. lib. 1.

37. *Verecundum.*] Me paucis contentum.

38. *Audi-*

Audisti coram, nec verbo parcius absens:

Inspice, si possum donata reponere lætus.

40 *Haud malè Telemachus proles patientis Ulyssèi:*

Non est aptus equis Ithacæ locus: ut neque planis

Porrectus spatii, nec multæ prodigis herbæ:

Atreide, magis apta tibi tua dona relinquam.

PARVUM *parva decent: mihi jam non regia Roma,*

45 *Sed vacuum Tibur placet, aut imbelles Tarentum.*

Strenuus & fortis, caussisque Philippus agendis

Clarus, ab officiis octavam circiter horam

Dum redit, atque foro nimium distare Carinas

Jam grandis natu queritur; conspexit, ut ajunt,

50 *Adrasum quemdam vacua tonsoris in umbra,*

Cultel-

38. *Audisti coram.*] Appellatus es à me rex, propter munificentiam, pater vero propter tuum erga me amorem, si ve prasens tecum sum, si ve absens.

39. *Inspice.*] Tecum considera. *Donata reponere.*] Reddere quæ mihi donasti.

40. *Haud male Telemachus.*] Hoc exemplo Menelai & Telemachi, dilucide docet, fuisse honestius, nec Mæcenatem dare, nec se munera accipere, quam nunc reddere. *Crucius. Haud male Telemachus.*] Locus ex Odyss. I III. *Torr. Proles patientis Ulyssèi.*] Menelao respondet.

41. *Non est aptus.*] Verba Telemachi ad Menelaum.

42. *Porrectus spatii.*] Non extensus in longum. *Nec multæ prodigis herbæ.*] Nec herbæ ferax.

43. *Atreide.*] O Menelae, Atrei fili.

44. *Regia Roma.*] Roma magnifica.

45. *Sed vacuum Tibur placet.*] Sed Tibur non populosum placet. *Aut imbelles Tarentum.*] Tarentum voluptuarium.

46. *Philippus.*] Hic ille L. Marcus Philippus Consularis & Censorius, qui duobus summis oratoribus Crasso & Antonio proximus eloquentia, opibus & gravitate florentissimus fuit civitatis.

magno vir ingenio, in primisque clarus; & quod ait Cicero lib. I I. de Officiis, gloriari solitus, se sine ullo munere adeptum esse, quæ haberentur amplissima. *Torrent. Philippus.*] Orator, in altercando nobilis.

47. *Ab officiis.*] A forensibus. *Horam.*] Horam diei.

48. *Foro nimium distare Carinas.*] Atqui Virgilius lib. VIII. hæc conjunxit:

— *Passimque armenta videbant,
Romanoque foro & lautis mugire carinis.*

nec sane multum distabant. & alioqui, cum magnus esset vicus, remotior forte à foro, Philippi domus fuit. Mira autem vici illius celebritas; in quo & Pompeji & Cicerones & plures alii viri principes habitaverunt: qua de causa, ob ædificiorum speciem, atque amplitudinem *lantas* Virg. appellavit. *Torrentius. Carinas.*] Viam Romæ sic dictam ab ædificiis factis in similitudinem carinarum, in qua via, domus erat Philippi.

50. *Adrasum quemdam.*] Ita ut è tonsorina venerat. quamquam hoc ipsum ad nitorem spectat, crebro radi & in tonsoris sive pergula sive porticu (quo vacui & otiosi homines convenire solent) sessitare,

Cultello proprios purgantem leniter ungueis.
Demetri (puer hic non lævè jussa Philippi
Accipiebat) abi, quære, & refer: Unde domo, quis,
Cujus fortunæ, quo sit patre, quòve patrono.

55 It, redit, & narrat, Vultejum nomine Menam,
Præconem, tenui censu, sine crimine notum,
Et properare loco, & cessare, & quærere, & uti,
Gaudentem parvisque sodalibus, & Lare certo,
Et ludis, & post decisa negotia, campo.

60 Scitari libet ex ipso, quodcumque refers. dic,
Ad cœnam veniat. non sanè credere Mena:
Mirari secum tacitus. quid multa? benignè,
Respondet. Negat ille mihi? Negat improbus, & te
Negligit, aut horret. Vultejum manè Philippus

Vilia

fessitare. vacuam etiam vocare possis,
quod hora diei octava jam ad cœnam
omnes discessissent. *Torrent. In umbra.*
In constrina.

52. *Demetri.*] Philippus servum suum
Demetrium alloquitur. *Non lævè.*] Non
stultè.

53. *Et refer.*] Mihi renuntia. *Unde
domo.*] Ut domo Carthaginensis; Plautus
Pœnulo. *Qui genus, unde domo;* & ite-
rum, *Qui Cærete domo,* Virg. lib. VII.
Torrent. Unde domo.] Ex qua familia.

54. *Cujus fortunæ.*] Pauper an dives.
Quove patrono.] In cujus clientela.

55. *It.*] It puer. *Vultejum nomine
Menam.*] *Menam* scribendum arbitror:
ut à vili pisciculo, qui Græce *μῆνας*
dicitur, Plinius *Menam* vocat, cogno-
men traxerit. *Torrent.*

56. *Tenui censu.*] Pauperem esse.

57. *Et properare loco.*] Id est, in loco.
Ut,

— *Dum resque locusque sinebant.*
Torrent. Et properare loco.] Et viatorem,
vel mercatorem agere lucrì causa. *Et
cessare.*] Interdum otiosi. *Et quærere &
uti.*] Divitias acquirere, iisque uti, quod
non facit avarus.

58. *Parvisque sodalibus.*] Gaudentem

uxore, & liberis, & domicilio stabili,
non vita vaga. *Et Lare certo.*] Cruquius
legendum putat, *Et Lare curto;* nam pau-
periores in pergulis habitabant, ut &
meretrices. *Lare certo, &c.*] Non ita ut
ille,

*Scurra vagus, qui non certum præsepe te-
neret.* *Torrent.*

59. *Decisa negotia.*] Post negotia
confecta. *Campo.*] Campo Martio, ubi
valetudinis causa corpus exercebat.

60. *Scitari licet.*] Verba sunt Philippi.

61. *Credere.*] Credebat.

62. *Mirari.*] Mirabatur. *Benigne,
Respondet.*] Sensus apertus & facilis.
quare Lambino in priore editione as-
sentior. Aliter tamen Muretus & Tur-
nebus v. cap. XIII. & sane nolim con-
tentiosus esse. Quod vero sequitur (*ne-
gat ille mihi.*) artificiose admodum divi-
tis à paupere contenti gestum exprit;
uti & servuli, hero obsequentis,
negat improbus. *Torrent. Benigne.*] Gra-
tias agit tibi ingentes.

63. *Negat illi.*] Verba sunt Philippi.
Negat improbus.] Negat improbe, inquit
Demetrius.

64. *Negligit.*] Te non curat aut for-
midat.

65. *Tuni-*

- 65 *Vilia vendentem tunicato scruta popello*
Occupat, & salvere jubet prior. ille Philippo
Excusare laborem & mercenaria vincula,
Quod non manè domum venisset: denique quod non
Providisset eum. sic ignovisse putato
- 70 *Me tibi, si cœnas hodie mecum. ut libet. ergo*
Post nonam venies. nunc i: rem strenuus auge.
Ut ventum ad cœnam est: dicenda, tacenda locutus,
Tandem dermitum dimittitur. heic ubi sæpe

Occul-

65. *Tunicato scruta popello.*] Digna emtore merx. non contentus enim popellum dixisse, addit *tunicatum*, ut infimæ plebis faciem significet: sine toga enim honestiorem aliquem in publicum prodire probrosum erat. *Scruta* vero quæ sint ex Lucilio discimus, apud Gellium lib. III. cap. XIII. cum proverbiali schemate sic dixit:

Qui ni? & scruta quidem & vendat
scrutarius, laudat.

Præfactam strigilem, oleam improbus dimidiatam.

Scruta igitur idem quod *frivola* apud Juvenalem Sat. III.

— *Dum frivola transfert,*
 & iterum Sat. v.

— *Romanorum omnia regum*
frivola. —

perlepide enim sic veterum regum suppellectilem appellat: Festus quoque *vafa* *fidilia* *quassa* proprie ait significare id vocabulum: & ideo non male Sidonius lib. VII. Epist. utrumque conjunxit: *Nunc quedam frivola, nunc ludo apta virgineo scruta donabat.* Hinc porro *scrutarius*, eademque ratione *frivolarius* dici posset. Plura Cælius lib. XI. cap. LVI. & Turnebus lib. v. cap. XLII. Quidquid sit, quia Vultejum præconem paulo antefecit; non tam scrutarium fuisse existimo, quam præconis operam locasse, cum præteriens Philippus eum ad cœnam invitabat. unde interpretamur id quod sequitur, *mercenaria vincula.* Torr. *Scruta.*] Merces viles. *Popello.*] Plebe-

cula, tunicis, non togis utenti.

66. *Occupat.*] De hoc vocabulo non male Nonius: significat autem prævenire, præcipere, antevertere, aggredi quoque & detinere. Virgilius quoque VI. *Æneid.*

Occupat Æneas aditum custode sepulto.

Torrent. *Occupat.*] Antevertit.

67. *Excusare.*] Excusabat. *Mercenaria vincula.*] Occupationes mercenarias.

69. *Providisset.*] Sic namque Terent. Andr. *Herus est, neque provideram.* Excusat autem Mæna quod se occupari permiserat. Lambinus legit *provississet.* Torrent. *Providisset.*] Ante vidisset. *Sic ignovisset.*] Verba sunt Philippi.

70. *Ut libet.*] Sit, ita, inquit Mæna. *Ergo.*] Post horam nonam (inquit Philippus) venies, id est, tribus horis ante solis occasum. Quando Romani è balneis egressi eibum capiebant.

71. *Nunc i: rem strenuus auge.*] Id est, strenue rem auge. Vel in re augenda strenuam te ostende. Steph. *Rem strenuus auge.*] Rem familiarem auge.

72. *Ut ventum.*] Postquam. *Dicenda, tacenda.*] *Πῦρι τῆ ἀπῖου*, fanda nefanda. cui concinit hoc proverbium, *Quicquid in buccam venit.* hæc autem accipienda sunt in eum sensum, nimirum Vultejum sua negotia inconsiderate effutivisse. Turneb. lib. 5. c. 13. *Crug. Dicenda tacenda.*] Libere quidvis locutus.

73. *Tandem dermitum.*] Jubetur ire domum,

74. *Visus.*]

Occultum visus decurrere piscis ad hamum.

75 *Manè cliens, etiam certus conviva, jubetur
Rura suburbana indictis comes ire Latinis.*

*Impositus mannis, arvom cælumque Sabinum
Non cessat laudare. videt ridetque Philippus,
Et, sibi dum requiem, dum risus undique quærit,*

80 *Dum septem donat sestertia, mutua septem
Promittit: persuadet uti mercetur agellum.*

*Mercatur. ne te longis ambagibus ultra,
Quam satis est, morer: ex nitido fit rusticus: atque
Sulcos & vineta crepat mera: præparat ulmos,*

85 *Immoritur studiis, & amore senescit habendi.
Verùm ubi oves furto, morbo perière capellæ:
Spem mentita seges: bos est enectus arando:*

74. *Visus.*] Visus est.

75. *Manè cliens.*] Ut & salutandi & comitandi (si opus esset) officium perageret. ut lib. III. Od. I. *Illi turba clientum sit major.* Torrent. *Manè.*] Postridie. *Certus conviva.*] Qui etiam non vocatus adesse posset: non qualis ille apud Juven. Sat. v.

— Ergo duos post

Si libuit mensis neglectum adhibere clientem, &c. Torrent.

Certus conviva.] Quotidianum conviva.

76. *Indictis comes ire Latinis.*] Decorum observat. Philippum enim, quem fortem ac strenuum agendisque causis clarum esse dixerat, non nisi ferialibus diebus abesse conveniebat. siquidem, *Feriarum ratio* (ut lib. II. de Legibus inquit Cicero) *in liberis requietem habet litium & iurgiorum, in servis operum & laborum.* Id vero Latinis feriis vel maxime servabatur. Torrent. *Indictis comes ire Latinis.*] Feriis Latinis à Consule imperatis. In quibus non licebat aliquid agi in urbe.

77. *Impositus mannis.*] Hoc quoque *Mænæ* commoditati datum, ut manniculo veheretur, uti dives ille *Mænæ* libertus, Epod. III. *Appiam mannis te-*

Offen-

rit. Torrent. Mannis.] Equis pusillis. *Cælumque Sabinum.*] Aërem Sabinum.

78. *Non cessat laudare.*] Vultejus.

79. *Quærit.*] Philippus.

82. *Mercatur.*] Vultejus agellum mercatur.

83. *Ex nitido fit rusticus.*] Ut *nitidum* ante descripsit, adrasum, curtantem leniter unguis; ita nunc *rusticum* scabrum intonsumque. *Torrentius. Ex nitido fit.*] Ex urbano fit incultus & obsoletus.

84. *Et vineta.*] Loca vitibus confita solum habet in ore.

85. *Et amore.*] Lucri studio tabescit. *Senescit.*] Ut *senium* veteres pro odio, tædio, ac molestia dixere; sic etiam *senescere* pro cruciari ac macerari. *Torrentius.*

87. *Spem mentita seges.*] Simile illud Tibulli lib. II.

*Neu seges illudat messes fallacibus herbis.
At contra alibi:*

— *Segetis certa fides meæ.*

Segetis autem à serendo dicta, & fructus ipsos, & terram fundumque unde nascuntur, significat. Atque ita *stimulorum seges* apud Plaut. *Aulul. convitium* est in servulum; cujus tergo non alitet stimuli

*Offensus damnis, media de nocte caballum
Arripit, iratusque Philippi tendit ad ædeis.*

90 *Quem simul adspexit scabrum intonsumque Philippus,
Durus, ait, Vultei nimis attentusque videris
Esse mihi. Pol, me miserum patrone vocares,
Si velles, inquit, verum mihi ponere nomen.*

*Quod te per Genium, dextramque, Deosque Penateis,
95 Obsecro & obtestor: vitæ me redde priori.
Qui simul aspexit, quantum dimissa petitis
Præstent; maturè redeat, repetâtque relicta.*

METIRI se quemque suo modulo ac pede, verum est.

stimuli inhæreant, quam agro fruges. *Torrent, Spem mentita.*] Postquam ager fatus, minus reddidit, quam speraverat agricola.

88. *Media de nocte.*] Paulo post mediam noctem.

90. *Scabrum intonsumque.*] Squallidum, & impexum.

91. *Durus.*] Homo ferreus & laboriosus. *Attentusque.*] Attentus ad rem, id est, avarus.

92. *Pol.*] Verba sunt Vultei.

93. *Ponere nomen.*] Nomen imponere. *Alii dicere.*

94. *Quod te per.*] Propter quod te obsecro, vel, quam rem te obsecro. *Per Genium.*] Ita de colono quodam suo etiam Seneca Epist. xi r. ad Lucium: *Per*

Genium meum se omnia facere, in nullare cessare curam suam. Atque ita fere servi per heri Genium jurare soliti, ut per heræ Junonem, ancillæ. *Torrent.*

96. *Qui simul aspexit, quantum dimissa petitis.*] Qui Philippus posteaquam consideravit, quantum dimissa, id est, relicta distent à petitis, dixit hæc verba: *Redeat Vultejus in urbem quam primum & vitam urbanam, quam reliquit, repetat.*

98. *Metiri se.*] Moneamur omnes, ut nostra sorte contenti, ne acquiramus aliena. Tale est illud Persii:

Tecum habita, & novis quam sit tibi curia supellex. Cruquius.

Suo modulo.] Sua formula & mensura. *Verum est.*] Æquum est.

EPISTOLA VIII.

Ad CELSUM ALBINOVANUM.

Ad Celsum scribens, se minùs animo, quàm corpore valere dicit, in se ipso cum alia quædam vitia, tum inconstantiam reprehendens: sed ita ut illum in persona sua taxare videri possit. A Musa autem de non ferenda immoderatè & insolenter fortuna eum vult admoneri.

CELSO gaudere & benè rem gerere *Albinovano*

Musa

I. **C**elso.] *Celsus* Corneliorum & *Papiorum* cognomen fuit, ut ex veteribus nummis apparet; *Albino va-*

nus vero *Postumiorum*, apud *Appianum* lib. r. *Bell. civilis*. Sed & *P. Albinovanus* commemoratur in nobili illa *Lentuli*

Musa rogata refer, comiti scribæque Neronis.

*Si quæret, quid agam: dic, multa & pulcra minantem,
Vivere nec rectè, nec suaviter: haud quia grandò*

- 5 *Contuderit viteis, oleamque momorderit æstus;
Nec quia longinquis armentum ægrotet in arvis;
Sed quia mente minùs validus, quàm corpore toto,
Nil audire velim, nil discere, quod levet ægrum:*

Fidis

Lentuli apud Macrobiùm cœna l. III. c. IV. uti & M. Tullius Albinovanus l. II. ad Q. Fratrem Epist. III. Celsus igitur iste duo cognomina habuit. *Torrentius. Celsus.*] Hac Epistola fere per antiphrasin intelligenda, suo more depingit Horatius Celsum suis coloribus, idque sub sua persona liberius, quem arguit arrogantia & nimia levitatis, ut qui quovis ventro mobilior, in nulla certa firmaque vitæ ratione sibi constet, nec rectè consulentibus, morem gerat. *Cruquius. Gaudere, & bene rem gerere.*] Ordo est, ò Musa à me rogata, refer, id est, renuntia Cello Albinovano *χαλπερὸν καὶ εὐπρόσθιτον*, ut gaudeat & bene rem gerat.

2. *Comiti scribæque.*] *Comites* & apud Jctos nostros & apud optimos quosque auctores nominantur, qui una cum magistratibus in provincias proficiscebantur. & hi quidem *Comites* vel certo aliquo officio fungebantur (inter quos Cicero Verr. IIII. *praefectos, scribas, medicos, accensos, aruspices, pracones* enumerat) vel sine certo officio erant, & *amici* potius appellabantur; unde *amicorum cohors* dicta. Quod autem *cohors* dicitur, id, ni fallor, inde factum, quod pratorianorum instar esse viderentur. Et sane *comites* illos, sive *amicos*, pro cuiusque auctoritate ac potentia ita distingui solere, ut alii prima, alii secunda, alii tertia etiam admissionis dicerentur. *Torr. Comiti.*] Qui tanquam inferior amicus Neronem comitatur. *Scribæque Neronis.*] Notario, Angl. a *Secretary.*

3. *Si quæret.*] Variant hic antiqua scripta; in aliis est *quærit*: alia habent, *quæret*: sed plura, *quæret*. *Cruquius. Minantem.*] Superbe promittentem.

4. *Nec rectè, nec suaviter.*] Rectè vivere, est cum virtute vivere, qua sine iucunde vivi posse Epicurus ipse negabat. *Torr.*

5. *Contuderit.*] Fregerit. *Oleamque momorderit æstus.*] Tale illud lib. III. Od. I.

Fundusque mendax, arbore nunc aquas

Culpante, nunc torrentia agros

Sidera, nunc hiemes iniquas.

causas enim sterilitatis recenset. Eaque de re aliquid P. Victorius Var. lect. XXXII. *Momorderit.*] Siccitate affecerit & laferit.

6. *Longinquis armentum ægrotet in agris.*] Sic nostri codices septem, pro *arvis*, ut ante legebatur. Quod autem *longinquis* addit, eo opinor referendum, quod plurimi Romanorum, qui publica conducebant vectigalia, ingentem & ex arationibus & ex re pecuniaria etiam provinciis quæstum faciebant. *Torrentius.*

7. *Sed quia mente.*] Quia animo ægrotus magis quam corpore, velim nil, &c. *Mente minus validus.*] Quæsitum à Plutarcho & aliis Philosophis, *Utri periculosiores, animi an corporis morbi?* Atque equidem animo nos gravius ægrotare vel sola illa ratio ostendit, quod nec morbum agnoscimus, nec medicum toleramus, ut Epist. II. vidimus. *Torr.*

8. *Quod levet ægrum.*] Quod relevet ægrum.

9. *Fidis*

Fidis offender medicis, irascar amicis,

10 *Cur me funesto properent arcere veterno:*

Quæ nocuere sequar: fugiam, quæ profore credam:

Romæ Tibur amem ventosus, Tibure Romam.

Post hæc, ut valeat: quo pacto rem gerat & se:

Ut placeat juveni percunctare, utque cohorti.

15 *Si dicet, Rectè: primum gaudere. subinde*

Præceptum auriculis hoc instillare memento;

Ut tu fortunam, sic nos te Celse feremus.

9. *Fidis offender.*] Satis acerbè ex sua persona, docet Horatius, Celsum esse incurabilem, & animi prope deplorati, cujus malum, nimirum arrogantiam, jactantiam, inconstantiam, nominat metaphoricè *funestum veternum*; in proposito sc. pertinaciam. *Crug- Fidis offender.*] Quia fidis offender.

10. *Cur me funesto.*] Propterea quod *Funesto properent arcere veterno.*] Rectè animi sui morbum *veternum* appellat. signa enim manifesta cum alia, tum illud maxime, quod menteropens, excitari se non patiarur;

Nil audire velit, nil discere quod levet ægrum.

Quare *solidum* appellat *veternum* Catullus Epigr. ad Coloniã, & Latini *marcorum*, ut ab oblivione *lethargum* Græci. Provenit autem fere ab intemperantia & immodica potatione, sæpe in hydropem ac tabem desinens. *Torrent. Veterno.*] Lethargo, qui inexpugnabilis est dormiendi necessitas. Metaphorice

hic ponitur pro arrogantia, levitate, inconstantia.

11. *Sequar.*] Quia sequar quæ, &c.

12. *Romæ Tibur amem.*] Quia ubi sum Romæ, amem Tibur, *ventosus*, id est, inconstans & vento popularis auræ plenus. *Ventosus.*] Et alibi *ventosa plebs*, ut *mobile vulgus*. *Torrent. Tibure Romam.*] Quia existens Tiburi, Romam amem.

13. *Post hæc.*] Post hæc omnia, rogato. *Et se.*] Quomodo se gerat.

14. *Juveni.*] Neroni. *Utque cohorti.*] Guil. Canterus lib. 5. cap. 20. legit, atque *cohorti*. *Utque cohorti.*] Et quomodo cohorti placeat.

15. *Primum gaudere.*] Primum dicit me gaudere, deinde, &c.

16. *Auriculis hoc.*] Ejus auriculis, sc. Celsi.

17. *Ut tu fortunam.*] Quemadmodum tu secundam fortunam feres, ita ut non superbias, sic non tuam amicitiam feremus, & servabimus continuo.

EPISTOLA IX.

Ad CLAUDIUM NERONEM.

Claudio Neroni Septimium commendat, & rogat ut in amicitiam suam eum recipiat. Sed hoc verecundè facit & ita, ut ab ipso Nerone id tanquam pro suo jure petere videri non possit.

SEPTIMIUS, *Claudi, nimirum intelligit unus,*

Quanti

1. *Septimium.*] Hunc credo *Septimium* inter futuros cum Torquato con-

vivas enumerat, & eximiam ejus in se caritatem Od. VII. lib. II. demonstrat

T E Septimii

*Quanti me facias. nam quum rogat, & prece cogit
Scilicet, ut tibi se laudare & tradere coner,
Dignum mente domoque legentis honesta Neronis;
5 Munere quum fungi propioris censet amici,
Quid possim videt ac movit me valdius ipso.
Multa quidem dixi, cur excusatus abirem:
Sed timui, mea ne finxisse minora putarer,
Dissimulator opis propriæ; mihi commodus uni.*

Septimii etiam cujusdam & Acmes puella amores suavissimo Epigrammate Catullus celebrat. Referuntur & Septimii versus, non hercule illepidi, apud Terentianum, libro quem De metris scripsit; an hujus, ignoro. Ut autem *Quintii* & *Sextii*, sic & *Septimii*, à numeris nomen traxere. *Torrent. Septimius.*] De quo Od. 6. lib. 2. *[Claudi, nimirum.]* O Nero Augusti privigne.

2. *Quanti me facias.*] Qua æstimatione sim apud te. *Nam cum rogat.*] Hanc scripturam P. Victorii lib. 20. cap. 9. testimonio comprobata, nostri quoque codices servant: ac nisi ita legamus, illud alterum *cum*, quod quarto adhuc versu repetitur, quo referri possit, aut quid significet, non invenies. Nunc vero asyndeton est, *cum rogat*, cum ex intimis amicis esse me censet. *Rogat & prece cogit.*] *Cogit* propter insignem amicitiam, cui nihil negari debeat; cum talem erga Horatium se gereret *Septimius*, ut nullum ejus causa periculum fugeret. *Torrent. Et prece cogit.*] Et rogando cogit.

3. *Laudare.*] Commendare.

4. *Dignum mente domoque.*] Dignum amicitia, & contubernio Neronis legentis, id est, elegantis res honestas & honestos viros. *Legentis honesta.*] Magna viri principis laus, eos sibi comites deligentis, pro quibus tuto spondeat. *Torrent.*

5. *Munere cum fungi propioris censet amici, Quid possim videt.*] Cum, inquit Poëta, *Septimius* petit, ut se commendem, & in eo familiaris apud te amici

Sic
fungar munere; videre se ostendit, quid apud te possim, melius quam ipse ego. Sensus est quem dixi: *Cum censet fungi, cum me vult fungi.* Nihil est simplicius. *Heinsius. Munere quum.*] Officio interioris amici. *Propioris censet amici.*] Sic Sat. vi. lib. 11.

Namque Deos propius contingit. Torr.

6. *Quid possim videt, &c.*] Quid apud te possim intelligit ac magis novit quam ego ipse. *Me valdius ipse.*] Id est, quam ego ipse. *Valdius* comparativus rarus à valde. id est, magis, melius. Ita modestè suam apud Neronem gratiam extenuat. *Piscator.*

7. *Multa quidem, &c.*] Alteram partem superiori annectit per Prolepsin. Si dubitas an satis apud Neronem gratia valeas; cur ergò *Septimio* in commendando gratificaris? Respondet: Excusavi me quidem *Septimio*: sed tandem persuaderi mihi passus sum. Sic transfert culpam commendationis, si qua est, in *Septimium*. *Excusatus abirem.*] Non cogeret commendatitiam epistolam scribere. *Piscator.*

8. *Sed timui.*] Sed tandem petitioni *Septimii* locum dedi, & cum commendare institui, quia timui. *Mea ne.*] Meam apud te gratiam minorem esse quam sit. *Ne putaver.*] Judicaret à *Septimio* & aliis qui hoc intellecturi essent. *Finxisse mea.*] Gratiam meam apud te & facultatem meam commendandi. *Minora.*] Quam revera sint.

9. *Opis propriæ.*] Facultatis meæ. *Mihi commodus.*] Meam rem agere judicaret, nulla amici cura. is autem, qui

IO Sic ego majoris fugiens opprobria culpæ;
 Frontis ad urbanæ descendi præmia. quod si
 Depositum laudas ob amici jussa pudorem;
 Scribe tui gregis hunc, & fortem crede, bonumque.

uni sibi studet, Græcè significantius
 ἰδιοπροσώπων nominatur. *Cruquius. Mihi commodus uni.*] Mihi soli studens.

IO. *Culpæ.*] Dissimulationis. *Culpæ majoris.*] Videlicet invidiæ erga amicum: quæ magis culpanda est, quam importuna commendatio. *Piscator.*

II. *Frontis ad urbanæ descendi præmia.*] Frustra hic est Scholiastes, & cæteri, quos vidi. *Frons urbana* est quam dicimus infirmam. Præmium infirmæ frontis est, ut qui negare, id quod petit, non audet, ei cui alium commendat parum verecundus videatur. Ego igitur, dum ex altera parte, inquit, metuo, ne si amico negem id quod petit, hoc est, ut commendem se, parum illi videar amicus; ex altera, ne dum illi indulgeo quod petit, tibi impudens fortasse videar; hoc prætulit. qui tibi parum pudens videri maluit, quam illi parum amicus. quod levius existimavi crimen. Vi-

de quid sequatur,

Quid si

Depositum laudas ob amici jussa pudorem, &c. Heinsius.

Frontis ad urbanæ descendi præmia.] Quasi nempe hæc in Urbe conversanti tamquam merces quædam ac præmium accedat, quod inverecundiores evadunt, salva tamen modestia aliqua. nam nimius ille pudor, (*δυσωπίου* vocant Græci) rusticus & incivilis est. *Torrent.* *Frontis ad urbanæ descendi.*] Descendi ad impudentiam seu inverecundiam, quæ frontis perfricta est præmium. Urbani enim perfrictioris oris esse solent quam rustici.

12. *Depositum laudas.*] Depositus pudor est impudentia. *Ob amici jussa.*] Ob Septimii rogatum.

13. *Tui gregis hunc.*] De tuo grege esse & amicorum numero. *Bonumque.*] Eivum esse bonum.

EPISTOLA X.

AD FUSCUM ARISTIUM.

Fusco Aristio urbis amatori vitam rusticam, qua ipse delectabatur, laudat, & varia ejus commoda recenset. Simul autem ab ambitione (quæ vitam urbanam, non rusticam comitatur) eum deterret.

URBIS amatorem Fuscum salvere jubemus

Ruris

Fuscus & Murelliorum & Aristiorum pariter cognomen fuit. Arellii duo, pater & filius, Augusti ætate florere eloquentia clari; ut ex *Annci Senecæ Controversiarum libris* constat. De patre fortasse *Horatius lib. 1. Sat. VI.*

— Quod si quis laudet Arelli

Sollicitas ignatus opes.

Hanc vero Epistolam ad Aristium Fuscum scriptam esse constat, ut & *Odam XXI.*

libri 1. cum ejusdem etiam in *Satyris* meminisset:

Fuscus Aristius occurrit mihi carus. — *Salsum & urbanum fuisse Sat. IX.* demonstrat. *Torrent.*

1. *Urbis amatorem.*] Hic agitur de urbano strepitu & pompa, de salutationibus, assentationibus & ejusmodi officiis plusquam servilibus, quæ ut nec litteras, nec literatos decent, ita Fuscum re-

Ruris amatores: hac in re scilicet una
 Multum dissimiles, ad cetera pœnè gemelli:
 Fraternalis animis, quidquid negat alter & alter,
 5 Annuimus pariter. Vetuli notique columbi.
 Tu nidum servas, ego laudo ruris amœni
 Rivos, & musco circumlita saxa nemusque.
 Quid quæris? vivo & regno, simul ista reliqui,
 Quæ vos ad cælum effertis rumore secundo.

10 Utque sacerdotis fugitivus, liba recusò:

Pane

bus his urbanis plus satis fortasse deditur studet abducere ad ruris opes, hoc est, ad vitam tenuem quidem & frugalem, sed naturæ convenientem. *Cruq. Fuscum salvere.*] Grammaticum, in urbe commorantem.

2. *Ruris amatores.*] Nos.

3. *Ad cetera.*] Quanto hoc melius quam cum Lambino legere, *Pariter vetulis notisque columbis*, aut cum aliis dicere deesse aliquid, ut puta *tamquam*, aut quid simile. *Torrent. Gemelli.*] Similimi.

4. *Fraternalis animis quicquid negat.*] Tanquam fratres, idem nolumus, idem volumus.

5. *Notique columbi.*] Hic vide quanto artificio conatur eripere Fusco studium rerum urbanarum, non sine avaritiæ & ambitionis nota, quod vera non constet inter eos amicitia, ubi aliqua in re est animorum dissensio. *Cruquius. Notique columbi.*] Quorum magnus & mutuus amor notus est.

6. *Tu nidum.*] Urbem Romam per contemptum *nidum* nominat, præ ruris amplitudine. *Cruquius. Tu nidum servas.*] Tu Romæ manes.

7. *Circumlita saxa.*] Saxa musco obducta.

8. *Quid quæris?*] Quid multis? *Vivo & regno.*] Tam beate vivo, ut me regnare putem, simul ac, &c.

9. *Ad cælum effertis.*] *Feris* habent manuscripti fere omnes; idque restitui

velim, ut mollius multo. *Rumore secundo.*] Virg. VIII.

Ergo iter inceptum celerant rumore secundo.

Et Ennius apud Nonium:

Mox auferite domos populi rumore secundo.

pro latis faustisque acclamationibus eorum, qui ludicra, qui plausus & amici dona Quiritis (nam hæc significat Horatius) suspiciunt atque admirantur. *Tor. Rumore secundo.*] Vulgo approbante.

10. *Utque sacerdotis fugitivus*] Sententia satis aperta, si liba urbanis deliciis, panem rusticæ simplicitati comparemus. Illas enim se fastidire, hanc appetere significat Horatius: ut nutriti in sacerdotum domibus servi solent, cum votivis illis dulciariis, diis de more positis, assiduo saturi, panem malunt; præsertim si male frugi sint, & in fugam parati. sic enim hoc loco *fugitivi* nomen accipio, ab animi proposito potius quam ab effectu. Terentius Eunucho:

Exi foras scelereste; at etiam vestitas Fugitive? prodi.

Jam vero notum est, libum vel à Græco verbo *λειβω* deduci, quod diis libaretur; vel, ut quidam volunt, à Libero patre; de quo III. Fast. Ovid.

Liba diis fiunt, succis quia dulcibus idem

Gaudet, & à Baccho mella reperia ferunt.

quod

*Pane egeo, jam mellitis potiore placentis.
Vivere naturæ si convenienter oportet,
Ponendæque domo quærenda est area primum:
Novissime locum potiore rure beato?*

- 15 *Est ubi plus tepeant hiemes? ubi gratior aura
Leniat & rabiem Canis & momenta Leonis,
Quum semel accepit Solem furibundus acutum?
Est ubi divellat somnos nimis invida cura?
Deterius Libycis olet aut nitet herba lapillis?*

Purior

quod obiter addidi, ut sacerdotum domos liborum plenas fuisse ostenderem. *Torrent. Utque sacerdotis fugitivus.]* Ut improbus sacerdotis servus, qui liba edere consuevit, tandem desiderat panem: sic ego, urbem fastidians, rure delector.

11. *Pane egeo.]* Ut naturæ satisfaciã, simplicem tenuemque victum cum summo otio & tranquillitate desidero. *Cruquius. Placentis.]* Libis sacrificiorum.

12. *Vivere naturæ si convenienter.]* Convenienter naturæ vivere dixit, non quomodo Stoici & Academici, cum (ut M. Tullii utar verbis) congruenter naturæ convenienterque vivere finem bonorum esse concludunt; sed more Romano, ut vulgo dicere solemus naturam arti præferendam. de habitatione enim hic agitur, quæ campo aperto & libero, ut olim aureo illo sæculo, multo melius commodiusque ruri, quam in conclusis angustiisque urbium vicis instituitur. *Torrent. Si convenienter oportet.]* Quoniam vivere oportet secundum naturam, id est, virtute adhibita donis frui à natura datis.

13. *Ponendæque domo.]* Domui dicent Grammatici: sed aliter etiam Cato de Re rust. cap. cxli. *Pastores pecuamque salva servastis, diisque bonam salutem valetudinemque mihi domo familiarique nostræ.* *Torrent. Ponendæque domo.]* Et quoniam area, id est, solum primum

quærendum est ad domum extruendam.

14. *Beato.]* Rure opulento.

15. *Est ubi plus.]* Estne locus ullus ubi, &c.

16. *Rabiem Canis.]* Sideris cœlestis immoderatum æstum. *Momenta Leonis.]* Momenta vocare videtur tempora illa, quæ inter cuiusque sideris ortum & occasum intercedunt; ut Epist. ad Numicium. *Torrent. Momenta Leonis.]* Tempora leonis circiter Idus Quintiles.

17. *Accipit Solem.]* Ingreditur Sol leonem: itaque à leone accipitur pridie Idus Julius, aut circiter. *Cruquius. Furibundus.]* Cum leo vesanus ingreditur solem vehementem.

18. *Est ubi divellat.]* Estne locus ullus ubi, &c. *Divellat somnos.]* Multo quidem plures libb. M. S. *depellat. ut pellere somnum dixit lib. 11. Od. xi. Divellat tamen non minus aridet: non enim tam de insomnia agitur, quam de interrupto sæpius ac divexato quodammodo somno. Invida cura.]* Invidiæ periphrasis; sunt enim & rusticis suæ curæ: sed invidia fere in urbibus habitat. *Torrent. Invida cura.]* Cura, quæ hominibus animi tranquillitatem videtur invidere.

19. *Deterius Libycis.]* Magna veterum in pavementis elaborata arte pingendis cura; donec illam lithostrata, ut inquit Plinius, expulere, quæ parvis è testulis in varios colores tinctis Ro-

- 20 *Purior in vicis aqua tendet rumpere plumbum,*
Quam quæ per pronum trepidat cum murmure rivum?
Nempe inter varias nutritur silva columnas,
Laudaturque domus, longos quæ prospicit agros.
 NATURAM expellas furca, tamen usque recurret,
 25 *Et mala perrumpet furtivi fastidia victrix.*

Non,

mæ sub Sulla fieri cœpere. sed & sola integra marmorea habuisse divites, eaque ad conviviorum luxum odoribus & unguentis spargi solita, ex auctori- bus manifestum est. Sed ea omnia viri- dantis herbæ & nitore & odore vinci hoc versu significat Horatius. *Torrent. Deterius Libycis.*] Nunquid herba deterius aut olet, aut nitet, quam lapilli, id est, marmora ex Numidia advecta, ex quibus Romæ fiunt pavimenta.

20. *Purior in vicis.*] Vicos urbium dicit, Romæ præsertim: ingenti enim sumtu extructis aquæductibus è tubulis fistulisque plumbeis, civium necessitati vicatim subveniebatur. unde jus aquæ etiam domatim ducendæ non nisi auctoritate publica concedi solitum: id- que certa mensura, digitis videlicet, un- ciisque ac modulis. *Torrent. Tendit rum- pere plumbum.*] Vi magna contendit, qua- si tubulos plumbeos ruptura.

21. *Per pronum.*] Placet equidem hæc scriptura, ut lib. 1. Od. xxxix.

Quis neget arduis
 Pronos relabi posse rivos,
 Montibus? ———

Sed dissimulare nequeo in duobus opti- mis codicibus legi *per planum*: ut *planum* rivi quidem epitheton sit, sed quod *sublimi* opponatur. Aquæductus enim Romæ, ut nunc quoque cernere est, editi ac sublimes erant: in agris vero rivi æquo fere loco, ac per planiciem ducuntur. Atque ita apud Jctos *de plano cognoscere*, & è *tribunali*; *de plano opus facere*, & è *machina operari*, contraria sunt. *Torrent. Trepidat cum.*] Labitur per declivem rivum.

22. *Nempe inter varias.*] Comparat quæ suæ naturæ, cum iis quæ sunt

artis, eaque mirabiliter à natura supera- ri docet. *Cruquius. Nempe inter varias.*] Apparet enim vitam rusticam suavio- rem esse, quam urbanam, quia divites quasi natura duce in suis ædificiis urbem ruri similem reddere student. Nam arbores in hortis spatiosius conferunt, &c. *Inter varias nutritur silva columnas.*] Hoc nimirum est in urbe rus quærere. Repetenda autem hic quæ notavimus lib. 111. Od. 3. *Nemus intra pulcra situm tecta. Varias quoque columnas* cum dicit, nemo dubitet, quin versicolores intelligendæ sint, quales Phrygiæ: nam *Parias* nullo umquam in codice scri- ptum reperri, & Lambini somnium est. *Torrent. Columnas.*] Inter columnas ex marmore versicolori factas.

24. *Naturam expellas furca.*] Octo libri miro consensu *expelles* pro *expellas*. Sensus est, haud facile dedisci, quæ nobis natura penitus indidit atque inse- vit. *Furca* autem *expellere*, pro vi maxima ejicere, à rusticorum, ut puto, armatu- ra sumtum est, cum furcis illis ferreis (quas *bicornes* vocat Virg. varii in re Ru- stica usus) armati, se defendunt. Plura Turnebus lib. XII. cap. III. *Torrent. Naturam expellas furca.*] Cum naturam uti ignominiosam ejicias. *Usque recur- ret.*] Semper.

25. *Et mala perrumpet.*] Et natura vincens, per contraria sibi studia fur- tim erumpet. *Fastidia.*] Res sane mi- randa, in omnibus expertæ fidei exem- plaribus legi *fastigia*; sed fere adscribi, & quidem sæpe eadem manu, *fastidia*. Idque Lambinus silentio transiit. ideo, credo, quod *fastidia* si legeris, plana & aperta sententia est; fastidiosam divi- tum luxuriam nulla arte efficere posse,
 ut

Non, qui Sidonio contendere callidus ostro
 Nescit Aquinatem potantia vellera fucum,
 Certius accipiet damnum propiusve medullis,
 Quam qui non poterit vero distinguere falsum.
 30 Quem res plus nimio delectavere secunda,
 Mutatae quatient. si quid mirabere, pones

Invi-

ut naturam superet: sin aliter, vix occurret quo te expedias. Memini me in Suetonii Caesarem annotasse ex Plutarcho, quo loco Calpurniae somnium narrat, visum sibi collabi *fastigium domus*, non aedificii summitatem eo ibi vocabulo significari; sed quod Graecus scriptor *ἀκρογωνίων* vocat, ornatus majestatisque causa Caesaris impositum domo. Quid ergo si hoc sentire dicamus Horatium? naturam, quomocunque à foribus arceatur, tamen recurrere; & vel, perrupto fastigio, hoc est, contempta quavis dignitate ac copia, si non vi at certe clam aditum patefacere. Quod vero *malam* vocat naturam, ut in re praesenti, pro pervicace, astuta & callida exponendum est. *Torrent.* *Fastidia videlicet.* Istam fastidiosam divitum luxuriam.

26. *Non qui Sidonio.*] De vi naturae ante dixit: quod ne quis parvi aestimet; nullum mercatori imperico damnum tam grave existere affirmat, ut non multo gravius ferat, qui ignorantia naturae verum à falso distinguere non possit. Nota enim *Tyria purpurae* praestantia, quae, teste Plinio, in libras vix mille denariis emi poterat: at in Italia nullae laudantur, excepta forte *Tarentina*. De *Aquinatè* sane nihil invenio: vilio-rem ceteris fuisse ex Horatio manifestum est. nam quod ita locum hunc interpretatur Lambinus, ut *Aquinatis succi purpura* cum *Tyria* contendat, ita ut parvum inter eas discrimen fuerit; quamquam & Acro sentiat, mihi non perinde placet. Similes quidem videri poterant, ut non peritissimi ejus artis facile deciperentur, praesertim si altera

citra alteram cernerentur; sed ejusdem esse praestantiae, minime gentium, postquam tanti intererat non falli mercatorem. Extrinsicus igitur specie non dissimiles, intrinsicè bonitate differabant: ita ut callide inter se conferri ac comparari necesse esset, quo interno scerentur. quod proprie est contendere. Atque ita veteres contendere aliqua inter se, & contendere aliquid alicui, & cum aliquo, & ad aliquid, dixerunt. *Torrentius.* *Non qui Sidonio.*] Haecenus ab adjunctis commodis, nullum rure locum naturae magis convenientem esse declaravit: nunc contra, ab incommodis damnisque certissimis indicat urbem, resque urbanas esse naturae pestilentissimas; ubi pro libertate servitus; pro securitate sollicitudo; pro tranquillitate dominatur perturbatio. *Cruquius.* *Non qui.*] Is non accipiet certius damnum, qui nescit discernere purpuras, quam qui, &c. *Sidonio contendere callidus ostro.*] Cum purpura Sidonia comparare lanas succo Aquinati tinctas.

28. *Propiusve medullis.*] Quod propius attingat.

29. *Vero.*] A vero.

30. *Quem res plus nimio delectavere secunda.*] Hoc quoque ad laudem rei Rusticae referendum. quod enim dicere poterat Aristius, in urbe dari fortunae locum; qua aspirante facile quis posset emergere; id pulcerrimis versibus refellit Horatius, tutiorem ostendens esse honestam ac liberam ruri paupertatem, summis in servitute divitiis. *Torrent.*

31. *Quatient.*] Commovebunt. *Quid mirabere.*] Si quid magni facias. *Pones.*] Depones.

- Invitus. fuge magna: licet sub paupere tecto
Reges & regum vita præcurrere amicos.
Cervus equum pugna melior communibus herbis*
35 *Pellebat, donec minor in certamine longo
Imploravit opes hominis, frenumque recepit:
Sed postquam victor violens discessit ab hoste,
Non equitem dorso, non frenum depulit ore.
SIC, qui pauperiem veritus, potiore metallis*
40 *Libertate caret: dominum vehebat improbus, atque
Serviet æternum: quia parvo nesciet uti.
Cui non conveniet sua res, ut calceus olim,
Si pede major erit, subvertet; si minor, uret.
LÆTUS sorte tua vives sapienter, Aristi:*
45 *Nec me dimittes incastigatum, ubi plura
Cogere, quàm satis est, ac non cessare videbor.*

IMPE-

33. *Præcurrere.*] Antecire.
34. *Melior communibus herbis.*] Superior in pugna, è compascuis pellebat equum.

35. *Minor.*] Inferior.
36. *Imploravit opes.*] *Opes* antiqui non tam pro divitiis, quam pro potentia, quæ modo in pecunia, sed in amicorum quoque, sociorum & servorum copia consisteret, posuere. *Lucr. initio lib. II.*

Ad summas emergere opes, rerumque patiri.

Virg. quoque lib. X.

— *Tarchon*

Fungit opes, sædusque ferit.
Atque ita *opulentos*, dicimus homines potentes ac factiosos. *Torrent. Frenumque recepit.*] Homini patere inceptit.

37. *Victor violens.*] Duo codices inverso ordine:

Sed postquam violens victor discessit ab hoste.

Nec sane displicet, violentum enim homo effecerat tergo insidens, & tela emittens. *Torrent. Victor.*] Equus. *Ab hoste.*] A cervo.

39. *Metallis.*] Auro, & argento.

40. *Dominum vehebat.*] Pecuniæ cupiditatem, cui serviet perpetuo.

41. *Quia parvo nesciet uti.*] Sic libri nostri; demtis duobus, qui habent:

— *Qui parvo nesciet uti.*

Unus etiam:

— *Quia parvum nesciet uti.*

Torrent.

42. *Cui non conveniet sua res.*] Sed sua res amplior, vel angustior erit, quam satis est. *Ut calceus olim.*] Recte. *Lambinus, & calceum pedi & vestem corpori aptandam. Poterat addi Græcorum proverbium, Μη ὑπερ τῆ πῆδα τὸ ὑπερδύμας, Ne supra pedem calceus. & interdum absolute, Μη ὑπερ τῆ πῆδα. Torrent.*

43. *Subvertet: si minor.*] Subvertet pedem. *Uret.*] Pedem lædet.

44. *Latus sorte tua.*] Hortatur Fuscum ad mediocritatem, & amicè requirit ab eo castigari, si in congerendo ipse modum excedat. *Cruquius.*

45. *Nec me dimittes.*] Sed me acerbè reprehendes.

46. *Cogere.*] Coacervare.

47. *Impe-*

IMPERAT aut servit collecta pecunia cuique,
Tortum digna sequi potius quàm ducere funem.

Hæc tibi dictabam post fanum putre Vacunæ,
50 Excepto, quòd non simul esses, cetera lætus.

EPISTO-

47. *Imperat aut servit.*] Imperat his pecunia, quibus nihil satis est: *servit* his, qui non majorem appetunt, quam usus postulet. Atque ita Seneca lib. De vita beata: *Divitiæ apud sapientem virum in servitio sunt, apud stultum in imperio.* Torrent.

48. *Tortum digna sequi.*] Quæ debet potius trahi, quam imperare, id est, servire potius, quam imperare: est Allegoria ducta ab iis, qui restim ductant. *Ducere funem.*] Terentius Adelphis:

Tu inter eas restim ductitans saltabis.
Ubi non satis apposire, meo iudicio, Donatus, vel lusum esse existimat, natum ab eo fune, quo introductus equus ille Durius in Troiam; vel, quod magis probat, puellorum puellarumque cantantium confertis manibus chorum, ita ut restim ducere viderentur. Potior eorum sententia est, qui referendum putant ad illud saltationis Comicæ genus, quod Græcis ὑπόδαξ (unde ὑπόδαξιζεν & ὑπόδαξιζεις) dicitur, de quo interpres Aristoph. in Nebulis, & plura Pollux & Athenæus. Nannius Misc. lib. 4. *Torrent. Ducere funem.*] Non vult Horatius pecuniam esse præfultorem, funemque ductando cæteros post se trahere, & imperare ad ea, quæ minus sunt honesta; sed contrà eam ducari trahique. *Cruquius.*

49. *Dictabam.*] Hæc dictabam puero

meo scribenti, ut ad te mitterem. *Post fanum putre.*] Pone cariosam ædem Vacunæ, quæ Dea est vacationis. *Vacunæ.*] Quæ de ridicula hac veterum dea Lambinus hic trahit, Turnebi sunt lib. 11. cap. xxiii. Ego vero veteris Scholiastæ verba ex antiquissimo codice Laurentiano adscribam: *Vacunam apud Sabinos plurimum cultam, alii Minervam, alii Dianam putaverunt, nonnulli etiam Venerem dixerunt: sed Varro lib. 1. rerum divinarum Victoriæ esse ait, quod ea maxime gaudeant qui sapientiæ vacant. Aliter: Vacunam alii Cerevem, alii deam Vacationis dicunt, alii Victoriæ qua facientis curis vacamus.* Sic ille. Fuere autem & festa *Vacunalia* mense Decembri, à rusticis jam vacuis operum post perceptos fructus celebrata. De quibus Ovidius vt. *Fastorum:*

*Nunc quoque cum sunt antiquæ sacra
Vacunæ,*

*Ante Vacunales stantque sedentque fa-
cos.*

Quicquid sit, *Vacunam* vetustissimam Sabinorum deam fuisse constat, unde & putre ejus fanum vocat. Ingeniose igitur ibi rus suum collocat Poëta facetissimus, ut qui otiosus hæc, occupato Romæ Aristio, scripserit. *Torrent.*

50. *Cætera lætus.*] Cæteris rebus lætus, eo tantum excepto, quod mihi non adesses.

EPISTOLA XI.

Ad BULLATIUM reversum ex Asia.

Ad vitæ beatitudinem nihil interesse dicit, quo quisque loco habitet, quum hæc ab animi tranquillitate pendeat. Docet etiam, de quopiam loco aut aliquo vitæ genere non debere à nobis iudicium fieri ex commodis aut incommodis, quæ in eis senserimus.

QUID tibi visa Chios, Bullati, notaque Lesbos?
 Quid concinna Samos? quid Cræsi regia Sardis?
 Smyrna quid & Colophon? majora minorane fama?
 Cunctane præ campo & Tiberino flumine sordent?
 5 An venit in votum Attalicis ex urbibus una?
 An Lebedum laudas, odio maris atque viarum?

Scis,

Bullatius iste quis fuerit ignoro. hominem minime malum fuisse crediderim, qui cum, ut morosi solent homines, forte molestiæ alicujus vitanda causa, quodve alibi melius sibi futurum speraret, in Asiam pulcherrima quæque loca visendi studio abiisset; sumta inde occasione, monet eum Horatius, nihil referre quo quis loco agat, cum in animi æquitate & tranquillitate beatitudo consistat. Torrent.

1. *Quid tibi visa.*] Hæc enumeratio locorum variorum, indicio est, Bullatium fuisse πολὺτ ὄρρον, id est, hominem veritatis ingenii, ad omnia perlustranda. Cruquius. *Quid tibi visa Chios.*] Quid tibi visa est Chios, insula in mari Jonio? *Lesbos.*] Insula in mari Ægæo nota, id est, nobilis propter Alcæum & Sappho Poëtas celebratissimos.

2. *Concinna Samos.*] Samum intellige insulam, quæ è regione Ephesi Joniæ adjacet, Pythagoræ patria, ac vasis olim fistilibus, quæ *Samia* dicebantur, celebrata, & Junoni sacra; quæ ibi & nata & educata, & Jovi nupta scribitur. Quam *concinna* vocat Poëta; cum ob loci totius elegantiam, tum ad discrimen alterius ejusdem nominis insulæ, quæ ad Epirum est, non longe ab Actio, dicta etiam *Cephalenia*. De utraque Strabo lib. XII. Sed de prima agit Horatius; inter quam & *Lesbum*

media est *Chios*, quæ hic quoque junguntur. *Torrentius.* *Samos.*] Samos non longe distat à Chio, concinna & amœna, propter pulchra ædificia. *Sardis.*] Urbs Lydiæ, in qua rex Cræsus confidebat.

3. *Smyrna.*] Civitas Joniæ. *Colophon.*] Colophon est urbs in Jonia, non longe à Sardibus. *Majora minorane fama.*] Nunquid majora, vel minorâ sunt, quam fama divulgavit? *Minorane.*] Libri nostri omnes *minorane*. & in versu sequenti multo plures, *Cunctaneque pro Cunctane.*

4. *Cunctane præ campo.*] An cuncta illa videntur vilia, comparatione facta cum campo Martio & Roma?

5. *An venit in votum.*] An tibi optabilis est una ex urbibus, quæ sub Attalo Pergami rege fuerunt. *Attalicis ex urbibus.*] Inter quas *Trallis*, seu *Tralles* multitudinis numero, Attali olim regia, teste Plinio. Vide quæ notavi lib. I. Od. XVIII. *Attali ignotus hæres.* Torrent.

6. *An Lebedum laudas.*] Id quoque oppidum Strabo, & Mela Joniæ attribuant, distans à Colophone stadiis cxx. At Horatius fortasse, comparatione aliarum ejus provinciæ urbium, vicum appellavit, & quidem Fidenis Gabiisque desertiorem. *Gabii* autem, unde *via Gabina*, *cinclusque Gabinus*, Volscorum, *Fidena*

- Scis, Lebedus quam sit Gabiis desertior atque Fidenis vicus: tamen illic vivere vellem, Oblitusque meorum, obliviscendus & illis,*
 10 *Neptunum procul è terra spectare furentem. Sed neque, qui Capua Romam petit imbre lutoque Adpersus, volet in caupona vivere; nec, qui Frigus collegit, furnos & balnea laudet, Ut fortunatam plenè præstantia vitam.*
 15 *Nec, si te validus jactaverit Auster in alto, Iccirco navem trans Ægeum mare vendas. Incolumi Rhodos & Mitylene pulcra facit, quod Pænula*

Fidena ad Tiberim Latinorum, olim oppida fuere: additque nonnullam huic loco gratiam, si his locis (quod quidam affirmarunt Grammatici) vicina fuit Horatii villa. *Lebedum* autem conventu ludis que scenicorum in honorem Liberi patris quotannis celebrari solere auctores tradunt, sed Poëta majorem anni partem respexit. Quod vero sequitur, *odio maris atque viarum*; non aliud, opinor, significat; quam *Bullatium* illic diutius commoratum fuisse, quod cum infelix forte terra marique in Asiam iter habuisset, eandem in reditu fortunam metuebat: unde viæ illi marisque fastidium. *Torrent. An Lebedum laudas.*] *Lebedus* est Joniæ oppidum desertum juxta mare, unde nullus incola audet mare transire.

7. *Scis, Lebedus quam sit.*] Ita quidem Lambinus: sed vetusti libri omnes, *Scis Lebedus quid sit?* ut *Bullatium* per dialogismum id percontari fingat Poëta. cui mox ipse respondet, *Gabiis desertior.* Quod tamen quamquam ita sit; ne forte ipse ægre ferat contemni *Lebedum*, addit se quoque ibi non invite victurum: sed multum referre ostendit, qua causa, quave intentione certo aliquis se loco alliget; ne inconstanter ac leviter agat. *Torrent. Gabiis desertior.*] *Gabii & Fidena* sunt civitates Sabinorum.

8. *Vivere vellem.*] Vivere non recusarem.

9. *Meorum.*] Oblitus propinquorum & patriæ.

10. *Neptunum procul è terra.*] Indicat autem Poëta maritimam fuisse *Lebedum*, è qua prospectus esset in mare. *Torrent. Neptunum.*] *Mare. Spectare.*] Ut prospiciam.

11. *Sed neque qui Capua.*] Verba sunt Horatii confutantis *Bullatii* sententiam à simili, perinde ac si dicat; si vitam metiaris felicem aut infelicem, ex commodis loci vel incommodis, ergo in itinere *Capua Romam*, *cauponam* delige defatigatus lutove aspersus, ubi perpetuo vivas. *Cruquius.*

12. *Vivere.*] Vivere perpetuo.

13. *Frigus collegit.*] *Frigus* contraxit. *Furnos & balnea.*] *Focum* vel *cafam* *furnariam.*

14. *Ut fortunatam.*] Veluti ea, quæ omnino præstant vitam beatam.

15. *In alto.*] In mari disjecerit.

16. *Trans Ægeum mare.*] Vide lib. II Od. xx. *Vendas.*] Vendere debeas.

17. *Incolumi.*] Homini sanæ mentis. *Mitylene pulcra.*] Inter octo urbes *Lesbi* insulæ, fuit hæc nobilissima, de qua lib. I. Od. vii. Magnifice quidem atque eleganter admodum ædificata, sed minus prudenter posita. ubi nempe *Austræ*

*Pænula solstitio, campestre nivalibus auris,
Per brumam Tiberis, Sextili mense caminus.*

- 20 *Dum licet, & vultum servat fortuna benignum;
Romæ laudetur Samos, & Chios, & Rhodos absens.
Tu, quamcumque Deus tibi fortunaverit horam,
Grata sume manu: nec dulcia differ in annum:
Ut, quocumque loco fueris, vixisse libenter*
25 *Te dicas. nam si ratio & prudentia curas,
Non locus effusi latè maris arbiter, aufert;
COELUM, non animum mutant, qui trans mare currunt.*

Sirena

stro flante ægrotarent homines, Corotussirent, Septentrione demum restituerentur. Vitruvius. *Torrent. Pulchra facit.*] Rhodus est insula, sic etiam Mitylene rebus omnibus pulchrè instructa.

18. *Pænula solstitio.*] *Pænula* adversus imbrem & frigora comparabantur. Juven. Sat. v.

— *Cum pænula multo*
Stillaret nimbo. —

neque illis in urbe uti fas erat. *Torrent. Pænula solstitio.*] Vestis densa solstitio æstivo, id est, æstate inutilis. *Campestre.*] Quo, ut inquit Acro, inguina tantum tegebantur. Turneb. lib. 27. cap. 22. *Torrent. Campestre nivalibus.*] Vestis tenuis, qua juvenes, in campo Martio se exercentes, utebantur. *Auris.*] Ventis hybernis.

19. *Per brumam Tiberis.*] Quod facit natiatio in Tiberi per hyemem. Quis enim tunc nataret? *Sextili mense.*] Quod facit ignis mense Augusto.

20. *Dum licet & vultum*] Dum res integræ sunt, dum per valetudinem ac fortunam licet Et sane in sapientis potestate non est quovis loco corpore valere, aut interdum exilium etiam evitare, sed si evenerit, patienter ferre. *Torr.*

21. *Romæ laudetur.*] Suadet ut Romam redeat; quo fortassis eum res domesticæ revocabant. multa enim nunc ignoramus, quæ ad Poëtæ mentem fa-

ciant. legendumque *laudetur*, non *laudatur*, ut quidam volunt. Neque *laudare* ea significatione hic accipio; qua apud Virg. *laudato ingentia rura*: sed vera sententia est, ut rebus ita ferentibus in urbem redeat, atque ibi quantum velit urbes illas laudibus efferat. Lego etiam, ut in antiquissimis membranarum, *Samus, & Chios & Rhodus*, per *n* Latinorum more. *Torrent. Romæ laudetur Samos.*] A te Romæ habitante laudetur Samos absens, &c. Sed in illas insulas ne proficiscitor.

22. *Tu quamcumque.*] Cruquius credit hunc versum cum sequenti esse supposititium, quoniam de loci tantummodo, non etiam temporis mutatione hic agatur: vel huic postponendos, *Cælum, non animum mutant, &c.* *Torrent.*

23. *Nec dulcia.*] Videri poterit Seneca extrema Epistola XI. *Nec dulcia differ in annum.*] Statim utere.

24. *Vixisse libenter.*] Quia ubique licet bene vivere.

26. *Non locus effusi late maris arbiter.*] Non urbs, neque tota terra (quæ suo fitu & arbitrio maris undas arcet) sed sola animi tranquillitas beatum efficit.

27. *Cælum non animum.*] Versus proverbialis adversus eos, qui mutatis sedibus vitam moresque subito se muturos credunt. Et eleganter in Demosthenem Æschines, *Ὁὐ γὰρ τὸ τόπον, ἀλλὰ τὸ νόμον μέτρον μετρήσειαί τε.*
Quem

*Strenua nos exercet inertia: navibus atque
Quadrigris petimus venè vivere. quòd petis, heic est:*

30 *Est Ulubris, animus si te non deficit æquus.*

Quem locum cum Horatiano hoc comparans diligenter expendit P. Victorius, lib. xv l. ii. cap. xlii. Nec dissimile illud Poëta:

— *Patriæ quis exul,*

Se quoque fugit?

Torrent.

Cælum non animum mutant, &c.] Clima cœli, non mores mutant, qui, &c.

28. *Strenua nos exercet inertia.]* Eodem modo *inquietam inertiam* dixit, & quam illa esset ostendit Seneca lib. De tranquillitate vitæ c. xli. qua nempe laborant omnes, quibus neque orii, neque negotii ratio constat. Eaque de re extant versus aliquot Enniani perpetua digni memoria apud Gellium lib. xix. cap. x.

Otio qui nescit uti plus negotii habet

Quam cum est negotium in negotio. Torr.

Strenua nos.] Vehemens stultitia. *Navibus atque Quadrigris.]* Hoc est, summa festinatione summoque studio, si quid in

patria ægre est, alio migramus & fugimus, quasi bene ibi victuri, sed non fugimus nos ipsos, hoc est, affectus animi cupiditateque. *Cruquius.* Simile illud Juvenalis Sat. x.

— *Undique ad illos*

Conveniunt & carpentis & navibus omnes.

Adde quod *æquis virisque* dicebant veteres. Torr. *Navibus atque Quadrigris.]* Terra marique.

29. *Quadrigris.]* Equis. *Quòd petis.]* Bene beateque vivere, domi est patria.

30. *Est Ulubris.]* Alludit eo Cicero non semel ad Trebatium, & Juvenalis Sat. x.

— *Vasa minora*

Frangere pannosus vacuis ædilis Ulubris,

Incolæ Ulubrani & Ulubrensēs. Torrent. Est Ulubris.] Est quovis in loco, etiam obscuro, ut Ulubris vico deserto in Campania. *Æquum.]* Animus tranquillus sine perturbatione.

EPISTOLA XII.

Ad I C C I U M.

Iccio eas esse facultates dicit, quibus si recte fruatur, ne ab ipso quidem Jove ditiores effici posse: innuens, nimirum, tantum esse divitem unumquemque, quantum rebus utitur. Ejus exemplo mirum debere videri quod de Democrito narratur. Suadet illi, ut Grosphum in familiaritatem suam recipiat. Quo in statu sint res Romanæ, certiores facit.

FRUCTIBUS Agrippæ Siculis, quos colligis, Icci,

Si

Vlri hujus, quisquis ille fuerit, nomen varie scribitur: quemadmodum & libro I. Od. xxix. nam eundem esse vel ex eo constat, quod eum studio quidem Philosophiæ deditum fuisse, & hinc & illic narret Horatius; sed qui propositum non ugeret. Inter alias igitur scripturas, cum etiam Ittium repererim; reje-

ctis ceteris nihil dubito quin Itius appellandus sit, ob veterem L. Iri denarium, unde Itiam gentem Romanam fuisse manifestum est. Torrent.

1. *Fructibus Agrippæ Siculis.]* Itium M. Agrippæ in Sicilia procuratorem fuisse volunt interpretes; & sane tale aliquid excogitandum est, nisi quis for-

*Si rectè fruieris, non est ut copia major
Ab Jove donari possit tibi. tolle querelas.*

PAUPER enim non est, cui rerum suppetit usus.

5 *Si ventri benè, si lateri est; pedibusque tuis: nil
Divitiæ poterunt regales addere majus.*

Si fortè in medio positorum abstemius herbis

Viris,

te coactorem vocare malit; aut conductorem potius: nam mancipis & publicani nomen ad res populi Romani tantum pertinet. *Torrent. Quos colligis.*] Quos ut coactor ab Agrippa constitutus ex agris fructuariis in Sicilia colligis.

2. *Si rectè fruieris.*] Hoc est, si vere, si large. nam consideranda verbi proprietates est. Plus enim est *frui* quam *uti*, ut ex Jurisconsultorum scriptis notum est: qui *fructum* ab *usu* distinguunt, quandoquidem fructui & usus inest, uti vero fructus deest. Et ceteri quidem auctores his vocabulis fere promiscue utuntur; hoc tamen loco admonitum esse Lectorem oportuit, ut, quod nunc ait Horatius, differat ab eo, quod mox sequitur, *Si forte in medio*. Meo enim iudicio totius loci sententia est: Si forte ista, quæ Agrippæ beneficio obvenit, vere fruieris, ut appositis paratisque frui liceat; vix majorem copiam à diis immortalibus optare possis. quare ne audire quidem te de paupertate conquerentem velim: pauper enim dici nequit, qui nulla re necessaria careat. Quod si etiam firma corporis constitutio accedat, ne Regum quidem divitiarum potiores habendæ sint. Sin vero in tanta copia ita abstines, ut sine vini usu, herbis, & quidem his quoque quibus pro alimento vix quisquam utitur, contentus sis; sic deinceps quoque perges vivere, tamen si totus aureus efficiaris, sive quod illa vitæ austeritas tibi indita est ipsa natura, quam pecunia non facile immutat; sive quod ita ex Stoicorum disciplina te jam comparasti, ut demta sola virtute, cetera negligas atque conte-

mnas. Ex quibus omnibus inferitur nullum Itio relinqui querelæ locum, & habenti quod satis est, & æque frugaliter victuro, quamvis multa plura assequatur. *Torrent. Non est ut.*] Fieri nullo modo potest ut, &c.

3. *Tolle querelas.*] Omitte querelas paupertatis.

4. *Pauper enim non est.*] Paupertatem dici volunt Philosophi *ἔξ' ἀπορίας*, sive *per privationem*, ut nos loquimur: non qui habet igitur, sed qui non habet, *pauper* appellandus est, quinimo optimus divitiarum modus primum habere quod necesse est, secundo quod satis est. *Torrent. Cui rerum suppetit usus.*] Cui nihil ad vitam deest.

5. *Si ventri bene.*] Si cibum & potum habeas, si non desint stramina dormienti, si bene sit pedibus, ut neque calceamenta desint, nec equus quo veharis.

7. *In medio positorum.*] In medio posita dicuntur, fortunæ bona, quibus sine discrimine licet omnibus uti. *Cruquius. Positorum abstemius herbis.*] Si tu in medio appositorum eduliorum abstinens & sobrius vivas herbis & uttica, id est, tenui & parco victu. *Abstemius.*] Non placet hic aliarum etiam rerum, quam vini abstinentem, *abstemium* dici, per *ἀπέχεσθαι*, ut ajunt Grammatici: proprie enim usus est, significans Itium aqua & olusculis victitasse. Est autem *abstemius*, teste Quintiliano, vox composita, ab abstinentia & temeto dicta. *Herbis Viris & uttica.*] Satis erat herbis dixisse: *utticam* addit, ut majorem victus vilitatem notet, herbam nominans agrestem, medicis quam coquis notioerem. Mira autem quorum-

*Vivis, & urtica; sic vives protinus, ut te
Confestim liquidus Fortunæ rivus inauret:*

10 *Vel quia naturam mutare pecunia nescit,
Vel quia cuncta putas una virtute minora.*

*Miramur, si Democriti pecus edit agellos,
Cultaque, dum peregrè est animus sine corpore velox;*

15 *Nil parvum sapias, & adhuc sublimia cures:*

*Quæ mare compescant caussæ: quid temperet annum:
Stellæ sponte sua, jussæne vagentur & errent.*

Quid premat obscurum Lunæ, quid proferat orbem:

Quid

quorundam veterum Philosophorum abstinentia, ita ut *dipondii* vocarentur, qui vix duos in diem asses absumerent.

Torrent.

8. *Sic vives protinus.*] Dicitio *protinus*, pro quo etiam *protimis* & *protinam* antiqui dixerunt, idem quod *porro*, *insequenter*, ac *sine intermissione*. Vult igitur Horatius Itium, cui tam parum sufficiat, & alioqui jam nihil desit, plura appetere non debere. *Torrent.* *Protimis.*] Deinceps.

9. *Inauret.*] Ut te divitem faciat. Aludid fortasse ad *Midæ* fabulam.

10. *Vel quia naturam.*] Natura pecunia in usu est, eaque non prius interit, quam in usu esse & foenore desit; idcirco mutare suam naturam nescit, sed majori semper major accedit, non minus quam unda supervenit undæ. Quare si pergat Icicus frugaliter vivere, quia putat cætera virtute minora, fore dicit, ut ex eo vel invito & inscio majoris continenter ex fructibus accessione pecunia, totus fiat aureus. Hæc nimirum Cruquii opinio est, nimirum ut supra *ro naturam* intelligamus, tuam, quod non fieri potest sine nota avaritiæ, quam sapientis est fugere in amici commendatione, vel multa ironiciâ accipienda erunt. *Naturam mutare pecunia nescit.*] Sic in Epodis:

Licet superbus ambules pecunia,

Fortuna non mutat genus. Torrent.

11. *Minora.*] Inferiora.

12. *Miramur si Democriti.*] Negat tantopere in Democrito admirandum esse ardens illud Philosophiæ studium; cui liberius vacaret, & oculis se privavit, & patrimonium neglexit, & agros incultos deseruit; postquam repertus sit Itius, qui, quod multo præclarius est, nec rei familiaris curam abjiciat, & pari tamen ardore Philosophiam capestat. quo equidem rideri Itium crediderim. *Torrentius.* *Miramur.*] Nunquid miramur?

13. *Cultaque.*] Rura illius. *Dum peregre.*] In rerum magnarum contemplatione occupatus. *Velox.*] Nihil est cogitatione velocius.

14. *Inter scabiem tantam.*] Inter pecuniæ studium, cujus contactus non minus quam scabies morder ac serpit.

15. *Sublimia.*] Res arduas.

16. *Mare compescant.*] Ne effundatur latius & terras obruat. *Quid temperet annum.*] Quæ res annum gubernet, ut per quatuor temporum commutationes certo fluat.

17. *Jussæne.*] Alicujus jussu.

18. *Quid premat.*] Quæ causa Lunam condat, vel claram faciat, & plenam.

19. *Rerum concordia discors.*] Simili figura dictum in Epist. ad Pisones:

Ut

Quid velit & possit rerum concordia discors:

20 *Empedocles an Stertinius deliret acumen?*

*Verum, seu pisceis, seu porrum, & cepe trucidas,
Utere Pompejo Grosspho, &, si quid petet, ultrò
Defer. nil Grossphus, ni verum, orabit, & æquum.
VILIS amicorum est annona, bonis ubi quid deest.*

25 *Ne tamen ignores, quo sit Romana loco res:*

*Cantaber Agrippæ, Claudii virtute Neronis
Armenius cecidit. jus imperiumque Phraates*

Cæsaris

Ut gratas inter mensas symphonia discors. Torrent.

Concordia discors.] Mundus inferior, qui constat ex quatuor elementis inter se pugnantibus.

20. *Empedocles.*] Quom tu scire cures utrum Empedocles an Stertinius deliret. *Stertinius deliret acumen.*] Ita & nostri codices, non *Stertini*, ut ante legebatur. Hic autem ille *Stertinius* sapientum octavus, de quo L. II. Sat. I. II. De Empedocle vero nihil attinet dicere, nisi quod eum Stertino comparans Horatius, non eruditionem ejus atque ingenium, quæ in illo viro summa fuerit, sed exitum deridet. nam cum *ardentem frigidus Ætnam insiluit*, vel hac sola insania Stertinius, quem ubique notat Horatius, longè superavit. *Torrent.*

21. *Verum seu.*] Sive sumptuose, sive tenuiter vivis. *Seu pisceis, seu porrum.*] *Pisces* delicatarum mensis conveniunt, eorumque qui opibus fruuntur: *porrum & cepe* pauperum epulæ sunt, ut eorum qui exercendæ abstinentiæ causa paupertatem æmulantur. Eleganter etiam *trucidandi* vocabulo, non minus de porro & cepe, quam de piscibus usus; tamquam in illis quoque, ut in Pythagoræ faba, majorum animæ continerentur. *Torr. Pisces.*] Obsonium carissimum. *Seu porrum & cepe.*] Seu nihil aliud occidis in cœnam, nisi porrum & cæpe. Improperia est vel Ironica locutio.

22. *Pompejo Grosspho.*] Ad hunc extat Odaxvi. lib. II. *Pompejo Grosspho.*]

Qui fuit Horatii amicus. *Ultrò.*] Non rogatus offer.

23. *Nisi verum.*] Nisi justum.

24. *Vilis amicorum.*] Facile, inquit, ac nullo pæne impendio comparantur amici, ubi bonis viris deesse aliquid cernitur. nam tales fere verecundi sunt ac minime petaces; & (quod de Grosspho dixit) nil nisi æquum postulant. *Torrent. Vilis amicorum est annona.*] Parvo constant amici, cum viris bonis aliquid deest.

25. *Ne tamen ignores.*] Epilogus epistolæ, de statu Romano, quem scribit indes amplificari, adjectis imperio hinc Cantabris, Agrippæ virtute, quod dicit in gratiam Icci, illinc fortitudine Claudii Neronis Augusti privigni, Armenio Phraate subjugato. *Cruquius. Quo sit loco.*] In quo statu.

26. *Cantaber Agrippæ.*] Hanc Epistolam scripsit Flaccus: cum absente Augusto rebellantes à L. Æmilio iterum victi, ne sic quidem conquiescerent; tandem bello repetitos A. V. C. DCCCXXXIII. Agrippa perdomuit: eodem tempore, quo in Armeniam profectus Tiberius, regnum Tigrani restituit; cujus fama moti Parthi, restitutus signis, Cæsaris amicitiam ultro petivere; ac Phraates in regnum restitutus est, ut lib. II. Od. I. I. vidimus. *Phrabates* etiam legunt optimi codices. *Torrent. Cantaber Agrippæ.*] Gens Hispaniæ Agrippæ virtute cecidit, id est, devicta est.

27. *Jus imperiumque.*] Phraates rex Persiæ.

*Cæsaris accepit genibus minor. aurea fruges
Italiae pleno diffudit copia cornu.*

Perfarum se parere velle dixit populi
Romani legibus & imperio.

28. *Genibus minor.*] Nempe qui geni-
bus advolutus supplex fieret. Recte igitur
Plinius lib. xi. cap. xlv. *Hominis
genibus quædam & religio inest observatio-
ne gentium. Hæc supplices attingunt, ad
hæc manus tendunt, hæc ut aras adorant,
fortassis quia inest vis vitalitas.* & Servius
in illud Virgilii I II. Æneid.

— *Genua amplexus genibusque volutans
Hæreat.* —

Genua, inquit, *misericordie consecrata,*
sicut fons genio, dextra fidei. Torrent.
Genibus minor.] Supplex & ad genua
Cæsaris devolutus. *Aurea fruges Italiae*

pleno.] Similis frugum abundantia lib.
I III. Od. v. *Nutrit rura Ceres.* De *Co-
pia cornu* vero, quo ubertas & affluen-
tia significatur, duplex extat historia;
nam utrumque, & illud quod Acheloi
fronte detractum ab Hercule nymphæ
omni genere florum atque frugum re-
plevere; & illud quod capræ Amalthæ
Jovis nutricis fuisse fertur, unde nectar
profuebat, pariter proverbio convenit,
de quo vide præter alios Zenobium Pa-
roemiographum. *Torrent. Aurea fruges.*] *Benigna copia, ubertatis dea.*

29. *Diffudit copia cornu.*] Fruges fu-
dit de cornu pleno. Vide Oden 17.
lib. 1.

EPISTOLA XIII.

Ad VINNIUM ASELLAM.

A Vinnio petit, ut in offerendis Augusto suis libris, & temporis &
decoris rationem habeat.

UT proficiscentem docuite sæpe, diuque,
Augusto reddes signata volumina, Vinni,
Si validus, si lætus erit, si denique poscet:
Ne studio nostri pecces, odiumque libellis
5 Sedulus importes, opera vehementer minister.
Si te fortè meæ gravis uret sarcina chartæ;

Abjicito

AD VINNIUM scribo. Viniâ enim
gens Nomana Prætoria: è qua T. Vin-
nius imperavit Galba, etiam ad Consula-
tum promotus est. Cognomen autem Vin-
dex; & hic Asina: quod etiam Cornelio-
rum fuit, ut Asellio Semproniorum, &
Asellus Claudiorum. Quamquam hunc Vi-
nium rusticum aliquem, & quidem Poëta
in Sabinis vicinum fuisse crediderim: cujus
nempe in mandatis ad amicos Romam de-
ferendis opera nri consueverat. *Torrentius.*

1. *Ut proficiscentem.*] Quemadmo-
dum.

2. *Augusto reddes.*] Ita reddes Angu-

sto mea volumina consignata & sigillo
impressa.

4. *Ne studio nostri.*] Moderata sit ope-
ra tua in nobis & libellis Augusto tra-
dendis. *Cruquius. Ne studio.*] Ne nimio
in nos studio pecces.

5. *Sedulus importes.*] Nimiam diligen-
tiam adhibens. *Opera vehemente.*] Quæ
modam non servet. *Terent. Heautont.*

— *Vehemens in utramque partem*

Menedeme es nimis.

quales qui sunt, non tam agere id quod
agunt, quam satagere videntur. *Tor-
rent. Minister.*] Quali minister.

6. *Sarcina chartæ.*] Librorum sarcina.

*Abjicito potius, quàm quò perferre juberis
Clitellas ferus impingas, Asinæque paternum
Cognomen vertas in risum, & fabula fias.*

10 *Viribus uteris per clivos, flumina, lamas.*

*Victor propositi simul ac perveneris illuc,
Sic positum servabis onus: nè fortè sub ala
Fasciculum portes librorum, ut rusticus agnum;
Ut vinosa glomos furtivæ Pyrrhia lanæ;*

15 *Ut cum pileolo soleas conviva tribulis.*

7. *Abjicito.*] *Abicere* fere scribunt optimæ notæ chitographa, ut *reicere*, *proicere*. Monet autem ut sarcinam abjiciat potius, si gravem sibi esse sentiat, quam ut eo loci, quo ire jussus sit, eam ferri more lassus excutiat: tanto magis ridendus, quod tale parentum cognomen ferat. Jam vero *ferum* etiam absolute de equo dici, ut hic de *Asino*, alibi notasse memini: nisi pro agresti interpretari malis. *Torrent.*

8. *Clitellas ferus impingas.*] Netamquam stupidus sub onere meorum librorum corruas, clitellas asini more in terram impingendo, idque in Augusti oculis, cum ei libros tradas. *Asinæque paternum.*] Cognomen patris erat *Asina*.

9. *Et fabula fias.*] In ora hominum pro ludibrio venias.

10. *Viribus uteris.*] Ut quo vis, pervenias. *Per clivos.*] Per Romam clivofam, id est, septicollem. *Lamas.*] *Vetus Lexicon* sic habet: *Lama*, πηλώδεις τόποι. qualia ferarum, maxime aprorum, lustra: à quibus sordibus etiam prostibula *lustra* appellantur. Sunt qui *Lama* scribendum putant à Græco λαμῆς: quo verbo etiam vorago significatur. *Torrent.* *Lamas.*] Lacunas majores continentes aquam pluviam, vel fluviorum fossas.

11. *Victor propositi.*] Postquam itinere confecto, superaveris & evideris via difficultates tibi propositas, & iter confeceris. *Cruquius.* *Victor propositi.*] Com-

pos voti. *Illuc.*] Ad ædeis Augusti.

12. *Sic positum servabis onus.*] Postulat lepor Poëtæ, qui est incredibilis in hac Epistola, rescribi, *Sepositum servabis onus*. Cum, inquit, eo perveneris, sepones onus, neque ridicule sub ala gestabis: ne aulicis, & ipsi, quem adis, principi, risum debeas. *Heinsius.* *Sic positum.*] Hoc modo, id est, decoro gestu libellos meos in manibus tuis tenebis. *Ne forte sub ala.*] Ut non sub brachio in oculis omnium libros meos portes, sicut rusticus sub ala portat agnum, vel ut Pyrrhia, temulenta, portat glomos, id est, sphaerulas ex filo lanæ; vel, ut conviva domum rediens bene potus, pileum & calceos gestat sub brachio.

14. *Ut vinosa glomos.*] Libri duo glomos, plures glomos habent. Dicitur etiam *glomus glomeris*; unde *glomeramina* Lucretio, & verbum *glomerare* Ovid. 14. Met.

— *Lanam glomerabat in orbis.*
Vinosa autem proprium anicula bibacis epitheton est: nec dubito quin locus iste ex Mimo aliquo desumptus sit. *Torrent.*

15. *Cum pileolo soleas.*] Videnda quæ scripsimus ad illum Satyræ ultimæ locum, & *soleas* poscit. *Tribulem* quoque *convivam* vocat humilem ac plebejum; ut vicini fere & qui ejusdem tribus sunt, convenire solent. *Turneb.* libro 7. capite 11. & libro 28. capite 33. *Torrentius.* *Tribulis.*] Vicinus ex eadem tribu.

*Ne vulgò narres te sudavisse ferendo
Carmina, quæ possunt oculos aureisque morari
Cæsaris. oratus multa prece nitere porro.
Vade, vale, cave ne titubes, mandatâque frangas.*

16. *Ne vulgò narres.*] Tu oratus multa prece, ne vulgò narres te multum laborasse, festinumque fuisse in tradendis Cæsari carminibus; quæ & illum legentem & audientem vehementer afficient. id est, versus aut polite mordacis; aut ne mali alicujus suspicionem moveant. *Cruquius.*

17. *Morari.*] Delectare.

18. *Nitere porro.*] Et celeritatem hoc verbo & diligentiam exigit; cum & pro volare & pro vehementer allaborare veteres dixerint. exempla plurima apud Nonium. *Torrent. Nitere porro.*] Da operam.

19. *Ne titubes.*] Cave ne offendas & in dictis sis inconstans.

EPISTOLA XIV.

Ad Villicum suum.

Villici sui desiderium reprehendit, cupientis ob lupanaria & popinas in urbe vivere, & interim inconstanter fastidientis rura, quæ antea tacita prece petiisset. Cur autem contra vitam rusticam urbanæ præferat, exponit. Sed illum more hominum facere dicit, ut alienam sortem suæ præferat.

VILLICE sylvarum, & mihi me reddentis agelli,
Quem tu fastidis, habitatum quinque focis, &
Quinque bonos solitum Bariam dimittere patres:

Cet-

1. *Villice.*] Notum omnibus, familias partim urbanas fuisse, partim rusticas: unde & servi vel urbani vel rustici appellabantur, plerumque quidem vel loci vel officii ratione distincti, sed præcipue judicio atque arbitrio dominorum. Verum inter rusticos proprie is dicebatur *villicus*, qui ceteris præerat, atque agriculturam & operas curabat, ut in urbe res fere heriles omnes *dispensator*: nam cui ædium cura & custodia commissærat, *insularius* vocabatur. Quæ de re Cajus, lib. xcix. De leg. III. *Torrent. Villice sylvarum.*] Villicus is dicitur, cui reliqui servi in agris colendis obsequuntur. Angl. *Hine or Bailiffe of Husbandry. Reddendis agelli.*] Animum meum reficientis.

2. *Quem tu fastidis.*] Indignum sane à servo id fastidiri, quod herum ita reficiat, ut vitam ei debere videatur: nec vili sufficere mancipio prædium, quod olim quinque distinctum focis Penatibusque, totidem etiam publico vicinæ urbis consilio patres emiserit: ea scilicet tempestate, qua bina aut terna familiis jugera propriis culta manibus sufficiebant. *Torrent. Quem tu fastidis.*] Quem agellum quinque familiis distinctis habitatum.

3. *Bariam.*] *Variam* habent M. S. omnes, quam scripturam probo. ejusdem enim nominis oppida & in Apulia & in Hispania legimus. nam quod ad Sabinos attinet, postquam alii auctores desunt, veteres interpretes sequi debemus: qui illic quoque *Variam* fuisse tradunt,

- Certemus, spinas animone ego fortius, an tu*
 5 *Evellas agro, &, melior sit Horatius, an res.*
Me quamvis Lamiæ pietas & cura moratur
Fratrem mœrentis, rapto de fratre dolentis
Insolabiliter: tamen istuc mens animusque
Fert, & amat spatii obstantia rumpere claustra.
 10 *Rure ego viventem, tu dicis in urbe beatum.*
Cui placet alterius, sua nimirum est odio, fors.
Stultus uterque locum immeritum caussatur iniquè.

In

olim oppidum, post vicum tantum Anieni imminentem. De Sabinorum autem situ inter alios Plinius lib. III. cap. XII. Atque adeo nunc quoque inter Tibur & Prænestæ locus est non incelebris, qui Italis *Vicovaro* appellatur: quo fit, ut facilius credam Horatii villam ad octavum ultra Tibur lapidem fuisse: & quidem via Valeria, si veteri hic scholiolo credimus. Quin & incolas affirmantes audivi, extare adhuc ejus vestigia in campo, quem hodieque *Horatium* vocant. *Torrent. Bariam.* Sabinorum oppidum. *Patres.* Romanos Senatores, vel homines grandes natu ad lites in Baria discernendas.

4. *Certemus, spinas, &c.* Vicissim experiamur, an ego fortius spinas, mordaces curas, quæ animum cruciant & pungunt, ex animo meo evellam; an vero tu spinas, lappas, sentes, ex agro meo alacrius exstirpes, & eruas. Et utrum Horatius, ejusque animus à vitiiis melior & cultior, quam res, fundus & ager meus à spinis & sentibus. *Lubinus. Certemus.* Ego & tu. *Spinas animone.* Curas quæ mentes pungunt.

5. *Et, melior sit Horatius, an res.* Plane *Esipæ* sunt & supervacua, quæ de significationibus vocis rei adferunt docti interpretes. Scribe *anrus. Tu evellis,* inquit, *spinas ex meo rure. ego evellam ex animo. Ita inter nos certemus, ac videamus, uter melior futurus sit, an Horatius, qui ex animo spinas evellit, anrus ejus, &*

quo tu spinas evellis. Heinsius. *Melior sit Horatius, an res.* Hoc est, meliorem ac cultiorem sua ipsius cura atque opera, quam fundus ejus & possessio tua. Rei enim significatio generalis est. Aliter tamen Lambinus. *Torrent. An res.* An Agellus.

6. *Lamiæ.* Duos Augusti tempore *Lamias*, Lucium & Quintium, quos fratres fuisse hic locus indicat. *Torrent. Lamiæ pietas.* Ælii *Lamiæ*, de quo Od. 17. lib. 3. *Moratur.* Romæ detinet.

7. *Rapto de fratre.* Ob fratrem immatura morte sublatum.

8. *Insolabiliter.* Ut nullum admittat solatium. *Istuc.* In agrum.

9. *Fert.* Ducit me. *Et amat spatii obstantia rumpere.* Et cupit rumpere spatiosa claustra, id est, omnes moras & impedimenta præcidere. *Spatii obstantia rumpere claustra.* Ducta ab equis Circensibus metaphora. Circi enim spatia dicimus, & ipsam Circi planiciem, in quam è carceribus equi gestiunt erumpere & decursiones illas quæ singulis missibus septenarum peragebantur. *Torrent. Spatii obstantia.* Loci distantia & intercapedines juncta. *Cruquius. Claustra.* Repagula vel carceres.

12. *Stultus uterque.* Et se & villicum stultitiæ reum facit; quoniam loco tribueret, quod ab animo petendum sit. Demonstrat tamen se constantiorem esse. *Torrent. Causatur iniquè.* Criminetur locum, qui non meretur odium.

13. Qui

In culpa est animus, qui se non effugit umquam.

Tu mediastinus tacita prece rura petebas :

15 *Nunc urbem, & ludos, & balnea villicus optas;*

Me constare mihi scis, & discedere tristem,

Quandocunque trabunt invisita negotia Romam.

Non eadem miramur: eò disconvenit inter

Meque & te: nam quæ deserta & inhospitataesqua

20 *Credis, amæna vocat, mecum qui sentit; & odit,*

Quæ tu pulcra vocas. fornix tibi & uncta popina

Incutiunt urbis desiderium, video; & quodd

Angulus iste feret piper & thus, ocyus uva:

Nec

13. *Qui se non effugit*] Videlib. I I. Od. xvi.

— *Patriæ quis exul,*

Se quorū fugit?

Qui se non effugit umquam.] Qui loci commutatione curam non depellit, sed eam secum fert perpetuo.

14. *Tu mediastinus.*] Ipsa vocabuli ratio demonstrat, *mediastinos*, ab eo quod in medio omnibus expositi starent sic dictos, non certi alicujus officii servos fuisse, sed varii ac multiplicis usus, ac proinde ceteris fere viliores: quales qui in balneis thermisque ministrabant. Hi enim, si Nonio ac Prisciano credimus, proprie olim hoc vocabulo comprehendebantur. quamquam usu obtinuit, ut in ædibus quoque villisque, qui communem præstabant operam atque obsequium, sic appellarentur. Horatius servum hunc suum, ex balneario factum villicum, iterum optare balnea & urbem fingit. Turneb. lib. 28. cap. 3 r. *Torrent.* *Tu mediastinus.*] Tu servus laboriosissimus & ad omnia fere ministeria paratus, quasi stans in medio petebas, &c. *Tacita prece.*] Servi decorum servat tacite optantis, quod si palam petat, fortasse vapulet. *Torrent.*

16. *Me constare, &c.*] Semper eundem esse. *Discedere tristem.*] Rure discedere.

18. *Non eadem miramur.*] Non dele-

ctamur iisdem. *Eo disconvenit inter.*] Ideo non convenit.

19. *Inhospitataesqua.*] Hanc quidem scripturam servant libb. M. S. omnes: sed *tesca* legendum esse, quasi *tesca* dicas, à tuendo, & Varro nos docuit, & sequitur Festus. *Vetus Lexicon tesqua*, interpretaturque *κατακρημενοι καὶ βάρχει καὶ ἐρημοὶ τόποι*. Augures vero eadem ferme *tesqua*, quæ & *templa* vocabant, loca augurio designata, quorum termini cum fere rupibus silvisque ac montibus finirentur, factum inde ut inculta omnia ac deserta *tesca* appellarentur. *Exempla apud Festum. Torrent. Tesqua.*] Loca aspera, inculta & senticosa.

20. *Mecum qui sentit.*] Qui solitudinem amat, sicut ego.

21. *Fornix tibi.*] *Ganeum*, lupanar. *Uncta popina.*] *Popina* omnibus obsoniis plena.

22. *Incutiunt.*] Injiciunt. *Et quod, &c.*] Hæc verba sunt accipienda, quasi à villico propter agri sterilitatem pronuntiata.

23. *Angulus iste.*] Sic contemtim ex persona villici rus suum appellat; ubi ille quidvis potius, quam vinum nasci posse conqueritur, ipse vini amans. *Torrent. Angulus iste.*] Iste ager Sabinus. *Ocyus uva, &c.*] *Ocyus* quam vinum, id est, nunquam feret vinum iste ager.

- Nec vicina subest vinum præbere taberna*
 25 *Quæ possit tibi; nec meretrix tibicina, cujus*
Ad strepitum salias terræ gravis. & tamen urges
Fam pridem non tacta ligonibus arva, bovemque
Disjunctum curas, & strictis frondibus explēs.
Addit opes pigro rivus, si decidit imber,
 30 *Multa mole docendus aprico parcere prato.*
Nunc agè, quid nostrum concentum dividat, audi.
Quem tennes decuere togæ nitidique capilli:
Quem scis immunem Cynaræ placuisse rapaci,
Quem bibulum liquidi media de luce Falerni;
 35 *Cœna brevis juvat, & prope rivum somnus in herba,*
Nec luisse pudet, sed non incidere ludum.

Non

24. *Præbere taberna.*] Vinum suppeditare.

26. *Ad strepitum salias.*] Ad cujus strepitum in cythara vel tibia, tu saltus inficienter, quasi terræ inutile pondus. *Terræ gravis.*] Rustici salientis gestum exprimit, ita, ut invisam ob inexhaustos labores, terram pedibus pulsare ac tundere videatur. vide l. III. Od. xviii. *Et tamen urges.*] Non quod ita faceret villicus hoc addit Poëta: sed quod operam absenti hero jactitans, ita facere se mentiretur. *Torrent.* *Et tamen.*] Ironica est enumeratio operum villici, talia opera non omnino facientis. *Urges.*] Arva colis.

27. *Non tacta.*] Non culta. *Bovemque Disjunctum.*] Sic habent nostra exemplaria, vix uno atque altero demto. atque ita legendum, quicquid dicat Lambinus. *Torrent.*

28. *Disjunctum curas.*] Bovem ab altero separatam & otiosum pascis. *Explēs, &c.*] Collectis frondibus saturas.

29. *Addit opus.*] Rivus negotium tibi pigro exhibet.

30. *Multa mole docendus.*] Multis molibus, scilicet faxis, fossis, aggeribus avertendus, ut prato parcat, id est, ut prato non noceat.

31. *Quid nostrum.*] Si quid nostram concordiam dissolvat

32. *Quem tennes decuere togæ.*] Me, quem tennes togæ in juventute ornaverunt, &c. *Nitidique capilli.*] Capilli unguento delibui.

33. *Quem scis immunem.*] De voce *immunis* diximus lib. IIII. Od. xii. Scire autem id villicum ait, qui heroga tea in aliis etiam officiis serviverit. *Torrent.* *Immunem.*] Sine muneribus. *Rapaci.*] Avata amica, quales sunt meretrices.

34. *Quem bibulum.*] Repetenda dictio *scis*. fuisse enim bibacem se, & quidem à medio sæpe die, fatetur, qui nunc brevi cœna & somno in herba, procul ab amicæ complexibus, contentus sit. *Torrent.* *Quem bibulum.*] Me, quem scis fuisse bibacem Falerni, &c.

35. *Cœna brevis juvat.*] Nunc mea cœna brevis juvat.

36. *Nec luisse pudet.*] Non pudet genio indulgisse, Venerique operam dedisse. *Sed non incidere ludum.*] Sed pudet non abrumpere vitam intemperatam & libidinofam. *Incidere ludum.*] Ludum vocat quicquid fert adolescentia. alia autem ætas alios mores postulat, ac prudenter Juven. Sat. viii.

Euse

*Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat, non odio obscuro morsuque venenat.
Rident vicini glebas & saxa moventem.*

- 40 *Cum servis urbana diaria rodere mavis:
Horum tu in numerum voto ruis. invidet usum
Lignorum, & pecoris tibi calo argutus, & horti.
Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.*

QUAM

Breve sit quod turpiter andes.

Torrent.

37. *Istic.*] Non rure.

38. *Limat.*] Recte quidem pro *dete-
rie* Lambinus. Sed quomodo hoc oculo
faciat, non satis video. quare ad li-
mos maligni hominis oculos referre
malim. nam & *collimare* dicimus; &
Poëta verborum novitatem interdum
amat, ut mox *venenare* dicit: totus enim
locus ad fascinationem spectat. *Torrent.*
Limat, non odio obscuro.] Maligno oculo
atterit. *Morsuque venenat.*] Obtrecta-
tione vel maledicentia.

39. *Rident vicini.*] Hoc est, tantum
abest, ut vicini meis commodis invi-
deant, ut etiam gaudeant, mihi que con-
gratulentur, opera rustica exercenti.
Cruq. Rident vicini.] Vicini gaudent &
rident me, &c.

40. *Cum servis urbana.*] At tu con-
tra rusticus mavis cum servis urbanis
rodere diaria, id est, tenuiter vivere.
Urbana diaria rodere mavis.] *Diarium*,
inquit Lambinus, victus est diurnus. sed
ex JCrts discere debemus, verbo *victus*,
quæ esui, potui, cultuique corporis, at-
que adeo, quæ ad vivendum homini ne-
cessaria sunt, contineri: *Diariis* vero
alicui relictis, neque habitationem, ne-
que vestiarium, neque calcearium, sed
cibum tantum deberi. Eadem ergo *dia-
ria*, quæ & *cibaria*. quæ quod certa fere
mensura præberentur, inde & *demensis*
vocabulum venit. Qua de re pererudite
P. Victorius Var. lect. lib. I. cap. XXI. I.
Quod vero ait *cum servis*, non sic acci-
piendum, quin & villicus ipse servus

fit, sed quod, ceteris ruri imperans,
liber quodammodo censeri possit. *Torr.*
Diaria rodere mavis.] Diarium est unius
diei victus.

41. *Horum tu in numerum.*] Servorum
urbanorum. *Voto ruis.*] Cum impetu &
sine ratione.

42. *Calo argutus.*] Scio quidem *calo-
nes* fere dici militum servos, auctore
Festo, Servio atque aliis; idque à fe-
rendis ad castrorum usum lignis, quæ
κάλαι vocabantur Græce: sed neque
ignoro Porphyriorem lib. I. Sat. II. à
καλανδο id nomen deducere; eoque si-
gnificari velle servum, qui ad ministe-
rium alios vocet. quod huic profecto
loco magis convenit; & ita locupletibus
semper è familia adesse solet ali-
quis, qui kalatoris munere fungatur.
Meo sane iudicio friget Horatius, nisi
calonem urbani officii ministrum intel-
ligamus, maxime cum *argutum* vocet.
Torrent. *Calo argutus*] Servus versipellis
(qui ex urbe it lignatum foras) invidet
tuæ felicitati in usu lignorum, in usu
etiam pecoris & horti, quibus omnibus
abundans.

43. *Optat ephippia.*] Similia illa, *ava-
tro jaculari, bove venari leporem.* Quam-
quam huic Horatii dicto tunc potissi-
mum locus est, cum, ut inquit Teren-
tius, nostri nosmet poenitet. *Torrent.*
Optat Ephippia.] Hoc carmine eleganter
notavit Horatius vitium, quod natura-
liter omnibus est insitum, ut quippe
semper alienam sortem magis mirentur,
ac suam contempnant ac fastidiant,
optent item inexperta, experta dam-
nent.

QUAM scit uterque, libens, censebo, exerceat artem.

ment. *Erasmus*, *Ephippia bos piger*.] Equorum ornamenta, vel cellas equis ad infidendum impositas. Proverbium convenit in eos, qui sui muneris functionem fastidientes, alienam, ad quam sunt inepti, exoptant.

44. *Quam scit uterque.*] Elegans Ci-

ceronis senarius, *Tusc.* 1.

Quam quisque norit artem, in hac se exerceat.

Torr. *Censebo, exerceat artem.*] Judicabo ut uterque libens exerceat artem, quam norit, ut tu ruri colas agros: ut ille calo, tibi invidens, maneat in urbe.

EPISTOLA XV.

Ad VALAM.

Quòd Veliam & Salernum proficisci cogitet, quæ ibi sit hiems, & quale cælum percontatur: sed se non ita salubritatis rationem habere innuit, ut non etiam aliquam voluptatis habere velit.

QUÆ sit hiems Velix, quod cælum, Vala, Salerni; Quorum hominum regio, & qualis via; (nam mihi Bajas

Musa

Quoniam in hujus viri nomine adhuc errari video; sunt enim qui C. Numonium, aut Nummonium, sunt qui C. Numenium; sunt deinde qui C. Vinonium vocent, testor ex veteri denario, quem omni parte integerrimum serro (& appingendum curavit in antiquis Imaginibus *Fulvius Ursinus*) liquido constare nomen ei fuisse C. Numonium Vaala. Et gens quidem ipse à numo, quod princeps ejus forte bene natus esset, suum ut opinor nomen invenit: cognomen autem à vallo militari sumtum esse ipsum numisma demonstrat; virtutis nempe causa datum ei, qui primus in ea gente sic cognominatus est, quod hostile vallum fortiter oppugnasset. *Torrent.*

1. *Quæ sit hiems Velix.*] Hic longum est Hyperbaton usque ad versum 25. ut sit ordo: Par est te scribere nobis, ac nos tibi credere quæ hiems sit Velix, ist est, quæ aëris qualitas in hyeme, &c. *Velix.*] *Velia*, olim *Helia* teste *Plinio* lib. iv. cap. v. Græce *Υέλιος*, à fonte quodam, ut ait *Strabo*, sic nominata: aut quod nonnulli malunt *Ελίος*, quòd palustri loco sita esset, nobilis *Lucania*

quoddam civitas fuit, distans à *Paxo* Orientem versus P. M. xxv. contra *Pontiam* & *Isciam* insulas *Oenotridas* olim dictas, ut locum descripsit *Plinius*. *Petrus Victorius Variarum* lect. lib. xxxv. cap. xxi. *Velia* etiam ac *Veliesum* non uno in loco mentio apud *Ciceronem*; & *elegans Julii Hygini* disceptatio, quomodo dixerit *Virg.*

— *Portusque require Velinus.*

quum *Velia* *Servio Tullio* regnante, post annum amplius sexcentimum, quam *Aneas* in *Italiam* venit, condita fuerit, apud *Gellium* lib. x. cap. xvi. *Torrent.* *Quod cælum.*] An purum & serenum? an nubilum & pluviosum? quale solet esse in locis paludosis. *Cruquius.* *Salerni.*] *Velia* & *Salernum* sunt oppida in *Lucania*.

2. *Quorum hominum regio.*] Quibus moribus ibi sunt homines. Nam mihi *Bajas* *Musa* supervacuas *Antonius.*] *Antonius* *Musa* *Euphorbi* *Jubæ* *Regis* *medici* *frater*, *Augusti* *libertus*, cum eum à gravi admodum ac periculoso morbo liberasset, ingenti donatus pecunia, sibi insuper jus aureorum annulorum, &

univer-

*Musa supervacuas Antonius, & tamen illis
Me facit invisum, gelida quum perluor unda
5 Per medium frigus. sanè myrteta relinqui,
Dictaque cessantem nervis elidere morbum
Sulfura contemni, vicus gemit, invidus agris,
Qui caput & stomachum supponere fontibus audent
Clusinis, Gabiosque petunt & frigida rura.*

Mutan-

universo ordini medicorum immunitatem vacationemque adeptus est. statum ei præterea Romani juxta signum Æsculapii aræ collato posuerunt. sic enim Dio lib. 1111. Et quoniam cum calidis alii remediis nihil in Augusto proficissent, ipse illum frigidis maxime lotionibus, quas *ψυχρολαβίας*, vocant Græci, sanavit: inde evenit ut aquis Bajanis calidis plurimum auctoritatis decederet & gratia. Qua occasione Horatius, & ipse valetudinis causa Bajas ante adire solitus, nunc quoque ad mare se descendere velle ostendit; sed quoniam auctorem secutus Musam frigidis uteretur, & ob id Bajas invisus esset, alio ire constituit. Eaque de causa de Velia & Salerno, Lucania oppidis ultra Silarum amnem ad mare positis, tam sollicitè inquirat. *Torrent.*

3. *Musa supervacuas.*] Antonius Musa (Augusti medicus clarissimus) dicit aquas calidas Bajanæ ad valetudinem meam non esse utiles. *Illis.*] Bajas.

4. *Me faciet, &c.*] Me odiosum reddat. Nam Bajas mihi quodammodo sunt iratæ, quod illarum aquis à me relictis, frigidis aquis jam utar per frigus brumale. *Quum perluor unda.*] Libri vetustissimi quod *perluor unda*. duo etiam cum *pervehor unda*. *Torrent.*

5. *Myrteta.*] Myrteta habent vetustissimi codd. ut *Venus myrteta* Romanis dicta. Spectat hoc autem ad amœnitatem, ut ad sanitatem id quod sequitur. utroque autem nomine in pretio olim Bajas: & nunc quoque illæ myrtis abundant. *Torrent.* *Myrteta relinqui.*] Loca

myrtis confita apud Bajas aquis sulphureis abundantia.

6. *Dictaque cessantem.*] Quæ dicitur è nervis depellere morbum articulare. *Cessantem nervis.*] *Arthritidem* intelligo nervis incubantem, quæ quos afficit, desidiosos ac cessatores facit. & sane calidæ peculiariter nervis contrariis profunt. *Sulphura* quoque & *sulphura* scribunt antiquissima exemplaria. *Torrent.*

7. *Sulfura contemni.*] Aquas sulphuratas. *Vicus gemit*] Vicus Bajanus moleste feret. *Invidus agris.*] Aegris odiosus.

8. *Qui audent.*] Nam præter vim propè intolerabilem ea perfusione, partibus corporis malè affectis illatam, incertus est, de virium suarum reparatione. *Crinquius.* *Fontibus audent Clusinis.*] Sunt qui aliter & distinguant & legant:

Qui caput & stomachum supponere fontibus audent,

Clusinos Gabiosque petunt.

Non bene, ni fallor; neque enim de cuiusvis, puto, fontibus loquitur Poëta, sed de aquis medicatis tantum, qualis teste Plinio non procul à Teano Sidicino Acidula, & in Stabiano Denudia. neque Larine dixeris *Clusinos* aut *Romanos* petere eum, qui Clusum aut Romam proficisci velit. *Torrentius.*

9. *Clusinis.*] Aquis frigidis in Etruria, sic nominatis à Clusio Etruriæ oppido. *Gabiosque.*] *Gabii* olim oppidum, postea vicus media via Prænestina, apud

- 10 *Mutandus locus est, & diversoria nota
Præteragendus equus. quò tendis? Non mihi Cumas
Est iter, aut Bajas, læva stomachosus habena
Dicet eques: (sed equi frenato est auris in ore.)
Major utrum populum frumenti copia pascat,*
- 15 *Collectosne bibant imbreis, puteosne perenneis
Dulcis aquæ: (nam vina nihil moror illius oræ:
Rure meo possum quidvis perferre, patique:
Ad mare quum veni, generosum & lene requiro;*
Quod

Strabonem: neque aquas illic ullas memorabiles invenio. Addiderit igitur hoc Horatius, quia non *ψυχρολοσίας* tantum, sed omnia frigida, etiam vitus & calii ratione commendabat Antonius, Clusium ideo & Gabios ablegans ægros. *Torrent. Gabiosque.*] Volscorum urbem.

10. *Mutandus locus est.*] Ut medici consilio assentiar, alium locum quam Bajanum me petere oportet. *Nota.*] Nota vel mihi, vel equo.

11. *Quo tendis?*] Hoc à noti diversorii vel hospite vel caupone dictum fingit: cui iratus Bajis, quod videlicet nocentes deprehensæ sunt, respondet eques:

— *Non mihi Cumas*

Est iter aut Bajas. —

ad lævam interim equum detorquens. Roma enim Capuam ac Neapolim, indeque Veliam ac Salernum petentibus, sinus Bajanus ad dextram est. Et ita quidem eques ipse: sed equus aurem in ore gestat, eo iturus quo frænum vocet: quamvis spontis suæ si esset, Bajas peteret. *Torrent. Quo tendis?*] Verba sunt Horatii, aut alius ad equum suum.

12. *Stomachosus habena.*] Iracundus.

13. *Sed equi.*] Quid stomacharis? Equus non aure, sed ore, in quo inest frænum, sentit, quo sit eundem. *Sed equi frenato est auris in ore.*] *Auris* per aurea. Et sane veteribus *Auris* non tantum membrum significasse videtur, sed

etiam capistrum, quod equis ad id religabatur, & inde *ἄναλογιστον* deductum *Auriga*, ut *Aureax* *ἄπὸ* *Ἄ* *Aurea*. Porro habenarum duo erant genera, ut & hodie: alià ora frenabant, & *Aureæ* seu *Oreæ* appellabantur: aliæ jumenta compecebant, ne disjungi possent, atque ea *Jungula* dictæ. *Meurs. Crit.* 129.

14. *Major utrum.*] Repete vers. 25. *Par est te scribere utrum, &c.* Populum frumenti copia pascat.] In Velia vel Salerno.

15. *Collectosne bibant imbres.*] *Collectos imbres* cisternas lacusque jugis aquæ puteis opponit: ita namque legere malim, quam *dulcis aquæ*. denique causâ redditur quare *puteos perennes* vocet; nempe quod jugis aquæ *fontes*, ut alibi loquitur Poëta, in eis scaturiat. *Torrent. Collectosne bibant imbres.*] *Collectos* in cisternis. *Puteosque perennes.*] Aquas fontanas jugiter promanantes.

16. *Nam vina nihil moror.*] Vina aquosa, quæ in Velia & Salerno nascuntur, non desidero.

17. *Rure meo.*] Rationem addit cur illius oræ vina non magni faciat. *Torrent. Rure meo possum.*] *Quum rure sum.* *Quidvis perferre patique.*] *Quemvis cibum ac potionem.*

18. *Ad mare quum veni.*] *Quum veni* in Campaniam aut Lucaniam prope mare. *Generosum & lene*] *Nobile vinum.*

19. *Manet.*]

- Quod curas abigat, quod cum spe divite manet
 20 In venas animumque meum, quod verba ministret,
 Quod me Lucanæ juvenem commendet amicæ.)
 Tractus uter plureis lepores, uter educet apros:
 Utra magis pisceis & echinos æquora celent,
 Pinguis ut inde domum possim Phæaxque reverti:
 25 Scribere te nobis, tibi nos accredere par est.
 Mænius, ut rebus maternis atque paternis
 Fortiter absumtis, urbanus cœpit haberi,
 Scurra vagus, non qui certum præsepe teneret:
 Impransus non qui civem dignosceret hoste:

Quæli-

19. Manet.] Dimanet.

20. Animumque.] Vinum spiritus concalescens animi motus excitat.

21. Quod me Lucanæ juvenem commendet amicæ.] Id est, quod mihi juvenis commendationem apud illam tribuat. Vel quod me perinde ac juvenem commendatum illi reddat. Quod facit, ut æque sim illi acceptus, ac si juvenis adhuc essem. Steph. Commendat amicæ.] Quod mihi vires præstat ad Venerem.

22. Tractus uter plures.] Repete versusum 25. Par est te scribere, uter tractus, id est, utra regio Velina, an Salernina educet, id est, nutriat pl. lep. &c.

23. Echinos aquora celent.] Echinos marinos.

24. Phæaxque.] Unus Alcinoï juvenum, ut Epist. 11. vidimus. Torrentius. Phæaxque reverti.] Nitidus splendidusque, quales erant Phæaces, populi luxuriosi & voluptuarii.

25. Accredere.] Malim adcredere ambiguitatis tollendæ causâ, ut apud Lucretium lib. 111.

— Facile hoc adcredere possis.
 Torrent.

26. Mænius.] Bene per æ diphthongum, ut lib. 1. Sat. 111. diximus. quamquam an hic idemille Mænius, non facile dixerim. nam & Mænius non uno in codice scriptum repperi. Mirum autem tanta librorum constantia, quot-

quot saltem ego viderim, aut novam hîc Epistolam ad Valam inscribi; aut saltem capitali littera, aut justo intervallo sequentia à præcedentibus separari, præfixo in quibusdam titulo: DE MÆNIO CVLOSO ET IMPVDENTE. Nihil enim certius quam omnia coherere. Mæni namque exemplo ridicule se defendit; qui domi sobrius, ad mare cum venerit delicias faciat. Torrent. Vide Pet. Victorii Var. lect. lib. 4. cap. 6. Ut.] Postquam.

27. Fortiter absumtis.] Impigre, strenue, animose. Quamquam enim ex Aristotelis sententia fortitudo nullum in pecunia locum habet; neque, ut fortiter adire pericula recte & proprie dicimus, sic etiam fortiter largiri pecuniam aut profundere. Torrentius. Fortiter absumptis.] Profuse. Urbanus cœpit haberi.] Facetus, ad divitum mensas risum movens.

28. Scurra vagus.] Qui per totam urbem vagaretur, modo hujus, modo illius divitis mensam consecrans. Non qui certum præsepe teneret.] Exponit quod dixerat scurra vagus: qui diversos scilicet sequeretur; non unum tantum, ut Mæcenatem Milius & Nomentanus. Torrent. Præsepe teneret.] Domum staram aut mensam.

29. Impransus non qui.] Qui existens famelicus in omnes erat æque maledi-

cus,

- 30 *Qualibet in quemvis opprobria fingere severus:*
Pernicies & tempestas, barathrumque macelli,
Quidquid quaesierat, ventri donabat avaro.
Hic, ubi nequitiae fautoribus & timidis nil
Aut paullum abstulerat, patinas cenabat omasi
- 35 *Vilis & agnini, tribus urfis quod satis esset:*
Scilicet ut ventres lamina candente nepotum
Diceret urendos correctus. Maenius idem
Quidquid erat nactus praedae majoris, ubi omne

Verte.

cus. Civem dignoscet.] Dignoscet habent quinque exemplaria *Torrentius*. *Hofst.*] A perduelle, vel peregrino.

30. *Severus*] In confingendis in quemvis criminibus. Alii legunt *Certus*, id est, promptus, vel paratus fingere.

31. *Barathrumque macelli, &c.*] Devorator. Est enim barathrum profunda vorago.

32 *Quidquid quaesierat.*] Quicquid lucri fecerat. *Ventri donabat avaro.*] *Avarum* pro avido dixit: ut de *Gracis*,

— *Præter laudem nullius avari.* *Torr. Avaro.*] Ventri multa cupienti.

33. *Hic ubi nequitiae.*] *Maenius*, quum à nequitia fautoribus, (id est, luxuriosis) parum, & timidis, (id est, avaris) nihil auferret. *Nequitia fautoribus.*] Id est, luxuriosis: sic enim *nequities* accipitur ad finem *Sat. 2. lib. 2.*

Illum aut nequities, aut vafri inscitia juris, &c.

Torrent.

Et timidus.] *Timidos* vocat, qui scurræ nemini parentis maledicentiam veriti, ut eam effugerent, elargiebantur aliquam offam *Cerbero*. male autem qui *timidis* legunt. *Torrent.*

34. *Patinas cenabat omasi Vilis & agnini.*] *Agnina* legit & probat *Turneb.* *lib. 6. cap. 25. & lib. 18. cap. 23.* ut partim *omaso*, partim *agnina*, quæ nullo apud veteres Romanos in pretio erat, se expleverit *Maenius*. neque ego scripturam eam improbo. Recepta tamen,

omasi Vilis & agnini, exemplarium numero vincit, & nihilo altera deterior est. *Torrent.* *Omasi.*] Cibi plebei & vilissimi.

35. *Agnina.*] Supple carnis.

36. *Scilicet ut ventres.*] Ita ut inopia & egestate correctus diceret, &c. *Lamina candente.*] *Lama* etiam interdum scribi reperias. *Torrent.* *Lamina candente.*] *Lamina*, id est, ferro candefacto, genere cruciatus. *Nepotum.*] *Luxuriosorum.*

37. *Correctus Maenius idem.*] Hæc recepta hætenus lectio utcumque subsistit, non modo enim tam vili patina contentum fuisse *Maenium*, ita ut avidissime vesceretur, significat: sed, perinde ac si mores jam plane corruisset, offensum etiam nepotibus fingit; quorum perditissimos ventres candentilamina urendos esse diceret. Verum *M. S.* longe aliter loquuntur; nempe hoc modo:

Diceret urendos correctus Bestius. Idem Siquid erat nactus.

idque summo consensu, saltem quod ad *Bestii* nomen attinet; nam pro *corruptus* in nonnullis *correctus* scriptum reperias; videndum omnino, an hinc quoque idonea aliqua sententia elici possit. Quod non erit difficile, si sub *Bestii* persona hominem insigniter avarum intelligamus: qui, si eo nomine forte reprehenderetur, ipse contra in nepotes investus, quovis eos dignos esse supplicio exclamabat. *Torrentius.* *Guil. Canterus* *Novar. lect. lib. 4. cap. 6.*

Verterat in fumum & cinerem: Non herculè miror,
 40 Ajebat, si qui comedunt bona, quum sit obeso
 Nil melius turdo, nil vulva pulcrius ampla.
 Nimirum hic ego sum. nam tuta & parvula laudo,
 Quum res deficiunt, satis inter vilia fortis.
 Verùm, ubi quid melius contingit & unctius, idem
 45 Vos sapere, & solos ajo benè vivere, quorum
 Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.

EPISTO-

39. *Verterat in fumum.*] Postquam omnia consumserat.

40. *Si qui comedunt bona.*] Si qui bona sua prodige consumunt. *Comedunt bona.*] Germana lectio est omnium veterum librorum testimoniis comprobata, & jam pridem à P. Victorio lib. Var. Lect. II. cap. VI. Græcorum exemplis defensa. *Torrent.* Turneb. lib. 26. cap. 20.

41. *Nil vulva pulchrius ampla.*] *Vulvam* suillam dicit, veterum mensarum delicias, verùm cum tria sint nomina ab auctoribus celebrata, *abdomen*, *sumen*, & *vulva*, de quibus egregie Plinius libro VIII. cap. II. & lib. XI. c. XXXVII. ea sic explicat Hermolaus Barbarus, ut *abdomen* à *sumine* non re, sed vocetantum differat: illud antiquis, hoc recentibus magis, usurpatum, pro suillis cum lacte mammis. At *vulva* ipse uterus est, ejecto aut etiam edito jam partu: illa tamen melior, quam & *ejectitiam* appellabant; ut hanc porcarum. Bene igitur in Xenii Martialis, de vulva:

*Te fortasse magis capiet de virgine porca,
 Me materna gravi de sue vulva capiet.*

Torrent. *Nil vulva pulchrius ampla.*] Nil delicatius vulva ejectitia suis primipare.

42. *Nimirum hic ego sum, &c.*] Talis ego sum, inquit Horatius, cum multa non suppetunt, contentus sum paucis etiam non optimis.

43. *Satis inter.*] Satis fortiter vilibus sibus famem explens.

44. *Unctius.*] Id est, pinguius, delicatius. Horat. de Arte,

Si vero est unctum qui rectè ponere possit. Rectè unctum Horat. pro apparatus condito cibo dixisse videtur. Turneb. I. 18. cap. II. *Unctius.*] Sumptuosius. *Idem.*] Idem ego ajo.

45. *Vos sapere.*] Vos esse vere sapientes. *Bene vivere.*] Beate vivere.

46. *Quorum conspicitur nitidis fundata pecunia villis.*] Villas Romanis duplices fuisse, nemo ignorat: alteram ad voluptatem, alteram ad fructum. Alteram, quam urbanam, alteram quam rusticam dicebant. Ergo *nitidam villam*, & *rusicam*, opponit. Ut supra, *nitidum hominem* & *rusicum*. Hæc ergo mens Poëtæ est. Ego, inquit, Manio sum similis. Quoties nihil aliud contingit, parvo hilare & jucunde vivo. Contra, ubi melius & unctius quid evenit, solos vos bene & jucunde vivere ajo, qui non in villarum fructibus, verum in splendore prætoriorum & luxu, pecuniarum vestrarum ac rerum, fundamenta habetis: atque ibi unctè ac laute vivitis. *Heins.* *Nitidis fundata pecunia villis.*] *Fundam* Varro lib. IV. & Servius II. Georg. quod fundat quotannis multa, pecuniæque sit ac pecudum fundamentum, dici tradidere; & venusta translatione Plautus Truculent. de amatore divite ac liberali: *Nunc is est*, inquit, *fundus nobis*. Ad hanc igitur vocabuli proprietatem respiciens Poëta, cum *nitidis fundatam villis pecuniam* dicit, firmas stabilesque divitias significat; quales avitæ esse

esse solent : unde & prædiis optime caveri dici mus. *Fundi* autem appellatione ex Jætorum sententia integrum aliquid continetur, hoc est, non ager tantum,

sed & ædificium. *Torrent.* Turneb. l. 27. cap. 16. *Nitidis fundata.*] In fructuosis villis, agris, pascuis, non in rebus, quarum quæstus est incertus.

EPISTOLA XVI.

Ad QUINTIUM.

Postquam agri sui formam & situm Quintio descripsit, in eoque jucundè se vivere dixit, in ejus vitam inquiri, monetque ne ex rumore vulgi pendeat, sed vir bonus esse, quàm videri malit. Deinde quis demum viri boni nomine dignus sit, ostendit.

NE percuncteris, fundus meus, optime Quinti,
Arvo pascat herum, an baccis opulentet olivæ;
Pomisne & pratis, an amicta vitibus ulmo:
Scribetur tibi forma loquaciter & situs agri.

5 Continui montes, nisi dissocientur opaca

Valle:

Hic, ni fallor, Quintus ille Hirpinus, ad quem existat *Od. xi. lib. 11.* Gens autem Quintia antiquissima Alba Romam translata, & omnibus honoribus functa; variis etiam distincta cognominibus, quæta Capitolinus, Cincinnatus, Barbatus, Pennus, Claudus, Crispinus, Flamininus. *Dicti* autem Quintii à prænomine Quintus, ut à Quintiis Quintilii, ipsi quoque majorum gentium & honoribus clarissimi. *Torrent.*

1. *Ne percuncteris.*] Hoc verbo designat Quintium πολυπρόσμυνα & ἀλλοτριῶν πραγμάτων, id est, nimis in aliena mala curiosum indagatorem, quales fere sunt præpotentes, qui nimia sibi φιλαυλαίᾳ pulchre placentes in foro versantur, otiosi ab animo, ecquid agant, quid meditentur, &c. *Optime.*] Εἰρωνικὰς ut illud *Comicum*, *salve bone vir.* *Cruquius.* *Ne percuncteris.*] Neforte iniquitas.

2. *Arvo pascat herum.*] Arvo sativo, id est, segete & frumento. *Opulentet.*] Ditet aut locupletet dicere poterat: sed novum vocabulum fingere maluit, quam hoc loco à proprietate discedere. Quia enim, ut pulcre Festus ait, om-

nes opes humano generi terra tribuit, opulenti proprie dicuntur terrestribus rebus copiosi; & sane Horatius, non nisi terrestres hic opes enumerat. *Torrentius.* *Opulentet olivæ.*] *Medivitem* faciat.

3. *Pomisne & pratis.*] Mallet an pratis, ut in tribus M. S. nam quid pratum sit, lib 11. Sat. IV. diximus. *Torrentius.* *An amicta.*] An & vini ferax. Ulmus dicitur vitibus maritari.

4. *Forma loquaciter.*] Forma & situs agri mei scribetur loquaciter, id est, ample. *Loquaciter.*] Quam aptè respondet hoc, verbo *percuncteris*: loquacitas enim sive garrulitas percontatori est propria, ut vulgo fertur,

Percontatorem fugito, nam garrulus idem est. Cruquius.

Et situs agri.] Agrum intellige, quam late se fundus extendit. nam fundus ipsa possessio est. *Torrent.*

5. *Continui montes.*] Fundum suum ita describit, ut in valle situs fuerit: ad Orientem & Occidentem ventis pervius, à Septentrione vero & Meridie continuis septus montibus; qui situs saluberrimus est. *Torrent.* *Continui montes.*]

Valle: sed ut veniens dextrum latus adspiciat Sol,
Lævum discedens curru fugiente vaporet.

Temperiem laudes. quid, si rubicunda benignè
Corna vepres & pruna ferant: si quercus & ilex;

10 Multa fruge pecus, multa dominum juvet umbra?

Dicas adductum propius frondere Tarentum.

Fons etiam rivo dare nomen idoneus, ut nec
Frigidior Thracam, nec purior ambiat Hebrus;

Infirmo capiti fluit utilis, utilis alvo:

15 Hæ latebræ dulces etiam, si credis, amœnæ
Incolumentibi me præstant Septembribus horis.

Tu

100.] Ager meus sunt montes conjuncti, nisi quod separentur valle interjecta. Nisi dissocientur.] Ni dissocientur habent plures & meliores codices. Torrent.

6. Valle.] Commentator, ait in Odis, nimirum 17. lib. 1. hanc vallem nominari Usticam: crediderim potius montem villæ Horatianæ propinquum dici Usticam, eique ex opposito Lucretilem imminere montem, cujus eadem quoque ode mentionem facit. Cygnius. Sed ut veniens.] Ita tamen opaca est vallis, ut Sol exoriens aspiciat latus dextrum vallis, occidens vero lævum tepesciat.

7. Vaporet.] Vide Epod. III.

Nec tantus unquam siderum infedit vapor

Siticulose Apuliæ. Torrent.

8. Temperiem laudes.] Cœli & agri temperiem merito laudaveris. Benigne.] Copiose.

9. Corna vepres & pruna ferant.] Aut de insitione loquitur; aut, quod malim, cum vepres dicit, dumos intelligit, quibus hortorum spatia separabantur; prunis enim cornisque nunc quoque ut plurimum extruuntur. Torrent.

10. Multa fruge.] Dubitat Lambinus: an frugem pro glande recte dixerit Horatius. sed scrupulum illum Jæti nobis eximent: qui frugem pro reditu accipiunt, non solum eo qui ex frumentis

& leguminibus, verum etiam eo qui ex vino, aut ex silvis caduis, aut creta fodinis aut lapidinis capitur: quinimo fruges à frumento separant. Torrent. Multa fruge pecus, &c.] Multa glande: per Acyrogliam.

11. Dicas adductum propius.] Dicere potes agrum meum tam esse amœnum, quam est Tarentum.

12. Fons etiam rivo.] Fontem hunc villæ suæ, quem ut purum & illimem, ut frigidum quoque & abundantem mirifice hic commendat, & rivi nomen mereri ait; ipse rivum nomine Digeniam appellat Epist. xviii. Rivum autem non manu factum accipiamus, sed qui naturali suo impetu fluit, ἄρῳ & πέτρῳ. Torrent. Fons etiam rivo.] Est etiam in agro meo fons tam uber, ut dignus sit qui appelletur fluvius.

13. Thracam.] Thraciam. Hebrus.] Gelidissimum esse oportuit fontem, qui cum Hebro certare posset; quem Horatius in Odis hiemis sodalem vocat, & nivali compede vinculum Epist. III. Hebrus.] Hebrus est magnus fluvius in Thracia.

14. Fluit utilis.] Nulla causa est, cur hæc mihi scriptura displiceat. Plures tamen libri habent, Fluit aptus & utilis alvo. Torrent. Utilis alvo.] Salubris.

15. Hæ latebræ.] Agri mei.

16. Septembribus horis.] Autumni initium

Tu recte vivis, si curas esse quod audis.

Factamus jam pridem omnis te Roma beatum:

Sed vereor, ne cui de te plus quam tibi credas,

20 *Néve putes alium sapiente bonoque beatum:*

Neu, si te populus sanum recteque valentem

Dicitet, occultam febrem sub tempus edendi

Dissimules, donec manibus tremor incidat unctis.

STULTORUM incurata pudor malus ulcera celat.

25 *Si quis bella tibi terra pugnata marique*

Dicat, & his verbis vacuas permulceat aureis:

Téne magis saluum populus velit, an populum tu:

Servet

tium dicit, & illud *pomiferi grave tempus anni*, cum nocentes corporibus Austros metuimus. *Torr. Septembribus horis.* Autumno. quod tempus anni maxime est insalubre.

17. *Tu recte vivis.*] Laudato rure & animi sui securitate, amicum monere incipit, ut, cum Romæ beatus ab omnibus audiat, ipse aliorum de se opinio- nem cum sua conferat, nec beatitudinem à virtute separet: & Socrates expedita & compendiaría quadam via eos ad gloriam pervenire dicebat, *qui id agerent, ut quales videri vellent, tales etiam essent.* refertur à Valerio Maximo L. VII. cap. 11. & Æschyli de Amphiarao senarius laudatus:

Οὐ γὰρ δοξῆν ἀείρω, ἀλλ' εἶναι γέλῳ.

Vir optimus vult esse, non viderier.

Torrent. Quod audis.] Quod audis de te, id est, quod diceris esse, nempe si talis sis, qualem te fama testatur.

18. *Factamus jam pridem.*] Omnis Roma, id est, omnes nos Romani jactamus te esse beatum.

19. *Ne cui de te plus.*] Ne plus credas alicui multa de felicitate tua prædicanti. *Tibi credas.*] Quam conscientia tua.

20. *Néve putes alium sapiente bonoque beatum.*] Οὐκ ἔστιν ἕτερος ἢ σοφῆς καὶ ἀγαθῆς μακροίη. Semper secundum

Græcorum in Latinum mutat. *Heinsius. Alium sapiente.*] Sic *alius Lysippo*, pro quam Lysippus. *Torrent. Alium sapiente bonoque.*] Alium à sapiente, id est, insipientem.

21. *Neu, si te populus sanum.*] Ostendit hac comparatione aequè graviter peccare & eos, qui falsa elati fama, sua vitia dissimulant ac curare negligunt, & eos qui præpostero pudore una discumbentium valere se fingunt, cum morbum sentiant. res enim, quod ajunt, in nervum erumpit, magno & existimationis & valetudinis dispendio. ergò *quod sis, inquit ille, esse velis.* *Torrent.*

22. *Sub tempus edendi.*] Circiter tempus edendi.

23. *Donec manibus.*] Donec febris tremore manuum seipsam prodat. *Unctis.*] Cibo unctis.

24. *Pudor malus ulcera celat.*] Vitiosus pudor, qui vetat facienda.

25. *Tibi terra.*] Bella abs te gesta.

26. *Dicat.*] Enartet. *Vacuas permulceat aures.*] Aures assentationi patentes.

27. *Tene magis.*] Nihil majus pro imperii incolumitate optare potuit, quam mutuum Augusti ac pop. R. benevolentiam manere perpetuam. Bene etiam Theopompus Lacedæmoniorum rex, affirmante quodam, Sparram ideo esse incolumem, quod reges haberet imperandi gnaros; *Imo, inquit, & popu-*

Servet in ambiguo, qui consulit, & tibi & urbi,
Jupiter: Augusti laudes agnoscere possis.

- 30 Quum pateris sapiens emendatusque vocari,
Respondesne tuo, dic sodes, nomine? nempe
Vir bonus & prudens dici delector ego, ac tu.
Qui dedit hoc hodie, cras, si volet, auferet: ut si
Detulerit fasceis indigno, detrahbet idem.
- 35 Pone, meum est, inquit: pono, tristisque recedo.
Idem si clamet furem, neget esse pudicum,
Contendat laqueo collum pressisse paternum:

Mor-

lum regibus obsequentem. Torr. Tene magis.] Verba sunt alicujus, Augusto assentantis.

28. Servet in ambiguo.] In æquilibrium, ut dici solet, Græci ἰσορροπία vocant. Credebant enim veteres Jovem res mortalium in trutina ponere, ut alibi loquitur Horatius, & veluti libra quadam pensitare. unde ὀψιζυγός à Græcis cognominatus est: quo referendum illud Virgilii:

Jupiter ipse duas æquato examine lances

Sustinet. — Torrent.

Servet in ambiguo.] Utinam Jupiter servet in ambiguo, ut sit semper incertum, utrum populus te (O Auguste) velit magis salvam esse, an tu populum. Qui consulit tibi.] A quo urbis prosperitas dependet. ita enim apud Suetonium Messala: Quod bonum faustumque sit tibi domique tuæ; Cæsar Auguste (sic enim nos perpetuam felicitatem Resp. precari existimamus) senatus te consentiens cum pop. R. consulat patriæ patrem. Potuit eo quoque respicere, quod prisca Jovem consiliis, Themidem judiciis præesse crediderunt. Torrent.

29. Augusti laudes.] Ad Augustum, non ad te pertinere.

30. Sapiens emendatusque.] Quum pateris te sapientem emendatumque vocari. Emendatusque.] Sic ad inguem factus homo Lucilio. Torrent.

31. Respondesne tuo.] Itane respondes, quasi nominatim sis appellatus? Nempe.] Perinde ac si dicat, neminem ita à se alienum, ut non malit bonus dici, quam malus; sapiens quam stultus: negligere enim quid de se quisque sentiat, non solum arrogantis est, sed etiam omnino dissoluti. Crasquius. Nempe.] Concedo (inquit Horatius) non omnes sapientis & boni viri appellatione delectari.

32. Vir bonus & prudens.] Concessio est. nam hæc à Qui nectio dici, fingere debemus. atque ita Persius:

— Neque enim mihi cornæ fibra, ut
Laudari metnam.

Sed urget Horatius, negatque tam levi & inconsulto judici, qualis populus, esse credendum,

— Qui stultus honores

Sæpe dat indignis, & fame servit in-
ptus. — Torrent.

33. Qui dedit.] Sed populus inconstans, qui, &c.

34 Fasces indigno.] Honorem. Detrahbet idem, &c.] Idem populus adimet.

35. Pone, meum est.] Depone honorem, inquit populus.

36. Idem si clamet.] Si idem populus me furem, impudicum, parricidam esse criminetur.

37. Contendat laqueo.] Si pertinaciter dicat.

- Mordear opprobriis falsis, mutemque colores?
Falsus honor jurat, & mendax infamia terret,*
40 *Quem, nisi mendosum & mendacem? vir bonus est quis?
Qui consulta patrum, qui leges, juraque, servat:
Quo multæ magnæque secantur judice lites:
Quo responsore, & quo causæ teste tenentur.
Sed videt hunc omnis domus & vicinia tota*
45 *Introrsum turpem, speciosum pelle decora.
Nec furtum feci, nec fugi, si mihi dicat
Serrus: Habes pretium, loris non ureris, ajo.
Non hominem occidi. Non pasces in cruce corvos.*

Sum

38. *Mordear opprobriis falsis?*] Commoveantur his fallis criminationibus? *Mutemque colores.*] Ut male sibi consciis solent: & quidem varie, tum pallore, tum rubore confusi. bene igitur *colores* dicit. Vult autem laudes & opprobria à sapiente contemni; qui non ad aliorum opiniones, sed ad rectæ rationis normam, vitam instituat. Recte itaque infert Horatius, neminem aut falso honore delectari aut falsa terri infamia; nisi qui ipse vitiosus sit, & alius quam sit videri volens, perpetuo mentiatur. *Torrent.* *Mutemque colores?*] Et expallescant? minime verò.

40. *Mendacem.*] Alii legunt *Medicandum*, id est, medicamentis egentem; scilicet præceptis Philosophicis imbuendum. *Vir bonus est.*] Ex opinione multitudinis.

41. *Qui consulta patrum, &c.*] Qui Senatusconsulta servat. Responsio est per Ironiam.

42. *Secantur.*] Finiuntur.

43. *Quo responsore.*] Sunt qui fidejussorem hoc nomine intelligunt, sed male. *Sponsorem* enim appellamus, qui pro alio promiserit: sed nec verbum *respondere* apud ullum bonum auctorem, quod sciam, pro *spendere* aut fidejubere accipitur. Paulo melius ergo alii, immutata nonnihil scriptura, eodem tamen sensu legunt, *Quo resposore.* Sed

eam tamen ego lectionem nusquam hæcenus repperi. Porro cum *respondendi* vocabulum proprie de consultis dicitur, ut non uno in Sermonibus loco vidimus; unde & *responsa prudentum* appellata, quæ instar legum erant; nihil equidem dubito, quin *responsorem* pro consulto dixerit Horatius, nove fortassis, sed illi frequens, & certe non barbare; postquam verbum *respondere* sic accipitur. *Teneri* quoque *causas* dicit pro obtineri, quod frequentius est. *Torr.* *Quo responsore, &c.*] Quo Jurisconsulto consilium dante, & quo teste causa obtinentur.

44. *Sed videt.*] Sed iste, inquit, tuus vir bonus, tot nominibus commendatus, si fucum, si personam detrahas; si domesticos, si vicinos, qui cum propius norunt, pro testimonio voces; longe alius est quam simulat. Ostendit ergo neminem ex vulgi rumore judicandum. *Torrent.*

45. *Speciosum pelle.*] Extrinsecus bonum virtutis simulatione.

46. *Nec furtum feci.*] Aliam docet cautionem, ne in judicando facile aberremus. neque enim qui servili more poenarum metu à peccato abstinet; sed qui virtutem amans mala vitat, bona persequitur, hic ille est, quem quarimus & optamus. *Torrent.*

47. *Ureris, ajo.*] Non caderis.

48. *Non hominem occidi.*] Servus dicat,

Sum bonus & fugi. renuit, negat atque Sabellus.

50 *Cautus enim metuit foveam lupus, accipiterque
Suspectos laqueos, & opertum milvius hamum.*

ODERUNT peccare boni virtutis amore.

Tu nihil admittes in te, formidine pœnæ.

Sit spes fallendi: miscebis sacra profanis.

55 *Nam de mille fabæ modiis, quum surripis unum:
Damnnum est, non facinus mihi pacto lenius isto.*

Vir bonus, omne forum quem spectat, & omne tribunal,

Quan-

cat, Non, &c. Non pascet.] Respondet Horatius.

49. *Sum bonus.*] Servus loquitur. *Sabellus.*] *Sabelli* nomine Horatium patria *Venusinum* intelligunt Grammatici. Sed dure nimis & infeliciter Ego *Ofelli*, de quo Sat. 11.

(- *Avaris sapiens crassaque Minerva.*) similem hunc *Sabellum* fuisse crediderim, ætate illa quàm nostra notio-rem. In duobus etiam codicibus inveni *renuit negatque Sabellus*: ut fortassis *renuitque negatque* legendum sit; aut *renuit negatque*, quod nonnullis placere video. *Torrent. Sabellus.*] Horatius in agro suo *Sabino* existens, negat te esse bonum, quod pœnæ metu, non virtutis amore abstinueris à maleficio.

50. *Metuit foveam.*] Devitat foveam.

51. *Opertum milvius hamum.*] *Occultum hamum*: non desinunt tamen hæ feræ rapaces esse, sic tu. *Milvius.*] *Milvus* habent emendatissimi codices. Pulcre autem lupi, accipitris, milvi rapacissimorum animalium exemplo docet Horatius, neque illa rapacitatem exuerit, cum insidiarum metu arcentur à præda, neque nos injustos & improbos esse desinere, cum, animo mali, non sponte, sed timore in officio continemur. *Torrent.*

52. *Oderunt peccare.*] *Vilia omnia sceleraque habent odio, ad virtutem vel naturæ ductu, vel recta institutione propens.* *Cruquius. Virtutis amore.*] Hoc

est quod, si *Plutarcho* credimus, dicere solebat *Xenocrates*, eo distare Philosophos ab aliis, quod ipsi sponte facerent, quæ ceteri metu legum inviti. *Torrentius.*

53. *Tu nihil.*] *Quintium* pro quovis è populo alloquitur: non quod illum talem esse pronuntiet. Convenit autem huic loco illud *Senecæ* Ep. cxvi. *Honestamquamdiu illis spes inest aliqua, sequimur: in contrarium transituri si plus scelerata promittant.* *Torrentius. Tu nihil admittes in te.*] Tu autem à peccato te abstinerebis.

54. *Sit spes fallendi.*] Si speres fore, ut lateat maleficio. *Miscebis sacra profanis.*] Bonorum, & malorum discrimen tolles.

55. *De mille fabæ modiis.*] Verum est quod ait Horatius, eum qui de mille modiis unum tantum suffuretur, quod tutus lateat, non quin totum mente appetat, æque facinorosum & scelestum videri, ac si totum raperet. *Torrent.*

56. *Damnnum est, non.*] *Damnnum* autem *lene* interpretor; quod quia exiguum, leniter feras. ut lib. 11. Od. xi.

— *Teclaque Penthes*

Dejecta non leni ruina. *Toit. Damnnum est, &c.*] Isto pacto *damnnum* est mihi *levius*, non *facinus* admissum. Contra *Stoicos* qui dicunt omnia peccata esse æqualia.

57. *Vir bonus omne forum.*] Nova iterum adversus *falsam vulgi justitiam* cautio, ne temere illis credamus, quæ

- Quandocunque Deos, vel porco vel bove placat,
 Fane pater, clarè, clarè quum dixit, Apollo;
 60 Labra movet, metuens audiri: Pulchra Laverna
 Da mihi fallere: da justo sanctoque videri:
 Noctem peccatis & fraudibus objice nubem.
 Quì melior servo, quì liberior sit avarus,
 In triviis fixum quum se demittit ob assem,
 65 Non video. nam qui cupiet, metuet quoque porro:
 QUI metuens vivit, liber mihi non erit unquam.
 Perdidit arma, locum virtutis deseruit, qui,

Sem-

superstitione probitatis laudem affectant, quo securiores injustitiam exerceant; aliud summis labris, quam mente agitent, proferentes. Spectare autem pro suspicere & admirari dixit. ut Epistol. VI.

Gaude quod spectant oculi te mille loquentem. Torrent.

Vir bonus.] Non vere, sed opinione vulgi.

59. Fane pater.] Macrobius Saturn. lib. I. cap. XVII. Janum, inquit, patrem vocantur Solem sub hac appellatione venerantes. An ergo idem numen & Jani & Apollinis nomine salutatur Horatius? Vide quæ notavi lib. II. Sat. VI.

Matutine pater. —

Torrent. Fane pater, clarè, &c.] Postquam hæc clara voce pronuntiavit, O Jane, &c.

60. Labra movet.] Summissa voce loquitur, nolens ea audiri ab assistentibus quæ secum precatur, sic, O pulchra Laverna, &c. Metuens audiri.] Pulcherrime de perditissimorum hominum votis Persius Sat. II.

At bona pars hominum tacita libavit a terra, &c.

Sed & Macrob. Saturn. lib. I. cap. VII. sanctissimum refert Philosophiæ præceptum, sic loquendum cum hominibus tamquam dii audiant, sic loquendum cum diis tamquam homines audiant. Laverna.] Festi verba adscribam: Laverniones fures antiqui dicebant, quod sub in-

tela deæ Lavernæ essent, in cuius loco obscuro abditoque soliti furtiva prædamque inter se luere. hinc & Lavernalis porta vocata est. Torr. Laverna.] Dea furum.

61. Da mihi fallere.] Concede ut mea injusta facta alios lateant. Justum sanctumque.] Ita quidem plures libri: sed meliores,

Da justo sanctoque videri.

Guil. Canterus Novar. lect. lib. 4. c. 12. Torrent.

62. Noctem peccatis.] Noctem nubilosam, id est, tenebras & ignorantiam offunde peccatis meis, ne deprehendantur.

63. Quo melior servo, &c.] Quoniam falsa, quam hætenus descripsit, justitiæ fons cupiditas & avaritia est; quo magis eam detestemur, graviter admodum & acerbe, neque liberum esse avarum ostendit, &, (quod deterius est) jure belli in acie capto eum comparat: quem, licet occidi possit, vendi tamen potius mandat; ut, quamquam sibi inutilis, aliorum commoditatibus serviat. Torrent. Quò melior servo.] Qua ratione ille vir bonus sit servo melior, &c.

64. Demittit ob assem.] Ad humum se inclinat ob assem in viis à pueris fixum, quo prætereuntes illudantur.

66. Qui metuens vivit.] Syllogismus ex Enthymemate; Qui cupit & metuit, non est liber: avarus cupit & metuit, liber itaque vivere nequit. Cruquius.

67. Perdidit arma.] His ergo simili-

lem

Semper in augenda festinat & obruitur re.

Vendere quum possis captivum, occidere noli.

70 *Serviet utiliter: sine pascat durus arêque:*

Naviget ac mediis hiemet mercator in undis:

Annonæ profuit: portet framenta penusque.

Vir bonus & sapiens audebit dicere, Pentheu,

Rektor Thebarum, quid me perferre patique

75 *Indignum coges? Adimam bona. Nempe pecus, rem,*

Lectos, argentum: tollas licet. In manicis &

Compedibus sævo te sub custode tenebo.

Ipse Deus, simulatque volam, me solvet. opinor

Hoc sentit, Moriar. MORS ultima linea rerum est.

EPISTO-

lem esse ait Horatius, qui virtutem falso verbis professus, vita ac moribus eam deseruit; ut avari plerique omnes, pro mancipiis habendi. *Torrent. Perdidit arma.*] Quod militi est ignominiosum. *Locum virtutis deseruit, qui.*] Locum non tenuit, quod in re militari est flagitiosissimum.

68. *Re.*] Pecunia.

69. *Vendere cum possis.*] Persegit in translatione à militia. Sed huic loco lumen Jæti prætulert, cum *servos* non tam à servando, quam à servando dictos tradunt; quod Imperatores captivos vendere ac per hoc servare, nec occidere solent. *Torrent. Occidere noli.*] Sed vende.

70. *Sine pascat durus, arêque.*] Sine ut pascat gregem, durus, id est, laboris perferens.

72. *Annonæ profuit.*] Annonam faciat viliozem, frumenta aliunde importando. *Penusque.*] Hoc penus, oris, significat omne esculentum & potulentum, quo vescuntur homines.

73. *Vir bonus & sapiens.*] Detecta latentis injustitiæ fraude, tandem quis vere justus & constans, idemque bonus ac sapiens dicendus sit, non certa definitione, sed (quod efficacius est) exemplo ostendit. *Torrent. Vir bonus.*] Vir revera bonus & sapiens audebit cum

Baccho sic alloqui Penthea. *Pentheu.*] O Pentheu rektor Thebarum, quid me pati coges?

75. *Indignum coges.*] Mallem cogas, ut in tribus exemplaribus. *Torrentius. Adimam bona.*] Penthei est comminatio. *Nempe pecus, rem.*] Responder sapiens hoc modo, At sunt bona fortunæ quæ mihi adimere minaris, nempe pecus, &c.

76. *In manicis.*] In duris vinculis (inquit Pentheus) te tenebo.

78. *Ipse Deus.*] Pater meus Jupiter (inquit Bacchus) statim ubi voluero, me liberabit à vinculis, atque immortalẽ faciet. *Simul atque volam.*] Ita omnino legendum; non *volet*, ut quidam arbitrati sunt. Sententia enim est, ipsum, sibi mortem consciscendo, à Deo liberatum iri. Notum illud Plinii, sed petitum à Stoicis lib. xviii. cap. ii. omnibus bonis, quæ homini tribuit natura, nullum melius esse tempestiva morte. *Torrentius. Opinor.*] Existimo (inquit Poëta) virum bonum hoc sentire, ut citius moriatur, quam turpiter feriat. Nam mors finis omnium malorum.

79. *Ultima linea.*] Rerum enim omnium extremum mors, neque vel à geometrarum vel à pictorum lineis duci hanc metaphoram arbitror: sed à

circo vel stadio potius. nam quemadmodum Græci *γομετρίω*, sic Latini quoque *lineam* vocant, tam ubi cursus incipit, quam ubi desinit: quod ducta linea designabatur. Frequens autem ad-

modum vitæ humanæ ac stadii comparatio est. *Torrent. Linea rerum est.*] Finis seu extremum. Metaphora ducta vel à Geometris vel Pictoribus.

EPISTOLA XVII.

Ad S C Æ V A M.

Scævam monet, ne potentiorum amicitias spernat, atque ut in suo vitæ genere Aristippum potius quàm Diogenem imitetur. Ad principum amicitias pervenire, & illorum favorem ac liberalitatem emere non cujusvis esse: & quanta sit arte opus hac in re, docet.

QUAMVIS Scæva satis per te tibi consulis, & scis Quo tandem pacto deceat majoribus uti; Disce docendus adhuc, quæ censeat amicus: ut si Cæcus iter monstrare velit; tamen adspice, si quid Et nos, quod cures proprium fecisse, loquamur. Si te grata quies, & primam somnus in horam

Delectat,

SCÆVA cognomen Juniorum fuit, teste Livio, sicut & Cassiorum, inter quos Cassius ille Scæva, Caesaris miles omnium fortissimus; de quo Plutarchus, Suetonius, & alii. Hinc porro *ὑπογερασίου* Scævola Muciorum, uti & Scævius Flavivorum. Cognominis autem hujus origo incerta. *σκαίων* Græci sinistram vocant: unde Latinis Scæva pro sinistra; qua qui magis quam dextra manu uterentur, quibus dixi nominibus appellatos plerique volunt. Alii *μετὰ φοεράως* ad mores & ingenium referunt: sic & Lavinos cognominatos videri scripsimus, lib. I. Sat. VI. *Torrentius.*

1. *Per te tibi consulis.*] Quamvis sine alterius consilio tibi sapias.

2. *Majoribus uti.*] Cum majoribus vivere & versari.

3. *Amicus.*] Ego Horatius, tuus amicus. *Ut si Cæcus.*] Etiam si cæcus, &c.

4. *Cæcus iter.*] Refertur in proverbis, *Μῆτε τυφλὸν ὀδηγῶν, μῆτε ἀνόητον σύμβουλον.* Neque cæcum viæ ducentem, neque amentem consultorem. quare vel modestiæ causâ hoc ait Horatius, vel dissi-

mulanter potius, ejus rei, quam hic tractat, omnium peritissimus. *Torrentius. Iter monstrare.*] Alludit ad statuas in triviis indices viarum cæcas, viatoribus tamen non inutiles, quas *ἀνδραγωγούς* nominamus, seu *ἑρμῆας*. *Cruq.*

5. *Quod cures.*] Quod ejusmodi sit, ut velis in rem tuam vertere. *Proprium fecisse.*] Ad te rapere, tibi servare, ut quod usui esse possit. *Torrent.*

6. *Si te grata quies.*] Consilium amico de amplectendo vitæ genere daturus, initio monet, ut, quo eum natura trahit, id potissimum sequatur. si ad quietem, quieti se atque otio det; & Romam, ubi hoc non facile sperari possit, relinquens, obscuri alicujus & infrequentis oppiduli secessum petat, cum & pauperibus sua sint gaudia, nec dici queat male vivere, qui sibi vivens reliquos lateat, ita ut natum mortuumve omnes nesciant. Sin vero ex nobilium procerumque convictu aut laudem aut divitias aut quæcumque alia sibi suisque commoda affectet, atque eo magis se duci sentiat; nec sic quidem malefactorum

Delectat; si te pulvis strepitusque rotarum;

Si lædit caupona; Ferentinum ire jubebo.

Nam neque divitibus contingunt gaudia solis:

10 *Nec vixit male, qui natus moriensque fefellit.*

Si prodesse tuis, paulloque benignius ipsum

Te tractare voles; accedes siccus ad unctum.

Si pranderet olus patienter, regibus uti

Nollet Aristippus. Si sciret regibus uti,

15 *Fastidiret olus, qui me notat. utrius horum*

Verba

Etrurum ostendit, si ipse tenuior ditiori se mancipet: sed quod semel elegerit, id constanter persequi debere significat; ne vel otium in negotio, vel contra negotium in otio quaerens, utroque frustretur, ac sibi ipsi perpetuo molestus sit. *Torrent. Et primam somnus.*] Somnus usque ad Solis ortum, id est, si te vita tranquilla delectet.

8. *Si lædit.*] *Si lædet* habent M. S. omnes: nec mutari ideo debuit, quia præcedit *delectat. Ferentinum.*] Hoc Etruriæ oppidum fuisse & ex Plinio l. III. & ex Suetonio discimus, ubi Othonis principis proavos Ferentino oppido oriundos ex principibus Etruriæ fuisse ait. Lambinus tamen Hernicis adscribit. Nec filere velim duobus codicibus *Tarentinum* pro *Ferentinum* legi, & in uno *Terentium*. *Torr.* Alii per *Ferentinum* intelligunt agrum aut prædium; nam ipsum oppidum in Hernicis Ferentum dicitur Straboni. *Georg. Fabrit.* *Ferentinum ire jubebo.*] Oppidum Hernicorum incelebre.

9. *Solis.*] Habent enim pauperes suas etiam voluptates.

10. *Natus moriensque fefellit.*] Nemi dubium est, quin illud Epicuri dictum respexerit, *Αὐτὰ βιωσες.* nam & Græcæ dictionis vim exprimere voluit, *fallendi* vocabulo usus. Quo admonet, in humili fortuna vitam esse feliciorē illis, qui obscure vivunt & à publicis negotiis ita semoti, ut cum vita discessissent, nemo illos vixisse sentiret. *Vitan-*

dam certe turbam tranquille vivere volenti, nemo negaverit; laudaturque Democritus, quod ait, *Unus mihi pro populo est, & populus pro uno.* At quanto venustius illud Epicuri ad amicū quemdam scribentis: *Satis magnum alter alteri theatrum sumus.* Adi si lubet P. Victorium Var lect. XXI III. cap. XIII. *Torr. Fefellit.*] Qui adeo obscure vixit, ut ab hominibus ignoraretur.

11. *Pauloque benignius ipsum.*] Paulo liberalius.

12. *Accedes siccus ad unctum.*] Tu pauper & sobrius accedes ad divitem unguento delibutum, cujus guttur etiam condimentis est inunctum. *Siccus ad unctum.*] Liber vetustissimus *siccus inunctum*; sed nihil muto, *siccus* enim ut, cum de potu agitur, *uvido*; sic ubi de esu, recte *uncto* opponitur: fallunturque qui ad unguenta transferunt. *Horatius Epist. xv.*

Verum ubi quid melius contingit & unctius. —

Sin ergo *uncti* qui & lauti, & luculenti, & nitidi: *sicci* contra *ἔναργατοι*, quibus Cynica cœna apponitur, arida nempe omnia. *Torrent.*

13. *Si pranderet.*] Hoc, oluscula sua lavans prætereanti forte Aristippo objecerat Diogenes: ipse vicissim audiens quod sequitur. *Torr. Si pranderet.*] Hoc est dictum Diogenis in Aristippum.

14. *Si sciret.*] Est hoc Aristippi responsum ad Diogenem.

15. *Qui me.*] Nempe Diogenes.

*Verba probes & facta, doce: vel junior audi,
 Cur sit Aristippi potior sententia. namque
 Mordacem Cynicum sic eludebat, ut ajunt:
 Scurror ego ipse mihi, populo tu: rectius hoc &
 20 Splendidus multo est, equus ut me portet, alat rex.
 Officium facio. tu postcis vilia: verum es
 Dante minor; quamvis fers te nullius egentem.
 Omnis Aristippum decuit color, & status, & res,
 Tentan-*

16. *Verba probes, &c.*] Utrius dicta laudes.

18. *Mordacem Cynicum.*] Cynici, quasi Latine canes dicas, cum ob impudentiam & vitæ sordes, uti & Avidienus ille lib. II. Sat. II. tum ob rixam & maledicentiam ita nominati sunt; quod omnibus velut allatarent. *Torrentius.* *Mordacem Cynicum.*] Diogenem his verbis irridebat.

19. *Scurror ego ipse mihi.*] Altera Aristippi in Diogenein retorsio. Cum enim hic ei, quod Dionysio assentaretur, reprobrasset; At tu, inquit, populo: & ego quidem in rem meam; tibi vero nihilo inde melius est. Elosit itaque Cynicum, cum, in pari scurrilitatis causa, ipse ob splendorem saltem & commoda rectius sese facere ostenderet; exemplo hoc ipsum confirmans. *Torrent.* *Scurror ego ipse mihi.*] Ego (inquit Aristippus) scurram ago & regibus risum moveo, sed mihi, id est, in meam utilitatem. *Populo tu.*] Tu scurraris ad populi plausum. *Rectius hoc & Splendidus multo est.*] In veteri codice, ut in suo Scaliger *ὁ μωροειδής* notarat, erat, *regibus, hoc est, Splendidus multo.* Ex quo parva mutatione feci, *regibus, hoc & Splendidus multo est.* Nihil venustius. Ego, inquit, mihi ipse parasitor, dum reges colo. regibus enim parasitari, hoc splendidus multo est. Et subjungit rotundissime,

— *Equus ut me portet, alat rex.*
 Heinsius.

20. *Splendidum.*] Sibi scurrari. *Alat.*] Ut rex alat.

21. *Officium facio.*] Officiosum me præbeo. *Tu postcis vilia rerum Dante minor, quamvis fers te nullius egentem.*] Locus elegans, sed pessime conceptus. Distingue ac scribe,

Officium facio, tu postcis vilia rerum.

Dante minor: quamvis fers te nullius egentem.

Hoc sensu. *Ego officium facio.* qui est *ὑποχρηστικός* ejus qui potentiori cum utilitate adblanditur. *tu postcis.* qui est *ὑποχρηστικός* ejus qui mendicat. Dices, res esse viles, quas petis. Interim necesse est ut minorem te sic profitearis eo à quo petis; cum nullius te egere dicas. *Heinsius.* *Vilia: verum es.*] Tu Cynice res viles postcis. *Verum es dante minor.*] Tu ò Cynice, quamvis fers te nullius nec rei, nec personæ egentem; verum tamen, dante minor, id est, impotentior & pauperior eo qui tibi dat, postcis impudenter vilia dona, non splendida nec regia. *Cruquius.*

22. *Dante minor.*] Tu pauperior es & inferior eo, qui tibi dat. *Quamvis.*] *Quamvis dicis.*

23. *Omnis Aristippum decuit color.*] Alias addit rationes, ob quas hunc alteri præponat, ut commodum & facilem, & quod dicere solemus omnium horatum hominem, qui personis, locis, temporibus se accommodare posset, meliora appetens, ut tamen præsentibus acquiesceret. *Torrent.* *Omnis Aristippus*

Tentantem majora, fere præsentibus æquum.

25 *Contra, quem duplici panno patientia velat,
Mirabor, vitæ via si conversa decebit:*

*Alter purpureum non expectabit amictum,
Quidlibet indutus, celeberrima per loca vades,
Personamque feret non inconcinuus utramque.*

30 *Alter Mileti textam cane pejus & angue
Vitabit chlamydem: morietur frigore, si non
Rettuleris pannum. refer, & sine vivat ineptus.
Res gerere, & captos ostendere civibus hosteis,
Attingit solum Fovis, & cælestia tentat.*

PRIN-

Aristippum decuit color.] Omnis vitæ
conditio vel vestitus.

24. *Tentantem majora.]* Quarentem
majora. *Æquum.]* Præsentibus conten-
tum.

25. *Quem duplici.]* Diogenem Cyni-
cum. *Duplici panno patientia velat.]* Ju-
cunda Cynici periphrasis, Diogenis
præsertim: qui, teste Laërtio, pallium,
quo solo amictus erat, primus duplica-
vit, ut eo etiam strati loco uti posset.
Turneb. lib. 7. cap. 20. alioqui *duplex
amiculum* pro vili atque contempto etiam
alii posuere.

26. *Mirabor.]* Mirum mihi erit. *Vitæ
via si conversa decebit.]* Si novum vitæ
genus eum decebit.

27. *Alter.]* Aristippus.

29. *Personamque feret non inconcin-
uus utramque.]* Et aulici & Philosophi.
idque de eo dicere solitum Platonem
ferunt, solum esse Aristippum, quem
deceret & chlamys & pannus. Et apud
Græcos *χλαμύς* fere pro tenuiore ac
molliore amiculo tunicæ injecto usur-
patur: sic Latini sæpe absolute *pannos*
vocant crassiore lana factos: unde *pan-
nosus*. Optime igitur Flaccus *Milesiæ
chlamydi* hoc ipso loco *pannum* opponit,
nempe Diogenis pallium sive *τρίκωννα*.
Torrent. Non inconcinuus.] Non indecore
uteretur utroque vestitu, nunc sordido,
nunc ornatiore.

30. *Alter Mileti textam.]* Diogenes
vestem pretiosam rejiciet ex optima la-
na factam in Mileto Asia insula. *Cane
pejus & angue.]* Acerrime. Proverbia-
liter dictum.

31. *Refer & sine.]* Risus, sed acer-
bissimus. Et sane ineptus Diogenes,
sed neque laudandus hic Aristippus.
Torr. Refer, & sine vivat ineptus.] Redde
Aristippe suum Diogeni pallium, quod
tu indueras, purpuream tuam chlamy-
dem ei relinquens, & permitte ut vivat
ineptus ad omnem fortunæ habitum.

33. *Res gerere.]* Postquam, Aristip-
pum Diogeni præferendo, vitam quæ in
actione versatur, per quam gloria &
honor acquiritur, secretæ & otiosæ nec
quicquam audenti prætulit; ne difficul-
tate rerum magnarum quis terreatur, ea
quæ sequuntur adjungit. Sententia au-
tem est, non ideo quod summas te posse
consequi desperes, quale est Romæ
triumphasse, conquiescendum videri.
Nam aliquo saltem perventurum: & qui
inter principes esse nequeat, principi-
bus tamen placere non parva cum laude
posse; cum etiam qui audet tantum,
laudari debeat. *Torrent. Res gerere.]* Res
magnas & laudabiles, sive domi, sive
belli: tota oratio ponitur pro casu no-
minativo.

34. *Attingit solum.]* Proxime acce-
dit ad divinitatem.

XX 5

35. Prin-

- 35 PRINCIPIBUS placuisse viris non ultima laus est.
 NON cuius homini contingit adire Corinthum.
 Sedit, qui timuit ne non succederet. esto.
 Quid, qui pervenit, fecitne viriliter? atqui
 Hic est aut nusquam, quod quaerimus. hic onus horret,
 40 Ut parvis animis & parvo corpore majus:
 Hic subit & perfert. aut virtus nomen inane est,
 Aut decus & pretium recte petit experiens vir.
 Coram rege suo de paupertate tacentes,

Plus

35. Principibus placuisse.] Nam, quia non omnibus datum est, ad rerum gerendarum gloriam immortalem pervenire, saltem eos laudare, affectari, eis placere & applaudere ob beneficia in repub. collata, quis neget in laude ponendum? Verum ut non cuius homini contingit, &c. ita non cuiusvis est principibus viris placere, non ignavi, non desidis, sed agentis fortiter & quosvis labores subeuntis, virique sapientis. *Cruquius. Principibus.*] Ob beneficia in repub. collata.

36. Non cuius homini.] Videto Chiliad. Erasmi.

37. Sedit qui timuit.] Sedere proprium ignaviae est. Virg.

— Meliora deos sedet omnia possens. Torrent.

Sedit, qui timuit.] Quievit, neque tentare voluit.

38. Qui pervenit.] Qui quod voluit consecutus est.

39. Hic est aut nusquam, quod quaerimus.] In hoc, inquit, summa controversiae consistit, in hoc cardine res vertitur; hic caussae jugulus est. Cum enim sint, qui animi magnitudine freti timidiore antevertant, & usque progredi conentur; aut eos sola virtute, eo ipso nempe quod hoc agunt, contentos esse jubebis, & nihil praeter inanem sonum & verba, quos λόγος Graci appellant, invenient, aut aliud labori praemium constitues, utpote honores aut com-

moda. Quod si ita est; ea ipsa recte à viro strenuo & prompto & industrio expetuntur. Ridere autem videtur Flaccus noster praedurum illud Stoicorum dictum: Ὁν ἀπείρητος ἢ δόξα. Quod seipsa contenta virtus. nisi enim virtuti alia merces accedat; vix, paucis exceptis, ceteros deterrebit ardua illa ad virtutem via. *Torrent. Hic est aut.*] In hoc, id est, in agendo fortiter, id est, de quo quaeritur. *Hic onus horret.*] Alius ad Principum amicitiam aspirare non audens, veretur, ne non succedat conatus.

41. Hic subit, &c.] Alius, nempe fortis subit. *At virtus.*] Secundum Epicureos.

42. Aut decus & pretium.] Authonorem & praemium merito petit vir prudens & rerum expertus. *Experiens vir.*] Non de perfecto aliquo & numeris omnibus absoluto Philosopho loquitur; quales videri volebant Stoici: sed de eo, qui periclitari ac tentare res audeat; quales qui in repub. versantur. Ipsa enim vocabuli ratio ad actionem pertinet. At vero *experitum* cum dicimus, habitum quemdam experientia partum significamus. *Torrent.*

43. Coram rege suo.] Quoniam eam maxime ob causam majores observamus & colimus, ut rem nostram meliorem faciamus; & id quomodo Scava consequi possit, demonstrat Horatius. Idem autem Rex, qui & potens amicus. *Torrent.*

- Plus poscente ferent. distat, sumasne prudenter
 45 An rapias. atque rerum caput hoc erat, hic fons.
 Indotata mihi soror est, paupercula mater,
 Et fundus nec vendibilis, nec pascere firmus,
 Qui dicit; clamat, Victum date. succinit alter,
 Et mihi dividuo findetur munere quadra.
 50 Sed tacitus pasci si posset corvus; haberet
 Plus dapis, & rixæ multo minus invidiæque.
 Brundisium comes aut Surrentum ductus amœnum,
 Qui queritur salebras & acerbum frigus, & imbreis,

Aut

Torrent. Coram rege suo.] Coram amico suo potentiore. Tacentes.] Non conquirentes.

44. Plus poscente ferent.] Plus accipient à potentiore amico, quam is qui poscit. Distat sumasne.] Multum interest utrum cum pudore sumas, an impudenter petendo extorqueas.

45. Atqui rerum caput.] Summa totius rei, de qua agimus, est, ut cum ditionibus amicis decenter versemur. Rerum caput.] Hoc est, prima & præcipua causa atque intentio, ut qui majori servit, melius habeat. Torrent.

47. Et fundus nec vendibilis, nec pascere firmus.] Id est non firmus in suppeditandis alimentis: Firmitatem & constantiam in victu suppeditando non fervans. Perinde ac si dixisset, Cujus non est certa fides, vel qui spem mentitur, fundus mendax. Nec pascere firmus.] Nec firmus me pascere propter frugum proventum incertum.

48. Qui dicit.] Qui sic queritur, videtur clamare, Date alimentum. Succinit alter.] Hoc petacem clientem proficere ait, ut alios quoque ad petendum provocet. Per μίμνεν nempè hæc accipienda sunt, ut palam petenti alius quispiam qui nihil ei cedat, ilico veluti succinat id quod sequitur, Et mihi dividuo. sunt enim æmuli competitoris in partem venire volentis verba. Torrent. Succinit alter, &c.] Alter cliens succinat.

49. Dividuo findetur munere quadra.] Cum dividuum munus dicit, æqualem cum altero partem cogita. Significat enim vix dimidium ad se perventurum. Et quadra vocabulo panes significari crediderim, quos quadratos teste quodam Philemone, apud Athenæum l. iiii. appellabant Romani, quales Græcis βλαμειλιοι ἄρτοι, quod pluribus buccellis, sive turundas, aut crustula dicere mavis, cohærebant. Possimus etiam & quidem simplicis quadra nomine cibaria omnia intelligere: ut qui quadram petit, victum petere videatur. sic enim Juvenalis:

Ut bona cuncta putes aliena vivere quadra:

pro alieno sumtu. Alioqui quadra proprie est ex mensario instrumento, cui conscissæ dapes imponuntur, olim etiam ex pane ad eum usum aptato fieri solita: ut apud Virg. vii. Æneid.

Patulis nec parcere quadris.

Torrent.

Findetur munere quadra.] Communice-tur inter nos quadra, id est, quarta pars panis, munere diviso, id est, quod divisionem admittit.

51. Et rixæ multo.] Cum ceteris avibus.

52. Brundisium.] Oppidum in Calabria. Comes aut.] Comes in itinere. Surrentum ductus amœnum.] Oppidum in Campania.

53. Salebras.] Viæ asperitatem.

54. Sub

- Aut cistam effractam, & subducta viatica plorat;*
 55 *Nota refert meretricis acumina, sæpe catellam,*
Sæpe periscelidem raptam sibi flentis, uti mox
Nulla fides damnis verisque doloribus adsit.
Nec semel irrisus triviis attollere curat
Fracto crure planum: licet illi plurima manet
 90 *Lacryma: per sanctum juratus dicat Osirim.*
Credite, non ludo: crudeles tollite claudum.
Quare peregrinum, vicinia rauca reclamat.

EPISTO.

54. *Subducta viatica, &c.]* Viatica furtim ablata.

55. *Nota refert meretricis.]* Imitatur astutias meretricis. *Catellam.]* Id fere pro catenula interpretantur Lambinus & alii. Ego ad *catellam* aliquam quæ in deliciis sit, quales olim Melitææ, pro-verbio celebratæ, referre malim. frequens enim in auctoribus mentio, quanta cura muliercula catellas nutrire & anxie admodum servare consueverint. *Catellus* igitur *πολύσημον* est: nam præter communem notionem etiam vinculi genus, & quod modo dixi, ornamentum significat. Omittere etiam non possum, veteres marmorum inscriptiones, inter cetera aulae officia, meminisse servarum libertarumque quæ *ACVRA CAPELLAE* fuerint. *Torrent. Catellam.]* Monile muliebri. Est diminutivum à catena.

56. *Periscelidem.]* Græco verbo usus est, pro quocumque crurum integumento. *Σκελεῖς* vocat Hefychius *τῶν σκελεῶν σκεπτικόν*. *Torrent. Periscelidem.]* Cruris vinculum. *Flentis.]* Ereptam sibi conquerentis.

57. *Nulla fides.]* Hoc mendacibus præmium, ut ne vera quidem dicenti-

bus credatur. *Torrent. Adsit.]* Adhibeatur.

58. *Attollere curat.]* Lege *curat*; pendet enim à particula *uti*. Steph. *Attollere curat.]* Erigere in pedes.

59. *Planum.]* Vox Græca; sed non modo ab Horatio, verum etiam à M. Tullio donata civitate. *Planum, &c.]* Impostorem & icurram, qui in trivio sibi crus fractum esse mentiebatur. *Manet.]* Emanet, id est, quamvis ille planus affatim lachrymetur.

60. *Per sanctum.]* Quamvis per Osirim Ægyptiorum deum juret. *Osirim.]* Hunc una cum Iside sua, magna etiam Romæ religione cultum, ideo præ aliis nominat Horatius; quod agris tamquam alter Æsculapius mederi crederetur. Quo referendum illud Jovenalis; — *Pictores quis nescit ab Iside pasci?* ob tabellarum, quæ ex voto figebantur, multitudinem. *Torrent.*

61. *Non ludo.]* Non jocos. *Tollite claudum, &c.]* O crudeles erigite me claudum.

62. *Quare peregrinum, vicinia, &c.]* Vicini multo clamore rauci reclamant illi plano, Quare peregrinum aliquem, qui fraudes tuas non norit; nam nos fallacias tuas habemus cognitatas.

HAC

EPISTOLA XVIII.
AD LOLLIU M.

Quæ ad amicitiam conservandam facienda sint, quæ item vitanda, ac præsertim quo modo quis erga potentiorum amicorum gerere se debeat, Lollium docet. Initium autem sumit ab iis, qui dum tenere modum non norunt, vel scurrarum potius quam amicorum fungi officio videntur: vel asperitate agresti (quam libertatem meram & virtutem veram haberi volunt) utuntur. Postremò eum ad quaerenda illa, ex quibus tranquillitatem vitæ consequi possit, hortatur.

SI BENE te novi, metues liberrime Lolli,
Scurrantis speciem præbere, professus amicum.
Ut matrona meretrici dispar erit, atque
Discolor; infido scurræ distabit amicus.

5 Est huic diversum vitio vitium prope majus,

Asperi-

Hæc secunda ad M. Lollium Epistola est. de quo prolixè lib. III. Od. XX. qua hic repetita Lectorem plurimum juverint. Idem autem ferme argumentum trahat quod Epistola præcedente, quomodo potentiorum amicitia utendum sit. Torrentius.

1. Metues.] Cavebis.

2. Scurrantis.] Crebra quidem scurrarum in nostri Poëtæ scriptis mentio: sed quoniam hic scurræ amico componitur, vocabuli originem demonstrabo. & sunt quidem nonnulli qui Græcum esse velint *συσχευεῖν* aut *σχευεῖν*. verum ego vocabulum istud apud Romanos receptum prius fuisse crediderim, quam scirent quid Græca illa significarent, ne nunc quidem satis cognita. A sequendo igitur dictus sit scurræ, teste Festo: quod tenuioris fortunæ homines non antecedere, sed sequi quempiam sint soliti. Atque ita etiam Isidorus: Scurræ qui sectari solet quempiam cibi gratia: à sequendo, sicut & affœla. Initio igitur officium fuit sectari potentiores: sed quia Romani fere aut agriculturæ aut militiæ causâ aberant; ideo, si qui immunes in urbe remanebant, qui alieno cibo viverent, aliis propter otium odiosi, & urbani pariter & scurræ dice-

bantur. Tandem vero crescente luxuria. cum otiosi divites jocos undique ac risus quaererent, ridiculi omnes assentatores, & parasiti scurrarum nomen retinere. Torrent. Scurrantis.] Hominis pabuli causâ turpiter adulantis. Professus amicum.] Quum decreveris esse amicus.

3. Ut matrona meretrici.] Perelegans comparatio scurræ cum meretrice, & amici cum matrona, ut quantum matrona à meretrice, tantum à scurræ amicus differat. In matrona & amico nihil petulans, nihil affectatum, nihil ineptum atque immoderatum: at meretrici & scurræ hæc omnia insunt vitia. Dispar erat atque Discolor.] Quod dispar dicit, ad naturam atque indolem; quod discolor, ad habitum cultumque referre velim. Torrent.

4. Discolor.] Dissimilis vultu, vestitu & gestu. Infido scurræ distabit amicus.] Sic amicus distabit à scurræ infideli.

5. Est huic diversum.] Opponitur ex diametro, scurrilitas asperitati morum, vitium vitio, extremum extremo: asperitas enim culpat non culpanda, scurrilitas vero laudat non laudanda: at virtus est medium vitiorum. Prope majus.]

Scurrantis

*Asperitas agrestis, & inconcinna, gravisque,
Quæ se commendat tonsa cute, dentibus atris,
Dum vult libertas mera dici, veraque virtus.*

VIRTUS est medium vitiorum, & utrimque reductum.

10 *Alter in obsequium plus æquo pronus, & imi
Derisor lecti, sic nutum divitis horret,
Sic iterat voces, & verba cadentia tollit,*

Ut

Scurrari namque plausibilis apparet, & aliquid præ se ferre humanitatis; sed asperum esse, minime. *Cruquius Vitium prope majus.*] Lambinus particulam & interferit, ac legit *vitium & prope majus*, contra exemplarium omnium fidem. *Torrent.*

6. *Asperitas agrestis.*] Hoc vitium Joannes Jovianus Pontanus lib. III. Desermone, *scurrilitati* oppositum, *agrestitatem* appellare ausus est: inter quæ media sit *facetudo*. addit longius multo à media distare *agrestes*, quam quos *scurras* dicimus. his enim modum tantummodo ac mensuram deesse: adhibita itaque cautione aliqua facetos fieri: quod nomen illi sperare vix unquam possint. *Torrent. Asperitas.*] Fera quædam duritia. *Inconcinna.*] Insuavis.

7. *Tonsa cute, dentibus atris.*] Non placet Mureti & Lambini opinio, per *tonsam cutem* totius corporis horridam quamdam asperitatem intelligi; unde durus iste & intractabilis laudem aucupetur: sed ad libertatem potius, qua se jactitet, referendum est. perinde ac si strictim & ad cutem usque radendo, quod *ὀξύριον* dicunt Græci, nihil aut in se, aut in amico vitii ferat, cum atros interea rodendo dentes exerceat. *Torrent. Tonsa cute, dentibus atris.*] Hirsuto corporis squallore. Nam quæ tondentur, pilosa sunt & hirsuta: vel tonsa cute, id est, radendo amicum usque ad cutem, sic cum nimis duriter castigando, idque atris dentibus, id est, *agresti mordacitate.*

8. *Dum vult.*] Dum illa asperitas vult

nominari libertas. *Mera dici.*] M. S. omnes,

— *Dici mera veraque virtus.* quod cur Lambino displicuerit, nescio. Tritum autem, sed pulcherrimum quod sequitur: *Virtus est medium vitiorum.* uti & lib. I. Ser. II. *Est modus in rebus.* *Torr.*

9. *Utrisque reductum.*] Ab utroque extremo, id est, excessu, & defectu remotum.

10. *Alter in.*] Blandiens scurra. *Imi Derisor lecti.*] Videnda quæ notavimus lib. II. Sat. VII.

11. *Derisor lecti.*] Qui se deridet & ejusdem ordinis homines in infima parte lecti accumbentes. *Nutum divitis horret.*] Hoc est, summa quadam veneratione observat, cum totus ab eo dependeat. Sic enim vocabulum *horre*, cum de sacris agitur, sæpe accipi alibi diximus. *Virg. VI.*

— *Horrendæque procul secreta Sibyllæ.* *Lucret. lib. III.*

— *Quædam divina voluptas Perciit, atque horror.*

id est, ingens quædam admiratio, ut recte interpretatus est Gifanius. *Torrent. Horret.*] Horrere se fingit.

12. *Sic iterat voces.*] Sic repetit voces divitis quasi admirans. *Iterat voces.*] Ut videlicet quod rex ait & ipse ajat, negetque quod negat, tamquam admirans hominem, unde & assentatoris nomen defluxit. semper enim ad alterius voluntatem agit, eique quam simillimus vitiiis. *Torrent. Cadentia tollit.*] Verba ex ore divitis inconsiderate excidentia promirandis, quasi de terra tollit.

13. *Disla-*

Ut puerum sævo credas dictata magistro
Reddere, vel parteis mimum tractare secundas.

15 Alter rixatur de lana sæpe caprina:

Propugnat nugis armatus: scilicet, ut non
Sit mihi prima fides, & vere quod placet, ut non
Acriter elatrem, pretium ætas altera sordet.

Ambigitur quid enim? Castor sciat an Docilis plus:

20 Brundusium Numici melius via ducat, an Appi.

Quæm

13. *Dictata magistro Reddere.*] Pro-
prium Grammatici, aut etiam Decla-
matoris officium, *dicere* quæ mox di-
scipuli reddant. unde Cæsaris de Sulla
dictum, *Eum nescire litteras qui dicta-
turam deponeret.* Jocus sumtus ab ambi-
guitate vocabuli *dicere*, unde *dictator*.
Torrent. *Dictata magistro Reddere.*] *Red-
dere dictata* est, quod *ἀναλήμματα* &
ἀπαδόναι in Græcorum colloquiis di-
citur. *Hinsius.*

14. *Reddere.*] Singulatim. *Vel partes
mimum.*] Ut credas histrionem secun-
das Comœdiæ agere cum voce submis-
sore, vultuque humiliore, quam qui
agit primas. *Parteis mimum tractare se-
cundas.*] Assentatorem secundarum
partium histrioni comparat & quidem
aptissime. Eum enim qui primas par-
tes agit observant ceteri, & quod Di-
vinatione in Verrem ait Cicero, tamen-
si interdum clarius dicere possint, sum-
mittunt tamen, ut ille princeps maxi-
me excellat: & quos Græci *δουλο-
γωνιστῆς* & *τετραγωνιστῆς* vocant, La-
tine quoque uno vocabulo *secundarios*,
*tertiarios*que dici monuit Cic. in Bruto.
Ergo *actor* absolute vocatur, qui primas
agit. Et quod mihi in primis observa-
tione dignum videtur, *secundas* hic age-
re non est proximum à primo locum
tueri, seu post primum ceteris frequen-
tius in scenam prodire: sed secundas
agunt qui vere vocantur hypocritæ; &
cum certam nullam ea in fabulâ perfo-
nam gerant, alios expriment, & sola
imitatione oblectant. *Torrent.*

15. *Alter rixatur.*] Sunt qui *rixator*,
sunt qui *rixatus* legant, inepte. *Lego*
igitur & *distinguo*,

Alter rixari de lana sæpe caprina

Propugnat, nugis armatus.

multo enim urbanus est, rixosum ac
contentiosum hominem, de re nihili
certaturum, nugis veluti armatum in
campum deducere; ubi, quos mox aud-
ies, latratus emittat. *Torrent.* *Alter
rixatur.*] Agressus reprehensor.

16. *Propugnat.*] Pugnat pro nugis, id
est, defendit nugas, tanquam homo ar-
matus. *Ut non, &c.*] Ut non mihi in-
dubitata fides habeatur, inquit aggressus.

17. *Ut non.*] Ut non libere dicam &
acriter defendam.

18. *Pretium ætas altera.*] Si pretii lo-
co altera vita, vel ætas longior mihi de-
tur, certe contemnam.

19. *Ambigitur.*] Qua de re contro-
vertitur? sc. de nugis. *Castor sciat an Do-
cilis.*] Utrum Castor gladiator, an Do-
cilis sit scientior.

20. *Brundusium Numici.*] Hæc vul-
gata lectio, quam Lambino placere
equidem admiror: cum meminisse de-
buisset *Numiciorum* nomen, à quorum
gente hæc via nomen sortita foret, se-
cundam producere. At vero *Minucii*,
quæ gens Romæ non incelebris fuit, se-
cundam corripit Silius lib VII.

*Si factis nondum Minuci te cauta pro-
bare*

Erudiit fortuna meis. —

Nihil igitur dubitandum; quin, ut in
omnibus vetustis exemplaribus legitur,
Minuci

Quem damnosa Venus, quem præceps alea nudat;
 Gloria quem supra vires & vestit & ungit;
 Quem tenet argenti sitis importuna famesque,
 Quem paupertatis pudor & fuga: dives amicus,
 25 Sæpe decem vitiiis instructior, odit, & horret;
 Aut, si non odit, regit; ac veluti pia mater,
 Plus quam se sapere, & virtutibus esse priorem
 Vult, & ait prope vera. MEÆ, contendere noli,

Stul-

Minuci vel Minucii, aut veterum more Minuci restituendum sit: præsertim cum lib. ix. Epist. iv. ad Atticum Minucia via mentio fiat: idque à Turnebo notatum lib. i. cap. 20. Nomen autem, ni fallor, via L. Minucius Angurinus imposuit, qui coarguto Sp. Melio, præfectus annonæ, fratris pretium ad alsem redegit: in cuius beneficii memoriam statuam ei extra portam Trigemnam populus ære collato posuit, ibidemque bove aurato donatus est. Torr. Brundisium Numici melius via ducat.] Contentio est, utrum via Numicia an Appia melius ducat Brundisium.

21. *Quem damnosa Venus.*] Postquam de scurrilitate eique opposita asperitate, quam æqualiter fugere oportet, jam satis dictum est, monere pergit Lollium de aliis quoque, præsertim ne fiducia majoris amici, quem observandum sumserit, si vitio aliquo laborare eum perspexerit, ipse quoque liberius peccet. Divites enim quanto plus possint, tanto plus sibi licere rati. *Torrent.* *Quem damnosa Venus.*] Ordo est, Dives amicus multo vitiosior quam amicus minor, odit eum quem damnosa libido, &c. *Præceps alea.*] Quia vel momento depauperet laforem. *Cruquius.* *Nudat.*] Depauperat.

22. *Supra vires.*] Supra quam facultates ferunt. *Vestit & ungit.*] Non tam ad unguenta hoc retulerim, quam ad cœnarum lautitias: ut Epist. præcedente;

— *Accedes siccas ad unctum.* Torr.

Ungit.] Unguento sumptuosior.

24. *Quem paupertatis pudor.*] Qui omne officium præstat diviti, pudore paupertatis, ut eam fugiat.

25. *Decem vitiiis.*] Multis vitiiis. *Instructior.*] Perinde ac si fundum probe instructum dicat, ita hominem vitiiis refertum describit. *Torrent.*

26. *Regit.*] Nec mirum qui regis nomine appelletur: quo vocabulo Romani varie usi sunt, ut in Odis;

— *Memor*

Aleæ non alio rege pueriæ. *Torrent.* *Regit.*] Moderatur, reprehendit ac vult emendare.

27. *Virtutibus esse priorem.*] Vult paupertatem virtute compensari, quemadmodum dicit postea, stultitiam compensari opibus, ita ut opum gratia, stultitia vulgo habeatur pro sapientia. *Cruquius.* *Priorem vult.*] Meliorem esse quam se.

28. *Prope vera, &c.*] Veris propinqua. *Meæ (contendere noli.)*] *Contendere noli*, inclusum parenthesi, contentiose agere ac jurgari cum potenti amico significat. Sententia enim est, divitem, si plus forte sapientiæ aut virtutis minori inesse fateatur, id perfunctorie, & quod ajunt, dicis caussa, ut de filiis materculæ solent, facere: non quod ideo moneri se de vitiiis, quæ in magnis opibus tolerandæ sint, patiatur. *Juvenalis:*

— *Plurima sunt quæ Non audent homines pertusa dicere lantæ.* *Torrent.*

29. *Opes*

- Stultitiam patiuntur opes. tibi parvula res est.*
 30 *Arcta decet sanum comitem toga. desine mecum
 Certare. Eutrapelus, cuicumque nocere volebat,
 Vestimenta dabat pretiosa. beatus enim jam
 Cum pulcris tunicis sumet nova consilia & spes:
 Dormiet in lucem: scorto postponet honestum*
 35 *Officium: nummos alienos pascet: ad imum
 Thrax erit, aut olitoris aget mercede caballum.*
 ARCANUM *neque tu scrutaberis ullius umquam,
 Commissumque teges, & vino tortus & ira.*
Nec tua laudabis studia, aut aliena reprendes:
 40 *Nec, quum venari volet ille, poemata panges.*
Gratia sic fratrum geminorum Amphionis atque

Zethi

29. *Opes: stultitiam patiuntur.*] Opes quibus stultitiam meam compenso, quando stulte ago.

30. *Arcta decet sanum comitem toga.*] Non ampla toga decet comitem iter facientem, est enim molesta: sic multa opes viro bono sunt impedimenta.

31. *Eutrapelus.*] Hactenus dives: nunc Poëta loquitur, Eutrapelo auctore docens non modo verum esse illud dictum, *Stultitiam patiuntur opes*: sed una semper incedere, ac quodam modo cohære, stultitiam ac divitias. Pulcre enim Isocrates in Areopagitico: *Σωτέτακται κὲ στωακκληθεὶ τοῖς πλοῦστοις κὲ τοῖς δωάσεις ἀνοίαι, κὲ μὲν ταύτης ἀκλασία.* quod ita esse ut reipsa monstraret Eutrapelus, cuiusque nocere volebat *Vestimenta dabat.* Id autem quodam loquendi genere dictum accipio, *dabat* pro dari volebat, aut danda sentiebat. Vide Franc. Luini Parergon l. 2. cap. 6. *Torrent.* *Eutrapelus cuicumque.*] Homofacetus & adeo callidus, ut sciret stultorum animos cum habitu mutare.

32. *Beatus enim jam.*] Dives factus fortuna sua jam mutata.

33. *Et spes.*] Et meliora sperabit.

35. *Nummos alienos.*] Nummos scæ-

nore augebit. *Ad imum.*] Postremo.

36. *Thrax erit.*] *Trax* aut *Trex* habent vetusta exemplaria. neque tam de gladiatore armaturæ Thracum, quam de aliquo, qui ad cædem faciendam immani Thracum more conduci mercede sese pateretur, hunc locum intelligo. Gens enim illa ceteris semper omnibus truculentior habita, ut *Epod. v.*

— *Quale posset impia
 Mollire Thracum pectora.* *Torrent.*
Thrax erit.] Efficietur gladiator, urgente rerum inopia. *Aget mercede.*] Circumducat.

37. *Arcanum neque.*] Horatius dat Lollio præcepta, quibus in amicitia & vita communi est opus.

38. *Commissumque.*] Tuæ fidei creditum. *Et vino.*] Et potus & iratus. *Vino tortus & ira.*] Vinum & ira potentiorum quasi fidiculæ quædam, quibus suos explorent an sint amicitia digni, ut ad Pisones,

Reges dicuntur multis urgere culullis.

Torrent.

40. *Ille.*] Ille superior amicus.

41. *Gratia sic fratrum.*] Sic amicitia duorum fratrum est dissoluta propter studiorum diversitatem. *Amphionis atque Zethi.*] Hi Jovis ex Antiopa filii

Yy cum

- Zethi dissiluit; donec suspecta severo
 Conticuit lyra. fraternis cessisse putatur
 Moribus Amphion. tu cede potentis amici
 45 Lenibus imperiis; quotiesque educet in agros
 Ætolis onerata plagis, jumenta canesque;
 Surge, & inhumanæ senium depone Camæna,
 Cœnes ut pariter pulmenta laboribus emta.
 Romanis solenne viris opus, utile famæ,
 50 Vitæque, & membris: præsertim quum valeas, &
 Vel cursu superare canem, vel viribus aprum
 Possis. adde, virilia quod speciosius arma
 Non est qui tractet. scis quo clamore coronæ
 Prælia sustineas campestria. denique sævam
 55 Militiam puer, & Cantabrica bella tulisti
 Sub duce, qui templis Parthorum signa refixit,
 Et nunc, si quid abest, Italis adjudicat armis.

Ac

cum gemini essent, diversa tamen studia secuti sunt. ille Philosophiam & Musicam; hic vero durior tristiorque rem rusticam. unde & declamationum apud Rhetores argumenta, cum uterque alteri suum studium persuadere contendit. *Torrent.*

42. *Donec suspecta.*] Donec Lyra Amphionis Zetho odiosa, desit.

43. *Fraternis cessisse.*] Moribus rusticis.

46. *Ætolis onerata plagis.*] Nota Græciæ regio, ab Ætolo Martis filio, quem jaculum cum amento invenisse scribit Plinius, cognominata. *Torrent.* Ætolis onerata.] Retibus optimis, qualia habuerunt in venatione aprî Calydoniæ, quæ urbs est in Ætolia.

47. *Et inhumanæ senium depone Camæna.*] Et depone senilem tux Camæna in suavitatem, quæ venatoribus videtur esse aspera & inhumana. *Inhumane senium depone Camæna.*] Senium pro tædio dixit atque molestia. ut sæpe veteres. exempla apud Nonium. *Inhumane*

nam verò Camænam, vel quod solitudinem amans hominum cœtus fugit, vel quod talis divitibus esse videatur. *Torrentius.*

49. *Romanis solenne.*] Venari, opus est usitatum Romanis. *Utile famæ.*] Famæ utile, quia inde apparent signa fortitudinis.

50. *Vitæque & membris.*] Utile vitæ, quia exercitatio conservat corporis valetudinem.

52. *Speciosius.*] Decentius, quam tu ô Lolli.

53. *Quo clamore.*] Quo applausu populi circumstantis.

54. *Prælia sustineas.*] Ludicra certamina perferas in Campo Martio.

55. *Puer.*] In tenera ætate.

56. *Sub duce.*] Sub Augusto. Od. 15. lib. 4. *Signa refixit.*] *Refixit* habent nostri M. S. omnes. & ex his duo, *Nunc & si quid abest.* *Torrent.* *Signa refixit.*] Signa quæ Crassus amiserat.

57. *Adjudicat armis.*] Adjungit populo Romano.

58. Ac

Ac ne te retrabas, & inexcusabilis absis:

Quamvis nil extra numerum fecisse modumque

60 *Curas: interdum nugaris rure paterno:*

Partitur lintres exercitus: Actia pugna

Te duce per pueros hostili more refertur.

Adversarius est frater: lacus, Hadria: donec

Alterutrum velox victoria fronde coronet.

65 *Consentire suis studiis qui crediderit te,*

Fautor utroque tuum laudabit pollice ludum.

Protinus ut moneam (si quid monitoris eges tu)

Quid de quoque viro, & cui dicas, sæpè videto.

Percun-

58. *Ac ne te retrabas.*] Lolium per-
severare etiam monet, cum opus est, in
venatione aliisque hujus generis exerci-
tationibus: maxime, inquit, cum nunc
quoque, quamvis nihil inordinate aut
immoderate facere velis, interdum ta-
men hisce te ludis exerceas una cum
fratre ac pueris tuis, Actiæ pugnae si-
mulacra referens. Puto autem hæc scri-
pissè Horatium, cum Cajo Cæsaris
Augusti filio in Armeniam ituro co-
mes destinatus esset Lollius: eodem fere
tempore quo priorem quoque Episto-
lam scripsit. *Torrent.* *Ne te retrabas.*] Noli te nimis longe retrahere aut abesse, sine justa excusatione.

59. *Extra numerum.*] Inepte. *Metaph.*
ducta à saltatoribus.

60. *Interdum nugaris.*] Tamen in-
terdum ludis & nugis agis in villa pa-
tris tui.

61. *Partitur lintres exercitus.*] Exer-
citus dividit naviculas inter se. *Actia*
pugna.] Pugna commissa apud Actium,
promontorii Epiri, inter Augustum
& Antonium.

62. *Refertur.*] Repræsentatur, ut ejus
memoriam gratam faceret Augusto.

63. *Adversarius.*] Est in loco adver-
sarii ducis. *Lacus, Adria.*] Lacus in fun-
do patris tui simulat Mare Adriaticum,
in quo navale prælium gestum est inter
Augustum, & Antonium.

64. *Alterutrum.*] Te aut fratrem.
Velox victoria.] Non arbitror hoc ad
historiam referendum: sed eo potius,
quod alata virginis habitu Victoria
pingebatur, coronam fere manu tenens.
Torrent. *Fronde.*] Laureæ.

65. *Qui.*] Augustus.

66. *Utroque tuum laudabit pollice lu-
dum.*] *Pollices,* inquit Plinius l. xxviii.
cap. ii. *cum saveamus,* premere etiam ad-
verbio jubemur. & contra *vertere pollicem*
dicebantur, qui infesti erant. ductum
enim ab arena, ut ad Suetonii Cæsarem
annotavit *Torrentius*, cap. xxv. Sic
itaque & *Juven.* Sat. iiii.

— *Verso pollice vulgi*

Quemlibet occidunt populariter.
eademque de re *Politianus*, *Erasmus* &
Turnebus Adversar. ii. cap. vi. Vult
igitur *Horatius*, ut quem sibi favorem
speret *Lollius*, ipsi prior diviti præster.
Torrent. *Utroque pollice.*] Pollice ad me-
dium digitum presso, inque indicem re-
lapso, signum clarum sonitumque da-
mus, favoremque significamus: quod
si fiat utroque pollice maximi id favo-
ris est: & hoc est, premere pollicem.
Cruquius. *Pollice ludum.*] Utraque ma-
nu, id est, summopere comproba-
bit.

67. *Protinus ut moneam.*] Id est, ut
monere pergam. *Torrentius.* *Protinus.*] Deinceps,

- Percunclatorem fugito; nam garrulus idem est,*
 70 *Nec retinent patulae commissa fideliter aures,*
Et semel emissum volat irrevocabile verbum.
Non ancilla tuum jecur ulceret ulla, puerve,
Intra marmoreum venerandi limen amici:
Ne dominus pueri pulcri, caræve puellæ,
 75 *Munere te parvo beet; aut incommodus angat.*
Qualem commendes, etiam atque etiam adspice: ne mox
Incutiant aliena tibi peccata pudorem.
Fallimur, & quondam non dignum tradimus. ergo
Quem sua culpa premet, deceptus omitte tueri:
 80 *Ut penitus notum, si tentent crimina, serves,*

Tuteris-

69. *Percunclatorem.*] *Percunclatorem tuorum secretorum. Nam garrulus.*] Quia secreta eadem libidine prodit, qua audit.

70. *Aures.*] *Aures percunclatoris.*

71. *Volat irrevocabile verbum.*] *Facete Plautus Amph.*

Vox ad aures advolavit.

respondet alter:

— *Næ ego homo infelix sui*

Qui non alas intervelli: volucrum vocem gestio.

Recte igitur Homerus ἔπειτα πτερόεντα αἰσθησάμενος. Verba enim veluti pennata esse ait, quæ teli instar per aures ad animum celerrime perferantur. *Inevocabile* autem legunt fidelissimi codices. *Torrentius.*

72. *Non ancilla.*] *Vide ne ames puerum puellamve divitis.*

73. *Intra marmoreum.*] *In domo magnifica.*

75. *Munere te parvo beet.*] *Ancillam nempe puerumve donando. Torrentius. Munere te parvo.*] *Dans tibi quod amas. Aut incommodus.*] *Denegans tibi puerum vel puellam à te amatam. Incommodus.*] *Non tam molestus, quam qui amico commodare nolit. Torrent.*

76. *Qualem commendes.*] *Optimum præceptum. eadem enim in tradendis, quæ in assumendis amicis cautio est, ut ante probentur. ac scitum illud Theo-*

phraستي: Prudentis esse officium amicitiam probatam appetere, non appetitam probare. Torrentius.

77. *Pudorem.*] *Verecundiam.*

78. *Et quondam non dignum.*] *Et aliquando indignum alteri commendamus.*

79. *Deceptus omitte tueri.*] *Quo dicto, non excludit Horatius omnimodam defensionem ejus quem commendasti; sed vult inquirendum esse, verane sit culpa an falsa. Addit enim si tentent, id est, si intendent crimina malevoli, falsoque eum culpent. Serves, id est, servare debes: nam si innocentem à te commendatum non fueris tutatus, futurum est, ut hoc crimen, quo falso gravatur, redundet in te commendatorem, tanquam ejus mali quoque conscium Cruquius. Deceptus omitte tueri.] *Tua spe falsus, noli eum tueri quem commendasti, quemadmodum defenderes penitus tibi notum.**

80. *Ut penitus notum, si tentent crimina, serves.*] *Crimina sunt συκοφαντικῶν. Glossæ veteres, crimen ἡ σκληρῶν, ἡ ἄσολῶν. optime. Criminihus tentant, συκοφαντικῶν. Quo nihil esse in aula frequentius, norunt omnes. Heinsius. Si tentent crimina.] *Tentare pro afficere, appetere, invadere, vexare. frequens Virgilio:**

Non

Tuterisque tuo fidentem præsidio: qui

Dente Theonino quum circumroditur, ecquid

Ad te post paullo ventura pericula sentis?

NAM tua res agitur paries quum proximus ardet,

85 Et neglecta solent incendia sumere vires.

Dulcis inexpertis cultura potentis amici:

Expertus metuit. tu, dum tua navis in alto est;

Hoc age, ne mutata retrorsum te ferat aura.

Oderunt hilarem tristes, tristemque jocos;

90 Sedatum celeres, agilem gnævumque remissi.

Potores bibuli media de nocte Falerni

Oderunt porrecta negantem pocula: quamvis

Nocturnos jures te formidare vapores.

Deme supercilio nubem. plerumque modestus

Occu-

Non insueta graves tentabunt pabula
fetas.

ipse Horatius:

Silatus aut renes morbo tentantur acuto.

Torrent. *Si tentent crimina.*] Si malevoli falso eum culpent, ferves, id est, fervare debes eumque tutari.

82. *Dente Theonino quum circumroditur.*] De *Theone* quod dicam non habeo, nisi quod hominem ea atate maledicentissimum fuisse ajunt Grammatici. Ad *Victorium* lib. xvi. cap. x. & lib. xvi. cap. xii. ubi egregie de versu, qui mox sequitur:

Nam tua res agitur. —

Torrent.

Dente Theonino.] Invidis detrectatoribus. Fuit *Theon* Poëta maledicentissimus.

83. *Nam tua res agitur.*] Res tua in periculo versatur.

86. *Dulcis inexpertis.*] Ad minimas enim offensas indignantur gravissime, & plumbeas iras gerunt, auctore *Plauto*: ita ut non injuria dicatur,

Aulica visa splendida miseria. *Cruquius.*

Cultura potentis.] *Cultus* & observantia.

87. *Expertus metuit.*] *Metnet*, & mox *vebat* aura pro *ferat*, in duobus codici-

bus. nec male. *Torrent.* *Expertus metuit.*] Qui periculum fecit, metuit.

88. *Hoc age.*] Bene de hac loquendi formula *Lambinus*, & *Brissonus* de *Formulis.* *Torrent.* *Hoc age, ne mutata retrorsum te ferat aura.*] In hac re studium tuum pone, ne ob levem offensionem, potentis amici amicitiam amittas. Nam divites, ut aura sunt mutabiles.

89. *Oderunt hilarem.*] Morum similitudo necessaria est in amicitia.

90. *Sedatum.*] *Tardum.* *Agilem gnævumque.*] *Hominem* ad agendum promptum, & strenuum oderunt ignavi.

91. *Bibuli.*] Epitheton hoc esse verbi *potores*, non *Falerni*, quod quidam falso credunt, ostendit locus ex *Epist.* ad *Villicum*:

Quem bibulum liquidi media de nocte Falerni. *Torrent.*

93. *Vapores.*] *Tepores* legunt *chirographa* omnia, tanto consensu, ut silentio transire nefas sit. & sane cum vino incalcescimus, tepidi illi vapores, caput veluti arcem petentes, nobis molesti sunt. *Torrent.* *Vapores.*] *Vapores vini.*

94. *Deme supercilio nubem.*] *Erons homini,*

- 95 *Occupat obscuri speciem, taciturnus acerbi.*
Inter cuncta leges, & percunctabere doctos,
Qua ratione queas traducere leniter ævum:
Ne te semper inops agitet vexetque Cupido,
Ne pavor, & rerum mediocriter utilium spes:
- 100 *Virtutem doctrina paret naturæ donet:*
Quid minuat curas: quid te tibi reddat amicum:
Quid purè tranquillet; bonos, an dulce lucellum,
An secretum iter, & fallentis semita vitæ.
Me quoties reficit gelidus Digentia rivus,
- 105 *Quem Mandela bibit, rugosus frigore pagus,*
Quid sentire putas? quid credis amice precari?
Sit mihi, quod nunc est, etiam minus: ut mihi vivam

Quod

mini, inquit Plinius, tristitia, hilaritatis, elementia, severitatis index: in ascensu ejus supercilia, & pariter & alterne mobilia, & in iis pars animi: negamus, annuimus, hæc maxime indicant fastum, &c. Eademque ratione supercilii nubem hic Flaccus noster, ut frontis nubiculam in Pisonem Cicero, dixere: quia vultus hilaritatem tristitia, ut cœli serenitatem nubila depellunt. P. Victorius lib. xvi. cap. xiv. *Torrent. Deme supercilio.*] Aufer à vultu tristitiam.

95. *Occupat obscuri speciem.*] Obtinet speciem hominis recti. *Obscuri.*] Id est, minime aperti, qualis quem fictum astitutumque vocamus. *Acerbi.*] Hominis inhumani.

96. *Leges, &c.*] Leges Philosophorum libros.

97. *Leniter.*] Sine molestia.

98. *Ne te semper*] Mirum est in omnibus M. S. legi *num te*; demto uno *Non te*, & altero *Nec te*: versu item sequenti *Non pavor*, aut *Nec pavor*. vulgatam tamen scripturam retineo. *Torrentius. Inops Cupido.*] Cupiditas semper egens.

99. *Rerum mediocriter utilium spes.*] Res mediocriter utiles, fortunæ bona appellat, quæ tamquam media quædam *ἀδιάφορα*, ut Græci vocant, habenda

sint: quibus patienter carere non minor sit laus, quam si habeas, honeste uti; nefas vero præter æquum appetere. *Torrent. Rerum mediocriter.*] Quales sunt non necessitæ divitiæ.

100. *Virtutem doctrina paret.*] Percunctabere doctos, utrum virtus doctrina constet an natura.

101. *Quid te tibi.*] Quid faciat te jucunde vivere.

102. *Quid pure tranquillet.*] Vitæ tranquillitatem exoptant omnes: sed quum ea ab adeptione finis, quo tendimus, dependeat, merito dispicere jubet Horatius, qua tandem via eo perveniamus. *Torrent. Quid pure tranquillet.*] Quid vere animum tranquillum reddat.

103. *An secretum.*] An obscurum vitæ genus. *Fallentis semita vitæ.*] Vitæ latentis.

104. *Reficit.*] Animum relaxat. *Digentia rivus.*] Digentia rivus est per agrum Horatii fluens.

105. *Mandela bibit.*] Mandela est pagus in Sabinis, cujus incolæ frigore contracti, aquam Digentia bibunt. *Rugosus frigore.*] Quia frigore contrahuntur & asperiora sunt corpora. *Torrent.*

106. *Precari.*] Optare.

107. *Sit mihi.*] Ut servem, quod nunc habeo.

Quod superest ævi, si quid superesse volunt Di:

Sit bona librorum & proviſæ frugis in annum

110 *Copia: neu fluitem dubiæ ſpe pendulus horæ.*

SED ſatis eſt orare Jovem, qui donat, & aufert:

Det vitam, det opes; æquum mihi animum ipſe parabo.

habeo. *Ut mihi vivam.*] Ut vivam meo, non potentiorum, arbitrari.

109. *Sit.*] Ut ſit.

110. *Neu fluitem.*] Lambinus ne fluitem, ex Cantero Novar. le&. lib. 4. c. 12. & paulo ante, & *mibi vivam*, pro *ut mihi vivam & non fluitem*, quæ lectio multo pluribus testimoniis nititur. *Dubiam vero horam* vocat, qua nihil incertius, mortis ſcilicet; cujus ſpe, ſive metu angi nolit. *Summum*, inquit ille, *nec metuas diem, nec opes.* Torrent. *Ne fluitem.*] Ut ne ſemper incertus ſim, pendens à rebus ſperatis.

111. *Sed ſatis eſt.*] Vota quidem ſua ante explicuit: quorum nunc formulam

reſtringens: Verum ſatis eſt, inquit, ea Jovem orare,

— *Quæ donat & aufert,*
Det vitam, det opes.

ſic enim in tribus vetuſtiſſimis codd. legitur, pro *qui donat*, atque ita omnino legendum cenſeo, ut multo apertius. *Torrent.*

112. *Det vitam.*] Ut vitam largiatur & bona externa. *Æquum mihi animum.*] Quasi vero id ſine divino beneficio quiſquam facere poſſit. Sed ex Stoicorum ſententia loquitur. *Torrentius.* *Æquum mihi animum ipſe parabo.*] Animum æquabilem & præſentibus contentum ipſe mihi parabo.

EPISTOLA XIX.

Ad MÆCENATEM.

Pravum quorundam in imitandis Poëtarum vitiis potiùs quàm virtutibus ſtudium reprehendit. Imitatores vocans ſervum pecus, ſe contra veſtigii aliorum inſiſtere voluiſſe negat. Deinde rationem reddit: cur ii, qui librorum ejus lectione domi delectarentur eoſque laudarent, foris eos vituperarent.

PRISCO ſi credis Mæcenas docte, Cratino,
Nulla placere diu, nec vivere carmina poſſunt,

Quæ

1. *Prisco ſi credis.*] Crat. Priscus Poëta priſcam comœdiam ſcripſit. *Cratino.*] Cratino Athenienſis ex tribu Oenoide, Callimedis filius, floruit Olympiade LXXXI. Cratinum ut *Φιλοπότλις ἢ παιδικῶν ἡτιηδρόν* deſcribit Suidas: addunt interpretes adeo temulentum ſæpe fuiſſe, ut pelles quibus recumbere ſolitus erat, paſſim permejeret. unde ſunt qui *Κερατίνος καὶ δίου* pro re abjectiſſima proverbio celebratum fuiſſe ſcribant. Sane vinolum

fuiſſe, conſtat etiam ex Ariſtophanis Comœdia *ειρήνη*: & nihilominus ad ſummam ſenectutem pervenit. teſtis Lucianus de Longævis. *Torrent.*

2. *Nulla placere diu.*] Probari præſentibus: *Diu vivere*, ad poſteros durare. Notus Græcorum ſenarius:

Οὐκ ἐστὶ δίδυγμα μὲν ἀν' ὕδατος πινόμενον
quo dithyrambus eſſe negatur qui aquam bibit. cujus qui cauſas cognoſcere velit, Plutarchum conſulat ſympoſiac.

Y y 4

ſiac.

*Quæ scribuntur aquæ potoribus: ut male sanos
Adscripsit Liber Satyris Faunisq; Poëtas.*

5 *Vina ferè dulces oluerunt mane Camœnæ:
Laudibus arguitur vini vinosus Homerus.*

Ennius ipse pater numquam, nisi potus, ad arma

Profi-

fiac. lib. VII. cap. X. *Torrent. Nec vivere.]*
Nec annosa fieri.

3. *Aquæ potoribus.]* Vinum non bibentibus. *Ut male sanos Ascripsit Liber Satyris Faunisq; Poëtas.]* Quomodo Liber Satyris & Faunis Poëtas ascripsit? Apud Græcos antiquissimum Poëma sunt Satyri. Eos non scribebant tantum veteres Poëta, sed & agebant. Ita cum Satyris errabant per theatra; habitu eorum & persona. Vidit igitur Cratinus Satyros & imitatus est. quæque ab illis representabantur, vita & scriptis expressit. Vini commendator, ut ubique antiqui docent, magnus pariter & helluo. Idem ille de quo præciserat,

*Prisco si credis, Mæcenas docte, Cratino,
Nulla valere diu nec vivere carmina pos-*
sunt,

Quæ scribuntur aquæ potoribus.

Quem secuti sunt Poëta reliqui, qui exemplo probantur, jure optimo ac merito Poëtas Baccho comites cum suis sibi Satyris adjungi, & eorum personas sustinere. Constat autem Satyros, nihil fere aliud quam vinum in scena commendasse, aut argumenta, quæ huc facerent, tractasse. Exemplo sit Euripidis Cyclops, in quo ab initio ad finem vini fit mentio. *Ex quo ergo tempore, inquit Poëta, apud Græcos Poëta Satyrorum effinxerunt mores, quos vinosos & bibentes introduxerunt, ex eo tempore ipse Musæ nihil præter vinum oluerunt.* Dixit autem non Satyris tantum, sed & Faunis, quia Ennius à Faunis Romanæ Poëseos initia deduxerat, & Satyri Romanis erant Fauni. *Heinsius. Ut male sanos.]* Ut, pro postquam exponendum est. Lepide enim Horatius, postquam Liber pater Poëtas Sa-

tyrorum Faunorumque numero adscripsit, ait etiam Musas ipsas benignius sese invitantes vinum oluisse. *Torrent. Ut male sanos.]* Quandoquidem Liber retulit in numerum Satyrorum & Faunorum vinosorum Poëtas parum sanos, id est, divino furore correptos, extra se positos.

5. *Vina fere.]* Ipsa Musæ, etiam mane sobria non fuerunt.

6. *Laudibus vini.]* Non adest hilaritas, cum deest vinum. Excitat etiam vini calor inveniendi vim, quæ torpet nonnunquam in jejuniis, movet phantasias, addit impetus, subministrat fiduciam, ut ex Plutarcho Erasmoque ratiocinatur. Vide & Pet. Nannii Miscell. l. 4. *Laudibus arguitur, & c.]* Homerus convincitur esse vinosus, eo quod crebro vinum laudet.

7. *Ennius ipse pater.]* Hunc tamquam alterum Homerum priori associat:

— *Qui primus amæno*

Detulit ex Helicone perenni fonde cor-
nam

Per gentes Italas.

Et Homeri quidem de vini laudibus testimonio satis clara sunt: vel cum Nepthenillam suam & Ambrosiæ nectarisque liquorem celebrans, nihil aliud quam vini vim significare visus est. *Torrent. Ennius ipse pater.]* Ipse Ennius, qui Faunos & vates conjungit, plane, ut apud Græcos Æschylus, nunquam nisi ebrius scripsit. Vides jam quam hæc cohereant. r. ò ipse enim plane vim peculiarem habet. Quod autem, quarunt quidam, quare Ennius dicatur pater; festivissima & vere Satyrica mimesis est. Ennius mirifice amabat vocem pater, ut se ea abstinere haud posset. *Heinsius. Pater nunquam nisi potus*
ad

*Profuit dicenda. Forum, Putealque Libonis
Mandabo siccis: adimam cantare severis.*

10 *Hoc simul edixit; non cessavere Poëta
Nocturno certare mero, putere diurno.*

*Quid? si quis vultu torvo ferus, & pede nudo,
Exiguæque togæ simulet textore Catonem:*

Virtu-

ad arma.] Ennius primus Poëta Latinus.

8. *Forum, &c.]* Res forenses & sedem Prætoris à Libone in foro collocatam. *Putealque Libonis.]* Quid *puteal*, quove loco Romæ fuerit, diximus l. 2. Sat. vi. Neque dubium quin veluti ex prætoris formula hæc verba proferantur. ita enim in albo prætoris: *Pacta servabo, iudicium dabo*, & similia: sed ingens dubitatio est, quis hîc prætoris personam gerat. nam de Cratino aut Baccho hoc fingere plane ridiculum est, neque Ennio multo magis convenit. quis enim edicentem eum inducat, qui jam ut testis auditus sit? Lego itaque versu sequenti *Hoc simul edixi*. atque ita scriptum repperi in antiquissimo exemplari Laurentiano. Et cur quæso hîc non edicat Horatius? qui mox subjungit, *quod si pallerem casu*. Torrent.

9. *Mandabis siccis.]* Committam sobriis. *Adimam cantare.]* Adimam cantus & carmina hominibus, qui studia colunt feria.

10. *Hoc simul edixit.]* Vertunt se in omnem faciem interpretes. Neque enim sane ad Bacchum, neque ad Cratinum, multo minus, ad Ennium, ut diximus, referri hoc potest. Legendum ergo, *edixi*. Ut ad Mæcenatem referantur hæc omnia:

*Laudibus arguitur vini vinosus Homerus.
Ennius ipse pater nunquam, nisi potus,
ad arma*

Profuit dicenda, &c.

Solebat Mæcenas summus Poëtarum fautor, istis suis clientibus, cum moneret in mensa, ut strenue rem gererent; Homeri, primi apud Græcos, Ennii apud Romanos, exempla propone-

re; quos cupidissimos vini fuisse constat: & edicti instar, lepide, ut in mensa ac vino, pronunciare, Judicia & forum sobriis & siccis evenire, Poëtam sine vino esse neminem. Ex eo tempore, inquit Poëta, nunquam sobrii fuerunt Poëta. Non tamen nego quin optime admitti possit, quod in MSS. Codd. reperisse se eruditi testantur, *edixi*. Ut Horatio hoc tribuatur: qui, cum de aliis, tum imprimis simiis suis & ineptis imitatoribus agit. & sequitur,

— *Quod si*

Pallezem casu, biberent exanguè cuminum. ut recte Torrentius notavit. *Heinsius.* *Hoc simul.]* Postquam Ennius hoc clare dixerat.

11. *Nocturno certare mero.]* Certatim potare totam noctem. *Putere diurno.]* Fœtere vino diurno.

12. *Si quis vultu.]* Si quis vestem, vultumque Catonis imitetur, nunquid ille statim virtutibus erit Cato? *Pede nudo.]* Cato in publicum saepe sine calceis prodibat.

13. *Exiguæque togæ simulet textore Catonem.]* De Catone Uticensi loquitur: qui non solum nudo pede in publicum prodiit, sed etiam provincias transivit. Quod vero dicit *textore*, id quoque novum quidem, sed non inelegans est. ut Epist. 1.

*Si curtatus inæquali tonsore capillos
Occurri.*

pro tonsura & textura, per hypallagensem nam *tescore* aut *tesquore* pro squallore mihi nullo modo placet. modicus enim fuit ille Cato, at minime sordidus. Turneb. lib. 17. cap. 22. *Torrent.* *Exiguæque togæ simulet textore Catonem.]* *Textoris* vox referenda erit non ad togam exiguam,

Virtutemne representet moresque Catonis?

15 *Rupit Iarbitam Timagenis æmula lingua,
Dum studet urbanus, tenditque disertus haberi.*

*Decipit exemplar vitiis imitabile. quod si
Pallerem casu, biberent exsangue cuminum.*

O imitatores servum pecus, ut mihi sæpè

20 *Bilem, sæpè jocum vestri movere tumultus!*

Libera per vacuum posui vestigia princeps:

quam, sed ad materiam rudem scilicet, crassamque & vili textura, filoque soloeci confectam. Nam Lucanus de ejudem Catonis toga loquens ait:

— *pretiosaque vestis*

Hirtam membra super Romani more Quiritis

Induxisse togam.

Hic *Quiris*. pro quolibet ex populo, id est, plebeia vulgarique toga confecto, angustâ, rudique textura confecta. *Ferrarius. Textore Catonem.* Cum textore exigua togæ.

15. *Rupit Iarbitam.* Mira hujus nominis varietas. nam & *Hiarbitam*, & *Barbitam*, & *Tarbitam* legi. adscriptum autem margini vetustissimi cod. *Barbita Maurus cum Timagenem Philosophum inter pocula declamantem vellet imitari nec posset, invidia ruptus est.* malo tamen *Iarbitam* legere. De *Timagine* vero, non Philosopho, sed Rhetore Alexandro, plura Suidas. quem vide. Potuit autem, qui Rhetor vel Sophista fuit, etiam historiam scribere. Quod vero *cæna* pro lingua in quibusdam exemplaribus legitur, hoc eo referri possit, quod inter pocula certamen illud in initium fuisse Scholiastes narrat. *Torrent. Rupit Hyarbitam.* *Hyarbitam* lingua Timagenis Rhetoris æmula rupit, id est, dirupit eum nimium clamando.

16. *Studet urbanus.* Et dum contendit.

17. *Decipit exemplar.* Qui in medio populi velut exemplar vitæ morumque positus est, ad quod se forment ceteri, videat ne vel in minimo decedat à re-

sto, populumque in errorem inducat: nam cum vitia magis allubescant, imitatuque sunt faciliora, fit, ut e vulgò, in viris principibus, pro virtutibus habeantur, ignarosque decipiant. *Cruq. Decipit exemplar vitiis imitabile.* Non imitationem tollit, sed vitiis inhærere vetat. *Torr. Imitabile, quod si.* Bonum exemplar, in quo aliqua insunt vitia, stultus imitatur in vitiis, virtutibus omissis. *Quod si pallerem.* Tres M. S. codices *pro si*, quod haud dubie magis Poëticum est. & alioqui quomodocumque legas, frigidum erit; nisi edictum quod ante dixi ab Horatio proferri fateamur: *Hoc simul edixi. — Torrent.*

18. *Pallerem casu, biberent exangue.* Si (inquit Horatius) præter solitum pallerem, mei imitatores biberent cuminum, quod eos redderet exangues, id est, pallidos.

19. *O imitatores, &c.* O potulentos Poëtas, vitiiorum potius quam virtutis Poëtica imitatores, ventri servientes tanquam bestia serviles. *Ut mihi sæpe.* Quam sæpe. *Sæpe Bilem, sæpe jocum.* Iracundiæ risum adjungit. solet enim indignatio in risum verti. *Torrent.*

20. *Bilem.* Iracundiam. *Tumultus.* *Tumultum* pro trepidatione accipio. ut enim assentatores in regibus suis trepidi observant quod vel laudent, vel imitentur; sic & ii, qui similes haberi student illis, quos etiam per vitia amulantur, vere servum pecus. *Torrent. Tumultus.* Vestra conturbationes.

21. *Libera per vacuum.* Ostendit deinceps quantum à servili illa imitatione

Non

ipse

*Non aliena meo pressi pede. qui sibi fidet
Dux, reget examen. Parios ego primus iambos
Ostendi Latio, numeros animosque secutus*

25 *Archilochi, non res & agentia verba Lycamben.*

Ac ne me foliis idè brevioribus ornes,

Quòd timui mutare modos & carminis artem:

Temperat Archilochi Musam pede mascula Sappho,

Temperat Alcæus: sed rebus & ordine dispar,

30 *Nec socrerum quærit, quem versibus oblinat atris,*

Nec sponsæ laqueum famoso carmine nectit.

Hunc ego non alio dictum prius ore, Latinis

Vulgavi fidicen. juvat immemorata ferentem

Inge-

ipse differat, qui aliis intenta primus apud Romanos aggredi ausus fuerit. hoc est enim *per vacuum vestigia ponere: ut in vacuum venire dixit lib. II. Sat. v. pro vacantem hereditatem ingredi; sive accipere. Torrent. Libera per vacuum.*] Ego nullius Poësin Latinam imitatus sum, sed vestigia in vacuo posui, id est, præcedentem non sum sequutus. *Princeps.*] Primus.

23. *Dux, reget examen.*] Non dubitabit se aliorum ducem profiteri, Metaph. duca ab apibus. *Parios.*] *Paros* Archilochi patria, quem in Epodis imitatus est. *Torr. Parios ego.*] Jambos inventos ab Archilochio, qui fuit ex *Paro* insula.

24. *Numeros animosque.*] Neque numeris neque spiritu Archilochio inferiore se judicat: materia etiam superiorem, quod maledicentiam fugiens non nisi licita scripserit. *Torrent. Numeros animosque sequutus.*] Sequutus metrum & spiritus Archilochi.

25. *Agentia.*] Verba ad laqueum agentia. vide *Epod. 6.*

26. *Foliis brevioribus ornes.*] Id est, parcius laudes; *laurus* enim & *hedera* Poëtarum præmia sunt, pro laudis magnitudine largius benigniusque donanda. *Torrent. Brevioribus.*] Videtur alludere ad coronam *tonfilem* seu *depxam*,

cujus erant breviora folia. vide *Od. 7. lib. I. Cruquius. Brevioribus ornes.*] Ne minore corona, (id est,) laude mecorones, ô *Mæcenas.*

28. *Temperat Archilochi.*] Metrum Archilochi (quod nos imitamur) versibus *Alcæi* & *Sapphûs* temperamus. *Archilochi Musam.*] Pro Archilochum ipsum: quem non ita imitari se ait, quin *Alcæum* & *Sapphonem* admisceat. *Masculæ Sappho.*] *Sappho* scribunt vetustissimi codices. *Turneb. lib. 10. cap. 2. & lib. 21. cap. 6. Torrent. Masculæ Sappho.*] *Sappho* fuit animo forti & virili.

29. *Sed rebus.*] Sed sententiis & dispositione dissimilis non quæret *Lycamben.* *Rebus & ordine dispar.*] Idem videri possit ante dixisse, sed meo judicio repetere voluit, ut etiam *Alcæum* suum, hoc est, *Alcæica* quæ scripsit, acerbitate illa *Archiloica* carere ostendat. *Torrentius.*

30. *Quem versibus.*] Quem versibus maledicis dedecoret.

31. *Sponsæ laqueum.*] *Neobulæ*, *Lycambes* filix, quæ se quoque post patrem suspendit.

32. *Hunc ego.*] Hunc Archilochum. *Non alio dictum prius ore.*] Non ab alio ore Latino.

33. *Vulgavi fidicen.*] Ego imitatus sum existens *fidicen*, id est, Poëta *lyricus.*

- Ingenuis oculisque legi, manibusque teneri,*
 35 *Scire velis, mea cur ingratus opuscula lector*
Laudet ametque domi, premat extra limen iniquus?
Non ego ventosæ plebis suffragia venor,
Impensis cænarum, & tritæ munere vestis:
Non ego nobilium scriptorum auditor & ultor;
 40 *Grammaticas ambire tribus & pulpita dignor.*
Hinc illæ lacrymæ. Spissis indigna theatris
Scripta pudet recitare & nugis addere pondus,
Si dixi: Rides, ait, & Jovis auribus ista
Servas. fidis enim manare Poëtica mella

Te

cus. *Juvat immemorata ferentem.*] Juvat me proferentem, dicta à nullo ex Latinis ante me.

34. *Ingenuis.*] Hominum ingenuorum oculis legi.

35. *Scire velis.*] Περὶ γὰρ τὴν λέξιν, cum non scribat carmen maledicum, cur in publico non laudetur, nec populi manibus teratur.

36. *Premat extra, &c.*] Cur foris vituperet.

37. *Non ego.*] Ut solent indocti Poëtæ. *Ventosæ plebis.*] Plebis mobilis & inconstantis. *Suffragia venor.*] Salsè, ut solet, saculi sui ambitum carpit; qui sine muneribus non magis publicam Poëtæ laudem apud plebem sperare possit, quam candidati magistratum. *Torr.*

39. *Auditor & ultor.*] *Astor* legit Canterus Novar. lect. lib. 4. cap. 12. & quidem ex cod. uno M. S. nostri omnes *ultor* habent. quod probo, vel ob solum Juvenalem,

Semper ego auditor tantum nunquamne reponam? *Torrent.*

Ultor.] Judex & castigator: vel qui ulciscor eos mea carmina vicissim recitando.

40. *Grammaticas ambire tribus.*] Notum Grammaticorum supercilium, qui se omnium scriptorum judices venditant: unde *Crisici* appellantur. eosque ob multitudinem, instar pop. Rom.

facete in tribus dividit. *Torrent.* *Grammaticas ambire tribus.*] Grammaticorum multitudinem prensare, ut libros meos suis discipulis discendos proponant. *Pulpita.*] *Pulpitum* proprie quidem suggestum significat, hoc est, locum editum; unde, ut in theatro comœdiæ, sic in doctorum hominum conventiculis auctororum scripta recitabantur. verum hîc pro auditorio accipere malim, partem scilicet pro toto. nec male Porphyrio *pulpita* pro magistris exponit, qui in sublimi præsidet ceteris. *Torrent.* *Pulpita.*] Unde recitentur à Grammaticis mea carmina.

41. *Hinc illæ lacrymæ.*] Ex hac causa indignatio apud Grammaticos exoritur. *Spissis indigna theatris.*] Ordo est, Si dixi, pudet me recitare scripta indigna spissis, id est, frequentibus theatris, & addere pondus nugis meis: rides Horati, ait aliquis invidus.

42. *Et nugis addere pondus.*] Et nugis venditare.

43. *Rides, ait.*] Simulatione uteris. *Jovis auribus ista.*] Auribus Augusti, Jovis nostri.

44. *Fidis enim.*] Confidis te solum edere dulcia carmina.

45. *Tibi pulcher.*] Tuo judicio bonus Poëta. Nam suum cuique pulchrum. *Ad hæc ego naribus uti Formido.*] Scribe, ad hæc ego; naribus uti Formido. Ut illa verba

- 45 *Te solum, tibi pulcer. Ad hæc ego naribus uti
Formido: &, luctantis acuto ne secer ungui,
Displicet iste locus, clamo & diludia posco.
Ludus enim genuit trepidum certamen & iram,
Ira truces inimicitias & funebre bellum.*

verba sint Horatii : qui se Criticum acumen subterfugere testatur. *Heinsius.* Ad hæc ego.] Ad ea, quæ mihi ab illo dicta sunt vereor subfannare, id est, vereor irridere quæ dixit.

46. *Luctantis.*] Non dissimile illud ex Epist. ad Florum lib. 11.

Cadimur, & totidem plagis consumimus hostem,

Lento Samnites ad lumina prima duello.

Ibi enim ab arena, hinc à lucta, ad eos qui invicem sua scripta recitant, aut inter se committuntur, ducta metaphora est. *Torrent. Luctantis.*] Mecum contententis.

47. *Displicet iste locus.*] Iste locus, (id est, theatrum) in quo carmina mea palam recitentur, mihi displicet. *Iste locus.*] Meliores libb. tres, *ille locus*, quod malle. locum autem intelligo, quo recitaturi conveniebant. *Torr. Clamo & diludia posco.*] Legendum *deludia*. Nam *deludere* est ludi finem facere. Nam & *diluisse gladiatores* dicuntur, ubi finem ludo & arti posuerunt, quod Græce

καταλυσεν dicitur. hinc *deludium* cessatio à ludo, vel *καταλυσος* ludi. Sic & desiderari res dicitur, quæ abiit, nec amplius exstat. *Diferbuisse* dicitur quod fervere desit. *Salmas. Diludia.*] Vetus glossema, quod constat esse Acronis, in vulgatis libris corruptum: *Diludia* dicuntur tempora quæ gladiatoribus conceduntur intra dies munerum quibus pugnant. Sed melius Porphyrio; *Diludia*, inquit, *intermissio seu dilatio ludorum*. Ad omnes enim ludos spectare arbitror, maxime tamen gymnicos, ut certantes respirarent. *Turneb. lib. 22. cap. 5. Canterus Nov. lect. lib. 6. cap. 4. Torr. Diludia posco, &c.*] Spatium emendandi carmina exposco. Metaph. ducta à ludorum dilatione gladiatoribus concessa.

48. *Ludus enim genuit trepidum.*] Ludus certamen, certamen iram, ira inimicitias, inimicitia bellum sæpe genuerunt. Climax est, seu gradatio.

49. *Funebre bellum, &c.*] Lugubre bellum,

EPISTOLA XX.

Ad librum suum.

Librum suum compellat in lucem prodire cupientem, à quo eum, propositis, quæ impendent, periculis, deterrere conatur. De suo genere, vita & moribus, necnon de corporis statura & ætate quædam refert, quæ ab eo narrari velit.

V

ERTUMNUM *Fanumque liber spectare videris:*
Scili-

1. *V*ertumnum *Fanumque.*] *Vertumnus* vel ab amne Tiberino averso: vel à vertendis commutandisque rebus ac mercibus; vel quod vertentis anni (unde *Vertumnus* scribi voluit) temporibus præsit; vel à vertendis hominum men-

tibus ac cogitationibus dictus; ut deum, teste Varrone, ex Hetruria Romanam profectum decuit, in vico Tusco ædem adeptus est: signumque ejus in ara Opis & Cereris stetit, regione fori Romani, ut P. Victor. nos docuit. Qui locus

Scilicet ut prostes Sossiorum pumice mundus.
Odisti claveis & grata sigilla pudico:
Paucus ostendi gemis, & communia laudas,
 5 *Non ita nutritus. fuge, quò discedere gestis.*
Non erit emisso reditus tibi. Quid miser egi?
Quid volui? dices, ubi quis te læserit: & scis
In breve te cogi, cùm plenus languet amator.
Quòd si non odio peccantis desipit augur:

Carus

locus sicut & Janus, cum valde celebris esset; non mirum si, quod hic significat Flaccus, bibliopolæ illic tabernas suas habuere. *Torrentius. Vertumnus, &c.* Vertumnus & Janus dii sunt, qui præstant rebus vendentium & ementium, ante quorum templa vel statuas, erant loca in quibus cum cæteris rebus libri etiam venales erant, librariorum columnis affixi. *Spektare.* Vel videtur, ut Cruquius censet, alludere ad auguralia: librumque suum spectare hos reum commutandarum Deos, Vertumnum Janumque, ut ipsis quasi propitiis feliciter exiret in lucem, cui Horatius, tanquam jus omne auspicioꝝ habens, obnunciando pericula, studet apud se retinere. *Spektare.* Spektare, hoc est, fixis crebro oculis intueri, ut solemus ea quæ extollimus & admiramur, sic liber iste locum, ubi publicaretur. *Torrent.*

2. *Ut prostes, &c.* Ut palam te venalem offeras librariorum pumice expoliturum. *Sossiorum pumice.* Sossa gens plebeja Romæ non ignota, cognomen Senecio, hos vero Sossios fratres librarios ea ætate celeberrimos fuisse, monstrat etiam locus Epistolæ ad Pisones:

Hic meret ara liber Sossis. Torr.

Pumice. Pumex lapis cavernosus, quo quæ maculosa rudiaque sunt, raduntur, lævigantur, complananturque. *Cruquius.*

3. *Odisti claveis.* Non vis domi contineri & sub sigillo esse, quod pudicis gratum esse consuevit. *Claveis & grata sigilla pudico.* Alludit ad diligentem

virginum ac prætextatorum custodiam, obliuatis cubiculorum foribus, ne egrederentur. *Torrent.*

4. *Gemis.* Lamentaris.

5. *Non ita nutritus.* Non in eum finem à me conscriptus, ut egredi periculose, quam tuto malis apud me manere. *Quò discedere.* Descendere habent M. S. omnes; atque ita loquebantur Romani in forum ituri. *Torrent.*

6. *Non erit emisso reditus tibi.* Postquam fueris emissus.

8. *In breve te cogi.* Voluminum quibus utebantur veteres formam cogitemus; sciendumque quod nisi explicarentur atque evolverentur, legi non poterant. Ait ergo Horatius doliturum librum, ubi lædi se ac reprehendi senserit, qui etiam ab amatore, si quem inveniit, deferatur, & in angustum cogatur, mox ubi fruitionis eum satietas ceperit. Occulta igitur à re Venerea ad evolutionem libri translatio est, ac perpetua quædam allegoria. Ab ea vero quam dixi evolvendi ac complicandi ratione dictum *breviarium*. Videnda etiam quæ in Hermathena notat de ratione complicandorum voluminum. Joan. Goropius Becanus. *Torrent.* *In breve te cogi.* Complicari, &c. in manibus involvi. *Quum plenus, &c.* Quum lector tui videndi antea cupidus, sit languidus & legendo defessus.

9. *Quòd si, &c.* Si ego (qui tibi peccanti ut augur, futura prænuncio) non desipio odio tui mihi bene monenti non parentis, &c.

10. Donec.

- 10 *Carus eris Romæ, donec te deserat ætas.
Contrectatus ubi manibus sordescere vulgi
Cæperis: aut tineas pascas taciturnus inerteis,
Aut fugies Uticam, aut vincetus mitteris Ilerdam:
Ridebit monitor non exauditus: ut ille,*
- 15 *Qui malè parentem in rupes protrusit asellum
Iratu. QUIS enim invitum servare labore?*
*Hoc quoque te manet, ut pueros elementa docentem
Occupet extremis in vicis balba senectus.
Cùm tibi Sol tepidus plureis admoverit aureis:*
- 20 *Me libertino natum patre, & in tenui re*

Majo-

10. *Donec te deserat.*] Tantisper dum novus eris. *Ætas.*] Juventa.

12. *Tineas pascas.*] Tineas pascere dicuntur, quæ neglecta situ, pereunt. *Erasimus.* *Tineas pascas.*] Tineas quæ te corrodent. *Taciturnus.*] Quia non legèris.

13. *Aut fugies uticam.*] Aut tineas tacendo pascas, aut si tam vili esca contentus esse nolis, vel fugam in Africam ultro arripies, vel vincetus etiam ut fugitivi solent in Hispaniam mitteris. Nobilia enim oppida, *Urica* Catonis morte, *Ilerda* Cæsaris adversus Pompejanos victoria. *Vinctus* autem legitur in omnibus nostris exemplaribus uno demto, qui *vinctus* habet: alii *unctus* edunt. Neque hîc occultum aliquid subest, sed fuga illa sive spontanea sive coacta, eo spectabat, ut Romæ jam evilescentis, in provincia, novitate Lectorem alliceret. quemadmodum enim lenones meretriculas, sic & bibliopola libellos quaestus gratia aliò atque aliò mittunt. *Torrent.* *Fugies Uticam, aut.*] Exulabis. Est *Urica* urbs in Africa. *Unctus mitteris.*] Fient ex te literarum integumenta. Solebant veteres alia charta suas epistolas operire. *Ilerdam.*] Hispaniæ civitatem.

14. *Monitor, &c.*] Ego qui te præmonui ridebo.

15. *Malè parentem.*] Sibi non ob-

temperantem. *In rupes protrusit asellum.*] Præcipitem dedit, deturbavit. *In rupes protrudere,* non caret adagii forma, quod in eos quadrare potest, qui malo genio nati, nec per se sapiunt, nec bene monenti credere volunt. *Cruquius.*

17. *Hoc quoque, &c.*] Hoc tibi eventurum est. *Pueros elementa docentem.*] Hoc Poëtae nostro, uti & Poëtarum principi Virgilio, sua jam ætate contingisse testatur *Juven. Sat. VII.*

— *Totidem olfecisse lucernas,
Quod stabant pueri cum totius decolor
esset*

*Flaccus, & hæret nigro fuligo Ma-
roni.* *Torrent.*

Elementa.] Literas.

18. *Extremis in vicis.*] Extremos credo *vicos* dicit, loca ubi plures vici in trivia aut quadrvia desinunt: ibi enim Grammaticorum scholæ, quò plures confluerent. *Torrent.*

19. *Quum tibi.*] Hora diei tertia aut quarta, quo tempore ludimagistri dictata pueris præbere consueverunt. *Sol tepidus plureis admoverit aureis.*] Quum invalescente jam die, non pueri modò, sed & alii ad te audiendum confluerint, nam pueros etiam ad lucernas discere solitos *Juvenalis* ostendit. *Torrent.* *Aures.*] Auditores.

20. *In tenui re.*] In parva hæreditate, vel angusta re familiari.

21. Majo-

Majores pennas nido extendisse loquëris:
 Ut quantum generi demas, virtutibus addas.
 Me primis urbis belli placuisse domique,
 Corporis exigui, præcanum, Solibus aptum,
 25 Irasci celerem, tamen ut placabilis essem.
 Fortè meum si quis te percunctabitur ævum:
 Me quater undenos sciat implevisse Decembreis,
 Collegam Lepidum quo duxit Lollius anno.

Majores pennas } Humilitatem Q. HO.
 generis mei }

21. Majores pennas.] Humilitatem generis mei illustasse. Allegoria ducta ab avium pullis.

22. Generi demas.] Natalibus.

23. Primis urbis belli, &c.] Romæ primatibus, Augusto, Mæcenati, Pollioni, &c.

24. Præcanum.] Canum ante tempus. Solibus aptum.] Libenter apricari solitum se ostendit Horatius, ut senes plerique omnes apricationibus, quas Græci ἡλιονγκίους vocant, gaudent. unde Persius Sat. IIIII.

At si usquam cesses, & figas in cute solem.

eumque ad usum solarium ferè & heliocaminum in ædibus habebant veteres. Tor. Solibus aptum.] Sole gaudentem.

25. Irasci celerem.] Iracundum, ita tamen ut sim facile placandus. Irasci celerem.] Ut sunt fere cholericici, ἐξύχλοι inde dicti. accedat præsis: genus enim irritabile vatium. sed & hoc in eis optimum, quod placabiles sunt ac facile sedantur. ut bene ex Homero, Euripide, Aristotele, Cicerone Lambinus. talis ergo Horatius. At vero Lucilius apud Nonium, quamquam corruptus, viris bonis aliter evenire ait: his versibus ut ex Oberti Gifanii sententia restitui forte poterunt:

Id bonis porro ceu proprium est viris
 Si irati seu cui propitii sint, ii ne
 Dimittis una eadem maneat in sententia:

Non cum benignitate sollicitarier
 Proposito.

Verum ille de constantibus loquitur; noster verò iracundiæ vitium in se agnoscit, non ideo futurus levis, nisi nimia quadam inconstantia sine maturo animi consilio hac & illuc eum verti ac commoveri contigerit. Torrent.

26. Ævum.] Ætatem meam.

27. Decembreis.] Annos quatuor & quadraginta.

28. Collegam Lepidum.] Natalem Horatii incidisse anno Urbis DCCXXVIIII. Cotta & Torquato Cossi jam ante cognovimus: lib. III. Od. XXI. unde ad annum Urbis DCCXXXII. quo Cossi fuerit Q. Æmilius Lepidus & M. Lollius, anni sunt XIIII. Atque ita Fasti Capitolini. Recte igitur ingeniosus Poëta, utens verbo duxit, Lollio primas tribuit: quamquam ob nobilitatem, ut arbitror, Lepidi nomen anteponatur, ut in Fastis, sic in hac pontis Fabricii inscriptione: L. FABRICIVS. C. F. CVR. VIAR. FACIENDVM. COERAVIT. Q. LEPIDVS. M. F. M. LOLLIVS M. F. COS. EX. S. C. PROBAVERVNT. Torrent. Duxit.] Quia ex Dione colligimus, ipsum Lollium ducem & auctorem fuisse consulatus ipsi Lepido, cum Lucio Silvano contendenti. Crug. Anno, &c.] Eo anno quo Lollius Consul fortitus est Lepidum collegam suum in Consulatu.

Q. HORATII FLACCI
EPISTOLARUM
LIBER SECUNDUS.

EPISTOLA PRIMA

Ad AUGUSTUM.

Queritur de pravo Romanorum suæ ætatis iudicio, Poëmata è vetustate æstimantium, & nova, non ob aliud quàm quòd nova essent, fastidientium: quum tamen multa sint in veteribus Poëtis reprehensione digna. Poëticæ studium non multis antè sæculis Romæ coli cœptum esse dicit, & fatetur quidem non minus indoctos quàm doctos Poëmata scribere: sed aliqua commoda hunc illorum errorem consequi, atque adeo, qualemcunque sint, illo suo Poëticæ studio ipsi Reipubl. utiles esse ostendit. Poësin initio rudem, non nisi serò ex Græcorum lectione expoliri cœpisse ait, quum Græcia capta cæteras etiam artes agresti Latio intulit. Vulgi de Comœdia, tanquam opere minimè laborioso, iudicium reprehendit: & quæ à scribendis fabulis multos deterreat exponit. Postremò de Poëtis illis agit, qui non spectatoribus scribunt, sed lectoribus: & Augustum ad calcar illis addendum hortatur, ejus de Virgilio & Vario iudicium laudans.

CUM tot sustineas & tanta negotia solus:
Res Italas armis tuteris, moribus ornes,

PULCERRIMAE

Legibus

PULCERRIMAE hujus Epistolæ argumentum ipsa Horatii vita, quæ Suetonii titulo circumfertur, ostendit. Quum igitur editis sermonum libris nullam in eis sui memoriam habitam Augustus per Epistolam conquisitus esset, hanc, ut inquit ille, eclogam Poëtæ expressit, in qua summo artificio optimum maximum principem collaudans, ac de Poësi multa differens, ejus erga Poëtæ studium & benevolentiam accendit. Torren-
tius.

1. Cum tot sustineas.] Exorditur à deprecatione brevitatis epistolæ, caprans Augusti benevolentiam à negotiorum magnitudine, quæ non patitur eum prolixis scriptis legendis operam

dare. Cruquius. Solus.] Per partes enim, hoc est, per diversas factiones, eo jam ventum erat, ut necesse esset Reipubl. per unum consuli. Oppresso igitur Lepido & victo apud Actium Antonio, constituto Augusti Cæsaris principatu, hæc scripsit Horatius. Torrent. Solus.] Optimus princeps (cujus subsequitur elegans descriptio) solus sustinet negotia, sed non solus consultat.

2. Res Italas armis.] Ea enumerat, quibus boni principis officium continetur, armis tueri imperium, Reipubl. legibus, ac domi militiæque bonos mores colere. quæ omnia sic præstitit Augustus, ut neminem novi status pœniteret. Torrent. Res Italas armis tuteris.]

zz

Impe-

*Legibus emendes: in publica commoda peccem,
Si longo sermone morer tua tempora Cæsar.*

5 *Romulus, & Liber pater, & cum Castore Pollux,
Post ingentia facta, Deorum in templa recepti,
Dum terras hominumque colunt genus, aspera bella
Componunt, agros assignant, oppida condunt;
Ploravere suis non respondere favorem*

10 *Speratum meritis. diram qui contudit hydram,
Notaque fatali portenta labore subegit,
Comperit invidiam supremo sine domari.*

URIT enim fulgore suo, qui prægravat arteis

Infra

Imperium & dignitatem Romanam. *Moribus ornas.*] Recta disciplina, quæ bonos mores inducit.

3. *Legibus emendes.*] Metu pœnæ, quæ ex legibus infertur. *In publica commoda peccem.*] In reipubl. utilitatem delinquam.

4. *Morer.*] Si tardem.

5. *Romulus & Liber pater.*] Hi omnes quibus artibus in cælum vesti sint, lib. III. Od. III. vidimus: ubi eandem Augusto cædem pollicetur; eo nomine, ut hic ait, ceteris præferendo, quod videns viventque divinis honoribus affectus sit; illi post fata. *Torrent. Liber pater.*] Bacchus, qui animum curis liberat.

6. *Post ingentia facta, &c.*] Post res fortissime gestas, (id est, post finem vitæ) in cælos recepti.

7. *Dum terras, &c.*] Typus hic est optimi principis erga subditos. *Cruquius. Dum terras colunt.*] Dum vivunt.

8. *Componunt.*] Dum bella finiunt. *Agros assignant.*] Dum suum cuique assignant.

9. *Ploravere suis.*] Quæsi sunt. *Non respondere.*] Favorem non esse meritis suis parem.

10. *Qui contudit.*] Hercules. *Contudit Hydram.*] *Ἰδὲ γὰρ τὴν υἱὴν, Hydram* sic autem proverbio dicimur: sed Poëtis

liberum sit eam contudere, quamquam hoc verbo generaliter pro opprimere usi sunt. Hujus itaque fabulæ interpretationem videte apud Palaphatum De non credendis fabulosis narrationibus. *Torrent.*

II. *Fatali.*] Ita de eo etiam Virg. lib. VIII.

— *Ut duvos mille labores*

Rege sub Eurystheo satis Junonis inique

Pertulerit.

Junonis fata vocans, quæ ejus opera ferius nascenti Herculi, quam Eurystheo evenerant, ut in fabulis legimus. *Torrentius.*

12. *Comperit.*] Cognovit. *Supremo fine.*] Ipsa morte.

13. *Urit enim.*] Urunt oculos omnia splendida *ἄγ' οὐκ ἔστιν ἄρ' ἔτι*, non sine dolore: dein hebetant & caligare faciunt: ita metaphoricis, qui virtutes rebus gestis reddunt graves aliis & inimitabiles, nominis sui splendore & gloria urunt invidos. *Cruquius. Urit enim, &c.*] Ille homines sua virtute accendit ad invidiam, qui artifices se inferiores sua excellentia quodammodo opprimit. *Fulgore.*] Splendore duo optimi codices. *Torr. Quæ prægravat artes Infra se positas.*] Sensus est talis, Qui in summa aliqua & digniori arte versantur, qualis ars est, in qua Cæsar versatur, quales sunt quas

Infra se positas: extinctus amabitur idem.

- 15 *Præsenti tibi maturos largimur honores,
Jurandasque tuum per nomen ponimus aras;
Nil oriturum aliàs, nil ortum tale fatentes.
Sed tuus hic populus sapiens & justus in uno,
Te nostris ducibus, te Grajis anteferendo,*

Cetera

quas supra commemoravit; bella componere, agros assignare, oppida condere, regnare, bene de humano genere mereri; plerumque dignitate sua ac fulgore, eos, qui versantur in minoribus, ut catericives, prægravant; ideoque & urunt. Quamdiu vivunt scilicet. At te superstitem Pop. Romanus nihilo secius colit. Hæc est interpretatio. Jam quod Lambinus interpretatur, prægravat, onerare atque opprimere, non est nauci. Prægravare est præponderare & antecedere. quemadmodum in lancibus, quæ graviora sunt. Ut cum Seneca deteriorem partem civitatis prægravare dixit. *Hinsf. Prægravat artes Infra se positas.* Artes, pro artibus præditos dixit: qui ab excellentiore aliquo prægravantur, ut cum eò loci quò ille ascenderit pervenire se posse desperant: unde invidia, aduersus quam vix ullum nisi post fata remedium. mortuis enim, quos ob eam quoque causam beatos appellari arbitror, cum amplius obstruere nostris luminibus nequeunt, non invidemus. Qua de re aliquid lib. II. Od. ultima:

Invidiæque major

Terras relinquam. Torrent.

14. *Extinctus, &c.*] Mortuus idem amabitur.

15. *Præsenti tibi.*] Tibi vero viventi. *Maturos.*] Tam uberes ac perfectos florenti adhuc ætate eum virtutum suarum fructus referre ait, quàm si jam vitæ spatium peregisset. *Torrent. Maturos largimur honores.*] Tempestivos Deorum honores, ante tuam mortem.

16. *Jurandasque.*] Aram ponere, & per ejus, cui posita sit, nomen jurare, deorum immortalium honor est. Lo-

cum autem illustrat Suetonius Cæsare cap. LXXXV. ubi de ara, & super eam columna ei post eadem posita, loquens; *Apud eam, inquit, longo tempore sacrificare, vota suscipere, controversas quasdam interposito per Cæsarem iurando distrahere, perseveravit.* loquitur autem de plebe Romana. Quod igitur post mortem Cæsari, id primo mortalium apud Romanos Augusto adhuc viventi contigit: ut de aris templisque, maxime per provincias ei positis, plura diximus supra libro IIII. Carminum Od. v. *Torrentius. Jurandasque, &c.*] Ponimus aras, ad quas per nomen tuum juraturi sumus.

17. *Nil oriturum.*] Idem aliis verbis lib. IIII. Od. II.

Quo nihil majus meliusve terris

Fata donaverè bonique divi;

*Nec dabunt, quamvis redeant in aurum
Sæcula prisum.*

Torrent. Nil oriturum.] Nullum talem, qualis es tu.

18. *Sed tuus hic populus.*] Illatio artis & ingenii plena. Collaudato enim populi de præferendo omnibus omnium aratum ducibus Cæsare iudicio, necessariò quodammodo sequitur in iudicanda Poësi graviter eum aberrare, quam solis annis non virtute æstimer. Et quanto quidem magis Augustum laudat, ut eo justior sit populi sententia; tanto gravius populum premit, quod non eodem de Poëti iudicio utatur. *Torr. Justus in uno.*] Justus est in hac una re æstimator.

19. *Te Grajis anteferendo.*] Te Græcis præponendo.

20 *Cetera nequaquam simili ratione modoque*

*Æstimat; & , nisi quæ terris semota, suisque
Temporibus defuncta videt, fastidit & odit.*

Sic fautor veterum, ut tabulas peccare vetanteis,

Quas bis quinque viri sanxerunt, fœdera regum

25 *Vel Gabiis vel cum rigidis æquata Sabinis,*

Pontificum libros, annosa volumina vatium,

Dicitur Albano Musas in monte locutas.

Si, quia Græcorum sunt antiquissima quæque

Scripta,

20. *Cetera nequaquam, &c.]* De cæteris rebus non recte iudicat: nam veteres Poëtæ ob solam vetustatem novis anteposit.

21. *Nisi quæ terris semota.]* Nisi à terris abstracta, id est, Poëtæ mortuos. *Suisque Temporibus defuncta.]* Quæ præterierunt.

22. *Fastidit.]* Aspernatur.

23. *Sic fautor veterum.]* Ita favens veterum scriptis, ut dicitur Albano, &c. *Tabulas peccare vetanteis.]* Cum autem finis legum sit, ut unius corporis cives æquali jure inter se vivant, constituta in eos qui societatem hanc violentæ poenæ, quam sanctionem appellamus, & cuiusque legis pars vel præcipua est, jure addit Horatius, *peccare vetanteis.* *Torrent. Tabulas peccare, &c.]* Leges 12. tabularum.

24. *Quas bis.]* Quas decemviri confirmarunt. *Sanxerunt.]* Partim ex Solonis & Atheniensium legibus, partim ex moribus Spartanis institutisque. *Cruquius. Fœdera regum, &c.]* Fœdera regum Romanorum cum Gabiis aut severis Sabinis facta, & ex æquo composita.

25. *Rigidis.]* Quod vero rigidos vocat Sabinos, id ad præcæ gentis severitatem referendum est: quo nomine etiam Sabinæ præcipue laudabantur. *Turneb. lib. 30. cap. 29. Torrent.*

26. *Pontificum libros.]* Quales qui præcationes, qui que sacrificandi artem, aut augurales ritus, & similia contine-

bant: potest etiam de annalibus intelligi. *Torrent. Pontificum libros.]* Jus pontificale de sacrificiis. *Annosa volumina vatium.]* Bene *annosa.* Nulli enim rei æque ac vaticiniis nomen & celebritatem vetustas arrogat: eisque præcipue Romani tenebantur, ob divinitatem nempe, & quandam calitum societatem nobilissimam. *Plinius lib. 11. cap. xxxiii.* Ergo omnes libros quos & *vaticinos*, & *fatales*, & *fatidicos* dicebant, hinc intelligi posse arbitror. *Torrent. Annosa volumina vatium.]* Antiqua vatium prædicta.

27. *Albano Musas in monte loquutas.]* Facete admodum, sub vulgi persona loquens, Musas è Parnasso & Cithærone aliisque Græciæ collibus in Albanum montem magnæ apud Latinos venerationis transtulit: perinde ac si pro Latinis suas ibi sedes collocasset. *Vide & Turneb. lib. 26. cap. 24. Torrentius. Musas in monte.]* A Musarum ore fluxisse.

28. *Si quia Græcorum.]* Græcorum habent duo exemplaria. Sententia autem horum versuum obscura est; quæ meo iudicio sic poterit explicari: Si, quia inter Græcorum scripta antiquissima quæque etiam sunt optima, eadem omnino ratione Romani scriptores censendi veniunt; non est cur tantopere gloriemur, ac de rebus nostris magnifice sentiamus: perinde ac si vel intra oleam vel extra nucem nihil duri esse manifesto mendacio contendamus, no-

stra

- Scripta, vel optima; Romani pensantur eadem*
 30 *Scriptores trutina, non est quod multa loquamur.*
Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.
Venimus ad summum fortunæ. pingimus, atque
Pfallimus, & lætamur Achivis doctius unctis.
Si meliora dies, ut vina, Poëmata reddit:

Scire

stra Græcis præferimus: & tamen præferimus; ergo nobis ipsis adversamur. nam eodem modo quo Græci Græcos sola antiquitate excellunt; sic in universum Græci omnes longo intervallo Romanos antecedunt. Duo itaque verus illi,

Venimus ad summum fortunæ, --
 per *μύρον* [accipiendi sunt, ut quorum sententia Romanis semper in ore sit. De quo sic M. Tullius lib. I. Tuscul. Quæst. *Sed meum iudicium semper fuit, omnia nostros aut invenisse per se sapientius quam Græcos, aut accepta ab illis fecisse meliora, quæ quidem digna statuisent in quibus elaborarent.* Intervals autem temporum, quibus Græci ac Romani scriptores florere, declarat Gellius lib. XVII. cap. ultimo. Breviter igitur, aut desinamus, inquit Horatius, nostra Græcis tanto jam tempore prioribus antepone; aut fateamur colligi, ideo quia apud Græcos sic contigit, apud nos quoque novos à veteribus superari. *Torrent. Si, quia Græcorum sunt.*] Ordo est, Si quia scripta Græcorum sunt antiquissima, sunt etiam optima, idcirco Romani scriptores, quo antiquiores erunt, eo meliores habebuntur: certe nihil restat nisi ut denegemus ea quæ sunt naturalia, scilicet quod olea non habet intra se lapillum, neque nux extra se corticem.

30. *Non est quod multa.*] *Tò quod*, procur. Sensus est, frustra cum id genus hominibus contendimus; nam dicere nihil esse doctum nec laude dignum, nisi quod est antiquum: hoc perinde est ac si cum ratione insanias: quis enim sanæ mentis, nucis corticem neget esse du-

ram? *Cruquius.* *Non est quod multa loquamur.*] Cur multa loquamur.

31. *Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.*] Horatius volens significare summam rei absurditatem; sic concludit: si hoc (de quo dixit) verum atque æquum est; etiam illud verum est, neque nucleum oleæ, neque nucis ligneum putamen esse durum. quod quia palam absurdum est; sequitur etiam illud esse absurdum, de quo ibi est sermo. *Cruquius.*

32. *Venimus ad summum.*] Nos Romani venimus ad summum fortunæ, id est, perfecti sumus Poëtæ. *Pingimus atque Pfallimus & lætamur.*] Quatuor artes prima ætate discabant Græcorum pueri, ut in Laconum Rep. Xenophon & lib. VI. de Repub. ait Aristoteles, *Grammaticam*, quamque (quod nudi corpora exercebant) *Gymnasticam* vocabant, & *musicam*, & *picturam*. quarum *musicam* & *palæstram* Plato ubique in cælum fert, ut lib. I. Od. 2. diximus. Terentius vero Eunucho cum ait,

— *Fac periculum in litteris,*

Fac in Palæstra, in musicis, quæ liberum

Scire æquum est adolescentem, solertem dabo.

Picturam omisit, ut minus frequentem, & Romani sua ætate ferme ignotam. At Horatius litteras non addit, quia de scriptoribus controversia est. *Torrent.*

33. *Pfallimus.*] *Cithara canimus. Doctius unctis.*] Doctius Græcis palæstritis, qui ungi solebant.

34. *Si meliora dies.*] Hæc alia ratio est, dicentium idem Poëtarum scriptis

- 35 *Scire velim, pretium chartis quotus arroget annus.
Scriptor abhinc annos centum qui decidit, inter
Perfectos veteresque referri debet? an inter
Vileis atque novos? excludat iurgia finis.
Est vetus atque probus, centum qui perficit annos.*
- 40 *Quid, qui deperit minor uno mense vel anno,
Inter quos referendus erit? veteresne Poetas?
An quos & præsens & postera respuet ætas?
Iste quidem veteres inter ponetur honestè,
Qui vel mense brevi, vel toto est junior anno.*
- 45 *Utor permissio, caudæque pilos ut equinæ
Paullatim vello, & demo unum: demo etiam unum,*

Dura

quod & vinis evenire, ut ætate meliora fiant; quam jocosè eludere maluit Horatius, quam serio refellere. Et verum quidem est, nec vina nec carmina quæ mala sint ætatem ferre: verum etiam est ut sæpe vina ita & ingenia, quæ dura & acerba nascuntur, (quod Atium Poëtam dixisse ferunt) post fieri mitia & jucunda: sed ingeniorum fœtus, hoc est, scripta ipsa, tempore emendatiora reddi ut vina solent, plane falsissimum est. Relinquitur igitur non rei varietate, sed sola invidia, quod multi sæpe conquesti sunt, recentiorum gloriam obscurari. *Torrent. Si meliora dies.*] Ironica concessio: quia ad iudicium poëmatis, ais, temporis unius habendam rationem, velim id tempus definiri, ut certi quid ea de re cognoscamus, ne perpetuo sit litigandum. *Cruquius, Dies, ut vina.*] Temporis processus.

35. *Pretium chartis.*] Sic optimi duo codd. alii *chartis pretium.* Recte autem, si scripta vinis comparanda sunt, rogat Horatius, quo tandem anno vultatis gratiam obtinere possint. nam & vinis pro cuiusque genere sua ætas est: ut Falerni media ætas, si Plinio credimus, à quintodecimo anno incipit, *Torrent. Pretium chartis, &c.*] Quot

anni auctoritatem acquirant carminibus.

36. *Qui decidit, inter.*] Qui mortuus est.

38. *Viles atque novos.*] Inter contemptos. *Excludat iurgia finis.*] Responso est, *Pone finem annorum, & nulla erit contentio.*

39. *Est vetus atque probus.*] Est vetus atque laudabilis Poëta (tu dicis) qui, &c. *Centum qui perficit annos.*] Emendatissimi quique codices *centum quia perficit annos.* Placet. Sic enim *Juven.*

--- Et soli cedit Homero

Propter mille annos.

Torrent.

40. *Qui deperit.*] Qui defunctus est minor, id est junior uno mense.

42. *An quos.*] An inter novos, &c. *Respuet.*] Malim *Respuat*, ut in tribus optimis libris; sunt qui *respuat* legant. *Torrent.*

43. *Ista quidem.*] Responso ad secundam quæstionem.

45. *Utor permissio.*] Utor eo (inquit Horatius) quod mihi permittis. *Caudæ pilos.*] Caudæ pilos equinæ paulatim vellit, qui quod viribus atque impetu fieri nequit, id tempore atque assiduitate conficit. *Erasmus. Caudæque pilos.*

Notus

*Dum cadat elusus ratione ruentis acervi,
Qui redit ad fastos, & virtutem æstimat annis,
Miraturque nihil, nisi quod Libitina sacravit.*

50 *Ennius & sapiens, & fortis, & alter Homerus,
Ut critici dicunt, leviter curare videtur,
Quò promissa cadant, & somnia Pythagorea.
Nævius in manibus non est, & mentibus hæret*

Pæne

Notus apologus, quo suos Sertorius milites admonuit, perseverantiam inconsulta vi esse efficaciorē. *Torrentius.*

47. *Elusus ratione.*] Deceptus acervalli argumentatione, id est, Sorite. *Ratione ruentis acervi.*] Cum *acervum* dicit, quem Græci *συνωγὴ* vocant, manifestè alludit ad argumentationis aut syllogismi genus, quod *συνεπίρτης* dicitur à dialecticis: cum aliquid minutatim & gradatim additur aut demitur. Turneb. libro 30. cap. 7.

48. *Redit ad fastos.*] In pro ad habent plures & meliores codd. nec male. Sensus enim est, antiquarium hunc, quomodocumque eum premas & rationibus convincas, in fastos recidere, & virtutem annis æstimare, non quomodo, sed quando quid scriptum sit curantem. *Torrent.* *Ad fastos.*] Ad libros annales, in quibus Consulum nomina perscribentur, quorum appellatione anni notabantur. *Virtutem, &c.*] Virtutem carminis.

49. *Miraturque nihil nisi.*] Nihil laudat nisi quod mortuum est, id est, mortuos Poëtas, de Libitina. Vide Od. 30. lib. 3. *Libitina.*] Repetenda quæ notavi lib. II. Sat. VI.

Autumnusque gravis Libitinæ questus acerbe *Torrent.*

50. *Ennius.*] Enumerat veteres Poëtas: quorum Romæ familiam duxit *Ennius*; qui Latinorum *Homerus* semper habitus fuerit: priori Africano, cujus res gestas scripsit, & bellorum etiam comes fuit, adeo carus, ut statuat ejus sepulcro suo imponi jussisset, clarum-

que illud nomen ex devicta Africa patrum, in supremo cinere cum Poëta titulo legi. Præfens igitur Horatii versus ita intelligendus est, ut ex Ennio quodammodo persona loqui videatur, qui tot nomina sibi ipse sumserit. *Torr.* *Alter Homerus.*] Ennius animam Homeri in se immigrasse dicebat.

51. *Critici dicunt.*] Grammatici, scriptorum censors.

52. *Quò promissa.*] An promissis digna præstet, qui primum se Musarum scopulos superasse ait. *Quò promissa cadant.*] Ita negligenter scripsit, ut videatur parvi facere, quid de se promiserit vel somniarit. *Somnia Pythagorea.*] Ex Pythagoræ *μῆσις ἐμψυχώσας*, seu animarum translatione petita: quæ per amare ridentur à Persio his versibus Sat. VI.

Cor jubet hoc Ennū postquam desertiis esse

Mæonides Quintus pavone ex Pythagoreo.

Plus itaque promittit quam præstat, *Ennius ingenio maximus, arte rudis.*

Torrentius.

53. *Nævius in manibus.*] Ideo manibus teri negat, quod obfrequentes ejus in scena fabulas (nam plurimas & quidem populo gratissimas scripsisse dicitur) spectatores eum recenti pæne memoria tenerent. Placet veteris libri glossarium, *In manibus non est, quia non reperitur.* ut, quamquam ea ætate vix extarent Nævii opera, non aliter tamen hæreret in omnium mentibus, quam si recens periiisset. *Torrent.* *Nævius in manibus non est.*] Nævius Poëta Campanus,

- Pænè recens. adeò sanctum est vetus omne pœma.*
- 55 *Ambigitur quoties uter utro sit prior: aufert Pacuvius docti famam senis, Accius alti. Dicitur Afrani togâ convenisse Menandro, Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi, Vincere Cæcilius gravitate, Terentius arte.*
- 60 *Hos ediscit, & hos arcto stipata theatro Spectat Roma potens: habet hos numeratque Pœtas, Ad nostrum tempus, Livii scriptoris ab ævo.*

Inter-

Ennio senior, non manibus teritur.

54. *Pænè recens, &c.*] Quasi recens sit.

55. *Uter utro sit prior.*] Uter utri præferet.

56. *Pacuvius docti famam, &c.*] Ut Afranium Menandro, Plautus Epicharmo comparat: sic videtur dicere Pacuvium Euripidi similem, qui scenicus Philosophus dicebatur: Accium Sophocli, cuius cothurni sublimitas ab omnibus celebrata est. Est igitur doctus senex fortasse Euripides: altus senex, Sophocles. Turneb. lib. 26. cap. 24. *Pacuvius docti.*] Pacuvius octogenarius, existimatur ab omnibus doctus. *Docti Senis.*] Nec omittere velim, in Jacobi Carondeletii codice inter lineas superscriptum esse *DOCTI SENIS. id est, Enni, & ALTI, id est, Nævi;* adscribi præterea in margine, *Alii dicunt docti senis Sophoclis, alti Euripidis. eisdem etiam confert Quintilianus. Torrent. Alti.*] Elati Pœtæ.

57. *Afrani togâ.*] Elegans dictum. quia enim Togatas scripsit Afranius, & tanta quidem cum laude, ut Menandrum ipsum æquare videretur; in tanta paritate, utriusque vestis etiam alteri convenit. *Torrent. Togâ convenisse.*] Togata Comœdia Afrani Menandro similis dicitur.

58. *Siculi properare Epicharmi.*] *Properat* legitur in duobus exemplaribus. Neque ego id damnare ausim, nisi mox sequere ut, *vincere Cæcilius:* magis enim exprimit Horatii de Plauto iudicium, ut

temerarium, ut præcipitem, & inconsideratum jure damnantis. *Torrent. Properare.*] Non laboriose, nec graviter, sed humili stylo, jocosè nugacique scribere suas Comœdias. Deinde Plautus, inquit Festus, non Atticissat, sed Siculissat, id est, Sicule loquitur. *Cruq. Properare Epicharmi.*] Dicitur appropinquare laudi Epicharmi Pœtæ Siciliensis.

59. *Vincere Cæcilius gravitate.*] Dicitur alios Comicos vincere. *Cæcilius.*] Huic primam in Comœdia palmam, ut secundam Plauto tribuit Sedigitus. Fuit autem Gallia Cisalpina, & quidem patria, ut quidam volunt, Mediolanensis. Quare hæc omnia non de sua, sed de Criticorum sententia loquitur Horatius. *Torrent.*

60. *Hos ediscit.*] Hos Roma ediscit in scholis. *Arcto stipata theatro.*] Arcto legunt vetustissimi codd. & quidem perpetuo. *Arctum* autem *theatrum* cum dicit, populi frequentiam respicias oportet. Nam quæ sub Augusto tria Romæ theatra commemorantur, omnia amplissima fuere. De quibus Plin. xxxv. cap. xv. *Torr.*

62. *Livii scriptoris ab ævo.*] Hic nempe, ut obiter ante diximus, primus Romæ fabulas docuit, non satis dignas, quæ iterum legerentur. Nomen autem traxit à Livio Salinatore, qui cum, quod filias ejus erudierat, manumisit: ante Andronicus dicitur. *Torrent. Livii scriptoris.*] Ab ævo Livii Andronici Pœtæ antiquissimi.

Interdum vulgus rectum videt: est ubi peccat.

Si veteres ita miratur laudatque Poetas,

65 *Ut nihil anteferat, nihil illis comparet: errat.*

Si quaedam nimis antiquè, si pleraque durè

Dicere credat eos, ignavè multa fatetur:

Et sapit, & mecum facit, & Jove judicat æquo.

Non equidem infector: delendaque carmina Livii

70 *Esse reor, memini quæ plagosum mihi parvo*

Orbilium dictare: sed emendata videri,

Pulcræque, & exactis minimum distantia, miror.

Inter quæ verbum emicuit si fortè decorum, &

Si versus paulò concinnior unus & alter;

75 *Injustè totum ducit venditque poema.*

Indignor quidquam reprehendi, non quia crassè

Compositum illepidève putetur, sed quia nuper:

Nec

63. *Rectum videt.*] Rectè judicat. *Est ubi peccat.*] Alicubi peccat.

66. *Nimis antiquè.*] Ἀρχαϊκῶς supra Epist. ad Torquatum. Tanto autem liberius hæc tractat Horatius, quod Augustus mundiciatum patris sui in Sermonibus sectator, ut ait Gellius, aut, ut Suetonius, genus eloquendi secutus elegans & temperatum, cacozelos & antiquarios, pari fastidio sprevit. *Torrent.* *Nimis antiquè.*] Obsolete.

67. *Ignavè multa.*] Si fatetur eosdem multa oscitanter dicere.

68. *Mecum facit.*] Mecum sentit & vere judicat. *Jove judicat æquo.*] Qui rectè judicat, Jovem habet propitium. Est supra dictum Jovem consiliis, Themidem judiciis præfesse. *Torrent.* *Jove judicat æquo.*] Jove approbante.

69. *Non equidem.*] Non velut invidus detraho. *Delendaque.*] Meliora exemplaria delendave, ut puto, melius. *Torrent.*

70. *Plagosum.*] Nimis durum in discipulos & immitem. Nec de Orbilio mirandum, qui miles jam quinquagenarius, repetitis quæ à puero non levi-

ter attigerat studiis, Consule Cicerone Romam veniens, profiteri cœpit. Auctor libri De claris Grammaticis. *Torrentius.*

71. *Orbilium dictare.*] Orbilium magistrum meum, plagas suis discipulis infligeregaudentem. *Emendata videri.*] Non delenda.

72. *Exactis, &c.*] Perfectis & summo artificio elaboratis.

73. *Inter quæ verbum.*] Inter quæ carmina. *Decorum &.*] Particula &, abest à duobus codicibus; neque ego illam revocaverim. *Torrent.*

74. *Concinnior.*] Elegantior.

75. *Totum ducit venditque poema.*] Hoc est auditori seu spectatori ostentat & approbat. sumtum, ni fallor, à mangonibus, qui inter venalium greges quanta possunt arte aliquos concinnant, ut tanto facilius etiam alios extrudant. Plura Turnebus, l. 26. cap. 24. *Torrentius.* *Ducit.*] Producit, ostentat. *Venditque.*] Laudat, quasi venderet.

76. *Indignor quicquam.*] Indigne fero. *Crassè.*] Rullice, crassâ Minerva.

77. *Illepidève.*] Sine lepore.

- Nec veniam antiquis, sed honorem & præmia posci.
 Rectè, necne, crocum floresque perambulet Attæ*
 80 *Fabula, si dubitem; clament periisse pudorem*
Cuncti pænè patres, ea quum reprehendere coner,
Quæ gravis Æsopus, quæ doctus Roscius egit:
Vel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi, ducunt;
Vel quia turpe putant parère minoribus, & quæ,
 85 *Imberbes didicere, senes perdenda fateri.*
Jam Saliare Numæ carmen qui laudat, & illud,

Quod

78. *Nec veniam antiquis.*] Et indignor non veniam errorum suorum antiquis dari, sed, &c.

79. *Rectè, necne crocum.*] Si dubitarem, utrum rectè & merito fabula Attæ Poëtæ antiqui, recitetur in scena croco & floribus conspersa. *Crocum.*] De croco sic Plinius lib. XXI. cap. VI. *Sed vino maxime convenit, præcipue dulci, tritum ad theatrum replenda.* Propert. IV. EL. I. *Pulpita sollennes non oluere crocos.*

Et Spartianus Hadriano: *In honorem, inquit, Trajani, balsama & crocum per gradus fluere jussit.* Seneca etiam non uno in loco *sparsiones*, & quidem *odoratis* vocat, ut *rosarias*, ni fallor, Suetonius Nerone cap. XXVII. *Torrent.* *Attæ Fabula.*] T. *Quinctius Attæ,* scriptor Togatarum fuit. Addit Festus id ei cognomen adhaesisse à pedum crurumve vitio: *Attæ enim, inquit, appellantur, qui plantis insistant, & attingunt magis terram, quam ambulant.* Argute igitur Horatius, ad cognominis originem alludens, vel quod vere talis esset, & *Attæ* & *ambulandi* vocabulo usus: ridicule querens non licere sibi de claudicantis gressu dubitare. *Torrent.*

80. *Clament periisse pudorem.*] *Clament* habent tres M. S. Tale autem illud,
 — *Habcat jam Roma pudorem.*
Torrent.

82. *Gravis Æsopus, quæ doctus Roscius.*] Duo Romani theatri lumina, ille *Tragædus*, hic *Comædus* magis: ille

gravior, quod tragicam actionem decuit; hic artificiosior: unde aptum utrique officium tribuit Horatius. Quamquam non histrionica tantum artis, sed aliarum etiam disciplinarum peritia summopere laudatur Roscius. Ambo autem ditissimi fuere, ex ingenti scenæ quæstu. Cum tales igitur ac tanti duo histriones isti fuerint, mirum non est, fabulis quas acerbant magnam ab eis decus ac pretium accessisse. *Torrentius.* *Æsopus, quæ doctus Roscius.*] Æsopus tragædiarum actor. *Egit.*] Recitavit in scena.

83. *Quod placuit sibi.*] Ut plerique senes solent, & ii qui male judicant. Terentium enim hoc loco imitari videtur Horatius;

Homine imperito numquam quicquam injussus,

Qui nisi quod ipse faciat, nil rectum putat.

Torrent. *Ducunt.*] Existimant.

84. *Parère minoribus, & quæ.*] Concedere nobis, quos se inferiores esse putant.

85. *Imberbes didicere.*] Adolescentes vel pueri. *Senes perdenda.*] Adeo difficile est assueta relinquere, ut non temere Diogenem dixisse ferant: *νεκρον ιατρειον, η̄ ζαγορα νεβετων, τωτο εινα,* id est, mortuum curare, & admonere senem, perinde est. *Cruquius.* *Senes perdenda.*] In senectute, ea esse abjicienda pudet fateri.

86. *Jam Saliare Numæ.*] Quod Sallii Martii

- Quod mecum ignorat, solus vult scire videri;
 Ingeniis non ille favet plauditque sepultis,
 Nostra sed impugnat: nos nostraque lividus odit.
- 90 Quod si tam Græcis novitas invisâ fuisset,
 Quàm nobis. quid nunc esset vetus, aut quid haberet
 Quod legeret tereretque viritum publicus usus?
 Ut primum positis nugari Græcia bellis
 Cæpit, & in vitium fortuna labier æqua;
- 95 Nunc athletarum studiis, nunc arsit equorum:
 Marmoris aut eboris fabros aut æris amavit:
 Suspendit picta vultum mentemque tabella:
 Nunc tibicinibus, nunc est gavisâ tragœdis:
 Sub nutrice puella velut si luderet infans,
- 100 Quod cupide petiit, mature plena reliquit.

Quid

Martis sacerdotes à Numa Pompilio instituti saliendo canebant. *Saliare Numa carmen.*] Turnebus libro xxvi. capite xxv.

87. *Quod mecum ignorat.*] Versuum Saliarium obscuritas patet ex plerisque verbis inde desumptis, apud Varronem lib. vi. ling. Lat. quorum vix pauca ipse Ælius affectus sit. Merito itaque Horatius invidiæ eum insinuat, qui ea scire se jactet, minime iisdem, quibus senes illi de quibus ante dixit, rationibus excusandum. *Torrentius.* *Quod mecum ignorat.*] Quod nescit, æque ac ego.

88. *Sepultis.*] Mortuis.

89. *Nostra sed impugnat.*] Scripta novorum Poëtarum. *Lividus odit.*] Nobis invidus.

90. *Quod si tam Græcis novitas.*] Cum ab omni hominum memoria nullo non sæculo Græcia scriptores haberit, si sui quisque sæculi invidia oppressus interisset; quos, inquit, nunc haberemus, qui veteres vocari, aut qui omnino legi possent? & facete, ut cives solemus, sic etiam scriptores quadam generis novitate à nobilibus distinguunt. *Torrent.*

92. *Tereretque viritum publicus usus?*]

Quod dum singuli viri legunt, assiduo usû tereretur.

93. *Ut primum positis.*] Ostendit bonarum artium, quæ oblectandi causâ inventæ sunt, originem atque incrementum. unde sequitur, per se, non ab annis, illas censi oportere. *Torrentius.* *Nugari Græcia bellis.*] Levibus artibus operam dare.

94. *Fortuna labier æqua.*] Inde vitiiis alimenta. præclare enim ille:

Nunc patimur longæ pacis mala. scævior armis

Luxuria incubuit vitiumque ulciscitur orbem.

Torrent.

Æqua.] *Fortuna secunda.*

95. *Studiis, nunc arsit.*] Studiis gymniciis.

96. *Fabros.*] Artifices.

97. *Suspendit picta vultum.*] Attentissime fixit vultum, & cogitationem in picturæ artificio.

98. *Nunc tibicinibus.*] Tibia canentibus, id est, Comœdis.

99. *Sub nutrice.*] Veluti (inquit) si puella infans sub nutrice luderet.

100. *Mature plena.*] Celeriter satiata.

101. *Aut*

Quid placet, aut odio est, quod non mutabile credas?

Hoc paces habuere bonæ, ventique secundi.

Romæ dulce diu fuit & solenne, reclusa

Manè domo vigilare: clienti promere jura:

105 *Cantos nominibus certis expendere nummos:*

Majores audire: minori dicere, per quæ

Crescere res possit, minui damnosa libido.

Muta-

101. *Aut odio est.*] Aut displicet. *Quod non.*] Nam jucundum nihil est, nisi quod reficit varietas.

102. *Hoc paces habuere.*] Ex pace igitur & rebus secundis nata est hæc in Græcis artium varietas.

103. *Romæ.*] Hætenus de Græcis. Nunc Romanos quidem serius ad res ludicras & ad scribendum appulisse animos ait: ut tamen, postquam cœpissent, aliis non cederent. *Torrentius.* *Solenne reclusa.*] Ex more Atheniensis, ut arbitror: apud Athenas enim à legum latione *ἡσυχία* dicti, ætate & usu docti, domi jura dabant, querelas criminationesque cognoscebant, æquo examine de causis decernebant. *Crug.* *Solenne.*] Usitarum. *Reclusa.*] Aperta.

104. *Mane domo vigilare.*] Vide l. 1. Satyr. 1.

Sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat. Torrent.

Promere jura.] Respondere jus.

105. *Cantos nominibus certis.*] Nummos per Syngraphum viris bonis & fideis creditos. *Nominibus certis.*] Ab eo quod feneratorum, ut Epod. 11. diximus, eorum, quibus pecunias credebant, nomina Kalendariis suis inferebant, factum est, ut *nominis* appellatio ad omnem obligationem contractumque pertineret. Nam *facere nomina* idem est, quod contrahere: & nominibus legatis, quæcumque adversus quoscumque debitores actiones debentur. *Certis* itaque *nominibus expendere nummos*, est certa, bona, & idonea sequi nomina in contrahendo, ut cautum sit illis, qui pecuniam collocant, sive de mutuo

sive de emtione agatur. *Cavere* etiam proprium Jæti munus est, idque late Cynicum illum tradidisse credo, libris quos de Jæti officio scripsit. Neque est quod dicat aliquis, si *certis* legamus, videri antiquis illis Romanis fenora quæ attenti nimis exercebant; cum laudandi potius causa hæc Poëtæ dicantur: *rectis* vero significare proba & legitima, quæ huic loco magis convenient. nam præterquam quod *nomina* de quavis obligatione dicuntur; etiam ad usuras sive fenus quod attinet, nulla bona aut idonea ac proinde certa appellanda sunt, quæ non legitima & honesta sint. Quam ob causam neque filiifam. neque pupilli, neque minores xxv. annis, aut furiosi, aut prodigi, bona nomina esse possunt, obstantibus nempe legibus ac senatusconsultis. Quare nempe bonum nomen erit, si quis alicui graviore usura, quam jure liceat, mutuo dederit: cum rescindi contractus possit. Denique bona omnia nomina certa sunt; ut incerta quæ mala. *Torrentius.* *Expendere nummos.*] Exponere, locare.

106. *Minori.*] Ad ætatem referendum. ut cum *minorem herum* pro herili filio dixit Terentius. *Torr.* *Majores audire.*] Majorum consilia sequi, & minori consilium dare.

107. *Crescere res possit.*] Augeri possit res familiaris. *Damnosa libido.*] *Libidinem* non tam pro Venere accipio, licet proprium hoc illi epithetum dederit in Epist. ad Lollium, quam pro alia aliqua immoderata cupidine, quæ ex professo rem crescere impediatur. *Torrent.* *Damnosa libido.*] Execrabilis avaritia, qua

*Mutavit mentem populus levis, & calet uno
Scribendi studio. pueri patresque severi*

110 *Fronde comas vincti cœnant & carmina dictant.*

*Ipse ego, qui nullos me affirmo scribere versus,
Invenior Parthis mendacior, & prius orto
Sole, vigil calamum, & chartas, & scrinia posco.*

NAVEM agere ignarus navis timet, abrotonum ægro

115 *Non audet, nisi qui didicit, dare. QUOD medicorum est,
Promittunt medici: TRACTANT fabrilia fabri.*

Scribimus indocti doctique Poëmata passim.

Hic error tamen, & levis hæc insania, quantas

Virtu-

qua nihil in Repub. damnosius.

108. *Mutavit mentem.*] Morum severitas in lenitatem conversa, prima fuit occasio vitæ melioris: cepere omnes ludere, carmina scribere, scenicis operam dare, animoque indulgere. *Cruquius. Mutavit mentem.*] Mutavit priorem illam vitæ consuetudinem. *Et calet.*] Et flagrat Poëticiæ studio.

110. *Fronde comas vincti.*] Frondem lauri vel hederæ dicit, quod Poëticiæ studiosi esse videantur. *Torrent. Fronde comas vincti.*] Hedera vinctas comas habentes, per Synecdochen.

112. *Parthis mendacior.*] Parthos olim acerrimis poënis punivisse mendacium, auctor est Herodotus. hinc colligunt viri docti, natura mendacissimos fuisse. Ad gentis itaque Romanis invisa perfidiam referamus: quam cum alii sæpe duces, tum Crassus & Antonius experti fuere. *Torrent. Parthis mendacior.*] Tum Parthi pugnabant maxime, quum fugam simularent maxime, vide Od. 19. lib. 1.

113. *Prius orto Sole.*] Ante solem ortum. *Scrinia posco.*] In quibus libri reponebantur. ut

—— *Crispini scrinia lippî.*

Torrent.

114. *Navem agere.*] Cætera studia, ut nec ab omnibus, nec passim tractari, quod & ærumnosa & laboriosa sint, ita

dicit numeros modosque scribere omnes indoctos doctosque, eò quod ea vitæ ratio, cum jucundissima, tum naturæ maxime sit consona. *Cruquius. Navem agere.*] Navim gubernare. *Abrotonum.*] Recte pro *abrotonum*, ut in quibusdam exemplaribus. *Αὐροτόνον* enim Nicandri interpretes sic dictum ait, *Ἀφ' τὸ πρὸς ὄψιν φείνεσθαι ἀσθενὲς καὶ ἀπαλῶς.* quod conspectu tenerum, molle, ac delicatum sit, at difficilem halitum prospiret. odore enim grave, gustu amarum est. *Lucret.*

—— *Absynthia tetra,*

Abrotonique graves & tristia Centaurea. *Torrent.*

Abrotonum ægro.] Herbam valde amarum.

115. *Nisi qui didicit.*] Nisi qui didicit artem medicandi.

116. *Fabrilia.*] Fabrilia opera.

117. *Scribimus indocti.*] Alias artes nemo exercet, nisi qui eas habet cognititas. At nos scribimus, &c.

118. *Hic error.*] Nascitur enim carminis amor ex propensione quadam naturæ erronea, qua ferimur magis ad id omnes quod delectat, quam quod rectum est. hinc Cebes in sua tabula Poëtas quoque statuit inter τὸ ψυχοδωπιιδέλας ἐργασίας, id est, falsæ disciplinæ amatotes. *Cruquius. Hic error tamen.*]

Virtutes habeat, sic collige. vatis avarus

120 Non temere est animus: versus amat; hoc studet unum:

Detrimenta, fugas servorum, incendia ridet.

Non fraudem socio, puerove incogitat ullam

Pupillo: vivit siliquis & pane secundo:

Militiæ quamquam piger & malus, utilis urbi.

125 Si das hoc, parvis quoque rebus magna juvari:

Os tenerum pueri balbumque Poëta figurat:

Torquet ab obscœnis jam nunc sermonibus aurem:

Mox etiam pectus præceptis format amicis,

Asperi-

men.] Hoc immoderatum scribendorum versus studium.

119. *Virtutes habeat.*] Quantas utilitates. *Sic collige.*] Sic ratiocinare.

120. *Non temere.*] Non cito, non facile.

121. *Ridet.*] Incendia parvi facit.

122. *Puerove incogitat.*] Hanc scripturam nostra quoque exemplaria constantissime ruentur, quamquam verbum sit insolens, & nullo negotio hic mutari possit: sed fortassis verbum Græcum ἐπιβλάσεν imitari voluit Horatius. *Torrent. incogitat.*] Machinatur.

123. *Vivit siliquis.*] Vivit parce, legumina edendo & panem secundarium. Anglice, *household bread.* *Siliquis.*] *Lambinus siliquis* interpretatur fructum quendam vilissimum, vel legumina, quæ κροχνα vocant Græci, arboris ceratonix, ut eam Galenus appellat, fructus. *Siliquis* enim Latine dici testis est Plinius libro xv. cap. xxiv. nos eas, quamquam viles, exoticas tamen, à Poëtarum mensis arceamus, & legumina potius apponamus, paulo benignius quam Horatius, qui folliculos tantum & involucria leguminum eis præbet: nisi forte partem pro toto, aut continens pro contento, ut loquuntur Grammatici, accipiat. Turnebus libro 26. capite 24. *Pane secundo.*] Pretiosissimum Romæ panis ex siligine. *Siliginem autem,* inquit Plinius *proprie dixerim tri-*

tici delicias. & recte quidem. non enim alia frumenti species *siligo*, sed ipsius tritici farinæ flos. Romanum esse vocabulum professi, quo Græci careant, nam σιλιγγιον appellant. Siligini autem proxima *similago*, & ipsa ex tritico, cuius farinæ flos proprie *pollen* dicebatur: & inde *similagineus*, quem non minus puto, quam siligineum, Flaccus noster Poëtarum epulis admittebat. *Secundum* igitur pro secundario exponamus, quem & *cibarium* vocat Plinius libro xviii. cap. ix. ideo, arbitror, quod communi er cibis, ab his qui non prorsus delicatuli essent, admiscebatur. Ut autem *secundarius*, sic & *tertiarius* fuit: familia vel in classes divisa; ut pro cuiusque conditione alii alio pane pascerentur. nam quo plus furfuris inest, eo deterior. *Torrent.*

124. *Piger & malus.*] Imbellis & meticulosus.

125. *Si das hoc.*] Si concedis hoc. *Parvis quoque rebus.*] A Poëtica vel Grammatica professione Rempub. adjuvari.

126. *Os tenerum pueri.*] Collegit jam nunc ex instituto vitæ moribusque Poëtam esse virum bonum & honestum: hic ex officio docet, eundem esse utilem urbi. *Crugius. Figurat.*] Poëta conformat vocem & pronuntiationem pueri.

127. *Torquet.*] Detorquet.

128. *Præceptis format.*] Documentis utilibus, honestis & jucundis.

129. *Aspe-*

- Asperitatis, & invidiæ corrector, & iræ.*
 130 *Rectè facta refert: orientia tempora notis*
Instruit exemplis: inopem solatur & ægrum.
Castis cum pueris ignara puella mariti
Disceret unde preces, vatem ni Musa dedisset?
Poscit opem chorus, & præsentia Numina sentit:
 135 *Cælestis implorat aquas docta prece blandus:*
Avertit morbos: metuenda pericula pellit:
Impetrat & pacem & locupletem frugibus annum.
Carmine Dî superi placantur, carmine Manes.
Agricolæ prisca, fortes, parvòque beati,

Condi-

129. *Asperitatis.*] *Sævitix. Corrector.*]
 Corrector habent nonnulla exemplaria,
 ut sæpe *correctus* pro *correctus*. sed nihil
 moror. Guil. Canterus Novar. lect. l. 4.
 cap. 12. *Torrent.*

130 *Rectè facta refert.*] *Rectè facta*
 majorum commemorat. *Orientia tem-*
pora.] *Orientia tempora* cum dicit, & præ-
 sens & futurum tempus complectitur.
 Præteritum enim recordatio nos in-
 structiores reddit ad instantia & futura,
 qui præcipuus historiæ fructus est. *Tor-*
rentius. Orientia tempora.] Homines qui
 hodie vivunt, & qui post nascentur.
Notis.] Exemplis præteritis.

132. *Castis cum pueris.*] Quæ sequun-
 tur spectant ad religionem, cujus cultu
 Respub. continetur. *Torr.* *Ignara puella*
mariti.] *Innupta.*

133. *Preces.*] Unde disceret carmina
 secularia, quæ apud antiquos ludis se-
 cularibus virgines & pueri diis immor-
 talibus canebant. *Vatem.*] Poëtam.

134. *Chorus, &c.*] Chorus puerorum
 & virginum. *Præsentia numina sentit.*]
 Sentiat auxiliantes & faventes deos.

135. *Cælestis implorat aquas.*] *Aqua*
cælestis eadem quæ & pluvia, quippe de
 cælo cadens & imbre exerescens; ad dif-
 ferentiam aquæ vivæ, quæ imbribus
 conceptæ opponitur. Fuere autem Ro-
 mæ festa Aquilicia, quibus Jovi, qui
Pluvius inde vocabatur, sacra fiebant

pro elicienda de cælo aqua: alium-
 quendam eliciendæ aquæ inter rusticos
 ritum fuisse ostendit, quam in urbe
 Roma. Hæc autem non sine carmini-
 bus fieri solere Flaccus significat, ex eo-
 rum scilicet disciplina, quos ob id *aqui-*
lecos appellabant, Tuscos maxime, unde
Tuscus aquilex Varro in *Quinquatri-*
bus, apud Nonium. *Torrent.* *Cælestes*
aquas.] *Pluvias.* *Blandus.*] Blande sup-
 plicans.

136. *Avertit morbos.*] De Apolline
 ipse Horatius Od. xxi. lib. 1.

Hic bellum lacrymosum, & miseram fa-
mem,

Pestemque à populo & principe Casare in
Perfas atque Britamos

Vestra motus aget prece.

Chorum enim alloquitur: notumque om-
 nibus Apollinem præcipua veneratio-
 ne inter deos eos coli, quos ab averten-
 do seu averruncando, ut veteres loque-
 bantur, Græci quoque *ἀποτροπῆς*
 appellarunt: & carmen quo id fiebat
ἀποτροπῆον. *Torrent.*

137. *Locupletem frugibus annum.*] An-
 num frugibus abundantem.

138. *Placantur Manes.*] Ne noceant.

139. *Agricolæ prisca.*] Transit ab ur-
 banis ad agricolas prisca temporis, quæ
 & ruris labores carmine solabantur, &
 nunc perceptis frugibus læti, ludendo,
 canendo, diis sacra faciebant. hæc au-

tem

140 *Condita post frumenta, levantes tempore festo
Corpus, & ipsum animum spe finis dura ferentem,
Cum sociis operum, & pueris, & conjugē fida,
Tellurem porco; Silvanum lacte piabant,
Floribus & vino Genium memorem brevis ævi.*

tem digressio pertinet ad originem deducendam antiquæ comœdiæ. *Cruquius.*

Fortes parvoque beati.] Sic Virgilius:

*At pasciens operum parvoque assueta juven-
ventus.* Torr.

Fortes.] Agricolæ robusti & paucis contenti.

140. *Condita post frumenta.*] Tunc enim præcipuè rusticorum feriæ, cum oblati diis eorum auctoribus frugum primitiis lati otiantur; utque Poëtarum princeps canit,

Mutuaque inter se lati convivium curant:

Invitat Genialis hiems curasque resolvit.

quem locum videtidem enim argumentum tractat quod hic Horatius. *Torr.*

Condita post.] Post messem. *Levantes.*] Corpus relevantes.

141. *Spe finis dura.*] Spes fines ipsius laboris.

142. *Cum sociis operum & pueris.*] Particula &, deest in VI. nostris exemplaribus. recte ni fallor. Socii enim operum ipsi pueri & conjuges, priusquam rura ergastulis, hoc est, nequissimis servis, vel invita colerentur. *Torrent.*

143. *Tellurem porco.*] Duo ex multo pluribus ruris numina recenset, *Tellurem* sive *Cererem*, aut *Opem* etiam, sive *Bonam deam* ac *Magnam matrem* appellare mavis; cujus beneficio fruges proveniunt; & *Silvanum*, qui cujusque agri fines tutari crederetur. additur *Genius*, cujus peculiari tutela dominus ipse ac familia regebatur. Verum cum de terra, quam iis quæ dixi nominibus indigerari ait, loquens Macrobius lib. I. cap. XII. porcam ei immolari solitam tradit; facile quis mihi persuaserit, hoc quoque in loco *porca* scribi debere. Disserte enim optimus ille auctor, *Sus*, inquit, *prægnans ei maculatur, qua hostia*

est propria terræ. Accedat Juven. Sat. II. *Atque Bonam terræ placant abdomine porcæ*

Et magno craterē deam. —

nihilominus omnes, quos vidi codices *porco* legunt. Sunt qui porcum communis olim generis fuisse dicunt. Denique ab hoc animali initium sacrificandi factum esse, auctor est Varro II. de Re rust. cap. IIII. observatumque feminei generis hostias potiores habitas fuisse; ut si mare litatum non esset, femina daretur succidanea. Turneb. lib. 26. cap. 24. *Torrent. Porco.*] Sue, quæ Telluri immolabatur propter ejus fecunditatem. *Silvanum lacte piabant.*] *Silvanum* tutorem finium vocat Epist. II. de quo quantum satis est diximus, lib. III. Od. XV III. Et lac quidem in quotidiano rusticorum numinum cultu erat, uti & frugum omnis generis primitiæ sæpe promiscue offerebantur; ut uva *Silvano*, loco jam dicto. alioqui sollennem *Silvani* hostiam aut eandem cum *Fauno* fuisse crediderim, hædum vel agnam, aut certe porcum. *Torrent. Sylvanum lacte.*] *Pastorum deum lacte placabant.*

144. *Floribus & vino genium.*] Genio quemadmodum & Lari, vino fere veteres & ture & floribus supplicabant. *Persius:*

Funde merum Genio —

Tibull.

Magne Geni cape tura lubens, votisque faveto.

Juven. Sat. XII.

— *Laribusque paternis*

Tura dabo, atque omnes violæ jactabo colores.

Sed Genio hæc tantum. Laribus etiam porcus, ut *Maniæ* eorum matri, *porca*. *Torrent. Genium.*] *Genium*, naturæ deum

Fesce-

- 145 *Fescennina per hunc inventa licentia morem
Versibus alternis opprobria rustica fudit,
Libertasque recurrenteis accepta per annos
Lusit amabiliter; donec jam sævus apertam
In rabiem verti cœpit jocus, & per honestas*
- 150 *Ire domos impune minax. doluere cruento
Dente laceffiti. fuit intactis quoque cura
Conditione super communi. quin etiam lex
Pœnaque lata, malo quæ nollet carmine quemquam
Describi. vertere modum, fermidine fustis,*

Ad

deum, qui facit homines vitæ brevitate esse inermes. *Memores brevis ævi.*] Hanc scripturam asserunt M. S. omnes. nam *memorem brevis ævi Genium* dicit, qui nos memores reddat, ut l. i. Od. ix. *Impressit memorem dente labris notam.* id est, quæ ejus qui impressit, mentem excitet. & Virg.

— *Memorem Junonis ob iram,* non quæ meminerat, sed quæ in memoria erat. *Torrent.*

145. *Fescennina.*] Plures libri, *Fescennina.* *Fescenninam* vocat Plinius lib. IIII. cap. v. Etruriæ oppidum: quod Servius tamen Campaniæ adscribit, in illud Virgiliti lib. VII.

Hi Fescenninas acies, æquosque Faliscos.

addens ab Atheniensibus duxisse originem, & inventa ibidem fuisse nuptialia carmina. Et Festus adjicit, ideo sic dici videri, quod fascinum putabantur arcere. Quicquid sit, si Fescenninæ conditores Athenienses fuere, ad eos referenda Fescenninæ tam in nuptiis, quam in theatro licentiæ origo est. Quin ego in theatro primum fuisse, & inde ad nuptiarum thalamos penetrasse crediderim. nam quicquid pari, hoc est Satyrica libertate, dicitur. *Fescennina locutio* est. Verum de tota re quam hîc tractat Horatius, pulchre Livius: initio lib. VII. quem vide. *Torrent.* *Fescennium per hunc inventa licentia morem.*] Per hunc morum consuetudinem veterum

agricolarum, Fescennini versus, (in quibus jocosa convitia cum magna licentia exprimebantur) habebant locum in quoslibet. Ab oppido Fescennino nomen sumpserunt.

146. *Versibus alternis opprobria rustica fudit.*] Veteres membranæ scribunt *obprobria.* Sic autem inter alia Livius, quos jam dixi loco: *Opprobria autem rustica vel præcipua olim, quibus invicem desidiâ exprobrabant suam, ut lib. I. Sat. III.*

— *Magna compellans voce cucullum.* *Torrent.*

147. *Libertasque.*] Anniversalis libertas.

148. *Lusit amabiliter.*] *Jocata est facete sine verborum contumelia.*

149. *In rabiem verti.*] In apertam maledicentiam.

150. *Ire domos impune.*] Probos viros publice & nominatim carpens. *Doluere cruento.*] Qui convitiis lacerantur, ægre tulerunt illam maledicendi licentiam.

151. *Intactis quoque.*] Hi quos maledicentia non attigerat, communi periculo prospiciebant.

152. *Super communi.* De conditione communi.

153. *Pœnaque lata.*] *Nata* habent tres codices. nec displicet. *Torrent.* *Pœnaque lata.*] Et pœna constituta est. *Malo quæ.*] Maledico carmine.

154. *Vertere modum.*] Mutaverunt rationem

- 155 *Ad bene dicendum delectandumque redacti.*
Græcia capta, ferum victorem cepit, & arteis
Intulit agresti Latio. sic horridus ille
Defluxit numerus Saturnius, & grave virus
Munditiæ pepulere. sed in longum tamen ævum
- 160 *Manserunt, hodieque manent vestigia ruris.*
Serus enim Græcis admovit acumina chartis :

tionem scribendi metu fustuarii. *Formidine fustis.*] *Fustem* pro fustigatione dixit, quod supplicii genus fuisse lib. 1. Sat. 111. ostendimus, Hinc toties apud Jctos *fustibus animadverti, castigari, cædi, admoneri. Fustim* ergo pro quacumque coërcitione Poëta dixit, qua maledicorum hominum latratus cohiberentur. Adam postremo, fustibus disciplinæ causâ delicta militum castigari solere: unde *fustuarium* castrensè vocabulum: quamquam vite fere centuriones ad hoc uterentur. *Torrent.*

155. *Ad bene dicendum.*] Non ad maledicendum.

156. *Græcia capta ferum victorem cepit.*] Ita ut armis victa Græcia, Romam tandem otio aclusu vicerit; tradendo artes quibus mores corrumpi cœpere: ut victorem Annibalem vicit Capua. Idque perpetuo conquestus est Cato, Græcanicam urbem se non diutius posse tolerare in Senatu exclamans. At quanto justius Juvenalis:

— *Non possum ferre Quirites*

Græcam urbem.

Torrent. Græcia capta ferum, &c.] Græcia à Romanis bello subacta cepit vicissim, (id est, delectavit suis artibus) ipsos victores Romanos, nondum humanioribus literis expolitos.

157. *Agresti Latio.*] Italiæ incultæ. *Sic horridus ille.*] Hoc modo, paulatim evanuit numerus ille Poëticus impolitus, qui Saturno regnante floruerat.

158. *Defluxit numerus Saturnius.*] Sic versus vocat antiquissimos, perinde ac si una cum Saturno in Italiam, ab ejus dei tutela olim Saturniam appellatam,

venissent. quibus Faunus, ut inquit Festus, fata cecinisse hominibus videtur. addit Lucium Poëtam, *versibus Saturniis* bellum Punicum scripsisse, ut & alios alia. Et Terentianus quidem veteres existimasse ait, *Saturninum* dictum esse *versum*, tamquam Italis repertum: Græcam tamen originem censerì debere. Meminit etiam Varro linguæ Latinæ lib. vi. & pluribus Hadr. Junius l. 1. Animadversorum c. xi. Turneb. lib. 26. cap. 24. de verbo autem *fluere* vide lib. 1. Od. xi. *Torrent. Et grave virus.*] Barbaram orationem, quæ tanquam virus aures doctas enecat. *Grave virus.*] *Virus* idem quod *venenum*, ita ut in bonam etiam partem accipi possit. Grammatici tamen proprie ad odoris gravitatem referri tradunt: quamquam & de saporis acerbitate, & denique de quacumque asperitate dicatur. Sicigitur Horatius priscam illam feritatem & amarulentiam *grave virus* vocat, cui bonæ artes remedium invenerunt. *Torrent.*

159. *Munditiæ pepulere.*] Nitor & elegantia Græcatum aurium expulerunt, &c. *Sed in longum.*] Ad bellum usque Punicum, fere tertium.

160. *Hodieque manent vestigia ruris.*] Hoc obiter ad invidiam illorum dicit, qui etiam Augusti ætate rudes illos & incultos veteres scriptores tantopere admirabantur; nondum satis noti Virgilio ejusque æqualibus, qui una cum Horatio florere, & rus omne edomuerunt. *Torrent. Ruris.*] Rusticitatis in Romanis Poëtis.

161. *Serus enim Græcis admovit.*] *Rogatus*

Et post Punica bella quietus, quærere cœpit,
 Quid Sophocles & Theſpis & Aſchylus utile ferrent.
 Tentavit quoque, rem ſi digne vertere poſſet:

165 Et placuit ſibi, natura ſublimis & acer.

Nam ſpirat tragicum ſatis, & feliciter audet:
 Sed turpem putat in ſcriptis metuitque lituram.
 Creditur, ex medio quia res arceſſit, habere
 Sudoris minimum: ſed habet comœdia tanto

170 Plus oneris, quanto veniæ minus: aſpice, Plautus

Quo

manus ſero ſtudio contulit ad ſcripta
 Græcorum. *Acumina chartis.*] Ingenii
 ſui vim.

162. *Post Punica bella.*] Eadem de re
 Gellius lib. xvi. ſed mendoſus. lego
 enim: *Porcius autem Licinius ſerius*
Pœticam Romæ cepiſſe dicit in hiſce ver-
ſibus:

Punico bello ſecundo Muſa pennato gradu
Intulit ſe bellicoſam in Romuli gentem ſe-
ram.

Libertum enim fuiſſe credo à Porcio-
 rum aliquo manu miſſum. *Torrent. Qui-*
etus.] Pace potiens.

163. *Quid Sophocles.*] Græci Pœtæ
 Tragici. *Theſpis.*] Tragediæ apud Græ-
 cos auctor, ut Epift. ad Piſones:

Ignotum Tragicæ genus inveniſſe Ca-
mœne.

Dicitur, &c. *Torrent.*

164. *Si digne vertere poſſet.*] An apte
 transferre poſſet Græca in Latinum ſer-
 monem.

165. *Sublimis & acer.*] Magno ani-
 mo præditus.

166. *Spirat tragicum ſatis.*] Spiritus
 habet tragicos. *Et feliciter audet.*] Quod
 incipit, perficit.

167. *Sed turpem putat.*] Sed erubeſcit
 ſua ſcripta emendare. *In ſcriptis.*] Ver-
 ſus iſte in aliquot optima fidei codici-
 bus legitur, *Sed turpem putat inſcite*; &
 adſcriptum in uno, *id eſt, ſulte.* nec du-
 bium quin ita legerint antiqui interpre-
 tes. quare & mihi probatur. nam illud

inſcite mendoſum eſt pro *inſcite*. *Torr.*

168. *Creditur, ex medio.*] Comœdia
 creditur non eſſe laborioſa, quia arceſ-
 ſit, id eſt, ſumit materiam è medio, id
 eſt, ex vita communi. *Ex medio quia res*
arceſſit.] *Arceſſit* habent M. S. noſtri o-
 mnes, uno demto. Et ſane non video
 cur aliquid mutemus. cur enim non
 æque Latine rem *ex medio accedere*, & *ex*
medio arceſſi dicemus? arceſſitur enim
 ut veniat. Nec rem pro argumento dici
 novum eſt. Quare nihil intereſt quo-
 modo legatur. *Torrent.*

169. *Sudoris minimum, &c.*] Mini-
 mum laboris.

170. *Aſpice, Plautus.*] Nemo me-
 dioctiter doctus dubitaverit, quin Plau-
 tum tamquam exemplar comicæ virtutis,
 natura ipſi inditæ oſtenter, atque
 inter Latinos imitandum proponat Ho-
 ratius. Nam quod alibi eum damnat, id
 ad numeros & ſales attinet: hic vero
 aliis nominibus commendatur, maxime
 à decore perſonarum quas enumerat.
Torrent. Aſpice Plautus Quo pacto.] Viri
 docti qui Plautum hic commendari pu-
 tabant, negligentes in notanda *ἀναλυσ-*
τις fuerunt. Quid enim? Negat Plau-
 to in perſonis repræſentandis illud *ἡθε-*
ρῶ aſſeſſe (de quo infra multis) quod
 in unico Terentio, & conſummatum
 eſt & divinum. Plautus ergo negligenter
 quod oſtendit hoc loco, ephēbi partes
 tuetur; at Terentius, quod infra
 probat, abſolute. *Heinſius.*

- Quo pacto parteis tutetur amanti ephēbi,
 Ut patris attenti, lenonis ut insidiosi:
 Quantus sit Dorſennus edacibus in paraſitis:
 Quam non adſtricto percurrat pulpita ſocco:
 175 Geſtit enim nummum in locales demittere, poſt hoc
 Securus, cadat an recto ſtet fabula talo.
 Quem tulit ad ſcenam ventoſo gloria curru,
 Exanimat lentus ſpectator, ſedulus inflat.
 Sic leve, ſic parvum eſt, animum quod laudis avarum
 180 Subruit aut reſcicit. valeat res ludicra, ſi me

Palma

171. Quo pacto partes.] Quam accurate. Ephēbi, &c.] Juvenis amatoris.

172. Attenti.] Patris avari.

173. Quantus ſit, &c.] Quantum ſtudium Dorſenus (Poēta Comicus) in deſcribendis paraſitis poſuerit. Dorſennus.] Male. Doſſennus enim, aut quod melius eſt Doſſennus habent libri M. S. omnes. Fuit autem Poēta Comicus, & Attellanarum etiam ſcriptor non ignobilis cujus meminit Plinius lib. xiiii. cap. xiiii. Errat igitur qui Paraſiti nomen apud Plautum Comœdia aliqua nobis ignota fuiſſe volunt, maxime cum etiam verſus ejus citet Plinius. Laudatur igitur & Doſſennus in paraſitis deſcribendis; ut in adoleſcentibus, ſenibus, lenonibus Plautus. Torrent.

174. Quam non adſtricto.] Quam laxo quam diſſoluto. parum enim accuratas, ſi paraſitos excipias, Doſſenni fabulas fuiſſe ſignificat. Atque ita Plauti honorem tueamur. Torr. Quam non adſtricto.] Quam incurius & negligens in aliis perſonis exhibendis. Socco, &c.] Quam laxo ſocco fabulam peragat. Soccus convenit Comœdiæ, ut Tragœdiæ cothurnus.

175. Geſtit enim. &c.] Arguit Doſſennum in ſcribendis Attellanis plus lucri fuiſſe, quam gloriæ cupidum: in ludis enim publicis & diles ſæpe ingenti pecunia Comœdias à Poētis redimebant. Cruquius. Dimittere.] Demittere emendatius, ut opinor: nummi enim in

crumenam demittuntur, cum in eam deſcendunt. Turneb. lib. 26. cap. 25. Geſtit enim nummum.] Gaudet lucrum facere. Poſt hoc.] Poſt primam actionem.

176. Securus cadat.] Parum ſollicitus, utrum fabula intercidat & explodatur, an iterum exhibita placeat & probeatur. Cadat, an recto ſtet fabula talo.] Scare dicitur fabula, quæ placet, cadere quæ exigitur. Hinc nata Flacco noſtro occaſio, ut fabulam homini aut cuiſcumque animali talum habenti quodammodo compararet: cum niſi recto talo ſtare nequeamus. Poſt hæc etiam, aut poſt hæc legitur in omnibus ferme M. S. Turneb. l. 18. c. 12. Torr. Talo.] Pede.

177. Quem tulit.] Poēta laudis ſtudio adductus, quem gloria tulit, &c. Ad ſcenam.] Ad ſcribendas fabulas. Curru.] In curru vano.

178. Examinat.] Simile illud Ciceronis pro Sextio, quod etiam in Epift. ad Numicium retuli: *Ei qui populi rumore tenetur ac ducitur, plauſum immortalitatem, ſubſilum mortem videri.* Torrent. Examinat lentus ſpectator.] Conſtat ſpectator languidus, ſomno animum deſpondens. Sedulus inflat.] Quem ſpectator diligens gaudio inflat, id eſt, ſuperbire facit.

179. Avarum, &c.] Laudis cupidam.

180. Subruit aut.] Subvertit aut erigit. Valeat res.] Pereat res ſcenica, & nihil mihi cum ea ſit.

181. Palma

*Palma negata macrum, donata reducit opimum.
 Sæpe etiam audacem fugat hoc terretque Poëtam;
 Quod numero plures, virtute & honore minores,
 Indocti, stolidique, & depugnare parati,
 185 Si discordet eques, media inter carmina poscunt
 Aut ursum, aut pugiles. his nam plebecula gaudet.
 Verum equitis quoque jam migravit ab aure voluptas
 Omnis ad incertos oculos, & gaudia vana.
 Quattuor aut plureis aulae premuntur in horas:*

Dum

181. *Palma negata.*] Victoria. *Macrum, donata reducit.*] Tristem. *Opimum.*] Latum.

182. *Sæpe etiam audacem.*] Pergit enumerare ea, quæ quantumvis etiam audacem à scribendo deterreant. Tum ob inconstantiam populi & novitatis studium. *Terretque Poëtam.*] A scribendi studio deterret.

183. *Numero plures.*] Hinc multorum aut multitudinis vocabulo sæpe pro rudibus & imperitis utimur, ut paucos cum dicimus, doctos probosque significamus. *Torrent. Minores.*] Nempè plebeji.

184. *Depugnare parati.*] Armis certare.

185. *Si discordet eques.*] Equester ordo è XII. ordinibus, qui locus etiam *equestris* & *equestre* dicebatur; plebs vero è cavea spectabat: tanta sæpe ob diversa studia contentione, ut acerrime depugnarent. Exempla non raro obvia. *Torrent. Si discordet eques.*] Si equites aliud quam plebeji velint. *Media inter.*] In mediis fabulis.

187. *Verum equites.*] Non solum vulgus, verum etiam, &c. *Migravit ab aure voluptas.*] Attentum magis equitem olim in ludis theatralibus fuisse dicit, non tam scenico apparatu, quam Poëtarum carminibus delectatum: at nunc, inquit, ab audiendo ad spectandum conversus, solos oculos pascit, vagos & inconstantes, & ut (ut diversæ offeruntur species) in omnem partem

volubiles. Tales ergo *incertos* vocat. *Torrent.*

188. *Ad incertos oculos.*] Incerti oculi sunt varia & incerta spectacula, ad quæ nunc huc, nunc illud indefessè interrupteque intuenda spectantur: quare visus pro re visa, oculi pro rebus oculo perceptis proponuntur. *Cruquius.* Vel incerti oculi sunt, qui variis rerum spectaculis capiuntur, & hoc & illud avide intuentur, & voti sui incerti sunt, neque constanter unam aliquam speciem, qua fruantur, probant: sed multiplici varietate rerum diversarum delectantur atque gaudent. *Turneb. lib. 26. cap. 25. Ad incertos.*] Ad incertas & varias res oculis perceptas.

189. *Aulae premuntur.*] Varie hoc exponunt viri eruditi, idque ob varium *aulæorum* in scena usum. *Aulae* igitur ex Attalicis opibus Romam advecta, quod vel parietes ornandi vel etiam pulveris arcendi causa, per aulas, hoc est, divitum domos, potissimum conspicerentur, sic dicta; in scenam quoque venerè: ideo maxime ut ante exordium fabulae scena eis velaretur: repente demissa ac humi strata, cum prodibant actores; sublataque iterum & in altum attracta, finita jam actione. *Tolli* igitur & *premi aulae* contraria sunt. *premuntur* cum jacent inter agendum: *tolluntur* peracta jam fabula. Sic enim ad *Pi-fones*:

Si plausoria egesset aulae manentis, & usque

- 190 *Dum fugiunt equitum turmæ peditumque catervæ.
Mox trahitur manibus regum fortuna retortis :
Esseda festinant, pilenta, petorruta, naves :
Captivum portatur ebur, captiva Corinthus.
Si foret in terris, rideret Democritus : seu*
- 195 *Diversum confusa genus panthera camelo,
Sive elephas albus vulgi converteret ora :
Spectaret populum ludis attentius ipsis,
Ut sibi præbentem mimo spectacula plura.
Scriptores autem narrare putaret a sello*

Fabel-

Sessuri, donec cantor, Jam plaudite, dicat.

Nam manet aulæ qui expectat dum iterum tollantur, quod sequens ibi versus manifesto demonstrat. Quatuor igitur ut minimum horis agi fabulam dicit Horatius, quamdiu scilicet aulæ cessant ac strata jacent, neque attolluntur: quo temporis spatio cum ea, quæ subjicit, spectanda præbeantur, excitari clamores, collidi manus, occupari animos, ita ut Poëta vix audiantur. Turneb. lib. 26. cap. 25. *Torrent. Aulæ.*] Aulæis inregebantur Theatra ad arcendum Solem. *Premuntur in horas.*] Complicantur.

190. *Dum fugiunt equitum turmæ.*] Sunt qui ad *Pyrrhicam saltationem* hoc referant, quos ut refellere nolim, quod sciam Romanos eo saltationis genere plurimum oblectari solere; sic mihi ignoscant, si mali in aliquid quod ad fabulæ argumentum spectet. Nam de scenicis ludis Poëta loquitur; frequenter autem in Tragædiis ætitanis belli simulacra interponebantur, ut taceam Comædias quoque suas interdum habere rixas ac prælia. Rider igitur suavissimus Poëta, quod loco fabulæ triumphus agebatur, distraeto ab utilissima poëmaticis consideratione, ad vanissimam pompam populo. *Torrent. Dum fugiunt.*] Dum fuga hostium simulatur.

191. *Mox trahitur.*] Mox in triumpho ducuntur reges olim fortunati &

potentes. *Retortis.*] Manibus à tergo revinctis.

192. *Esseda festinant.*] Vehicula Gallica. *Pilenta.*] Matronarum vehicula. *Petorruta, naves.*] Vehicula famularum captivarum, quæ omnia ad spectaculum adducebantur in Theatrum.

193. *Ebur.*] Imagines eburnæ. *Captiva Corinthus.*] Tanta, inquit, theatri pompa, ut vel speciosissimum L. Mummi Achaïci de Corintho eversa triumphum æquare possit. *Torrent. Captiva Corinthus.*] Simulachrum urbis Corinthi, quam L. Mummius cepit, ac demolitus est.

194. *Democritus.*] Philosophus ad ridendam hominum insaniam ac stultitiam natura comparatus; ut ad fletum & lachrymas eadem de causâ Heraclitus. *Torrent. Democritus.*] Philosophus Abderites, qui omnium hominum studia tanquam vana ridebat. *Seu Diversum confusa g. p. c.*] Sive camelopardalis, ex camelo & panthera concretus, &c.

196. *Diversum confusa genus.*] Perelegans & erudita camelopardalis descriptio, in qua duarum naturarum confusio tertiam efficit. Primus autem Casar Dictator ludis suis Circensibus Romæ camelopardalin ostendit: ut tigrim Augustus in cavea mansuefactum. *Torr.*

198. *Mimo spectacula plura.*] Plura quam histrio.

199. *Scriptores.*] Poëtas. *A sello.*] Stolidæ multitudini.

200. *A sello*

- 200 *Fabellam surdo. nam quæ pervincere voces
 Evaluere sonum, referunt quem nostra theatra?
 Garganum mugire putes nemus, aut mare Tuscum:
 Tanto cum strepitu ludi spectantur, & artes,
 Divitiæque peregrinæ. quibus oblitus actor*
- 205 *Quum stetit in scena, concurrat dextera lævæ.
 Dixit adhuc aliquid? nil sanè. quid placet ergo?
 Lana Tarentino violas imitata veneno.
 Ac ne fortè putes me, quæ facere ipse recusem,
 Quum rectè tractent alii, laudare malignè:*
- 210 *Ille per extentum funem mihi posse videtur
 Ire Poëta, meum qui pectus inaniter angit,
 Irritat, mulcet, falsis terroribus implet,*

Ut

200. *Asello Fabellam surdo.*] *Surdo* narrare, *surdo canere, suadere*, proverbiali schemate dicimus, pro operam perdere. At Horatius duo ridicula conjunxit, asinum eumque surdum. *Torrent.* *Quæ pervincere voces.*] Quis histrio tam vocalis, populi clamorem superare posset, propter reflexam Echo?

202. *Garganum.*] Montem Apuliæ. *Mare Tuscum.*] Mare Tyrrenum.

203. *Et artes.*] Habitus actoris artificiosus & exoticus.

204. *Oblitus actor.*] Quibus actor indutus, seu potius commaculatus, &c.

205. *Concurrat dextera lævæ.*] Plaudentium gestum describit. *Torrent.* *Concurrat dextera lævæ.*] Plausus à populo datur propter elegantem actoris vestitum, non propter orationem ejus qui nihil adhuc dixerat.

206. *Quid placet ergo?*] *Quid placet spectatoribus?*

207. *Lana Tarentino violas imitata veneno.*] Pulcre Plinius lib. xxi. c. viii. *Naturam, inquit, gaudens vicisse luxuria, vestibus quoque provocavit eos flores, qui colore commendantur.* Et de violis quidem, ejusdem libri cap. vi. cum variorum sint generum ob multiplicem colorem, eas quæ purpureæ sint præcipue

placuisse dicit, quas Græci *ἰα* vocant. hinc igitur *ianthina vestis*, eadem nimirum quæ & *amethystina*. qua de causa auctores coccinea sive Tyria cum ianthinis & amethystinis sæpe conjungunt. *Torrent.* *Lana Tarentino.*] Vestis violacei coloris. *Veneno.*] Colore. Tarenti autem optima purpura tincta fuit.

208. *Quæ facere ipse.*] Comœdias scribere.

209. *Malignè.*] Parce laudare.

210. *Ille per extentum funem.*] Usque adeo non maligne, hoc est, parce & dissimulanter, Tragicos laudat Horatius; ut ulro etiam fateatur eum rem præstare multo difficillimam, qui Tragicæ Poëtæ munus adimpleat; ita quæ velit, describens, ut non audiri, sed coram conspici videatur. *Torrent.* *Per extentum.*] Videtur rem difficilem agredi, ut funambulus.

211. *Meum qui pectus.*] Qui animum meum sine causa perturbat. *Inaniter angit.*] Nulla enim causa, cur spectatoris animus re vana ac ludicra, & nihil ad eum attinente commoveatur. *Torrent.*

212. *Irritat.*] Ad iram impellit. *Mulcet.*] Delectat. *Falsis terroribus implet Ut magus.*] Optima comparatio. Artium enim omnium vanissima & fraudulenta

- Ut magus : & modò me Thebis , modò ponit Athenis.
 Verùm agè , & his , qui se lectòri credere malunt ,
 215 Quam spectatoris fastidia ferre superbi ,
 Curam redde brevem , si munus Apolline dignum
 Vis complere libris , & vatibus addere calcar :
 Ut studio majore petant Helicona virentem.
 Multa quidem nobis facimus mala sæpe Poëtæ :
 220 Ut vineta egomet cædam mea : quum tibi librum
 Sollicito damus : aut fesso : quum lædimur , unum
 Si quis amicorum est ausus reprehendere versum :
 Quum loca jam recitata revolvimus irrevocati :

Quum

dulentissima magia est: quæ tamen plurimum in toto terrarum orbe, plurimisque sæculis valuit. *Torrent.*

213. *Magus.*] Præstigiator, qui arte magica portenta facit. *Et modo me.*] Usque adeo apte res gestas describit, ut, qui audiunt, interesse videantur in iis locis ubi gestæ sunt. *Thebis.*] Thebæ, Athenæ, Argos, Corinthus, Tragædiarum domicilia. *Torrent.*

214. *Verum age.*] Nunc primum incipit hujus epistolæ scopum collimare, hortarique Augustum, ne Chærilum aliquem velit sua gesta decantare, sed è multis deligat optimos quosque, ex iis qui scribendo lectòri placere malunt, quam è pulpitis recitando fastum populiferre *Cruquius.* *His, qui se.*] Vati- bus egregiis.

215. *Quam spectatoris.*] Quam audiri & spectari.

216. *Curam redde brevem.*] Id varie exponitur. nempe ut his quoque Cæsar, qui ingenium suum in scena publicare nolint, vel curam sua liberalitate minuatur; vel curam quod diligentiores sint, in eorum animis excitet; vel denique curam aliquam in delectu inter eos faciendum impendat, quo majore gloria ab idoneis celebretur. Verum mihi prima interpretandi ratio placet, ut Augustum nempe roget uti horum quoque, qui verecundiores scenam fugiunt, ra-

tionem habere dignetur; quo, de nulla alia re quam de scribendo solliciti, præstantiores evadant. *Torrent.* *Curam redde.*] Redde aliquantum curæ, ut sint magis solliciti, non adeo negligentes. *Si munus Apolline dignum.*] Si Bibliothecam Apollini à te consecratam & ædificatam, &c.

217. *Et vatibus addere calcar.*] Et Poëtætas excitare.

218. *Studio majore.*] Majore animi contentione Musas colant stylymque exerceant; fere namque fit, dum in dubio est animus, nihil præclari ut meditetur & faciat. quare monet Cæsam, ut animos Poëtarum liberet à cura & inedia, si quid eos laude dignum scribere desideret. *(r. Helicona virentem.)* Montem Bœotiæ Apollini & Musis sacrum.

220. *Ut vineta egomet.*] Ut meipsum omnium primum reprehendam. *Vineta egomet cædam mea.*] Ductum à re rustica proverbium, in eos qui ipsi desides aliorum desidiam reprehendunt. aliter tamen Erasmus. *Torrent.*

221. *Sollicito damus.*] De rebus bene agendis. *Quum lædimur.*] Quum offendimur.

223. *Cum loca jam recitata.*] Cum semel recitata ac satis jam intellecta usque repetimus. *Irrevocati* autem legunt libri veteres. *Torrentius.* *Irrevocati.*] Non revocati ab eo qui audit.

224. *Quinta*

- Quum lamentamur, non apparere labores
 225 Nostros, & tenui deducta poemata filo:
 Quum speramus eò rem venturam, ut simulatque
 Carmina rescieris nos fingere, commodus ultrò
 Arcessus, & egere vetes, & scribere cogas.
 Sed tamen est operæ pretium cognoscere, quales
 230 Aedituos habeat belli spectata, domique
 Virtus, indigno non committenda Poëtæ.
 Gratus Alexandro regi Magno fuit ille
 Chærilus, incultis qui versibus & malè natis

Rettu-

224. Quum lamentamur.] Quum querimur non intelligi quantum laboraverimus.

225. Et tenui deducta.] Subtili artificio elaborata. Tenui deducta Poëmata filo.] Repeti hïc potuerunt quæ lib. 1. Sar. x. notavimus, Varius ducit. Torrentius.

226. Ut simulatque.] Statim ut audieris nos versus scribere.

227. Commodus ultrò.] Liberalis.

228. Arcessus.] Nos.

229. Sed tamen est operæ pretium.] Verba hæc pendent à superioribus, nempe à versu 219. Multa quidem nobis, &c. Quasi diceret, Non gerimus nos erga te tam circumspècte, quam par esset, sed varias etiam offensionis causas tibi præbemus. Hæc fateor, Cæsar: sed tamen operæ pretium est, te internoscere ab aliis, eos qui aeditui virtutis tuæ esse possunt (quorum versibus rerum à te gestarum memoria à te conservari & posteritati etiam commendari potest: sive quorum versus, tanquam sacraria, virtutem tuam reconditam servare possunt) & eorum præ aliis rationem habeas, aliquid illis amplius quam aliis concedas & indulgeas. Eo autem in numero Virgilius & Varius digni sunt qui ponantur. Nec tibi continget, ut tuum de illis iudicium, tuæque in illos liberalitas, reprehendi vel irrideri possint: sicut Alexander ridiculum se in suo Chæriilo præbuit, quum malos ver-

sus pro bonis haberet, tamen ob eos munificus fuerit. Steph.

230. Aedituos.] Virtutis aedituos Poëtæ vocat, vel quod viros virtute præditos, quorum illa pectoribus tanquam templis inhabitabat, adversus invidiam suis laudibus defendant; vel quod per virtutem facta, non aliter quam sua aeditui sacra, scire volentibus enarrant. Atque eodem fere modo,

Virtutis veræ custos rigidusque satellites

Philosophus dicitur. Aeditui vero vel Aeditimi, ut Varrone & Gellio testibus, veteres loquebantur, vocabulum Grammaticorum nobilissimi duplex esse voluere: vel à tuendis aedibus sacris, vel quasi aedis intimum dicas. Torrent. Aedituos habeat.] Quales Poëtæ. Metaph. ducta ab Aedituis sacrarum aedium custodibus.

231. Virtus, indigno, &c.] Virtus tua o Auguste.

233. Chærilus.] Χοείριλον & χερύριλον, modo idem nomen sit, vocant Græci. Chærilus itaque scribendum est, non Cherilus. Et Chæriili quidem, patria Samii, ab Herodoto Athenis instituti, qui & Atheniensium adversus Xerxem & Lysandri Lacedæmoniorum ducis res gestas carmine scripsit, & Plutarchus & alii meminere. Verum fuerunt plures Chæriili Poëtæ. Turneb. lib. 26. cap. 25. & lib. 27. cap. 4. Torrent. Chærilus.] Poëta ineptissimus. Incultis què versibus.]

- Rettulit acceptos, regale numisma, Philippos.
 235 Sed veluti tractata notam labemque remittunt
 Atramenta, ferè scriptores carmine fædo
 Splendida facta linunt. idem rex ille, pœma
 Qui tam ridiculum, tam carè prodigus emit,
 Edicto vetuit, ne quis se, præter Apellem,
 240 Pingeret, aut alius Lysippo duceret æra
 Fortis Alexandri vultum simulantia. quòd si
 Judicium subtile videndis artibus, illud
 Ad libros, & ad hæc Musarum dona vocares;
 Bæotum in crasso jurares aère natum.

At

versibus.] Ordo est: Qui Philippos (regale numisma) retulit acceptos versibus incultis & male natis, id est, qui gloriatus est se ab Alexandro Philippos beneficio suorum versuum abstulisse. Male natis.] Versibus male compositis, in vita Minerva.

234. Regale numisma.] Nummos imagine Philippi regis signatos.

235. Tractata notam.] Atramenta manibus contractata. Remittunt.] Reddunt.

236. Fere scriptores.] Sic fere scriptores, &c.

237. Linunt.] Deturpant. Idem res.] Alexander.

238. Tam carè prodigus emit.] Tam caro pretio.

239. Apellem.] Apellen scribunt antiquissimi codd. quinque: ut paulo ante numisma. Quam gratus autem Alexandro Apelles fuerit, videre est apud Plinium lib. xxxv. cap. x. Torrent.

240. Aut alius Lysippo.] Aut alius quam Lysippus insignis statuarius. Duceret æra.] Hoc est, ex ære duceret Alexandrum, ut Apelles pingebat, sculpebat Pyrgoteles. Inepta igitur Lambini dubitatio est, anne vel sunderet vel euderet aptius legeretur. Nam & Plinius ita loquitur, ut modo vidimus: & verbum ducere ad omnes hæc artes idoneum esse, ex Nonio & aliis lib. i. Sat. x.

ostendimus. Atque ita Virg.

-- Vivos ducent de marmore vultus.
 quod tamen minus proprie dictum videri possit, quam ex ære ducere aut ducere æra. Torrent. Duceret æra.] Formaret.

241. Simulantia, &c.] Exprimantia vultum.

242. Judicium subtile.] Si, inquit, Alexandri acumen non picturæ aut sculpturæ artibus, sed Pœsi æstimanda expenderes; non subtilem ac vafurum diceres, sed nullius judicii esse vel juratus diceres. Atque ita quidem ex re præfenti Horatius: sed rex ille potentissimus, & summo ingenio præditus, edoctusque ab Aristotele, multo melius de scriptoribus, Pœtis maxime, qui Homerum perpetuo desideraret, quam de artificibus judicabat. Torr. Judicium subtile.] Illud judicium Alexandri. Videndis artibus.] In pictura & sculptura perspicuenda.

243. Ad libros.] Ad versus & Pœticam transferres.

244. Bæotum.] Optime Lambinus. Sed eadem omnia, & multo plura Erasmus Chiliadibus, *Sus Bæotia*, & *Auris Bæotia*, & *Βοιωτικὸν Ζεῦ*, pro stolidè & immodice vociferari. Miris enim modis Bæotos ut stupidos, ceteri Græci exagitarunt. Multum autem referre ad hominum mores, quæ cujusque loci natura

- 245 *At neque dedecorant tua de se judicia, atque
Munera, quæ multa dantis cum laude tulerunt,
Dilecti tibi Virgilius, Variusque Poëtæ:
Nec magis expressi vultus per ænea signa,
Quàm per vatis opus mores, animique virorum*
- 250 *Clarorum apparent. nec Sermones ego malle
Repenteis per humum, quàm res componere gestas:
Terrarumque situs: & flumina dicere, & arceis
Montibus impositas, & Barbara regna, tuisque
Auspiciis totum confecta duella per orbem,*
- 255 *Claustraque custodem pacis cohibentia Janum,
Et formidatam Parthis te Principe Romam:
Si, quantum cuperem, possem quoque. sed neque parvum*

Carmen

tura sit ubi nascimur alimurque, cum alii gravissimi Philosophi, tum peculiari opere Hippocrates tradidit. Usque adeo verum est Platonis in Timæo dictum, *ἡ τῆς ἐξ ἑσπεῖς τῶν πᾶσι κερῶν ἡδὼν ἡσυχία*, mores pro cæli regionibus temperari. Hinc Tullius lib. de fato: Athenis tenuit cælum; ex quo acutiores etiam censentur Attici: crassum Thebis; itaque pingues Thebani & valentes. Thebæ autem in Bœotia. Sed & de Democrito, qui natione Thrax erat, Juven. Sat. x.

— Cujus prudentia monstrat

Summos posse viros & magna exempla daturus

Vervecum in patria crassoque sub aëre nasci.

Torrent. *Natum, &c.*] Jurares Alexandrum pinguem esse & hebetem, quales sunt in Bœotia nati.

245. *Neque tua.*] Ordo est: At dilecti tibi Virgilius Variusque Poëtæ non dedecorant tua de se judicia.

246. *Tulerunt.*] Acceperunt.

247. *Dilecti tibi.*] Dilecti abs te. *Virgilius Variusque.*] Adscriptum in veteri codice, *His singulis donavit Augustus decies sestertium.* Mirum autem tanta constantia in omnibus M. S. legi

Virgilius Variusque. vide l. i. Od. vi. Torr.

248. *Nec magis.*] Hac ratione se passim venditam Poëtæ immortalitatem cui velint pollicentes. Vide lib. iiii. Od. ix. Torrent.

250. *Nec Sermones.*] Nec Satyras.

251. *Repentes per humum.*] Orationi soluta similes. *Gestas.*] Tua virtute gestas.

252. *Arces Montibus impositas.*] Non vero de fortissimis ab Augusto arcibus expugnatis id intelligi; sic enim l. iiii. Od. xiiii.

— Et arces

Alpibus impositas tremendis
Dijecit acer.

Drusus scilicet Augusti auspiciis. respicere tamen Horatium ad Germanici belli historiam malim. *Torrent.*

253. *Montibus impositas.*] Arces in montibus extructas.

254. *Confecta duella.*] Bella finita.

255. *Claustraque, &c.*] Portas Jani clausas, quod pacis tempore tantum fiebat. *Custodem pacis.*] Videri poterit Oda xv.

256. *Parthis te Principe.*] Vide Od. i. lib. 4.

257. *Si, quantum.*] Si voluntati facultas responderet.

259. *Rem*

*Carmen majestas recipit tua: nec meus audet
Rem tentare pudor, quam vires ferre recusent.*

260 *Sedulitas autem; stultè quem diligit, urget:*

Præcipuè cum se numeris commendat & arte.

DISCIT enim citius, meminisque libentiùs illud,

Quod quis deridet, quàm quod probat & veneratur.

Nil moror officium, quod me gravat. ac neque ficto

265 *In pejus vultu proponi cereus usquam*

Nec

259. *Rem tentare.*] Rem experiri. *Recusent.*] Non possint.

260. *Sedulitas.*] Odi, inquit ille, nimium diligentem: id igitur scriptoribus evenire ait Horatius: maxime cum res gestas narrant, & quidem carmine: quod cum difficillimum sit, nisi circumspècte fiat, sæpe officio nostro eum cuius studiosi sumus gravamus magis ac premimus. Tanto autem cavendum diligentius: quod, ut natura ad reprehendendum proniores sumus, citius percipimus & altius recondimus si quid displicet; quam quæcumque alia vel inviti laudare cogimur & admirari. unde fit, ut per Lectoris fastidia, & qui laudat, & qui laudatur risus fiat ac fabula; damnatis ad mercium involuera libellis, quibus scriptor tam magnifice se jactabat. *Torr. Sedulitas autem, stulte quem diligit, urget.*] *Urget* hic est gravat: deinde *stulte* jungatur non cum *diligit*, sed cum *urget*. Dicit ergo, Sedulitatem stultis officiis & obsequiis eum gravare, quem diligit. Id est, Multis contingit, ut dum seduli videri, sive sedulitatis suæ testimonium dare volunt, ea officia præstent, quibus stulte gravent quos diligunt. *Steph. Sedulitas autem.*] Ordo est, Sedulitas eum urget quem stulte diligit, id est, qui stulta sedulitate officium suum alicui obtrudit; molestus est ei potius quam gratus. *Urget.*] Molestia afficit.

261. *Præcipuè quum se numeris, &c.*] Quum Poëta laudabilis se numeris artificiosis, (id est, versibus) commendat.

262. *Discit enim citius, &c.*] Quasi

diceret, Quoniam si ille qui ad testandam suam sedulitatem, poëma de te scripserit, aliquid in eo inepte & ridicule de te dixerit, discantur citius illi versus inepti; & tui non sine risu mentio fiet, quoties recitabuntur. Ita igitur contraria illis, quæ speraverit; evenient: quia non honori tibi poëma illius erit; potius auribus tuis erit oneri. *Steph.*

Quod quis deridet.] Turneb. l. 26. c. 25.

264. *Nil moror officium, &c.*] Ac si diceret Horatius, Ad me certè quod attinet, Cæsar, si isto sim loco, nihili fecerim officium, quod mihi oneri sit potius, quam honori. Loquitur enim de officio, quod quum alioqui Cæsari præstare cupiat, ne id facere possit, obstat sibi venæ exilitatem dicit. Et pro gravat, gravet legendum. *Steph. Nil moror.*] Quæ de se Poëta loquitur; perinde habenda sunt ac si à potenti aliquo amico, quem celebrari alias velit, proferantur, & quidem ab ipso Augusto. *Torrent. Nil moror.*] *Lege moror.*, & pro opto, optem. *Stephan. Nil moror.*] Nihili facio. *Quod me gravat.*] Quod mihi sit oneri potius quam honori. *Ac neque ficto.*] Quemadmodum nolim imaginem mei ex cera fingi, ut deformior sit imago quam vera figura: sic neque ab indocto Poëta laudari velim.

265. *Proponi cereus.*] Proponi in publico. *Cereus.*] Cereæ erant in nobilium atriis majorum imagines, ut ex Juvenale aliisque auctoribus cognovimus. Verum hoc loco Horatius cum ceream ficto in pejus vultu imaginem dicit, & materiæ vilitatem & artificis imperitiam

Nec pravè factis decorari versibus opto:

Ne rubeam pingui donatus munere, & unâ

Cum scriptore meo, capsâ porrectus operta;

Deferar in vicum vendentem thus, & odores,

270 *Et piper, & quidquid chartis amicitur ineptis.*

eiam notat; ut aptius cum non satis idonei Poëtæ laudatione, statux hæonorem comparet. *Torrent.*

267. *Ne rubeam pingui.*] Nepudore afficiat crasso descriptus carmine. *Pingui donatus munere.*] *Pingue munus* vocat, cujus auctor ipse pinguis sit: sibi pariter atque ei quem laudat ruborem & ignominiam allaturus. *Torrent.*

268. *Cum scriptore meo capsâ.*] In eodem enim libro est scriptoris nomen & ejus qui describitur, ut in Virgilio *Æneas*, in Homero *Ulysses*. *Porrectus operta.*] Extentus, quasi cadaver in cista.

269. *In vicum vendentem thus.*] Fuit Romæ in regione fori Romani *vicus thurarius*: ut & unguentarii duo, major & minor. hos puto innuere Horatium. *Torrentius.* *In vicum vendentem.*] In vicum ubi ex chartis inutilibus fiunt aromatum involucra.

270. *Chartis amicitur.*] Sic ante Horatium Catullus:

Et laxas scombris sæpe dabit tunicas.

Et utrumque imitatus Persius:

-- *Nec scombro metuentia carmina, nee thus.*

Torrent. *Amicitur.*] Involvitur.

EPISTOLA II.

Ad JULIUM FLORUM.

Excusat se Julio Floro querenti, quòd nec Epistolam ullam, nec ea, quæ promiserat, carmina, misisset. Ac primùm se pigrum fatetur esse, atque id illi prædixisse, ideoque se vitioso servo comparat, cujus emptor sit Florus à venditore de vitio præmonitus. Deinde se, quod de Luculli milite narrat, imitari velle dicit: ac quum paupertate ad versus faciendos impulsus fuerit, nunc eas facultates consequutum, quæ satis esse possint, malle somno id temporis dare, quod alioqui scribendis versibus daturus esset. Affert & alias rationes cur non scribat: quarum una convenit cum his Nasonis verbis: *Carmina secessum scribentis & otia quærent.* Denique quamvis Poëtæ vulgò mutuis laudibus se ornent, multa componi ab illis, quæ merito risu excipiantur. Contrà verò, ad scribendum legitimum Poëma, plurima requiri: rem magni laboris esse, & quæ animum etiam torqueat: at sibi non tanti esse, sapientem scriptorem haberi. Sibi igitur, quum jam provectæ ætatis sit, ad alios numeros animum esse appellendum: nimirum ad numeros & artem vitæ benè instituendæ. Atque aded se jam in eorantum esse, ut fruendo modicis opibus, quæ adsunt, discat majores non concupiscere. Verùm ad benè beatæque vivendum (quod vocat rectè vivere) non satis esse carere avaritia, sed cætera etiam omnia vitia extirpari debere.

FLORE,

DE hoc Julio Floro diximus aliquid | *Ti. Claudii Neronis, cum in Pannoniana*
Epistola III. Fuit autem ex cohorte | *atque Armeniam profectus esset. Torr.*

I. Neroni.]

FLORE, bono claroque fidelis amice Neroni,
 Si quis fortè velit puerum tibi vendere, natum
 Tibure vel Gabiis, & tecum sic agat: Hic &
 Candidus, & talos à vertice pulcer ad imos,
 5 Fiet eritque tuus, nummorum millibus octo,
 Verna ministeriis ad nutus aptus herileis,
 Litterulis Græcis imbutus, idoneus arti
 Cuilibet: ARGILLA quidvis imitaberis uda.
 Quin etiam canet indoctum, sed dulce bibenti.

10 **MULTA** fidem promissa levant, ubi plenius æquo
 Laudat

1. *Neroni.*] Tiberio Claudio Neroni, qui successit Augusto.

2. *Puerum, &c.*] Servum. *Natum.*] Externum, tibi incognitum.

3. *Et tecum sic agat.*] Et tecum sic loquatur. *Tecum sic agat, &c.*] *Mipon* (15 longe pulcherrima, qua mangonem summo artificio exprimit. *Hic.*] Hic servus candidus est, (inquit venditor) cujus sunt omnia verba usque ad versum 17. hujus Epistola.

5. *Nummorum.*] Solutio pretio.

6. *Verna ministeriis.*] Servus ex ancilla mea natus.

7. *Litterulis Græcis imbutus.*] Nam plurimum ad commendationem servuli spectat, quod puer, quod verna, quod imbutus litteris. servitia namque novitia adhuc, & notæ educationis, tamquam ministeriis aptiora, tritis ac veteribus sunt præferenda. & de Casare Suetonius: *Servitia recentiora politioraque immenso pretio comparavit.* Erudiri ergo vernas curabant, ut tanto plus venderent. *Torrent.* *Litterulis Græcis imbutus.*] Eruditione imbutus. Nam vernæ liberaliter instituebantur, ut dominis essent utiliores.

8. *Argilla quidvis.*] Argillæ similis est rudis ætas, primo quidem fingi potest dum tenera est, verum ubi duruit ingenium, non facile refingitur in alienam speciem. *Erasmus.* *Argilla quidvis.*] In molli ingenio hujus pueri quidvis

exprimes, sicuti ex argilla quidlibet similes. *Imitaberis.*] Sic quidem tres nostri M. S. sed plures receptam lectionem servant, *imitabitur.* ut puer iste una cum litterulis plasticen etiam discere cœperit, aut ad eam natura ducatur. quæ sane interpretatio mihi non displicet. Sed reclamat Lambinus cum aliquot aliis; qui puerum argillæ conferri malunt, unde quidvis fingi possit, tam molli & flexibili. Verum id ante satis expresserat, cum cuilibet arti idoneum dixit. sed nolim contentiosus esse. nam idoneitatem illam luti similitudine comprobavit. Atque ita Acro. *Torrent.*

9. *Canet indoctum, sed dulce bibenti.*] Canet, non quod arte didicerit, sed quod natura indiderit, quo inter pocula nova ad vinum lætitia accedat. præcipuus autem Musicæ in conviviis usus, teste etiam Plurarcho: & notum illud Ovidii:

— Tum carmina vino

Lætitiam faciente canunt.

Nec silere velim in duobus exemplaribus legi *bibenti* pro *bibenti*; quo sensu nescio. *Torrent.* *Indoctum, sed dulce.*] Quiddam indoctum, sine artificio, quale rustici canere solent. *Bibenti.*] Dulce convivanti.

10. *Multa fidem.*] Postquam jam abunde laudavit, laudasse dissimulat, ne nimium commendando emtorem decipere velle videatur. Et quoniam qui servum

Laudat venaleis, qui vult extrudere, merces.

Res urget me nulla: meo sum pauper in ære.

Nemo hoc mangonum faceret tibi. non temerè à me

Quivis ferret idem. semel hic cessavit, &, ut fit,

15 *In scalis latuit metuens pendentis habenæ.*

Des nummos, excepta nihil te si fuga lædat.

Ille ferat pretium, pænæ securus, opinor.

Prudens emisti vitiosum: dicta tibi est lex.

Inseque-

servum vitiosum sciens vendit, nisi de redhibitione teneri velit, vitium indicare legibus Aedilitiis jubetur; Poëta ingeniosissimus tam artificiose nunc illud extenuat, quam laudes ante ampliavit. Norum autem proverbium, vino vendibili non opus esse suspensa hederæ. *Torrent. Levant, ubi plenius aquo.* Minuunt fidem: Nam proba merx facilem emptorem reperit.

11. *Qui vult extrudere.*] 4. Bland. *Tonf. Mart. Sil. habent excludere:* quod mihi magis apparet vendendis mercibus idoneum: excluduntur enim, quæ claustris exempta venui proponuntur. *Extrudere* autem videtur, nescio quid in rebus distrahendis habere vilitatis & contemptus. dijudicet lector. *Cruquius. Qui vult.*] Qui vult quam primum merces vendere.

12. *Res urget me nulla.*] Nulla necessitas me premit. *Meo sum pauper in ære.*] Pergit egregie Mangonis personam agere: qui videri velit non suo, sed emptoris commodo ac gratia puetum vendere. nam tametsi inquit pauper sum, nullo tamen ære alieno astrictus premor, ut vendam. *Torrent. Meo sum pauper in ære.*] Nihil cuiquam debeo.

13. *Nemo hoc mangonum.*] Nemo ex iis qui servos vendunt, tibi vitia eorum patefaceret, ut ego tibi. *Mangonum.*] *Mangones* & *venalitarii* vocabant veteres eos qui venalium greges ducebant. *Torrent. Non temere.*] Non facile quivis à me idem obtineret.

14. *Semel hic cessavit.*] Semel cessasse

ait, qui natura nihili & nequam erat: & latuisse qui fugerat, per *πειω* (ut Grammatici vocant. *Torrent. Cessavit.*) Semel fuit ad mandata facienda tardior.

15. *In scalis latuit metuens.*] Ordo est, Hic puer latuit, metuens habenæ pendentis in scalis, id est, metuens verberari, loris vincendus quæ pendebant in scalis. *Pendentis habenæ.*] Ad terrorem enim in ædibus scuticæ, quas *habenæ* quoque & *angillas* appellabant, in gradibus dependebant. *habenæ* autem impuberum fere pœna erat. Ulpianus lib. 1. de S. C. Silaniano: *Solet hoc in usu observari, ut impuberes non torquentur. terveri tantum solent, & habenæ vel ferula cædi.* Turneb. 1. 21. c. 8. *Torrent.*

16. *Des nummos.*] Eme & pretium solve. *Excepta nihil te si fuga.*] Si fuga servi, quam ego excepi & expressi, te nihil offendant.

17. *Ille ferat pretium.*] Ille mango (inquit Horatius) accipere potest ab emptore nummos. *Pænæ securus.*] Non metuens de pœna emptori præstanda per legem redhibitoriam.

18. *Prudens emisti vitiosum.*] Sciens ô Flore quasi mancipium emisti me vitiosum, ita tamen ut vitium meum tibi prædixerim. *Dicta tibi est lex.*] Legem Mancipii sive Contractus dicit, nam, ut Jcti ajunt, verba contractuum legem contractui dant. Et Varro 11. Rei rusticæ; *In emtionibus, inquit, jure utimur quod lex præscripsit. in ea enim alii plura, alii pauciora excipiunt.* ita & mango iste servuli

Insequeris tamen hunc, & lite moraris iniqua.

- 20 *Dixi me pigrum proficiscenti tibi: dixi
Talibus officiis propè mancum: ne mea sævus
Furgares ad te quodd epistola nulla veniret.
Quid tum profeci, mecum facientia jura
Si tamen attentas? quereris super hoc etiam; quodd*
- 25 *Exspectata tibi non mittam carmina mendax.
Luculli miles collecta viatica multis
Ærummis, lassus dum noctu stertit, ad assem
Perdiderat: post hoc vehemens lupus, & sibi & hosti
Iratius, pariter jejunis dentibus acer,*
- 30 *Præsidium regale loco dejecit, ut ajunt,
Summè munito, & multarum divite rerum.*

Clarus

fervuli fugam exceperat. *Torrent. Lex.]*
Conditio venditionis.

19. *Insequeris tamen hunc.]* Me quasi venditorem persequeris. *Et lite moraris iniqua.]* Inique litigas mecum quasi cum mangone.

20. *Pigrum.]* Cessatorem esse.

21. *Talibus officiis.]* Ad scribendum esse ineptum, ut is qui manibus caret. *Propè mancum.]* Mancus proprie sine manu. Cicero pro Rabirio: *Q. Scævola confectus senectute, præpeditus morbo, mancus, & membris omnibus captus ac debilis.* Transfertur etiam ad inanima, pro debilis, imbecillus, inutilis. *Torrentius. Sævus.]* Iratus.

22. *Veniret.]* Libb. M.S. *pane omnes rediret* legunt. & recte quidem, ut arbitror. nam jam Florus fortasse per Epistolam exoptulaverat, ac ne sic quidem longo tempore responderat Poëta, donec tandem hæc carmina sibi extorqueri pareretur. Si nihil tale est, receptam scripturam malim. *Torrent.*

23. *Quid tum profeci?] Vitium meum prædicendo. Mecum facientia jura Si tamen attentas?] Jura secum facere Ædilitia legis exemplum monstravit: adversus quæ ille peccet, si importunus esse pergat. Attentare igitur pro lacerare*

& offendere dixit, ut tentandi verbo & ipse & Virg. & alii sæpe usi sunt. *Torrent. Mecum facientia.]* Si jura me adjuvantia labefactari coneris.

24. *Super hoc.]* Quereris de hoc præterea.

25. *Mendax.]* In eo mendax.

26. *Luculli miles.]* Qui bellum gessit cum Mithridate, rege Ponti. *Collecta viatica multa.]* Viatica paulatim parata. *Viaticum* dicitur, quicquid iter agendi causa necessarium est, sive cibus sit, sive pecunia ad victum expetenda. *Viatica.]* *Viaticum* pro castrensi pecunia accipio. Adde Gell. xvii. c. 11. *Multis Ærummis.]* Tanto igitur ei qui collegerat gratiora, ac proinde gravior de amissis doloris quo extimulante, se de hostibus ultus est, qui furem reperire non posset. omnino enim de uno aliquo milite loquitur Horatius. *Torrent.*

27. *Ad assem.]* Ita, ut vix quicquam restiterit.

28. *Vehemens lupus.]* Aptæ comparatio luptæ ac militis. ambo raptores. *Torr. Vehemens lupus.]* Acer inimicus. *Hosti.]* Hosti Mithridatico.

30. *Præsidium regale.]* Præsidium Mithridatis. *Loco dejecit.]* Loco valde munito, multisque rebus referto depulit.

32. *Donis*

Clarus ob id factum, donis ornatur honestis:

Accipit & bis dena super sestertia nummum.

Fortè sub hoc tempus castellum evertere prætor

35 *Nescio quod cupiens, hortari cœpit eundem*

Verbis, quæ timido quoque possent addere mentem.

I bone, quò virtus tua te vocat: i pede fausto,

Grandia laturus meritorum præmia. quid stas?

Post hæc ille catus, quantumvis rusticus, ibit:

40 *Ibit eò, quò vis, qui zonam perdidit, inquit.*

Romæ nutriri mihi contigit, atque doceri,

Iratus Grajis quantum nocuisset Achilles.

Adjecere bonæ paullo plus artis Athenæ:

Scilicet ut possem curvo dignoscere rectum,

Atque

32. *Donis ornatur honestis.*] Dona militaria dicit coronas, torques, phaleras, quorum nomine pecunia non continetur. Ducum enim largitiones Jæi & recentiores scriptores *donativa* fere appellant; ut quæ populo dabantur, *congiaria*. Nota autem Luculli adversus Tigranem & Mithridatem reges potentissimos bella. quibus finem imponere potuisset, si militem habuisset diætomagis audientem. nam Lucullus quamquam peritissimus imperator, quia militarium munerum exactor acerrimus, minus liberalis erat, militum favorem ac gratiam tenere non potuit. Jam vero norunt eruditi, *honesti* vocabulum *καλοκατασκευασ* dici, quod modum non excedat: ut *honestum & moderatum convivium* Cic. pro Murena. *Torrent. Honestis.*] Donis honorificis.

33. *Super sestertia nummum.*] Præter hæc dona accepit 20. millia sestertium nummum.

34. *Sub hoc tempus.*] Paulo post. *Prætor.*] Imperator Lucullus.

35. *Eundem.*] Eundem Luculli militem.

36. *Mentem.*] Animos.

37. *I bone quo.*] Verba sunt Imperatoris militem hortantis. *Pede fausto.*] Bono auspicio,

38. *Laturus meritorum.*] Accepturus præmia.

39. *Ille catus quantumvis rusticus.*] Quantumvis conditione rusticus, ex agro enim robustissimi milites, tollens tamen & acutus & prudens, qui fortunam toties periclitari nollet. *Torrent. Catus.*] Prudens.

40. *Qui zonam perdidit.*] Qui perdidit viaticum, quod in zona milites portare solebant.

42. *Iratus Grajis quantum nocuisset Achilles.*] Etiam Christianorum tempore, diu ab Homeri Achille studiorum suorum initia ducebant adolescentes. Unde apud Theodoretum proverbium, *ὅδε τὸν Ἀχιλλεύου μὲντιν ἰστοῦσι*, ne iratum quidem Achillem norunt, ut Horatius loquitur. Plane enim *μὲντις Ἀχιλλεύου*, illi, quod Horatio, *iratus Achilles*. Heinsius. *Iratus, &c.*] Id est, Iliadem Homeri didici.

43. *Adjecere bonæ.*] Laus Athenarum ab artibus & disciplinis bonis, qualis omnis est rationalis disciplina, quæ verum & rectum dignoscere docet. *Cruquius.*

44. *Ut possem curvo dignoscere rectum.*] Libri antiqui pæne omnes vellem pro *possem* legunt: adscriptumque in

- 45 *Atque inter silvas Academi quærere verum.
Dura sed emovere loco me tempora grato,
Civilisque rudem belli tulit æstus in arma,
Cæsaris Augusti non responsura lacertis.
Unde simul primum me dimisere Philippi,*
50 *Decisis humilem pennis, inopemque paterni
Et Laris & fundi; paupertas impulit audax,*

Ut

uno atque altero, modestiæ causâ sic Poëtam loqui: germana igitur hæc scriptura est. Nam eadem ratione dicti Philosophi. *Dinoscere* etiam, pro *dignoscere* scribunt vetustissimi codices. Torr. *Curvo dignoscere rectum.*] Bonum à pravo.

45. *Atque inter silvas.*] Inter obscuros Philosophos Academicos, sic dictos ab Academo Atheniensi, qui Athenis construxerat porticum, quæ postea Academia nominata est. *Atque inter silvas Academi, &c.*] Scribe *Echedemi*, ut & in *Acrone* ejus interprete. Auctor proverbiorum. Ἀκαδημία ἢ γυμνάσιον ἐν Ἀθῆναις, ἑταίρειον αἰσῶδες, ἐν ᾧ διέτριβε Πλάτων, διὰ Ἐκδημῆς τινὸς ἥρωος ὀνομαζομέν. Vide & Suidam. & Stephanum. *Meurf. Exerc. Critic. part. 2. p. 213. Silvas Academi.*] *Academia* locus Athenis suburbanus, plurimis pulcherrimisque arboribus confitus, templis præterea & illustrium virorum monumentis ornatus, ab Academi, qui eum consecraverat, nomine dictus: quem tamen aliqui Echedemum, & inde *Echedemiam* appellarunt: auctores inter alios Stephanus & Plutarchus in Theſeo & Sulla. Hinc igitur *Academi* veteres & novi: sed veteres præcipue secutus fuit Horatius. *Torrentius.*

46. *Dura sed amovere.*] Bella civilia inter Brutum & Octavium me Athenis expulerunt. *Emovere.*] Sic & nostri codices pæne omnes. recte. vocabulum enim Horatio frequens; ut lib. III. *Od. xv.*

— *Emovicque culpat.*

Lib. II. Sat. III.

Emovit veterem mire novus. — Torr.

47. *Rudem.*] Nimirum Philosophiæ, non armorum studiosum. *Cruquius. Tulit æstus in arma.*] Motus civilis me abstulit ad partes Brutinas; quæ fortitudini militum Augusti non erant pares.

48. *Lacertis.*] Viribus.

49. *Simul primum me.*] Quam primum, statim ut. *Philippi.*] Civitas Theſſaliæ à Philippo instaurata, mutato nomine, cum *Dathos* antea diceretur, gemina Romanorum clade insignita: Pompeii primum, deinde Bruti & Cassii adversus Cæsarem & Augustum; unde & bellum illud civile *Philippense* vocat Suetonius. At Lambinus in Thracia collocat: ideo, credo, quod per campos Emathios bella illa pugnata Lucanus scribit, quodque *Emathis Philippi* Ovidius dixit. Sed Poëtis licet vicinarum gentium nomina interdum confundere: & *Emathia* non Thracia ipsa, sed Thraciæ finitima, pars Macedoniæ est. & alioqui notum omnibus in campis Pharfalicis, quos Theſſaliæ assignat Plineus, pugnatum fuisse. *Torrent. Philippi.*] Philippi urbs in Thracia, à Philippo condita.

50. *Decisis humilem pennis.*] Dignitate amissa & opibus. *Inopemque paterni.*] Inopem per proſcriptionem, quod secutus esset partes Bruti.

51. *Et Laris.*] Totius patrimonii. *Paupertas impulit audax.*] Notum illud è lib. III. *Od. xxiv.*

Magnum pauperies opprobrium, jubet Quid-

Ut versus facerem. sed, quod non desit, habentem,
 Quæ poterunt umquam satis expurgare cicuta,
 Ni melius dormire putem, quam scribere versus?

- 55 Singula de nobis anni prædantur euntes:
 Eripuere jocos, Venerem, convivium, ludum:
 Tendunt extorquere Poëmata. quid faciam vis?
 Denique non omnes eadem mirantur amantiæ.
 Carmine tu gaudes: hic delectatur iambis:

Ille,

Quidvis & facere & pati.

Accedit elegans Mimographi senarius:
 Hominem experiri multa paupertas ju-
 bet. Torrent.

Audax.] Paupertas laboris Magistra,
 quid non audet experiri?

52. Ut versus facerem.] Ad acquirendam gratiam virorum principum, Mæcenatis imprimis, ut ejus præsidio conciliaretur Augusto. Cruquius. Quod non desit habentem.] Sententia est, eum qui firmum aliquid ac stabile nactus sit, cui fidere scilicet ut proprio possit, pro infano habendum esse, si ultra scribendis versibus se excruciet. Quod non desit igitur, id est, quod non facile herum fallat arque destituat; qualis fundus Horatii in Sabinis. Torrent. Quod non desit.] Habentem, quod sufficiat.

53. Quæ poterunt.] Insanus merito dicar, si non putem dormire melius esse quam versus scribere. Satius expurgare cicuta.] Cicuta herba quædam est venenata, notissima. Cicutam etiam appellarunt vulgò herbam catharticam, quam hic intelligit: Græce dicitur κάρτερ. Tum & Latini Cicutam vocant quamlibet cannam, intus cavam & inanem. Unde apud Poëtas cicuta pro calamis quibus fistulant pastores. Salmasius. Cicuta.] Καταγνηστικός non tam pro elleboro (quod antiqui interpretes & nonnulli viri doctissimi ex Avicenna voluere) quam pro quocumque ancipiti adversus morbum ancipitem remedio, quod vel cum discrimine potius admoveatur, quam ægrotantem certò perire

patiamur. Et cur obsecro scribendi illud cacoëthes, quod insanabile vocat Iuvenalis, tamquam ex nimio calore aut atra bile ortum, cicuta, quæ frigore enecat, curare Horatium vetes? Exemplum certe secutus est Persius Sat. v. cum ait:

— Calido sub pectore mascula bilis
 Intumuit, quam non extinxerit urna ci-
 cutæ. Torrent.

Vel censuit, se nulla cicuta, hoc est, validissimo medicamento, ita expurgari posse, quin credat se prius emori posse, quam censere, versus scribere melius esse, quam dormire & quiescere. Cruquius. Turneb. l. 2 r. c. 8. Cicuta.] Medicinæ vehementissimæ, ut Helleborus, quem hic à Poëta intelligi adducor, ut credam, quoniam cicuta ab Avicenna Hellebori nigri nomine appellatur.

55. Singula de nobis anni.] Singula quæ ad voluptatem pertinent. Secunda est excusatio cur non scribat. Prædantur.] Rapiunt.

56. Sed quod non desit habentem, &c.] Ad ipsum Horatii animum referendam; qui ideo habebat quod non deesset, quia eo contentus erat, nec plus habere cupiebat. Quasi dicat, Habentem quod expleat cupiditatem meam, vel potius vota mea. Stephan.

57. Tendunt extorquere.] Contendunt & conantur extorquere fingendi carminis propensionem.

58. Denique non.] Tertia excusatio cur non scribat.

59. Carmine tu gaudes.] Carmen, cum dicit,

- 60 Ille, Bionëis sermonibus, & sale nigro.
 Tres mihi convivæ propè dissentire videntur,
 Poscentes vario multum diversa palato.
 Quid dem? quid non dem? renuis tu, quod jubet alter.
 Quod petis, id sanè est invisum acidumque duobus.
- 65 Præter cetera, me Romane Poëmata censes
 Scribere posse, inter tot curas tótque labores?
 Hic sponsum vocat, hic auditum scripta, relictis
 Omnibus officiis. cubat hic in colle Quirini:
 Hic extremo in Aventino: visendus uterque.
- 70 Intervalla vides humanè commoda. verùm

Puræ

dicat, per antonomasiam Heroicum intellige. *Torrent.*

60. *Bionëis sermonibus.*] Et *Bionëis* quidem numero decem recenset *Laërtius*. è quibus omnibus *Bion Borysthenites* aptus videri possit, à quo *Bionëis sermones* pro amarulentis, ut *Hipponaëti* & *Archilochii*, proverbio celebrentur. Fuit autem Philosophus & Poëta, non in homines tantum, sed in deos etiam contumeliosus. *Turnebus Advers. xxi. cap. viii. Torrent. Bionëis sermonibus.*] *Lividis jocos*, id est, *Satyræ*. *Bion* sophistes cognominatus adeo mordax fuit in Poëtis, ut ne *Homero* quidem parceret. *Sale nigro.*] *Salibus amaris*, quales sunt veteres *Comœdiæ*.

61. *Propè dissentire.*] Hic *propè*, generatim capitur, seu universaliter, id est, omnes tres. *Cruguius.*

62. *Palato.*] *Gustu.*

63. *Renuis tu, quod jubet alter.*] *Horatius* tanquam ad ipsos convivas loquitur.

65. *Præter cetera.*] *Insuper.* Alia causa cur non scribat.

67. *Hic sponsum vocat, hic auditum scripta, &c.*] *Dux res molestissimæ olim Romæ*, spondere, & audire recitantes: ut non semel ante conquestus est; lepide *Juven.* inter maxima Urbis mala enumerat,

— *Augusto* recitantes mense Poëtis. *Torr. Sponsum.*] Ad respondendum pro se. *Auditum.*] Fuit *Horatius* ex Criticis unus.

68. *Cubat hic.*] *Ægrotat.*

69. *Extremo in Aventino.*] In extrema parte montis Aventini.

70. *Intervalla vides humane commoda.*] *Interpretes* τὸ humane, ἀνθρωπίνως exponunt. & nescio quomodo humane commoda, ea quæ incommoda sunt, dici existimant. *Scribendum* est, *Intervalla vides. humane. commoda.* *Humane* est approbantis, *καλῶς, καλῶς, benigne, recte.* Quæ sæpe *τεωπίζε*. Etiam vocati ad prandium aut cœnam, dicebant humane, ut recte, benigne. cum negarent id se facturos esse, ita ut laudarent tamen animum vocantis. *Glossæ veteres* ad illud *Horatii* lib. I. epist. VII.

— *At tu quantum vis tolle, benigne. Advena, humane facis, inquit, & gratias agit.* Hic vero *εἰρωνικῶς*. *Vides, inquit intervalla, Respondet alter, humane commoda recte. recte, inquit: sane sunt commoda.* *Ironia* autem contrarium inferre solet. *Heins. Humane commoda.*] *Per antiphrasin* pro incommoda, nisi ironiam facere malis. *Torr. Humane commoda.*] *Humano more commoda, id est, incommoda.* Ut sunt humana omnia, in quibus plus est fellis quam mellis.

71. Puræ

Puræ sunt plateæ nihil ut, meditantibus obstet.

Festinat calidus mulis gerulisque redemptor :

Torquet nunc lapidem, nunc ingens machina tignum:

Tristia robustis luctantur funera plaustris :

75 *Hac rabiosa fugit canis, hæc lutulenta ruit sus.*

I nunc, & versus tecum meditare canoros.

Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit urbeis,

Ritè cliens Bacchi, somno gaudentis & umbra.

Tu me inter strepitus nocturnos atque diurnos

80 *Vis canere, & contracta sequi vestigia vatuum?*

Ingenium, sibi quod vacuas desumpsit Athenas,

Et

71. *Puræ sunt plateæ.*] Optime explicatur à Lambino. *Puras* enim vocat, ab hominibus ceterisque rebus minime impeditas; ut *puro concurrere campo, dimicare puro ac patienti campo*, Virgilius Liviusque dixere. Turneb. lib. 7. cap. 19. *Torrent.* *Puræ sunt plateæ.*] Est objectio. Aliquis enim dixerit quod Romæ plateæ sint puræ, in quibus nihil est quod impediatur versus meditantem.

72. *Festinat calidus.*] Hæc enumeratio est impedimentorum, quæ declarat, eum nunc ironicòs esse locutum. *Cruquius.* *Festinat calidus.*] Respondet non ita esse. Nam calidus redemptor, &c. *Calidus.*] *Calidos* vocamus vehementes & inconsultos, studio scilicet ejus rei, quam agunt, accensos. vocabulum non semel apud gravissimos scriptores corruptum. Idque observavit P. Victorius lib. Variarum lectionum xxxiii. cap. vi. Terent. Eunuchò :

Vide ne nimium calidum hoc sit modo.

Cic. I. de Officiis, *periculosa & calida consilia.* *Redemptoris* autem vocabulo eodem sensu usus Poëta lib. III. Od. 1. *Torrent.* *Mulis gerulisque.*] Sarcinatis, & gerulis, id est, bajulis, vel portatoribus. *Redemptor.*] Operum conductor.

73. *Torquet nunc.*] Torquendo attollit lapidem. *Tignum.*] Trabem.

74. *Luctantur funera.*] Funera cum plaustris onerariis concurrentia con-

tendunt. quando hac funus procedit, illac plaustra.

76. *I nunc.*] Est Ironia.

77. *Nemus.*] Solitudinem. *Et fugiò urbes.*] Urbem malim, ut in plurius M. S. ut Romam dicat, non Gabios, aut Ulubros, aut vacuum Tibur, & imbellem Parentum. *Torrent.*

78. *Bacchi.*] In Bacchi tutela omnes Poëtæ sunt constituti. *Somno gaudentem.*] Quiete & solitudine.

80. *Vis canere.*] Vis Lyrica scribere? *Contracta.*] Ego in septem codicibus *contracta* scriptum repperi. Quam scripturam cum agnoscant etiam interpretes, nihil equidem dubitandum, quin proba ac legitima sit: ut quam proxime sequatur eorum vestigia, qui vatum nomen meruere, ita ut tangere etiam & quod dicere solemus pedem pede premere videatur. Sunt qui *cantata* legant, quasi ab aliis prius dicta, quod Cruquius placet. *Torrent.* *Contracta sequi vestigia.*] Vestigia angusta, quæ difficile est persequi.

81. *Ingenium, sibi quod.*] Argumentum à majori. In summo otio & quiete, qui jam multos annos Athenis versantur, si hoc non præstitierint, egone id Romæ possim in summo strepitu? *Cruquius.* *Ingenium, sibi quod vacuas.*] Ille qui sibi elegit Athenas vacuas, id est, urbem quietissimam.

Et studiis annos septem dedit, insenuitque
 Libris & curis; statua taciturnius exit
 Plerumque, & risu populum quatit. heic ego rerum
 85 Fluctibus in mediis, & tempestatibus urbis,
 Verba lyræ motura sonum connectere digner?
 Frater erat Romæ consulti rhetor, ut alter
 Alterius sermone meros audiret honores:

Gracchus

82. *Studiis annos septem dedit.*] An forte solemne aliquid in septennio? mihi certe non videtur. nam pro quovis longo ad discendum [spatio] posuit. *Torr. Insenuitque.*] Et senium contraxit ex librorum lectione.

83. *Statua taciturnius exit.*] Studium immoderatum ho[m]ines efficit aliquando hebetes & ridiculos, præsertim ubi ad vitam politicam accedunt.

84. *Risu populum quatit.*] Quod non tam ad carminis scribendi, quam ad ineptitudinem morum vitæque communis, pertinet. *Cruquius.*

86. *Digner?*] Dignum arbitrer connectere verba sonum lyræ motura, id est, carmina lyrica?

87. *Frater erat Romæ consulti rhetor.*] Epistolæ argumentum hoc est: Florum Horatio succensuisse, quod ab eo nihil literarum acciperet: Horatium iusta uti excusatione, quod ne id quidem se facturum promiserit. Carmina autem ideo non mittere, quod Philosophiæ incumberet; cum ante, paupertate adductus, poetari cœpisset. Verum manifestus est hiatus, & sententiæ defectus. Sciatur ergo lector, nihil unquam Pythiam dixisse verius, quam hos quinque, nta & sex versus, qui de Poëtis & Poëtica scribendi ratione agunt, hic insertos esse. eosque Poëta mentem & Epistolæ institutum tot jam annos divisisse pessime ac interpolasse. Quod tum apparebit primum, si, inductis illis, reliqua continuemus hoc modo:

— Heic ego rerum

Fluctibus in mediis & tempestatibus
 urbis.

Verba lyræ motura sonum connectere digner?

Nimirum sapere est abjectis utile nugis,
 Et tempestivum pueris concedere ludum.
 Ac non verba sequi fidibus modulanda
 Latinis,

Sed vera numerosque modosque addiscere
 vitæ.

Nego quicquam esse in scriptore isto, quod cohæreat melius, aut tam necessarium sit, quam ut illa jungantur: Ut, inquit, reliqua omittam, fieri qui potest, ut in tantis urbis tumultibus (& enumeravit omnes) versus faciam, cum hæc talia silentium requirant? Nimirum utile est, quod dixi, ut ab omni hoc studio abstineream, & hæc nugas pueris relinquam: neque modos versusque & numeros, verum ipsius vitæ sequar. Hoc agam: hic mentem habeam. Quare, apage Poëtica præcepta, & id genus alia, quæ hic pessime intexta erant. Aliquam autem illius Epistolæ partem perissem, nobis tam est certum, quam meridie lucere: quamquam id à nemine notatum fuerit. Quod vel ex illis fiet manifestum:

Tanto cum strepitu ludi spectantur &
 artes,

Divitiæque peregrinæ: quibus oblitus
 actor

Cum stetit in scena, concurrat dextera
 lævæ.

Dixit adhuc aliquid? nil sane, quid ju-
 vat ergo?

Lana Tarentino, violas imitata veneno.

Post hæc, ista deinde subjungit:

Ac ne forte putes, me, quæ facere ipse
 recusam,

Cum recte tractent aliî, laudare maligne.
 Quibus

Gracchus ut hic illi foret, hic ut Mucius illi.

90 *Qui minus argutos vexat furor iste Poëtas?*
Carmina compono: hic elegos, mirabile visu,
Cælatumque novem Musis opus. aspice primum,
Quanto cum fastu, quanto molimine circum-
spectemus vacuum Romanis vatibus ædem.

95 *Mox etiam, si fortè vacas, sequere, & procul audi,*
Quid

Quibus profecto versibus, fatetur de Poëtis se judicasse, cum nihil minus egerit in præcedentibus. Nos dicere audeamus, totam hanc præclaram epistolam deberi nobis. *Heinsius. Frater erat Romæ, &c.* Duo erant fratres Romæ, suarum inter se laudum præcones, Jurisconsultus alter, alter Orator. *Consulti.* De hoc quoque vocabulo ante diximus. *Od. xxxi. l. i. lib. i.* Exemplo autem horum fratrum laudare se mutuo Poëtas, qui tum aliquid Romæ scribebant, ostendens; eam quoque causam prætexit cur ipse à scribendo cesset: nempe ne quos nolit laudare cogatur. Atque ita apud Juvenalem Umbricius:

Quid Romæ faciam? mentiri vescio, librum

Qui malus est nequeo laudare, & poscere. —

Torrent.

Consulti rhetor. Jurisconsulti frater.

89. *Gracchus ut.* Cajum Gracchum intelligo. quamquam enim eloquentia præstabat etiam Tiberius; ille tamen illustrior orator, nempe fortis & vehementis, quodque nonnullis visum fuisse ait Gellius lib. x. severior, acrior, ampliorque ipso Cicerone. *Torrent. Gracchus ut hic.* Tantus Orator, quantus fuit Gracchus Corneliæ filius. *Mutius ille.* Q. Mutius Scævola optimus Jurisconsultus.

90. *Qui minus argutos.* Quomodo sunt Poëta minus insani dum se invicem laudant?

91. *Carmina compono.* Si de se loquatur Horatius, *carminum* nomine intelligere Odas malim, qui & *Carminum*

libri inscribuntur. *Turneb. l. 2. r. cap. 8. Torrent.*

92. *Cælatumque novem.* Poëma artificiosissimum, à novem Musis elaboratum. *Aspice primum.* Primum hoc vide.

93. *Quanto cum fastu.* Quanto cum apparatu nos Poëta circumspicemus. *Tmesis est. Quanto molimine Circum.* Maximum, id est, eos, qui in Circo & exercent se & spectant: aut *Circum στυβαροδρακῶς*, id est, theatrum. Alii tmesin esse volunt, pro *circumspiciunt*. Ego malim esse *asynдетон*, hoc modo, *spicemus circum & vacuum Romanis vatibus ædem* dispiciat lector. *Cruquius. Quanto molimine circum-Spicemus.* Duo optimi codices converso ordine;

— *Circum molimine quanto*

Spicemus. —

unus præterea *spicemus*, pro *spicemus*. nihil muto. *Torrent.*

94. *Circumspicemus vacuum Romanis vatibus ædem.* Sane *ædes vacua Romanis Poëtis*, non est in qua nulli sunt Poëta Romani, sed quæ solos recipit Poëtas Romanos. seu, quæ nullos præter eos recipit. Ita *ædes vacua Romanis vatibus*, illa templi Palatini pars, in qua soli Romani vates recitabant. ita enim potius intelligendum quam de bibliotheca quæ *Romanis vatibus vacabat*. *Heinsius. Vacuum Romanis vatibus ædem.* Tamquam vacuum, nisi nos eam scriptis nostris impleamus atque ornemus. *Torrent. Edem.* Templum Apollinis cui Bibliotheca fuit adjuncta, ab Augusto extructa.

95. *Si forte vacas.* Recte pro *vacat*,

Quid ferat, & quare sibi neſtat uterque coronam.
Cædimur, & totidem plagis conſumimus hoſtem,
Lento Samnites ad lumina prima duello.

Discedo Alcæus puncto illius: ille meo quis?

100 Quis, niſi Callimachus? ſi plus appoſcere viſus,
Fit Mimnermus, & optivo cognomine creſcit.

Multa fero, ut placem genus irritabile vatum,
Quum ſcribo, & ſupplex populi ſuffragia capto.

Idem, finitis ſtudiis, & mente recepta,

105 Obturem patulas impune legentibus aurcis.

Riden-

ut in vulgatis. *Torrent.* Si forte vacas.] Si nihil habes, quod agas. Et *procul audi.*] Audi è loco longinquo. *Procul audi.*] Ne propius accedas, ſed quaſi ex inſidiis ſectare, ut aliud agere te cogitent. *Cruquius.*

96. *Quare ſibi neſtat.*] Quare hi duo Poëtae ſe dignos iudicent corona poëtica, id eſt, laude.

98. *Samnites.*] Poëtae mutuam in laudando tradentes operam gladiatorum generi, quos *Samnites* vocabant, aptiſſime comparat. dicti autem à ſplendidiffima Samnitium, cum quibus tot olim bella geſſere Romani, armatura. Sunt qui dicunt Romanos in privatis conviviis gladiatorum cæde ac ſanguine oblectatos: rudibus, credo, ludi cauſa batuebant. Atque id ipſum, ni fallor, ſignificat hic Horatius. neque enim ſucceder Samnitium ac Poëtarum comparatio, ſi illi ſe mutuo jugulent, hi honorifice ſalutent. quamquam enim hæ ſalutationes, utputa ſimulata, vulnere loco habendæ ſunt; cum monere quam adulari eſſet ſatius: integri tamen diſcedunt, uti & Samnites à lento illo duello, quod ad ſpeciem tantum inierint. *Turneb.* lib. 25. cap. 19. *Torrent.* *Samnites ad lumina.*] Tanquam Samnites qui adverſus Romanos pugnaverunt uſque ad nocturnas lucernas, id eſt, veſperam. *Ad lumina prima.*] Cum jam ſervent convivia. quæ cum ſolemnia

erant, maturius parabantur, atque ita Sat. vii. lib. ii.

— Serum ſub lumina prima venire Convivam. *Torrent.*

99. *Discedo Alcæus puncto illius.*] Ego inquit Horatius, illius ſuffragio diſcedo par Alcæo, quia Lyricus ſum.

100. *Niſi Callimachus.*] Voco illum Callimachum, qui in Elegis floruit. *Callimachus.*] Quem Propertius noſter ſtudioſiſſime imitatus, ſic expreſſit, ut Romanus à multis Callimachus merito dictus ſit. *Torrent.*

101. *Fit Mimnermus.*] Appellatur à me Mimnermus. *Optivo.*] Argute etiam *optivo nomine creſcere* dixit, ideo quod hi qui in alienam, adoptabantur familiam, in adoptionis ſignum augebant fere nomina: ut P. Cornelius Scipio Æmilianus. *Torrentius.* *Optivo cognomine.*] Nomine quod ipſe optaverit. *Creſcit.*] Fit major, ornatio.

102. *Multa fero.*] Multas Poëtarum ineptias devoro. *Genus irritabile.*] Οἰζυρολον, quibus ira commotis, ſi repugnes, magis provocoes, neque ſine magno tuo malo diſceſſeris. *Cruquius.* *Irritabile vatum.*] Genus iracundum.

103. *Suffragia.*] Populi laudes.

104. *Idem.*] Ego idem. *Et mente recepta.*] Quum ex infania Poëtica profeſſionis, ad me redierim.

105. *Obturem patulas impune.*] Ob-

turare

Ridentur, mala qui componunt carmina: verum
Gaudent scribentes, & se venerantur, & ultrò,
Si taceas, laudant, quidquid scripsere, beati.

At qui legitimum cupiet fecisse poema,

110 Cum tabulis animum censoris sumet honesti:

Audebit quæcumque parum splendoris habebunt,
Et sine pondere erunt, & honore indigna ferentur,
Verba movere loco: quamvis invita recedant,
Et versentur adhuc intra penetralia Vestæ.

115 Obscurata diu populo, bonus eruet atque

Proferet in lucem speciosa vocabula rerum:

Quæ priscis memorata Catonibus atque Cethegis,
Nunc situs informis premit, & deserta vetustas.

Adsciscet nova, quæ genitor produxerit usus

120 Vehemens, & liquidus, puròque simillimus anni,

Fundet opes, Latiùmque beabit divite lingua.

Luxuriantia comescet: nimis aspera sano

Levabit

turare mihi liceat aures impune, id est, sine periculo. *Legentibus.*] Carmina sua recitantibus.

107. *Se venerantur.*] Sese invicem admirantur tanquam divinos Poëtas.

108. *Beati.*] Sibi placentes.

109. *At qui legitimum.*] At bonus Poëta, qui, &c.

110. *Cum tabulis animum.*] Ipse sua scripta notabit, tanquam censor.

111. *Audebit quæcumque.*] Non dubitabit: in animum inducet: volet. *Turneb. lib. 21. cap. 8.*

112. *Et sine pondere erunt.*] Levia erunt. *Honore indigna ferentur.*] Scribo feruntur, ut in quinque exemplaribus. *Torventius.*

113. *Movere loco.*] Verba mutare. *Invita recedant.*] Ipso scribente invito.

114. *Et versentur adhuc.*] Et quamvis adhuc sint domi abdita. *Intra penetralia Vestæ.*] Liber optimus, inter. Vult autem Horatius hanc censuram adhiberi, quamvis scripta adhuc domi magna

diligentia sollicite adserventur; ut suorum quisque Poëmatum castigator ac censor sit, priusquam vel recitando tantum aliis communicentur: ac quantumvis prima facie arideant, nec minus certa ac tuta videantur, quam si in Vestæ sacrario delitescant. *Plura Turnebus lib. XXI. cap. VIII. Torrent. Vestæ.*] In Vestæ templo servatus fuit ignis æternus Romæ. Vestæ hic ponitur pro Latæ.

115. *Obscurata diu.*] Verba obsoleta & inusitata. *Erunt atque.*] E tenebris extrahet.

118. *Nunc situs.*] Nunc turpe seniùs premit.

119. *Adsciscet nova.*] Cudet & finget nova, quæ usus genuerit.

120. *Vehemens & liquidus.*] Vehemens ad verborum inventionem. *Anapæstus pro Spondaeo.*

121. *Beabit.*] Amplificabit.

122. *Luxuriantia comescet.*] Quæ redundant, coërebit.

- Levabit cultu: virtute carentia tollet:*
Ludentis speciem dabit, & torquebitur: ut, qui
 125 *Nunc Satyrum, nunc agrestem Cyclopa movetur.*
Prætulerim scriptor delirus inersque videri,
 100 *Dum mea delectent mala me, vel denique fallant,*
Quam sapere & ringi. fuit haud ignobilis Argis,
Qui se credebat miros audire tragædos,
 130 *In vacuo lætus sessor plausorque theatro:*
Cætera qui vitæ servaret munia recto

More,

123. *Levabit cultu.*] Poliet & leniet sano artificio. Metaph. à corpore animato ad carmen. *Virtute carentia.*] *Carentia* legitur in duobus fidelissimis exemplaribus: id monere volui. Cohibet fortassis nimium illum ingenii fervorem, quo inconsulte abripimur. nam *calidus* in malam partem sæpe accipitur. & sane molle illud & factum non frustra extollit Horatius. Si *carentia* legas, nihil dicit quod non prius dictum sit. *Torrent.* *Tollet.*] Extoller.

124. *Ludentis speciem.*] Parum laboriose scribentis. *Torquebitur.*] Nolim Lambino adversari, sic ex veterum interpretum sententia hæc exponenti, ut quamvis ludere scriptor videatur, magnum tamen laborem impendat: sed magis conveniet sequens cum histrione, qui una in fabula sæpe diversas personas agit, comparatio; si Poëtæ præcipiat Horatius, ut ipse quoque rei, quam tractat, ita sermonem accommodet, ita ex decore stilum vertat, ut nunc jocari, nunc serio agere actorqueri existimetur; in quo summus quidem labor, sed & summa gloria est. *Moveri autem Satyrum,* pro movendo imitari, Græcorum more dictum est. Turneb. lib. 21. cap. 8. *Torrent.* *Torquebitur.*] Fatigabitur, ut Mimus, qui, &c.

125. *Movetur.*] Qui saltat nunc Satyrum, nunc tardum Cyclopa.

126. *Prætulerim scriptor.*] Revertitur ad id quod supra dixit, *gaudent scribentes*

& se venerantur, &c. qui sui fetus scriptique carminis studio sic delectantur, ut vel consulto sua vitia prætereant, vel ea pro virtutibus habeant, securi vulgo de se dictorum: quos non minus mente captos, planeque delipere dicit, quam Argivum quemdam nobilem. *Cruquius.* Vel Ironica est, aut amara interrogatio, quasi dicat, ego neutiquam prætulerim. *Glareanus.* *Prætulerim scriptor.*] Malim (inquit Horatius) esse Poëta ineptus.

127. *Dum mea delectent mala me.*] Vitium peculiare Poëtis, nimii scilicet amoris, quo non aliter illi afficiuntur erga Poëmata sua, quam parentes erga liberos, *Torrent.* *Mea delectent.*] Mea scripta. *Vel denique fallant.*] Vel ignota sint.

128. *Quam sapere.*] Quam sapiendo irasci, & intimis sensibus angi. *Argis.*] Quod argis contigisse ait Horatius, id Aristoteles in Commentario, quo res quasdam mirabiles exponit, Abydi factum narrat. quare ne memoria lapsum forte Poëtam aliquis existimet, tacere nolui in codice Laurentiano & altero quodam scribi *Argus* pro *Argis.* potuit autem patria Argivus esse, qui Abydi ea insania laborabat. P. Victorius lib. Variar. lect. 111. cap. ix. *Torrent.*

130. *In vacuo lætus.*] In vacuo ubi nulli spectatores erant.

131. *Cætera qui vitæ.*] In aliis rebus non demens.

133. *Ignos-*

*More, bonus sane vicinus, amabilis hospes,
Comis in uxorem, posset qui ignoscere servis,
Et signo læso non insanire lagenæ:*

135 *Posset qui rupem & puteum vitare patentem.*

*Hic ubi cognatorum opibus curisque refectus,
Expulit elleboro morbum bilemque meraco,
Et redit ad sese: Pol me occidistis, amici,
Non servastis, ait: cui sic extorta voluptas,*

140 *Et demtus per vim mentis gratissimus error.*

*Nimirum sapere est abjectis utile nugis,
Et tempestivum pueris concedere ludum,
Ac non verba sequi fidibus modulanda Latinis:
Sed veræ numerisque modisque ediscere vitæ.*

145 *Quocirca mecum loquor hæc tacitûsque recordor:*

Si tibi nulla sitim finiret copia lymphæ,

Narra-

133. *Ignoscere servis.*] Non sævus esse servis.

134. *Et signo læso.*] Ideo domini lagenas obsignabant, ne vinum à servis furtim exhauriretur. *Non insanire.*] Non furenter irasci.

135. *Rupem & puteum.*] Libro II. Sat. II. duplex genus describitur insanix, vel metuentis quæ metuenda non sint, vel contra quæ metuenda sint contemnentis, & *ignes per medios fluviosque ruentis.* ibi vide. *Torrent.*

136. *Refectus.*] Recuratus.

137. *Bilemque.*] Bilem atram. *Meraco.*] Sunt qui pro vino interpretentur. inepte. Perinde ac si oleo incendium extinguant; cum ellebori epithetum sit, pro puro ac solo. ut Horatii imitatione dixit *Perfius Sat. IIII.*

— *Anticyras melior sorbere meracas.* *Torrent.*

138. *Et redit.*] Factus est sanus.

140. *Per vim mentis.*] Per vim purgativam. *Mentis gratissimus error.*] Sic *Od. IIII. lib. III.*

Auditus? an me ludit amabilis

Insania? *Torrent.*

141. *Nimirum sapere.*] Transit ad Philosophiam: & ut alia nulla causa sit cur versus non faciat, ætate saltem admoneri sese ostendit, ut adolescentiæ studia relinquat, & qui ante linguam ornaverit, nunc animum excolat, ut decenter & compositè vivat. turpe enim linguam animo instructiorem gerere. *Torrent. Nimirum sapere.*] Hæc tacita est *œçου. ἰδὴν. ἴς*: dixit enim eos non sapere qui suis malis delectantur; nunc contra ait sapere esse, non nugari, & carmina pueris relinquenda, scribere, sed veræ, id est, beatæ tranquillæque vitæ modos cognoscere. *Cynquius. Nimirum sapere est abjectis utile nugis.*] Ordo est, *Nimirum abjectis nugis,* utile est sapere, id est, operam dare, & concedere pueris ludum tempestivum, id est, artem poëticam.

142. *Tempestivum pueris.*] Ludum opportunum, congruum.

144. *Veræ.*] Vitæ beatæ. *Ediscere vitæ.*] Cognoscere & memoriæ mandare.

146. *Si tibi nulla sitim.*] Hanc similitudinem multo pulcherrimam, & adversus avaritiæ morbum efficacissimam,

ab

- Narrares medicis, quòd, quanto plura parasti,
Tanto plura cupis, nulline faterier audes?
Si vulnus tibi, monstrata radice vel herba,*
150 *Non fieret levius; fugeres radice vel herba
Proficiente nihil curarier. audieras, cui
Rem Dì donarent, illi decedere pravam
Stultitiam; & quum sis nibilo sapientior, ex quo
Plenior es, tamen utèris monitoribus iisdem?*
155 *At si divitiæ prudentem reddere possent,
Si cupidum timidumque minus te: nempe ruberes,
Viveret in terris te si quis avarior uno.
Si proprium est, quod quis libra mercatus & ære;
Quædam, si credis consultis, mancipat usus;*

Qui

ab Aristippo Philosopho Socratico, primum profectam esse, monuit nos P. Victorius Var. lect. VIII. cap. XIX. & totus ille præstantissimi Philosophi libellus hunc Horatii locum illustrat, præfertim cum & alias similitudines adjungit; nec ullum huic malo convenientius remedium est, quam animi morbum esse credere, inopia magis quam copia sanandum. *Torrent. Lymphæ.* Aqua.

147. *Narrares.*] Remedium petiturus.

150. *Levius.*] Sanius. *Fugeres.*] Fugere velles.

152. *Rem.*] Divitias.

154. *Plenior es.*] Locupletior es. *Monitoribus.*] Opulentia laudatoribus.

156. *Ruberes.*] Erubesceres & turpe tibi esse putares, si quis, &c.

158. *Si proprium est.*] Ostendit nihil omnino vel emptione, vel usucapione cuiquam esse proprium, nec mancipatione, vel usucapione opus esse, ut juncunde vivas. *Libra mercatus & hoc est.*] Ita nostri quoque codices. vulgata lectio *mercatur & ære.* quidam etiam, *mercatur & ære.* Tort. *Libra mercatur.*] Libræ pretium appendebatur, non numerabatur. *Mercatus & ære.*] Indicat, autem nihil quicquam, vel emptione, vel usuca-

pione cuiquam esse proprium, & proinde nos in eo plus æquo stultescere, quando nobis id proprium ducimus, quod alienari & alterius esse potest. *Cruquius.*

159. *Quædam (si credis consultis.)*] Ordo est: usus quædam mancipat, si credis Jurisconsultis. *Consultis.*] *Consulti* iidem qui & prudentes per antonomasiam, pro Jurisperitis, ut non semel ante diximus. *Mancipat usus.*] *Usus* inter alia apud Jctos etiam possessionem significat, & *mancipio* sive *dominio* ac *propriæ* opponitur: nempe cum re aliqua veluti fundo utimur quidem, nec tamen vere domini sumus, at nihilominus tamquam domini possidemus, in eaque possessione à pratore defendimur, donec alius everit. Atque ita intelligendum illud M. Curii lib. VII. Epist. Fam. *Sum enim ἄλλοτ' ἢ τοῦ ἐμοῦ, καὶ ἄλλοτ' ἢ Ἀττικῆς ἡμετέρας, ergo fructus est tuus, mancipium illius.* cui respondens Cicero, *Quando*, inquit, *Attici te proprium esse scribis mancipio & nexu, meum autem usu & fructu; contentus isto sum. id enim cuiusque est proprium, quo quisque fruitur atque utitur.* quibus sane verbis idem dicit quod hic pluribus Horatius. Recte igitur Horatius *mancipat usus*, pro alienat sive in alium

- 160 Qui te pascit ager, tuus est, & villicus Orbi
 Quum segetes occat, tibi mox frumenta daturus,
 Te dominum sentit. das nummos: accipis uvam,
 Pullos, ova, cadum temeti. nempe modo isto
 Paullatim mercaris agrum, fortasse trecentis,
 165 Aut etiam suprâ, nummorum millibus emtum.
 Quid refert, vivas numerato nuper, an olim?
 Emor Aricini quondam, Vejentis & arvi,
 Emtum cœnat olus, quamvis aliter putat: emtis
 Sub noctem gelidam lignis calefactat aënum.
 170 Sed vocat usque suum, quâ populus adsita certis
 Limitibus vicina refugit jurgia. tamquam
 Sit proprium quidquam, puncto quod mobilis horæ,

Nunc

alium transfert. *Mancipationis* enim vocabulo non solum pro venditione per as & libram, sed generaliter pro quacumque alienatione auctores usi sunt. unde, *mancipio dare*, *mancipio accipere*. *Torrent.* *Mancipat usus.*] Efficit usus quædam propria.

160. *Villicus orbi.*] Proprium nomen divitis alicujus vendacis magis quam emacis. Et *Cruquius* per apocopen vult *Orbi* dici pro *Orbii*. *Torrentius.* *Orbi.*] *Orbus*, est nomen proprium.

161. *Cum segetes occat.*] *Satæ* primum occantur, dein *sarriantur*, ac denique runcantur *segetes*. *Torrent.* *Occat, tibi mox.*] *Occare*, est semen sparsum terra operire fractis glebis. *Daturus.*] *Mallem daturus*; *segetes* scilicet, ut in uno atque altero *M. S.* hæc autem subtilius dicuntur à *Poëta*, quam verius. *Torrent.*

162. *Te dominum sentit.*] *Dominum* fundi, cujus fruges emis.

163. *Temeti.*] *Cadum* vini.

166. *Quid refert.*] *Quid* interest, utrum *vivas* ex pretio per partes numerato, an *olim*, id est ex pretio simul numerato?

167. *Aricini quoniam.*] *Ostendit* causam, cur nihil intersit inter eum, qui jam olim agrum emit, quando ei necesse est

eius fructus redimere ad usum vitæ, & eum, qui numerata quotidie pecunia fundum paulatim suum facit. *Cruquius.* *Aricini quondam.*] *Melius*, meo judicio, libri veteres, quoniam pro quondam. *Torrent.*

168. *Quamvis aliter putat.*] *Quamvis* putat se proprium, non emptum cœnare olus.

170. *Usque suum.*] *Eo usque suum*, *Qua populus adsita certis.*] *Qua* populus arbor, applantata certis limitibus, jurgia cum vicino vitare facit. *Populus adsita.*] *Citatur* hic versus ab *Agretio*; quo loco, *Insica*, inquit, est arbor cui inscisse alienum germen includitur: *adsita*, cui incolumi aliquid quod sustineat adjungitur. *Vite* igitur amictam populum notat: atque hæc fere *Turnebi* sunt lib. vi. cap. xv. *Non* negat tamen quin arborem in limite & confinio plantatam *asitam* vocaverit *Horatius*. *Quæ* cum ita sint, *asitam* hic populum pro terminali accipio, sive *marita* sive *cælebs* sit: quin *cælibem* malim, ne associata vitis majora inter vicinos jurgia serat. *Torrent.*

172. *Sit proprium quicquam.*] *Germana* lectio pro *cuiquam*. negat autem vere proprium dici quicquam in rebus humanis, quæ tot casibus subjectæ, toties, & qui-

- Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc sorte *suprema*
 Permutet dominos, & cedat in altera jura.
- 175 Sic quia perpetuus nulli datur usus, & heres
 Heredem alterius, velut unda supervenit undam;
 Quid vici profunt aut borrea? quidve Calabris
 Saltibus adjecti Lucani, si metit Orcus
 Grandia cum parvis, non exorabilis auro?
- 180 Gemmas, marmor, ebur, Tyrrhena sigilla, tabellas,
 Argentum, vesteis Getulo murice tinctas,
 Sunt qui non habeant; est qui non curat habere.
 Cur alter fratrum cessare, & ludere, & ungi
 Præferat Herodis palmetis pinguibus; alter

Dives

& quidem in horas dominum commutent. *proprium enim sempiternum, aut certe diuturnum, & quoad vixeris dicitur. Atque equidem, quod præclare ait Lucretius,*

Vitaque mancipio nulli datur, omnibus usu.

id de cujusvis etiam fortunis merito dixeris; si Philosophos magis quam Jurisconsultos audire voles. *Torrent.*

173. *Prece, nunc pretio.*] Donatione, emptione, vi à potentioribus illata, legitima successione & ultima voluntate testatoris. Sunt hæc quatuor alienationum genera. *Nunc vi, nunc sorte supra.*] *Vim* dicit, propterea quæ bello jure gentium acquiruntur: nam quod *precem* quoque addidit, ad donationes, quæ gratuita sunt, referendum est. Nec forte, sed morte *suprema* legitur in nostris M. S. omnibus. *Torrent.*

174. *Cedat in altera.*] In alterius potestatem.

175. *Sic quia perpetuus.*] Liber optimus sed quia. ceteri omnes si quia: & sane rō sic non optime convenit. *Torrent.*

176. *Hæredem alterius.*] Hæres hæredem excipit & subsequitur.

177. *Quid vici.*] Qui vites legendum esse credunt, Ciceronem non viderunt. *Is enim lib. I. ad Atticum: Quid si as-*

sequor, inquit, Crassum divitiis supero, atque omnium vicos & prata contemno. sic enim amplissimæ possessiones vocantur pluribus villis sub unius dominio comprehensis. Torr. Guil. Canterus Nov. lect. lib. 4. cap. 12. Calabris saltibus adjecti Lucani.] Vide Od. 1. lib. III.

178. *Saltibus adjecti.*] Campis spaciosis Calabriae, quæ pecorum, mellis & lanæ ferax est, ut Lucania. *Depetit Orcus.*] Si mors avidè aufert. *Metaph. ducta à segete.*

179. *Grandia cum parvis.*] Nobiles & ignobiles.

180. *Tyrrhena sigilla.*] Notat vetus interpretes primos Italicorum Tuscos, qui profecti à Lydia Tyrrheni appellati sunt, signa ex marmore fecisse. *Torrent. Tyrrhena sigilla.] Parva signa ex Etruria. Tabellas.] Picturas.*

181. *Getulo murice.] Purpura.*

183. *Cessare.] Nihil agere & feriari. Ungi.] Unguentis nitere.*

184. *Præferat Herodis palmetis.] Scit Genius, quamobrem alter ex duobus fratribus malit esse otiosus, quam possidere omnia Syriæ palmeta, id est, loca palmis consita. Herodes Judæorum rex fuit. Herodis palmetis.] Cum Herodis palmeta dicit, Judæam, ac proinde regis potentissimi regnum univèrsum significat, palmetorum nemoribus nobile. Plinius*

- 185 *Dives & importunus, ad umbram lucis ab ortu, Sylvestrem flammis, & ferro mitiget agrum; Scit Genius, natale comes qui temperat astrum, Naturæ Deus humanæ, mortalis in unumquodque caput, vultu mutabilis, albus, & ater.*
- 190 *Utar, & ex modico, quantum res poscet, acervo Tollam: nec metuam, quid de me judicet heres, Quòd non plura datis invenerit. & tamen idem Scire volam, quantum simplex, hilarisque nepoti Discrepet, & quantum discordet parcus avaro.*
- 195 *Distat enim, spargas tua prodigus, an neque sumtum*
Invitus

Plinius v. cap. xvii. *Torr. Alter.*] Cur alter illius cessatoris frater, &c.

185. *Ad umbram lucis.*] Ad noctem usque.

186. *Sylvestrem flammis.*] Sterilem agrum igne & vomere edomet, & fertilem reddat.

187. *Genius.*] Noti Græcorum versiculi:

Ἄ παρὶ δαίμων ἀνδρῶν τῶν ἡσυχῶν.

Et:
Ἄ παρὶ ἐστὶ μυστήριον ἔβρις.
veteres enim, ut Plinii verbis utar, singuli ex semetipsis totidem deos faciebant, Junones Geniosque, idque ex Stoicorum sententia, qui credebant unicuique nostrum pædagogum dari deum, singulis scilicet Genium & Junonem. Atque hinc toties in vetustis marmoribus, GENIO MAGNO: GENIO SANCTO: GENIO GUBERNATORI, GENIO ET LARIIBUS: DEO TUTELARI: TUTELAE: FORTUNAE CONSERVATRICEI. & his similia legimus. Sed & servos per *heri Genium*, ut ancillas per *Junonem dominæ* jurare solitos, ut per *Genium Cæsaris Romanos omnes*, nemo in litteris versatus ignorat. Idem autem qui & *Deus natalis* Tibullo, & aliis: quibus ex Horatio plurimum lucis accedit. Non solis vero hominibus, sed & fontibus & fluviis, & regionibus urbibusque sui apud antiquos *genii* fuere. usque adeo

nihil usquam sine numine esse crediderunt. Turneb. l. 2. c. 15. *Torr. Genius.*] Genius naturæ Deus, qui simul cum homine nascitur & moritur, ἡ τὸν ἐγγίσθ, fortuna cujusque. *Natale comes qui temperat, &c.*] Qui comes nobis adjunctus influxum proveniente ab astro, quod nos nascentes aspexit, regit & moderatur. *Temperat astrum.*] Aspectum astrorum felicem facit, & sidus natalitium, quod ἀγρόκοπος nominant ἀστράτης. *Cruq.*

188. *Mortalis in unumquodque.*] Qui unoquoque nostrum mortuo, moritur.

189. *Mutabilis.*] Alius, atque alius. Nam suus cuique Genius aliis est dissimilis. *Albus & ater.*] Bonus & malus, prosper & adversus.

190. *Utar, & ex modico.*] Horatius à sua persona commendat Floro bonorum partorum usum moderatum.

191. *Tollam.*] Sumam. *Mernam quid.*] Nec mihi erit curæ.

192. *Datis invenerit.*] Relictis à me. *Idem.*] Tamen ego idem.

193. *Quantum simplex.*] Quid intersit inter liberalem & prodigum, inter parcum & avarum. *Nepoti.*] Luxurioso.

195. *Distat enim.*] Multum hæc inter se discrepant, sc. tua luxuriose profundero, sumptum libenter facere, & avare semper plura querere.

Inventus facias, neque plura parare labores.

Ac potius, puer ut festis Quinquatribus, olim

Exiguo gratoque fruaris tempore raptim.

PAUPERIES *immunda domus procul absit. ego, utrum*
200 *Nave ferar magna an parva, ferar unus & idem.*

Non agimur tumidis velis Aquilone secundo:

Non tamen adversis ætatem ducimus Austris.

Viribus, ingenio, specie, virtute, loco, re,

Extremi primorum, extremis usque priores.

205 *Non es avarus: abi. quid, cetera jam simul isto*

Cum vitio fugere? caret tibi pectus inani

Ambitione? caret mortis formidine & ira?

Somnia,

197. *Puer ut festis Quinquatribus.]*
Quemadmodum pueri Quinquatribus,
id est, quinque diebus festis Minerva
dicatis, raptim fruuntur eo tempore
quod eis datur, ita & tu, &c. *Quinqua-*
tribus.] Sic Juven. Sat. x.

Eloquium aut famam Demosthenis aut Ci-
cerois

Incipit optare, & totis Quinquatribus
optat,

Quisquis adhuc uno partem colit asse Mi-
nervam.

qui locus puerorum dies festos fuisse
declarat *Quinquatrus*: sic dictos quod
quinque ab Idibus Martii dierum nu-
merus sit, ut Gellius, tradidit; aut quod
post diem quintum Idus Martii, ut Var-
ro. de iisdem quoque Festus & Macro-
bius. *Torrent. Olim.]* Interdum.

198. *Raptim.]* Celeriter.

199. *Pauperies immunda.]* Paupertas,
domus sordida & inelegans. *Utrum Na-*
ve ferar magna, & c.] Est allegoria. Utrum
ex magnis redditibus vivam an parvis.

200. *Ferar unus.]* Ad omnem even-
tum imperturbatus ero.

201. *Tumidis velis.]* Nimia felicitate
id est, non sumus admodum divites.

202. *Non tamen.]* Non tamen egeni
sumus & valde pauperes. *Adversis.]* *A-*
versis tres codices. sed nihil mutò. *Tor-*
rentius.

203. *Viribus.]* Valetudine corporis.
Specie.] Decore externo. *Loco.]* Gradu
& pecunia.

204. *Extremi primorum.]* Medii su-
mus inter summos & infimos.

205. *Non es avarus? abi. quid cetera.]*
Locus hic varie legitur. Præter duos
Bland. omnes quos legi, scripti habent,
non es avarus? cum interrogationis no-
ta. abi. quid cetera? cum interrogatione.
Cruq. Cetera jam.] Cetera vitia.

206. *Cum vitia fugere.]* In antiquis-
simis quibusque libris ita scribitur:

— *Abi. quid? cetera jam simul isto*
Cum vitio fuge. rite caret tibi pectus.
neque hercule inconcinne: secum enim
hic loquitur Horatius, ab eo nempe
versu,

Quocirca mecum loquor hæc tacitusque
recorder.

& dialogismus est partis animi perfectæ
cum ea in qua perturbationes existunt.
Porro dictio *quid*, indignantis est ob id
quod præcedit, *abi.* at indignanti sug-
gerit ratio, ut non avaritiam modo, sed
& cetera fugiat vitia; quibus occupato
adhuc animo, rogat ea quæ sequuntur:
Rite caret tibi pectus inani Ambitione.
sententia namque est, virtutem omni
ex parte perfectam atque illibatam esse
debere. *Torrent. Cum vitio.]* Cum ava-
ritia. *Pectus.]* Animus.

*Somnia, terrores magicos, miracula, sagas,
Nocturnos Lemures, portentaque Thessala rides?*

210 *Nataleis gratè numeras, ignoscis amicis?*

Lenior & melior sis accedente senecta?

Quid te exempta juvat spinis de pluribus una?

VIVERE si rectè nescis, decede peritis.

Lusisti satis: edisti satis atque bibisti:

215 *Tempus abire tibi est: ne potum largiùs æquo*

Rideat, & pulset lasciva decentius ætas.

Q. HO-

208. *Sagas.*] Mulieres veneficas.

209. *Nocturnos Lemures.*] Falsas umbras nocte vagantes. *Portentaque Thessala.*] Miracula rerum, quæ Thessalia tulit, contemnis?

210. *Nataleis grate numeras.*] Gratum & grave contraria sunt. *Natalis* quoque absolute pro die natali sæpe accipitur, vel Servio teste. Simplicissima igitur hujus loci enarratio est, ut rogetur ane jucunde affluentes, jam senior, sibi annos enumeret: sed quia jam ante rogatum fuit, an careat mortis formidine, & mox sequitur,

Lenior ac melior sis accedente senecta.

ne toties pane idem dicatur, melius fortassis natales pro origine accipiemus; hujus tamen, quamquam libertino patre natum, non pudebat Horatium. Verum sub sua persona quemvis è populo arripuit. est autem vocabulum hac significatione Jurisconsultis maxime notum; apud quos *reddi restitueque natalibus* dicuntur, qui læx per servitutem ingenuitatis statum Principis beneficio

recuperant, perinde ac naturæ redditi, qua initio omnes homines liberi nascebantur, natura enim liberum à servo non distinguit. *Torr. Natales grate numeras.*] Commemoras libenter ætatem tuam & annos, qui propinquitatem mortis denuntiant? *Ignoscis.*] Amicis indulges?

212. *Quid te exempta.*] Quid prodest uno te vitio carere, & tam multis aliis inquinari?

213. *Vivere si rectè nescis.*] Hoc est, si adempta avaritia, vita tibi præterea injucunda est, nec te componere vales ut tranquille vivas, morere, ne diutiùs sis miser, & finito vivere te peritiores. *Cruquius. Decede peritis.*] Da locum melioribus & doctioribus.

214. *Lusisti satis.*] Rebus Venereis satis usus es.

215. *Ne potum largiùs.*] Ne te nimis potum.

216. *Lasciva decentius ætas.*] Juvenilis ætas, quam lascivire magis decet, quam te, qui jam factus es effectus senex.

Q. HORATII FLACCI

D E

ARTE POËTICA

L I B E R.

Ad P I S O N E S.

HUMANO capiti cervicem pictor equinam
 fungere si velit, & varias inducere plumas,
 Undique collatis membris, ut turpiter atrum
 Desinat in piscem mulier formosa superne:
 5 Spectatum admissi risum teneatis amici?
 Credite Pisones, isti tabulæ fore librum
 Persimilem, cujus, velut ægri somnia, vanæ

Fin-

Catholica quadam præcepta, quæ hoc ad Pisones libro continentur in unum collegit Fabricius lib. vi. de re Poëtica. Primum præceptum est, ut Poëma sit uniforme, id est, ut partes Poëmatis inter se convenientes sint, & ut Philosophi appellant *ὁμοῦ κατὰ γένος*, id est, ejusdem generis ac naturæ. Hoc præceptum illustrat expositione contrarii, hoc est, è *τετραῖς ἀεὶ ἀσυνεπείαις* & inconvenientiæ partium inter se: quam ut ridiculam initio proponit, illustratam similitudine monströse picturæ. Piscator.

1. *Humano capiti.*] Apte hic Horatius Poëtam cum pictore commisit (cognata enim utriusque sunt munia) expressitque illud Simonidis, *Πικτῶρα τὰ κατὰ φύσιν ποιεῖν*: Poësin vero loquentem picturam. Nann. *Humano capiti cervicem, &c.*] Huic monstro, cujus partes differunt specie, forma & natura, simile est poëma, quod non constat ex partibus aptis & inter se convenientibus.

2. *Varias.*] Quali varietate se ornabat cornicula illa Æsopica. *Varias inducere.*] Plumas ex variis avibus collectas.

3. *Undique collatis membris.*] Membris ex omnibus animalibus & ex quo-

vis elemento corrogatis ad hoc monstrum constituendum. *Atrum desinat in piscem.*] In piscem deformem.

4. *Superne.*] A parte superiore.

5. *Spectatum admissi risum.*] Ad spectandum adhibiti, o Pisones, risum tenere possitis, quamvis illi pictori sitis amici?

6. *Credite Pisones.*] Calpurniorum nomen est *Piso*. In ea enim gente reperiuntur *Pisones*: in qua multi præclari viri exstiterunt, maxime post bellum Macedonicum *L. Piso* & *C. Piso* Coss. quorum hic Ciceronis gener; ille in Casarem affinitatem traduxit. Hic porro mentio de *Cn. & L. Pisonibus*, qui sub Augusto vixerunt. *Isti tabulæ fore librum.*] Qualis tabula prodigiose depicta: tale poëma quod arte careat, secum quasi pugnet, qualia fere sunt febricitantium somnia spectraque. *Torrentius. Isti tabulæ.*] Isti monstro depicto.

7. *Velut ægri.*] Sive animo, sive corpore, seu utroque. Nam & ebriorum & sollicitorum animique anxiorum & febricitantium morbis gravibus correptorum somnia, variè illudunt: *Somnia enim fallaci ludunt temeraria nocte.* Ovid. *Ægri*

- Fingentur species: ut nec pes, nec caput uni
 Reddatur formæ: PICTORIBUS atque Poëtis*
 10 *Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.
 Scimus, & hanc veniam petimusque damusque vicissim:
 Sed non ut placidis coëant immitia, non ut
 Serpentes avibus geminentur, tigribus agni.
 Inceptis gravibus plerumque & magna professis*
 15 *Purpureus late qui splendeat, unus & alter
 Assuitur pannus: cum lucus & ara Dianæ,*

Et

Ægri ergò animo dicuntur vulgò melancholici, ægri corpore, ægroti. *Piscat. Velut ægri somnia.*] Veluti somnia febri-
 citantis, quæ vana sunt & sibi non constant.

8 *Ut nec pes, nec caput uni.*] Ut neque finis neque principium uni formæ respondeat proportionem. *Uni reddatur formæ.*] Unius certi animalis aut operis formæ respondeat; ad unam certi corporis formam pertineat. *Piscator.*

9. *Pictoribus atque Poëtis.*] Fingit aliquem sibi adversarium Horatium, utiturque specie dialogismi aut *ἀντιποποῦ*. Magna, dicit ille Poëtarum atque pictorum semper libertas extitit: non ergo Horatium ad certas illas leges adstringere oportuit. At scimus, inquit Poëta noster, maximam in fingendis carminibus, in pingendis imaginibus libertatem esse. *Namius. Pictoribus.*] Objiciet aliquis idem licere Poëtis, quod Pictoribus.

10. *Æqua potestas.*] Æqualis potestas.

11. *Scimus.*] Respondet partim concessione & approbatione dicti dextrè intellecti: partim restrictione vocabuli universalis *Quidlibet*. Concedo, inquit, dummodo non disconveniens. *Piscator. Scimus, &c.*] Scimus hoc ita esse, inquit Horatius.

12. *Sed non ut placidis coëant immitia.*] Tametsi effusissima sit libertas Poëtis atque pictoribus, non tamen res inter se pugnales conjugere debent, ut fera & immania mansuetis & cicuribus co-

alescant, serpentes avibus copulentur, tigribus agni. Alludit ad nomen pictoris, qui Græce dicitur ζωγράφος, id est, animalium descriptor. *Namius. Sed non ut.*] Non ut natura pugnantia inter se conjungantur, ut, &c.

13. *Geminentur.*] Socientur.

14. *Inceptis gravibus.*] Secundum præceptum, ut, postquam omnia cohæreant inter se similitudine materiæ, poëmati corpus respondeat: videndum ut abstineat Poëta ab importunis ornatibus. Multi enim, ut flosculos suos qualecumque aspergant, libere evagantur & excurrunt latius, ut inceptæ etiam materiæ obliviscantur, & institutum omitant. Eleganti ad id usus est similitudine Horatius, desumpta ab iis qui in veste trita assuto panno purpureo videri gestiunt. *Namius. Inceptis gravibus.*] Principiis gravibus. *Et magna professis.*] Et inceptis, quæ profitentur magnas.

15. *Purpureus, late qui.*] Splendida orationis particula, vel inepta descriptio ornandi causa adhibetur rerum levium, quas cum rebus heroicis Poëta contexere non debet. *Late qui splendeat.*] Et ita opus principale obliqueret.

16. *Cum lucus & ara Dianæ.*] Nihil odiosius affectata venustate, si extra decorum & limites excurrat, si obtorto collo intrusa, si violenter attracta, cum præsertim color omnis & venustas orationis nativa, non artificiosa laudetur. *Lucus* silva est in exdua, Diis Manibus consecrata. Talis Græcis τερμύθη.

*Et properantis aquæ per amœnos ambitus agros,
Aut flumen Rhenum, aut pluvius describitur arcus.*

*Sed nunc non erat his locus: & fortasse cupressum
20 Scis simulare. quid hoc, si fractis enatat exspes*

Navi-

omnes autem luci Dianæ sacri. Turneb. lib. 5. cap. 4. & lib. 20. cap. 8. lib. 30. cap. 27. *Nannius.* *Quum lucus.*] Subintelligitur quaestio quando hoc fit? Respondetur, quum sacer lucus & ara, & c. id est, quum res leves describuntur ab iis, quorum incepta erant gravia. Quæ descriptiones fluviorum, sylvarum, aliorumque locorum tam alienæ sunt à poemate incepto, quam cupressus à naufrago, quem pictor aliquis depingendum suscepit. *Lucus.*] Id est, sacrum nemus, nempe Aricinum: hinc nemorensis Diana, quæ & Aricina, & rex nemorensis ejus sacerdos. *Cruq. Ara Dianæ.*] Plures fuere *ara Dianæ* multorum carminibus celebres. Una in nemore Aricino, cujus sacerdos *Rex nemorum* dictus: altera in Taurica, ubi hospites immolari solebant, & ad quam pervenit Orestes: alia item ara in cornibus Caprearum. *Nannius.* *Ara Dianæ.*] Et templum vel statua Dianæ.

17. *Ambitus.*] Pro rivo ponitur ambiente agros amœnos. Alludit ad scaturigines fontium hinc inde decurrentium per agros, ex quibus lacus expletur. Notat aliquem in his locis deliniendis nimis curiosum. *Cruquius.* *Ambitus.*] *Amnis.*

18. *Flumen Rhenum, & c.*] Turneb. lib. 19. cap. 9. *Aut pluvius.*] Iris, quæ pluviam concitat. *Pluvius arcus.*] Irin designat indicem pluviae, de qua Virgilius IIII. Æneid.

Milletrabens varios adverso sole colores.
Nannius.

19. *Sed nunc non erat his locus.*] Reprehendit τὸ ἀλλότῃσιν, quod usitate nominant ἀπεσοδίου (or, hoc est, cum quid nihil pertinet ad institutum, sed ab eo alienum est. *Piscator. Cupressum.*] Arbor feralis, nec nisi funeribus adfigi

solita. sed quid naufrago ex undis servato vivoque rei est, cum cupresso, quæ non vivo, sed funerato convenit. *His locus.*] His pannis purpureis, id est, eloquentiæ intempestivæ. *Et fortasse cupressum.*] Rursus inculcat, ut nobis ipsis constemus, & ne inceptæ obliiti materiæ, ad alia veluti ἀφ' ἑωπιῶν ἐὰν ὄρωσιν transcendamus; apologo scito rem demonstrans, quasi apud veteres pictor fuerit, qui eleganter cupressum exprimeret: omnibus ergo operam postulantibus persuadebat, ut picturæ cupressum additam vellent; artis suæ ostentandæ gratia; ita ut importune nimis omnibus tabulis additam cuperet cupressum. Turneb. lib. 9. cap. 31. *Nannius.*

20. *Scis simulare.*] *Simulare* eleganter hoc loco usus est ἀντὶ τῆς pingere. Vera enim picturæ virtus ad vivum exprimere studet, & veluti vitam colore suo mortuæ tabulæ indere. *Nannius.* *Simulare.*] Penicillo exprimere. *Quid hoc?*] Quid hoc (scilicet cupressum pingere) ad naufragium pertinet? *Si fractis enatat.*] Si is, à quo mercedem accepisti, uti abs te pingeretur, naufragus sit? quid cupressui cum naufrago? *Fractis enatat exspes Navibus.*] Id est, fracto navigio & in ultima desperatione. *Moris* erat antiquitus ut in tabella quadam (quam *voitaym* vocat Horatius noster lib. 11. Sermonum) naufragi se suaque pericula, ventorum furias, saxitiam maris, merces perditas & in mare coniectas depingi permitterent, ut ejus rei commiseratione corrogarent, hanc tabulam obvisi quibusque monstrando. *Sic Juvenalis Satyra XIIII.*

— *Mersa rate naufragus affem*

Dum rogat & picta se tempestate tuctur.
Nannius. *Exspes.*] Sine spe *Fractis enatat exspes Navibus.*] Quod vocabulum

Navibus, ære dato qui pingitur? amphora caput

Institui currente rota cur urceus exit?

Denique sit, quod vis, simplex duntaxat & unum.

Maxima pars vatium, pater, & juvenes patre digni,

25 Decipimur specie recli. brevis esse laboro,

ab Horatio prociusum videtur ad instar Græci, *véπυς*, quod idem est, ac *sine pede*. Et phocæ & pisces ab Homero vocantur *véπoδής*, non quod phocæ non habeant pedes, sed quia dum natant, & degunt in aquis, non videntur ullos habere. Quid enim ad rem, inquit, si quis è grege pictorum, in arte suarum versato, cupressum quidem effingere bellè norit, sed cum hominem naufragum in tabella Neptuno vovenda depingendum arthris acceptis susceperit, penicillo exprimere, quod præcipuum est, nesciat nimirum ingentem tempestatem, ventos immane spirantes, agitatam conquassatamque in mediis fluctibus navim, & miserum ipsum homuncionem, enatantem, & in aquis, quasi jam jam periturum, oretantum tenus extantem, reliquo corpore undis absorpto. Hoc vult *expes* illud Horatii. *Bernardus Martini.*

21. *Ære dato qui pingitur.*] Si is qui pingitur ære dato, enatat ex spes navibus fractis, (hoc est, si pecunia conductus es, ut naufragi pingas casum & statum) *quid hoc?* scilicet ad rem facit: id est, quid attinet te in eadem tabula pingere cupressum, quippe ab argumento votivæ hujus tabulæ alienam. *Amphora caput, &c.*] Allegoria metaphorica, nam amphoræ comparat inceptum grave: urceo confert purpureum illum affutum pannum. Amphora sic dicta, quod utrinque haberet ansam, duabusque ferretur manibus. *Piscator. Amphora caput Institui.*] Diversissimas enim habent formas amphora & urceus. Turn. l. 19. c. 9. lib. 24. c. 24. *Nannius. Amphora caput.*] Vas vinarium grande, id est, poema amplum & grande caput institui.

22. *Currente rota, cur.*] Progrediente

operis descriptione. Metaph. ducta à rota singulari. *Urceus exit.*] Vas exiguum, id est, cur ultima primis sunt minutiora? *Exit?*] Id est, absolvitur.

23. *Denique sit.*] Epilogus omnium superiorum. Dicamus quicquid licitum, sed ita ut sit simplex & unum, non è variis compositum & compactum. *Nannius. Unum.*] Unius certi generis ac formæ. *Quodvis simplex.*] Quodvis poema quod instituis. *Et unum.*] Unum corpus, id est, una materia, non ex partibus dissimilium formarum composita.

24. *Maxima pars vatium.*] Tertium præceptum: & in hujus expositione primum utitur confessione, qua non solum aliis, sed de se quoque hujus præcepti violationem confiteretur. Deinde sententiam confessionis generalem, per quinque exempla declarat. *Piscator. Maxima pars vatium.*] O pater & juvenes patre digni (Pifones nimirum) nos (magna pars vatium) decipimur, &c. *Patre digni.*] Significat eos præclaris vestigiis patris insistere, nam degeneres indigni sunt suis majoribus. *Piscator.*

25. *Decipimur specie recli.*] Ita plerumque fit, cum inter vitium & rectum nullum sit medium. Sunt enim quedam vitia ita affinia virtutibus, ut distinguere difficile sit, quemadmodum liberalitatem à profusione, severitatem à crudelitatem. Sic Juvenalis Sat. xiv.

Fallit enim vitium specie virtutis & umbra.

Et notus versus Poëtæ nostri:

Dum vitant stulti vitia in contraria currunt. Nannius.

Specie recli.] Falsa virtutis imagine. Nam vitia in scribendo pro virtutibus sequimur. *Brevis esse laboro.*] Primum exemplum. Huic adversatur *πυλολογία.*

Obscurus fio. sectantem levia, nervi

Deficiunt animique: professus grandia, turget:

Serpit humi tutus nimium, timidusque procellæ.

Qui variare cupit rem prodigialiter unam,

30 *Delphinum silvis appingit, fluctibus aprum.*

IN vitium ducit culpæ fuga, si caret arte.

Ami-

Loquitur quasi de suis vitiis Horatius. Hoc faciendum est ei, qui castigare voluerit, ut castigatio mollior sit; quasi id in se prius reprehendat, quod in alio castigatum velit. *Brevitas*, quam hic insinuat Poëta, tum demum perfecta est iudicio Ciceronis, quando nullum verbum nisi necessarium; nihil otiosum, nihil supervacaneum adjungitur, sed omnia sunt necessaria. Hanc, si male imiteris, obscuritas sequetur, teste Fabio lib. 1111. cap. 11. *Nannius*.

26. *Obscurus fio.*] Brevitas orationis obscuritatem parit. *Sectantem levia.*] Secundum exemplum. *Sectantem*, id est eum qui sectatur in scribendo levia, τὸ λεῖα, hoc est, politum ac tersum feribendi genus: quale videtur esse Ovidii & Tibulli. *Piscator, Nervi.*] Id est mascula vis ac vehementia, nam in nervis potissimum robor consistit. *Sectantem levia.*] Eum, qui politum orationis genus sectatur. *Nervi.*] Nervi animosi, id est, vires orationis deserant & sublimis sententiarum majestas.

27. *Nervi Deficiunt animique.*] Desistunt eos vires. Multi enim leve & politum putant genus dicendi, quando perpetuo tenore fluit. At modo adsint nervi, vires & pectus, laudatur; si desint, rejicitur. Hinc efficitur tres dicendi characteres reperiri, quorum primus ἀδύς fortis, alter ἰσχυρὸς gracilis, tertius μέτριος mistus est; qui ab utroque aliquid mutuatur. *Nannius, Professus, &c.*] Tertium exemplum. Is enim qui instituit scribere, grande dicendi genere, incidit in genus dicendi tumidum ac inflatum. *Piscator, Professus grandia.*] Grandiloquus, *Turget, &c.*]

Inflatus evadit & modum excedit.

28. *Serpit humi.*] Quartum exemplum. Is nimium tutus & cautus est, qui scilicet nimium sibi cavet à turgido isto dicendi genere. *Serpit.*] Metaphora à vermibus vel pueris humi repentibus. *Piscator, Serpit humi tutus nimium.*] Nimis humilis est, eique similis qui dum maris procellam timet, ripa nimium propinquat. *Tutus nimium.*] Ἀσφαλῆς is Græcis est, qui nimium sibi prospicit. Id non est Poëtae semper, ita reperere, ut numquam assurgat, semper ita humilia ambire, ut magna & grandia reformidet, & audacioribus metaphoris ac sublimioribus dictionibus à vetustate petitis, opus farcire delectet. *Nannius*.

29. *Qui variare cupit rem.*] Quintum exemplum. Nam varietas apta delectat. *Variare cupit rem.*] Fabulis incredibilibus opus ornare. *Prodigialiter.*] Hic synchysis est. nam τὸ prodigialiter debetur posteriori sensui, & apponendum τὸ appingit, ut ordo sit: qui vult variare rem unam, is prodigialiter appingit delphinum silvis, &c. *Cruquius, Prodigialiter.*] Monstruose & supra omnium hominum fidem.

30. *Delphinum silvis.*] Confundit autem Poëta nostri iudicio, & materiam & mores, qui aquatilia terris, terrestria mari adtingit. Virgilius Ecloga 1. inter *adversæ* hos versus adhibuit:

*Ante leves ergo pascentur in æthere cervi,
Et freta destituent nudos in littore pisces.*
Hoc facit is qui nimis portentose materiam variat. *Nannius, Delphinum silvis.*] Inepta scribit & ab ipsa natura prorsus abhorret.

31. *In vitium.*] Sicalibi,

Stultis

*Emilium circa ludum faber imus, & ungueis
Exprimet, & molleis imitabitur ære capillos;
Infelix operis summa, quia ponere totum*

35 *Nesciet. hunc ego me, si quid componere curem,
Non magis esse velim, quam pravo vivere naso,
Spectandum nigris oculis nigroque capillo.*

*SUMITE materiam vestris, qui scribitis, æquam
Viribus; & versate diu, quid ferre recusent,*

Quid

*Stulti dum vitant vitia in contraria cur-
runt.*

In vitium.] Culpæ fuga ducit eum in vi-
tium qui non cognoscit medium vicio-
rum, id est, virtutem.

32. *Emilium circa ludum.]* Quartum
præceptum, non esse satis, ut Poëta
unius & alterius partis tractandæ peri-
tus sit; sed omnium partium, atque ex
his totius operis absolvendi gnarum es-
se oportere. Hanc sententiam declarat
duobus exemplis similibus: altero verò
cujusdam fabri Romani: altero ficto,
sux ipsius formæ. *Piscator. Emilium
circa ludum.]* *Emilium* dixit pro *Emilia-
num*, proprio pro possessivo usus. Quod
autem supra præceptum dedit, id nunc
exemplis firmat. *Nann. Emilium circa.]*
Circæ *Emilium* ludum, id est, locum
gladiatorum, à *L. Emilio* sic nomina-
tum. *Faber imus.]* In imo habitans.
Alii nomen proprium faciunt. *Nannius.
Faber imus.]* Faber statuarius, cujus
taberna est omnium infima.

33. *Exprimet.]* Representabit. Tra-
latio à cerariis ducta, qui in cera expri-
munt, quod in gemma scalptum. *Nannius.
Exprimet.]* Quasdam corporis par-
tículas satis scite in ære exprimet. *Imi-
tabitur ære.]* Intelligit fabrum quem-
dam statuarium, qui arte sua nihil præ-
ter capillos recte exprimebat. *Turneb.
lib. 22. cap. 1. Nannius.*

34. *Infelix operis summa.]* Rudis &
imperitus in toto opere consummando.
Hoc exemplo docet, nihil oportere de-
esse Poëtæ. *Nannius. Summa, quia.]* In
summa & perfectione operis infelix.

Quia ponere totum.] Græcum πῶδες
expressit. *Nannius. Ponere totum.]* To-
tum facere vel fabricari.

35. *Hunc ego me.]* Talem me esse scri-
ptorem, nempe in parte tantum proba-
ri, in reliquis partibus reprehendi. *Com-
ponere.]* Conscribere.

36. *Non magis esse velim.]* Id est, tam
nolim esse, quam vivere, &c. *Pravo
vivere naso, &c.]* Distorto & deformi
naso.

37. *Spectandum.]* Spectabilem. *Ni-
gris oculis nigroque capillo.]* Sic lib. 1.
Carminum Oda xxxii.

*Semper hærentem puerum canebat,
Et Lycum nigris oculis nigroque
Crine decorum.*

Præceptum autem hoc Poëtæ ingenio-
sissimi nihil aliud suggerit, quam dissa-
sam toto in corpore poëmatis venusta-
tem esse debere. Quid enim refert una
re excellere, in altera serpere? *Nannius.
Nigris oculis.]* Nigri oculi olim formam
commendabant.

38. *Sumite materiam.]* Quintum præ-
ceptum. Quod scribendi argumentum
cuique deligendum sit: nempe id cui
dextrè tractando se confidat parem fo-
re. Hoc præceptum confirmat ab effe-
ctu duplici, facundia scilicet & ordine.
Materia nimirum est res in qua tra-
ctanda scriptor occupatur atque exerce-
tur. *Piscator. Qui scribitis.]* Qui com-
ponitis. More Græcorum apud quos
συνεφεδός scriptor & auctor. *Nannius.
Æquam.]* Materiam viribus parem.

39. *Versate diu.]* Metaphora à bajn-
lis, qui antequam onus humeris susci-
pian,

- 40 *Quid valeant humeri. cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deseret hunc, nec lucidus ordo.
Ordinis hæc virtus erit, & Venus, aut ego fallor,
Ut jam nunc dicat, jam nunc debentia dici
Pleraque differat, & præsens in tempus omittat.*
- 45 *Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor.
In verbis etiam tenuis cautusque serendis :*

Dixe-

piant, prius illud versant brachiis & librant, ut ejus pondus explorent. *Piscator. Versate diu.*] Cogitate diu. *Quid ferre recusent.*] Quid sustinere non possint.

40. *Cui lecta potenter erit res, &c.*] Cui scribendi materia erit delecta potenter, id est, secundum facultatem ingenii sui. *κτ̄ δὲ διωραμεν.*

41. *Lucidus ordo.*] Perspicuus ordo.

42. *Ordinis hæc virtus.*] Sextum præceptum de Methodo : ut scilicet in partibus poematis disponendis atque etiam deligendis, prudens crypsis adhibeatur. Neque enim seriem temporis, qua queque gesta proponuntur, per omnia sequi debet Poëta, ut historicus : sed operam dare, ut à grandi aliqua & maximi momenti re, auspicietur ; cui deinde omissarum initio rerum narratio in loco inserta, totum argumentum explicet. *Virtus.*] Perfectio seu præstantia, τὸ δὲ *Piscator. Ordinis hæc.*] Ordinis artificialis hæc est præstantia. *Venus, &c.*] Venustas, *σεμνότης. Aut ego fallor.*] Id subjicit ne videatur sumere sibi censuram Critici, & ut oratio sit mollior. *Namius.*

43. *Ut jam nunc dicat.*] Aristoteles auctor in poematibus scriptisque adeo omnibus maxime ordinem observandum esse, ut res gestæ recta serie rectoque ordine procedant. Cæterum tum optimus esse censetur ordo, quando omnia suo loco & tempore adduntur, ut & hoc loco docet Horatius. *Namius. Debentia dici.*] Quæ debent dici, τὰ ὀφειλόμμενα λέγεσθαι. *Ut jam nunc*

dicat, &c.] Ut ea dicat, quæ nunc dici debent.

44. *Et præsens.*] Ut in futurum tempus differat. *Præsens in tempus omittat.*] Opinor autem in præsens dixisse, pro in præsentem tempore, Græcorum imitatione *κτ̄ τὸ παρὸν. ἐν τῷ παρὸν κτ̄ ὄντα.* *Namius. Omittat.*] Syllaba prima *συσελλῶ* passa est.

45. *Hoc amet, hoc spernat.*] Pro rerum delectu aliud probare, aliud improbare debet, qui se Poëtam professus est. *Promissi carminis auctor.*] Ille qui poemata instituit aut promisit. *Turneb. lib. 22. cap. 12. & lib. 9. cap. 31. Namius. Promissi carminis auctor.*] Carminis magni, prolixo vel editi.

46. *In verbis &c.*] Septimum præceptum ad elocutionem pertinens : ut prudenter ac verecundè fingantur vocabula nova : ubi simul monet qua ratione ejusmodi verba auctoritatem obtinere possint. Licere autem aliquando verba nova facere probat exemplis veterum, *Plauti, Ennii, &c.* Summa est, si licuit veteribus, cur non etiam recentioribus ? Deinde mutabilitatem vocabulorum describit adhibita similitudine foliorum in arboribus. Et digressivunculam facit in laudem Augusti, qui ipsam pæne rerum naturam artificiosis operibus mutavit in mari ac Tiberi variè ducendis. Tandem causam exponit de mutabilitate verborum. *Serendis.*] Faciendis, contexendis. Metaphora à seminibus quæ in agro seruntur. *Piscator. Tennis, &c.*] Parcus in verbis novandis.

47. Dixit

- Dixeris egregie, notum si callida verbum
Reddiderit junctura novum. si forte necesse est
Indiciis monstrare recentibus abdita rerum, &
50 Fingere cinctutis non exaudita Cethegis,
Continget, dabiturque licentia sumta pudenter.
Et nova siclaque nuper habebunt verba fidem, si
Græco fonte cadant, parce detorta. quid autem
Cæcilio, Plautoque dabit Romanus, ademtum
55 Virgilio, Varioque? ego cur acquirere pauca
Si possum invideor, cum lingua Catonis & Enni*

Sermo-

47. *Dixeris egregie.*] Cum laude dixeris. *Notum si callida verbum, &c.*] Si artificiosa verborum connexio, verbum alioqui novum, reddiderit notum & perspicuum.

49. *Indiciis monstrare recentibus.*] Vocabulis novis. *Abdita rerum.*] Res abditas.

50. *Fingere cinctutis non exaudita Cethegis, &c.*] Acron MS. in Bibliotheca Mediolanensi, *Cinctutos, exertos* rectè ex Lucano interpretatur. Ideo ergò Cethegos exertos dictos intelligimus, quod sine tunica, nudisque humero & brachio incederent, atque inde *cinctutos* quod loco tunicæ, cinctum gestarent, hoc est, subligaculum, sive campestre, quod solas partes infra pectus velabat. *Exerti* ergo dicti, quod domi & togati exerto nudoque humero ac brachio essent, quem postea morem etiam in bellis servarunt, ut scilicet sine tunica solo cinctu ac chlamyde exerto gentili more brachio pugnarent. Silius lib. 18.

Ipse humero exertus gentili more parentum.

Exertum itaque ad togam refertur, extrâ quam brachium nudum cum humero exerebatur. Cur autem ita Cethegi incederent, ea ratio afferri potest, quod cum Romani antiquissimi solam togam sine tunica gestarent, Cethegos severioris vitæ ac cultus, in antiquo habitu perseverasse, eumque morem posteris secutos esse. Turneb. lib. 9. c. 31.

& l. 19. c. 9. & c. 16. Ferrar. *Cinctutis non exaudita.*] Cinctutis pro cinctis & armatis viris, per Epenthesein. *Cethegis.*] Vocabula incognita veteribus, qualis erat M. Cornel. Cethegus, quem M. Tullius in Bruto posuit inter præcos oratores.

51. *Continget, &c.*] Licebit verbis uti recentibus si fuerit necesse. *Pudenter.*] Verecunde, cum pudore.

52. *Habebunt verba fidem.*] Verba nova probabantur & auctoritatem obtinebunt. *Si Græco fonte cadant.*] Si è Græca lingua derivata, desinant & exeant in casum seu finem Latinum.

53. *Parce detorta.*] Paululum deflecta. *Quid autem Cæcilio, &c.*] Innuit populum Romanum Cæcilio, Plautoque multorum verborum ab illis licentiam dedisse: ac proinde eandem licentiam Virgilio quoque & Vario concedere debere. Argumentum est à pari. *Ademptum.*] Quod illis adimat & neget. *Piscator. Quid autem.*] Si licuerit veteribus Poëtis Cæcilio & Plauto nova verba fingere, cur non liceat etiam recentioribus, Virgilio & Vario?

54. *Dabit.*] Dedit, Guil. Canterus Var. lect. lib. 4. cap. 12.

55. *Acquirere pauca.*] Nova verba facere.

56. *Invideor? &c.*] Cur vector? cur patior invidiam? *Catonis.*] Quum lingua utriusque antiqui authoris rudis & impoliti, &c. *Enni.*] De quo Ovidius,

*Sermonem patrium ditaverit, & nova rerum
Nomina protulerit? licuit, sempérque licebit,
Signatum præfente nota producere nomen.*

60 *Ut silvæ foliis pronos mutantur in annos,
Prima cadunt: ita verborum vetus interit ætas,
Et juvenum ritu florent modo nata vigentque.*

*DEBEMUR morti nos nostraque. sive receptus
Terra Neptunus classeis Aquilonibus arcet,*

65 *Regis opus; sterilisve diu palus, aptaque remis*

Vicinas

Ennius ingenio maximus, arte rudis.

57. *Sermonem patrium ditaverit.*] Linguam Latinam amplificaverit.

59. *Signatum præfente.*] Turneb. l. 9. cap. 31. *Signatum præfente, &c.*] Licuit in medium proferre novam vocem, quam præfens usus comprobavit. Metaph. ducta à pecunia, quæ notam seu formam impressam continet. *Producere nomen.*] Id est, extendere, *παραπέλειν* (nempe ad rem novam significandam) *nomen signatum nota præfente*, id est, nomen cui attributa nota est significatio jam usitata. *Piscator.*

60. *Ut silvæ foliis.*] Non dubitarem præferre, quod à Diomede adducitur, *Ut folia in silvis pronos mutantur in annos,*

Prima cadunt, ita verborum vetus interit ætas. Heinsius.

Pronos mutantur.] Per annos celerrime labentes.

61. *Prima cadunt.*] Folia prima cadunt. *Ita verborum vetus.*] Ita prisca verba respuuntur. *Verborum vetus interit ætas.*] Id est, verborum veterum ætas: hypallage. *Interit.*] Desinunt usurpari vetera.

62. *Et juvenum.*] Foliorum more. *Florent.*] Usurpantur, in usu sunt. *Piscator.*

63. *Debemur morti nos.*] Justam rerum vicissitudinem prædicat. ubique in rebus mortalium nihil tam arduum, nihil tam magnificentum, quin tandem se-

nescat, interitum metuat, & mortem patiat. Non mirum ergo & vocabula nunc florere, nunc aboleri. *Nannius. Debemur morti.*] Sequitur argumentum à minori: Nos ipsi interibimus, & nostra opera: quanto magis vocabula. Antecedens illustrat exemplis tribus maximorum operum. Primo, Portus Julii resecti, immisso mari in Lucrinum lacum. Secundo, siccata Pontinæ paludis, ut vomere subigeretur, frugesque produceret. Tertio, Tiberis à priori suo alveo in aliam partem averfi, ne urbi, nec agris noceret. *Piscator. Debemur morti nos.*] Nos peribimus & omnia nostra peribunt. *Sive receptus Terra Neptunus.*] Quæ superius de rerum omnium interitu dixit, eajam illustrat loco communi; docetque quantumvis regalia, quantumvis magnifica, tamen omnia perire exemplo portus Lucrini, Tybridis per alveum deducti, & Pontinæ paludis ab Augusto exsiccata. *Nannius. Sive receptum.*] Lacum Lucrinum intelligit, quem magnis molibus Jul. Cæsar incluserat & intromiserat in terram.

64. *Neptunus.*] Mare. *Classes arcet, &c.*] Pro Aquilones à classibus arcet, ut tutæ ibi esse possent à tempestatibus: per Hypallagen.

65. *Regis opus.*] Opus quale nemo nisi rex facere possit. *Sterilisve diu palus aptaque remis.*] Sive Pomprina palus per Cethegum exsiccata factaque navigabilis, &c.

66. *Alit,*

*Vicinas urbeis alit, & grave sentit aratrum;
Seu cursum mutavit iniquum frugibus annis,
Doctus iter melius; MORTALIA facta peribunt,
Ne dum sermonum stet honos & gratia vivax.*

- 70 *Multa renascentur quæ jam cecidere, cadentque
Quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet usus:
Quem penes arbitrium est, & jus, & norma loquendi.
Res gestæ regumque ducumque, & tristia bella
Quo scribi possent numero monstravit Homerus.*
- 75 *Versibus impariter junctis querimonia primum,
Post etiam inclusa est voti sententia compos.*

Quis

66. *Alit, &c.]* Suis frugibus alit. *Grave sentit aratrum.]* Er aratur.

67. *Iniquum frugibus.]* Nocentem. *Annis.]* Tiberis ante per Velabrum fluens, Augusti jussu in alveum est deductus.

68. *Doctus iter melius.]* Postquam coactus in alium alveum ingredi, ubi non amplius noceret agris. *Mortalia facta.]* Pro mortalium facta peribunt. *Hypallage. Piscator.*

69. *Ne dum sermonum.]* Quanto minus verba sint sempiterna. *Vivax.]* Perpetua verborum venustas.

70. *Multa renascentur quæ.]* Multa vocabula revivifcent, & in pristinum statum redibunt.

71. *Quæ nunc sunt in honore.]* Ostendit verborum etiam quamdam esse vicissitudinem. *Si volet usus.]* Consuetudo multum potest, magna ejus vis & potestas, sine qua verba confingere nequaquam licet. Hinc fit ut verba nova, nisi in usu maneant, sordescant; contra obsoleta non prius obsolescant, quam negligantur, & in usu esse desinant. *Nannius. Usus quem penes.]* Loquendi consuetudo.

72. *Quem penes arbitrium.]* In cuius potestate est iudicium & potestas, & norma loquendi. *Et jus.]* Xylander legendum esse contendit *vis:* quia juris notatio fit in vocabulo *arbitrii* præce-

dente; & quia præter jus, viribus quoque sit opus. Cui sententiæ favet, quod dici solet, *ulius est tyrannus. Piscator.*

73. *Res gestæ regum.]* Octavum præceptum, Quo genere carminis argumentum quodque tractandum sit. Commemoratur autem carminum genera quatuor: Heroicum, Elegiacum, Jambicum & Lyricum. E quibus primi auctorem facit Homerum: secundi incertum aliquem: tertii Archilochum: quarti vero auctorem non attingit. *Piscator.*

74. *Quo scribi possent.]* Primum quidem carmini Heroico, quale Homerus conscripsit, docet res sublimes convenire. Continet vero Heroicum res gestas Heroum, Ducum bella & fortia facinora, qualia sunt Ajacis, Achillis, Hectoris, &c. Vocatur etiam *ἠθρολογικόν* Epicum. Nannius. *Quo scribi.]* Quibus pedibus, quo carminis genere, scilicet Heroico.

75. *Versibus impariter junctis.]* Carminibus Elegiacis, quorum alterum est hexametrum, alterum pentametrum. *Querimonia.]* Res tristes.

76. *Post etiam inclusa est.]* Nam primum metro Elegiaco, res tristes & lugubres, post etiam lætæ & prosperæ ceperunt describi. *Nannius. Voti sententia.]* Res lætæ, quæ nobis ex animi sententia eveniunt.

*Quis tamen exiguos elegos emisit auctor,
Grammatici certant, & adhuc sub iudice lis est.
Archilochum proprio rabies armavit iambo.*

- 80 *Hunc socci cepere pedem, grandesque cothurni,
Alternis aptum sermonibus: & populareis
Vincentem strepitus, & natum rebus agendis.
Musa dedit fidibus Divos, puerosque Deorum,
Et pugilem victorem, & equum certamine primum,*

Et

77. *Exiguos elegos emisit auctor.*] Elegos tenues, qui tam sublimi stylo non conficiuntur.

78. *Sub iudice lis est.*] Lis nondum finita est.

79. *Archilochum proprio rabies armavit iambo.*] Jamborum maledicentiam invenit primusque usurpavit Archilochus, cujus nota amarulentia, cum socerum Lycamben ad laqueum adegit. Adeo mordax & rabidum est Jambicum carmen. Hinc *ἰαμβικός* pro maledicere & mordere apud Græcos sumitur, allusitque eo Poëta, cum dixit *rabies armavit*, sumta à canibus tralatione. Turneb. lib. 9. cap. 31. & lib. 5. c. 3. *Nannius. Proprio iambo.*] Jambo à se invento. *Armavit.*] Armavit in Lycamben socerum & ejus filiam.

80. *Hunc socci cepere pedem.*] Socci calceamenti genus, quo actores utebantur: hinc pro ipsa Comœdia accipitur. *Nann.* *Hunc socci cepere, &c.*] Hunc versum Jambicum admiserunt Comœdix & Tragœdix. Soccis Comœdi, cothurnis Tragœdi usi sunt. *Grandesque cothurni.*] *Cothurni* sunt calcei altiores, utriusque apud pedem, quos induebant actores Tragici inter agendum, capiunturque pro ipsis Tragœdiis. *Grandes* vocantur, quia altiores, tum quia Tragœdix ipsa grandiloqua, in quam prodeunt reges & personæ sublimes, & quæ contineat atroces & funebres rerum exitus. *Nannius.*

81. *Alternis aptum sermonibus.*] Idoneum mutuis colloquiis. Talia in Comœdiis & Tragœdiis semper occur-

runt, ut nimirum duæ vel tres personæ inter se in profcenio loquantur, licet integram interdum scenam, persona unica agat. *Nannius.* *Alternis aptum sermonibus.*] Sermonibus mutuis. *Et populareis Vincentem strepitus.*] *Acron:* *Altius sonantem in scena, quam clamor populi:* vel, ut alii explicant, quod populum resque à populo gestas commendet Jambus. Alii interpretantur, quod pes hic strepitus in theatro excitatos superet. Turn. lib. 19. cap. 9. *Nannius.* *Et populares.*] Altius sonantem in scena, quam clamorem populi versibus jambicis delectati.

82. *Natum rebus agendis.*] Habentem aptitudinem naturalem ad fabulas agendas.

83. *Musa dedit fidibus.*] Persequitur id, quod ante inceperat, singulis scilicet materiis sua carminum genera convenire: quamquam lex ista, quam hic præscribit Horatius, non ubique observetur. *Nannius.* Turneb. lib. 1. c. 4. & lib. 30. cap. 7. *Fidibus divos.*] Versibus lyricis. *Divos.*] Recte. Tales certe hymnos Horatius conscripsit in Venerem, in Minervam, Cupidinem, aliosque deos deasque. *Pueros deorum.*] *Παιδὸς θεῶν.* *Nannius.* *Puerosque deorum.*] *Deorum filios*, id est, heroes.

84. *Et pugilem victorem.*] Hoc fecit Pindarus, cygnus ille Poëtarum, qui totus est in celebrandis Olympionicis aliisque sacris certaminibus. *Nannius.* Intelligit ergo eos, qui in certaminibus Olympicis victores evadebant. Alii *Castorem & Pollucem.*

Dicam

85 *Et juvenum curas, & libera vina referre.*

Descriptas servare vices operumque colores,

Cur ego, si nequeo ignoroque, Poëta salutor?

Cur nescire, pudens prave, quàm discere malo?

Versibus exponi tragicis res comica non vult.

90 *Indignatur item privatis ac prope sacco*

Dignis

*Dicam & Alciden putrosque Ledæ,
Hunc equis, illum superare pugnis
Nobilem. —*

Et pugilem victorem.] Pugnis & manibus accrem. *Et equum certamine.]* Equum, qui cursu vicit. *Equum certamine primum.]* Equi præcipue Epirotæ expetebantur, de quibus ita Virgilius :

— Eliadum palmas Epivos equarum.

In sacris certaminibus equos omnes fere Græci educabant ad vincendum, vel in Olympiis vel Isthmiis. Cursus autem erat duplex, aut curulis, quando curru vehebatur victor, aut cum equo unus insidebat, eumque agitabat, quem *celetem* vocabant. *Nannius.*

85. *Et juvenum curas.]* Nam, ut Naso ait,

Res est solliciti plena timoris amor.

Numquam desunt curæ, ubi non deest amor. *Nann. Curas.]* Juvenum amores. *Et libera vina referre, &c.]* Symposia, in quibus ebrii operta recludunt libere.

86. *Descriptas servare vices.]* Nonum præceptum, de decoro observando in divertis sententiis, ac affectibus sermone & gestu representandis. Hoc præceptum illustrat exemplo rerum Comicarum & Tragicarum, eique exemplo addit exceptionem. *Piscator. Descriptas servare vices.]* Cur, inquit, Poëta mihi offertur nomen, si officia, si indoles, si qualitates singulorum poematum tueri nequeam. *Nannius. Descriptas servare vices.]* Suas eujusque poematis partes servare. *Operumque colores.]* Multiplices poematum varietates, quæ ut res pictæ, coloribus distinguuntur.

87. *Cur ego si nequeo.]* Cur Poëta no-

men mihi adscisco? *Poëta salutor.]* Salutor idem quod appellor, efficacius tamen quam nominor, ut salutare aliquem *Consulem, Casavem, Pontificem.* in quibus vocibus vis est quædam creandi. *Nannius.*

88. *Cur nescire, pudens prave.]* Narrat prave quosdam erubescere, qui posita verecundia discere nolunt. Turpe ignorare, at turpius discere nolle. *Nannius. Cur nescire, &c.]* Cur prave pudens, id est, turpiter & præposterè verecundus, malo nescire, quam discere?

89. *Versibus exponi Tragicis res comica non vult.]* Quælibet carmina suam materiam, suam habent indolem. Nam res Comica Tragicis exponi pedibus nequit. Comædiæ autem versus sunt populares, in quibus omnia ad similitudinem colloquiorum familiarium fiunt. In Tragedia vero sunt Heroës, Reges, debetque altius insurgere. Sciendum porro Horatium hic loqui de nova Comædia, non de veteri. Nam vetus sonantior ac sublimior erat, siquidem & choros habebat, & grandiloquentia utebatur, multaque habebat, ut Aristophanes tradit, cum Tragedia communia. *Nannius. Non vult.]* Non debet,

90. *Indignatur item.]* Contra probat res Tragicas & cothurno dignas, Comicis verbis non includi. *Nannius. Privatis ac.]* Humilibus, quales solent esse homines privati, qui magistratum non gerant. *At prope sacco Dignis.]* Id est, dignis quæ pronuntiantur in actione Comædiæ ab histrione induto foccis. *Piscator, Prope sacco.]* Stylo comico.

91. *Canã*

*Dignis carminibus narrari cœna Thyestæ.
Singula quæque locum teneant sortita decenter.
Interdum tamen & vocem comœdia tollit,
Iratusque Chremes tumido delitigat ore:*

95 *Et tragicus plerumque dolet sermone pedestri.
Telephus & Peleus, cum pauper & exul uterque,
Projicit ampullas & sesquipedalia verba,*

Si

91. *Cœna Thyestæ.*] Thyestes & Artreus fratres germani fuerunt. Thyestes fratris uxorem adulterio stupravit, quam rem ubi Artreus rescivisset, tam indigne tulit, ut fratris filios mactarit, coxerit, coctos, manducandos patri apposuerit. Hinc *cœna Thyestæ* dicitur qualibet cœna vel epulum sanguinolentum, ubi inter pocula digladiantur convivæ: vel ubi humanæ carnes apponuntur. Capitur hic quo quavis materia Tragica & funesta, qualis in Tragœdiis postulat. *Nannius. Cœna Thyestæ.*] Tragœdia de Thyeste scripta, ponitur hic pro omni Tragœdia.

92. *Singula quæque.*] Unaquæque materia, sive comica, sive tragica, suo carmine decenti & proprio tractetur. *Sortita.*] Ut fors tulerit.

93. *Tollit, &c.*] Comœdia vocem tollit, quum aliquid indignum describitur & infandum.

94. *Iratusque Chremes.*] Apud Terentium. *Tumido delitigat ore.*] Tragice verbis acriter litigat.

95. *Sermone pedestri.*] Quæcumque enim non assurgunt neque alius sese efferunt, repere & pedestria esse dicuntur. Sic apud Romanos Senatores pedarii & minorum gentium, non erant tantæ auctoritatis in sententia dicenda rebusque decernendis, quantæ erant curules, & majorum gentium, qui in sellis, vel curulibus in Capitolium deferrebantur. *Nannius. Sermone pedestri.*] Humili dictione.

96. *Telephus & Peleus.*] Hactenus prima pars exceptionis, Quod interdum in comœdia locus sit sermoni grandi &

Tragico; sequitur hic pars exceptionis altera, Quod interdum in Tragœdia locus sit sermoni humili comico: Exempli gratia, quum Telephus & Peleus (persona scilicet tragicæ) introducuntur ut pauperes & exules, conquerentes de sua fortuna. *Piscator. Telephus & Peleus.*] Tragicum etiam pedestri dolere sermone probat Tragœdiis Euripidis, apud quem reges hi in scenam prodeunt. Videndum enim ut sit apta fortuna vox. *Telephus* porro Rex fuit Myserorum; ad quem cum Græci divertissent, agrumque vastassent, pugna commissa ab Achille vulneratus est: cumque vulnere medelam afferre nulla ratione posset, consulto oraculo, responsum tulit, ab eadem qua vulneratus erat hasta, auxilium se consequi posse. Hinc Ovid.

*Vulnus Achilleo quod quondam fecerat
hosti,*

Vulneris auxilium Pelias hasta tulit.

Peleus autem, de quo hic Horatius, fratrem occidit, ac proinde in exilium actus, regnoque exutus est. Omnes enim homicidæ apud veteres in exilium agebantur. Apte vero induxit has duas Tragœdias Poëta ingeniosissimus, ut probet misericordiæ & commiserationi concitandæ opus esse verbis flebilibus, ut voce miserabili affectus moveatur. *Nannius. Telephus, &c.*] Telephus Myserorum rex in egestate versatus tragicum argumentum præbuit, ampullas tamen, (id est, verba turgida & venti plena) omittit. Metaph. est ducta à vasis vitreis, quæ artifices suo spiritu vehementer inflant. *Peleus, quum pauper & exul*

Si curat cor spectantis tetigisse querela.

Non satis est pulcra esse Poëmata : dulcia sunt,
 100 *Et quocumque volent animum auditoris agunto.*
Ut ridentibus arrident, ita flentibus adsunt

Huma-

exul uterque.] Peleus pater Achillis eiectus à patre Æaco ob Phocum fratrem interfectum, exulavit.

97. *Projicit ampullas.]* Non utitur verbis inflatis: quibus nimirum uti solebat aliàs in fortuna secunda. Vel, Rejicit verba inflata, ac turgida, animumque regium; & humili sermone miseras suas fortunamque proponit. Græci non dissimili ratione dicunt *Φύσημα*, pro inani hominum futilium garrulitate: nam *Φύση* propriè follis dicitur, hinc accipitur pro flatu. hinc *Φύσημα, ἀλαζονία*, arrogantia: Ciceroni verborum inanitas. *Cruquius.* Vide Hadrian. Junium Adagiorum Cent. 1. & Turneb. lib. 7. cap. 19. & lib. 9. cap. 3. *Projicit ampullas.]* Longe à se rejicit. *Sesquipedalia verba.]* Verba longa & nimium producta, pomposa & magnifica.

98. *Si curat cor spectantis tetigisse querela.]* Si spectatorem ad commiserationem movere studet. *Tangere* eleganter dixit pro movere. *Nannius.* Pet. Victorii Var. lect. lib. 14. cap. 2. *Si curat cor.]* Si dolorem spectantibus velit inurere, *Tetigisse querela.]* Commovisse querimonia.

99. *Non satis est pulcra esse.]* Expolitiō non præcepti, ubi primum ejus ratio continetur ab effectu, videlicet delectatione auditorum ac spectatorum: quæ sententia illustratur à contrario. Deinde, cujusmodi verba ac gestus quamvis histrionis sententiam deceant, per species exponit. *Piscator. Non satis est.]* Brevi hoc carmine totam poësis indolem repræsentat, & quicquid artificium poëticum requirat, ostendit. *Nannius. Pulcra esse poëmata.]* Poëmata diserta & magnificis verbis redundantia. *Dulcia.]* Suavia, *ψυχοποικίλα*, animum moventia, pathetica, affecti-

bus plena. *Nannius. Dulcia sunt.]* Dulci oratione auditorum animos alliciant. *Sunt.]* Formula erat legislatoribus familiaris; quales sunt & agunto, dicunt, patiuntor. Vult Horatius ut Poëta moveat in omnibus affectibus auditorem, in tristibus moereat, in latis alacer sit, &c. *Nannius.*

100. *Animum auditoris agunto.]* Animum agere dixit Cicero, voluntates hominum impellere quo velis, unde autem velis abducere. *Cruquius. Agunto.]* Impellant.

101. *Ut ridentibus arrident.]* Docet quomodo obtineamus id, quod jam ante dictum. Si quosvis inserere affectus velimus, opus erit ut tales efficiamur, quales cupiamus alios effici, ut docet Quintilianus lib. vi. c. 111. Prius efficiamur ipsi, ut alios efficiamus. Est namque *συμπαθεία* in vultu, ut, qualis quisque videtur, talem assumat animum. *Nannius. Ut ridentibus arrident.]* Ita comparatos esse homines dicit Horat. ut in illorum animos & gaudium & mæror facile transmittantur, ubi recitatorem aut hilarem aut mæstum audiunt. Itaque prorsus legendum: *ut ridentibus arrident, ita flentibus adsunt Humani vultus.* Illud ipsum est quod mox addit: *Si vis me flere dolendum est, &c.* De verbo autem *adsunt*, nil causæ est, ut opinor, cur aliquid dicatur: nam apud Plantum reperitur in Persa: En tibi:

Sed longe ab Athenis esse se gnatum autumet,

Et ut adflet, quum ea memoret.

Iterum in Pænulo, *ut adflet!* Ita & adplorare, quo alibi usus est Horatius. *Faber. Adsunt.]* Præsto sunt, quia similiter semper afficitur is qui audit, atque is qui affectus commoveret dicendo.

102. *Huma-*

*Humani vultus. Si vis me flere; dolendum est
Primum ipse tibi: tunc tua me infortunia lædent
Telephe, vel Peleu. male si mandata loqueris,*

105 *Aut dormitabo aut ridebo. TRISTIA mæstum
Vultum verba decent; iratum, plena minarum;
Ludentem, lasciva; severum, seria dictu.*

*Format enim natura prius nos intus ad omnem
Fortunarum habitum: juvat aut impellit ad iram,*

110 *Aut ad humum mœrore gravi deducit & angit:
Post effert animi motus interprete lingua.*

Si

102. *Humani vultus.*] Φιλάνθρωποι, qui non duri nec rigidi, sed mobiles adfunt & flexibili motu. Nannius.

103. *Tunc.*] Quum ipse primus doleris, O Telephe, vel Peleu, id est, tu histrio, qui in scena hos representas. *Tua me infortunia lædent.*] Tuæ calamitates me dolore afficient.

104. *Male si mandata loqueris.*] Si indecenter rem tibi mandatam exprimes, verbis utens à persona vel fortuna tua alienis, aut dorm. &c. *Mandata.*] Si mandata tua negligenter egeris. *Mandata* sunt partes personæ à Poëta commissæ. Nannius.

105. *Aut dormitabo.*] Id est, verba tua me non afficient, animum meum non agent in mœrorem propter tua infortunia de quibus conquereris. *Aut ridebo.*] Scilicet propter tuam in pronuntiando & persona agenda ineptiam. *Piscator. Tristia mæstum Vultum verba decent.*] Hæcenus docuit qualem oporteat habere vultum: nunc quæ verba, ut singuli moveantur affectus, necessaria sunt, exponit. Nannius.

106. *Iratum plena minarum.*] Quis enim increpans alios: vel ira furens, si verbis placidis agat, excitabit affectum, quem excitare desiderat? Sic Maronia illa Juno:

Elcclere si nequeo superos, Acheronta movebo. Nannius.

Plena minarum.] Verba minarum plena decent iratum.

107. *Ludentem lasciva.*] Verba jocosa ac ludicra conveniunt iis, qui risum, non sletum movere cupiunt. Nannius.

108. *Format enim.*] Commonstrat, in re aliena condolere angique animo, ita ac si tua res ageretur, videri rem quodammodo impossibilem: quamquam Aristoteles doceat dextra ingenia omnes motus excitare posse, omnesque concupiscentias exprimere, quia phantasia imaginum capax. Nannius. *Intus ad omnem.*] In animo. *Ad omnem Fortunarum.*] Id est, ad omnis generis affectus ortos ex utraque fortuna, tum secunda, tum adversa. *Habitum.*] Conditionem, statum. *Piscator.*

109. *Fortunarum habitum.*] Ad omnem fortunæ varietatem vultu & animo exprimendam. *Juvat.*] Si fortuna sit secunda: naturâ gaudemus, & latamur. *Aut impellit ad iram.*] Si fortuna sit adversa.

110. *Aut ad humum mœrore.*] Aut valde affligit. *Angit.*] Scilicet nos, quum premimur rebus adversis, è quibus non possumus eluctari. *Piscator.*

111. *Post effert animi motus.*] Natura deinde per orationem curas & perturbationes animi perspicue eloquitur. *Lingua.*] Est munus linguæ animum interpretari.

112. For-

- Si dicentis erunt fortunis absona dicta,
Romani tollent equites peditesque cachinnum.
Intererit multum, Divusne loquatur, an heros;
115 Maturusne senex, an adhuc florente juvena
Fervidus; an matrona potens, an sedula nutrix;
Mercatorne vagus, cultorne virentis agelli;
Colchus, an Assyrius; Thebis nutritus, an Argis.*

Aut

112. *Fortunis absona dicta.*] A statu & conditione loquentis aliena.

113. *Romani tollent.*] Docet Poëtam, nisi digne & cum decoro explicet fortunas cujusque, & verba fortunis accommodet, populum ad risum excitari. *Nannius. Romani tollent equites, &c.*] Univerſus populus Roman. effuſe ridebit.

114. *Intererit multum.*] Tranſit ad decimum præceptum de decoro perſonatum; in quibus quatuor conſideranda docet; fortunam ſeu conditionem, ætatem, genus vitæ, regionem ſeu nationem. *Intererit multum.*] Scilicet ad decorum in comœdia obſervandum. *Piſcator. Intererit multum.*] Debet quoque conditionis & ætatis cujusque ſervari ratio. Noranda etiam gentis cujusque indoles, Gallus ne ſit an Italus, Anglus an Belga. *Divusne loquatur an heros.*] Verſus hic diverſimode legitur. quidam:

— *Davusne loquatur an heros.*

Alii rurfum:

— *Divesne loquatur an Irus.*

Sic Erasmus legebat. *Irus* vero pauperimus fuit mortalium: unde proverbium, *Iro pauperior*. *Nannius*. Cruquius in codice quodam ſcripto, teſtatur ſic ſcriptum fuiſſe:

Intererit multum Davusne loquatur an heros.

Diſpiciat lector, *heros* ne pro herili filio poſitus credi poſſit, cui ſervus erat *Davus*. *Pet. Viſtor. Var. lib. 33. cap. 5. Davusne loquatur an Eros.*] Multum intererit ſervus ne ſubdoluſ & fallax loquatur, an *Eros*, id eſt, ſervus bene

moratuſ & fidelis: verſiculuſ hic vatie legitur, de quo Commentatores conſule.

115. *Maturusne ſenex.*] Alia etiam oratio ſenis fingenda eſt, alia adoleſcentis. *Maturus*, grandævus, coctuſ ætate, ut ita dicam, epitheton proprium eſt ſenem, ut *immaturus*, adoleſcentem. *Turneb. lib. 22. cap. 11. & cap. 18. Nannius. Maturusne ſenex.*] Ætate grandis. *Florente juvena Fervidus.*] *Fervidus*, vehemens, caliduſ. Propriuſ juvenum & adoleſcentum eſt fervor & calor naturæ. *Nannius.*

116. *Fervidus.*] *Juvenis. Matrona potens.*] *Fœmina* clariffima. *Sedula nutrix.*] *Nutrix* officioſa.

117. *Mercatorne vagus.*] Qui lucri cauſa quævis maria tranſcurrunt, & terras perluſtrant:

Impiger extremos currit mercator ad Indos,

Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes. *Nannius.*

118. *Colchus an Assyrius.*] *Colchis* regio in *Scythia*, ubi *Phaſis* fluviuſ decurrit, unde attulit velluſ aureum *Jafon*, *Medææ* patria, regnum *Ætæ*. *Colchus* ergo ferox & barbaruſ; contra *Assyrius* mollis & enervatuſ, deliciis & aromatibus, unguentis & luxui dedituſ. Bene ergo præcipit *Horatius*, ut Poëta cujusque nationis mores obſerveret. Pro genio itaque patriæ fingere atque exprimere oportet indolem, obſervandumque ut indoli cujusque verba noſtra attemperemus. *Nannius. Colchus, an Assyrius.*] Quia multum difſert natio à natione, locuſ à loco. *The-*

D d d

bis

Aut famam sequere, aut sibi convenientia finge
 120 *Scriptor. honoratum si forte reponis Achillem:*
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer:
Fura neget sibi nata; nihil non arroget armis.
Sit Medea ferox, invictaque, flebilis Ino,
Perfidus Ixion, Io vaga, tristis Orestes.

Si

bis nutritus an Argis.] Ostendit etiam discrimen servandam in ipso nuttimento. Tales enim plerumque evadunt alumni, quales sunt qui nutriunt, aut apud quos nutriuntur. *An Argis.*] Dicitur & *Argi Argorum*, & *Argos Argi*; hinc *Argivi* & *Argolici*, pro Græcis qui ad Trojam venerant; eo quod rex & dux militiæ Agamemnon Argivus esset. *Nannius.*

119. *Aut famam sequere.*] Aliud præceptum in fingendis nimirum personis: sequendum quidquid vulgo fertur, aut, si nolimus communem hominum sequi opinionem, sed novam fingere & inducere personam, fingamus talem, ut nihil sit præter decorum & indolem personæ. *Nannius.* *Aut famam sequere.*] Si certam historiam scribas, sequere famam, prout ab aliis accepisti. *Aut sibi convenientia finge.*] Sin historiam fingas, habeat artem figmentum tuum, ita ut extrema cum primis, utraque cum mediis convenient, & sua cuique personæ convenientia tribuas.

120. *Honoratum.*] Ideo, quod omnium pæne Scriptorum præconiis celebretur, ac diis ipsis carus sit. *Nannius.* *Honoratum si forte.*] Magnum & illustrem Achillem, si ad Homeri imitationem describas. *Reponis.*] Iterum introducis in theatrum, jam antea scilicet ab aliis introductum. *Piscator.*

121. *Impiger, iracundus.*] Velox sit & strenuus. *Iracundus.*] Iliadem ab ejus ira exortus est Homerus. Iratus autem erat Achilles, abrepta sibi Briseide, Agamemnoni adeo, ut depositis armis domum redire destinaret, remque Græcorum pæne collapsam pessum ire, eorum-

que castra à Trojanis expilari sineret. *Inexorabilis.*] Exorari enim ab Agamemnone vix potuit, ut arma resumeret, missamque ab eodem per honestissimos viros legationem repudiavit. *Acer.*] Id est, vehemens. Nam odiis, amoribus vehemens fuit, & ubique tam violentus, ut ipsi etiam Agamemnoni formidini fuerit. *Nannius.*

122. *Fura neget sibi nata.*] Propria hæc sunt militis violenter omnia invadere cupientis, qui nemini parcat, sed omnia depopuletur. *Nannius.* *Fura neget.*] Sit legum contemptor. *Nihil non arroget armis.*] Omnia putet se armis consequi posse.

123. *Sit Medea ferox.*] Nota vero ejus crudelitas è Senecæ tragædiis. *Nannius.* *Sit Medea ferox.*] Sit Medea animosa & vehemens, quæ Jasonis perfidiam ulta, filios ejus comedendos apposuit, fratremque Absyrtum obruncavit. *Invictaque.*] Insuperabilis, semper ad vindictam assurgens. *Flebilis Ino.*] Ino Athamantem maritum furiosum fugiens, se cum filio in mare precipitavit.

124. *Perfidus Ixion.*] Perfidia pœnas luit apud inferos rota alligatus, teste Marone vi. *Æn.*

Quid memorem Lapithas, Ixiona, Perithoumque? *Nannius.*

Perfidus Ixion.] Ixion socerum suum ad epulas sumptuosas invitans, in solam jam inflammatam cum fecit incidere, atque ita flammis consumptus est. *Io vaga.*] Hanc cum adamaret Jupiter, eique appropinquaret Juno, mutavit in vaccam, Ovidius lib. i. *Metam.* *Nannius.* *Io vaga.*] Io in vaccam versa æstroque

- 125 *Si quid inexpertum scenæ committis, & audes
Personam formare novam; servetur ad inum
Qualis ab incepto processerit, & sibi constet.
Difficile est proprie communia dicere; tuque
Rectius Iliacum carmen deducis in actus,*
- 130 *Quàm si proferres ignota indictaque primus.
Publica materies privati juris erit, si*

Nec

stroque à Junone agitata, usque eo vagata est, donec in Ægyptum pervenit. *Tristis Orestes.*] Quomodo tristem introduci vult Orestem? Nusquam certalis, sed demens. *Tristis*, quod notandum erat, est hoc loco, ὁ ὠδύων ἕξ, furiosus & insanus. Heinsius. *Tristis Orestes.*] *Tristis* propter conscientiam occisæ matris.

125. *Si quid inexpertum.*] Hactenus prior pars decimi præcepti, quæ fuit de personis notis & usitatis: sequitur pars altera, quæ est de personis novis, id est, nondum in scenam productis. Has personas cum notis confert, ut tractatu difficiliores. *Inexpertum.*] Id est, insuetum, πρὸ βέλους, pro eo quod est, cujus describendi periculum nemo adhuc fecerit. *Piscator. Inexpertum scenæ.*] Ab aliis Poëtis non tractatum. *Scenæ committis.*] Exhibes in theatro. *Nannius.*

126. *Personam formare.*] De qua nullus alius Poëta dixit. *Servetur ad inum.*] Perseveret ad extremum, qualis initio extiterit; sibi consentiat, nec moribus ingenioque dissideat. *Nannius. Ad inum.*] Ad finem usque.

127. *Ab incepto.*] Ab initio. *Sibi constet.*] Sit semper idem, à suis moribus non recedens.

128. *Difficile est proprie.*] Difficile est communia, (id est, argumenta fabularum à nullo antetractata) ita proprie dicere, (id est, ita præclare scribere) ut proprie tua jure dici possint. *Proprie.*] Ut tua fiant, ut posteris jam tua vestigia imitentur. *Communia.*] Quæ nondum ab aliis occupata & mancipata. *Com-*

mune dicitur quod occupantibus cedit. *Nannius.*

129. *Rectius Iliacum carmen, &c.*] Fons ac fundus τῆς μυθοποιίας Græcicæ, Cyclo Epicus fuit. Nec pauca materiæ fabularis argumenta Homeri Poësis subministrat. Tam ex hac, quam ex illo, Tragici veteres Poëtæ, fabularum, quas ad scenam componebant, ἀποθέσθς plerumque hauserunt. Plato Homerum vocat Τραγῳδίας ἡγεμόνα τῆς διδασκαλίας. Sic & Sophocles argumentum Tragediarum multarum duxit ex Epico Cyclo. Ergo Horatius hic docet argumentum Tragediæ melius sumi ex jam vulgata μυθοποιίᾳ, quam novum fingi. Per carmen Iliacum non Homeri tantum Iliaden fortassean intelligit, sed etiam parvam Iliad. Lescbis, & Cypriam Stasini, quæ & ipse suppeditarunt ἀποθέσθς Tragediarum antiquis Poëtis. *Salmasius. Rectius Iliacum carmen deducis in actus.*] Commodius derivas belli Trojani historiam in fabulam Tragicam aut Comicam, quam si novum argumentum tractes nunquam ab aliis tractatum. *Nannius. Iliacum carmen deducis.*] Argumentum tragediæ ex Homeri Iliade rectius in scenam producis quam, &c. *In actus.*] Actus in comœdia, pars est pleno perfectoque sensu, qua finita proscenium vacuum relinquitur.

130. *Indictaque primus.*] Non dicta ab aliis.

131. *Publica materies.*] Præceptum undecimum de ratione imitandi veteres

*Nec circa vilem patulumque moraberis orbem.
Nec verbum verbo curabis reddere fidus*

Inter-

in personis notis. Monet autem quatuor in imitatione esse observanda. Primo, Ne nimis diu immoremur in sententiis vulgaribus. Secundo, ut in vertendis Græcis simus liberi, non serviles. Tertio, Ne nimis arcte aliorum vestigiis nos includamus. Quarto, Ne nimis tumide & inflatè incipiamus seu proponamus. Id quod exemplis duobus contrariis declarat. *Piscator. Publica.* Id est, à multis tractata. Ilias Homeri quasi publica materia est. Turneb. lib. 19. cap. 9. *Nannius. Publica materies.* Argumentum ab alio publicatum vel tractatum tuum putabitur, si argumenti tantum speciem referas, non etiam singula minutatim prosequaris. *Si Nec circa.* Si non habebis in circulo omnibus patente & contempto, id est, si tuum auctorem, quem imitaris, non sequeris ita religiose, ut nihil addas de tuo, nihil invenias, nihil immutes.

132. *Nec circa vilem moraberis orbem.* Vilis & patulus orbis est *Cycelus*, in quo publica fabularum ac Tragoediarum materies veluti exposita cuilibet patebat. Inde quisque sumebat quasi ex publico materiam scribendis Tragoediis; quam in privatum sic esse tribuendam monet Horatius, ut non eo modo tractetur & ordine quo in Cyclo ipso deducitur, hoc est, in poematis Cyeli. Publicam materiem illam quæ ex Cyclo petitur, ita demum sui juris & propriam sibi fecerit, qui non circa ipsum Cyclum morabitur; simili modo & ordine res tractans, ut ibi expositæ habentur sine ulla varietate & arte. Præcipit igitur *μυθοποιίαν* tantum, & fabulæ *ὑπόθεσιν* ex Cyclo promendam esse, quæ calamistris propriis inurenda sit & *ἐπισόδοις* varianda, ut hoc modo publica videri desinat, in privatum jus scite translata. Quæ ergo sequuntur, fidem faciunt Horatium loqui de *Cyclo*. nam pergit improbare scribendi morem modum que

Poëtarum Cyclicorum:

Non sic incipies, ut scriptor Cyclicus olim.

Igitur vilis & patulus orbis, ἱπιὸς Κῶ. κλ. qui non ulla virtute poëtica censetur; sed sola fabularum materia, ordine, commendabatur, quas latè & fuscè exponebat. Nam fabulas omnes Græciæ, ad Trojæ eversionem & Ithaci reditum continebat, ex variis Poëtis congregatus, quorum carmina omnium vulgaria habita, triviali moneta percussa: idcirco vilem vocat. *Salmastius. Nec circa vilem patulumque moraberis orbem.* Quid est orbis? Omne illud, quod est præter rem ipsam. Ita callidi servi, ait Aristoteles, in delicto aliquo ab heris deprehensi, & de re interrogati, λέγουσι τὸ κύκλω. Cycelus enim Epicus, nihil erat aliud quam Poëtarum compendium; simplex sine ullo ornamento ac digressionibus narratio. Nam contrahere Poëtas, & eorum orbis, ut Poëta loquitur, seu digressiones, hoc est, epistodia præcidere ac amputare, Cyclici erat proprium. Neque alius est scriptor Cyclicus (de quo quid non excogitarunt docti?) quam Romanus Epicus aliquis, qui Trojanum bellum ab initio fuscè erat persecutus. *Heinsius. Nec circa vilem patulumque moraberis orbem.* Per orbem patulum, poema κύκλω dictum intelligit, quod cyclicus ille scriptor τὰ ἱλιακά, κύκλω scripserit, quasi à gemino ovo, belli Trojani reliqua *ἡθολικῶς* universe complectens. *Vilem* vocat, qui projecti est animi *κτ' ὀλίγῃ* & *ἡ περὶ γλῶσσαν* dicere: quomodo interpretatur Aufonium Jos. Scaliger. *A. Schottus. Vilem patulumque, &c.* Vilem appellat, quia non magni est ingenii, totam alterius inventionem sequi.

133. *Nec verbum verbo curabis reddere fidus Interpres.* Horatius hic non alloquitur interpretem: sed eum quem instituit, monet; ne, cum fidi interpretis officio

Interpres; nec desilies imitator in arctum,

135 *Unde pedem proferre pudor vetet, aut operis lex:*

Nec sic incipies ut scriptor cyclicus olim:

Fortunam Priami cantabo & nobile bellum.

Quid dignum tanto feret hic promissor biatu?

PARTURIENT montes: nascetur ridiculus mus.

140 *Quanto rectius hic, qui nil molitur ineptè!*

Dic

officio fungi volens, reddere verbum verbo curet. *Steph. Nec verbum verbo.*] Si non studebis ut fidus interpres, auctorem tuum quem imitandum tibi proposuisti, verbatim exprimere.

134. *Nec desilies imitator in arctum.*] Et si tu qui imitator es, non conicies te in locum tam angustum unde te explicare honeste non possis sine pudore & reprehensione.

135. *Referre pudor vetet.*] Discedere ab iis, quæ temere es aggressus. *Aut operis lex.*] Id est, conditio, pactum. Quicumque ergo singula singulis reddere voler, semel hac sibi constituta lege, ab instituto suo nisi cum pudore digredi non potest. *Turneb. lib. 19. cap. 9. Nannius. Lex, &c.*] Lex quæ jubet aut penitus non incipere, aut ineptè perficere.

136. *Nec sic incipies.*] Hoc præceptum nihil aliud continet, quam ut initio modesti simus, nec petulanter nos ostentemus, neque magni aliquid promittamus. Hac in re felices Græci, qui in principio nihil adferunt, sed omnia à Musis accepisse se dicunt. Sic Homerus:

Dic mihi Musa virum. —

Quasi non ipse, sed Musæ dicerent. *Ut scriptor cyclicus olim.*] Ut scriptor quidam circumforaneus. Hunc quidam Antimachum fuisse autumant, qui Tragicus fuit superbus atque arrogans, & Asiaticæ dictionis, de quo Catullus:

At populus tumido gaudeat Antimachos.

Quidam vero Stasinum volunt. *Cyclici*

autem Poëtæ erant: qui in vicis ac populi coronis carmina sua decantabant, ut hodieque circumforanei cantores: hos Juvenalis & Martialis *Orbiculos* appellant. Alii *Cyclicos* Poëtæ eos fuisse existimant, qui versus ex Homeri Rapsodiis confarcinabant, eosdemque decantabant. *Turneb. lib. 1. cap. 4. & lib. 19. cap. 9. Nannius. Ut scriptor Cyclicus olim.*] Atqui nullo acumine aut molimine erat opus. Cyclicus Poëta, est Poëta Epicus. Et quidem ò δέῖνα, certus, quem intelligit. Hunc poëtam cum Homero confert. *Heinsius. Ut scriptor, &c.*] Ut Poëta circumforaneus, qui in conventiculis, hominibus suos versus obtrudat in orbem coactis.

137. *Fortunam.*] Infelicitatem.

138. *Quid dignum tanto feret hic promissor biatu?*] Quid iactator hic verbis tam sonoris ac sublimibus dignum adferet? *Nannius. Tanto feret.*] Tam pleno ore, id est, tanta verborum granditate.

139. *Parturient montes.*] Respondet ad interrogationem præcedentem, quasi dicat, Nihil dignum affert; sed ridiculum se præbet, quum tractatio non respondeat exordio. *Piscator. Parturient montes.*] Usurparur hoc proverbium in eos, qui aureos montes pollicentur, sed minima præstant. *Ridiculus.*] Qui risum excitet, *ἄλωσπιός. Nannius.*

140. *Quanto rectius hic.*] Proposito exemplo absurdo, à dissimili ostendit, quanto sit rectius cum modestia ordiri poëma, & paulatim assurgere, quam initio velle tumere statimque evanescente. *Nannius. Hic, qui nil molitur.*] Scilli-

*Dic mihi Musa virum, captæ post tempora Trojæ,
 Qui mores hominum multorum vidit & urbers.
 Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
 Cogitat, ut speciosa dehinc miracula promat;
 145 Antiphaten Scyllamque, & cum Cyclope Charybdim:
 Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri,*

Nec

cet Homerus, qui conatur nihil imperite scribere.

141. *Dic mihi Musa virum.*] In initium est Odysseæ; quam satis simpliciter Homerus inceptit,

Ἄνδρα μοι ἔνεπε μῦθον πολύτροπον,
 ὃς μάλα πολλὰ

Πλάγχθη, ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτόλιον
 ἔπερσε.

Πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα κὶ
 νόον ἔγνω. &c. Nannius.

Dic mihi Musa.] Duobus hisce versibus Horatius, utcumque expressit principium Odysseæ, tribus versibus constans. *Virum.*] Ulysses. *Viri* nomen honorificum apud Græcos ac Romanos. Virgilius:

Arma virumque cano, &c.

Et alibi:

*Vir Trojane quibus cælo te laudibus æ-
 quem?*

At hinc toties apud x. Græciæ Oratores reperias Ἄνδρῶν Ἀθλωτάων. Nannius. *Virum.*] Ulysses.

143. *Non fumum ex fulgore.*] Id est, non ex luce & flamma seu ex splendido exordio, fumum seu ineptum ac obscurum quid: sed contrâ potius ut ex fumo, seu tenui & humili exordio, daret & in medium proferret lucem ac fulgorem seu præclarum hoc poëma. s. *Non fumum ex fulgore.*] Hoc est, nititur non è magnis ad parva descendere, sed à parvis & humilibus ad majora devenire. Nannius. *Non fumum ex fulgore.*] Fumus fulgorem subsequi proverbialiter dici potest, quando ex magnificis promissis tenuia & mediocria prodeunt: lux autem dicitur fumum sequi, quando

ex humilibus splendidiora existunt, quam sunt promissa.

144. *Ut speciosa.*] Digna spectatu. Nannius. *Ut speciosa, &c.*] Ut in processu monstra hominum vel ferarum dicat speciosa, id est, immania. Nam corpora vasta plus habent speciei, quam exigua.

145. *Antiphaten.*] Læstrigonum regem, hominum voratorem. *Scyllamque.*] Hecata filiam, cujus latera canibus latrantibus succincta fuisse dicuntur. *Et cum Cyclope.*] Cum Polyphemo voraginem marinam in freto Siculo. *Cyclope.*] Cyclops hic Polyphemus dicitur, cujus erga Galatheam amores eleganter describit Theocritus & Ovidius in *Metamorphosi.* *Charybdim.*] *Charybdis* monstrum marinum fuit multo periculosissimum, omnia vomens & revomens, ubi Ulysses naufragium passus est, & è caprifisco se suspendit. Nannius.

146. *Nec reditum Diomedis.*] Docuit hætenus Horatius quæ in Homero virtus in exordio luceat, principio nimirum vitasse jactantiam, maluisse humilitatem, ut postea opus magnifice assurgat. Nunc subjungit non esse alte repetendum exordium, non errandum eodem ordine, quo alii; quædam etiam omittere, quæ non satis splendoris habent. Ex obliquo autem taxatur Antimachus Cyclicus, qui reditum Diomedis principis Græcorum à Troja in Græciam narrans, eum incipit ab interitu Meleagri, quod proœmium nimis è longinquo petitum, reprehendit. s. Historiam porro Diomedis & Meleagri, fusillime prosequitur Diodorus Siculus

*Nec gemino bellum Trojanum orditur ab ovo.
Semper ad eventum festinat, & in medias res,
Non secus, ac notas, auditorem rapit; &, quæ
150 Desperat tractata nitescere posse, relinquit.
Atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet,
Primo ne medium, medio ne discrepet imum.
Tu, quid ego & populus mecum desideret, audi:
Si plausoris eges aulae manentis, & usque*

Sessuri,

l. 14. & Ovidius Metamorph. Turneb. lib. 28. cap. 24. *Nannius. Nec reditum.*] Nec reditum Diomedis à bello Trojano, aut aliam narrationem nimis longè repetit, id est, non sumit principium poematis à prima origine: præcipit enim Poëta longo præmio non esse utendum.

147. *Nec gemino bellum.*] Qui bellum Trojanum narrat, vitiosè ex eo tempore incipit, quo Jupiter sub specie cygni cum Leda matre Helenæ concubuit: cum potius à raptu Helenæ sit ordiendum. S. *Gemini bellum.*] Ex ovorum uno exclusi sunt Pollux & Helena, ex altero Castor & Clytemnestra.

148. *Ad eventum festinat.*] Festinat ad propositum scopum. *Et in medias res, &c.*] Omissis rerum principiis pèinde ac si nota essent, rapit auditorem in res medias.

150. *Desperat tractata nitescere.*] Monet Homeri exemplo, ut delectus habeatur in rebus narrandis, utque non omnia, quæ in complexum historiarum atque orationis veniunt, narrentur. Quædam enim adeo horrida atque spinosa existunt, poliri ornarique ut nequeant. *Nann. Nitescere posse.*] Oratione splendescere, seu verbis polite explicari.

151. *Atque ita mentitur.*] Atque sic mentitur & falsa dicit, ut omnia inter se maxime cohæreant. *Remiscet.*] Commiscet.

152. *Primo.*] A principio.

153. *Tu, quid ego, &c.*] Præceptum duodecimum de decoro observando in exprimentis moribus cujusque ætatis:

qui quales sint per singulas ætates, ordine exponit, videlicet primum pueritiæ. deinde adolescentiæ, tum ætatis virilis, postremo senectutis. Quibus singulatim expositis, subjungit enuntiatum, de ætatum effectibus generale, ex contrariis compositum: ac tandem præceptum de decoro hic observando, vel potius de indecoro vitando repetit. *Piscator. Tu, quid ego.*] Tu, ô Poëta, qui scribis aliquid audi.

154. *Si plausoris.*] Id est, approbatoris. Mos erat, ut probata fabula manuum applausu exciperetur, improbata pedum supplosione exhiberetur. Hinc *stare & cadere fabula* dicitur Horatio & Terentio. Tu, inquit, si fausto auditorum applausu Poëmata tua probari desideras, observa, quæ deinceps docebo. *Nannius. Si plausoris eges.*] Si plausorem expetis. *Plausorem* autem intelligit spectatorem, qui plausu approbat fabulam. *Aulae manentis.*] Id est, expectantis remotionem aulæorum. *Piscat. Si plausoris eges.*] Nova significatione usurpat hic *ro ego*, pro desidero. *Si plausoris eges aulae manentis.*] Si spectatorem plausu faventem cupis tibi contingere, qui tantisper maneat in theatro, donec aulae removeantur. Aulæ enim parietes scenæ fuerunt ornati. *Aulae manentis.*] *Manet aulae* is, qui expectat, dum tollantur. *Aulae* sunt peristromata & peripetasmata, quibus scena vestiri antiquitus solebat, demissis quidem cum prodibant actores, sublatis verò cum peracta jam esset fabula. Dictæque sunt Latinis *aulæ* ab aula, quod in aula re-

- 155 *Sessuri, donec cantor, Vos plaudite, dicat:*
Ætatis cujusque notandi sunt tibi mores,
Mobilibusque decor naturis dandus & annis.
Reddere qui voces jam scit puer, & pede certo
Signat humum; gestit paribus colludere, & iram
- 160 *Colligit ac ponit temere, & mutatur in horas.*
Imberbis juvenis, tandem custode remoto,
Gaudet equis canibusque, & aprici gramine campi;
Cereus in vitium flecti, monitoribus asper;

Uti-

gis Attali primum inventa fuerint, teste Servio in 111. Georg. Usque.] Capitur hic pro eo usque. Nannius.

155. *Donec cantor, Vos plaudite, dicat.*] Ubi per cantorem, Tragedum intelligimus, quem Prudentius *tragicum cantorem* appellavit. Nam tragedorum canere & cantare propria res: & *cantare fabulam* dicebatur tragedus, cum agebat fabulam. Salmasius. *Donec cantor.*] Id est, actor fabulæ, vel persona aliqua de choro. Turneb. lib. 9. cap. 29. Nannius. *Donec cantor.*] Donec histrio, peracta fabula, dicat, Vos plaudite. *Vos plaudite.*] Usitata formula actum & fabulam concludentiura. non enim ante, populi applausum expectabant, quam omnes actus essent expleti, ne exhiberentur. Nannius.

156. *Ætatis cujusque notandi.*] Hoc præcepto monet pro ratione ætatis verba actionesque esse formanda, & singulis ætatibus decorum ingenii, indolis, morumque attribuendum. Observandumque singulas ætates tres habere gradus. Ut enim *adolescens* & *juventus* est *viridis*, *adulta*, *præceptis*, eodem modo senectutis prima pars *viridis*, ut apud Virgilium vi. Æneid.

— *Sed cruda deo viridisque senectus.*
altera adulta, ut in Mezentio & Idomeneo rege; tertia *præceptis*, qualis in Anchise & Latino apud Virg. Nannius.

157. *Mobilibusque decor.*] Crescentibus aut decrecentibus naturis, suum

cuique decorum esttribuendum. *Et annis.*] Et sua cuique ætati proprietas est habenda.

158. *Reddere qui voces.*] Puer, qui scit singula articulate eloqui & ad interrogata respondere gestit, &c. *Et pede certo.*] Et pede confirmato ita incedit, ut signet humum vestigium imprimens.

159. *Paribus colludere.*] Cum aequalibus, qui sunt ejusdem fere ætatis. *Et iram Colligit.*] Repente irascitur ac facile placatur.

161. *Custode remoto.*] Pædagogus remoto.

162. *Canibusque.*] Venatione. *Et aprici gramine campi.*] *Apricum* autem campum vocat, qui soli expositus sit. Festus Pompejus *apricum* à Græco vocabulo *Ἀπρίκων* appellatum tradit, quasi ἀπρίκων sine horrore frigoris. Nannius. *Et aprici gramine campi.*] Aprico campo, non opaco, licet hoc de campo Martio intelligere, in quo adolescentes se varie exercebant.

163. *Cereus in vitium flecti.*] Facilis, tractabilis, deductilis ad vitium. Ostendit adolescentiam pronam in vitia esse, & inftar ceræ facile ad quævis flagitia deduci. Videmus multos pessum ire propter vitia in adolescentia contracta. Hinc pædagogi adhibiti, qui effrenes animi motus morum disciplina castigarent. Nannius. *Cereus in vitium.*] Flexilis ad vitium. *Monitoribus asper.*] Adhortantes ad bonam frugem odio Vatiniano prosequitur. Nannius. *Monitoribus asper.*]

- Utilium tardus provisor, prodigus æris,*
 165 *Sublimis, cupidusque & amata relinquere pernix,*
Conversis studiis, ætas animusque virilis
Quærit opes & amicitias: inservit honori:
Commisisse cavet, quod mox mutare labore.
Multa senem circumveniunt incommoda: vel quòd
 170 *Quærit, & inventis miser abstinet, ac timet uti;*
Vel quod res omnibus timidè gelidèque ministrat,
Dilator, spe longus, iners, avidusque futuri:
Difficilis, querulus, laudator temporis acti

Se

asper.] Inimicus iis, qui eum peramanter movent.

164. *Utilium tardus.*] Quæ sibi profint. *Æris.*] Pecuniæ.

165. *Sublimis.*] Superbus, elatus. *Cupidusque.*] Vehementer omnia concupiscens. *Amata relinquere.*] Sunt enim adolescentes *ἄμεταβολοί, καὶ ἀψυχοῦντες τὰς παρὰ ἐπιθυμίας*, ut ait Aristoteles. *Namius.* *Pernix.*] Velox ad relinquendum quod concupiverat.

166. *Conversis studiis.*] Cum ætate convertuntur studia. *Animusque virilis.*] Nunc virilem ætatem suis quasi coloribus depingit; quæ omissis ludicris quærit honores, opibus coacervandis incumbit, magistratus & imperia ambit, & omni ratione cavet, id ne committat, unde postea doleat. *Namius.*

167. *Inservit honori.*] In honorum studio occupatus est.

168. *Laboret.*] Conetur.

169. *Multa senem circumveniunt.*] Multa vitia senectuti adscribit; sed eam intelligit, quæ præceptis & decrepita, quæ & mala ætatis dicitur, ut bona ætatis adolescentia. *Namius.* *Circumveniunt.*] Premunt, gravant.

170. *Quærit & inventis miser abstinet.*] Idem ait Terentianus ille senex;

Ad omnia alia ætate sapimus rectius:
Solum unum hoc vitium adfert senectus
hominibus,

Attentiores sumus ad rem omnes, quam
sat est.

Et quo minus vitæ restat, eo plus anxii de viatico senex, inquit Cicero. *Namius.* *Quærit & inventis miser abstinet.*] Senex divitias quærit, quæsitis vero abstinet, vere igitur miser est & infelix.

171. *Vel quod.*] Senum incommoda in partes dividit. *Namius.* *Timide gelidèque.*] Nimum caute, & sequiter administret. *Gelidèque.*] Gelidi sunt senes, vel quod fervor ille & ardor adolescentiæ deferbuerit, vel quod naturalis etiam calor membra destituerit: unde proprie à Poëtis *frigida & gelida senectus* dicitur. *Namius.*

172. *Dilator.*] Rem semper procrastinans. *Spe longus.*] Tenacissima spei. Videt rerum vices, semper sperat meliora, nec instar adolescentum desperat, sed spem ulterius extendit. Et Cicero ait neminem esse tam senem, qui se annum non speret posse vivere. *Namius.* *Spe longus.*] Longinquas sperans, quum sit morti proximus. *Iners.*] Segnis & ad agendum ineptus. *Avidusque futuri.*] Præsentia enim displicent, inhiat futuris. *Namius.* *Avidusque futuri.*] *Φιλόζωος*, vitæ cupidus. Nam senex quia abest à vita longa, illam desiderat.

173. *Difficilis, querulus.*] *Difficiles* sunt senes, qui se minime faciles nec exorabiles atque obsequiosos præbent. *Queruli* *καταψυχοῦντες*, qui leviculis offensis læduntur, & statim exposcunt. *Morosi* qui nimum exacte in bo-

Se puero, censor castigatôrque minorum.

- 175 *Multa ferunt anni venientes commoda secum,
Multa recedentes adimunt. ne fortè seniles
Mandentur juveni partes, puerôque viriles;
Semper in adjunctis, ævoque morabimur aptis.
Aut agitur res in scenis, aut acta refertur.*

- 180 *Segnius irritant animos demissa per aurem,
Quàm quæ sunt oculis subjecta fidelibus, & quæ
Ipse sibi tradit spectator. non tamen intus
Digna geri, promes in scenam, multa que tolles*

Ex

nos mores anquirunt. *Nannius. Difficilis.*] Morosus.

174. *Se puero.*] In pueritia sua. *Censor castigatôrque.*] Quasi Censor castigans juniorum mores.

175. *Anni venientes.*] In juvenibus enim memoria, robur & agilitas crescunt; quæ sicut sensim crescunt usque ad juventutem plenam; ita sensim deficient, juventute recedente. Anni autem venire dicuntur ad 46. annum, inde abire. *S. Anni venientes.*] Anni ab inhabilis ad mediam ætatem. *Venientes.*] Id est accrescentes. *Nannius.*

176. *Recedentes.*] Decrescentes. *Nannius. Recedentes.*] Post mediam ætatem. *Ne forte seniles.*] Omnino discrimina ætatum & officia servanda. Nam si eo in genere prævaricemur, totum decorum extinguetur, nec indoles constabit personæ. *Nannius.*

177. *Juveni parteis.*] Ducta inde metaphora, quod actores partes in agendo dividerent. *Nannius. Partes.*] Partes pro officio.

178. *In adjunctis, ævoque.*] In iis moribus, qui sunt appositi & unicuique ætati apti.

179. *Aut agitur res.*] Præceptum decimum tertium, de decoro servando in rebus in theatro agendis: ne sc. omnia ostendantur, & per actorem repræsententur: sed quædam tanquam acta referantur seu narrentur; ut sunt res nefariæ ac immanes, item impossibiles;

quibus addendæ turpes ac fœdæ. Hoc præceptum illustrat primum distributione, qua res fabularum in duo genera distinguit: alterum earum quæ in theatro aguntur: alterum earum quæ narrantur. Deinde duo ista rerum genera inter sese comparat; & res quæ aguntur, alteris quæ commemorantur, præfert, tanquam ad motus animorum efficaciores. *P. sc. In scenis.*] *Scena* olim umbraculis & frondibus arborum testâ, (*οὐλοπύργου* enim Græcis umbra est. unde *οὐλοπύργου* festum Judæorum, cum sub tentoriis & frondosis habitaculis viverent) post tabulatis constructa: deinde contignationibus duabus aut tribus compacta; demum scena ac theatrum ex lapide ædificatum fuit. *Nannius. Aut acta refertur.*] Quia res est visu fœdæ, vel nimis atrox & incredibilis.

180. *Segnius irritant animos.*] Illa quæ videmus movent vehementius, quam quæ audimus tantum. Hinc Plautinum illud:

Plus valet oculatus testis unus, quam auriti decem.

Unde & *fideles oculos* Poëta appellat. *Nannius. Demissa per aurem.*] Audita.

181. *Quam quæ.*] Quam quæ cernuntur. *Fidelibus.*] Ad fidem faciendam, magis valent oculi, quam aures.

183. *In scenam.*] In conspectum. *Multa que tolles.*] Docet multa intus agenda, tollendaque ex oculis, quæ scilicet visus exhorreat, tanquam incredibilia,

Ex oculis, quæ mox narret facundia præsens.

185 *Nec pueros coram populo Medea trucidet:*

Aut humana palàm coquat exta nefarius Atreus:

Aut in avem Progne vertatur, Cadmus in anguem:

Quodcumque ostendis mihi sic, incredulus odi.

Nève minor, neu sit quinto productior actus

Fabu-

dabilia, turpiora & atrociora, quam ut oculi ferant. Hæc in scena referri, non agi vult Horatius; ita tamen, ut efficacissima eloquentia proferantur, ut non tam narrari, quam agi videantur. *Nann. Facundia præsens.*] Oratio diserta coram spectatoribus.

185. *Nec pueros coram.*] Exempla subijcit eorum, quæ è conspectu submovenda sunt. *Medea trucidet.*] Medea Scythico genere nata, Jasonem secuta, relictaque patria & patre Æta, fratrem Abſyrtum occidit, corpusque membratim discerpſit, ut ita patrem insequentem reliquis filii colligendis remoretur. *Nannius.*

186. *Aut humana palam.*] Atrei & Thyestæ nota historia. Vide versum 91. *Nann. Atreus.*] De quo vide Od. 16. l. 1.

187. *Aut in avem Progne.*] Superioribus exemplis docuit submovenda quædam ex oculis, ut nimis atrocita: hîc docet non agenda illa, quæ in silvis careant. *Progne.*] Prognem Pandionis filiam uxorem duxit Tereus, ex qua Itin sustulit. Post cum Philomela sororem Tereo nuptam invisere vellet, rex barbarus adamavit puellam, eamque per vim stupravit; & nefacius evulgaretur, linguam abstulit, atque in silvis occultavit. Philomela vero acu peplo rem ut facta erat intexuit, & depictam ad sororem misit. *Quæ* intellecta crudelitate & libidine mariti, Itin filium coxit, & Tereo epulandum apposuit. Vide Pausaniam, Ovidium Metam. l. vi. & interpretes Horat. l. iv. Od. xii. *Nann. Progne vertatur.*] Progne Ityn filium Tereo marito comedendum apposuit; vide

Od. 12. lib. 4. *Cadmus in anguem.*] *Cadmus* Agenoris filius misit à patre ad investigandam sororem Europam, à Jove tauri specie raptam, tandem pervenit in Phocidem; cumque invenire illam non posset, ac socios aquatum misisset, à dracone occisi sunt. Ipse cognito sociorum interitu draconem Marti consecratum occidit, dentisque feminavit, ex quibus nati hostes, qui mutuis sese vulneribus confoderunt. Tandem & ipse senio confectus cum uxore in draconem mutatus est, ut fuisse habes apud Ovid. lib. 111. Metam. *Nannius.*

188. *Incredulus odi.*] Non credens, contemno & odio habeo.

189. *Nève minor quinto.*] Narrat quibus partibus debeat fabula consistere. Exiguntur quinque *Actus*, teste etiam Donato. *Scenarum* non tam certus numerus: quidam *Actus* plures *Scenas* habent: quidam unam tantum: ut in Eunucho Terentii *Scena* una *Actum* integrum absolvit. Magna quoque virtus & difficultas, quando *actus* incipiat finiaturve dignoscere. Olim facillimum erat distinguere. adhibebant ad finem *Actus* uniuscujusque choros & cantica. intelligebat tum spectator *Actum* finitum, alterum incipiendum. Postea sustulerunt & chorum & cantica, ut perpetuo agi contextu videatur. *Nannius.* *Nève minor, neu sit, &c.*] Præceptum decimum quartum, de fabulæ magnitudine: ne sit nimium brevis, neve nimium longa: sed quinque actibus constet. Fabula ergo ne habeat actus pauciores, nec plures, quam quinque. *Piscat.*

190. *Fabu-*

190 *Fabula, quæ posci vult, & spectata reponi.*

Nec Deus intersit, nisi dignus vindice nodus

Inciderit: nec quarta loqui persona laboret.

Actoris parteis chorus, officiumque virile

Defendat: neu quid medios intercinat actus,

190. *Fabula, qua.*] Tragedia, vel Comœdia, neque paucioribus, neque pluribus quam quinque Actibus constare debet. *Quæ posci vult & spectata reponi.*] Quæ placere vult, sapiusque agi. *Nannius. Posci vult.*] A populo, ut iterum agatur. *Reponi.*] Iterum doceri.

191. *Nec Deus intersit.*] Olim in fabulis, ubi se ex rebus difficilibus extricari non poterant, ad numinis præsidium confugiebant, deosque machinatos, (sic enim vocat Donatus,) hoc est, in machina constitutos, inducebant; qui Prologos narrarent, nodumque, si quis incidisset, solverent. Erasmus Adagio, *Deus ex improvise apparet*, ut & apud Suidam Prov. *Ἀπὸ μὲν ζευγὸς θεός*. Hic connectuntur duo præcepta: xv. Ne temere in theatrum introducat Deus quispiam: sed tum demum, cum incidit difficilis aliquis nodus, qui humana sapientia aut potentia enodari atque explicari non possit. xvi. vero, Ne colloquantur quatuor personæ, sed vel duæ tantum, vel ad summum tres. *Piscator. Nec deus intersit.*] Nec Deus in scenam inducatur. *Nodus.*] Res ardua & difficilis.

192. *Nec quarta loqui persona laboret.*] Tres partes in Comœdiis ac Tragediis, *Canticum, Chorus, & Diverbium.* Singulæ certum personarum habent numerum: atque hinc factum, ut illas partes advocarent. *Canticum* est, ubi *μελοποιός*, id est, cantus artifex canit: ubi una tantum persona requiritur, aut si altera, tacita subsistat; & si loquatur, secum loquatur. *Chorus* autem plures habet personas, constatque è viris aut mulieribus, aut ex utrisque permixtis: omnesque loquentes introducuntur, sed confusa voce, quasi una sit persona.

Quod

Diverbium, sive Deverbium, ut Donatus vult, locus est, ubi personæ Actorum versantur, & inter se histriones colloquantur: in quo tres solum personæ esse necesse est, si vero quarta adsit (quod rarum est) aut tacita subsistat, aut secum loquatur, ut *Birria* apud Terentium:

Nunc nostræ timeo parti, quid hic respondeat.

Nec quarta loqui persona.] Nec plures personæ uno & eodem tempore in scenam prodeant loquuturæ, quam tres.

193. *Actoris partes.*] Præceptum xvii. de officio chori: quomodo is se gerere debeat, quasve sententias pronunciate aut canere. Hoc per partes exponit. Interferit narrationem de tibia & tibicine & citharœdo & denique de sententiis fabularum, & quomodo sententiæ graviores ac sublimiores in fabulis usurpari ceperint. *Piscator. Turneb. lib. 19. c. 9. Pet. Nannii Miscel. lib. 3. Actoris partes chorus officiumque virile Defendat.*] Sequitur ut ostendamus, quod sit illud officium virile, quod tantopere doctos exercuit viros. *Virile* ergo, non est τὸ δ' ἀνδρῶν, sed τὸ δ' ἀνδρῶν. *Viriliter*, inquam. *Virile defendere*, ut *suave rubere, torvum tueri*; & cætera, quæ in triviis nota sunt. Chorus ergo, inquit Flaccus, partes viriliter actoris agit: & quasi unus sit è reliquis actoribus. *Heinf. Actoris partes chorus.*] Chorus ex quocunque sexu aut numero constat, unius actoris loco habeatur, suumque sermonem accommodet actioni proxime peractæ. *Virile.*] Officium virile, quantum sit mulierum cœtus, nam Masculinum genus complecti solet fœmininum.

194. *Neu quid medios.*] Neu quid ca-

nat

195 *Quod non proposito conducat, & hæreat aptè:*

Ille bonis faveatque & concilietur amicis,

Et regat iratos, & amet peccare timentes.

Ille dapes laudet mensæ brevis; ille salubrem

Justitiam, legesque, & apertis otia portis.

200 *Ille tegat commissa, Deosque precetur & oret,*

Ut redeat miseris, abeat fortuna superbis.

Tibia non, ut nunc; orichalco vincula, tubæque

Æmula, sed tenuis simplexque foramine pauco

Adspi-

nat inter medios actus, id est, in mediis actibus, quod sit alterius argumenti, & à te proposita alienum.

195. *Et hæreat apte.*] Quod non sit ad rem præsentem aptum.

196. *Ille bonis faveatque.*] Virtutes Chori proponit, ut nimirum benevolentia bonos prosequatur, sit φιλόδωρος, & inter se dissidentes amicitia conciliare conetur. Moderetur ita incensos, bene moratos amet, laudet vitam frugalem, justitiam commendet, pacem, concordiamque civilem ac leges servandas suadeat, secreta non prodatur, Deum ut mala averruncet, precetur, & cetera. Hæc officia Chori. Turneb. l. 19. cap. 9. *Nannius. Ille bonis faveatque.*] Ille chorus, cujus officium breviter docet Horatius. *Consi-lietur amicis.*] Det consilium amicis.

197. *Et regat iratos.*] Studeat iratos placare. *Timentes.*] Innocentes.

198. *Ille dapes laudet.*] Laudet parfomiam & continentiam in victu. *Salubrem.*] Utilem. Nam ut salubritas corpus, sic Justitia Remp. conservat.

199. *Apertis otia portis.*] Turneb. lib. 19. cap. 9. *Apertis otia portis.*] Portæ clausæ bellum, apertæ pacem indicant.

200. *Tegat commissa.*] Alii secreta exponunt: Cruquius mavult hic signari scelera & flagitia principum virorum, quæ regi vult à choro, id est, non prodi, ne auctori suo sint exitio; vel aliis malo exemplo: atque ideo subjicit, *deosque precetur & oret*, ne scilicet ea principum

delicta & impietates sint exitio Reipub. miseroque populo. *Commis-sa.*] Arcana fideicommissa ne prodatur.

201. *Fortuna superbis.*] Fortuna secunda.

202. *Tibia non ut nunc.*] Hoc loco de Cantico seu μελοποιίῳ, ubi tibia introducuntur, ut apud Terentium: *ACTA TIBIIS DEXTRIS VEL SINISTRIS, PARIBUS VEL IMPARIBUS. In tibiis autem quædam dextra, quæ & Lybica dicebantur; quædam sinistra, quæ Sarranica. Quando vero Comœdia gravitatem, quædam, jocos valere jussis, præ se ferebat, tum cantabat dextris tibiis: eum vero jocos tantum & lusus inducebat, quales in Eunuchio Terentiana, tum sinistra perfonabant: si porro argumentum ex utraque mistum, ut quædam gravia & severa, quædam jocosa & ridicula, tum tibiis dextris & sinistris canebatur. Nannius. Tibia non ut nunc.*] Quando scilicet Romana res pauper esset olim, non erant tam ingentes tibia sicut nunc, nec ita ornata, nec tam multis foraminibus. Offendit autem luxuriam recentem & ambitiosam natam esse cum dilatarata dignitate Reipub. *S. Tibia non, ut nunc.*] Tibia veterum tenuis fuit, & simplex, id est, veteres simplici Musica in scenis usi sunt, at nunc imperio Rom. florente, tibia non solum ornatur orichalco, sed tot habet foramina, ut sonet tanquam tuba. *Tubæque Æmula.*] Par nimirum ob gravitatem soni. *Nannius.*

203. *Sed tenuis.*] Quò enim grandior,

- Adspirare & adesse choris erat utilis, atque*
 205 *Nondum spissa nimis complere sedilia flatu.*
Quò sanè populus numerabilis, utpote parvus,
Et frugi, castusque, verecundisque coibat.
Postquam cœpit agros extendere victor; & urbem
Latio amplecti murus, vinoque diurno
 210 *Placari Genius festis impune diebus;*
Accessit numerisque modisque licentia major.
Indoctus quid enim saperet, liberque laborum,

Rusti-

dior, eò grandiolem excitat sonum. Et simplicem fuisse tibiam ait, eique tria tantum fuisse foramina, per quæ gravem, acutum, & circumflexum edebat sonum. Nannius. *Pauco, &c.*] Quatuor foraminibus.

204. *Aspirare, &c.*] Adspirando seu canendo juvare choros.

205. *Nondum spissa nimis complere sedilia.*] Quasi diceret, cum tenuis & angustus erat hominum confessus, tenui & parva opus erat fistula; at cum cœperunt complere sedilia, majori opus fuit tibia ac sono, ut undequaque exaudiretur. Nannius. *Nondum spissa nimis complere.*] Sedilia nondum nimis referta. *Sedilia.*] In quibus sedebant spectatores.

206. *Quo sane populus.*] In quem locum. *Numerabilis, utpote parvus.*] Populus adeo paucus, ut facile posset numerari.

207. *Coibat.*] Congregabatur.

208. *Postquam cœpit agros.*] Commutatis moribus à vereti parsimonia ad luxuriam est perventum. Tunc Tragicæ ac Comici indulgentius omnia agere, & ambitiosius instruere coacti sunt. Nannius. *Agros extendere victor.*] Imperium propagare. *Extendere.*] Proferre potestatem ditionis. Turneb. lib. 19. cap. 9. Nannius.

209. *Vinoque diurno Placari Genius festis impune diebus.*] Impune, id est, citra pœnam legum. Nam olim sumtu, Luxuriæ, epulis pœnæ constitutæ fue-

runt, unde *Leges sumtuariæ*, quæ legem sumtibus præscribebant, quales *Cornelia, Julia, &c.* Verum leges illæ mox neglectæ, & curari cœpit genius. Quis autem sit *Genius*, & *Geniales dii*, variæ sunt doctorum sententiæ. Attribuebant autem gentiles illi singulis hominibus, simul atque nati essent, duos *Genios*, bonum ac malum: alterum saluti semper consulere credebant, malum vero non placari nisi dulcissimo ac jucundissimo vitæ genere; amat enim voluptates ac delicias: unde avari dicuntur *Genium defraudare*, & qui delicate vivunt, *Genio indulgere*. Plura Censorinus de die natali. Turneb. lib. 19. cap. 9. Nannius. *Vinoque diurno.*] De die convivari & potare.

210. *Impune diebus.*] Sine metu Censorum.

211. *Accessit numerisque modisque licentia major.*] Numeri sunt versus, modi cantus ac soni. Græci tonos *ῥυθμῶν* vocant, modos *ῥυθμῶν*, numeros *ῥυθμῶν*. Nannius. *Numerisque modisque.*] Et rhythmis & cantui.

212. *Indoctus quid enim saperet.*] Homines rustici & indocti laboribus soluti, cum populo urbano & honesto in scena commisti nihil sapuerunt. unde in arte Comica tanta crevit licentia ab antiquorum severitate longe discrepans: postea vero plebs à senatu & equitibus discreta fuit subselliis. *Liberque malorum.*] Feriatus à re rustica, ab agricultura. Turneb. libro 19. cap. 9. Nannius.

Rusticus urbano, confusus, turpis honesto?

Sic priscae motumque & luxuriam addidit arti

215 *Tibicen, traxitque vagus per pulpita vestem.*

Sic etiam fidibus voces crevere severis,

Et tulit eloquium insolitum facundia praeceptis,

Utiliumque sagax rerum, & divina futuri

Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.

220 *Carmine qui tragico vilem certavit ob hircum,*

Mox

nus. Liberque malorum.] Defuncti laboribus.

213. *Confusus.]* Commistus. *Turpis honesto.]* Livius de bello Macedonico lib. iv. scribit populum promiscue cum Senatoribus spectasse ad A. U. C. D. V. I. I. neque discretos fuisse ordines Senatores inter & Equites, Plebem & Magistratum: nam ut locum quisque occupat, ita tenebat. In tanta igitur confusione non mirum, si non fuerit studium novae artis. *Nannius.*

214. *Motumque.]* Gestum corporis & saltationem. *Luxuriam addidit arti.]* Foraminum auctorem vel scenici ornatum sumptuosum.

215. *Traxitque vagus per pulpita vestem.]* Locum hunc optime declarat Donatus his verbis: *Syrmata dicta sunt ab eo quod trahuntur: quae res ob scenica luxuria instituta est, &c. Martialis l. x. l. i.*

Aptasti longum tu quoque syrma tibi. Est & genus vestis Tragicorum humum vertentis. Intelligit ergo Horatius magnificentum citharædorum & histrionum incessum ac comitatum. *Nannius.* *Traxitque vagus per.]* Usus est veste ad talos demissa, huc & illuc se per scenam circumferens.

216. *Sic etiam fidibus.]* Cum olim citharædi in theatris canerent fidibus severiter, graviter ac moderate: postea captum est cani licentiosius. Eloquencia etiam facta est multo ambitiosior. *Piscator.* *Sic etiam fidibus, &c.]* Cave hæc cum superioribus conjungas. Alteram enim *μελοποιίας* jam tractat; Tragicam nimirum, postquam de Comica

egit. Tragediæ enim cithara erat. *Heinsius.* *Fidibus voces crevere.]* Citharis accesserunt, & multiplicati sunt modi, & soni, id est, chordæ. *Severis.]* Ob res severas, quas numero & harmonia citharædes imitatur.

217. *Et tulit.]* Et protulit. *Facundia praeceptis.]* Scribe, *facundia praeferens.* *Heinsius.* *Præceptis.]* Celeriter fluens.

218. *Utiliumque sagax.]* Superior verus intelligendus de figuris dictionum, in quibus audacissimus Horatius: deinde de sententiis, tropis, de schematicis rerum, exclamatione, &c. *Turneb. lib. 19. cap. 9. Nannius.* *Utiliumque sagax rerum.]* Et sententia, id est, prudens oratio personarum (ex quibus chorus consistit) parum ab Apollinis oraculo destitit. *Et divina futuri.]* Divinans futurum.

219. *Sortilegis non discrepuit.]* Responsa dancibus. Dabat responsa Apollo Delphis, & anigmata tortuosa & obscura. Jam ubi quis nimium abutitur figuris, & obscuris verborum tropis inculcat, sit *αἰνισματώδης* oratio, & Delphico oraculo similis. Sunt autem *Delphi* in Phocide, ubi templum sumtuosissimum habuit Apollo, unde *Delphicus Apollo* dictus. *Nannius.* *Sortilegis non discrepuit.]* Unde sortes, id est, oracula petuntur. *Non discrepuit.]* Non minus pro vera ac divina fuit habita, quam si pronuntiata esset ab Apolline Delphico. *Sortilegis.]* Hoc est, oracula edere solitis. *Piscator.*

220. *Carmine qui Tragico.]* Transit jam ad præceptum xviii. de decore observando

*Mox etiam agresteis Satyros nudavit, & asper
Incolumi gravitate jocum tentavit: eò quòd
Illecebris erat, & grata novitate morandus
Spectator, functusque sacris, & potus, & exlex.
225 Verum ita risores, ita commendare dicaces
Conveniet Satyros, ita vertere seria ludo;
Ne, quicumque Deus, quicumque adhibebitur heros,*

servando in Satyris. Primum narrat quæ fuerit origo Satyrorum. Deinde de decoro in iis servando præcipit. Tum exponit discrimen inter Satyram & Tragicæ: tribuens illi sententiarum levitatem & proterviam: huic contra gravitatem & pudorem. Atque hoc discrimen similitudine saltantis matronæ, cum meretrice scilicet, collatæ, declarat, ibi, *Effutire, &c.* Piscator. *Carminè Tragico.* Præterea, qui ab hircæ tragicæ defleunt, non hircum animal, sed utrem hirci, musto refertum, præmium fuisse contendunt, eoque alluisse Virgilium,

*Mollibus in pratis unctos salvere per
utres;*

nimirum exhaustos vino utres postea inflasse, atque per eos saltasse Athenis in festis Bacchi, quæ ἀγκυρία dicebantur, hinc ἀγκυρίαζω, per utres altero pede salto. *Cruquius. Hircum.* Hircus præmii loco Tragicæ scriptoribus datus est.

221. *Agresteis Satyros.* Silvestres Faunos nudos introduxit. ita enim Satyros vocant, qui Latinis sunt *Capripedes*, quod caprinæ habeant facies, barbam item caprinam, & pedes caprinos, omnia denique caprina. Tales itaque Tragicæ producere solebat, qui petulantè torquerent scommata: nostri Rhythmicæ moriones habent, qui ridicula salibus sparsa effutiunt. Quod vero Satyros in fabulis inductos dixi, non peracta id fabula factum fuisse intelligendum, sed in medio fabulæ, quasi Choros. *Nannius. Nudavit.* Satyros nudos introduxit verbis & moribus ob-

scanis risum moventes. *Et asper.* Primo asper in tragicæ, mox asperitatem facietis dividit.

222. *Incolumi gravitate.* Salva gravitate Tragicæ.

223. *Grata novitate.* Religio primum adegit homines ad sacras aras hostiasque diis mactandas: deinde ad comissiones ab omnibus itum est & pocula: inter quæ, ne Lapitharum more, potu se perderent, à viris cordatioribus inventæ sunt fabulæ, ad continendos omnes in officio hinc patet, non voluptatis, sed religionis ergò ludos à majoribus fuisse institutos. *Cruquius. Morandus, &c.* Delectandus novitate, quæ solet esse omnibus gratissima.

224. *Functusque sacris.* Post sacra & epulas ebrius & sine lege vivens. *Potus & exlex.* *Exlex*, Indomitus, ἀθέμιτος. Non mirum igitur, si aufugit auditor. Veteres in sacrificiis lautissime epulabantur; unde Virgilius sacris operatus, amicum invitat *Eclog. 11.*

*Cum faciam vitula pro fugibus, ipse
venit.*

Talis itaque Spectator joci morandus & retinendus. *Nannius.*

225. *Risores, &c.* Satyri dicuntur risores, vel quod risum moveant, vel quod res rideant humanas. *Commendare.* Inducere. *Nannius. Commendare.* Auditorum auribus.

226. *Ita vertere seria ludo.* Poëma serium, joci satyrici ita commiscere.

227. *Ne, quicumque deus, quicumque adhibebitur heros.* Ne scilicet is, qui paulo ante dei instar aut herois in scenam fuit introductus, postea lacernosus prodeat.

- Regali conspectus in auro nuper & ostro,
Migret in obscuras humili sermone tabernas:*
- 230 *Aut, dum vitat humum, nubes & inania captet.
Effutire leveis indigna tragœdia versus:
Ut festis matrona moveri iussa diebus,
Intererit Satyris paullum pudibunda protervis.
Non ego inornata, & dominantia nomina solum,*
- 235 *Verbaque, Pisones, Satyrorum scriptor amabo:
Nec sic emitar tragico differre colori,
Ut nihil intersit, Davusne loquatur, & audax
Pythias, emuncto lucrata Simone talentum,*

An

prodeat. Nannius. *Adhibebitur heros.*] In tragœdia introducetur.

228. *Nuper.*] Paulo ante.

229. *Migret in obscuras.*] Ne utatur sermone humili & abjecto, qualis est tabernariorum & opificum oratio.

230. *Dum vitat humum.*] Dum comicam humilitatem reformidat, ne intumescat, captans magna supra vires, quasi inter nubes & cœlum versans. *Nubes & inania captet.*] Turn. l. 19. c. 9.

231. *Effutire leveis indigna Tragœdia versus.*] Indicat quibus verbis utendum. non levibus, non teneris & delicatis, sed gravibus, austeris & severis. Nam, ut lib. II. Trist. ait Ovidius,

Omne genus scripti gravitate Tragœdia vincit.

Adfert simile à matrona, quæ festis diebus ante aras gestu gravi saltabat licentius, ut religionis, non lascivix ergo facere videretur. Sic Virgil. 1v. *Æneid.* v. 62. de Didone.

Aut ante ora Deum pingues spatiantur ad aras.

Est autem in hoc versu Græcismus *indigna effutire*, pro indigna quæ effutiat atque effundat. Nannius. *Effutire leveis indigna.*] Inepte loqui. Ordo & sententia verborum hæc est: Tragœdia quæ indigna est, in qua versus leves emittantur, intererit, id est, versabitur inter Satyras velut pudica fœmina, quæ non

nisi coacta festis diebus modice saltat.

232. *Moveri.*] Saltare.

233. *Intererit Satyris, &c.*] Præceptum XIX. ut scilicet in Satyris servetur decorum personarum, & cuique conveniens sermo tribuatur. Hoc præceptum exponit per prolepsin, qua improbat falsam opinionem de discrimine Satyræ & Tragœdiæ: quasi illud consistat in solis verbis; ut scilicet verba Satyrorum sint propria & inornata, contra tragœdiarum verba sint translata & exornata. *Piscator.* Turneb. lib. 23. cap. 3.

234. *Inornata, &c.*] Nomina simplicia & incondita. *Dominantia.*] Id est, propria & usu trita, Græci *κβερα* vocant. Nann. *Dominantia.*] Nomina propria, quæ in suo sensu dominantur, non expulsa de sede sua à translatis, qualia sunt verba ad Venerem spectantia: ut Mentula, Cunnus & similia.

235. *Satyrarum.*] Si ego Satyras in tragœdia scriberem.

236. *Tragico differre colori.*] Id est, differre à Tragædis, sermonis ornamentis, quibus ille velut coloribus pingitur. *Piscator. Tragico, &c.*] A tragica magniloquentia.

237. *Davusne loquatur, &c.*] Utrum Davus, Pythias, Simo, personæ Comicæ loquantur, an Silenus persona satyrica.

238. *Emuncto lucrata, &c.*] Deluso.

Ecc

Metaph.

An custos famulusque Dei Silenus alumni.

240 *Ex noto fictum carmen sequar, ut sibi quis
Speret idem, sudet multum, frustra que labores
Ausus idem. tantum series junctura que pollet:
Tantum de medio sumtis accedit honoris.*

*Sylvis deducti caveant, me iudice, Fauni,
245 Ne, velut innati triviis, ac pœnè forenses,
Aut nimium teneris juvenentur versibus unquam,
Aut immunda crepent, ignominiosa que dicta.*

Metaph. à quadrupedibus, quibus lac subtractum est.

239. *An custos famulusque.*] An tragica & gravior persona loquatur, qualis fuit Silenus custos & minister Bacchi nutricius. *Dei alumni.*] Id est, Bacchi: quia vinum modicè sumptum alit vires. *Piscator.*

240. *Ex noto fictum carmen sequar.*] Comœdia enim res in scenam adducit vulgares, amores puellarum, lenonum impuritatem, meretricum avaritiam, ceteraque in vulgus nota. Nullus est, quin facile scribere se posse putat, qualis ebrius, qualis senex avarus: atque rem aggressus, longe aliter experietur. Et pauci sunt qui Comœdiam & Tragediam recte tractant, ut, si quis nostri temporis Comœdiographos excuriat, videreliceat quam infeliciter res iis succedat, si cum veteribus componantur. *Nannius. Ex noto.*] Præceptum xx. in tractandis argumentis notis, observandam esse artificiosam seriem seu dispositionem. Hoc præceptum exponit sub forma gloriationis: nam hoc ipsum se facere posse, jactat. *Piscator. Ex noto fictum.*] Ex re nota, non abstrusa, fictum sequar, id est, carmen satyricum fingam: atque ejusmodi erit carmen, ut quisvis speret se tale posse fingere.

241. *Sudet multum.*] Multum laboris sumat.

242. *Ausus idem.*] Conatus idem. *Tantum series.*] Tantum valent rerum dispositio & verborum structura, ut difficile sit imitari.

243. *Sumtis accedit honoris.*] Rebus vulgaribus. *Accedit honoris.*] Id est, pulcritudinis, venustatis. *Nannius.*

244. *Sylvis deducti.*] Præceptum xxi. quod rursus ad Satyras pertinet: ut in sententiis Faunorum, qui in Satyris introducuntur, duo extrema vitia caveantur: nimia scilicet urbanitas, & nimia agrestitas. Huic præcepto rationem adjungit ab effectu inutili, offensione scilicet honestiorum civium: quam sententiam amplificat antithesi approbationis civium leviorum ac humiliorum per prolepsin ratiocinationis, à pari, cujus consequentiam negat. *Piscator. Sylvis deducti caveant.*] E iylvis, id est, è proscenio numerofo producti in scenam civilem. *Fauni.*] Quorum princeps est Pan. A Græcis satyri dicuntur.

245. *Ne, velut innati.*] Ne velut nati in triviis, id est, locis celeberrimis, ac penè in medio foro. *Innati triviis.*] Scurræ triviales. Nam alia est oratio in triviis, alia in foro. Hinc *verba trivialia dicta* parum elegantia. *Nannius.* Jocus ergo Satyrorum, non sit urbanus & delicatus, sed habeat rusticitatem. Turn. lib. 19. cap. 9.

246. *Juvenentur versibus.*] Ne versibus nimium excultis juveniliter lasciviant.

247. *Aut immunda crepent.*] Ne scilicet contra decorum taxent hominum vitia & mordaciter nimis in ea invectantur. Quod vero Horatius *immunda crepent* dixit, Græci uno verbo *αιχρολογειν* efferunt. *Crepent*, cum quadam ostenta-

Offen-

Offenduntur enim, quibus est equus, & pater, & res:
Nec, si quid fricti ciceris probat & nucis emtor,

- 250 *Equis accipiunt animis donantve corona.*
Syllaba longa brevi subjecta; vocatur iambus,
Pes citus: unde etiam trimetris accrescere jussit
Nomen Iambeis, cum senos redderet ictus,
Primus ad extremum similis sibi; non ita pridem,
255 *Tardior ut paulò graviorque veniret ad aureis,*
Spondæos stabileis in jura paterna recepit
Commodus & patiens: non ut de sede secunda
Cederet aut quarta socialiter. hic & in Acci

Nobili-

stantiatione in ore habeant. *Nannius.*
Aut immunda crepent.] Aut verba nimis
obscœna loquantur. *Ignominiosaque di-*
cta.] Quæ alicujus existimationem la-
dant.

248. *Offenduntur enim.]* Turneb. l. 19.
cap. 9. *Quibus est equus.]* Equites, pa-
tricii, & locupletes.

249. *Si quid fricti ciceris.]* Per *Fricti*
ciceris & nucis emtorem, infimæ sortis ac
vilissimos homines intelligit. *Cicer* le-
guminis genus, unde *Cicerones* dicti, ut
à fabis *Fabii*, à pisif *Pisones*. *Nannius.*
Turneb. lib. 19. cap. 9. Fricti ciceris em-
ptor.] *Fricti ciceris emtor,* est homo
pauper, & plebejus, qui cicere, interea
dum agebantur fabulæ, & quovis alio
tempore, famem levaret.

250. *Equis accipiunt animis.]* Patien-
ter audiunt. *Donantve corona.]* Remu-
nerant. Nam bonos Poetas hedera co-
ronabant.

251. *Syllaba longa brevi.]* Præceptum
XXII. de carmine Jambico: in quo mo-
net cavendum, ne spondæus regionibus
paribus recipiatur. Tum pedem Jam-
bum definit. Deinde causam exponit,
cur versus Jambici senarii, nominentur
trimetri. Tum distinguit carmen Jam-
bicum in duo genera: unum antiquum
quod ex puris jambis constat: alterum
novum, quod locis imparibus etiam ad-
mittit spondæum. Ad extremum ap-

ponit exempla duorum, qui jambo in
suis trimetris, rarius usi sint. *Piscator.*
Syllaba longa brevi.] Jambus ex duabus
syllabis conficitur, priore brevi, po-
steriore longa.

252. *Pes citus.]* Virilis, acer, & con-
citus, ut Terentianus ait. *Nannius.* *Pes*
citus.] Pes celeriter currens, qui cito
promitur, præfertim si comparetur cum
spondæo tardo. *Unde etiam trimetris.]*
Ex quo, quod Jambus sit ita citus, jussit
Jambeos verlus senarios, trimetros
quoque nominari. *Accrescere jussit.]*
Trimetris addi.

253. *Quum senos.]* Quum haberet
sex pedes.

254. *Primus ad extremum.]* A princi-
pio ad finem, olim ex Jambis duntaxat
constans. *Non ita pridem.]* Non diu est,
quo inferi cœperunt spondæi & alii pe-
des inter Jambos.

255. *Gravioque veniret ad aures.]* Vox
tardior ad movendos animos aptior sua
mora, tametsi percipiatur segnius.

256. *Recepit.]* Jambus recepit Spon-
dæos stables, (id est, graves & tardos)
in sua jura, sed ita, ut è secunda aut
quarta sede non depelleretur.

257. *Commodus & patiens.]* Sese ac-
commodans & libenter locum dans
spondæis.

258. *Socialiter.]* Mutuo, pariter. *Hic*
& in.] Hic Jambus. *Atii.]* Attius &

Nobilibus trimetris apparet rarus, & Enni.

- 260 *In scenam missus magno cum pondere versus
Aut operæ celeris nimium, curaque carentis,
Aut ignoratæ premit artis crimine turpi.
Non quivis videt immodulata Poëmata iudex,
Et data Romanis venia est indigna Poëtis.*

265 *Iccircône vager scribamque licenter? an omneis*

Visuros

Ennius in tragoediis quas scripserunt raras Jambos adhibuerunt. *Hic & in Acci.*] Hic, est *Enni*, non *Enni* & aut *Enni*, quod multos decepit. Ubi? in secunda sede aut quarta. Jambus, inquit, in nobilissimis, ut vulgo volunt, Accii versibus, etiam *hic*, hoc est, in secunda sede aut quarta, rarissime apparet. Et hoc verum esse novit, qui fragmenta Accii vel semel salutavit. Et iam graves illos Enni, ut idem illi volunt, versus, quos cum tanto pondere in scenam adferunt; idem jambus, cum nec quartum locum nec secundum obtineat, arguit aut *ωτοχεδίος* aut *ατίχως* esse. id est, aut festinanti aut ignaro artis excidisse. *Heinsius.*

259. *Nobilibus trimetris.*] Id est, laudatis. Ironia est, vel qui extollunt ignobiles, vel qui omnium sermone nobilitati. Ita enim *nobile* aliquando dicimus, non quod generosum est, sed quod multorum fama celebratum. Sic *nobilis latro*, *nobile scortum* dicitur. *Nannius.* Turneb. lib. 19. cap. 9.

260. *In scenam missos.*] Expolitio XXI. præcepti, ubi primum causas, efficientes exponit spondæi in carmine Jambico intempestive & odiose usurpati, negligentiam scilicet & ignorantiam artis. Deinde duas denuo causas affert istius negligentiae & licentiae: primam, quod non quivis istud vitium animadvertat: alteram, quod Romanis Poëtis venia in isto vitio dari soleat. Post monet licentiam illam in scribendo cavendam esse; quia non satis est culpam vitare; sed insuper opera est

danda, ut laudem mereamur; imitanda ergo est diligentia Græcorum. *In scenam missus.*] Non *missos*, hoc sensu: Versus Jambicus in scenam missus cum magno pondere, id est, cum multis spondæis, premit Poëtam crimine turpi, aut operæ celeris nimium, aut artis ignorantæ, &c. *Piscator.* *Magno cum pondere versus.*] Versus crebris spondæis tardatos.

262. *Premittit artis crimine turpi.*] Jambus raro adhibitus premit, id est, indicat versus præpropere & negligenter scribi, vel sine arte & minus accurate.

263. *Immodulata Poëmata.*] *Immodulata* vocat *Poëmata*, quæ suis numeris non constant. *Nannius.* *Immodulata Poëmata.*] Quæ versibus sine cura atque arte factis constabant: quos *ωτοχεδίος* Critici dixerunt. *Heinsius.* *Immodulata Poëmata iudex.*] Poëmata methodo & modulo Poëtico non recte effiçta.

264. *Indigna Poëtis.*] Indigne, immerito.

265. *Iccircône vager, scribamque licenter?*] *Ideone*, inquit, veterum usurpabo licentiam, eorumque insitam vestigiis, qui tam licenter sua scripsere. *Nannius.* *Iccircône vager.*] *Iccircône* sine arte scribere debeam, quia errata in scriptis meis nemo est animadversurus? *An omneis Visuros peccata putem.*] *Dificiles* sunt hi versus, nec interpretibus quicquam hic mentis aut ingenii est. Si anxius observavero leges metri, hoc efficiam, ut culpabilis non sim; si licenter, ero in culpa: utpote non ser-

vato

*Visuros peccata putem mea, tutus, & intra
Spem veniæ cautus? vitavi denique culpam,
Non laudem merui. vos exemplaria Græca
Nocturna versate manu, versate diurna.*

- 270 *At nostri proavi Plautinos & numeros &
Laudavere sales: nimium patienter utrumque,
Ne dicam stultè, mirati: si modò ego & vos
Scimus inurbanum lepido seponere dicto,
Legitimumque sonum digitis callemus & aure.*
- 275 *Ignotum Tragicæ genus invenisse Camænae*

Dici-

vato decoro. Cautus, inquit, hoc est, *ὄλως* scribam, ut intra limites consistam, & dignus sim cui venia debeat. *Nannius.*

266. *Peccata putem mea.*] Vicia mei carminis. *Tutus & intra.*] Hic nominativus pendet à verbo *putem*. Sensus est: idque in eum finem ut sim tutus, videlicet à reprehensione propter peccata poëtica. & *extra spem veniæ cautus*. Et ut sim cautus, quam intelligam, me esse extra spem veniæ positum, seu ademptam mihi esse spem veniæ, quæ Romanis Poëtis data est, ut antea dixit. Lego autem *extra*, cum Lambino: quum vulgares libri legant *intra*. Piscator. *Intra spem veniæ.*] Dicit, non ita se scripturum insipienter, ut errois veniam poscat, sed tutius scribat artisque præcepta servet diligenti studio. nam *intra spem veniæ* esse, est ad spem veniæ non pervenire, nec quicquam vel scribere venia dignum; quod faciunt indocti stultique Poëtæ, qui potius quam non scribant, venia dignos se haberi malunt. hoc autem est, quod notat Horatius, artis quidem peritiam hoc præstare solum posse, ut venia non sit opus, sed eam per se non mereri laudem, quam natura major, mentisque diviniior quidam instinctus parit percipitque, teste Platone. vide Agellium lib. 12. cap. 13. *Cruquius.* *Intra Spem veniæ cautus.*] Ut nihil scribam venia dignum, sed per se laudem merebitur.

267. *Vitavi denique culpam.*] Reprehensionem effugi & probrum. *Nannius.*

268. *Non laudem merui.*] Is solus laudem meretur, qui recte facit, non qui culpam vitavit. *Vos exemplaria Græca.*] Quoniam nos à Romanis avocavit, ad Græcos remittit; apud eos enim felicitus nata & producta omnia, atque ad eo quicquid homini necessarium, cum maxime in arte Poëtica, tum etiam in aliarum artium cognitione. *Nannius.* *Vos.*] O Pisones. *Exemplaria Græca, &c.*] Græci optime & caute scripserunt.

269. *Nocturna versate.*] Nam studiosis non est dormiendum nimis.

270. *At nostri proavi.*] Per Victorius Variar. lect. lib. 15. cap. 13. *Numeros.*] Numeros Poëticos.

271. *Sales.*] Facetias. *Utrumque.*] Numeros & sales.

272. *Stulte mirati.*] Stulte sentiebant, quia verum ignorabant. Stultitia autem oritur ex ignorantia. *Et vos.*] Vos ô Pisones.

273. *Inurbanum lepido.*] Inurbane dictum ab eleganti joco distinguere. *Seponere.*] Postponere, posthabere. *Cruquius.*

274. *Digitis callemus.*] Digitis digendo versus in pedes, autè audiendo, anversus sit numerosus.

275. *Ignotum Tragicæ.*] Sequitur narratio quadripartita: cujus prima pars est, de Tragœdiæ inventore. Secunda,

Dicitur, & plaustris vexisse Poëmata Theſpis :
 Quæ canerent agerentque peruncti facibus ora.

Post hunc personæ pallaque repertor honestæ

Æschylus, & modicis instravit pulpita tignis,

280 Et docuit magnumque loqui, nitique cothurno.

Successit vetus his comœdia, non sine multa

Laude

de ejusdem amplificatore & exornatore. Tertia, de Comœdiæ veteris ortu & interitu. Quarta, de studiis Comico-
 rum Romanorum.

276. *Plaustris vexisse Poëmata.*] Hæc initio: invaluit postea scena temporaria, quæ, actione exhibita, auferebatur, ut hodie. Deinde, auctore Pompejo Magno, firmâ theatris fundamenta jacta sunt. Cur autem plaustris circumveherentur Poëmata, causâ fuit hæc: quod olim, antequam Theſeus in unam civitatem coëgisset, vicatim Attica habitaretur, carmenque solemne circa compita vicofque caneretur: unde & Comœdiam *δῶδ' ἑ κωμῳδία*, id est, *lascive agere*, vel *δῶδ' ἑ κωμῳδία*, id est, *vico*, Megarensium lingua, natam quidam volunt. Moris etiam erat, ut rusticus injuriam passus, occineret ad januam eorum qui injuriam intulissent. itaque injuriosos traducebant, ac vehicula per compita claro die inducebant; unde Prov. *De plastro loqui*, pro convitiis lacerare, quod etiam in Nebulis Aristophanis interpres notavit, explicans vocem *τρυγδαίους*. *Namius Theſpis.*] Theſpis Atheniensis primus Poëta tragicus, tragœdias docuit, atque egit in plaustris, quibus Poëta circa vi-
 cos fuerunt circumacti, antequam scena esset inventa.

277. *Quæ canerent agerentque.*] Hoc ad histriones, illud ad Chorum refertur. *Namius.* *Canerent agerentque.*] Ipsi Poëta. *Peruncti facibus ora.*] Habentes ora facibus vini peruncta. Nondum enim usus erat personarum.

278. *Personæ pallaque repertor.*] Repertor larvæ, qua vera histrionum facies

fuit tecta, ne agnosceretur. *Honestæ.*] Pallæ decoræ, quæ ad imos usque pedes esset demissa.

279. *Pulpita tignis.*] Scenam modicam instituit.

280. *Magnumque loqui.*] Perfectiorem eloquentiam. *Nitique cothurno.*] Gestare cothurnum, quo nituntur incedentes.

281. *Successit vetus his Comœdia.*] Est itaque *Comœdia vetus*, *media*, ac *nova*. Hæc à veteri quinque in rebus differabat (nam pauci admodum meminere Comœdiæ mediæ) *tempore*, nimirum, *argumento*, *styro*, *apparatu* ac *metro*. Ac primo quidem *tempore*, quia vetus floruit bello Peloponnesiaco, ac tunc in populi libertate viguit. Nova vero exorta est extincta populi libertate, cum Philippus & Alexander rerum potirentur. II. *Argumento*. Nam veteri proscindebantur magistratus, & qui Remp. compilabant, item belli duces proditione infames. Nova autem, nil nisi amores adulescentum, suspiciones atque iras parentum, avaritiam meretricum. III. *Styro*, sive *phrasi* seu *dialecto*. Apud Græcos mira grandiloquentia, sæpe affurgit ad splendorem vel Heroicum vel Tragicum: in nova humilis stylus, phrasis familiaris, sermo plebejus. IV. *Metro*. In veteri varia metrorum genera videas: at in nova unum, Jambicum nimirum, dominatur; sunt admixta nonnumquam alia genera, sed rarissime. Postremo *apparatu* sive *ὀργανῶν*. Nam mira fuit antiquitas in adornandis Choris, personisque instruendis, luxurjes. constabat viginti quinque personis. Nihil tale in nova
 Comœ-

*Laude: sed in vitium libertas excidit, & vim
Dignam lege regi. lex est accepta, chorusque
Turpiter obticuit, sublato jure nocendi.*

285 *Nil intentatum nostri liquere Poëtæ;*

Nec minimum meruere decus, vestigia Græca

Ausi deserere, & celebrare domestica facta;

Vel qui prætextas, vel qui docuere togatas.

Nec virtute foret clarisve potentius armis,

290 *Quàm lingua, Latium, si non offenderet unum-
quemque Poëtarum limæ labor & mora. vos ô*

Pom-

Comœdia, è qua omnino sublatus Chorus. *Media* cum libertate ipsa extincta est, cum Poëtæ ob mordacitatem in periculum capitisque discrimen incidebant. *Nannius. His comœdia.]* Tragoediis vetus comœdia fuit posterior.

282. *In vitium libertas.]* Παρρησία scilicet dicendi. In Comœdia libertas illa nimia fuit, adeo ut eam flagellum populi nominarint. *Nannius. In vitium libertas excidit.]* Postquam coeperunt honestos maledictis & turpibus convitiis nominatim infectari. *Et vim.]* Maledicentiam.

283. *Lex est accepta.]* De cohibenda maledicentia veteris comœdiæ.

284. *Turpiter obticuit.]* Obticuit, legis pœna perterritus: vel junge *turpiter* cum Gerundio nocendi. *Sublato jure nocendi.]* Adempta licentia maledicendi.

285. *Nil intentatum, &c.]* Pet. Victorius Variar. lect. lib. 31. cap. 34. *Nil intentatum nostri, &c.]* Poëtæ Latini nihil in scribendo prætermiserunt.

286. *Vestigia Græca.]* Quum recederent à Græcis exemplaribus, & facta Romana scriberent.

288. *Prætextas, &c.]* Latinas fabulas in quibus prætextati, (id est, personæ nobiles) fuerunt inducti. *Docuere Togatas.]* Docere hic est exhibere in scena, more Græcorum, quibus *Didionem*

est agere. *Nannius. Togatos.]* Fabulas tabernarias, in quibus plebejæ & privatae personæ fuerunt inductæ.

289. *Nec virtute foret clarisque potentius armis.]* Dicit non futuros ullo in genere eruditionis inferiores Romanos, si castigandi limandique ferre laborem possint. *Nannius. Nec virtute foret.]* A laudatione Poëtarum Romanorum: transit ad eorundem reprehensionem: ac reprehendit in iis duo vitia: pigritiam in carminibus emendandis, & festinationem in iisdem divulgandis. Dein reprehendit morem peruersum ac vitiosum in affectanda opinione insanix, cujus moris occasionem commemorat ex sententia Democriti sumptam. Tum etiam in transitu exponit propositionem hujus libri: sibi scilicet propositum esse præcepta tradere de Arte Poëtica: hancque propositionem amplificat prolepsi suæ ipsius imperitiæ, eamque sententiam illustrat elegantia similitudine cotis. *Piscator. Virtute foret.]* Virtute militari.

290. *Lingua.]* Eloquentia & re literaria. *Si non offenderet.]* Si unusquisque Poëtarum sua scripta emendaret accuratius, &c.

291. *Lima labor.]* Emendandi cura. *Metaph. ab artificibus mechanicis, qui lima opus suum perpoliunt. Et mora.]* Poëmatum editio in aliud tempus differenda.

*Pompilius sanguis carmen reprehendite, quod non
Multa dies, & multa litura coërcuit, atque
Perfectum decies non castigavit ad unguem.*

- 295 *Ingenium misera quia fortunatius arte
Credat, & excludit sanos Helicone Poëtas
Democritus: bona pars non ungueis ponere curat,
Non barbam: secreta petit loca, balnea vitat,
Nanciscetur enim pretium noménque Poëtæ,*

Si

292. *Pompilius sanguis.*] A Numa Pompilio originem ducentes, vos, ô Pifones reprehendite, &c.

293. *Et multa litura coërcuit.*] Olim in tabulis ceratis scribebant, quæ pugillares dicti. Ea quæ non placebant stylo inducebant, ut nos hodieque tranſverſo calamo delemus: atque hoc erat *stylum vertere*. Poſtea factum, ut omnem emendationem deſetionemque *lituram* vocaremus. unde Horat. *Epist. ad Augustum*:

*Sed turpem putat in ſcriptis, metuitque
lituram.* Nannius.

Multa litura, &c.] Frequens emendatio retinet invitum. *Coërcuit.*] Sicut ſcilicet ars agricolarum ferro amputans coërcet vitem ſerpentem, ne ſylveſcat farmentis. *Piſcator.*

294. *Perfectum decies non caſtigavit.*] Turnebus lib. 19. cap. 9. *Perfectum decies, &c.*] Non perfectiſſime polivit. *Metaph.* ducta à marmorariis artiſcibus, qui unguibus juncturas probant & opus perpoliunt.

295. *Ingenium misera quia fortunatius.*] Nunc carpit eos, qui habitus, cultus, mores potius Poëtarum imitantur, quam ut æmulentur eruditionem. *Nannius. Misera arte.*] Quia miſerè torquet eos, qui ipſam ſtudent obſervare. *Turneb. lib. 19. cap. 9. Ingenium misera quia.*] Democritus Philoſophus Abderitanus putavit ingenium fortunatius, id eſt, multo melius eſſe ad ſcribenda poëmata, quam artem, quæ ſine ingenio miſera eſt.

296. *Excludit ſanos Helicone Poëtas.*] Submover à Muſarum conſortio, & non habet in numero bonorum Poëtarum. nam in monte Helicone fingebant habitare Muſas, quæ vires ad Poëſin ſuppeditarent. *Excludit ſanos.*] Negat eos eſſe bonos Poëtas, qui non inſamunt. Eſt Helicon mons Bœotix & Muſis ſacer. *Sanos.*] Non furentes, nec afflatos. *Nannius.*

297. *Democritus.*] Hic cum duobus fratribus patrimonium dividens, nihil præter pecuniam, quo aptior ad peregrinandum eſſet, elegit. *Audivit in India Gymnoſophiſtas, Babylone Magos, in Ægypto Sacerdotes.* Rediit ſapiens, ſed patrimonio centum talentorum abuſumto, & à fratre Damapho nutritus fuit. Omnium rerum humanarum deriſor fuit; uti contra Heraclitus, qui res humanas putavit deſſendas. *Bona pars non unguis.*] Hoc eſt, multi affectant poëtices famam, ſi neque unguum præſegmina, nec barbam tollant. Olim præter Philoſophos nulli barbam alebant: Hoc illis datum ſeveritati: in aliis argumentum inſaniæ fuit. *Nannius. Bona pars non unguis ponere curat.*] Magna pars Poëtarum non curat unguis præſecare eorumque ſordes demere.

298. *Secreta petit loca.*] Petit ſolitudo, uti omnes atra bile perciti ſolent. *Nannius. Balnea vitat.*] In balneis non lavatur.

299. *Pretium noménque.*] *Authoritatem & dignitatem Poëtæ.*

- 300 *Si tribus Anticyris caput insanabile nunquam
Tonfori Licino commiserit. ô ego lævus,
Qui purgor bilem sub verni temporis horam;
Non alius faceret meliora Poëmata. Verum
Nil tanti est. ergo fungar vice cotis, acutum*
- 305 *Reddere quæ ferrum valet, exfors ipsa secandi:
Munus & officium nil scribens ipse docebo:
Unde parentur opes: quid alat formetque Poëtam:
Quid deceat, quid non: quò virtus, quò ferat error.
Scribendi rectè, sapere est & principium & fons.*

Rem

300. *Si tribus Anticyris.*] Id est, summa vi & maxima copia hellebori. *Nannius.* *Si tribus Anticyris caput.*] Si infani speciem præ se ferat. In insula Anticyra multum nascitur hellebori, quo sumpto dementes sanantur. *Insanabile.*] Caput quod helleboro sanari non possit. *Nunquam Tonfori, &c.*] Si caput nunquam tendendum curaverit.

301. *Licino commiserit.*] Tonfori opulentissimo, qui postea factus est Senator à Cæsare, quod odisset Pompejum. *O ego lævus.*] Id est, læva mente præditus. O me infelicem animi. Sic Virg. Æn. II. & Ecl. I.

— *Si non mens læva fuisset.*

Nannius. Lævus.] Ego stultus.

302. *Qui purgor bilem.*] *Purgo*, eicio, evomo bilem: & qui curo purgari meam bilem. *Lambinus* tamen legendum esse censet, *purgo*. *Nannius.* *Sub verni, &c.*] In vere, quod tempus purgationibus Hippocrates decernit.

303. *Meliora Poëmata.*] *Meliora* quam ego, nisi me purgarem. *Verum nil tanti est.*] Irridet per *σάπις, σμύγν* insaniam. Tametsi, inquit, magni momenti sit nomen Poëtæ, tamen ob id non cupio insanire. At dicat quis, quid tu Horati, si Poëta non es, quare sine insania, quæ creatrix Poëtarum est, tradis artem Poëticam? Ego, inquit, cum Poëta esse nequeam, *fungar vice cotis*, hoc est, meis id præceptis efficiam,

ut alios ad id, quo ipse non contentam, excitem. *Nannius.*

304. *Nil tanti est.*] Nil tanti æstimo, ut adduci possim ad imitandum hosce Democraticos. *Ergo fungar vice cotis.*] Ergo ego cotis munus obibo. *Fungar vice cotis.*] Vide Pet. Victor. Variar. lect. lib. 15. cap. 14.

305. *Exors ipsa secandi.*] Sine forte & facultate secandi.

306. *Munus & officium.*] Docebo munus Poëtarum.

307. *Unde parentur opes.*] Ista complent officium Poëtæ, si bene observata fuerint. *Nannius. Opes.*] Opes Poëticæ, id est, res & facultas Poëtica. *Quid alat formetque Poëtam.*] Ut nimirum vires nervosque orationi subministrat. Hinc Cicero ne exaresceret, recurrit ad Poëtæ, ut suum studium quasi oleo pinguefaceret. *Nannius. Quid alat.*] Inventio scilicet. *Formetque Poëtam.*] Quod informet & erudiat, nempe eloquutio & reliquæ partes.

308. *Error, &c.*] Artis & virtutis ignoratio.

309. *Scribendi rectè, sapere est.*] Sequitur jam continuatio *xxiii.* præcepti: quod est, sapientiam seu cognitionem rerum Poëtæ ante omnia necessariam. Hoc præceptum primum declarat expositione causæ efficientis, unde scilicet rerum cognitio petenda sit. Deinde idem præceptum illustrat distributione, sive

- 310 *Rem tibi Socraticæ poterunt ostendere chartæ,
Verbaque provisam rem non invita sequentur.
Qui didicit, patriæ quid debeat, & quid amicis:
Quo sit amore parens, quo frater amandus & hospes:
Quod sit conscripti, quod iudicis officium: quæ*
- 315 *Partes in bellum missi ducis: ille profectò
Reddere personæ scit convenientia cuique.
Respicere exemplar vitæ morumque jubebo
Doctum imitatore, & veras hinc ducere voces.*

enumeratione specierum: enumerat enim aliquot officiorum species, quorum cognitio è libris Philosophorum petenda sit. *Piscator. Sapere est.*] Philosophum esse, non insanum.

310. *Rem tibi Socraticæ.*] *Rem*, id est, rerum copiam, quæ ex usu, peritia, atque Philosophia petitur. Nam *verba* ex arte Grammatica ac Rhetorica petimus. *Nannius. Rem tibi Socraticæ.*] *Materia*, argumentum. *Charta.*] Philosophorum scripta vel libri à Socratis discipulis scripti.

311. *Verbaque provisam rem.*] Ubi res confiterit animo fueritque conformata, ultro occurrent *verba*. Ita enim *verba* hic generaliter accipio, per quæ sermo universus necitur. *Nannius. Verbaque provisam, &c.*] Eloquentio præparatam inventionem ultro sequitur: rerum enim copia verborum copiam gignit. Cic. lib. de Orat.

312. *Qui didicit patriæ.*] Docet nunc ea, quæ omni in re valeant plurimum, eadem in poemate quoque valere. Neque enim possumus exhibere affectus cujusque, nisi noverimus omnia discrimina & officia singulorum, ut qui affectus patris in filium, quæ caritas filiorum in parentes, quid cognatis debeamus, quid patriæ, & reliquis. Hæc qui ignorat, non tueri officium Poëtæ. *Patriæ quid debeat.*] Multum patriæ debetur, quæ & ipsa omnes caritates complectitur, parentes, liberos, fortunas omnes: qua salva salvi itidem sumus,

qua eversa evertimur. Quare & inter summas felicitates numerat Virg. l. 1. r. pro patria occumbere, apud quem sic Æneas:

— O terque quaterque beati,
Queis ante ora patrum Trojæ sub manibus altis

Contigit oppetere.

Et ipsemet in Odis Horatius:

Dulce & decorum est pro patria mori.

Nannius. Patriæ quid debeat.] Qui scit in tribuendis officiis, delectum habere personarum: cognoscit ille quid deceat, estque optimus Poëta.

314. *Quod sit conscripti.*] Senatoris: Livius, lib. 1. tradit Romulum instituisse coetum Senatorum, quos *Patres* appellavit, vel à cura, vel officio, seu ab ætate. Et dicti quidam ex his *Patres majorum gentium*, erantque numero centum. Adiecit illis postea Tarquinius centuriam secundam, nominavitque *Patres minorum gentium*. Ejectis vero Tarquiniis, Brutus auxit ad numerum trecentissimum: & quos tum allegerat, vocavit *Conscriptos*. Post totus Senatorum Ordo *Patres conscripti* appellatus. *Nannius. Conscripti.*] Senatoris.

316. *Convenientia cuique.*] *Τὰ πρῶτα*, decora.

317. *Respicere exemplar.*] Hoc est, peritiam & usum. *Vitæ.*] Eorum quæ in hominum vita sunt. *Nannius. Exemplar vitæ.*] Ideam seu perfectam speciem vitæ humana.

318. *Doctum imitatore.*] Hoc est, Poëtam.

- Interdum speciosa jocos, morataque rectè*
 320 *Fabula, nullius Veneris, sine pondere & arte,*
Valdius oblectat populum, meliusque moratur,
Quàm versus inopes rerum, nugæque canoræ.
Grajis ingenium, Grajis dedit ore rotundo
Musa loqui, præter laudem, nullius avaris.
 325 *Romani pueri longis rationibus assèm*

Dis-

Poëtam. Nam ars Poëtica aliud nihil est quam imitatio. Utque pictor imitatur lineamenta, neque novas res adfert, sed repræsentat ea quæ in rerum sunt natura; ita Poëta res, mores, ingenia omnium imitatur. *Nannius. Doctum imitatore.*] Eruditum & prudentem Poëtam. *Et veras hinc ducere.*] Et hinc, id est, ex vita quotidiana & moribus hominum veras voces elicere. *Veras.*] Naturales. Nam nemo rectè scribit, nisi animos hominum exploraverit. Nemo novit quomodo exprimendus regius animus, nisi qui in aula versatus sit; vel rusticus qua ratione fingendus, nisi qui ruri. *Nannius.*

319. *Interdum speciosa jocos.*] *Speciosa,* festiva. *Sæpius,* inquit, contingit, ut quis non magnificis rebus instructus populum oblectet magis, quam qui doctè omnia peragit. *Acron & Porphyrio locis* legunt pro *jocos.* *Nannius. Speciosa jocos.*] *Lambinus* ostendit, potius legendum esse *locis.* Intelliguntur autem loci qui vocantur *communes,* id est sententiæ ac disputationes de rebus gravibus, & ad vitam bene beatæque degendam pertinentibus: ut de religione, de caritate patriæ, &c. *Piscator. Locis.*] *Locis* communibus ornata, vel, ut alii legunt, *jocos* referta. *Morataque rectè.*] In qua mores personarum scite exprimuntur.

320. *Nullius Veneris.*] *Parvæ* elegantix. Id est, etiam si minime venusta sit verbis. *Nannius. Nullius Veneris.*] *Nullius* elegantix. *Sine pondere.*] *Sine* verborum gravitate.

321. *Valdim.*] *Vehementius.* Con-

tractione poëtica. *Nannius. Valdius oblectat populum.*] *Validius. Meliusque.*] *Magis* delectat.

322. *Inopes rerum.*] *Sententiarum* expertes. *Nugæque canoræ.*] *Versus* leves, qui sunt nihil aliud quam inanis perstreperantium vocum congeries.

323. *Grajis ingenium.*] *Hic* laudat Græcos propter singulare studium poëseos, & contra vituperat Romanos, qui suos pueros tantummodo exercent in Arithmeticis: quo fiat, ut nihil immortalitate dignum scribant. Hinc autem colligi potest præceptum *xxiv.* ut Poëta futurus, sese à puero in carmine scribendo exercent, & laudem expetant præclari Poëtæ. *Pisc. Grajis ingenium.*] *Summus* artifex semper ad Græcos nos remittit; sunt enim artifices omnis eloquentix. *Nannius. Grajis ingenium.*] *Græci* eloquentiam cum sapientia conjunxerunt. *Ore rotundo.*] *Perfecto,* absoluto. *Nannius. Ore rotundo.*] *Rotunde & eleganter.*

324. *Nullius avaris.*] *Nullius* rei cupidus.

325. *Romani pueri.*] *Indicat* Romanos pueros ab ipsis parentibus avaritiæ studio imbui. *Discunt* arithmeticam, nummos in partes dividere, & summulas deducere. *Nannius. Romani pueri.*] *Romani* pueri statim à pueritia discunt artes ad rem augendam, Græci non item. *Longis.*] *Id* est, implexis. *Nannius. Longis rationibus assèm.*] *Addendo,* dividendo, diminuendo, multiplicando, subtrahendo, quæ partes sunt Arithmeticæ. *Assèm.*] *Id* est, duodecim uncias. *Omnis* divisio peragitur nominibus partium

*Discunt in parteis centum diducere. dicat
Filius Albini, si de quincunce remota est
Uncia, quid superat? poteras dixisse, Triens. eu,
Rem poteris servare tuam. redit uncia: quid fit?*

- 330 *Semis. at hæc animos ærugo & cura peculii
Cum semel imbuerit; speramus carmina fingi
Possè linenda cedro, & levi servanda cupressò?
Aut prodesse volunt aut delectare Poëta,*

partium Assis apud Scriptores. Sive enim tempus, sive agros, sive res per partes dividendas partiantur, explicant nominibus assium. *Nannius.*

326. *In partes.*] In partes plurimas & minutissimas dividere.

327. *Albani, si de.*] Fœneratoris cuiusdam. *Quincunce remota est.*] De quinque unciis.

328. *Triens, &c.*] Quatuor uncia. *Eu, &c.*] Bene. Verba sunt patris, vel populi responsum pueri probantis.

329. *Rem poteris servare tuam.*] Ironiçôs hæc dicit. *Nannius. Redit uncia.*] Quincunci additur uncia.

330. *Semis.*] Dimidia pars libræ, id est, sex uncia. *Ad hæc.*] Legendum *At*, conjunctio adverbativa, non *ad*. Nunc Horatius apponit suam *ἐπιτίμησιν*, qua educationem illam puerorum improbat: quippe qua impediuntur illi ne unquam possint laudabile poemata scribere. *Ærugo.*] Id est, hoc immodicum lucri studium; quo animi puerorum tanquam æruginè corrumpuntur ac vitiantur. *Piscator. Ærugo & cura peculii.*] *Ærugo* vitium æris, ut *ferrugo* ferri. Sed promiscuus usus apud auctores. *Peculium* autem pro quavis pecunia hæc accipitur: alioqui *peculium* rustici vocant, quod extra reliquam pecuniam seposuerunt. *Turneb. lib. 13. cap. 9. Nannius. Ærugo, &c.*] Avaritia, qua præclara ingenia corrumpuntur. *Metaph. ducta à metallis. Cura peculii.*] Cupiditas opum.

331. *Fingi.*] Scribere posse.

332. *Possè linenda cedro.*] *Cedrinus*

succus obstat corruptelæ, nec sinit computrescere. Unde libros, quos volumus perpetuos, cedro linimus. *Perfius Sat. 1.*

— *Et cedro digna locutus.*

Nannius. Linenda cedro.] Quæ perpetuo vivant. ea etenim quæ cedri succo linuntur, non putrescunt. *Et levi servanda cupressò.*] *Arctæ cupressus* blattas & tineas: Vestes enim cum in cistis cupressinis reponuntur, vermiculos non sentiunt. *Plinius lib. xv. cap. xi. Nannius. Cupressò.*] In casâ ex cupressò, arbore bene olenti.

333. *Aut prodesse volunt aut delectare Poëta.*] Triplex genus Poëtarum indicat, non tam genere carminum, quam scopo studiorum. Sunt qui nisi voluptatem quarunt, ut Elegiographi, Epigrammatarii, ut Ovidius in *Eroticis*, & *Martialis*. Alii seposita voluptatis cura prodesse cupiunt, toti in id intenti, ut adferant præcepta moralia, atque eruditionem. Hos vocamus *didascalicos*, qualis *Empedocles* de rerum natura, & *Theognidis ἠθικῆς γνώμης*. Tertium genus mistum habet studium, cupique & prodesse & oblectare, ut *Hesiodi ἔργα καὶ ἠμέρας*. *Virgilio Georgica. Nannius. Vide Per. Victorii Variar. lect. lib. 34. cap. 1. Aut prodesse volunt.*] Hinc conjunctim tradit duo præcepta. In primo ponit Poëtarum distributionem ex finibus in tria genera: quorum tertium duo priora complectitur. Deinde (ibi, *Quicquid præcipies.*) tradit præceptum xxv., sumptum ex primo membro divisionis, quomodo scilicet Poëta debeat

Aut simul & jucunda, & idonea dicere vitæ.

335 *QUIDQUID præcipies, esto brevis, ut citò dicta*

Percipiant animi dociles, teneántque fideles.

OMNE supervacuum pleno de pectore manat.

Ficta voluptatis caussa, sint proxima veris.

Nec quodcunque volet, poscat sibi fabula credi:

340 *Neu prænsæ Lamiaë vivum puerum extrahat alvo.*

Centuriæ seniorum agitant expertia frugis:

Celsi prætereunt austerâ Poëmata Rhamnes.

OMNE

debeat docere. Eique præcepto annectit rationem ab effectibus duobus, quorum posteriorem à contrario declarat. Tertio (ibi *Ficta voluptatis*) tradit præceptum xxv. , ex altero divisionis membro sumptum. Quomodo scilicet Poëta debeat delectare figmentis poëticis: quod rerum genus exemplo Lamiaë declarat. Postremo (ibi *omne tulit*) tertium genus poëmaticis ex effectis commendat. *Piscator. Volunt.*] Debent.

335. *Quidquid præcipies, esto brevis.*] Expósito Poëtarum genere, qui docere tantum volunt: præcipit jam quibus officiis præstare debeant opus docentis. In docendo opus brevitate & perspicuitate. Brevitas duo habet commoda, ut facilius discatur, & ut fidelius retineatur. *Nannius. Ut cito dicta.*] Ut animi dociles cito percipiant tua dicta.

336. *Dociles.*] Quod est ingenii. *Fideles.*] Quod est memoriæ.

337. *Omne supervacuum pleno de.*] Quæ supervacua sunt, effluant, è memoria necesse est. *Pectore manat.*] Pectus pro Memoria ponitur.

338. *Ficta voluptatis caussa, sint proxima veris.*] Admonet nos summus artifex ut in fingendis rebus veritatem ex proximo sequamur, & quantum licitum, insistamus rei veritati in materia verisimili. *Nannius. Sint proxima veris.*] Verisimilia esse debent.

339. *Poscat sibi fabula credi.*] Nam id artificium est fabulæ, ut ea quæ creditu difficilia, efficiat credibilia, merca-

turque fidem aut veritate rerum, aut verisimilium materia. *Nannius. Poscat sibi, &c.*] Postulet sibi credi, id est, audeat spectatorum oculis atque auribus subjicere.

340. *Nec prænsæ Lamiaë.*] Supra dixit: *Quodcunque ostendis mihi sic, incredulus odi.*

Quæ probari oculis nequeunt, non sunt subjicienda aspectui. Non exhibebit Poëta Lamiam, ut quando devoravit puerum, rursus delecto utero vivum adhuc extrahat. Est autem *Lamia* terribilamentum quoddam pueros in cunis devorans: *Hadr. Junius Centuria prima Adagiorum. Nannius. Neu prænsæ Lamiaë vivum, &c.*] Neve fingat Poëta Lamiam devorasse infantem, atque eundem puerum alvo vivum fuisse exemptum, hoc enim abhorret à fide & natura.

341. *Centuriæ seniorum agitant.*] Hoc ei, qui auditores cupiat retinere, observandum: senes nihil nisi solidum sententiis & rebus plenum delectare, quærare utilia; juvenes vero voluptatem sectari, utilia commiscere latis. *Centuria.*] Hoc est, Tribus Senatorum. nam Romulus in Tribus divisit populum, Tribus in curias, ac curias vicissim in centurias *Nannius. Centuriæ seniorum agitant, &c.*] Senes Romani aspernantur poëmata inutilia. Alludit ad Centurias, in quas singulæ tribus erant divisæ.

342. *Celsi Rhamnes.*] Equites alti ac sublimes

OMNE tulit punctum, qui miscuit utile dulci,
Lectorem delectando, pariterque monendo.

345 Hic meret æra liber Sosis: hic & mare transit,
Et longum noto scriptori prorogat ævum.

Sunt delicta tamen, quibus ignovisse velimus:

Nam neque chorda sonum reddit, quem vult manus
& mens,

Poscentique gravem persæpe remittit acutum;

350 Nec semper feriet, quodcumque minabitur, arcus.

Verum

sublimes equis insidentes. Nannius. Turneb. lib. 19. cap. 9. & lib. 28. cap. 26. & lib. 29. cap. 35. *Celsi prætereunt.*] Juvenes excelso animo contemnunt poemata nulla voluptate condita. *Rhames, &c.*] Equites Romani à Romulo sic appellati.

343. *Omne tulit punctum.*] Omne suffragium abstulit seu meruit. Veteres suffragia ac sententias per tabulas ferebant. unde *lex Tabularia* dicta ea, qua illius, cui quisque astipularetur candidatorum aut competitorum, nomini punctum (vulgo *voces* vocamus) adscribebat. Horat.

Suffragiorum puncta non tulit decem.

Nannius. *Omne tulit punctum.*] Omnibus & senum & juvenum suffragiis præstantissimus Poëta judicatur, qui dulcis est in poemate & utilis.

345. *Hic meret æra liber.*] Talis liber dicit bibliopolas, & in multas terras diffunditur. *Hic meret æra liber.*] Istiusmodi poemata pretium meretur & multos reperit emptores. *Sosis.*] Sosii librarii insignes fuerunt, qui maximum quæstum vendendis libris faciebant: quorum etiam mentio Epist. 1. ad librum suum:

Scilicet ut prostes Sosisorum punice mundus.

Nannius. *Sosis*, Bibliopolis seu scriptoribus librariis. *Transit.*] Ad externas nationes.

346. *Et longum noto scriptori.*] Talis, inquit, liber fama auctorem nobilitat,

& in multa sæcula durat. Horat. de seipso:

Exegi monumentum ære perennius.

Nannius. *Prorogat ævum.*] Nam præstantes Poëtæ etiam mortui vivunt.

347. *Sunt delicta tamen.*] Monet ignoscendum esse delictis, quæ occurrunt pauca in opere longo. Hoc confirmat duobus similibus; uno à citharædis sumpto; altero à sagittariis. Causas autem ejusmodi delictorum exponit duas, injuriam & ingenii imbecillitatem. Dein per antithesin monet, non esse ignoscendum, si injuria nimis magna sit, ac proinde si delicta nimis multa, & contra virtutes nimis pauca. Hanc sententiam confirmat item à similibus duobus; quorum prius à librario, posterius à citharædo rursus sumptum est. *Piscator.* *Sunt delicta tamen quibus.*] Sunt quædam Poëtarum errata. *Velimus.*] Ignovisse oportet.

348. *Nam, neque chorda sonum reddit.*] Probat superiora, exemplo soni ac toni. Non enim semper destinata mentis assequi possumus, neque perpetuo quem optamus cithara sonum reddet. Et hoc venia dignum, si rarum, si perpetuum, intolerabile. Nannius. *Chorda sonum reddit.*] Ut Musici aliquando errant, sic etiam Poëtæ. *Quem vult manus.*] Sonum, quem manus & voluntas experit.

349. *Poscentique gravem.*] Citharædo. *Remitti acutum.*] Reddit sonum acutum.

350. *Nec semper feriet.*] Probat al-

tera

*Verum ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
 Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
 Aut humana parum cavit natura. quid ergo?
 Ut scriptor si peccat idem librarius usque,
 355 Quamvis est monitus, venia caret; & citharædus
 Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem:
 Sic mihi, qui multum cessat, fit Chærilus ille,
 Quem bis terque bonum cum risu miror, & idem
 Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.*

Verum

tera similitudine. Sæpiissime aberrat sagittarius, nec semper, in quodcumque collimabit, attinget. *Nannius.* *Feviet quodcumque.*] Sagittarius. *Minabitur arcus.*] Quodcumque arcus minabitur ferire.

351. *Verum ubi plura nitent.*] Ubi plures virtutes in carmine, non offendar, non stomachabor, non irascar paucis erratis. Haud dubium quin opus Æneidos quædam habeat, quæ, si viveret Virgilius, emendaret. sed tanta est operis dignitas, ut ametur, quamquam nævi in parsi pulcherrimo corpori. *Nannius.* *Plura nitent in carmine, & c.*] Plura ornamenta.

352. *Maculis.*] Erratis. *Incuria fudit.*] Negligentia. Quæ temere effluunt, illa effundi dicuntur. *Nannius.* *Incuria fudit.*] Quas negligentia non induxit.

353. *Aut humana.*] Aut quas natura humana non potuit cavere. *Quid ergo?*] Quid fiet illi scriptori, qui sæpius peccat ad eundemque sæpiissime lapidem offendit? ille venia neutiquam dignus. *Nannius.* *Quid ergo?*] Quid ergo dicendum?

354. *Si peccet idem.*] Pro in una eademque re: Græcismus, subaudiendo præpositionem *Secundum*, id est, *et*, qua notatur objectum. *Piscator. Librarius.*] Ut scriptor librarius assidue si peccet idem, hoc est, eodem modo, quamvis monitus, venia est indignus; exemplo citharædi, qui ridetur, quod

idem semper decantet, &c. *Nannius.* *Usque.*] Semper.

355. *Quamvis est monitus.*] Etiam si fuerit monitus.

356. *Oberrat eadem.*] Semper unam, eandemque chordam tangendo.

357. *Sic mihi, qui multum cessat, fit Chærilus ille.*] Alexander Magnus fortissimorum operum admirator & maximus Poëtarum cultor, poëtam habere non nisi pessimum potuit Chærilum, qui sua gesta scriptis posteritatem mandaret. Acron ita convenisse inter Alexandrum & Chærilum scribit, ut quoties bonum ederet versum, acciperet Philippicum; quoties malum, colaphum. Sed Poëta toties malos edidit versus, ut colaphis perierit. Turneb. l. 19. c. 9. *Qui multum cessat.*] Lentus, iners est. alioqui *cessat* qui otiosus, & suum facere officium negligit. *Nannius.* *Chærilus ille.*] Est similis Chærii mali Poëta.

358. *Quem bis terque.*] Quem mirari soleo si duobus vel tribus locis laudabiliter scribat. *Et idem.*] Et ego idem indigne fero, cum Homerum vel alium excellentem Poëtam lapsum esse animadvertam.

359. *Quandoque bonus dormitat Homerus.*] Fingit hic adversarium, non raro delinquentem in carmine objicere: Bonus Homerus dormitat nonnunquam: Verum quidem, inquit, sed opere in magno, ubi animus fatigatus nonnihil

- 360 *Verum opere in longo fas est obrepere somnum.*
Ut pictura, Poësis erit; quæ, si propius stes,
Te capiet magis: & quædam, si longius abstes.
Hæc amat obscurum: volet hæc sub luce videri,
Judicis argutum quæ non formidat acumen.
- 365 *Hæc placuit semel, hæc decies repetita placebit.*
O major juvenum, quamvis & voce paterna
Fingeris ad rectum, & per te sapis, hoc tibi dictum
Tolle memor: certis medium & tolerabile rebus

Recte

nihil se de contentione remittit. Bonis hic non ad virtutem animi, sed ad ingenii et ditionem refertur. Franc. Luisini Parergon lib. 3, cap. 26, Nannius. *Quandoque*] Quandoque. *Dormitat.*] Errat.

360. *Obrepere somnum.*] Condonandum est, si quid excidat minus accurate dictum. *Pisc.* *Obrepere.*] In errorem incidere.

361. *Ut pictura poësis erit.*] Hic naturam Poëseos declarat, similitudine picturæ; cujus duo genera facit: unum, cujus imagines & tabulæ placent prope: alterum quod placet, procul inspicienti. Deinde duo hæc genera inter se discernit & comparat; ita ut prius posteriori præferat. Sunt, qui volunt, ut post *Poësis* ponatur punctum. *Piscator.* *Ut pictura.*] Poëma ita se habet, ut pictura. Nam pictura est Poësis loquens, Poësis autem tacita pictura. *Erit; quæ si propius stes.*] Alia pictura reperitur omnibus numeris absoluta, quæ in luce quo magis spectatur, eo magis placet; alia vero rudibus lineamentis tantum constanti laudari potest, sed procul spectata: sic Poësis perfecta, quo diligentius excutitur, eo videtur excellentior, at si sit deterior, leviter tantum & obiter est legenda. *Quæ, si propius stes.*] Exponit paucis discrimina picturarum. Alia enim eminus, alia cominus placent: alia in tenebris, alia in propatulo videri cupiunt. Tabula male picta lucem reformidat. *Nannius.*

362. *Te capiet magis.*] Te magis delectabit.

363. *Hæc amat.*] Pictura deterior. *Volet hæc sub.*] Pictura melior.

364. *Argutum quæ non.*] Limatum, politum, vel subtile ingenium Judicis, id est, lectoris.

365. *Hæc placuit semel.*] Poësis mala, semel; at bona decies repetita placebit. *Decies repetita placebit.*] Hinc proverbium, *Δίς ἢ τρίς τῶν καλῶν*, id est:

Quæ bona sunt bis terque repetita placebunt.

de quo lege Erasmi Chiliadas. Ea est natura bonorum librorum, ut non statim fatient, sed semper novam adferant gratiam venustatemque. Sic Horatii carmina prima fronte horrida videntur, verum sæpius repetita levia ac suavia fiunt. *Nannius.*

366. *O major juvenum.*] Monet hic Poësin dissimilem esse ceteris quibusdam disciplinis: illas enim mediocritate contentas esse: at Poëtis mediocritas esse non licere. Ex hac vero admonitione colligi potest præceptum xviii. nempe, Si cui negatum est in Poësi excellere, ut is Poëtæ nomen non affectet, sed æquo animo relinquat. *Piscator.* *O major juvenum.*] O Piso, qui ex duobus fratribus ætate es provectior. *Voce paterna.*] Paternis præceptis.

367. *Fingeris ad rectum.*] Confirmaris ad rectam Poëtices imitationem.

368. *Tolle memor.*] Sume tibi quod dicturus sum & memoria tene. *Certis*
mediis

Recte concedi. consultus juris, & actor

370 *Gaussarum mediocris, abest virtute disertii*

Messalæ, nec scit quantum Cassellius Aulus:

Sed tamen in pretio est. MEDIOCRIBUS esse Poëtis

Non homines, non Di, non concessere columnæ.

Ut gratas inter mensas symphonia discors;

375 *Et crassum unguentum, & Sardo cum melle papaver*

Offen-

medium & tolerabile.] Quibusdam artibus & disciplinis mediocritatem & tolerabilitatem (id est, non excellentem cognitionem) concedi, at Poëtica mediocris tolerabilis non est. *Tolerabile rebus.*] *Tolerabile* dicitur id, quod dignum ut feratur, non tamen ut supra modum laudetur: ut *tolerabiles mores*, qui utcumque sustinentur; *tolerabilis eloquentia*, quæ non usque adeo eximia, sed quæ ferri potest, & cui mediocritas inest. *Nannius.*

370. *Virtute disertii.*] Abeloquentia Messalæ Corvini abest, id est, Messalæ disertio multo est inferior.

371. *Nec scit quantum.*] Non est tam doctus in jure civili, quam Aulus Cassellius.

372. *In pretio est.*] Quamvis sit mediocris. *Mediocribus esse Poëtis.*] Verum ut Poëtæ sint mediocres, non homines, non, &c.

373. *Non Di.*] Quid diis cum Poëtis? Nisi dicamus & deos laudes suas ab excellentissimo Poëtalibenter describi: vel intelligamus Apollinem & Musas Poëtarum deos: quod certe malim, quam deos in atriiis depictos intelligere. *Non concessere columnæ.*] Librarios intelligo, qui ad columnas vendebant opera Poëtarum, ut lib. I. Sat. III.

Nulla tabella meos habeat neque pila libellor.

Nam & bibliopolæ hodieque ac typographi non libenter obvia & trivialia Poëtarum carmina typis evulgant, nisi eximia sint & divina. *Nann. Columnæ.*] Columnæ, quæ in theatris fuerunt cre-

atæ, vel ad quas libri profiterentur venales.

374. *Ut gratas inter mensas.*] Admonitionis modo factæ sententiam declarat, exemplo læti atque hilaris convivii, cui intempestiva delectamenta adhibentur; cujusmodi tria commemorat: Tum Piscator, in opinione est, non hic vitia convivii commemorari, sed delectamenta; verum intempestiva; & hoc colligit ex istis verbis: *Poterat duci quid cœna sine istis*, hoc est, poterat cœna hilariter, videlicet hilatibus colloquiis, traduci seu extendi, etiam sine istis delectamentis: quæ intempestive adhibita hilaritatem cœnæ corrumpunt. Malunt enim viri docti tempus traducere colloquiis suavibus, tanquam animorum oblectamentis; quam istis oblectamentis sensuum. *Piscator. Ut gratas inter mensas.*] Adfert rationem à simili, cur mediocres non patiamur Poëtæ. Ut enim ineptum foret convivio splendido apparatoque musicam dissonam ac dissolutam inducere; mensæque securitæ ad delicias comparata fercula inferre palato ingrata: ita Poëta qui delectare debet, nisi adferat auribus arridentia, exhibendus est. *Symphonia discors.*] Adhibebantur apud priscos cantores in convivii, qui lusus & acroamata, delectandi causâ, adferrent. *Nannius. Symphonia discors.*] Musica nullum concertum reddens.

375. *Et crassum unguentum.*] Unguentum obtusi odoris, quo veteres in cœna caput sibi unxerunt. *Sardo cum melle papaver.*] Vide Servium ad illud Virg.

*Offendunt, poterat duci quia cœna sine istis:
Sic animis natum inventumque Poëma juvandis,
Si paululum summo discessit, vergit ad imum.*

*Ludere qui nescit campestribus abstinet armis,
380 Indoctusque pilæ, discive, trochive quiescit,
Ne spissæ risum tollant impunè coronæ:
Qui nescit versus, tamen audet fingere. quid ni?*

Liber

Imo ego Sardois videar tibi amarior herbis. Porro his omnibus probat Horat. delicias omnes, nisi sint planæ delicia, contentui esse; cumque Poëma natum sit ad delectationem, nisi verissimas habeat illecebras, similiter contemni. *Nannius. Sardoium melle.* Quod deterrimum est propter herbas amaras, ex quibus apes mel ibi conficiunt.

376. *Duci quia.* Produci, extrahi.

378. *Si paululum.* Si paulum ab excellentia recesserit. *Vergit ad imum.* Extremi ordinis fit, displicet, & vix ullo est numero.

379. *Ludere qui nescit.* Sequitur ad illustrandum præceptum xxvi r. querela de audacia quorundam suæ ætatis, qui cum nec ab arte ad Poësin essent instructi, versus tamen fingere & in lucem edere audebant. Hanc audaciam amplificat antithesi dissimilium, videlicet eorum, qui quum campestrium ludorum imperiti sint, ab armis campestribus abstineant: quam sententiam illustrat inductione, id est, trium exemplorum enumeratione. *Piscator. Ludere qui nescit.* Huic præcepto aptum Prov. *Quam quisque novit artem, in illa se exercet.* At indocti in carmine quidvis audent; unde Persius,

Scribimus indocti doctique Poëmata passim. Nannius.

Ludere qui nescit. Luctari, hastam jacere, salire, & similia. *Campestribus abstinet armis.* Fuit hic campus Roma inter urbem & Tiberim, ager olim Tarquiniorum, consecratus Marti, unde dictus *Martius*: eo in loco ludicra edebant spectacula Romani. *Nannius. Cam-*

pestribus abstinet. Abstinet armis, quæ in Campo Martio tractabantur.

380. *Discive.* Discus genus instrumenti luforii. lapis ingens fuit, cujus in medio amentum, quo lapidem ejaculabantur. Vel rotunda erat moles plumbea seu ferrea; cujus jactu juvenes inter se certabant, fortior judicandus, qui aut altius in sublime aut longius in tractu ultra designatum spatium projecisset. Alii aliam instrumenti fuisse formam perhibent. *Nann. Discive.* Vide Od. 8 l. 2. *Trochive.* Erat olim trochus æreus & concavus; trahebatque in medio anulum magno cum strepitu. *Martialis lib. x. Epigr. xxi r.*

Quin celer arguto qui sonat ære trochus. Idem lib. xiv. Epigr. clix.

Garrulus in laxo cur annulus orbe vagatur,

Cedat ut argutis obvia turba trochis? Dictus *ἄργυρος*, à currendo. Inter ornamenta & phaleras refertur & apud Pollucem in Onomastico trochus. *Turrieb. lib. 27. cap. 33. Nannius. Trochive quiescit.* Trochus ad ludum puerilem est excogitatus.

381. *Ne spissæ risum tollant.* Ne frequentes spectatores cachinnentur, qui in Campum Martium spectatum venerunt & corona constiterunt. *Impune.* Merito.

382. *Qui nescit.* Qui caret arte. *Nescit.* Licet artis Poëtices sit imperitus, audet nihilominus componere catmina, & versificari. Atque hoc est, quod lib. 17. Epist. 1. dixit;

Scribimus indocti doctique Poëmata passim. Nannius.

Quid.

*Liber & ingenuus, præsertim census equestrem
Summam nummorum, vitioque remotus ob omni.*

385 *Tu nihil invita dices facièsve Minerva.*

*Id tibi iudicium est, ea mens. si quid tamen olim
Scripseris, in Metii descendat iudicis aureis,*

Et patris, & nostras, non unquam prematur in annum.

Membranis intus positis delere licebit,

390 *Quod non edideris: NESCIT vox missa reverti.*

Sylve-

Quidni.] Verba sunt Poëta indocti. Cur, inquit, versus non faciam, quum sim liber & ingenuus, &c.

383. *Liber & ingenuus.*] Liber est, qui in præsens non servit: *Ingenuus* qui numquam servit: *libertus* idem, qui manumissus: *libertinus* vero, qui inde natus. *Liber* itaque facit omnia, nisi impediatur legibus: atque huc allusisse puto Horatium. *Nannius.* *Census equestrem.*] Repertus habere in bonis quadringenta millia æris. *Equestrem Summam.*] In censendo deprehensus habere summam equestrem: secundum Budæanam supputationem, & ut colligit doctissimus Anglorum Tonstallus, decies mille coronatorum Gallicorum. *Nannius.*

384. *Vitioque remotus ab omni.*] Liber ab omni infamia: quando non notatus censoria virga, cum pater equestri ordine dignus, cum liber ipse & ingenuus, quidni utatur hac libertate carminis fingendi? *Nannius.* *Vitioque remotus.*] Nullis vitiis coopertus.

385. *Tu nihil invita dices, &c.*] Monet hic majorem natu Pisonum, ne nimium bonitate naturæ suæ confusus, præpropere sua Poëmata, si quæ compositurus sit, in lucem edat: sed prius actium & fidorum censorum iudicio permittat, quales tres enumerat. Tum etiam ne editionem nimis festinet, sed diu supprimat, quod jam præceptum xxvi. est, cui duplex ratio annexa est: prior à facultate emendandi; posterior ab irrecoverabilitate famæ semel amissæ. *Piscat.* *Tu nihil invita.*] Quantum

cumque sis nobilis, si non faveat Genius, si Minerva artium præses parum tibi indulgeat, si denique non optimum adsit ingenium, à scribendo abstinendum. Per metonymiam *Minerva* pro re ab illa inventa. Turneb. l. 17. c. 17. *Nannius.* *Tu nihil.*] Tu ô Piso. *Invita dices.*] Repugnante natura, id est, tuo ingenio vel naturali propensione reluctante.

386. *Ea mens.*] Ea est tibi prudentia. *Olim.*] In posterum.

387. *In Metii descendat.*] *Metius* iste, teste Porphyrione, iis temporibus summus criticus fuit, & perdiligens carminum æstimator. *Nannius.* *Metii descendat.*] Sp. Metii Tarpæ, critici, de quo Sat. 10. lib. 1.

388. *Et patris.*] Patris tui. *Non unquam prematur in annum.*] *Premimus* ea, quæ in lucem venire nolumus; *edimus* vero, quæ luci & oculis hominum permittimus & emergere sinimus. Proverbium vulgatum quadrat in hanc rem, Ἡ κύνων ἀποδύσσει τοφλά τικτῆς, *Canis festinans cæcos parit catulos.* Extemporalia immatura sunt, adhibendaque maturitas, ut res quasi longa mora concoquatur, nec edatur cruda. *Nannius.* *Non unquam prematur in annum.*] In multos annos supprimatur, ut aciore lima corrigatur.

389. *Membranis intus.*] Si libros domi contineas, ne foras exeant.

390. *Nescit.*] Virgilius:

Volat irrevocabile verbum.

Homerus ῥήματα πηχθέντα dixit. *Nann.* *Missæ reverti.*] Vox ore emissæ.

*Silvestreis homines sacer interpretisque Deorum
 Cædibus & victu fædo deterruit Orpheus:
 Dicitur ob hoc lenire tigreis rapidisque leones,
 Dicitur & Amphion Thebæ conditor arcis*
 395 *Saxa movere sono testudinis, & prece blanda
 Ducere quò vellet. fuit hæc sapientia quondam:
 Publica privatis secernere, sacra profanis,
 Concubitu prohibere vago: dare jura maritis:*

Oppida

391. *Silvestres homines.*] Annectit narrationem de vario usu Poëtes, ad vim ejus ac præstantiam commendandam. Primum enim narrat quomodo Poësi usi sunt antiquissimi illi Orpheus & Amphion; qui carminibus suis complexi sunt præcepta moralia. Dein hanc narrationem specialem auget narratione generali de sapientia veterum: quæ narratio constat brevi ac succincta partium enumeratione. Tandem annectit epiphonema de sapientiæ istius effectu, fama sc. & gloria. *Piscator. Silvestreis homines.*] Commemoratur quid olim tractatum à summis Poëtis, qui omnia sacra civilia primum carmine complexi sunt. *Nann. Silvestres homines.*] Homines feros & immanes. *Sacer interpretisque deorum.*] *Sacrum* vocat *Orpheum*, quod sacra ceremoniasque invenerit, vel ut aliis placet, quod Poëtas, deorum filios & *ἑρμῆος* veteres dixerint. *Nannius. Sacer.*] Vates divinus.

392. *Cædibus & victu fædo.*] Homicidiis & *ἀνθρωποφάγῳ*. Humana enim carne olim silvestres homines vesci soliti, membraque incisa in cibos vertebant. Et hanc barbariem primus sustulit Orpheus. *Nannius. Cædibus & victu.*] Mutuis cædibus & victu ferino. *Orpheus.*] Calliopes & Apollinis filius.

393. *Dicitur ob hoc.*] Nihil magis frequentatum apud Poëtas, quam Orpheæ convocasse trigrides, leones: quod scilicet homines brutos ac feroces in communem traxerit civilis vitæ societatem. *Ovidius lib. 111. de Arte amandi:*

*Saxa ferasque lyra movit Rhodopæum Orpheus,
 Tartareosque lacus, tergeminumque cacnem.*

Rapidisque leones.] Vel ad celeritatem referendum, vel ad impetum, ut *fluvius rapaces* dixit Lucretius, qui cum impetu feruntur. Alii legunt *Rabidos*, id est, feroces. *Nannius.*

394. *Dicitur & Amphion.*] Tradunt Poëtæ hunc cantu suo Thebas condidisse. *Solinus cap. xiiii. Thebas condidit Amphion, non quod lyra saxa duxerit, neque par est ita gestum videri; sed quod affatus suavitate homines rupium accolat, & inculcis moribus rudes, ad obsequii pellexerit disciplinam.* *Nannius. Amphion Thebæ.*] Amphion Jovis & Antiope filius, Musicus præstantissimus.

395. *Sono testudinis.*] Cytharæ cantu. *Prece blanda.*] Prece, quam cum sono sociabat, ut Musici faciunt.

396. *Fuit hæc sapientia.*] Aliquando fuit hæc sapientia in Poëtis, ut docerent publica à privatis separare, &c.

397. *Publica privatis secernere*] Hæc nimirum officia veteris Poëticæ; quæ rem videlicet privatam à publicis dividebat. *Publica* totius sunt populi: *privata* singulorum. *Nannius.*

398. *Vago.*] Promiscuo. Nam paulatim leges in aliis atque aliis provinciis conditæ atque ceteros, præsertim maritales. *Vago.*] Concubitu meretricio. *Dare jura maritis.*] Tam viris, quam foeminis dare leges, quibus cogantur matrimonii castitatem inviolatam servare.

399. Oppi-

Oppida moliri: leges incidere ligno.

400 *Sic honor & nomen divinis vatibus atque
Carminibus venit. post hos insignis Homerus
Tyrtaeusque mares animos in Martia bella
Versibus exacuit. dictæ per carmina sortes,
Et vitæ monstrata via est, & gratia regum*

405 *Pieriis tentata modis; ludusque repertus,
Et longorum operum finis: ne fortè pudori
Sit tibi Musa lyræ sollers, & cantor Apollo.
Natura fieret laudabile carmen, an arte,*

399. *Oppida.*] Urbes ædificare. *Leges incidere ligno.*] Tabulis ligneis antiquitus leges incidebantur, & sic à Solone conscriptæ fuere, vocabanturque tabulæ illæ *ἀξῶνες*. Apud Romanos in æs incidebantur, affigebanturque in foro, loco ad hoc destinato, ut populus legeret. *Nannius. Ligno.*] In ligneis tabulis leges describere, cunctisque legendas proponere.

401. *Carminibus venit.*] Queritur autem Horatius Poëtis omnem gloriam & honorem ademptum, postquam Theologicis atque civilibus relictis artibus, ad amores aliasque frivolas narrationes se contulerunt. *Post hos insignis Homerus.*] Homerus primum exorsus bella scribere, auctor fuit, ut animi Græcorum ad fortia facta & virtutes incitarentur. *Nannius.*

402. *Tyrtaeusque mares.*] De hoc Justinus in Epitoma Trogi Pompeii l. 111. Fuit Tyrtaeus ut genere Atheniensis, claudus, luscus, & omni membrorum parte deformis. Nota historia de Lacedæmoniis & Messeniis: quorum illi consulto oraculo jussi ducem ab Atheniensibus petere, Tyrtaeum Poëtam membris mutilum receperunt. *Nannius. Mares animos.*] Animos fortes & strenuos.

403. *Exacuit.*] Excitavit & tanquam ad cotem acuit. *Dictæ per carmina sortes.*] Vates deinde, inquit, & Phœbaides Apollinis non nisi carminibus, id-

que plerumque Heroico, oracula retulerunt. unde etiam versum Heroicum oraculo Pythio debemus, ut auctor Plinius lib. vii. *Nannius. Sortes.*] Oracula ab Apolline data.

404. *Et vitæ monstrata via est.*] Ratio vivendi à Poëtis indicata: quale est carmen Empedoclis Physicum, & Lucretii de rerum natura poemata, ac Theognidis Moralia. *Nann. Gratia.*] Amicitia regum carminibus comparata est.

405. *Pieriis tentata.*] Carminibus Musarum, quæ Pierides appellantur. *Ludusque repertus.*] Serijs relictis ad ludos ventum: reperta fabulæ spectaculis exhibendæ. *Nannius. Ludus.*] Oblectatio animorum, sc. Comædiæ & Tragædiæ.

406. *Et longorum.*] Et requies animi post longos labores. Animos enim felices versus & lyra relaxant. *Ne forte pudori.*] Hæc, inquit, cõ recensui, ut, quam olim res arduas poëtica tractaverit, cognoscas, & ne Musas contempnas, atque in Poëtarum referri numerum erubescas. *Nannius. Ne forte pudori.*] Hæc dixi, ô Piso, ne te pudeat Poëtam esse.

407. *Sollers.*] Perita. *Apollo.*] Apollo inventor citharæ, qui Musis præest.

408. *Natura fieret, &c.*] Tractat hic quæstionem de causis efficientibus Poëseos. Et primum quæstionem proponit per oppositionem causarum duarum, naturæ scilicet & artis. Deinde respondet duas illas causas non esse separandas,

Quæsitum est: ego nec studium sine divite vena,
 410 *Nec rude quid proficit video ingenium, alterius sic*
Altera poscit opem res, & conjurat amice.

QUI studet optatam cursu contingere metam,
Multa tulit, fecitque puer: sudavit, & alsit:
Abstinet Venere & vino. qui Pythia cantat
 415 *Tibicen, didicit prius, extimuitque magistrum.*

Nunc satis est dixisse, Ego mira Poëmata pango.

Occu-

das, sed conjungendas. Tum hanc sententiam illustrat à contrario, videlicet reprehensione ignavia, petulantia, atque ambitionis, & denique impudentia quorundam Poëtarum sui temporis. *Piscator. Natura fieret laudabile, &c.*] Multi affirmant posse solo ingenio quemquam Poëtam evadere: alii nihil ingenio, omnia institutioni atque arti tribuunt. Horatius alterum sine altero inuit ac mancum esse tradit. *Nannius.*

409. *Quæsitum est.*] In controversiam vocatur, utrum Poëta nascatur, an fiat. *Studium sine.*] Ars sine foecundo ingenio.

410. *Rude quid proficit.*] Ingenium arte non expolitum. *Alterius sic.*] Sic natura & doctrina mutuis se opibus juvant.

411. *Conjurat amice.*] Ostendit utrumque se invicem requirere, ita ut & natura & arte Poëtam formari dicendum sit. *Nann. Conjurat.*] Consentit.

412. *Qui studet optatam.*] Cum per se non sufficiat ingenium, omnia laboribus petenda esse pronuntiat, & in primis annis sudandum; idque exemplis eorum, qui ob coronam floribus contextam, mox marcidam futuram, innumeros subeunt labores. *Cursu contingere metam.*] Loquitur de *σφαιροπόμῳ*, hoc est, iis qui in stadio currunt. Locus autem unde cursus initium erat, *carcer*; ubi finis, *meta* dictus. *Nannius.* *Cursu contingere.*] Labore & opere ad finem pervenire sibi propositum.

413. *Multa tulit.*] Mira sunt quæ de athletarum & cursorum abstinentia tradunt auctores. Antequam enim sese ad certamen ipsum accingebant, quotidie

per aliquot menses in gymnasio exercebantur, verbera à magistro accipiebant, concubitu abstinebant, tenui cibo & vix ad vitam tolerandam sufficienti sustentabant, frigida in potum dabatur: quæ omnia Græci, voce *δρασις Φαζίας* comprehendunt, meminitque Aristoteles lib. v. 111. Polit. cap. 111. *Nannius* Vide & Pet. Victorii Variar. lect. lib. 37. cap. 21. *Puer.*] *Παῖς ὄν,* cum esset puer. *Sudavit & alsit.*] Calorem sensit & frigora pertulit.

414. *Abstinet Venere & Baccho.*] Hoc est, libidine & ebrietate. Cui simile Terentii illud in Eunuchis: *Sine Cere & Libero friget Venus.* Pet. Victor. Var. lect. 1. 6. c. 2. *Nann. Vino.*] Romæ pueri vino abstinebant. *Qui Pythia cantat*] *Tibicen*, adhibitus ad canendas laudes Apollinis in Pythiis, (id est, in ludis celebratis in honorem Apollinis, qui Pythonem serpentem occiderat) hic Tibicen didicit, &c. *Pythia cantat.*] Docet altero exemplo tibicinis, neminem cum arte nasci, sed magistrorum primò judicium subeundum esse. *Pythia* olim fuit Citharædicum tantum certamen, ubi citharædi de laude carminis certabant: quo respexit Horatius. Postea Empedocles etiam alia instituit certamina, ut palæstram, ut discum. Fuere & *Pythia* certamina in honorem Apollinis instituta, quæ initio singulis novenniis, post quinquennio quoque celebrata sunt. primus ea Apollini dicavit Diomedes. Turn. l. 11. c. 25. *Nannius.*

416. *Non satis est dixisse.*] In aliis est, *Nunc satis est dixisse, &c.*

Si le-

*Occupet extremum scabies; mihi turpe relinqui est,
Et, quod non didici, sanè nescire fateri.*

Ut præco, ad merceis turbam qui cogit emendas;

420 *Assentatores jubet ad lucrum ire Poëta*

Dives agris, dives positus in fœnore nummis.

Si verò est, unctum qui rectè ponere possit,

Et

Si legas, *Non satis est*, simplex erit Oratio; si vero *Nunc satis est*, oratio tota εἰρωνικῶς effertur. Nam id, quod videtur asseverare, miris modis negat. *Nannius. Nunc satis est dixisse.*] His miseris temporibus. *Pango.*] Compono, id est, Ego possum mira poemata componere, inquit malus Poëta.

417. *Occupet extremum.*] Metaph. ducta à lusu puerorum se mutuo ad currendum cohortantium, qui scabiem imprecantur ei, qui ultimus ad calcem pervenerit. Sic indoctus & gloriosus Poëta non vult in extremo ordine versari, sed suam ignorantiam tegit jactatione & audacia. *Mihi turpe.*] Inhonestum post alios currere, non antevertere. *Relinqui* autem idem hic est quod Græcis δὲ ἀλείπειν. *Nannius. Relinqui est, &c.*] In cursu relinqui.

418. *Et, quod non didici.*] Hæc vercundia stulta. Pueri hac ambitione plerumque laborant, ut quæ ignorant, simulent se scire, ne non videatur ingenium omnibus modis instruatum Verum vituperanda illa arrogantia. nemo enim tam doctus, cui non multa restent discenda. *Nannius. Et, quod non didici.*] Et sane turpe est mihi (inquit malus Poëta) fateri, quod non didici.

419. *Ut præco ad merceis.*] Præceptum xxix, quales carminum nostrorum auditores, censores ac iudices adhibere debeamus, nempe non adultores, sed sinceros. Ad hoc præceptum transit reprehensione Poëtarum sui temporis, qui hac in parte delinquebant, & ita reprehensionem paulò ante institutam continuat. Reprehensionem autem hanc illustrat primum similitudine præco-

num: deinde expositione causarum adulationis, id est, beneficiorum quibus ditiores sibi comparant assentatorum gratiam & applausum. *Piscator. Ut præco ad merceis.*] Damnat eos, qui auditores corrogabant, & muneribus devinciabant, ut deprædicarentur. Hunc etiam morem taxat Martialis lib. vi. Epigrammatum:

Quod tam grande sophos clamat tibi turbata rogata,

Non tu Pomponi, cæna disertata tua est.

Cum comiter excipiuntur prandio, laudant Poëtam & lectorem. Sic Persius his verbis:

Scis comitem horridulum trista donare lacerna.

Carpit similiter eos qui invitati unculis corrogant auditorium, ad laudes decantandas. Tales assentatores dicuntur Plinio *laudicæna*. *Nannius. Cogit emendas.*] Qui congregat.

420. *Assentatores jubet, &c.*] Sic Poëta locuples, assentatores ad poemata sua vel indoctissima laudanda beneficiis provocat.

422. *Si vero est unctum.*] Si sit Poëta, qui unctum, id est, convivium lautum dare possit: *Unctum qui rectè ponere possit.*] Qui liberaliter in convivio tractat adultores, qui munera dat, qui sportulas, qui tesseras, miror qui verum amicum à ficto dignoscat. Hoc malum divitiæ ferunt, ut nusquam internoscant veros à falsis amicos, sibi que adultores & gesticulatores concilient, unde rectè Diogenes: *Κρεῖττόν ἐστι ἐς κέρως ἀπελθεῖν ἢ ἐς κλάως.* *Præstat in corvos quam in adultores incidere.* Nam corvi non nisi cadavera de-

*Et spondere levi pro paupere, & eripere atris
Litibus implicitum: mirabor, si sciet inter-*

425 *noscere mendacem, verumque beatus amicum.*

*Tu seu donaris, seu quid donare voles cui,
Nolito ad versus tibi factos ducere plenum
Lætitie: clamabit enim, Pulchrè, benè, rectè:
Pallefcet super his: etiam stillabit amicis*

430 *Ex oculis rorem: saliet: tundet pede terram.*

*Ut, qui conducti plorant in funere, dicunt
Et faciunt propè plura dolentibus ex animo: sic
Derisor vero plus laudatore movetur.*

Reges dicuntur multis urgere culullis,

Et

vorant, adulatōres vivos etiam absumunt homines. *Unctum.*] Quicquid laute & opipare instructum, id *unctum* vocamus. *Nannius.*

423. *Et spondere levi.*] Et se vadem constituere pro paupere levi, qui quavis impellitur emolumentum spe. *Levi pro paupere.*] Hoc est, infido, cui fides non habetur. *Gracis ἀναξίονης* & dicitur paupertas, ut quæ suspecta. *Nannius.* *Atris.*] Tristibus.

424. *Internoscere.*] Distinguere.

425. *Beatus.*] *Beatus* hic Horatius non pro divite & opulento, ut alias, sed cum quo bene agitur, quod ob stuporem suas adversitates non intelligat. Ita in *Miscellaneous* docuimus l. III. *Nannius.* Vel tanquam beatus: quod si sciret, esset beatus, in hac saltem parte. *Beatus amicum, &c.*] *Beatus*, ut ipse se censet esse.

426. *Tu seu donaris.*] Docet Horatius, quomodo adulatōres possint cognoscere. *Cui.*] Alicui.

427. *Tibi factos.*] Ad versus abs te scriptos. *Ducere plenum.*] Tecum adducere adulatorem lætitiæ affectum ob spem utilitatis.

428. *Pulchre, bene, recte, &c.*] Verba sunt assentatoris, poemata tua fictè approbantur.

429. *Pallefcet.*] In admirationem ac stuporem rapietur. *Nannius.* *Super his.*]

Ad hæc pallefcet, quasi novo genere poematis obtupefactus. *Etiam stillabit amicis, &c.*] Non statim clamabit *Euge*, sed prius contrahet pallorem, quasi extra sensum rapiatur, & quasi miraculum audiat, deinde lacrymabitur. Gaudium ingens & dolor ingens ex diversis causis eundem habent effectum, ut ostendit Alexander Aphrodisiensis in *Problematis.* *Nannius.* *Stillabit amicis Ex oculis, &c.*] Effundet lacrymas (quæ sunt ros oculorum) simulans se gaudere.

430. *Tundet pede terram.*] Præ gaudio saltabit.

431. *Ut qui conducti plorant.*] Ut præfixæ, quæ in funeribus conductæ, lacrymas excitant, queruntur, ploratum edunt, pectus tundunt, vellunt crines ob hominem defunctum, non minus quam liberi parentibus aut parentes liberis orbatu solent; ita assentator & gesticator plures ostendit affectus quam verus laudator. *Nannius.*

432. *Ex animo.*] Τῆς ὑγροίας, vere sine furo.

433. *Derisor vero plus.*] Assentator. *Movetur, &c.*] *Movetur* fictè non ex animo.

434. *Multis urgere culullis.*] *Culullis*, id est, poculis. diminutivum à culeis. Hinc *cululli* proprie calices fictiles, quibus

- 435 *Et torquere mero, quem perspexisse laborent,
An sit amicitia dignus. si carmina condes,
Numquam te fallant animi sub vulpe latentes.
Quintilio si quid recitares, Corrige, sodes,
Hoc, ajebat, & hoc. melius te posse negares,*
- 440 *Bis terque expertum frustra: delere jubebat,
Et malè tornatos incudi reddere versus:
Si defendere delictum quàm vertere mallet,
Nullum ultrà verbum aut operam sumebat inanem;
Quin sine rivali tēque & tua solus amares.*
- 445 *Vir bonus & prudens versus reprehendet inerteis,*

Culpa-

bus Pontifices & virgines vestales in sacris utebantur. postea promiscue pro omni genere poculorum usurpati. Horatius lib. 1. Carm. Oda xxxi.

— *Dives & aureis*

Mercator excipiet culullus, &c.

Nannius. *Urgere.*] Poculis explore.

435. *Torquere mero.*] Vinum ingeniorum lene est tormentum. *Perspexisse.*] Ad plenum cognoscere. *Nannius.*

437. *Numquam te fallant.*] Si conditurus es carmen, & amici judicium adhibiturus, perspice an censuram ingenuam ac candidam adhibeat. Nam laudabit forte omnia, ut beneficiolum aliquod exsculpat, ut vulpecula illa & sopica. *Nannius. Animi sub vulpe.*] Animi dolosi, vasti, insidiosi.

438. *Quintilio si quid recitares.*] Quintilio Varo Poëtæ Cremonensi. Hic fuit alienorum scriptorum sincerus & incorruptus iudex: de hoc Quintilio vide Od. 18. & Od. 19. lib. 1.

439. *Melius te posse negares.*] Si negares te melius posse id præstare, postquam bis vel ter, id est, sapius tentafes.

440. *Delere jubebat, &c.*] Quintilius jubebat adhuc corrigere vel certe discindere, ne carmina legerentur.

441. *Et male tornatos incudi.*] Et versus non satis rotundos, id est, male perpolitos emendare. Dux sunt Metaph-

à fabris lignariis & fabris ferrariis ductæ.

442. *Vertere nolles.*] Corrigitur.

443. *Nullum ultra.*] Nullum amplius verbum dicebat.

444. *Quin sine rivali.*] *Rivales* dicuntur, qui eandem amant, quasi ad unum eundemque rivum, potum veniant. alioqui *rivales* sunt, qui ex eodem fonte rivos ducunt. Nonius Marcellus: *Rivales dicti sunt, quasi in unum amorem derivantes.* *Nannius Sine rivali.*] Sine æmulo.

445. *Vir bonus & prudens.*] Occasione exempli Quintilii, exponit nunc in genere officium boni & prudentis emendatoris: cujus officii partes septem enumerat; quæ tamen ad quatuor revocari possunt. Primò, ut tollat supervacanea; versus scilicet inertes & ambitiosa ornamenta. Secundò, ut addat, quæ desiderantur, hoc est, parum claris lucem det. Tertiò, ut commutet deteriora cum melioribus, nempe minus significantia cum significantioribus; sententias ineptas cum acutis, &c. Quartò, *per Liberos.* Verba enim in versibus alio atque alio loco collocata, numerum faciunt molliorem. ut, *Si curat cor spectantis, &c.* Melius sic, *Si cor spectantis curat, &c.* Piscator. *Vir bonus & prudens.*] Hæc duo in censore requiruntur, ut sit candidus, sincerus, &c.

Fff 5

peritus.

- Culpabit duros: incomitis allinet atrum*
Transverso calamo signum: ambitiosa recidet
Ornamenta: parum claris lucem dare coget:
Arguet ambigüe dictum: mutanda notabit:
 450 *Fiet Aristarchus: nec dicet, Cur ego amicuna*
Offendam in nugis? hæ nugæ seria ducent
In mala, derisum semel exceptumque sinistrè.
Ut, mala quem scabies aut morbus regius urget,
Aut fanaticus error, & iracunda Diana,
 455 *Vesantum tetigisse timent fugiuntque Poëtam,*
Qui sapiunt: agitant pueri, incautique sequuntur.
Hic, dum sublimes versus ructatur, & errat,

Si

peritus. Talis admonebit, quæ vitiosa sint, nec quidquam subterfugiet aut sub-
 ticebit, quod dedecori esse possit scripto-
 ri. Nann. Inertes.] Versus arte carentes.

446. *Duros.*] Male sonantes. *Allinet atrum*] Transverso calamo notabit & lituram inducet.

447. *Ambitiosa recidet.*] Crebriora Epitheta & ornamenta nimis florida amputabit.

448. *Parum claris lucem dare coget.*] Obscuris lucem adferet & illustrabit. Maximum autem in oratione vitium obscuritas; nam totum sermonis officium extinguit, cum in hoc adhibeatur, ut intelligatur. Nannius. *Parum claris.*] Parum apertis.

449. *Arguet ambigüe dictum.*] Amphibologias vituperabit. *Notabit.*] Signo calami.

450. *Aristarchus.*] Fiet castigator severus, qualis Aristarchus Grammaticus clarissimus qui in Homeri versibus selegendis germanis, & in nothis rejiciendis iudex fuit acerrimus. *Nec dicet.*] Sic ut multi adulatorum dicunt.

451. *Nugis.*] In re levi. *Hæ nugæ.*] Hæc vitia (inquit Horatius) quæ nugæ esse ducis, Poëtam semel ab assentatore deceptum, in mala seria deducunt, ita ut optimum se Poëtam esse sibi persuaserit. *In seria ducent mala.*] Id est, in publicam & apertam reprehensionem si

non fuerit emendatus. Nannius.

452. *Exceptumque sinistrè.*] Male delusum ab amico adulatore.

453. *Ut mala quem scabies.*] Hic exponit, quid evenire soleat Poëta vesano, id est, vanæ gloriæ cupiditate laboranti, quique emendari recusat: illum, nempe, à sapientibus fugi, à pueris exagitari dicit. Et hoc illustrat tribus similibus: Comparat enim ambitionem stulti Poëta primum porrigini; deinde morbo regio, tum lunatico. Tum similitudinem aucupis in foveam lapsi addit: ubi describit ambitiosi Poëta gestum; & aucupis querelam per proloporiam exponit. *Piscator.* Turneb. l. 6. c. 25. *Ut mala quem scabies.*] Qui sapiunt non secus timent fugiuntque malum Poëtam, quam illum quem scabies, &c. *Morbus regius.*] Icteria, qua facies tota hominum fit crocea.

454. *Fanaticus error.*] Turneb. lib. 19. cap. 9. *Fanaticus error.*] Morbus fanaticus, quo laborant furii correpti. *Diana, &c.*] Diana lymphatos efficit.

455. *Vesantum tetigisse timent.*] Poëtam furore quodam, non studio & doctrina cum ingenio conjuncta excitatum. *Timent.*] Qui sapiunt, vesantum tamquam scabiosum fugiunt. Nannius.

456. *Agitant pueri.*] Persequuntur. *Incautique.*] Parum cauti.

457. *Hic dum sublimes versus.*] Hic pluri-

*Si veluti merulis intentus decedit auceps
In puteum foveamve: licet, Succurrite, longum*

460 *Clamet, id cives, non sit qui tollere curet.*

Si quis curet opem ferre & demittere funem:

Quis scis, an prudens huc se dejecerit, atque

Servari nolit? dicam, Siculique Poetae

Narrabo interitum: Deus immortalis haberi

465 *Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Aetnam*

Insiluit. sit jus, liceatque perire Poëtis.

INVITUM qui servat, idem facit occidenti.

Nec semel hoc fecit: nec, si retractus erit, jam

Fiet homo, & ponet famosæ mortis amorem.

470 *Nec satis apparet, cur versus facitet, utrum*

Minxc-

plurimum sibi tribuens. *Sublimis.*] *Mertap* & qui vultu in caelum sublato incedit. *Nannius.* Guil. Canterus *Novar. lect. lib. 4. cap. 12. Ructatur.*] Dum putidos versus quasi ructus edit. *Et errat.*] Et errat animo & corpore.

458. *Si veluti merulis intentus, &c.*] Si, ut auceps qui merulis avibus insidias fruit, in foveam, (id est, in perspicuos errores) incidit.

459. *Licet, succurrite.*] Quamvis longum, id est, diu clamet, id cives succurrite, succurrite.

460. *Clamet, id cives.*] *Io* vox jubilantis, ut in triumphis; hic vero quiritantis, dum Quiritum opem implorat. *Non sit qui tollere curet.*] Quia ignorat an ultro se dejecerit, an si extractus eodem se præcipitabit. *Nannius. Tollere curet.*] Attollere.

461. *Demittere funem.*] Demittere funem in foveam.

462. *Prudens huc.*] An sciens & de industria.

463. *Servari nolit.*] Servari non vult ne emendetur. *Dicam Siculique Poëtæ.*] Ne videatur incredibile tantum inesse Poëtis furorem, ut cupiant perire, & si admoveas manum auxiliatricem, habituri sint pro maleficio, non pro benefi-

cio, narrat mortem Empedoclis Agrigentini, qui avidissimus gloria, in Aetnam insiluit, ut hominum opinione in caelos sublatus putaretur. *Nann. Siculique Poëtæ.*] Empedoclis Agrigentini.

465. *Frigidus Aetnam.*] *Frigidus*, stultus & vecors. Nam quibus sanguis est frigidior, corde sunt plerumque vecordiore. Elegans hic est antithesis, qua frigiditas bilis atræ opponitur ardoribus ignis Aetnæ. *Nannius. Frigidus Aetnam.*] *Frigidus* præsentis mortis horrore. vel, *Frigidus*, id est, atra bile affectus. Est enim Melancholia, frigidissima.

466. *Poëtis, &c.*] Poëtis qui se nolunt corrigi.

467. *Invitum qui servat, &c.*] Vide *Pet. Victorii Variar. lect. l. 10. c. 22. & l. 36. c. 21. Idem facit occidenti.*] Idem facit ac si occideret. *Idem pro simile.*

468. *Si retractus erit.*] Ab Aetnæ incendio.

469. *Fiet homo.*] Fiet rationis particeps & sanus. *Infanus* enim, homo non est. *Et ponet famosæ.*] Nec deponet amorem, id est, curam non abjiciet famosæ mortis, id est, mortis infamis. Nana seipsum occidere (quod fecit Empedocles) infame est.

470. *Nec satis apparet.*] Hic furorem ambitiosi

*Minxerit in patrios cineres, an triste bidental
Moverit incestus. certè furit, ac velut ursus,
Objectos cavea valuit si frangere clatros,*

INDOCTUM doctumque fugat recitator acerbus.

475 *Quem verò arripuit, tenet, occiditque legendo,
Non missura cutem, nisi plena cruoris, hirudo.*

ambitiosi Poëta aliis similibus declarat. Primum comparat illum furioso, qui ob nefanda scelera furii exagitur. Dein comparat cum urso, qui è caverna eruperit: postremo comparat eum hirudini, qui cutem invaserit. Atque ita hanc de arte Poërica præceptionem concludit, ut doceat plurimum referre, ut Poëta non sit ambitiosus; sed contra, ut in poëmaticis suis vitia quam diligentissime inquiri curet, eaque demonstrata emendare studeat. *Piscator. Nec satis apparet cur versus facit.*] Non satis perspicuum est, utrius sceleris poënam luat malus Poëta, dum versus facit; sepulchrine violati, an sublati bidentalalis.

471. *An triste bidental Moverit.*] Omnis locus fulmine ictus, statim erat religiosus. At sacer fiebat, ara ibidem extructa, & sacrificio facto. Sacrificium autem ex bidentibus ovibus. Unde & BIDENTAL vocarunt Romani locum fulmine tactum, & bidentibus ovibus expiatum, consecratumque. Eum locum nec ingredi, nec calcare fas erat. Sepiebantque eum muro ut ingressus arceretur. *Salmas.* In patrios cineres.] In patrium sepulchrum. *Minxerit in patrios cineres.*] An violavit sepulchrum patris, id est, furore divini tus plectatur propter violatum sepulchrum patris. Nihil tam sanctum, quam religio sepulcrarum, unde in medio belli tumultu petebant victi inducias ad sepelienda mortuorum cadavera, quod illis non negabatur. *Nannius. Bidental.*] Locum in quem fulmen decidit, ita appellatum, quod hostiis bidentibus & ara extructa à sacerdote expiaretur.

472. *Moverit incestus.*] *Incestus*, im-

pius, flagitiosus. *Incesta* ea sunt, ubi incestus non adest. Est autem *Cestus* Veneris cingulum, quo amores conglutinantur. *Incestum* vitium est, quod vel in Vestalem, vel in viduam, vel in cognatam committitur. *Nannius. Moverit incestus.*] Pollutus flagitio, in sororem, sacerdotem, vel affinem commisso. *Certe furit.*] Quæ ergo causa vel culpa fiet, qua iste ambitiosus Poëta sibi attraxerit furorem, non constat: hoc saltem planum, eum furere. *Piscator. Ac velut ursus.*] Poëta, qui molestus sua ubique ingerit carmina, similis urso hætenus in carcere clauso, qui posteaquam ruptis cancellis evasit, omnia perturbat: quem ut fugiunt omnes, ita & infamia Poëtae fugienda. *Nannius.*

473. *Valuit si frangere.*] Si forte potuit frangere. *Clatros.*] Sepimenta vel cancellos, quibus feræ tanquam portis, è cavea ne exeant, coërentur.

474. *Recitator acerbus.*] Poëta in recitandis carminibus suis molestus.

475. *Quem vero arripuit.*] Quem auditorem nactus fuerit.

476. *Non missura cutem nisi plena cruoris hirudo.*] Poëta φιλαω, sibi que nimium placens, quasi hirudo est: hodie sanguisugam vocant, animal reptile aquaticum, quod natantes invadit, Græci αἰμογρόπος appellant. Hoc autem Horatii carmen proverbio usurpatur in eos, qui hominem garrulitate molestiaque enecant, nec dimittunt. *Nannius. Non missura cutem nisi.*] Tanquam sanguisuga, quæ tam diu hæret corpori affixa, donec sanguine completa exciderit.

APPEN-

APPENDICIS

Loco addita quædam.

LIB. I. SAT. VI. vs. 22.

DE corrigiis seu ligulis calceor. patricior.] Patricii calcei quatuor corrigias seu ligulas habebant, quæ ad medium usque crus perveniebant, quod Horatius innuit :

Nam ut quisquam infans nigris medium impediit crus

Pellibus.] Id est calceus hic altius crus tegebat. Quum enim calcei plebeii uniceam tantum ligulam sive corrigiam haberent, qua religabantur ; patricii quatuor corrigiarum erant, ut Isidorus ait, quæ inter se implexæ ad medium usque crus ascendebant. atque has corrigias Seneca *lora patricia* vocat. Vide Martial. lib. 2. Epigr. 29. Has autem corrigias in calceis patriciis & senatoriis ex nigra aluta fuisse indubitatum est. Et ex Juvenal. elicitur, haudquaquam totum calceum, sed, partem solummodo superiorem ad tibias pervenientem nigram fuisse, ut Sat. vii. *Adpositam nigra lunam subtexit aluta.* Si enim Lunula hæc quæ circa talos adfuta erat, subtexebatur nigræ alutæ ; ergo pars quidem calcei quæ supra talos erat, & crus impediēbat, ex nigra aluta erat ; non illa quæ talos & pedem tegebat. unde mihi persuadeo corrigias quidem & lora patricia ex nigra aluta fuisse ; non verò ipsos calceos ; qui vel albi erant, vel coccinei, vel aurati, vel etiam *κεντητοί*. Vide Martial. l. 7. Ep. 32. Tamen etiam aliqua differentia fuisse videtur inter calceos patricios & senatorios in ipsa inflexione ligularum, quod elicio ex Zonara lib. 2. *Annal. τῶν γὰρ ἐν παλαιότητι, inquit, πρὸ ἰσοδημίας ἀσυχία καὶ τῆ ἐν ἐπιδαμναγῆ ἢ ἰμάντων καὶ τῶ τυπῶ τῆ γαλακτικῆ ἢ κρησόμενα.* Alterum patricii calcei ornamentum erat lunula adfuta. Luna

autem, ut Isidorus ait, in eis non fideris formam, sed notam centenarii numeri significabat, quod initio Patricii senatores centum fuerint. Communis doctorum opinio, fuisse fibulam eburneam Lunæ corniculantis specie, in malleolo pedis : quæ tamen non satisfacit mihi ; video enim in antiquis statuis fibulas calceorum non apponi malleolis pedum, sed in superiori parte pedis. Alii per Lunulam patriciam, uncinum intelligunt, in fronte prima calcei infixum ; unde uncinatos sive repandos calceos cum Lunaris confundunt ; ita Cl. Salmastus in notis ad dedicat. Statuæ Regillæ, & Boxhornius ad quæst. Rom. quos satis refellit Philostratus, dum ait, Lunulas has non in parte anteriore calcei, sed circa talos & malleolos pedis fuisse appositos. lib. 2. de Vitis Sophistar. in Herode Attico. ubi videmus Lunulam Patriciorum fuisse *ἑπιφύλλον ἐλεφάντινον ἰμροειδές*. Unde arbitror antiquorum Heroum ocreas, quæ erant *εὐωδὸν κλαυτήριον*, Id est, ex candido stanno, circa talos aut malleolos pedum ornamenta quædam habuisse ex argento vel auro, quæ Homerus *ἑπιφύλλον* vocat, quia malleolos pedum tegunt. atque ita etiam Patricios Romanorum calceos eodem in loco ornamenta eburnea ad formam mediæ Lunæ habuisse, quod à Philostrato *ἑπιφύλλον ἐλεφάντινον ἰμροειδές* vocatur. *Rubinius.*

LIB. I. SAT. VI. vs. 25.

De Tribuni laticlavii.] Tribuni alii ex equestri ordine, alii ex plebe militum legebantur : & illi qui ex equestri aut senatorio genere erant, Laticlavii dicti ; plebeji vero Tribuni angusticlavii. Equites autem qui

ad

ad Senatorium ordinem aut per urbanos honores aut per militiam adspirabant, facile latum clavum adipiscebantur, etiam ante honores gestos. Ita Metius Celer Equestris genere natus, primis stipendiis jam Latum clavum gestabat: Statius,

— *puer hic iudavit in armis*

Nosus adhuc tantum majoris munere clavi.

Ita & Severus longo tempore antequam tribunatum gereret Latum clavum impetravit à D. Marco, ut Spartianus de eo refert: imò equites etiamsi antea Latum clavum nondum obtinuerant, cum tamen ad Tribunatum perveniebant, cum adipiscebantur: hinc Seneca, ait, eos *Senatorium per militiam aspicari gradum.*

Ut igitur in urbe ii Laticlavii, qui Senatorio vel Equestri genere orti ἐπι τῆ τῆς βελῆς ἐλπίδι Latum clavum portant; ita & Tribuni Laticlavii sunt, non solum qui ex senatu lecti sunt; sed qui ex Equestri vel Senatoria stirpe ad Tribunatus dignitatem pervenerunt, ea spe, ut per Tribunatum in Senatum ingrediantur. Etenim tam expedita erat via per Tribunatum ad Senatoriam dignitatem, ut etiam Senatu moti regrederentur in Curiam per eum. Horat. lib. 1. Sat. 6. *Quo tibi Tulli Sumere depositum clavum fierique Tribunalum.* Hic enim Tullius Senatu motus, atque ita deposito clavo lato, in Equestri ordine consistens, ut rursus Senatorium ordinem acciperet, militiæ se dederat, atque ita ad Tribunatum perveniens, Latum clavum iterum sumpserat. Male etenim Torrentius, qui tribunalum plebis eam factum credit.

Tribuni ergo Laticlavii sunt, non qui Senatores sunt, sed qui ex equitibus Tribunatum militum gerunt, ut per eum ad Senatorium ordinem perveniant. Laticlavia enim dignitas non ipse ordo Senatorius est, sed gradus ad eum. Non rectè ergo Casaubonus in Sueton. August. hos juvenes Laticlavios secundi ordinis appellatos fuisse existimat, primo gradu iis concesso qui

domum Augustam vel sanguine, vel affinitate aut aliqua necessitudine cointingerent: & adfert locum Statii in præfatione lib. iv. Sylvar. *proximum & Lyricum carmen ad Septimum Severum juvenem, uti scis inter ornatisimos secundi ordinis.* cum tamen ipse Statius hunc Septimum contentum arcto lumine purpuræ vixisse testetur. Rectius igitur Domitius secundum ordinem Equestrem interpretatur. *Rubens.*

LIB. I. SAT. VI. v. 27.

De calceis Romanor. ac primum de mulleis.] Horat.

Nam ut quisque insanus nigris medium impediit crus

Pellibus & latum demisit pectore clavum.

Olim in ipso nascentis Reipub. exordio, tam Senatores, quam alii, perones, id est, calceos cavos ex crudo corio portabant, soli illi qui magistratum curulem gesserant, calceos ex aluta habebant, & quidem mulleos, id est, rubros aut puniceos. Festus in *mulleos*. Apertè id Cato indicat lib. 7. Origin. *Qui magistratum curulem cepisset, calceos mulleos alutacinos, ceteri perones.* Qui locus mirum in modum torquet interpretes. Ego accedo iis, qui *mulleos alutatos* legunt, aut si mavis *aluminatos*; sic enim & Marcellus *pellem aluminatam* dicit. Illo igitur tempore de quo Cato loquitur, non alii calcei ex aluta in usu erant, nisi mullei, qui vel nomen à colore mulli piscis acceperunt, ut Isidorus asserit, vel id nomen pisci illi à colore mulleorum calceamentorum, ut Fenestella existimat, datum.

Hos autem mulleos Albanorum reges portarunt, deinde & Romanorum reges: sed expulsis regibus & Reipub. forma mutata, mulleorum usus persistit penes eos, qui magistratum curulem gesserant, si Festo credimus, nec tamen existimo, eos semper & ubique iis calceis usos; sed diebus solennibus solum, & quando ludos celebrabant,

aut

aut theſas ducebant; hinc enim etiam palmarum & cætera ornamenta portabant: unde credo etiam calceos mullos inter inſignia triumphantium fuiſſe; illi enim eodem, quo priſci Romæ Reges cultu utebantur, ut Dionyſius tradit; atque ita conjunguntur veſtis triumphalis & calcei puniceï in veteri inſcriptione de C. MARIO DE MANUBIIS CIMERICIS ET TRUTONICEIS ÆDEM HONORI VICTOR FECIT. VESTE TRIUMPHALI CALCEIS PUNICEIS. Julius Cæſar autem inſolens in eo viſus eſt, eſſe, quod diebus etiam non feſtis, mulleos calceos geſtabat, nempe ut ſe ab Regibus Albæ oriundum teſtaretur. & Dio lib. XLIII. dicit fuiſſe ſolo alto & colore puniceo; unde Salmaſius haud male colligit, hos mulleos eoſdem fuiſſe cum Tuſcis aut Tyrhenicis calceis. Quod ſi verum eſt, longè ſanè differebant à patriciis aut ſenatoriis Romanor. calceis, quicavi erant, & totum pedem tegebant, cum Tyrhenici ex ſandaliorum genere eſſent; & ſanè mulleos ſimiles eſſe cothurnorum, Iſidorus ait. utrique enim puniceï, & ſolo alto; utrique etiam tibiam calceabantur: de cothurnis Virgil. *purpureoque alte ſuras vincire cothurno*. Crepidæ autem ſeu ſandalia appellantur omnia calcamentorum genera, quæ digitos pedum haud includunt. Poſtea tamen omnes Romani ceperunt uti calceis ex aluta, qui tamen ut perones erant, & totum pedem tegebant; quos ideo Tertullianus Perones effeminatos vocat, quia crudi perones magis viriles ſunt. Patricii tamen calceis à plebe differebant, quos, recentiores cum mulleis confundunt. malè. Si enim omnes patricii iis utebantur, non video, quare Jul. Cæſar notatus, Julium enim Patricium fuiſſe omnes norunt. Adhæc mullei erant crepidæ; quum calcei urbani Romanor. tam patricii quam Plebei cavi eſſent, & totum pedem tegerent. *Rubeniſ.*

LIB. I. SAT. VI. v. 28.

Definiuntur clavi ex Rubeniſ ſententia.]

Ego cenſeo clavos veſtium fuiſſe zonas quaſdam ex purpura, auro, vel alio colore, quæ non quidem ad extremitates veſtium aſſuebantur, ſed per medias veſtes, rectæ veluti viæ quædam deducebantur. Zonæ verò per mediam tunicam tranſverſim ducebantur. Ac dico ex auro, purpura vel alio colore: quidam enim clavi aurei erant, quidam albi, alii purpurei, alii puniceï, alii etiam piſti. Adde quæ non ad extremitates veſtium aſſuuntur, ſed per medias veſtes deducuntur, ut clavos diſtinguam à limbis aut ſegmentis, quæ imas veſtium oras ornant, & à purpurea prætexta. Adjunxi veluti viæ quædam, ſecutus Tibullum:

*Ille gerat veſtes tennes quas ſœmina Coa
Texuit auratas diſpoſuitque vias.*

Servius ad ð. Æneid. de virgatis ſagulis Gallorum: *quæ habebant in virgarum modum deducias vias*. Sic & H. Rabanus Maurus de Inſtitut. Clericorum de Dalmatica: *habet quoque & purpureos trames ipſa tunica à ſummo uſque ad ima, ante & retro descendentes*. Dixi etiam per medias veſtes, ut includam non ſolum tunicæ clavos, ſed etiam eos qui chlamydes, lanas, trabeas, pænulas, mapps, mantilia, &c. ornabant. *Rubeniſ.*

Scutulata veſtes quæ? Salmaſ. ad Voſiſ. fol. 405. & 513. contendit ſcutulam idem eſſe quod virgam, atque hinc virgatas & ſcutulatas veſtes eadem eſſe. ſed negamus omnes virgatas ſcutulatas fuiſſe. Scutulam enim appellantur veteres omne id quod Rhombi figuram habebat. Sic in eplaſtratione Plin. lib. 17. cap. 16. jubet eximi ſcutulam ex Catone quatuor digitorum longitudinem & trium latitudinem. Sic & in pavimentis ſcutulæ dicuntur, quando à rhombis diſtinguuntur, Vitt. lib. 7. cap. 1. Hinc & lances *ῥομβοειδῆς* ſcutulas aut ſcutellas vocarunt. Martial. lib. 11. *Et leves ſcutulas cavasque lances*. Nam quod Salmaſius ait, cum ſcutulæ rotundæ fuerint non quadratæ, ab his ſcutulatum rete & ſcutularas veſtes dici non poſſe. Profecto fugit eum ratio:

rio: scimus enim plerasque antiquorum lances quadratas fuisse, non rotundas. Vide Juvenal. Sat. 2. vs. 97. *Rubens.*

De Umbone togæ. In quo explicando viri docti valde æstant: Optimè omnium Lipsius, qui ait, Latinos, vestis positum, qui ad pectus exibat in tumorem, umbonem vocasse. cui assentior, & existimo umbonem dictum fuisse partem illam togæ quæ circà humerum sinistrum in varias rugas contracta descendebat in pectus & imponebatur balteo illi qui sub humero dextro ad sinistrum oblique ducebatur atque ita umbonem cingebat. ut enim umbo

dicebatur *σιδηροῦ κόρυς*, quæ aprabatur clypeo suprâ duplex tabulatum, Polybio teste; ita etiam umbo dicebatur in toga, pars illa togæ quæ imponebatur duplicatæ togæ, & umbonis quidem partem de lato ita promittebant, ut infrâ balteum ipsum descenderet. At umbo togæ à Macrobio *artifex nodus* vocatur, quia totam togæ structuram stringebat. Tum in pratextis, umbo, si non totus purpureus, saltem purpuratus erat; namque eum magna ex parte formabat summa togæ ora, quæ purpurea erat; non enim solum pratexta purpuram in infima orâ, sed circum circà hæbebat. *Rubens.*

F I N I S.

ALDI

A L D I M A N U T I I
D E
M E T R I S H O R A T I A N I S
T R A C T A T U S.

*Carminum genera, quibus HORATIUS in Odis
utitur, sunt undeviginti.*

PRIMUM genus: ut Ode 1. lib. I., quæ est monocolos. Sunt enim omnes versus Choriambici Asclepiadei tetrametri acatalecti: qui constant è spondeo, & duobus choriambis, & pyrrichio, vel jambo: hoc modo,

Mæce -- nas atavis --vv-- edite re --vv-- gibus vv

O & -- præsidium & --vv-- dulce decus --vv-- meum vv

--vv--vv--vv

--vv--vv--v-

Primi generis Odæ 3.

Lib. I., Ode 1. *Mæcenat atavis edite Regibus.*

III., Ode 31. *Exegi monumentum ære perennius.*

IV., 8. *Donarem pateras, grataque commodus.*

SECUNDUM genus: ut Ode 2., quæ est dicolos tetrastraphos. Primi quique tres versus sunt hendeca syllabi Sapphici pentametri acatalecti: qui constant è trochæo, spondeo, dactylo, & duobus trochæis: vel spondeo ultimo: sic,

Iam sa -v tis ter -- ris nivis -vv atque -v diræ --

Grandi -v nis mi -- sit pater -vv & ru -v bente -v

Dexte -v ra sa -- cras jacu -vv latus -v arces --

Quartus autem quisque Adonius dimeter catalecticus, ex dactylo & spondeo vel trochæo: sic,

Terruit -vv urbem --

-v --vv -v --

-v --vv -v -v

-v --vv -v --

-vv --

Secundi generis Odæ 26.

I., 2. *Iam satis terras nivis atque diræ.*

10. 12. 20. 22. 25. 30. 32. 38.

II., 2. *Nullus argento color est.*

4. 6. 8. 10. 16.

III., 8. *Martiis cælebs quid agam Kalendis.*

11. 14. 18. 20. 22. 27.

IV., 2. 6. 11. *Pindarum quisquis studet æmulari.*

Epod. 18. *Phæbe silvarumque potens Diana.*

TERTIUM genus: ut Ode 3., quæ est diocolos distrophos. Primus quisque versus Choriambicus Glyconius trimeter acatalectus: constans è spondeo, choriambis, & pyrrichio, vel jambo: sic,

Sic te -- diræ potens -vv- Cypri v-

Secundus vero quisque, Choriambicus, Asclepiadeus tetrameter acatalectus.

G g g

tale-

talectus : è spondeo, duobus choriambis, & pyrrhichio, vel jambo : sic,

Sic fra -- tres Helenæ -- vv - lucida sē - v - dera vv

-- vv v

-- vv - vv - vv

Tertii generis Odæ 12.

I., 3. 13. 19. 36. *Sic te diva potens Cypri.*

III., 9. 15. 19. 24. 25. 28. *Donec gratus eram tibi.*

IV., 1. 3. *Intermissa Venus diu*

QUARTUM genus : ut Ode 4., quæ est dicolos distrophos. Primus quisque versus est Dactylicus Archilochius heptameter acalectus : constans è quatuor primis pedibus spondeis, vel dactylis, indifferenter, ut in versu Heroico : deinde è tribus trochæis, vel spondeo ultimo : sic,

Solvitur -- vv acris hy -- vv ems gra -- ta vice vv veris - v & Fa . v voni --

Secundus verò quisque est Archilochius, constans ex penthemimeri jambica, id est, ex jambo vel spondeo jambo, & syllaba. Deinde è tribus trochæis, vel spondeo : sic,

Trahunt - v que sic v - cas - machi - v ne ca - v rinas -

-- vv vv -- vv - v - v - -

v - v - - - v - v - -

Quarti generis Ode una.

I., 4. *Solvitur acris hyems grata vice veris & Favoni.*

QUINTUM genus : ut Ode 5., quæ est tricolos tetraastrophos. Primi quique duo versus sunt Asclepiadei, qualis ille, *Mæcenas atavis edite regibus.* Scanduntur enim sic,

Quis mul- ta gracilis -- vv - te puer in vv - rosa v -

Perfu -- sus liquidis -- vv urget odo -- vv - ribus vv

Tertius autem quisque est Pherecratius Heroicus trimeter acatalectus : constans è spondeo, dactylo & spondeo : sic,

Grato - Pyrra sub -- vv antro --

Quartus vero quisque est Glyconius : qualis ille, *Sic te Diva potens Cypri.* Scanditur enim hoc modo,

Cui fla -- vam religas -- vv comam v -

--- vv - vv v -

--- vv - vv vv

--- vv --

--- vv - vv

Quinti generis Odæ 7

I., 5. 14. 21. 23. *Quis multa gracilis te puer in rosa.*

III., 7. 13. *Quid fies Asterie quem tibi candidi.*

IV., 13. *Audivere Lyce Dii mea vota.*

SEXTUM genus : ut Ode 6., quæ est dicolos tetraastrophos. Primi quique tres versus sunt Asclepiadei, qualis ille, *Mæcenas atavis edite regibus.* Scanditur enim hoc modo,

Scribē -- ris Vario -- vv - fortis & ho -- vv - stium vv

Victor -- Mæoni -- vv - carminis a -- vv - lite vv

Quam rem -- cunque ferox -- vv - navibus aut -- vv - equis v -

Quartus autem Glyconius, qualis. *Sic te diva potens Cypri.* Scanditur sic,

Miles

DE METRIS HORATIANIS.

Miles -- te duce ges -- ferit uu

-- uu -- uu -- uu

-- uu -- uu -- uu

-- uu -- uu -- uu

-- uu -- uu -- uu

-- uu -- uu

Sexti generis Odæ 9.

I., 6. 15. 24. 33. *Scribèris Vario fortis, & hostium.*

II., 12. *Nolis longa feræ bella Numantia.*

III., 10. 16. *Extremum Tanaiim si biberes Lyce.*

IV., 5. 12. *Divis orte bonis optime Romule.*

SEPTIMUM genus: ut Ode 7., quæ est dicolos distrophos. Primus quisque versus est Heroicus hexameter catalecticus in duas syllabas: constans è sex pedibus, dactylo & spondeo indifferenter in omnibus locis, quanquam in quinto aliquando spondeus ponitur, & in sexto dactylus: ubi etiam sæpe pro spondeo trochæus admittitur. Sed de versu Heroico multa diximus in institutionibus nostris Grammaticis. Scanditur autem sic,

Lauda -- bunt ali -- uu i cla -- ram Rhodon -- uu aut Mity -- uu lenen --

Secundus autem quisque est dactylicus Alcmæus tetrameter catalecticus, habens quatuor ultimos pedes Heroici versus, sic,

Aut Ephe -- uu stam bima -- uu risve Co -- uu rintki --

-- uu -- uu -- uu -- uu

-- uu -- uu -- uu --

Septimi generis Odæ 3.

I., 7. 23. *Laudabunt alii claram Rhodon, aut Mitylenen.*

Epod 12. *Quid tibi vis mulier nigris dignissima barris.*

OCTAVUM genus: ut Ode 8., lib. I., quæ est dicolos distrophos. Primus quisque versus est Aristophanius dimeter acatalectus: constans è choriambis, & bacchio, sive amphimacro: hoc modo,

Lydia dic -- uu -- per omnes u --

Secundus autem quisque est Choriambicus Alcmæus tetrameter acatalectus: constans ex epitritho secundo, duobus choriambis, & bacchio, sive amphibracho, hoc modo,

Te Deos o -- u -- ro Sybarim -- uu -- cur properes -- uu -- amando u --

-- uu -- u --

-- u -- uu -- uu -- u --

Octavi generis Ode unica.

I., 8. *Lydia dic per omnes.*

NONUM genus: ut Ode 9., quæ est tricolos tetrastraphos. Primi quique duo versus sunt Dactylici Alcmæi acatalecti; qui constant ex penthemimeri jambica, id est, ex jambo, vel spondeo, jambo & syllaba, quæ dicitur cæsura: deinde è duobus dactylis, vel ultimo amphimacro: hoc modo,

Vides u -- ut al u -- ta -- stet nive -- uu candidum -- uu

Sora u -- Ete, nec u -- iam -- sustine -- uu ant omis -- uu

Tertius autem quisque est Jambicus Archilochius dimeter hypercatalectus: constans quatuor pedibus: primo & tertio, jambo vel spondeo: secundo & quarto, jambo duntaxat. deinde superest syllaba, hoc modo;

Sylva -- labo u -- rantes -- geli u -- que u

Ggg 2

Quar-

A L D U S M A N U T I U S

Quartus autem quisque est Dactylicus Alcaicus acatalectus: constans ex Dimetro Heroico, & dimetro Trochaico, id est, è duobus dactylis, & duobus trochæis: vel ultimo spondeo; hoc modo,

Flumina -vv confite -vv rint a -v cuto --

v - v - - vv - vv

v - v - - vv - vv

-- v - - v - v

-vv -vv -v - -

Noni generis Ode 37:

I., 9. *Vides ut alta stet nive candidum,*

16. 17. 26. 27. 29. 31. 34. 35. 37.

II., 1. *Motum ex Metello consule civicum.*

3. 5. 7. 9. 11. 13. 14. 15. 17. 19. 20.

III., 1. *Odi profanum vulgus & arceo.*

2. 3. 4. 5. 6. 17. 21. 23. 26. 29.

IV., 4. 9. 14. 15. *Qualem ministrum fulminis alitem.*

DECIMUM genus: ut Ode II., quæ est monocolos. Sunt enim omnes versus Choriambici Alcaici pentametri acatalecti: qui constans è spondeo, tribus choriambis, & pyrrhichio, vel jambo: hoc modo,

Tu ne -- quæseris -vv- scire nefas -vv- quem mihi quem -vv- tibi vv

Finem -- Dii dederint -vv- Leuconè -vv- nec Babylo -vv- nios v-

-- vv - vv - vv - vv

-- vv - vv - vv - v

Decimi generis Ode 3.

I., 11. 18. *Tu ne quæseris scire (nefas) quem mihi, quem tibi.*

IV., 10. *O crudelis adhuc, & Veneris muneribus potens.*

UNDECIMUM genus: ut Ode 18, libri II., quæ est dicolos distrophos. Primus quisque versus est jambicus Archilochius dimetèr acatalectus: constans amphimacro, & duobus jambis, vel ultimo pyrrhichio: hoc modo,

Non ebur -v- nequ' au v- reum v-

Secundus quisque versus est Jambicus Archilochius trimeter catalecticus: constans è quinque jambis & syllaba: recepto tamen in locis imparibus etiam spondeo: hoc modo,

Mea p- veni v- det in v- domo v- lacu v- nar v

-v- v- v-

v- v- v- v- v- v

Undecimi generis Ode una.

II., 18. *Non ebur neque aureum.*

DUODECIMUM genus: ut Ode 12. libri tertii, quæ est dicolos tristrophos. Primi quisque duo versus sunt Ionici à minore, Sapphici, trimetri acatalecti: qui constans è tribus Ionicis, à minore, vel ultimo pæone tertio: hoc modo,

Miserar' est vv-- nequ' amoris vv-- dare ludum vv--

Neque dulci vv-- mala vino vv-- lacus aut ex vv--

Tertius item versus est Ionicus à minore, Sapphicus, acatalectus, sed tetrameter: constans è quatuor Ionicis, à minore: hoc modo,

animari vv-- metuentes vv-- patriæ ver vv-- vera lingue vv--

vv--

T. DE METRIS HORATIANIS.

uu-- uu-- uu--

uu-- uu-- uu--

uu-- uu-- uu-- uu--

Duodecimi generis Ode una.

III., 12. *Miserarum est, neque amori dare ludum.*

DECIMUM TERTIUM genus, ut Ode 7., libri IV., quæ est dicolos distrophos. Primus quisque versus est Heroicus hexameter catalecticus: qualis, *Laudabunt alii claram Rhodon, aut Mitylenen*, hoc modo,

Diffu- gère ni - uu ves rede - uu unt jam -- gramina - uu campis --

Secundus quisque est Dactylicus Archilochius dimeter hypercatalectus: constans duobus dactylis & syllaba: hoc modo,

arbori - uu bisque co - uu mæ -

--- uu -- uu --

.uu - uu -

Decimitertii generis Ode una.

IV., 7. *Diffugere nives, redeunt jam gramina campis.*

DECIMUM QUARTUM genus: ut lib. V., Ode 1., quæ est dicolos distrophos. Primus quisque versus est Jambicus Hipponactæus trimeter acatalectus: constans è sex Jambis: recepto tamen in locis imparibus etiam spondeo: hoc modo,

Ibis -- Libur v - nis in -- ter al v - ta na v - vium uu

Secundus quisque est Jambicus Archilochius dimeter acatalectus: constans è quatuor jambis: recepto tamen in locis imparibus etiam spondeo: hoc modo,

Ani v - ce pro v - pugna -- cula uu

-- v - -- v - v - uu

v - v - -- uu

Decimiquarti generis Odæ 10.

Epod. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. *Ibis Liburnis inter alta navium.*

DECIMUM QUINTUM genus: ut Ode 11., quæ est dicolos distrophos. Primus quisque versus est Jambicus Hipponactæus trimeter acatalectus: qualis ille, *Ibis Liburnis inter alta navium*. hoc modo,

Peñi -- nihil v - me sic -- ut an v - tea v - juvat uu

Secundus verò quisque est Sapphicus: constans penthemimeri heroica & dimetro jambico, id est, è duobus dactylis, & syllaba, deinde è quatuor jambis: recepto tamen in locis imparibus etiam spondeo: hoc modo,

Scribere - uu versicu - uu los - amo v - re per v - culum -- gravi v -

-- v - -- v - uu

-uu - uu - v - -- v -

Decimiquinti generis Ode una.

Epod. 11., *Peñi nihil me sicut antea juvat.*

DECIMUM SEXTUM genus: ut Ode 13., quæ est dicolos distrophos. Primus quisque versus est Heroicus hexameter catalecticus: qualis ille, *Laudabunt alii claram Rhodum aut Mitylenen*: hoc modo,

Horrida - uu tempe -- stas cæ -- lum con -- traxit & - uu imbres --

Secundus vero quisque est Archilochius, constans dimetro jambico, & penthemimeri Heroica, id est, è quatuor jambis: recepto tamen in

ALDUS MANUT. DE METRIS HORAT.

locis imparibus etiam spondeo. Deinde è duobus dactylis, & syllaba : hoc modo,

Nivés v- que de v- ducunt -- Iovem v- nunc mare -vv nunc silü -vv a -
-vv - - - -vv -

v v -- v -vv -vv -

Decimixti generis Ode una.

Epod. 13., *Horrida tempestas cælum contraxit & imbres.*

DECIMUMSEPTIMUM genus: ut Ode 14., quæ est dicolos distrophos. Primus quisque versus est, qualis, *Laudabunt alii claram Rhodon, aut Mitylenen*: hoc modo,

Mollis in -vvertia -vv cur tan-- tam dif-- fuderit -vv imis --

Secundus autem quisque est Jambicus Archilochius dimeter acatalectus: qualis ille, *Amice propugnacula*; hoc modo,

Obli-- vio v- nem sen-- sibus vv

-vv -vv - - - -vv - -

-- v - - - vv

Decimiseptimi generis Odæ 2.

Epod. 14. *Mollis inertia cur tantam diffuderit imis.*

15. *Nox erat, & cælo fulgebat luna sereno.*

DECIMUMOCTAVUM genus: ut Ode 16., quæ est dicolos distrophos. Primus quisque versus est Heroicus hexameter: hoc modo,

Altera -vv jam teri vv tur bel - lis ci - vilibus vv etas --

Secundus verò quisque est Jambicus Hipponacteus trimeter: qualis ille, *Ibis Liburnus inter alta navium*. Quamquam in hac Ode secundus quisque versus constat è solis jambis, quod semel tantum legitur fecisse Horatius. Quamobrem versus ille, *Eamus omnes execrata civitas*, sic est legendus, *Eamus omnis execrata civitas*. Quod & Porphyrii placet, ut sit figurata locutio, *Eamus omnis civitas execrata hæc & quæ poterunt reditus abscindere dulces*. Sunt enim omnes jambi hoc modo,

Suis v- & ip v- sa Ro v- ma vi v- ribus v- ruit vv

-vv vv - - - -vv - -

v v -v -v -v -vv

Decimioctavi generis Ode una.

Epod. 16., *Altera jam teritur bellis civilibus etas.*

UNDEVIGESIMUM genus: ut Ode 17., quæ est monocolos. Sunt enim omnes versus Jambici Hipponactei trimetri acatalecti: qualis ille, *Ibis Liburnis inter alta navium*. hoc modo,

Iam j'ef - fica v- ci do -- manus v scien v - tiæ v-

Supplex -- & ov - ro re -- gna per v - Profer -- pine v-

- - - - v - v - v -

- - - - v - v - v -

Undevigesimi generis Ode una.

Epod. 17., *Iam jam efficaci do manus scientiæ*

INDEX

M U N D E X
A U C T O R U M

In commentariis citatorum.

A Lianus.
Æschines.
Ætchylus.
Ætopus.
Aëtius.
Agellius.
Agretius.
Alciatus.
Alexander Aphrodisæus.
Anacreon.
Apollodorus.
Appianus.
Aristippus.
Aristophanes.
Aristoteles.
Arnobius.
Asconius Pædianus.
Athenæus.
Attius Poëta.
Augustinus.
Aufonius.
Avicenna.
    Bion.
Boëthius.
Brutus.
Budæus.
    Cælius.
Cæsar.
Caper Grammaticus.
Cajus Jurisconsultus.
Callimachus.
Carifius.
Cato.
Catullus.
Cebes.
Celsus.
Censorinus.
Cicero.
Claudianus.
Columella.

Democritus.
Dio.
Diodorus.
Diogenes.
Diomedes.
Dion Cassius.
Dionys. Halicarnass.
Dioscorides.
Donatus.
    Ennius.
Epicurus.
Euripides.
Eusebius.
Eustathius.
Eutrapius.
    Favorinus.
Festus.
Flavius Vopiscus.
Florus.
Fulgentius.
    Galenus.
Gaza.
Gellius.
    Herodotus.
Hesiodus.
Hefychius.
Hieronymus.
Hippocrates.
Homerus.
Horus Apollo.
Hyginus.
    Isidorus.
Isocrates.
Justinianus.
Justinus.
Juvenalis.
    Lactantius.
Laërtius.
Lampridius.
Lefchius.

Ggg 4

Lilius

INDEX AUCTORUM.

Lilius Gyraldus.
 Livius.
 Lucanus.
 Lucianus.
 Lucilius.
 Lucretius.
     Macrobius.
 Martialis.
 Mela.
 Menander.
 Mimographus.
 Modestinus.
     Nigidius.
 Nonnius.
     Oribasius.
 Orofius.
 Orpheus.
 Ovidius.
     Palæphatus.
 Papinius.
 Paulus Jctus.
 Pausanias.
 Perfius.
 Petronius.
 Phalarides.
 P. Phocylides.
 Pindarus.
 Platina.
 Plato.
 Plautus.
 Plinius.
 Plin. Epist.
 Plutarchus.
 Pollux.
 Polybius.
 Priscianus.
 Propertius.
 Prudentius.
 Ptolemæus.
 Pythagoras.
     Quintilianus.
     Sallustius.
 Sedigitus.
 Seneca.

Seneca Trag.
 Servius.
 Servius Sulpitius.
 Siculus Flaccus.
 Sidonius.
 Silius.
 Simonides.
 Sinesius.
 Socrates.
 Solinus.
 Sophocles.
 Spartianus.
 Stafinus.
 Statius.
 Stephanus de urb.
 Stobæus.
 Strabo.
 Suetonius.
 Suidas.
     Tacitus.
 Terentianus.
 Terentius.
 Tertullianus.
 Themistius.
 Theocritus.
 Theodoretus.
 Theophilus.
 Theophrastus.
 Thucydides.
 Tibullus.
     Valerius Flaccus.
 Valerius Maximus.
 Vall.
 Varro.
 Vegetius.
 Vellejus Paterculus.
 Verrius.
 Virgilius.
 Vitruvius.
 Ulpianus.
 Xenocrates.
 Xenophon.
 Zenobius.

INDEX

INDEX RERVM AC VOCVM MEMORABILIVM

In his VARIORVM in HORATIUM
Commentariis.

O. Odas, prior num. librum: alter numerum Odarum: tertius versum designat. S. Satyras notat; prior num. librum, alter Satyræ librum, tertius versum. E. Epodon: prior num. est Ode, alter versus. Ep. Epistolæ, prior numerus librum, alter Epistolam, tertius versum significat. A. Artem poëticam designat & numerus versum.

A Furno, redeuntes. Sat. 1.4.37 Abdomen & suilla vulva. Ep. 1. 15.41 Ablui flumine. Sat. 1.5.24 Abnormis. Sat. 2.2.3 Abortivum. Sat. 1.3.47 Ab ovo usque ad mala. Sat. 1.3.7 Abrotanum herba. Ep. 2.1.114 Abstemius. Ep. 1.12.7 Academia, locus Athenis. Ep. 2.2.45 Accersere. Ep. 1.5.6 Accise opes, quæ? Sat. 2.2.114 L. Accius poeta. Art. 25.8 Acclinis. Sat. 2.2.6 de Accumbendi more veterum copiosius. O. 1.27.8 Accumbentium in mensa ordo. S. 2.8.207 forma. Sat. 2.4.39 Acer etiam de femina intelligitur. E. 2.31 Acerra vas thuris. O. 3.8.2 Aceti vis. Sat. 2.3.240 Acetum in pectore habere. Sat. 1.7.32 Achæmenes Persarum rex. O. 2.12.18. E. 13.12 Achæmenes Persæ dicti. ibid. Achæia, pars Græciæ. O. 1.14.35 Achæicus currus, pro Græco. O. 4.3.5 Achelous fl. Tauri forma cum Hercule con- gressus. O. 4.14.25 Acherontia. O. 3.4.14 Achilles Phthius, Larissæus. O. 2.4.1 honoratus. Art. 120. iracundus, impiger. ibid. 121. inexorabilis. ibid. acer. ibid. Briseidam amavit. O. 2.4.3. Trojam an	ceperit. O. 4.6.3 Acidæ lingua homo. Sat. 1.7.32 Acinaces teli genus quale. O. 1.27.5 & unde. ibid. Acipenser piscium Romæ nobilissimus. Sat. 2.2.47 Acrisius Danaës pater. O. 3.16.5 Acroceræunia. O. 1.3.20 Actiaca victoria. O. 1.37.1. E. 9.21 Actorum in Scena partes. Art. 179 Actus in Comædia quot, ut scena. Art. 189 Acutum. O. 1.9.3 Acuta belli. O. 4.4.76 Ad cyathum puer. O. 1.29.8 Ad unguem factus homo. Sat. 1.5.33 Adamantis durities. O. 1.6.13 Adamantini clavi. O. 3.24.5 Adhibere. Ep. 1.2.67 Adcredere. Ep. 1.15.25 Addicere & Addictus. Ep. 1.1.14 Adjuro, quidnam significet. Sat. 2.3.179 Admiratio quæ vitiosa, quæ non. Ep. 1.6.1 Admissionum magistri. O. 1.28.9 Adolescentium ingenia & artes. Art. 162 Ador, farris genus. Sat. 2.6.89 Adria an Hadria scribend. O. 1.3.15. pro mari Adriatico. O. 2.11.3 Adventitia cæna, & viatica. O. 1.36.2 Adulter, pro mæcho. E. 5.57 Adulterorum pœna. Sat. 1.2.37 Adulterari, virorum. E. 16.32 Adultera, eadem venefica. O. 3.6.19 Addicere iudicem. O. 2.7.25 Ador. Sat. 2.6.89 Ador ea. O. 4.4.40 Adorcs.

I N D E X

<i>Adoresius.</i>	O.4.4.40	<i>Ætolia.</i> Ep.1.18.45. ab <i>Ætolo Martialis</i>	
<i>Æacus inferorum iudex.</i>	O.4.8.25	filio.	ibid.
<i>Æaci genus.</i>	O.3.19.3	<i>Affectus Stoicis tollendi.</i>	O.2.2.9
<i>Ædes pro domo.</i>	O.1.30.4	<i>Affligere humi.</i>	Sat.2.2.79
<i>Ædes & villa differunt.</i>	Ep.1.14.46	<i>Afore, an Alfore scrib.</i>	Sat.1.4.101
<i>Ædium altitudo ab Augusto definita.</i>	O.3.29.10	<i>L. Afranius Togatam scripsit.</i>	Ep.2.1.57
<i>Æditas.</i>	Sat.2.3.180	<i>Africa fertilitas.</i>	O.1.1.10
<i>Æditus & Æditimus.</i>	Ep.2.1.230	<i>Africa procella.</i>	O.3.29.57
<i>Ægium mare.</i> O.3.29.63. unde dictum.		<i>Africa ultima.</i>	O.2.18.4
ibid. & O.2.162		<i>Africus ventus ab occasu.</i> O.1.1.15. idem	
<i>Ægæum mare juxta Cycladas vadofum.</i>		& Notus dictus.	O.1.3.14
O.1.14.19		<i>Agæri infamius.</i>	Sat.2.3.303
<i>Ægis Palladis.</i> O.1.15.11. cur <i>Palladi</i>		<i>Agæri unde dictus.</i>	Sat.2.6.1
tributa. O.3.4.57. item <i>Jovi.</i> ibid.		<i>Agere triumpho.</i>	O.1.12.53
<i>Ægri animo & corpore qui.</i>	A.7	<i>Agna cur tempestate oblata.</i>	E.10.23
<i>Ælia gens clara.</i> O.3.17.1. ejus familia		<i>Agnati & gentiles furiosos ex lege XII. cu-</i>	
septem.	ibid.	rabant.	Sat.2.3.218
<i>Q. Æmilius Paulus Cos.</i>	O.1.12.37	<i>Agylia, idem quod Care.</i>	Ep.1.6.62
<i>M. Æmilius Scaurus.</i>	O.1.12.37	<i>Agrestis, & scurva oppositi.</i>	Ep.1.18.6
<i>Q. Æmilius Lepidus Cos.</i>	Ep.1.2.28	<i>Agricole, deos venerabantur.</i>	O.3.23.2
<i>Æmonia ab Æmone dicta.</i>	O.1.37.14	<i>Agrippæ, unde dicti.</i>	O.1.6.1
<i>Æneas an patriæ proditiōnis reus.</i>	Carm.	<i>M. Agrippæ gentile nomen Vipsianus cur</i>	
Sæc. 41.		celebr. O.1.6.1. Ejus laudes. Sat.2.3.	
<i>Ænatores qui.</i>	O.1.1.23	186. Ejusdem Pantheon. Ep.1.6.16.	
<i>Æolis regio.</i>	O.2.13.24	porticus ejusdem. ibid. <i>Canabriam do-</i>	
<i>Æolium carmen pro Lesbio.</i>	O.2.13.24	mut. O.2.6.2. Bello navali clarus.	
<i>Æqua tellus pauperi recluditur, &c.</i>	O.2.18.32	O.1.6.3	
<i>Æquor mare dictum.</i>	O.2.9.2	<i>Agros vastare & similia.</i>	Art.208
<i>Ærugo quid.</i>	Sat.1.4.101	<i>Agrorum modus apud Rom.</i>	Sat.2.6.1
<i>Æs pro pecunia.</i>	Art.164	<i>Agyieus Apollo dictus quod vis proficit.</i>	O.4.6.28
<i>Æs quis primus conflat.</i>	Sat.2.3.23	<i>Ahala Serviliorum cognomen.</i> Ep.1.15. tit.	
<i>Æs Corinthium.</i>	Sat.2.3.21	<i>Ajax Telamone natus.</i>	O.2.4.5
<i>Æs triplex.</i>	O.1.3.9	<i>Alæ morti attributæ.</i>	Sat.2.1.58
<i>Æschylus potor.</i>	Ep.1.19.2	<i>Albani agri frigidi.</i>	Ep.1.7.10
<i>Æsula & Æsolani.</i>	O.3.29.6	<i>Albanum vinum.</i>	O.4.11.2
<i>Æsopi Phrygiæ de mantica fabula.</i>	Sat.2.3.299. ejus dictum.	<i>Albata factio.</i>	O.1.1.3
	O.1.35.2	<i>Albati quinam.</i>	Sat.2.2.61
<i>Æsopus quid in hominis fabrica desideravit.</i>	O.1.18.16	<i>Albicare, vox Pliniana.</i>	O.1.4.4
		<i>Albi, pro leviter sapientibus.</i>	O.1.11
<i>Æstus memordit oleam.</i>	Ep.1.8.5	<i>Albus, qui morbis obnoxius.</i>	Sat.2.2.21
<i>Æsopus Tragicus.</i>	Ep.2.1.82	<i>Albi equi in triumphis.</i>	O.4.2.59
<i>Æsula oppidum quale.</i>	O.3.29.6	<i>Albius Tibullus.</i> Ep.1.4.1. an pauper. ibid.	
<i>Ætas, spatium 30. annorum.</i>	E.16.1	an Epicureus.	Ep.1.4.4
<i>Ætatum gradus varii.</i>	Art.158	<i>Albinovanus, Postumiorum cognomen.</i>	
<i>Ætas virilis qualis.</i>	Art.166. Robusta.	Ep.1.8.1	
O.3.2.2. Fluxa. O.1.11.7. Mala &		<i>Albunea deæ oraculum.</i>	O.1.7.12
bona.	Art.169	<i>Albutia gens.</i>	Sat.2.1.48
<i>Æternare.</i>	O.4.14.5	<i>T. Albutius Græce salubari volebat.</i>	Sat.2.2.67.
<i>Ætna, Siciliæ mons.</i>	O.3.4.76	curiosus in convivas. Sat.2.2.67	
		<i>Alcaeus poëta.</i> O.4.9.7. <i>Lesbius poëta.</i>	O.1.32.5.

RERUM AC VOCUM.

O. I. 32. 5. inde carmen Alcaicum. ibid.	Ambitiosus cderis.	O. I. 36. 10
inter arma scripsit. O. I. 32. 7. auro	Ambubajæ.	S. I. 2. I
plero donatus. O. 2. 13. 26	Amythina.	Ep. 2. 1. 207
Alcmæon Amphiarai F.	Amicæ, sorores ab amatoribus dictæ. S. 2.	
Alcinous.	3. 57	
Alea legibus vetita & à quibus. O. 3.	Amici magni & potentes pro patronis.	
27. 58	E. I. 2	
Alec, an piscis nomen, & non Halec. scri-	Amicitia quænam appellanda. S. I. 4. 132	
bend. Sat. 2. 4. 73	Amicitia principum infida. O. 2. 1. 3	
Alere & Aletere, pro crescere. O. 4. 2. 6	Amicitia illius, Prov. O. 1. 35. 26	
Ales, pro auspicio. O. 1. 6. 2. O. 4. 6. 23	Amicorum communia omnia, Prov. O. 2.	
Alexander Magni de Apelle edictum. Ep. 2.	17. 5	
I. 234	Amicum diis.	O. 2. 17. 2
Alexander M. in Apellis officina. Ep. 2.	Amor, otium est & inertia. E. 14. tit.	
I. 242	Amor acer qui amantem torquet. O. I.	
Alexandri Severi lavarium. O. 4. 5. 34	33. 15. anxius. A. 85	
Alexandria quando ab Augusto capta.	Amoris immoderati vis. O. 1. 13. 5	
O. 4. 14. 33	Amor mutuus. O. 1. 27. 11	
Alex piscis qualis. Sat. 2. 4. 73. muria	Amor ingenius quis. O. 1. 27. 16	
vittum. ibid.	Amoris linea. O. 1. 13. 13	
Alecarii. ibid.	Amoris remedium. E. 11. 40	
P. Alfenus Jureconsultus. Sat. 1. 3. 130	Amphiaræus augur. O. 3. 16. 11	
Alfinius Varus Cremonensis. Sat. 1. 3. 130	Amphion, Thebarum conditor. A. 394	
Alfius fenerator. E. 2. 65	Amphion & Zethus gemelli. Ep. 1. 18. 41	
Algidus mons. O. 1. 21. 6	Amphora quid. O. 1. 9. 8. quantum conti-	
Alicæ. Sat. 2. 3. 155	neret. S. I. 1. 74	
Aliphana, pocula majora. Sat. 2. 8. 39	Ampulla, vasculum. Ep. 1. 3. 14. A. 97	
Alio sole calentes terra. O. 2. 16. 18	Ampullari. Ep. 1. 3. 14	
Alite secunda. E. 16. 23	Amyntas Chæus. E. 12. 18	
Alites. O. 3. 27. 1	Amystide vincere quid? O. 1. 36. 14	
Alius & Alienus cum gignendi casu Gra-	Anacreon pœta. O. 1. 17. 18. Tejus fuit.	
corum more. Sat. 2. 3. 208. E. 1. 16	O. 4. 9. 9	
Allife oppidum. Sat. 2. 8. 39	An auris fl. quod auram non exhalet. O. 3.	
Allium, unde dictum. E. 3. 3. theriacæ	4. 8	
est rusticorum, Galeno. ibid. 4	Anctia scuta brevianumero XII. O. 3. 5. 19	
Allobroges qui. E. 16. 6	Ancillarioli qui dicti. O. 2. 4. 1	
Alloqui, pro solari. E. 3. 27	Ancus à pœtis laudatus. O. 4. 7. 15	
Allocutiones. ibid.	Andromeda Cæpei filia. O. 3. 29. 17. Per-	
Alnus dies. O. 4. 7. 7	seo nupsit. O. 3. 29. 17	
Alpinus. Sat. 1. 10. 36	Angaria provincialium necessitas. S. 1. 5. 46	
Alta periculis obnoxia. O. 2. 10. 10. & 12	Angerona an fortuna. O. 1. 35. tit.	
Altim, pro mari, &c. O. 2. 10. 1	Anguillis casti pueri, puella ferula. S. I.	
Aluta, corium. Sat. 1. 6. 28	3. 119	
Amantes januas effringere solebant. O. 3.	Anguis in lecto quibus visus. O. 3. 4. 17	
26. 7	Angustilavii. S. I. 6. 28	
Amantium perjuria. O. 2. 8. 13	Animadvertere, verbum licitorum. O. 2.	
Amatores unguentis delibuti. E. 5. 59	16. 9	
Amazonia securis. O. 4. 4. 20	Animantium voces querela. E. 2. 26	
Ambigua bos. S. I. 2. 1	Anima in amicis una. O. 2. 17. 5	
Ambire. O. 1. 36. 17	Anima Thraciæ, pro ventis. O. 4. 12. 2	
Ambitiosus. O. 1. 36. 17	Animi sub vulpe latentes. A. 437	
	Animi	

- Animi tranquillitas emi non potest.* S. 2.
16. 13
- Animo obsequi.* O. 4. 7. 19
- Anio pomifer.* O. 1. 7. 13
- Anni quovis tempore potabant veteres.* O. 1.
9. 6. O. 3. 29. 17
- Annibal Romanis detestatus.* E. 16. 8
- Annibal divus & diuus.* O. 2. 12. 2
- Annus Milo.* S. 1. 2. 64
- Annus inversus, quis dicatur?* S. 1. 1. 39
- Anseris jecur in deliciis.* S. 2. 8. 88
- Antecœna.* S. 2. 4. 24
- Anteros cur à Venere editus.* O. 1. 19. 1
- Antestari quid.* S. 1. 9. 76
- Anticyra.* S. 2. 3. 83, ejus fetus. ibid.
- Antiochus ab Heclore viduus.* O. 1. 9. 13
- Antimachus.* A. 136
- Antiphales Læstrygonum Rex.* A. 145
- Antiqui homines pro simplicibus.* Ep. 1. 5. 1
- Antiquarii.* ibid.
- Ant. Augustini laus.* S. 2. 1. 68
- Ant. Musa Augusti medicus.* Ep. 1. 15. 2.
ejus mors. ibid.
- M. Antonii & Cleopatra comitatus.* E. 1.
13. ejus ebrietas. O. 1. 37. 12. Osiris
dictus. O. 1. 37. 14
- M. Antonini Aug. clemens dictum ad Fan-
stinam.* O. 1. 17. 13
- Anulorum usus apud Rom.* S. 2. 7. 9
- Anus libidinosæ ac virosæ.* E. 12. 17
- Anxur, Jupiter, unde dict.* S. 1. 5. 26
- Anxur Volscorum oppidum.* S. 1. 5. 26
- Antyri verus, pro Socrate.* S. 2. 4. 3
- Apella Judæus.* S. 1. 5. 100
- Apelles Alexandro gratissimus.* Ep. 2. 1. 239
- Apenninus mons celsus.* E. 16. 29
- Aper Calydoninus.* A. 146. Lucanus. S. 2.
8. 6. umber Lucanus Marfus. O. 1. 1. 28.
S. 1. 4. 40
- Aperire, pro detegere.* Carm. Sæc. 13
- Apes in labris festi arum Pindari, Platonis
& B. Ambrosii.* O. 4. 2. 27
- Apex.* O. 3. 21. 20
- Apium infundere & in ludis Græciæ.* O. 2. 7.
23. idem in conviviis. ib. & O. 4. 11. 2
- Appius Claudius.* S. 1. 6. 20
- Apollo & Diana. C. Sæc. 2. an in Delo
ortii.* O. 1. 2. 1. 10
- Apollo ἀλγεῖνκα & malorum depulsor.
O. 1. 21. 13. Averruncus deus. S. 1. 9.
78. morbos averruncat. Ep. 2. 1. 136.*
- & noxius & sopes.* O. 2. 10. 19. dex-
tra Gratiæ, sinistra arcum gestat. ibid.
cur arcus ac cibaria attribuantur. Cassm.
Sæc. 33
- Apollinis inventa & artes quattuor.
Carm. Sæc. 61. divinationi præest.
O. 1. 2. 31. aliis suggerit. ibid.*
- Apollinus Genitoris in Delo ara.* O. 1.
19. 14
- Apollinis Pythii oracula.* O. 1. 16. 5. & 6
- Apollo Latius cur dictus.* O. 1. 31. 18. in-
tonsus & Phœbus cur dictus. O. 1. 2. 12
- Delius & Patarcus quare dictus.* O. 3.
4. 64. nube amictus. O. 1. 2. 31. ejus la-
cerna. ibid. ab Augusto dedicatus. O. 1.
32. 2. Musagetes. O. 4. 6. 25. Agæneus.
O. 4. 6. 28.
- Apollinis opus Roma.* Carm. Sæc. 37
- Apotheca quando, & qua domus parte in-
stituta.* O. 3. 28. 7
- Appia via, regina viarum.* E. 4. 14
- Apricari senum.* Ep. 1. 20. 24
- Apricus campus quis.* A. 162
- Aprilis Veneri sacer.* O. 4. 11. 16
- Aptare idonea bello.* S. 2. 2. 110
- Apulia an fabulosa.* O. 3. 4. 9
- Apulia matris Horatii & provincia na-
men.* O. 3. 4. 9
- Apum studium circa flores.* O. 4. 2. 28
- Aquæ ductus Romæ.* Ep. 1. 10. 20
- Aquam eliciendi apud Romanos & Græcos
mos.* Ep. 2. 1. 135
- Aquila Jovis ales.* O. 4. 4. 1
- Aquila cum dracone pugna.* O. 4. 4. 9
- Aquileæ & Aquileges, qui.* Ep. 2. 1. 135
- Aquileia festa quibus eliciebantur aquæ.
Ep. 2. 1. 135*
- Aquilo.* O. 3. 10. 2. siccus ventus. S. 2. 2. 41
- A quis, pro Ah quis.* S. 2. 7. 34
- Ara, primum ansa dicta.* O. 3. 25. 17
- Ara Dianæ.* A. 16
- Aram ponere.* Ep. 2. 1. 16
- Arabia Romanorum aravicia exhausta.
O. 3. 24. 1*
- Aratrum eversis urbibus inductum.* O. 1.
16. 20
- Arbiter pugnæ.* O. 3. 20. 11
- Arbiter bibendi συμποσίαρχος.* O. 2.
7. 26
- Arbitria vulgo compromissa.* O. 4. 7. 21
- Arbores adamata.* O. 3. 13. 2. fruium ter-
minis

RERUM AC VOCUM.

- mini que.* Ep. 2. 2. 170. loquentes sibi. O. 3. 13. 15.
Arcanum non scrutaberis. Ep. 1. 18. 37
Arces poetis pro editoribus locis. O. 2. 6. 23
Arcessire. Ep. 1. 5. 6
Archilochus Jamborum auctor. A. 79. maledicus fuit. E. 6. 13
Archilochia edicla qua. E. 6. 13
Archylas Tarentinus. O. 1. 28. tit. ejus columba lignea. ibid. Pythagora auditor. ibid. ejus scripta: mors naufragii. ibid. Geometra. O. 1. 82. 2
Arcta decet sanum comitem toga. O. 1. 18. 30
Arctici circuli descriptio. O. 1. 22. 21
Arcturus sidus. O. 3. 1. 27
Ardere rigida tentigine vulva. E. 12. 11
Ardere virginem, virgine, & in virgine. O. 3. 9. 5
Ardus. O. 3. 24. 44
Area & ager. Ep. 1. 15. 46
Area & campus quid differant. O. 1. 9. 18
Arellii duo, pater & filius. Ep. 1. 10. tit.
Argentum quando signatum. O. 3. 3. 49
Argrippa. O. 1. 7. 9. ante Argos Hippium dicta. S. 1. 5. 71. & 92
Argivi quales. A. 118
Argos. O. 1. 7. 9
Ariadne historia in celum relata. O. 2. 19. 13
Aricia. S. 1. 5. 1
Aristarchus castigatior severus. A. 450
Aristippus Cyrenaicus. Ep. 1. 1. 16. ejus ad Dionysium dictum. Ep. 1. 15. 11. ejusdem chlamys & pannus. Ep. 1. 17. 23
Aristius Fuscus. O. 1. 22. tit. & Ep. 1. 10. tit.
Aristotelis acroamatica & exoterica. S. 2. 2. 7
Arma in onere milites Romani non numerabant. E. 9. 13. ad Arma vocare. O. 1. 35. 15
Arma prima mortalium, unguis, pugnae, &c. S. 1. 3. 101
Armi leporum. S. 2. 4. 44
Armorum fulgor. O. 2. 1. 19
Arrius Rom. S. 2. 3. 240
Arrogare sibi omnia armis. A. 122
Artem desucentes diis instrumenta suspendebant. Ep. 1. 1. 5
Arthritis. Ep. 1. 15. 6
Asinius Pollio Consul. O. 2. 1. tit. Historicus & poeta fuit. ibid. ejus scripta. ibid. lans. O. 2. 1. 13
Aspergere, pro dictis falsis carpere. S. 1. 4. 88
Assaracus. E. 13. 19
Assi pisces elixis oppositi. S. 2. 4. 37
Assyrius mollis. A. 117
Assis divisio. O. 3. 19. 9
Assis pretium. S. 2. 2. 99. S. 2. 3. 156
Assia arbor pro terminali. Ep. 2. 2. 170
Assueti aegre relinquunt. E. 2. 65
Astures. O. 3. 8. 22. ab Augusto devicti. ibid.
At, particula initio orationis. E. 5. 1
Atabulus, Apuliae insula. S. 1. 5. 78
Atheniensium exercitationes in palaestra, musica, &c. Ep. 2. 1. 32
M. Atilius Regulus. O. 1. 12. 37
Atlanticum mare remotiss. O. 1. 3. 14
Atlantis, filia Maja. O. 1. 10. 1
Atlas qualis mons sit. O. 1. 34. 12
Atreus. A. 186
Atrox animus. O. 2. 1. 23
Atroces qui. O. 2. 1. 23
Atta. Ep. 2. 1. 79
Attagen Ionius & Phrygius. E. 2. 49
Attalicae conditiones. O. 1. 1. 12
Attalicae vestes. A. 154
Attalus Philometor. O. 2. 18. 5. pop. Rom. heredem reliquit. ibid.
Attentare, pro offendere. Ep. 2. 2. 22
Attentus nimis. Ep. 1. 7. 91
Attici agri. Ep. 2. 1. 244
Attines. O. 1. 19. 12
Attonitus. S. 2. 3. 223
Avaritia fugienda. O. 2. 10. 17. Rom. Remp. perdidit. O. 3. 3. 49. morosos red- dit. S. 1. 1. 1. & 27. & 37. & deinceps.
Avarus ab avendo. O. 4. 11. 25
Avara spes. ibid.
Avarus eget. Ep. 1. 2. 56
Avarorum excusatio. S. 2. 3. 127. reprehensio. ibid. 131
Auctorati qui dicti. S. 2. 7. 59
Auctoramentum. S. 2. 7. 59
Aucumnus, qui scribit. O. 2. 14. 15. O. 4. 7. 11. pomifer.
Audax nauta. O. 1. 1. 14
Audisus sensus. A. 180
Avernales aquae quae? E. 5. 26
Ausidii Fundani fuerunt. S. 1. 5. 34
Ausidius

- Ausfidiorum cognomina.* ibid.
Ausfidius Pratorius. S.1.5.34
Ausfidus fl. O.4.14.26
Augures & Geographi caeli regionis quomodo dividant. O.3.27.11
Augusti Caesaris genesis. O.1.12.50. natalis. Ep.1.5.9. sidus natale. O.2.17.19
Augustus in Carinis educatus. Ep.1.7.48
Augustus Divi filius. O.4.5.1. custos Reip. Rom. O.4.5.2. O.4.15.17. Deus nominatus. O.4.5.31
Augusti in Cantabros expeditio. Ep.1.12.26. an in Britanniam bellum adornarit. O.3.5.3. duo externa bella gessit. O.3.14.1. signa Crassi adempta a Parthis recipit. O.4.15.6. pater patria dictus. O.1.2.50. Ep.1.16.21
Augustus, legibus morum licentiam rescindens. O.4.15.10. successoribus imperandi formulam reliquit. O.4.15.12
Augusto hymni conscripti. O.1.12.1
Augustus otium optavit. O.3.4.38
Augustus Apollinis filius fingebatur. O.1.2.41. Julii Caesaris mortem vindicat. O.1.2.44. templum Marti Ultori fecit. ibid.
Augusti de Q. Haterio dictum. O.3.10.10
Augusti laus. O.3.3.11. & 43
Aridum mare. O.1.28.18
Aridus & Ararus, quid differant. S.1.4.126
Avi mala, pro malo omine. O.1.15.5
Avidentus, canis dictus. S.2.2.55
Avis Afra. E.2.53
Aulacum. A.154
Aulca quae. Ep.2.1.189. tolli & premi quando dicantur. ibid.
in Aulide Graeci conjuraverunt. O.1.15.9
Aulon mons fertilis. O.2.6.18
Aura, pro splendore & pro vento. O.2.8.23. S.2.5.1
Aurea, pro pulchris. O.2.10.5
Aurea mediocritas diligenda. O.2.10.5
Aurelia gens. O.3.21.1
Aurem substringere quid? S.2.5.95
Aures oppugneratae. S.2.3.239
Auris, memoriae fides. S.1.9.76
Auris rimosa. S.2.6.46
Aurum & argentum quando signata. O.3.3.49
Auro omnia pervia. O.3.16.8. & 15
Aurum fulmine potentius. O.3.16.10
Aurunculeia gens obscurior. O.3.21.1
Auspiciis vincere. O.4.14.33
Auspicia in exercitu penes Imperatorem. O.1.7.27
Auster, qui & Notus. O.1.7.15. ventus concitatus. O.4.14.15. astuosus. S.2.2.41. cur plumbeus. S.2.6.18. marborum pater. ibid.
Autoniana naves. E.1.1
Automata quae. S.2.7.82
Avus, abavus, atavus, &c. O.1.1.1.

B.

- B** *Abylon, caput Chaldaeorum.* O.1.11.2
Bacca quae. E.8.13
Baccha Enripidis. O.2.19.19
Bacchi cognomenta. O.3.25.9. & 19
Bacchi numine plenus, quid? O.3.19.12
Bacchus idem qui & Sol. O.3.3.14
Bacchus Thyoneus & Semelctus an idem. O.1.17.23
Bacchi copia. O.2.19.10. cornua. ibid. 29
Bacchus quando vericundus. O.1.27.2
Baccho quanta offerbatur. O.3.8.6
Baja. Ep.1.1.83. amara. O.3.4.24
Bajana aquae. Ep.1.15.2
Balanus sive glans. O.3.19.4
Balatones unde dicti. S.1.2.1
Balba verba ferre. S.2.3.274
Balbutire. S.1.3.47
Balnea Romae obscura. S.1.4.76
Bantia Apuliae urbs & Bantini. O.3.4.15
Barathrum Athenis. S.2.3.166
Barba tenuis sapient. S.2.3.17
Barba, ph. losophi insigne. S.2.3.17
Barbari pro Phrygiis. E.9.6
Barbitos. O.3.26.3
Barbitos & lyra. O.1.32.4
Bardi insulsi. S.1.3.57
Baria Sabinae oppidum. Ep.1.14.3
Barides Aegyptiorum naves. E.1.1
Barion oppidum. S.1.5.97
Barrus. S.1.6.31
Barris elephantis. Ep.12. tit. an hominis nomen, quaestum. ibid.
Bassarus Bacchus cur dictus. O.1.18.11
Bassarus vestis genus. ibid.
Ba. hylli duo. E.14.10
Beata bona. O.1.29.1
Beati

RERUM AC VOCUM.

<i>Beati an mortui dicendi.</i>	S.1.9.28	<i>Bona verba dicere.</i>	O.3.1.1
<i>Beatus Epicuro quis.</i>	S.1.1.62	<i>Bonos etiam repulsam pati.</i>	O.3.2.17
<i>Beatus.</i>	S.2.8.1	<i>Borns</i>	A.399
<i>Bello ophon unde dictus.</i>	O.4.11.28. eius	<i>Bosporum, pro quolibet mari.</i>	O.2.13.14
<i>errores</i>	ibid.	<i>Bosporus unde dictus.</i>	O.2.13.14
<i>Bellerophon nubibus insultans.</i>	O.3.12.7.	<i>Brevitas rerum & verborum.</i>	A.25
<i>equis inventor.</i>	ibid.	<i>Britannica Aug. expeditio.</i>	O.1.35.30
<i>Bellerophon's vera historia.</i>	O.1.27.24	<i>Britanni, hostibus feri.</i>	O.3.4.33
<i>Bellona, belli dea.</i>	S.2.3.223	<i>Bruta fulmina.</i>	O.1.34.9
<i>Belli pacisque artes.</i>	O.4.15.12	<i>Bruta tellus.</i>	ibid.
<i>Bellua centiceps, pro Cerbero.</i>	O.2.13.34	<i>M. Brutus Prætor.</i>	S.1.7.18
<i>Bellua multorum capitum.</i>	Ep.1.1.76	<i>Buccas inflare.</i>	S.1.1.20
<i>Bellum Siculum. E.16.1. Marsicum seu</i>		<i>Buccini color.</i>	Ep.1.10.26
<i>Italicum.</i>	E.16.3	<i>Bulla, purorum insigne.</i>	E.5.12
<i>Bellusius Oceanus.</i>	O.1.14.47	<i>unde sic dicta.</i>	ibid.
<i>Belli Trojani exordium ab Homero cur</i>		<i>Bullatius, homo versatilis.</i>	Ep.1.11.1.
<i>omissum.</i>	A.147	<i>Bupalus pictor.</i>	E.6.14
<i>Bella civilia Roma.</i>	E.16.1	<i>Bustnarii gladiatores.</i>	O.2.1.28.
<i>Bene augendi vim habet.</i>	Ep.1.6.25	<i>Byssine ac sericæ vestes differunt.</i>	O.1.
<i>Benevolentium.</i>	S.1.5.71	<i>2.31.</i>	
<i>Benignitas, Augusti vocabulum.</i>	E.1.31		
<i>Berecynthia sacra.</i>	O.1.18.13		
<i>Beslius.</i>	Ep.1.15.37		
<i>Bidentes.</i>	O.3.23.14		
<i>Eibere soliti veteres unicornum nominibus.</i>			
<i>O.3.19.9</i>			
<i>Bibere auribus.</i>	O.2.13.32		
<i>Bibliothecæ à quibus primò institutæ. S.1.</i>			
<i>4.22</i>			
<i>Bibliotheca Palatina.</i>	Ep.1.3.17		
<i>Bibulus quando consul fuerit.</i>	O.3.28.8		
<i>Bidental, quid, & unde dict.</i>	A.471		
<i>Bigamia.</i>	O.3.14.5		
<i>Bilis.</i>	S.2.2.75		
<i>Bilis vitrea, atra.</i>	S.2.3.141		
<i>Bimum merum.</i>	O.1.19.15		
<i>Bion poeta maledicus.</i>	Ep.2.2.60		
<i>Biones plures.</i>	ibid.		
<i>Bipedalis forma humani corporis minima.</i>			
<i>S.2.3.308</i>			
<i>Bithynia mercaturis opta.</i>	O.3.7.3		
<i>Bithyna carina.</i>	O.1.35.7		
<i>Bitumen.</i>	E.5.82		
<i>Blandusie fons.</i>	O.3.13.1		
<i>Blaterare.</i>	S.2.7.35		
<i>Blata vermicultus.</i>	S.2.3.119		
<i>Bœoti stupidi.</i>	Ep.2.1.244. A.118		
<i>Bœotum in aère natus.</i>	Ep.2.1.244		
<i>Bola opidum, vide Bolani.</i>	S.1.9.11		
<i>de Bombycina veste copiosè.</i>	S.1.2.101		
<i>Bona, quæ.</i>	S.1.1.79		
		<i>C</i>	
		<i>Adavera lota ungebantur.</i>	E.17.11
		<i>Cadmus in anguem mutatus.</i>	A.187
		<i>Cadmus licitor.</i>	S.1.6.39
		<i>Caduceum poetis & Juriscons.</i>	O.2.13.11
		<i>Cæcilius Gallus Comicus.</i>	Ep.2.2.59. A.53
		<i>Q. Cæcilius Metellus.</i>	S.2.1.67
		<i>Cæcubum vinum.</i>	O.1.20.9. E.9.36
		<i>Cælebs unde dictus.</i>	O.3.8.1
		<i>quomodo scrib.</i>	Ep.1.1.88
		<i>Cæmentum, proprie quid?</i>	O.3.1.35
		<i>Cære urbs.</i>	Ep.1.15.8
		<i>Cære & Cærite.</i>	Ep.1.6.62
		<i>unde derivetur.</i>	ibid.
		<i>Cærites primi omnium municipes facti, ab</i>	
		<i>Vestales virgines bello Gallico receptas.</i>	
		<i>Ep.1.6.62</i>	
		<i>Cærulei oculi Germanorum.</i>	E.16.7
		<i>Cæsaris hortii.</i>	S.1.9.18
		<i>Cæsaris de Syllæ Dictatura jocus.</i>	Ep.1.
		<i>18.13</i>	
		<i>Cajus & Lucius principes juventutis</i>	O.4.
		<i>12.17.</i>	
		<i>Cala & Calones.</i>	O.3.11.47
		<i>Calabria afflusa & torrida.</i>	O.1.31.5
		<i>Calabri hospitibus munera.</i>	Ep.1.7.14
		<i>Calamistri.</i>	S.1.2.98
		<i>Calathus.</i>	O.3.12.4
		<i>Calatores.</i>	Ep.1.14.42
		<i>Calcauda</i>	

Caicanda femel via lethi.	O. 1. 28. 16	Capitis nives pro canitie	O. 4. 13. 12
Calcus pedi aptandus.	Ep. 1. 10. 42	Capitolinus quarum gentium cognomen. S. 1.	
Calena uina.	O. 1. 20. 9	4. 94	
Calerna comparata.	O. 1. 31. 9	Cappadoces seruili ingenio.	Ep. 1. 6. 39
Calendæ in Junonis ditioe.	O. 3. 8. 1	Caprasidus.	O. 3. 7. 6
Calendis reddebant pecuniam.	S. 1. 3. 87	Caprae quando edules.	S. 2. 4. 43
Calere morbo mentis, &c.	S. 2. 3. 82	Capro sub alis foecor.	Ep. 1. 5. 29
Calices inaequales, qui?	S. 2. 6. 68	Capricornus Hesperiae undæ tyrannus.	O. 2.
Calidae manus.	O. 3. 23. 17	17. 19	
Caliendrum.	S. 1. 8. 48	Caprificus numquam maturefcit.	E. 5. 17
Callus ori.	S. 2. 4. 14	sepulchris enafci imprecabantur veteres.	
Calones serui viliores. S. 1. 6. 103.	Ep. 1.	ibid.	
4. 42		Capripedes.	A. 220
Calatores.	ibid.	Capsæ librorum.	S. 1. 4. 22
Calumnia contemnenda.	Ep. 1. 16. 38	Captare testamenta.	S. 2. 5. 23
Cameram percutere feminibus, quid? S. 2.		Captiuorum Diaria.	S. 1. 5. 69
3. 273		Capna ejusque magnitudo.	E. 16. 5
Canilli iustitia.	O. 1. 12. 42	Caput hominis principale membrum. O. 2.	
Canmarus.	S. 2. 4. 58	8. 5. ei imprecari solebant.	ibid.
Campana trulla.	S. 1. 6. 118.	Caput uelare quinam soliti.	S. 2. 3. 43
in Campstribus exercitationibus nudi Ro-		Caput fontis quod?	O. 1. 1. 22
mani.	Ep. 1. 11. 18	Caput movent minantes.	S. 1. 5. 58
Campus & area.	O. 1. 9. 18	Caput scabere meditantis est.	S. 1. 10. 71
Campus Martius.	O. 1. 8. 3. S. 1. 1. 91	Cardiacus morbus.	S. 2. 3. 161
Candere & Candescere.	S. 2. 6. 103.	Carpathus Insula.	O. 4. 5. 9
Candicare.	O. 1. 4. 2	Camelopardalis.	Ep. 2. 1. 195
Candidiores anima.	S. 1. 5. 41	Carere etiam de inanimatis.	E. 16. 13
Cand. um oppidum inter Capuam & Bene-		Carina vicus Roma.	Ep. 1. 7. 48
uentum.	S. 1. 5. 51	Carmen amantium ad ostium.	O. 1. 25. 7
Cane pejus & angue.	Ep. 1. 17. 30	Carmina pro precibus.	O. 1. 2. 27
Canephora virgines.	S. 1. 3. 10	Carmine perpetuo celebrare.	O. 1. 17. 6
Canere & Cantare pro celebrare. S. 1. 2. 105		Carminum genera quatuor.	A. 73
Canes feminino genere.	E. 2. 3. 1	Carnes pecudum à lupo morsæ an teneriores.	
Canes ad venandum.	O. 1. 29. 7. E. 2. 3. 1	E. 2. 60	
Canes nobilissimi Molossus & Lacon. E. 6. 5		Carpere diem quid?	O. 1. 11. 8
Canes Stygiæ, Hecatæ, Proserpina, ac		Carpere oblivionem.	O. 4. 9. 33
Dianæ sacræ.	S. 1. 8. 34	Carthagini & Romæ discidium. E. 16. 10	
Canicula, & dies Caniculares.	O. 3. 13. 9	Cartibonium.	S. 1. 6. 116
Canidia venefica.	S. 2. 1. 48	Cassa nuce pauperare.	S. 2. 5. 36
Canis non absterretur à covio.	S. 2. 5. 83	Cassandra virgo.	O. 2. 4. 7
Cantabria ab Agrippa devicta.	O. 2. 6. 2	Agamemnoni in prædam cecidit, & cum	
Cantabri Hispanorum ultimi.	O. 3. 8. 22	eo occisa.	ibid.
Canticum Comædia pars.	A. 192	Cassius Severus qualis.	E. 6. tit.
Canum fidelitas.	O. 1. 1. 27	Cassius Etruscus.	S. 1. 10. 59
Canum custodia & fides.	O. 3. 16. 2	an idem Parmensis.	S. 1. 10. 60
Canus.	O. 4. 13. 12	ibid.	
Canusum. S. 1. 5. 92. ubinam situm. ibid.		Cassii tres.	
Canusini bilingues.	S. 1. 10. 30	Cassius Parmensis quis?	Ep. 1. 4. 2
Capena porta triumphalis.	E. 7. 8	Cassialia virgo.	O. 3. 4. 61
Capere Baccho oblatas.	O. 3. 8. 6	Castores fratres gemini.	O. 1. 12. 27
Capite minutus.	O. 3. 5. 42	à Romanis culti.	O. 1. 12. 15
		Castoris salutare.	O. 1. 3. 2
		Qebalii	

RERUM A C VOCUM.

<i>Ocellii & Therapei dicti.</i>	ibid.	<i>Ceres spicis coronata.</i>	C.S.30
<i>Campanus morbus quis.</i>	S.1.5.62	<i>Cereus in vitium flecti.</i>	A.163
<i>superbia.</i>	ibid.	<i>Cerintbus adolescens formosus.</i>	S.1.2.81
<i>Castor equis gaudens.</i>	O.1.12.26	<i>Cervitus & Ceritus.</i>	S.2.3.278
<i>Castor & Pollux.</i>	A.147	<i>Cervi timidi.</i>	O.1.15.29
<i>per Catadromum decurrere.</i>	Ep.2.1.210	<i>Cervius quadruplatoris nomen.</i>	S.2.1.47
<i>Castra nil cupientium petere.</i>	O.3.16.14.	<i>Cervix rosea.</i>	O.1.13.2
<i>Catellæ matronis in deliciis.</i>	Ep.1.17.55.	<i>Cerussa.</i>	E.12.10
<i>Catellus quid ?</i>	S.2.3.259	<i>Cestres virus.</i>	O.1.19.13
<i>Catillus.</i>	O.1.18.2	<i>Cetbegi olim eloquentissimi.</i>	A.50
<i>Catilliones.</i>	S.2.6.10	<i>Characteres dicendi tres.</i>	A.27
<i>Catius Fronto Orator.</i>	S.2.4.1	<i>Charites Veneris Comites.</i>	O.1.30.5
<i>M. Catius Epicureus.</i>	S.2.4.1	<i>Charmides.</i>	Ep.1.15.2
<i>ejus scripta.</i>	ibid.	<i>Charybdis monstrum marinum.</i>	A.145
<i>Catonis de protervia locus.</i>	Ep.1.15.39	<i>Charybdis fabula.</i>	O.1.27.19
<i>Catonis de Græcis vaticinium.</i>	Ep.2.1.156	<i>Chia & Lesbia vina.</i>	E.9.34
<i>Cato Uticensis.</i>	Ep.1.19.13	<i>Chimera.</i>	O.2.17.13
<i>an vinosus.</i>	O.3.21.11	<i>triformis.</i>	O.1.27.23
<i>Priscus cur dictus.</i>	ibid.	<i>Chius maris expertus.</i>	S.2.8.15
<i>Catonis Uticensis laus.</i>	O.2.1.23	<i>Chium vinum.</i>	O.3.19.5. S.1.10.24
<i>Caucasus mons Scythia.</i>	O.1.22.5. & 6	<i>Chlamys.</i>	Ep.1.17.29
<i>Caudum trahere & jactare.</i>	S.2.3.53	<i>Chloris uxor Ibyci.</i>	O.3.15.1
<i>Cave cancer.</i>	S.1.4.34	<i>Chœvili plures, Sabinus & Obsinator.</i>	Ep.2.1.233
<i>Causam tenere.</i>	Ep.1.16.43	<i>Chœvitus.</i>	A.357
<i>Cautus tardio opponitur.</i>	S.1.3.57. & 58	<i>Choræ nocturnæ deorum & sagarum.</i>	O.1.4.6
<i>Cecropio cotburno, pro stylo tragico.</i>	O.2.1.12	<i>Chori officia.</i>	A.196
<i>Cecrops Cecropiæ conditor.</i>	O.4.12.6	<i>Chorus. A.189. quot personarum sit.</i>	ibid.
<i>Cedere in usum mihi, tibi, &c.</i>	S.2.2.134	<i>Chryseppi mors.</i>	S.2.3.103
<i>Cedere pro incedere.</i>	S.2.1.65	<i>Cibaria poculi genus.</i>	O.2.7.22
<i>Cedrus à carie conservat.</i>	A.332	<i>Cibyra Phrygiæ urbs.</i>	Ep.1.6.33
<i>Celsus Corneliorum & Papiorum cognomen.</i>	Ep.1.8.1	<i>Cicer, Faba, Lupinus, quando spargebantur, & in quem finem.</i>	S.2.3.182
<i>Census Senatorius.</i>	Ep.2.1.247	<i>Ciceris fricti emptor.</i>	A.249
<i>Cella servorum tenuiorum mansio.</i>	S.1.8.8	<i>Cicero an bonus interpres.</i>	A.134
<i>Cellaria in templis & divitum ædibus.</i>	ibid.	<i>Cicero Urbanus.</i>	S.1.10.14
<i>Cenotaphium.</i>	O.2.20.21	<i>Cichorium pro intuba.</i>	O.1.31.16
<i>Censorini duo L. & C. Marci.</i>	O.4.8.1	<i>Cicuta, herba qualis ?</i>	Ep.2.2.53
<i>Census equitum.</i>	Ep.1.1.57	<i>Cilliba mensa.</i>	S.1.6.116
<i>Centesima usura, apud Romanos.</i>	S.1.2.14	<i>Cilnia gens & familia.</i>	O.1.1.1
<i>Centesime usuræ quales.</i>	E.2.70.	<i>Cilnius Macenatis nomen.</i>	Ep.1.19.tit.
<i>Cepheus in astra relatus.</i>	O.3.29.17	<i>S.1.1.1</i>	
<i>Cera prima, media & ima.</i>	S.2.5.53	<i>Cincti pro cincti.</i>	A.50
<i>Cerata penne.</i>	O.4.2.2	<i>Cinervari, qui ?</i>	S.1.2.98
<i>Cerberus triceps.</i>	O.2.13.34	<i>per Cineres jurabant antiqui.</i>	O.2.8.9
<i>Cereæ brachia, quæ ?</i>	O.1.13.2	<i>item per sidera & superos.</i>	O.2.8.10
<i>Cereæ imagines.</i>	Ep.2.1.265	<i>Cibaria.</i>	Ep.1.14.10
<i>Cerebrosus quis dicitur ?</i>	S.1.5.21	<i>Cimex animal foedissimum.</i>	S.1.10.78
		<i>Citum quid significet.</i>	E.9.20

H h h

Cinifentes

I N D E X

<i>Ciniflores.</i>	S. 1. 2. 98	<i>Cœmeteria.</i>	S. 1. 8. 10
<i>Cippi in sepulcris quænam insculpi soleant.</i>	S. 1. 8. 12	<i>Cœna adventitia ac viatica amicos abeuntes redeuntisque excipiebant.</i>	O. 1. 36. 2
<i>Circensès currus.</i>	O. 2. 16. 35.	<i>Cœna dubia.</i>	S. 2. 2. 77
<i>Circensès ludi Rom.</i>	O. 1. 1. 3. & 4	<i>Cœnandi apud Rom. hora.</i>	S. 2. 7. 33
<i>Circès fabula.</i>	Ep. 1. 2. 23	<i>Cœnacula, ædium contignationes.</i>	Ep. 1. 1. 91
<i>Circei populi.</i>	S. 2. 4. 32	<i>Cœnacularius & cœnaculariam exercere.</i>	ibid.
<i>Circus locus Romæ celeberrimus.</i>	S. 1. 6. 113	<i>Cœnare, quo corporis situ, & habitu veteres soleant.</i>	O. 1. 27. 8
<i>Circi spatia.</i>	Ep. 1. 14. 6	<i>Cœno evellere Plantam.</i>	S. 2. 7. 27
<i>à Circo sumi & translationes.</i>	O. 1. 1. 4	<i>Cognoscere jura verbum.</i>	S. 2. 5. 38
<i>Cistæ Bacchi quomodo vestitæ.</i>	O. 1. 18. 12	<i>Cognitor quis Jurisconsultis?</i>	S. 2. 5. 38
<i>Citare, id est, per præconem vocare.</i>	S. 1. 3. 7	<i>Cognati & Cognatio.</i>	S. 2. 3. 316
<i>Citharæ strepitus.</i>	O. 4. 3. 18	<i>Cohors.</i>	Ep. 1. 8. 2
<i>Citria mala.</i>	S. 2. 8. 38	<i>Colchis Scythiæ regio.</i>	A. 117
<i>Citrus arbor duplex.</i>	O. 4. 1. 20	<i>Ponti oppidum.</i>	E. 5. 24
<i>Citræ mensæ.</i>	ibid.	<i>Collecta.</i>	O. 4. 12. 17
<i>Clarare.</i>	O. 4. 3. 4	<i>Collyria unde dicta.</i>	S. 1. 5. 30
<i>Classicum & Classis unde & quid.</i>	E. 2. 5	<i>nigra.</i>	ibid.
<i>Classis pro una navi.</i>	O. 3. 11. 47	<i>Colobion vestis genus.</i>	S. 1. 6. 29
<i>Claudia gens.</i>	O. 4. 4. 36	<i>ejus forma.</i>	ibid.
<i>Claudie gentis in plebem ferocia.</i>	S. 1. 6. 20	<i>Columbæ in arboribus non nidificant.</i>	O. 1. 2. 10
<i>M. Claudius Marcellus.</i>	O. 1. 12. 46	<i>Coma religata.</i>	O. 1. 5. 4
<i>Clavi in vestimentis & calceis.</i>	S. 1. 6. 29	<i>Coma arborum.</i>	O. 4. 7. 2
<i>Clavi adamantini.</i>	O. 3. 24. 5	<i>Comati impuberes dicti.</i>	O. 4. 10. 3
<i>Clavi trabales, qui?</i>	O. 1. 35. 18	<i>Comæ quando præcisæ & à quo.</i>	ibid.
<i>Clavum Clavo pellerè.</i>	E. 11. 40	<i>Comati ad cyathos pueri.</i>	O. 1. 21. 2
<i>Clazomenis urbs Thraciæ.</i>	S. 1. 7. 5	<i>Comedere bona.</i>	Ep. 1. 15. 40
<i>Clementia Romanum crevit imperium.</i>	O. 4. 15. 12	<i>Comissari non Commissari.</i>	O. 4. 1. 11
<i>Cleopatræ adversus Arabas Æthiopsque bellum.</i>	O. 3. 6. 14	<i>Comis, Comiter.</i>	S. 1. 10. 41
<i>Clienta & Clients, & similia.</i>	O. 2. 18. 8	<i>Comites variorum.</i>	O. 3. 18. 6
<i>Clientibus illata gravis injuria.</i>	O. 2. 18. 25	<i>Comitia.</i>	A. 341.
<i>Clivus Capitolinus sacer.</i>	O. 4. 2. 35	<i>Committere & commisiones quæ.</i>	O. 4. 9.
<i>Cloacaris.</i>	Ep. 1. 1. 77	<i>II. S. 1. 7. 20</i>	
<i>Clodius Æsopus.</i>	S. 2. 3. 239	<i>Comædiarum tria genera, nova, vetus, & media.</i>	A. 280
<i>Clustum Etruriæ Oppidum.</i>	Ep. 1. 15. 8	<i>Comædia nova & vetus.</i>	A. 89
<i>Clypeum abjicere, infame.</i>	O. 2. 7. 10	<i>Comædiæ veteris auctores.</i>	S. 1. 4. 1
<i>Cnidus & Gnidus.</i>	O. 1. 30. 1	<i>Comædiæ partes tres.</i>	A. 192
<i>Coa & bombycina vestis.</i>	S. 1. 2. 101	<i>Compede grata.</i>	O. 1. 33. 14
<i>Coa purpura.</i>	O. 4. 13. 13.	<i>Composita bona, quæ?</i>	O. 1. 9. 20
<i>Coactores qui dicantur.</i>	S. 1. 6. 86	<i>Compilare.</i>	S. 1. 1. 78
<i>Cocceus Nerva Juris.</i>	S. 1. 5. 27	<i>Compitalia.</i>	S. 1. 8. 30
<i>Cocceji plures.</i>	ibid.	<i>Componere.</i>	S. 1. 7. 20
<i>Cocytus unde dictus.</i>	O. 2. 14. 18	<i>Componere diem.</i>	O. 1. 9. 20
<i>Codrus Athenis imperavit, ejus mors.</i>	O. 3. 19. 2	<i>Componere versus.</i>	S. 1. 4. 8
<i>Cælo demissus, prov.</i>	O. 1. 2. 45	<i>Conceptis verbis jurare.</i>	E. 15. 4
<i>Cælo Musa beat.</i>	O. 4. 8. 29	<i>Concha salis puri.</i>	S. 1. 3. 14
<i>Cælum non animum mutant, qui, & c. S. 1.</i>		<i>Conchyliæ, ostrea, & concha.</i>	S. 2. 4. 30
		<i>Concilia.</i>	

R E R U M A C V O C U M.

<i>Conciliatrices.</i>	E.12.17	<i>Cortex.</i>	O.3.9.9
<i>Concordia discors.</i>	E.1.12.19	<i>Corticem adstrictum dimovere.</i>	O.3.8.10
<i>Concubinarum varia genera.</i>	S.1.2.47	<i>Cortynia spicula.</i>	O.1.55.17
<i>Condere & componere.</i>	Ep.1.1.12	<i>Corvus.</i>	O.3.27.1
<i>Conditio horrea.</i>	Ep.2.1.140	<i>Corvi auspicium.</i>	O.3.27.11
<i>Conducti nummi.</i>	S.1.2.14	<i>Corybantia ara.</i>	O.1.16.8
<i>Congiaria.</i>	Ep.2.2.32	<i>Cothurnus Cecropius.</i>	O.2.1.11
<i>Conopeum unde dictum.</i>	E.9.16	<i>Cothurnus, Tragicorum.</i>	A.80
<i>Consolatio Crantoris.</i>	Ep.1.2.4	<i>Cotison Getarum Rex.</i>	O.3.8.18
<i>Constituere diem.</i>	O.1.9.20	<i>Cotis vice fungi.</i>	A.304
<i>Consul pro anno à Martiale positus.</i>	O.4.13.15	<i>Cotys dea.</i>	E.17.56
<i>Consulere & Consultores.</i>	S.2.3.192	<i>Corythia sacra.</i>	ibid.
<i>Consultus juris.</i>	O.1.3.42	<i>Cragus montis Tauri pars.</i>	O.1.2.18
<i>Contendere.</i>	Ep.1.10.26	<i>Crantoris de lectu liber.</i>	Ep.1.2.4
<i>Contendere oculos.</i>	Ep.1.1.28	<i>Cratera.</i>	O.3.18.7
<i>Contentus, qui se continet.</i>	O.3.16.25	<i>Cratera vetus Horatio, quæ?</i>	S.2.4.80
<i>Contento poplite.</i>	S.2.7.97	<i>Cratera Veneris fœdalis.</i>	O.3.18.6
<i>Contentiva veterum.</i>	O.2.15.14	<i>Crateres tres in convivio.</i>	O.3.28.13
<i>Contundere pro opprimere.</i>	Ep.2.1.10	<i>Craterus medicus.</i>	S.2.3.161
<i>Contudit, media brevi & longa.</i>	ibid.	<i>Cratinus Comicus.</i>	S.1.4.1
<i>Convenienter natura vivere.</i>	Ep.1.16.12	<i>Crepere quid.</i>	O.1.18.5. E.16.48. Ep.1.7.84
<i>Conversere humanas vices.</i>	E.2.66	<i>Crescentem sequitur cura pecuniam.</i>	O.3.16.8
<i>Convivium unde dictum.</i>	S.1.5.11	<i>Cresinus veneficii accusatus.</i>	E.2.3
<i>Convivia intempestiva.</i>	O.1.1.20	<i>Creta ad formæ lenocinium utebantur femina.</i>	E.12.10
<i> matura.</i>	Ep.2.2.98	<i>Crinem nodo cohibere.</i>	O.3.14.22
<i> mutua.</i>	O.3.19.7	<i>Crispinus Stoicus.</i>	S.1.4.15
<i> privata.</i>	O.4.15.25	<i>Crispini scriinia Iippi.</i>	S.1.1.120
<i>Convivalis libatio.</i>	S.2.2.124	<i>Crocodili nomen unde.</i>	E.12.11. ejus generæ duo. ibid.
<i>Convivorum magister qui & modimperator.</i>	O.1.4.18	<i>Crocodili stercore fucatus color.</i>	E.12.11
<i>Convivium solenne nullum sine unguentis & coronis vel floribus.</i>	S.2.7.22	<i>Crocus in theatro.</i>	Ep.2.1.79
<i>Copia Cornu.</i>	Ep.1.12.28	<i>Cruda.</i>	E.8.6
<i>Copia cornu in nummis.</i>	O.1.17.14	<i>Crudi morbis obnoxii.</i>	S.1.5.49
<i>Cor cervinum.</i>	O.1.15.29. O.1.22.8	<i>Ctesibus cur asymbolus.</i>	O.1.27.8
<i>Corculum Scipionis cognomen.</i>	Ep.1.2.25	<i>Cubito remanere presso quid?</i>	O.1.27.8
<i>Cordati.</i>	Ep.1.2.25	<i>Cuculus avis insuavis cantus.</i>	S.1.7.31
<i>Corinthus bimaris.</i>	O.1.7.2.	<i>Cuculi homines quinam dicti.</i>	ibid.
<i>Corinthium æs.</i>	S.2.3.21	<i>Cucurbita.</i>	Ep.2.2.52
<i>C. Cornelius Gallus.</i>	S.1.10.36	<i>culices pati rotundos dixit Hadrianus Imp.</i>	O.4.10.3
<i>L. Corn. Sisenna.</i>	S.1.7.8	<i>Culpa potare magistræ.</i>	S.2.2.123
<i>Cornua, limi, tubæ.</i>	O.1.1.23	<i>Culpam pœna premit comes.</i>	O.4.5.24
<i>Cornua in funeribus.</i>	S.1.6.44	<i>Cultus in bonam & malam partem.</i>	S.2.2.65
<i>Cornua cur Baccho tributa.</i>	O.2.19.29	<i>Cullis urgere, & quid sint?</i>	A.434
<i>Cornua fluminibus cur affingantur.</i>	O.4.14.25	<i>Cumera vas.</i>	S.1.1.53
<i>Cornu bilibre, quod?</i>	S.2.2.61	<i>Cumerum.</i>	ibid.
<i>Cornix in prognosticis.</i>	O.3.27.10	<i>Cuminum.</i>	Ep.1.19.18
<i>Coronæ myrta.</i>	O.1.38.5		
<i>Corrigare naris.</i>	Ep.1.5.33		

I N D E X

<i>Cumque pro quodcumque.</i>	O.1.32.15	<i>Damnosa quid non imminuit dies?</i>	O.3.6.45
<i>Cupa vas vinarium.</i>	S.2.2.123	<i>Danae fabula.</i>	O.3.16.1
<i>Cupedia à copia.</i>	O.1.17.14	<i>Danaides.</i>	O.3.11.29
<i>Cupidines numero plurali.</i>	O.4.1.5	<i>Dapes inermis agricolis.</i>	E.2.48
<i>Cupidines plures.</i>	O.1.19.1	<i>Dapes pro sacrificii adipe.</i>	O.2.7.17
<i>Cupiditati mos non gerendus.</i>	O.3.16.10	<i>Dare quam accipere præstat.</i>	O.4.7.19
<i>Cupido Veneris comes.</i>	O.1.32.9	<i>Dare anori ludum.</i>	O.3.12.1
<i>L. Cupiennius Libo Augusti familiaris. S.</i>		<i>Dare damnus esto formula testamenti. S.</i>	
1.2.36		3.3.85	
<i>Cupressus in funere cur usurpata. O.2.</i>		<i>Dare verba, pro fallere.</i>	S.1.3.22
14.23		<i>Dathos.</i>	Ep.2.2.49
<i>Cura edaces.</i>	O.2.11.18	<i>Daunia Apulia pars.</i>	O.1.22.13
<i>Cura mordaces.</i>	O.1.18.4	<i>Daunia militaris.</i>	O.2.1.34
<i>Curatio & Curatores.</i>	S.2.3.218	<i>Daunia Camæna qua.</i>	O.4.6.27
<i>Curiosus quis.</i>	S.2.3.19.	<i>Daurus Danaës F.</i>	O.3.30.11
<i>M. Curius Dentatus.</i>	O.1.12.41	<i>Daurus fl.</i>	ibid.
<i>Currere pro navigare, & Currus pro na-</i>		<i>De pernicula minuit & auget.</i>	A.94
<i>vi.</i>	O.1.28.36. O.4.4.43	<i>De tenero ungui, proverb.</i>	O.3.6.24
<i>Curruca.</i>	S.1.7.31	<i>Debellare.</i>	O.1.18.8
<i>Cursus pro navigatione.</i>	O.1.28.36	<i>Debemur morti, nos, nostraque.</i>	A.63
<i>Cursum pro mutilo.</i>	S.1.6.105	<i>Debere ludibrium, an Gracismus. O.1.14.</i>	
<i>Curule certamen quale.</i>	O.1.1.4	16	
<i>ad Cyathum pueri.</i>	O.1.29.7	<i>Decedere duplici significatione.</i>	O.2.6.14
<i>ad Cyathos stare.</i>	S.1.6.117	<i>Decempeda.</i>	O.2.15.14
<i>Cutem curare quid?</i>	Ep.1.2.29	<i>Decies fistertium, & similia.</i>	S.1.3.15
<i>Cybeles sacerdotes Galli.</i>	O.1.16.5	<i>Decipi laborum.</i>	O.2.13.38
<i>Cyclici poëta.</i>	A.136	<i>Decipimur specie recti.</i>	A.25
<i>Cyclopa saltare,</i>	S.1.5.63	<i>Declamandi mos.</i>	Ep.1.2.2
<i>Cyenea cantio. O.2.20.10. poëtis compa-</i>		<i>Decolorare vox proba. O.2.1.34. O.3.</i>	
<i>parata.</i>	ibid.	5.27	
<i>Cygnus an in funere canat.</i>	O.4.3.19	<i>Decorum personarum à Marone ac Teren-</i>	
<i>Cygni an purpurei.</i>	O.4.1.10	<i>tio observatum.</i>	A.176
<i>Cynicè vivere.</i>	S.2.2.55	<i>Decuriones in coloniis.</i>	S.1.5.34
<i>Cynici unde dicti.</i>	Ep.1.17.18	<i>Deducere lunam quid significet.</i>	E.5.45
<i>Cynthius Apollinis non semper cognomen.</i>		<i>Defendere pro arcere. O.1.17.3. & S.2.</i>	
O.3.3.66		5.30	
<i>Cypria mercès.</i>	O.1.1.13	<i>Deficta corpora.</i>	O.1.12.29
<i>Cypria Venus unde dicta.</i>	O.1.19.10	<i>Desinere pro fluere desinere.</i>	O.1.12.29
<i>Cyprus ins.</i>	O.4.1.20	<i>Defodere.</i>	S.1.1.42
		<i>Defundere.</i>	Ep.1.5.4
		<i>Defundere vinum.</i>	S.2.2.58
		<i>Dejicere è saxo cives.</i>	S.1.6.39
		<i>Delibutus.</i>	E.3.13
		<i>Delibutus gaudiis, Terentio.</i>	ibid.
		<i>Dellii duo.</i>	O.2.3.4
		<i>Delphicum oraculum unde ortum. O.1.</i>	
		16.5	
		<i>Delphinus.</i>	A.30
		<i>Delphinum silvis appingere.</i>	E.2.66
		<i>Demens strepitus.</i>	O.1.37.7
			Demem.

D.

D <i>Acis & Davi iidem.</i>	O.3.6.14
<i>Daci & Oeta.</i>	S.2.6.50
<i>Dadali fabula.</i>	O.4.2.2
<i>Dadala pro artificiosis.</i>	ibid.
<i>Dadala, natura, lingua, &c. O.1.3.34</i>	
<i>Dalmatica tunica.</i>	S.1.6.29
<i>Dana servile nomen.</i>	S.2.5.18
<i>Damalis bibax.</i>	O.1.36.13
<i>Damaspippus Luniæ gentis cognomen. S.2.3.1</i>	

R E R U M A C V O C U M.

<i>Demensum servorum.</i>	S. I. 5. 69	<i>latrux dicta.</i> <i>ibid.</i> <i>noctivaga</i> <i>νυκτιλαεμπής.</i> O. 4. 6. 37. <i>eadem</i> , <i>que Luna.</i> S. I. 8. 21. <i>magie</i> & <i>nocti</i> <i>πρᾶξι.</i> E. 5. 51. <i>lunaticos</i> <i>reddit.</i> E. 17. 3
<i>Demetrii philosophi dictum.</i> Ep. I. 16. 38		<i>Diana Ephesia.</i> O. I. 21. 10
<i>Diminutio capitis major</i> & <i>minor.</i> O. 3. 5. 42		<i>Diana Aricina templum.</i> O. 4. 7. 25
<i>Demittere aures.</i> S. I. 9. 20		<i>Diaria quæ.</i> Ep. I. 14. 40
<i>Democriti vita.</i> A. 297		<i>Diis immortalibus se parem putat.</i> O. I. 1. 6
<i>Democritus patrimonium negligens.</i> Ep. I. 12. 12. <i>ejus de vita privata dictum.</i> Ep. I. 17. 10. <i>de vulgo dictum.</i> O. 2. 16. 39		<i>Dibapha vestis.</i> E. 12. 21
<i>Democritus videns.</i> Ep. 2. 1. 194		<i>Dicere juris verbum.</i> O. 2. 7. 25
<i>Denarrare pro ordine narrare.</i> S. 2. 3. 315		<i>Dictare proprie litteratorum.</i> S. I. 10. 75
<i>Densum humeris vulgus.</i> O. 2. 13. 32		<i>Dictator.</i> E. I. 18. 13
<i>Dentes animalia quæ acuant.</i> O. 3. 20. 10		<i>Dies unde dictus.</i> O. 1. 34. 5
<i>Deorum genera apud antiquos.</i> O. 4. 8. 29		<i>Dies atri</i> & <i>nefasti.</i> S. I. 9. 73
<i>Deorum agrisium lascivia.</i> O. 3. 18. 1		<i>Dies solidus.</i> O. I. 1. 20
<i>Deos antiqui variis nominibus invocabant.</i> <i>Carm Sæc.</i> 15		<i>Diem diffindere.</i> S. 2. 1. 79
<i>Depellere lacte.</i> O. 4. 4. 15		<i>Diem frangere.</i> O. I. 1. 70
<i>De plano.</i> Ep. I. 10. 21		<i>in Diem vivere.</i> O. I. 9. 13
<i>Deprendi miseram est.</i> S. I. 2. 134		<i>Differre pro dividere.</i> E. 10. 6
<i>Deppyges.</i> S. I. 2. 93		<i>Diffidere an juris vocabulum.</i> S. 2. 1. 79
<i>Deripere</i> & <i>Diripere diversa.</i> O. I. 9. 23		<i>Diffindere.</i> O. 3. 16. 13. <i>juris vocabulum.</i> S. 2. 1. 79
<i>Describere non describere pro partiri.</i> O. 2. 13. 23		<i>Diffingere quid.</i> O. I. 35. 38. O. 3. 29. 47. S. I. 10. 37
<i>Designare.</i> Ep. I. 5. 16. Ep. I. 7. 6		<i>Diffusa vina.</i> Ep. I. 5. 4
<i>Designatores funerum arbitri.</i> <i>ibid.</i>		<i>Digito monstrari.</i> O. 4. 3. 22
<i>Desinere pro relinquare cum accus.</i> & <i>geniti.</i> O. 2. 9. 17		<i>Dignum laude virum Mæsa,</i> & <i>c.</i> O. 4. 8. 28
<i>Deterere laudem.</i> O. I. 6. 11		<i>Dii magni.</i> E. 15. 3
<i>Detergere.</i> O. I. 7. 15		<i>Dii patrii.</i> O. 2. 7. 4
<i>Detestatur</i> <i>απαθητικῶς.</i> O. I. 1. 24		<i>Dii tutelares in navibus.</i> O. I. 14. 10
<i>Detrahere pellem, quid?</i> S. 2. 1. 64		<i>Dii pro Troja</i> & <i>contra Trojam.</i> O. 3. 3. 29
<i>Deverra, à scopis.</i> O. 3. 18. 4		<i>Dii cur nube tecti apparerent.</i> O. I. 2. 31
<i>Devocare sidera celo.</i> E. 17. 5		<i>Dijudicare litem.</i> O. 3. 5. 54
<i>Devoti sanguinis atas.</i> E. 16. 9		<i>Dilectus potius quam delectus,</i> & <i>diligens, diligenter.</i> O. 2. 4. 18
<i>Devotus.</i> O. 3. 23. 10		<i>Diludra quæ.</i> Ep. I. 19. 47
<i>Deus ex machina.</i> A. 191		<i>Diluere</i> & <i>Dilutum.</i> S. 2. 3. 240
<i>Deus quando in scenam induendus.</i> <i>ibid.</i>		<i>Diluvies.</i> O. 4. 14. 28
<i>Deus metuendus.</i> O. 3. 6. 5. <i>fortes adjuvat.</i> S. I. 9. 59		<i>Dimovere an demovere.</i> O. I. 1. 13
<i>Deus punit parentum delicta in filiis.</i> O. 3. 6. 1		<i>Dindymene.</i> O. I. 16. 5
<i>Dextram osculari.</i> O. I. 36. 6		<i>Diogenes Cynicus.</i> Ep. I. 2. 35. <i>primus pallium duplicavit.</i> Ep. I. 17. 25
<i>Dexter</i> <i>an sinister locus honorator.</i> S. 2. 5. 17		<i>Diogenes Cynici dictum.</i> Ep. 2. 2. 141
<i>Dexterè fortuna vii.</i> S. I. 9. 45		<i>Dionysius</i> & <i>Damocles.</i> O. 3. 1. 17
<i>Dialogorum mos.</i> O. 3. 9. tit.		<i>Diota quid.</i> O. I. 9. 8
<i>Diana unde dicta.</i> O. 3. 22. 1. <i>Trivia.</i> O. 3. 22. 4. <i>ei pinus sacra.</i> <i>ibid.</i> 5. <i>venatrix.</i> O. 3. 28. 12. <i>ei canes sacri.</i> <i>ibid.</i> <i>jacu-</i>		<i>Diras ex solvi posse negabant antiqui.</i> E. 5. 89
		<i>Dira aliquem agere.</i> E. 5. 89
		<i>Discernere.</i> O. 2. 13. 23
		H h h 3
		Discin-

- Discinctus.* S. 2. 1. 73
Discinctus pro ignavo. E. 1. 34
Discincti milites. E. 1. 34
Discipulos Plinio. O. 1. 8. 11
Discumbere & accumbere. O. 1. 27. 8
Discumbebant terni in lectis. S. 1. 4. 86
Discus ludus. O. 1. 8. 11. A. 380
Dispensator. Ep. 1. 14. 1
Dithyrambi audaces, & cur Bacchus sic dictus? O. 4. 2. 10
Diverbium A. 192
Dives quis censatur O. 3. 16. 21
Dives, qui sorte sua contentus. Ep. 2. 2. 146
Dives, ovis instar aureo vellere. Ep. 1. 2. 49
Divideve carmina. O. 1. 15. 13
Divini conjectores. S. 1. 6. 114
Divitia cur timida. S. 1. 1. 76
Divitiæ stultis imperant, sapienti serviunt. Ep. 1. 10. 47
Divitiæ vitiosos reddunt. Ep. 1. 18. 21. & 28. *stulta.* *ibid.* & 31
Divitiarum acervus. O. 2. 3. 18
Divitiarum modus. O. 3. 1. 25
Doctrina vim promovet insitam. O. 4. 4. 33
Dolus pro delicto. S. 1. 6. 90
Dolus malus & bonus Jurisconsultis. O. 1. 3. 28
Domini appellatio Romæ invisa. O. 4. 14. 44. *Augustus refugit.* O. 4. 14. 44
Domini in servos vitæ necisque potestatem habuere. S. 2. 7. 1
Domini terrarum qui? O. 1. 1. 6
Domo Nuceria, & similia. Ep. 1. 7. 53
Domus pro gente. O. 3. 16. 13
Domus pater. S. 2. 6. 88
Donaria. Ep. 2. 2. 32
Dorso cognomen Fabiæ gentis. Ep. 2. 1. 173
Dorsennus Comicus Atellanarum scriptor. Ep. 2. 1. 173.
Dos est magna parentium virtus. O. 3. 24. 21
Dos mulierum magna intolerabilis. O. 3. 24. 19. & 21
Dos in adulterio an viro cesserit. Sat. 1. 2. 131
Dracones in sepulchris Heroum. E. 16. 14.
visus iis acutus. S. 1. 3. 27. *Æsculapio cur sacri.* *ibid.*
Druso fenerator. S. 1. 3. 86
Ducere pro bibere. E. 14. 3
Ducere ara. Ep. 2. 1. 244
Ducere oblivia. S. 2. 6. 62
Ducere succos nectaris. O. 3. 3. 34
Ductu & auspiciis bellum gerere. O. 4. 14. 33
Duellum. Ep. 1. 2. 7
Duitius consul, prælio navali Carthaginenses primus delevit. O. 2. 12. 2
Dulce est desipere in loco. O. 4. 12. 28
Dulce & decorum pro patria mori. O. 3. 2. 13.
Dum vitant stulti vitia, &c. S. 1. 2. 24
Duplex ficus. S. 2. 2. 122
Duplex pannus. Ep. 1. 17. 25
Duplex Ulysses. O. 1. 6. 7
Durare, qua notatione. O. 1. 14. 6
Durum: sed levius fit patientia, quicquid corrigere est nefas. O. 1. 24. 14.
Durus. O. 2. 12. 2
Dyreus Cyrenus, Pindarus. O. 4. 2. 25
Dythyrambus in Bacchi honorem. O. 4. 2. 10

E.

- E** Pro I dandi casu. E. 17. 67
Ebriorum pugna. O. 1. 27. 2
Ebrius amore, & similia. O. 1. 37. 11
Echinus terrestris & marinus. E. 5. 27. S. 1. 6. 117. *an vas aquarium, an unguentarium.* S. 1. 6. 117
Echini inter testacea & crustata numerantur. S. 2. 4. 32
Echo vocis imago. O. 1. 12. 3
Ecquis particula. S. 2. 7. 34
Edera tenax. E. 15. 5. *sacra Baccho.* O. 4. 11. 4. *an ebrietatem arceat.* *ibid.* *poëtis dicata.* O. 1. 1. 29
Edicere. S. 2. 2. 51
Edim. E. 3. 3
Edonis. O. 1. 18. 9. O. 2. 7. 27
Eduiorum varietas à quibus inventa. E. 2. 49
Effractores. O. 3. 26. 7
Effutire. A. 231
Egeo nova significatione. A. 154
Egnatia urbs. S. 1. 5. 97
Ejectum cadaver. S. 1. 8. 8
Eulatus viro indignus. E. 10. 17
Elagabalus Casaris libido. E. 12. 17
Elegia tristibus convenit. O. 1. 33. 2
Elegiacum carmen. A. 75
Elenchi

RERUM AC VOCUM.

<i>Elenchi aurium ornamenta.</i>	E.8.13	<i>Erro.</i>	Ep.1.10.19
<i>Elminare.</i>	Ep.1.5.25	<i>Eruca.</i>	S.2.8.51.
<i>Elis Peloponnesi.</i>	O.4.2.17	<i>Ervum, species leguminis.</i>	S.2.6.117
<i>Elei labores.</i>	ibid.	<i>Erycina Veneris templum.</i>	O.1.2.33
<i>Elleborus, melancholiam purgat.</i>	S.2.3.82	<i>Erymanthus, mons Arcadie.</i>	O.1.21.7
<i>Eloquentia vis in Hermeracla expressa.</i>		<i>Esquilie Romæ ubi.</i>	E.5.100. E.17.56.
O.1.10.2		<i>in Esquilis hominum vilissimorum sepulcra.</i>	E.5.100. Carnificum ibidem habitatio.
<i>Elutius.</i>	S.2.4.16		ibid.
<i>Emancipatus quis.</i>	E.9.11	<i>Esquilie salubres.</i>	S.1.8.21
<i>Emathia.</i>	Ep.2.2.49	<i>Esquilina porta, quæ & Metia.</i>	E.5.100
<i>Emirari.</i>	O.1.5.8	<i>Esse pro edere.</i>	Ep.1.2.40
<i>Emovere pro eruere extirpare.</i>	O.4.15.11.	<i>Esseda, vehicula Gallica.</i>	Ep.2.1.192
Ep.2.2.46		<i>Est modus in rebus.</i>	S.1.1.106
<i>Emptio & permutatio quid differant.</i>	S.1.	<i>Est quodam prodire tenuis, &c.</i>	Ep.1.1.32
4.29.		<i>Etesia venti.</i>	O.1.28.21. O.4.12.2
<i>Emunctæ naris.</i>	S.1.4.8	<i>Eragari ordinem.</i>	O.4.15.10
<i>Emungere aliquem.</i>	A.238	<i>Euchias an Bacchi nomen.</i>	O.3.25.9
<i>Enceladus.</i>	O.3.4.56	<i>Everriculum.</i>	S.2.3.235
<i>Endojacere in legibus XII. Tab.</i>	O.1.17.26	<i>Evis Bacchi cognomen.</i>	O.1.18.9. O.3.25.9.
<i>Ennius Radiis Calabria ortus.</i>	O.4.8.20	<i>Eunuchi.</i>	O.1.37.9
<i>quando natus & obiit. ibid. Latinorum Homerus.</i>	Ep.2.1.50. è familia Messapi. ibid. tricor dictus. ibid. ejus de Homero somnia. ibid. vinosus.	<i>Eunuchorum grex.</i>	E.9.13
Ep.1.		<i>Evoë bacchantium vox.</i>	O.2.19.5
19.7		<i>Eupolis Comicus.</i>	S.1.4.1
<i>Enthusiasmus poetarum.</i>	O.3.19.10	<i>Euripides ab Aristot. reprehensus.</i>	A.96.8& 119. item ab Aristoph. & Æschylo. 96
<i>Enyo.</i>	S.2.3.223	<i>Europa & Africa divisio.</i>	O.3.3.46
<i>Ephyra Corinthus dicta.</i>	O.1.7.2	<i>Europa Tauri specie à Iove per mare vecta.</i>	O.3.27.28
<i>Epicarmus Siculus.</i>	Ep.2.1.58	<i>Eurus aquosus.</i>	E.16.54
<i>Epicuri dictum.</i>	Ep.1.17.10. ejus sententia nihil justum esse natura.	<i>Eurydice.</i>	O.3.11.17
S.1.3.111		<i>Euterpe.</i>	O.1.1.33
<i>Epicurea vita.</i>	Ep.1.4.12	<i>Examen pro multitudine.</i>	E.2.65
<i>Epicurei Iovi fulmen eripiebant.</i>	O.13.4.7	<i>Examen juvenum ab apibus.</i>	O.1.35.30
<i>Epicureum carmen.</i>	A.73	<i>Examinare.</i>	O.3.12.3
<i>Epimethoi fabula.</i>	O.1.16.13	<i>Ex animo dolere.</i>	A.432
<i>Epistolæ carmine etiam scribi solitas.</i>	Ep.1.	<i>Excipere aprum.</i>	O.3.12.12. Ep.1.1.79.
1. tit.			S.1.5.1
<i>Epodon liber unde sic dictus.</i>	E. tit.	<i>Excipere juris verbum.</i>	Sat.2.3.285
<i>Epos.</i>	Ep.2.2.59	<i>Exilium scrib.</i>	O.2.3.28
<i>Equarum libido.</i>	O.1.25.14	<i>Expeditæ & impedire contraria.</i>	O.1.4.9
<i>Equester.</i>	Ep.2.1.185	<i>Experiens & expertus.</i>	Ep.1.17.42
<i>Equestris ordo & equestria.</i>	S.1.10.76	<i>Expilare & expilatores Iuriconsulti.</i>	S.1.1.78
<i>Equestria, equitum in theatro locus.</i>	Ep.1.		1.78
1.67		<i>Explicare frontem seu exporrigere.</i>	O.3.29.16
<i>Equi inventor Belleyophon.</i>	O.3.12.7	<i>Explicuit frontis contracta seria.</i>	S.2.2.125
<i>Equi Circenses.</i>	Ep.1.1.8		125
<i>Equus Marti sacer.</i>	O.3.3.16	<i>Ex re.</i>	S.2.6.78
<i>Equoticum.</i>	S.1.5.80	<i>Ex somnis.</i>	O.3.25.9
<i>Erasmus Euripidis qualis interpres.</i>	A.135		Exsun-
<i>Eros & Anteros.</i>	O.1.19.1		
<i>L. Erotis liberti epitaphium.</i>	S.2.3.84		

I N D E X

<i>Exsurdant vina palatum.</i>	S. 2. 8. 38	<i>Fastigium quid.</i>	ibid.
<i>Extendere.</i>	Ep. 1. 5. 9	<i>Favere linguis.</i>	O. 3. 1. 1
<i>Exsiliium an exilium scrib.</i>	O. 2. 3. 28	<i>Favillam lachryma spargere.</i>	O. 2. 6. 23
<i>Extremalinea amoris.</i>	O. 1. 13. 13	<i>Favissa pro thesauro.</i>	S. 2. 6. 11
F.			
F <i>aba Pythagora cognata.</i>	S. 2. 6. 63	<i>Favonius ventus qualis.</i>	O. 3. 7. 1
<i>Faber statuaris.</i>	A. 33	<i>Favonii & Etesiae.</i>	O. 4. 12. 2
<i>Fabia tribus.</i>	Ep. 1. 6. 52	<i>Fauna quæ & Fatua.</i>	O. 1. 4. 11
<i>Fabii duo Quinctus & Paullus.</i>	O. 4. 1.	<i>Faunus pecorum deus. O. 1. 4. 11. à Romanis cultus. ibid. & O. 1. 17. 1. idem qui Silvanus. O. 2. 17. 28. O. 3. 18. 5. cur inter sidera. ibid.</i>	
tit. & 10		<i>Faunus terrestris & inferus.</i>	O. 3. 18. 3
<i>Fabio vel iudice vincam.</i>	S. 1. 2. 134	<i>Faunus quo tempore anni cultus. O. 3. 18. 1. ejus aedes. O. 3. 18. 9. agna, hœdus, & capra ei immolabatur.</i>	O. 1. 4. 12
<i>Fabius loquax.</i>	S. 1. 1. 14	<i>Fausla Sullæ Felicis filia.</i>	S. 1. 2. 64
<i>Fabius Persicus avarus.</i>	S. 1. 1. 64	<i>Febris à fervore dicta.</i>	O. 1. 3. 30
<i>C. Fabricius Lucinus.</i>	O. 1. 12. 40	<i>Fecula uræ pinguis.</i>	S. 2. 8. 9
<i>Fabricius pons.</i>	S. 2. 3. 36	<i>Fecunda culpæ & virorum.</i>	O. 3. 6. 17
<i>Fabule quid.</i>	O. 1. 4. 16	<i>Felices qui appellati.</i>	S. 1. 9. 28
<i>Fabula sumus.</i>	E. 11. 11	<i>Felix cerebri, & similes hellenismi.</i>	S. 1. 9. 11
<i>Facere pro sacrificare cum quarto & sexto casu.</i>	O. 1. 4. 12		
<i>Facetum.</i>	S. 1. 2. 26	<i>Fellis & jecoris officium.</i>	O. 1. 13. 4
<i>Faces in nuptiis præferri solitæ.</i>	O. 3. 11. 33	<i>Femina legnæ comparata.</i>	O. 3. 20. 2
<i>Factiones Romæ à coloribus. quando sublata.</i>	O. 1. 1. 3. ibid.	<i>Feminae libidinosæ. O. 3. 7. 19. alios falso stupri accusant.</i>	ibid.
<i>Factum pro elaborato.</i>	S. 1. 10. 58	<i>Feminarum cultus in fronte.</i>	O. 1. 33. 5
<i>Fax vetula.</i>	O. 3. 15. 16	<i>Feminarum perjuriam.</i>	O. 2. 8. 13
<i>Falernum in Italia.</i>	S. 1. 10. 24	<i>Feminae sedentes accumbebant.</i>	O. 1. 27. 8
<i>Falerni genera.</i>	O. 1. 27. 9	<i>Fenus an sœnus.</i>	E. 2. 4
<i>Fallere pro latere.</i>	O. 3. 16. 31	<i>Fenum in cornu.</i>	S. 1. 4. 34
<i>Falx rusticum instrumentum.</i>	S. 1. 8. 4	<i>Ferentinum oppidum triplex.</i>	Ep. 1. 17. 8
<i>Falx unde dicta.</i>	O. 1. 31. 9	<i>Ferentum & Ferentini.</i>	O. 3. 4. 16
<i>Falx scœnaria, arboraria, vineatica, stramentaria, vuscaria.</i>	ibid.	<i>Feria conceptivæ.</i>	Ep. 1. 7. 76
<i>Fama.</i>	A. 119	<i>Ferire sidera vertice.</i>	O. 1. 1. 36
<i>Fama cum penis.</i>	O. 2. 2. 7	<i>Feronia dea eadem quæ Juno & Proserpina. S. 1. 5. 24. libertorum dea. ibid.</i>	
<i>Familie Romanorum è quibus oppidis oriundæ.</i>	O. 3. 17. 6	<i>Ferge secundas.</i>	S. 1. 9. 46
<i>Famosum carmen legibus vetitum. Sat. 1. 4. 3.</i>		<i>Ferrum Hispaniæ optimum.</i>	O. 1. 29. 16
<i>Famosi libelli lege XII. tabularum vetiti. S. 2. 1. 81.</i>		<i>Ferret olla, vivis amicitia.</i>	O. 1. 35. 26
<i>Famose dictæ impudicæ mulieres. O. 3. 15. 3. S. 1. 4. 5.</i>		<i>Ferula pædagogorum arma.</i>	S. 1. 3. 119
<i>Fanaticus error, qualis ?</i>	A. 454	<i>Ferum pro aggressi.</i>	Ep. 1. 1. 39
<i>Fannius Cæpio.</i>	S. 1. 10. 79	<i>Ferus pro equo.</i>	Ep. 1. 13. 7
<i>Fannius Quadratus.</i>	S. 1. 4. 21	<i>Fescennia Etruriæ oppidum.</i>	Ep. 2. 1. 145
<i>Far frumenti genus antiquissimum. O. 4. 4. 40.</i>		<i>Fescennini versus, & Fescennina licentia. ibid.</i>	
<i>Fæstidia.</i>	Ep. 1. 10. 25	<i>Festi dies & profesti.</i>	S. 2. 2. 83
		<i>Ficus arbor ejusque natura.</i>	S. 1. 8. 1
		<i>Ficus bifera.</i>	S. 2. 2. 122
			Fideles

RERUM AC VOCUM.

<i>Fideles comes.</i>	O.1.1.27	<i>incerta ac levis.</i>	O.3.29.53. ei deberi omnia. O.1.35.10. ejus simulacrum aureum à Servio sacratum. ibid. per Fortunam Augusti jurabant. O.1.35.10
<i>Fide pro Fidei antiquè.</i>	O.3.7.4	<i>Fortunæ quid tribuendum.</i>	O.1.3.52. olim à variis culta. O.1.35.5. ejus bona. Ep.2.2.172.
<i>Fides cur cana.</i>	O.1.35.21	<i>Frangere pro interimere.</i>	O.1.23.10
<i>Fides incorrupta.</i>	O.1.24.6	<i>Frangere diem.</i>	O.1.1.20
<i>Figere ac refrigerare legem.</i>	O.1.28.11	<i>Frangere guttur, cervicem.</i>	E.3.2
<i>Figere modum.</i>	O.3.15.2	<i>Frans bona.</i>	O.1.3.28
<i>Fila atra sororum.</i>	O.2.3.15	<i>Frena quis invenierit.</i>	O.1.8.6
<i>Filix, herba invisita agricolis.</i>	S.1.3.37	<i>Frena lupata.</i>	ibid.
<i>Findere & diffindere diem.</i>	O.4.11.16	<i>Frigida manas.</i>	O.3.23.17
<i>Fingere quæ fas sit.</i>	A.151	<i>Frigidus rumor.</i>	S.2.6.50
<i>Flagella quæ dicuntur.</i>	S.1.3.119	<i>Frigus cur rigidum.</i>	Ep.1.18.105
<i>Flagellorum poena. ibid. an ignominiosa. ibid.</i>		<i>Frigus ignavum reddit.</i>	O.1.22.17
<i>Flagitium quid.</i>	O.3.5.26	<i>Frigus pro morte & Frigere.</i>	S.2.1.62
<i>Flamma virens.</i>	E.17.33	<i>Fritillum.</i>	S.2.7.17
<i>Floralia festa.</i>	S.2.3.182	<i>Frivola & Frivolarii.</i>	Ep.1.7.65
<i>Flores verni, æstivi, & autumnales.</i>	O.2.11.9	<i>Frons hominis index.</i>	O.3.29.16
<i>Florum bonos.</i>	ibid.	<i>Frons tenuis.</i>	O.1.33.5
<i>Florum etiam usus in funere.</i>	O.4.11.2	<i>Frontem explicare & exporrigere.</i>	O.3.29.16
<i>Focalia.</i>	S.2.3.255		
<i>Fodere latus.</i>	Ep.1.651	<i>Frugalitas Romanorum olim.</i>	O.1.12.41
<i>Fodicare.</i>	ibid.	<i>Frugi & nequam antitheta.</i>	S.2.7.3
<i>Fœcunda culpæ sæcula.</i>	O.3.6.17	<i>Fruges.</i>	Ep.1.16.10
<i>Fœcundi calices, quem non fecere disertum.</i>		<i>Fruis.</i>	Ep.1.12.2
<i>Ep.1.5.19</i>		<i>Fucus, quid? hinc fucum facere.</i>	O.3.5.28
<i>Fœnebris pecunia.</i>	S.1.2.14	<i>Fusidius.</i>	S.1.2.12
<i>Fœnum habet in cornu.</i>	S.1.4.34	<i>Fusus Romanorum nomen.</i>	S.2.3.60
<i>Fœneta amoris.</i>	E.11.22	<i>Fugere pro in exilium ire, & Fuga pro exsilio.</i>	O.2.16.19
<i>C. Fontejus Capito.</i>	S.1.5.32	<i>Fugitivus & erro.</i>	S.2.7.113
<i>Formalis Epistola.</i>	S.2.3.45	<i>Fugitivus servus.</i>	S.2.5.16. Ep.1.10.10
<i>Formicæ natura & sedulitas.</i>	S.1.1.33	<i>Fulcra.</i>	S.2.8.40
<i>Formicæ Lamiorum oppidum.</i>	S.1.3.37. unde dicta. O.3.17.6	<i>Fulgor armorum.</i>	O.2.1.19
<i>Formium Ciceronis prædium.</i>	O.3.17.6	<i>Fulguratio & fulmen.</i>	O.1.34.6
<i>Formica, exemplar laboris.</i>	S.1.1.33	<i>Fulmen Jovis.</i>	O.1.12.59
<i>Formidolosus.</i>	O.2.17.17	<i>Fulmen in Jovis dextera.</i>	O.1.2.2
<i>Formula, juris vocabulum.</i>	S.2.3.45	<i>Fulmen in nubibus fit.</i>	O.1.34.6. sereno celo. O.1.34.7
<i>Fornix.</i>	S.1.2.30	<i>Fumo vina maturari.</i>	O.3.8.11
<i>Fors pro Fortuna.</i>	S.1.2.2	<i>C. Fundanius.</i>	S.1.10.42
<i>Forsit pro Forsitan.</i>	O.1.28.31. S.1.6.49	<i>Fundus unde dictus & quid.</i>	Ep.1.15.46
<i>Fortes creantur fortibus, &c.</i>	O.4.4.29	<i>Fune contento & laxo laborare.</i>	S.2.7.20
<i>Fortis pro honesto.</i>	S.2.5.66	<i>Funem ducere.</i>	Ep.1.10.48
<i>Fortiter largiri pecuniam.</i>	Ep.1.14.27	<i>Funem per extensum ire.</i>	Ep.2.1.210
<i>Fortis mulier.</i>	ibid.	<i>Funera foro ducebantur, & cornua ac tubas adhibebant.</i>	S.1.6.43
<i>Fortunæ plures.</i>	O.1.35. tit. redux. O.1.36.2		
<i>Fortuna Antims.</i>	O.1.35. tit.		

I N D E X

<i>Funerare.</i>	O. 3. 8. 7.	<i>Genius omnibus nascentibus datus.</i>	O. 2. 16.
<i>Fur à furto.</i>	S. 1. 3. 117	39. & Ep. 2. 2. 187.	
<i>Fur manifestus.</i>	Ep. 1. 16. 55	<i>Genius vino & floribus colebatur.</i>	O. 3. 12. 2
<i>Furca, & furcillis expellere.</i>	Ep. 1. 10. 24	<i>Genio ture libabant antiqui.</i>	Ep. 2. 1. 144
<i>Furere inter pocula.</i>	O. 2. 7. 28	<i>Genium defraudant.</i>	ibid. A. 209. & O. 3. 17. 12
<i>Furere Inachiam.</i>	E. 11. 11	<i>Genio indulgere.</i>	O. 3. 17. 12
<i>Furiare.</i>	O. 1. 25. 14	<i>Geni & Gentilis.</i>	S. 2. 5. 15
<i>Furippus apud Martialem.</i>	O. 1. 1. 3	<i>Genium variarum varii mores.</i>	A. 117
<i>Furius Bibaculus poeta.</i>	S. 2. 5. 40	<i>Genua supplices amplectebantur.</i>	Ep. 1. 12. 28
<i>Furnii duo.</i>	S. 1. 10. 79	<i>Genua virent.</i>	E. 13. 6
<i>Furor pro morbo.</i>	S. 2. 3. 185	<i>Genus pro statu hominum.</i>	E. 4. 6
<i>Furtum à furto.</i>	O. 2. 13. 21	<i>Genus regium.</i>	O. 2. 4. 15
<i>Furtum per lancem & licium.</i>	Ep. 1. 10. 10	<i>Gerere absolute positum.</i>	S. 2. 1. 31
<i>Furtum pro atro & nigro.</i>	O. 2. 13. 21	<i>Germani cæruleis oculis.</i>	E. 16. 7
<i>Furum dea Laverna.</i>	Ep. 1. 16. 60	<i>Getæ an Daci.</i>	O. 3. 8. 18. S. 2. 6. 50
<i>Fuscus Arelliorum & Aristiorum cognomen.</i>	Ep. 1. 10. tit.	<i>Getæ currigidi.</i>	O. 3. 24. 11
<i>Fustes unde dictæ Isidoro.</i>	S. 1. 3. 119	<i>Gigantes à dentibus nati.</i>	A. 187
<i>in Futurum consulere.</i>	S. 2. 2. 89	<i>Gigantes terræ filii, unde dicti.</i>	O. 2. 12. 7.
		<i>Gigantomachia.</i>	O. 3. 4. 64
G.		<i>Gladiatores parrularii, Galli extraordinarii, hoplomachi, retiarii, scutores, laquearii, arenarii.</i>	S. 2. 6. 44
<i>GAbii.</i>	Ep. 1. 11. 6. Ep. 1. 15. 9	<i>Gladiatorum leges.</i>	ibid.
<i>Gades, oppidum Hispania.</i>	O. 2. 2. 10. vel Hispania insula quæ.	<i>Gladiatores in conviviiis.</i>	Ep. 2. 2. 98
	O. 2. 6. 1	<i>Gladiatoria munera publice picta proposita.</i>	S. 2. 7. 99
<i>Galbæ Jurisconsulti.</i>	S. 1. 2. 46	<i>Gladiatorum paria.</i>	S. 2. 3. 85
<i>Galeri decretis quando standum.</i>	S. 2. 4. 22	<i>Glandes variarum arborum.</i>	O. 3. 29. 4
<i>Galesus fl. Taras antea dictus.</i>	O. 2. 6. 11	<i>Glomus & Glomerare.</i>	Ep. 1. 13. 14
<i>Galli Sacerdotes Cybeles.</i>	O. 1. 16. 5	<i>Gloriæ cupiditas.</i>	Sat. 2. 2. 95
<i>Gallina tenerior ut reddatur.</i>	S. 2. 4. 20	<i>Glyconis invicti membra.</i>	Ep. 1. 1. 30
<i>Gallina gladiatoris nomen.</i>	S. 2. 6. 44	<i>Gnatia.</i>	S. 1. 5. 97
<i>Gallio.</i>	S. 2. 2. 47	<i>Gnidus.</i>	O. 1. 30. 1
<i>P. Gallonius.</i>	ibid.	<i>Gnossus Cretæ civitas.</i>	O. 1. 15. 17
<i>Gallorum in bello audacia & quare.</i>	O. 4. 14. 49	<i>Gracchi oratores.</i>	Ep. 2. 2. 89
<i>Gallus Gallinacens.</i>	S. 1. 1. 10. ἀλέκτωρ	<i>Gracilis.</i>	O. 1. 5. 1
	unde dictus.	<i>Gradum corripere.</i>	O. 1. 3. 33
<i>Garganus, Apuliæ mons.</i>	2. 9. 7. Ep. 2. 1. 202	<i>Græca Latini miscentes.</i>	Sat. 1. 16. 22. & 25. & deinde.
<i>Garum.</i>	S. 2. 8. 46	<i>Græciari, & Græco more bibere.</i>	Sat. 2. 2. 10
<i>Garum sociorum.</i>	ibid.	<i>Græcorum mos majoribus poculis bibendi.</i>	S. 2. 8. 35.
<i>Gausape, Gausapina, &c.</i>	S. 2. 8. 11	<i>Græcorum juxta Caphareum naufragium.</i>	E. 10. 13.
<i>Gaze beata.</i>	O. 1. 12. 9. 1	<i>Græcorum lectio poetarum observanda.</i>	A. 268
<i>Gæoni sagittiferi.</i>	O. 2. 9. 23	<i>Græciæ certamina quattuor.</i>	A. 84
<i>Gemere urforum.</i>	E. 16. 15		Græcis
<i>Gemma quid.</i>	O. 3. 24. 45		
<i>Genanua Brenni, qui populi.</i>	O. 4. 14. 10		
<i>in Genibus robur.</i>	E. 13. 6		
<i>Genitalis & Genitabilis.</i>	Carm. Sac. 16		
<i>Genitales dii.</i>	Ep. 1. 1. 87		

RERUM AC VOCUM.

Grajis ingenium, Grajis dedit ore rotundo
Musa loqui. A. 323.
Grammatici Censores. Ep. 1. 19. 40. *Critici*
dicti. *ibid.*
Grandinis & nivis portentum. O. 1. 2. 1
Grassavi. S. 2. 5. 93
Gratia malè facta, quæ? Ep. 1. 3. 31
Gratiæ tres. O. 1. 30. 5. *solutis sunt zonis.*
ibid. Veneri adjunguntur. *ibid. invi-*
cem sese amplectuntur. O. 3. 21. 22. *nu-*
dæ. O. 4. 7. 5
Gratiis litandum de Xenocrate dictum.
 O. 1. 30. 5
Gratia Veneris ac Charitum donum. Ep. 1.
 6. 49
Gratia in forma. O. 4. 13. 22
Gravari cum accusandi casu. O. 4. 11. 28
Grosphus Romanus & Siculo. O. 2. 16. 7.
 & 33.
Grosphus Siciliensis. Ep. 1. 12. 22
Gryna, unde Grynceus Apollo. S. 1. 7. 5
Gulo digna Harpyiis. S. 2. 2. 40
Gul. Rondeletii laus. S. 2. 2. 47
Gurges matrimonii. S. 2. 3. 166
Guitum vas. S. 1. 6. 117
Gyas centimanus. O. 2. 17. 14
Gyges & Gyges. O. 2. 17. 14.

H.

H*Abena, impuberum poena.* Ep. 2. 2. 15
Hac lupus urget, hac canis. S. 2. 2. 64
Hadria non Adria scrib. O. 1. 3. 15
Hadria an Hædulia. O. 1. 17. 9
Hæmus mons Thraciæ. O. 1. 12. 6
Hærerè alicui. O. 1. 32. 9
Halyattes Cræsi pater. O. 3. 16. 41
Hannibalis perfidum ingenium. O. 4. 4. 47.
 & 65. *Vide sup. Annibal.*
Hanno Carthaginiensium dux. O. 2. 13. 4
Hebrus fl. nivalis. Ep. 1. 3. 3. O. 1. 25. 19.
Hecatombe sacrificium apud Græcos maxi-
imum. O. 2. 14. 5
Hectoris laus. O. 2. 4. 10
Helena ex ovo orta. A. 147
de Helena reddenda senum judicium. Ep.
 1. 2. 9
Helena fidus. O. 1. 3. 2
Helicon mons. A. 296
in Heraclidem Ponticum dictum. S. 1. 3.

Herba sacra quæ. O. 4. 11. 6
Herculis labor pro Hercule, Gracismus.
 O. 1. 3. 36
Hercules vagus. O. 3. 3. 9. *à Gladiatoibus*
cultus. Ep. 1. 1. 5. *decima ei offerebantur.*
 S. 2. 6. 10
Heredes secundi. S. 2. 5. 48
Heredipetæ qui. S. 2. 5. 23
Hermæ cur imberber. O. 1. 10. 2. *quæ for-*
ma. *ibid.*
Hermæ in compitis tot capitum quot vias
indicabant. O. 1. 10. 18
Hermathena. O. 1. 10. 2
Hermogenes, cantor optimus. S. 1. 9. 25
Heroës cælo demissi eodem redeunt. O. 1.
 2. 45
Heroicum & Hexametrum differunt. A. 73
Heroicum unde dictum. *ibid.*
Heroum gesta ad Iyram canebantur. O. 1.
 12. 13. *iis de eorum laudes permitteban-*
tur. *ibid.*
Hesperia ultima, pro Hispania. O. 1. 36. 4
Hic murus æneus esto, Nil conscire sibi,
nulla pallescere culpa. Ep. 1. 1. 60
Hiemat mare. S. 2. 2. 17
Hiems claudit. O. 1. 4. 1
Hiems, an pro tempestate. O. 1. 11. 5
Hilla quid. S. 2. 4. 58
Hinuleus & Himulus. O. 1. 23. 1
Hippolyta quot nominibus appellata. O. 3.
 7. 18
Hippolyti interitus, usque ad vitam revo-
catus. O. 4. 7. 25. *Viribus cur dictus.*
ibid.
Hippomanes. O. 1. 25. 14
Hipponax pœta maledicus. E. 6. 13
Hipponacleum præconium. *ibid.*
Hippopœva. S. 1. 6. 106
Hircus alarum. Ep. 1. 5. 29
Hircus Tragicorum præmium. A. 220
Hirsuti audaces magis quàm ingeniosi. Ep.
 1. 3. 22
Hirundo astatis nuntia. Ep. 1. 7. 13. *à*
Græcis invitata. *ibid.*
Hirundines Attides. O. 4. 12. 5
Hispania ferrum optimum. O. 1. 29. 16
Hispida facies, & Hispidus ager. O. 2.
 9. 1
Historiæ scriptio periculosa. O. 2. 1. 6
Hoc age, præconis formula. O. 3. 14. 11.
 S. 2. 3. 152

Hæc

I N D E X

- Hoc habet.* S.2.3.59
Hædi, signa cœlestia, O.3.7.6
Homeri patria incerta & cognomina. O.4.9.5. unde *Iliados initium duxerit.* A.147. interdum dormitat. A.359. ejus laus. A.74. an cæcus. *ibid.* vinosus. Ep.1.19.7
Homicida. E.17.12
Honestum quod modum non excedat. Ep.2.2.32
Honores pro ornatu. E.11.9
Horæ pro anni partibus. O.1.12.15
Horam Romani Quirino uxorem dedere. O.1.30.7
Horatius quando natus. O.3.14.28. Ep.1.20.28. *Epicureus.* O.1.34.1. & 2. *Bynto duce militavit.* O.1.2.37. & 39. *à quibus servatus.* O.2.7.13. *sejus opes.* O.3.16.29. *scriba forsân fuit.* S.2.6.36. *quando obierit.* O.1.24.5. O.2.17.9. *à Macenate versibus deploratus.* *ibid.*
Horatii vita an Suetonii. Ep.2.1. tit.
Horna vina, quæ? E.2.47
Hornæ fruges, quæ? O.3.23.3
Hornus, poetis. *ibid.*
Hornotinus, Ciceroni & aliis. *ibid.*
Horrendum, ad metum armorum & ad admirationem refertur. O.3.3.45
Horreæ in sacris quid. Ep.1.18.11
Horreum quid. O.3.28.7
Hortorum luxus. O.2.15.6
Hortus unde. S.2.6.1
Hospitalii violare jura. O.2.13.7
Hostia securi feriebatur, entris jugulabatur. O.3.23.12
Humani vultus, qui? A.102
Humilis pavor. O.1.34.9
Hyades. O.1.3.14
Hybridæ unde dicti. S.1.7.2
Hydaspes fabulosus. O.1.22.8
Hydræ fabula. O.4.4.61
Hydræ secare. *ibid.*
Hydrops & Hydropticus. O.2.2.13
Hymettia vina. O.2.6.14
Hymetticæ trabes. O.2.18.3
Hymni in Augusti laudem. O.1.12.1
Hyperborei populi. O.1.22.17. O.2.20.16
Hypæcus Plantiorum cognomen. S.1.2.91.
- I.
- I** Aculari. O.2.16.17
Jambus mordax carminis genus. O.1.16.2. A.79. unde dictus. E.14.17
Jambi in Tragediis & Comædiis communes. A.93
Janthina vestis. Ep.2.1.207
Janna amantium. O.1.25.5
Janus Quirini. O.4.15.6
Janus decorum antiquissimus. S.2.6.20. *temporibus præcît.* *ibid.* *biceps & quadriceps.* *ibid.* *pater dictus.* *ibid.*
à Jano cur auspicietur laudes rei rusticæ Horatius. S.2.6.20. & 21
Jani an tres. Ep.1.1.54
Janus medius. S.2.3.18
Jani templum bifores habuit portas. S.1.4.61
ad Janum Bibliopole. Ep.1.20.1
Jannus an idem qui Apollo. Ep.1.16.59
Japex ventus. O.13.3.4. O.3.27.29
Iber an Hiber scrib. O.2.20.19
Iber peritus Horatio cur dictus. *ibid.*
Ielus pedum. A.253
Ida Troadis mons. O.3.20.15. *de quo vis monte excelsa dici solitum.* O.3.20.15
Idibus nomina exigebantur. E.2.70
Idulia sacra. O.3.30.9
Idus Etyrscorum vocabulum. O.4.11.16
Jecoris, fellis, & cordis officia. O.1.13.4
Jejunia & pervigilia in Isidis sacris. S.2.3.291
Ignis ultima syllaba anceps. O.1.15.31
Ignis, amor. O.1.27.11
Ignis Imperatoribus prælatus. S.1.5.36
in Ignem portenta missa. O.1.16.3
Ignem gladio ne sodito. S.2.3.275
Ilia quæ. Ep.1.1.9
Iliacum carmen in actus deducere. A.129
Iligna glande nutritus. S.2.4.40
Ilionam edormire. S.2.3.65
Ilios. *ibid.*
Ilicæ virginis mors. O.1.2.17
Ilienses à Romanis beneficiis affecti. O.3.3.59
Iliithia parentibus præcisse credebatur. O.3.22.1

RERUM AC VOCUM.

<i>Illium cur sacrum dictum.</i>	O. 3. 19. 4	<i>Incubi.</i>	E. 16. 31
<i>Illacrymare & illacrymabilis Horatio.</i>		<i>India Oceano propior.</i>	O. 1. 29. 9
O. 2. 14. 6		<i>Indictum.</i>	O. 3. 25. 8
<i>Illiteratis minus nervi rigent? magisve languet fascinum?</i>	E. 8. 17	<i>Indi imbelles.</i>	Carin. Sæc. 55
<i>Illuvies.</i>	O. 3. 29. 40	<i>Indignatio quid.</i>	E. 4. 10. S. 1. 6. 44
<i>Imagines doctorum in Bibliothecis. S. I.</i>		<i>Indocilis grex.</i>	E. 16. 37
4. 22		<i>Inepius quis Horatio.</i>	S. 1. 3. 50
<i>Imagines in funere.</i>	E. 8. 11	<i>Iners & bruta tellus.</i>	O. 3. 4. 45
<i>Imagines & umbra mortuorum. O. I. 2. 4.</i>		<i>Infacetum.</i>	S. 1. 10. 44
15		<i>Inferiæ mortuorum sacra.</i>	O. 1. 1. 28
<i>Ima summis mutare.</i>	O. 1. 34. 12	<i>Infidium vulgus.</i>	O. 1. 35. 25
<i>Imago jocosæ, pro Echo. O. I. 12. 3. O. I.</i>		<i>Infractus.</i>	E. 11. 40
20. 6		<i>Infrequens pro insolens.</i>	O. 1. 34. 1
<i>Imbuere.</i>	Ep. 1. 2. 67	<i>Ingenium durum.</i>	O. 3. 21. 13
<i>Immane pro magno.</i>	O. 1. 27. 6	<i>Inbarrescere.</i>	O. 1. 23. 5
<i>Immane quantum.</i>	ibid.	<i>Inbospita.</i>	O. 1. 22. 6
<i>Immolare.</i>	O. 1. 4. 12	<i>Injicere manum Jureconsultorum formula.</i>	
<i>Immortalia ne speres.</i>	O. 4. 7. 7	O. 1. 17. 26. aliquando pro verberare.	
<i>Immunitis ἀστυμετολῶ, O. 4. 12. 22.</i>		ibid.	
O. 3. 23. 17		<i>Injuges.</i>	O. 2. 5. 1
<i>Impedire caput myrtō.</i>	O. 1. 4. 9	<i>Ino, Leucothea cur dicta.</i>	A. 12. 3
<i>Impeditus & expeditus contraria. O. I. 4. 9</i>		<i>In præsens.</i>	A. 4. 1
<i>Impellere labantem.</i>	O. 3. 5. 45	<i>In resedum pro non resedo.</i>	E. 5. 47
<i>Impensè & Impensè.</i>	S. 2. 3. 245	<i>Insania & furor.</i>	S. 2. 3. 43
<i>Imperatorum auspicia.</i>	O. 4. 14. 33	<i>Insanus Damaspus.</i>	ibid.
<i>Imperii pericula & infelicitas. O. 3. 1. 17</i>		<i>Insani fulgores.</i>	S. 2. 2. 5
<i>Imperiosus.</i>	O. 1. 14. 6	<i>Insanum Adverb.</i>	O. 1. 37. 7
<i>Imperatorum voces contemendæ. Ep. 1.</i>		<i>Insenscere libris.</i>	Ep. 2. 2. 82
16. 38		<i>Inserere stellis.</i>	O. 3. 25. 6
<i>Impetigo morbus.</i>	S. 1. 5. 62	<i>Insitionis causa unde proveniat.</i>	E. 2. 14
<i>Impiger extremos currit mercator. Ep. 1.</i>		<i>Insolens.</i>	O. 1. 5. 8. O. 2. 4. 3
1. 45		<i>Instita vestimenti genus.</i>	S. 1. 2. 29
<i>Importunus & importuna paupertas. O. 4.</i>		<i>Institor operis.</i>	O. 3. 6. 31
13. 9. O. 3. 16. 37		<i>Insuæscere, rara constructione.</i>	S. 1. 4.
<i>Imprecationum exempla.</i>	E. 5. 89	105	
<i>Imum in sensibus quid?</i>	E. 14. 1.	<i>Insuevit pater hoc me.</i>	ibid.
<i>Imus lectus in triclinio.</i>	S. 2. 8. 40	<i>Insularius.</i>	Ep. 1. 14. 1
<i>In particula anget interdum. E. 11. 19.</i>		<i>Insula Fortunatæ incertum ubi sita. O. 4.</i>	
& 33		8. 27. E. 16. 42	
<i>In diem vixi.</i>	O. 3. 29. 42	<i>Integer vitæ.</i>	O. 1. 22. 1
<i>Inachus primus Argivorum Rex. O. 2. 3.</i>		<i>Integrum pro firmo.</i>	O. 1. 26. 61
21. O. 3. 19. 1		<i>Inter arma silent leges.</i>	O. 4. 2. 44
<i>Inanes pro solidis.</i>	S. 1. 4. 76	<i>Interior & exterior.</i>	S. 2. 5. 17
<i>Incerto ferebar pede.</i>	E. 11. 30	<i>Interiore & pro diem trahit.</i>	S. 2. 6. 26
<i>Incontinens.</i>	O. 3. 4. 77	<i>Interioris flectere.</i>	O. 1. 1. 4
<i>Incorrupta fides.</i>	O. 1. 24. 6	<i>Interlunium.</i>	O. 1. 25. 11
<i>Increbrescere.</i>	S. 2. 5. 93	<i>Intermenstruum Varroni.</i>	ibid.
<i>Increpare pro agitare.</i>	E. 17. 28	<i>Interminatus & interminari.</i>	E. 5. 39
<i>Increpare lyra.</i>	O. 4. 15. 2	<i>Interpellare Asconio.</i>	S. 1. 9. 26
<i>Incrustare.</i>	S. 1. 3. 50	<i>Interpretis boni officium. A. 133. tria ob-</i>	
		servanda interpreti.	ibid.
			de In-

I N D E X

<i>de Interpretibus Nanni iudicium.</i>	ibid.	<i>Iulus an prænomen.</i>	ibid.
<i>Intestabilis quis.</i>	S.2.3.181	<i>Iuno feminarum dea.</i>	Ep.2.2.187. <i>Mar-</i>
<i>Intuba.</i>	O.1.31.16	<i>tem peperit.</i>	O.3.3.31. <i>ejus incessus.</i>
<i>Inverecundus.</i>	E.11.19		S.1.3.10
<i>Inui & Sucebi.</i>	O.3.18.1	<i>Jupiter pro aere.</i>	O.3.10.8
<i>Invidia virtutis comes.</i>	O.2.20.4. S.1.6.44	<i>Jupiter Anxurus.</i>	S.1.5.24. & 26. <i>Dis-</i>
<i>Invidus alterius macrescit, &c.</i>	Ep.1.2.57	<i>piter.</i>	O.1.34.5. <i>καὶ ἐλάτῃς.</i>
<i>Invitum qui servat, idem facit occidenti.</i>	A.467	<i>pluvius.</i>	E.2.1.135. <i>redux.</i>
<i>Inundatio Romæ.</i>	O.1.2.5	<i>Jupiter tonans pro aëris inclementia.</i>	E.2.29
<i>Inula.</i>	S.2.8.51	<i>Jura.</i>	S.2.3.72
<i>Innle acidæ.</i>	S.2.2.47	<i>Jurare, Jurejurare Livio, & Jus peje-</i>	<i>rare.</i>
<i>Involvare se sua virtute.</i>	O.3.29.55	<i>Jurare in verba.</i>	E.15.4
<i>Io cur vaga.</i>	A.124	<i>Jurare per ossa & cineres suorum.</i>	O.2.8.9.
<i>Id Bacche.</i>	S.1.3.7	<i>Jurejurando obstringere.</i>	S.2.3.179
<i>Iocus, deus.</i>	O.1.33.12	<i>Jurgare & Jurgari.</i>	S.2.2.99
<i>Iolcos Thessaliæ oppidum.</i>	E.5.21	<i>Jurisconsultorum formulæ.</i>	S.2.1.6
<i>Iones molles.</i>	O.3.6.21. <i>coronarum in con-</i>	<i>Jus album & nigrum.</i>	S.2.4.63
<i>vivio inventores.</i>	ibid.	<i>Ius anceps.</i>	S.2.5.34
<i>Ionica saltatio.</i>	ibid.	<i>in Ius vocatus sequi coactus.</i>	O.1.17.26
<i>Jovis tutela.</i>	O.2.17.2.2.	<i>Insjurandum violare nefas.</i>	O.2.8.3
<i>Jovi vini primitias libabant.</i>	O.1.31.2	<i>Iustitia cum Parcis conjuncta.</i>	O.2.17.15
<i>Jovis in lucos fulmen.</i>	O.1.12.59	<i>Iuvenalis de inferorum pœnis sententia.</i>	O.1.4.16
<i>Ira furor brevis est.</i>	Ep.1.2.62	<i>Iuvenilis calor.</i>	O.3.14.25
<i>Ira hieroglyphicè dicta.</i>	O.1.16.15	<i>Iuvenis partes.</i>	A.177
<i>Irrigui hortus.</i>	S.2.4.16	<i>Iuventus, Inventa, Inventas & Inven-</i>	<i>nilitas.</i>
<i>Iritare an Iritare scrib.</i>	O.3.29.40	<i>Iuventus pro ætate ipsa.</i>	O.1.30.7. O.2.11.6.
<i>Isti Romæ culta.</i>	Ep.1.17.59	<i>Iuventus Latinis quæ sit.</i>	O.1.30.7. <i>Hebe</i>
<i>Isthmus bimaris.</i>	O.1.7.2	<i>Græcis dicta.</i>	ibid. <i>Hora à veteribus</i>
<i>Isthmia certamina.</i>	O.4.3.3	<i>dicta.</i>	ibid.
<i>Itia gens non læcia.</i>	Ep.1.11. tit.	<i>Iuventutis instituenda ratio.</i>	S.1.4.106
<i>Itys in phasianum versus.</i>	O.4.12.5	<i>Iuventus pravi docilis.</i>	Carm. Sac. 45
<i>Juba tellus pro Mauritania & Africa.</i>	O.1.22.15	<i>Ixion perfidus.</i>	A.124
<i>Juba Rex.</i>	O.1.22.15		
<i>Judei perveraces.</i>	S.1.4.143. <i>Verpi cur</i>		
<i>dicti.</i>	S.1.5.100. <i>mutili & recutiti.</i>		
<i>ibid. sætentes.</i>	ibid. <i>invisi omnibus.</i>		
<i>ibid.</i>	ibid.		
<i>Judices selecti.</i>	S.1.4.123		
<i>Jugra.</i>	O.3.24.12		
<i>Jugum, Juges.</i>	O.2.5.1		
<i>Julia Augusti F. impudica, ejusque di-</i>			
<i>ctum.</i>	O.4.5.23		
<i>Iulium sidus.</i>	O.1.12.47		
<i>Iulius Cæsar in cælum adscriptus.</i>	O.3.25.6.		
<i>Iulus Antonius M. F.</i>	O.4.2. tit.		

K.

<i>Kalendæ Martiæ.</i>	O.3.8.1
<i>Kalendis fenerabantur Rom.</i>	E.2.70

L.

<i>Labare.</i>	O.3.5.45
<i>Labeone infamior.</i>	S.1.3.82
<i>Dec. Laberius Mimographus.</i>	S.1.10.6
<i>Labrax</i>	

RERUM AC VOCUM.

<i>Labrax.</i>	S.2.2.31	<i>Latinis non par in Carminibus cum Græcis libertas.</i>	A.135
<i>Lacedæmon patiens, cur dicta.</i>	O.1.7.10	<i>Latium ferox.</i>	O.1.35.10
<i>Lacena mulieres incomptæ.</i>	O.2.11.23	<i>Latrare canum.</i>	S.2.1.85
<i>Lacessere.</i>	O.1.35.7	<i>Latrare cum accusandi casu.</i>	E.5.58
<i>Lachannum.</i>	S.1.6.115	<i>Latratu canum molestus amantibus.</i>	ibid.
<i>Lachanizare.</i>	ibid.	<i>Latus incedere.</i>	S.2.3.183
<i>Lacrymis defunctum prosequi.</i>	O.2.6.23	<i>Laudare.</i>	Ep.1.11.21
<i>Laconice purpuræ.</i>	O.2.18.7	<i>Laudis omnes avidi.</i>	S.2.2.95
<i>Laconum severitas.</i>	O.3.10.12	<i>Lavere pro humectare.</i>	O.2.3.18
<i>Lacuna.</i>	Ep.1.13.10	<i>Laverna furum dea.</i>	Ep.1.16.60. ejus ara.
<i>Lacunar, Lacunarium, & Lacunare.</i>	O.2.18.2	ibid.	
<i>Lacus Romæ publici.</i>	S.1.4.37	<i>Lauri apud Rom. celebritas.</i>	O.2.15.6
<i>Lacus Albanus.</i>	O.4.1.19	<i>Lauri poetis sacra.</i>	O.1.1.29
<i>Lacus Lucrinus.</i>	Ep.1.1.84	<i>Laurus & edera poetarum premia.</i>	Ep.1.19.26
<i>Lacstrigones populi immanes.</i>	O.3.16.34	<i>Laurus Myrto cur juncta.</i>	O.3.4.19. Apol- lini consecrata.
<i>Lactitia signa in animantibus.</i>	O.2.13.		O.3.30.13. O.4.3.6
34		<i>Lebedum.</i>	Ep.1.11.6
<i>Latus in præsens animus.</i>	O.2.16.25	<i>Lecli discubitorii.</i>	S.1.4.186
<i>Latus sorte tua vive.</i>	Ep.1.10.44	<i>Lecli duorum generum fuere.</i>	Ep.1.5.1
<i>Lævinus Valeriorum cognomen unde dictum</i>		<i>Leclice in conclavi.</i>	S.1.2.98
S.1.6.12		<i>Leclivarii.</i>	E.17.74
<i>Lævum pro contrario.</i>	O.3.27.13	<i>ad Leclivam homines, & similia.</i>	O.1.29.7
<i>Lævum latus tegeve.</i>	O.3.26.5	<i>Lectus genialis.</i>	Ep.1.1.87
<i>Laganum placentæ genus.</i>	S.1.6.115	<i>Leana pro catulis dimicans ferocissima.</i>	O.3.20.2
<i>Lagois animal.</i>	S.2.2.22	<i>Legem figere.</i>	O.1.28.11
<i>Lama.</i>	Ep.1.13.10	<i>Leges Iulie variae.</i>	O.4.15.22
<i>Lamovere pro alluere.</i>	O.1.22.8	<i>Leges olim tabulis ligneis incisa.</i>	A.399
<i>Lamia familiæ Eliæ nomen.</i>	O.3.17.1	<i>Leges sanctæ.</i>	S.2.1.81
<i>Lamiæ duo.</i>	Ep.1.14.6	<i>Leges sine moribus, nil valent.</i>	O.3.24.35
<i>Laurus Lacstrigionibus quando imperavit.</i>	O.3.17.6	<i>Lemisci in coronis.</i>	O.1.38.2
		<i>Lenæus Bacchus.</i>	O.3.25.19
<i>Lana Apala.</i>	O.3.15.14	<i>Lene damnum.</i>	Ep.1.16.56
<i>Lanæ Tarentinæ.</i>	O.2.6.18	<i>Lentum quid.</i>	E.15.6
<i>Lanæ primùm coronæ.</i>	O.1.38.2	<i>Lentus amor & Lenta vincula.</i>	O.3.19.28
<i>Lanæ effigies in Compitalibus.</i>	S.1.8.		
30		<i>Leo ungue maxime metuendus.</i>	O.3.20.10
<i>Lapathum.</i>	S.2.4.28	<i>Leones in heroum sepulcris.</i>	E.16.14
<i>Lapathus.</i>	E.2.57	<i>Lepades concharum genus.</i>	E.15.5
<i>Lapitharum pugna.</i>	O.1.18.8	<i>Leporem seclari.</i>	S.1.2.105
<i>Laquearium.</i>	O.2.18.2	<i>Leporum fecunditas.</i>	S.2.4.44
<i>Laribus porcus cur immolaretur.</i>	S.2.3.164. Ep.2.1.144. iisdem frugum primitiæ dabantur.	<i>Lesbium vinum.</i>	O.1.17.21
	O.3.23.3	<i>Lethargus, quid & unde dict.</i>	S.2.3.30
<i>Larisse plures Græciæ urbes.</i>	O.1.7.11	<i>Lethum pro morte, an per h scribendum.</i>	O.1.3.32
<i>Lasanum.</i>	S.1.6.109	<i>Leucata promontorium, unde amantes sese præcipitabant.</i>	O.3.27.61
<i>Λαδὲ Βιωζος.</i>	Ep.1.17.10		
<i>Lasthenes Olynthi prohibitor.</i>	O.3.16.14		
<i>Lati clavi forma & materia.</i>	S.1.6.29		
<i>Latus clavus pro ipsa dignitate Senatoria.</i>			
ibid. <i>Tunica dictus.</i>	ibid.		

I N D E X

<i>Leucooë.</i>	O. I. II. tit.	<i>Livius Andronicus.</i>	Ep. 2. I. 62
<i>Lex de feneratoribus.</i>	S. I. 2. 12	<i>Locandi publicè mos in provinciis omnibus.</i>	S. I. 5. 46
<i>Lex de jure Magistratum.</i>	O. 2. I. I	<i>Loculi.</i>	S. I. 6. 74
<i>Lex Julia à quo lata.</i>	O. 4. 5. 22	<i>Locum virtutis deserere.</i>	Ep. I. 16. 67
<i>Lex Julia de adulteris.</i>	S. I. 2. 47. & 13 I.	<i>Locus ingenium non mutat.</i>	Ep. I. II. 28
<i>de Legationibus.</i>	S. I. 5. 46. <i>de maritan-</i>	<i>Loligo.</i>	S. I. 4. 100
<i>dis ordinibus.</i>	Carm. Sac. 19	<i>Lolliana clades.</i>	O. 4. 9. tit.
<i>Lex Poppæa.</i>	O. 4. 15. 22	<i>M. Lollius Palicani cognomento.</i>	ibid. <i>ejus</i>
<i>Lex Papia Poppæa de conjugiiis.</i>	O. 2. 4.	<i>mores & gesta.</i>	ibid. & O. 4. 9. 32
<i>22. & Carm. Sac. 19</i>		<i>Lollius.</i>	Ep. I. 2. I
<i>Lex theatralis à L. Roscio Othone lata.</i>	E. 4.	<i>Lucanus cur dissimilem induxerit Casaris</i>	
<i>16</i>		<i>personam.</i>	A. 126
<i>Libelli in jure.</i>	S. I. 4. 66	<i>Luceria.</i>	O. 3. 15. 14
<i>Libelli Stoïci Horatio qui.</i>	E. 8. 15	<i>Lucerne in fornicibus quando usurpata.</i>	S. 2. 7. 48
<i>Liber totus.</i>	Ep. I. 1. 88	<i>Lucernarum in conviviis usus.</i>	O. I. 27. 5.
<i>Liberi similes parentibus.</i>	O. 4. 5. 23		O. 3. 21. 23
<i>Libertina & Liberta.</i>	O. I. 33. 14	<i>Lucilius Bassus Aurruncus Satyræ inven-</i>	
<i>Liberti & Libertini.</i>	S. 2. 3. 28 I.	<i>tor.</i>	S. I. 4. 6. S. I. 10. tit. & 48. <i>de</i>
<i>Liberti quomodo fierent.</i>	S. 2. 7. 76	<i>ejus doctrina Fabii & Horatii judi-</i>	
<i>Libitina dea.</i>	S. 2. 6. 19. <i>unde dicta.</i>	<i>cium.</i>	S. I. 4. 5
<i>ibid.</i>		<i>Lucina parientium dea.</i>	O. 3. 22. I
<i>Libitinaris.</i>	ibid.	<i>Lucretius, mos in Sabinis.</i>	O. I. 17. 2
<i>Librorum emtor.</i>	S. 2. 3. 104	<i>Lucrina conchylia.</i>	E. 2. 49
<i>Libum unde dictum.</i>	Ep. I. 10. 10	<i>Lucrinus lacus.</i>	O. 2. 15. 3
<i>Liburnæ naves.</i>	E. I. I. <i>earum celeritas &</i>	<i>Lucta Romanorum.</i>	O. I. 8. 8
<i>magnitudo.</i>	ibid.	<i>Luculli in adificiis luxur.</i>	Ep. I. 6. 40.
<i>Liburni populi.</i>	O. I. 37. 29	<i>Xerxes Tegatus dictus.</i>	ibid.
<i>Licet consulere? formula.</i>	S. 2. 3. 192	<i>Lucus.</i>	A. 16
<i>Licet rogare.</i>	ibid.	<i>Lucus diis consecratus.</i>	Ep. I. 6. 3 I
<i>Licia amoris vincula.</i>	S. I. 8. 50	<i>Ludi à Lydis dicti.</i>	S. I. 6. I
<i>L. Licinius Varro Murena.</i>	O. 2. 10. tit.	<i>Ludii iidem qui histriones.</i>	ibid.
<i>ejus exitus tristis.</i>	ibid.	<i>Ludiones Romæ.</i>	ibid.
<i>Liliores quot habuerint consules? O. 2.</i>		<i>Ludi convivialis genus cameram attingere.</i>	
<i>16. 10. eorum officium & munus:</i>			S. 2. 3. 273
<i>ibid.</i>		<i>Ludi funebres.</i>	S. 2. 3. 85
<i>Ligna ferre in sylvam, quid?</i>	S. I. 10. 34	<i>Ludi seculares quando sub Augusto fuerint</i>	
<i>Ligurvire unde derivatum.</i>	S. I. 3. 81		O. I. 2. I. 13
<i>Ligurvire jus tepidum.</i>	ibid.	<i>Ludum dare.</i>	O. 3. 12. I
<i>Limare.</i>	Ep. I. 14. 36	<i>Ludus.</i>	Ep. I. 14. 36
<i>Linea pro meta studii.</i>	Ep. I. 16. 80	<i>Ludus gladiatorius.</i>	Ep. I. 1. 3
<i>Lingua mentis interpres.</i>	A. III	<i>Lugubres cantus, qui?</i>	O. I. 24. 2
<i>Lippis pila nocet.</i>	S. I. 5. 49	<i>Luna eadem quæ Diana beneficiis præst.</i>	
<i>Liquare quid.</i>	O. I. II. 6		S. I. 8. 21
<i>Liquida pro aqua.</i>	S. I. I. 54	<i>Luna silens.</i>	O. I. 25. II
<i>Liris flumen.</i>	O. 3. 17. 7	<i>Luna celeres.</i>	O. 4. 7. 13
<i>Litigiosi & litigiosa res.</i>	S. 2. 3. 285	<i>Luna eternitatis symbolum.</i>	ibid.
<i>Litus, tuba, cornua.</i>	O. I. I. 23	<i>Lunam devocare, deripere, &c.</i>	E. 17. 5
<i>Litus fluctifragum.</i>	O. I. II. 5	<i>Lupa Romuli & Remi nutritrix.</i>	O. I.
<i>Livia Drusilla Augusta.</i>	O. 3. 14. 5. <i>ejus</i>		17. 9
<i>pueritia & dictum.</i>	ibid. <i>duobus nu-</i>		
<i>psit.</i>	ibid.		

Lupata

RERUM AC VOCUM.

- Lupata Gallorum inventum.* O. 1. 8. 6
Lupi robur. O. 1. 17. 9. *Martius cur dictus.*
ibid.
Lupi & agni discordia. E. 4. 1
Lupi caput foribus affixum contra incantationes. S. 1. 8. 42
Lupinum. Ep. 1. 17. 23. *ejus in scena usus.*
ibid.
Lupus & Lupata. O. 1. 8. 6
Lupus piscis Romæ inter duos pontes. S. 2.
 2. 3. 1. & S. 2. 4. 3. 1
Lusciniæ prandere. S. 2. 3. 245
Lusisti satis, edisti satis, &c. Ep. 2. 2. 214
Læstra quæ. S. 1. 6. 68
Lustrum sæculare. Carm. Sæc. 67
Lux siderum regina. E. 1. 5. 2
Luxus Romanorum in opulis. O. 1. 37. 2
Luxuriam privatam oderant Romani. S. 2.
 2. 53
Lycimnius Cæsaris libertus. O. 2. 1. 13
Lycymnia. *ibid.*
Lycurgi duo. O. 2. 19. 16
Lycurgus cur vites sustulerit. *ibid.*
Lycus Alcæi puer. O. 1. 32. 11
Lydi populi. S. 1. 6. 1. *Reges vocati.* *ibid.*
Lydi pueri. *ibid.*
Lympha fugax. O. 2. 3. 12
Lympha prætercunte restringere vinum.
 O. 2. 11. 20
Lynchi in conviviis. O. 3. 21. 23
Lyncæ visus. S. 1. 2. 90
Lyra Apollinis inventum. O. 1. 21. 12. *es à*
Mercurio data. *ibid.* *eidem sacra.* O. 1.
 32. 13. *usus Lyrae in conviviis.* *ib.* *deorum*
laudibus opta. O. 1. 12. 1. & 13.
Heroum gesta ad Lyram canebantur.
 O. 1. 12. 13
Lyræ septem chordarum & Tetrachordæ.
 O. 3. 11. 3
Lysippus insignis statuarius. Ep. 2. 2. 240
Lyricæ carminis propria virtus. A. 83.
- M.
- M***Acellum Romæ.* S. 2. 3. 129
Macies & febris quid differant. O. 1.
 3. 30
Madere arte. O. 3. 21. 9
Mæcenas male per se scribi. O. 1. 1. 1. *Cil-*
niæ gentis cognomen & Mæsiæ. *ibid.*
an & Aquilæ. *ibid.*
- Mæcenas Cilnius L. F. ibid. ejus dignitates.* *ibid.* *ejus libertas dicendi & scripta* *ibid.* *nobilitas, mors.* *ibid.* &
 O. 2. 17. 9. *eius laus.* O. 1. 1. 2. *ejus eloquentia.* O. 3. 8. 6. *urbi præfectus.* O. 3.
 8. 17. & 26. *ingenium quale.* O. 2. 12. 9.
Æliacæ pugne non interfuit. E. 1. 2. *un-*
guentis delectatus. O. 3. 29. 4
Mæcenatis insomnia unde. O. 3. 1. 17
Mæcenates varii. O. 1. 1. 1
Mænas quis apud Horatium. E. 4. tit.
Mænas Licinii cognomen. Ep. 1. 7. 55
Mænia columna. S. 1. 3. 21
Mænia porta Romæ quæ. E. 5. 100
Mænius. S. 1. 1. 101. Ep. 1. 14. 26
Mætonii carminis ales; pro Homero. O. 1.
 6. 2
Magia artium vanissima. Ep. 2. 1. 2. 12
Magiæ auctores. E. 17. 4
Magicus rhombus, trochus, turbo. *ibid.*
Magica sacra nocturna. E. 5. 51
Magistri navis. O. 3. 6. 31
Majestas imperiæ. O. 4. 15. 15
Majores qui. O. 1. 1. 1
Malè nominata verba. O. 3. 14. 11
Maledici, canibus comparati. E. 6. tit.
Malignus pro difficili. S. 1. 5. 4
Malobathrum Syrium quod dicitur. O. 2.
 7. 8
Maltha. E. 5. 65. S. 1. 2. 25
Maltinus unde dictus. *ibid.*
Malva herba sativa & silvestris. E. 2.
 75
Malvæ cur molles. O. 1. 31. 16
Mamurra an gentis alicujus cognomen. S. 1.
 3. 37.
Mancipare. E. 9. 11
Mancipium quid. *ibid.*
Mancipatio. Ep. 2. 2. 159
Mancipi læx. Ep. 2. 2. 18
Mancus sine manu. Ep. 2. 2. 21
Manes fabulose. O. 1. 4. 16
Mans quis evocarint. S. 1. 8. 29
Mangones. Ep. 2. 2. 13
Mania Lavinum mater. O. 3. 23. 4. S. 2. 3.
 164. *ejus cultus.* *ibid.*
Manium vox tenuis. S. 1. 8. 41
Manlia & Mallia gens. O. 3. 21. 1
Manlius Torquatus. *ibid.* O. 4. 7. tit.
Manni Burichi & Burdones dicti. E. 4.

I N D E X

<i>Manubia Jovis.</i>	O. I. 2. 2	<i>Maturus, senis epitheton.</i>	A. 115
<i>Manumittendi servos ratio.</i>	S. 2. 7. 76	<i>Maurus adjectivum.</i>	O. I. 22. 2
<i>Manum arripere, quid?</i>	S. I. 9. 4	<i>Mauri sagittandi periti & venationibus se exercentes. ibidem.</i>	<i>magni.</i> O. I. 2. 39
<i>Manum injicere, quid?</i>	O. I. 17. 26	<i>Medea crudelis.</i>	A. 185
<i>Manus pure.</i>	S. I. 4. 68	<i>Medi, Parthi, & Persæ à poetis confunduntur.</i>	O. I. 2. 51. O. I. 27. 5. O. 3. 3. 34. O. 3. 5. 3
<i>Marcelli Siculorum patroni.</i>	S. 2. 6. 55	<i>Mediastinus quis.</i>	Ep. I. 14. 14
<i>Marcellini.</i>	ibid.	<i>Mediocribus esse Poëtis Non homines, non Dî, non concessere columnæ.</i>	A. 372
<i>Marcellus Augusti nepos laudatus.</i>	O. I. 12. 46	<i>Mediocritas aurea.</i>	O. 2. 10. 5
<i>L. Marcus Philippus. Ep. I. 4. 46. ejus eloquentia, luxus, dictæria.</i>	ibid.	<i>Meditari diluviem.</i>	O. 4. 1. 28
<i>Marcus.</i>	Ep. I. 8. 10	<i>Meditantium signa.</i>	S. I. 10. 71
<i>Mare Apulicum.</i>	O. 3. 2. 4	<i>Medium certis rebus concedi.</i>	A. 368
<i>Myrtonum.</i>	O. I. 1. 14	<i>Medius lecti tricliniaris locus.</i>	S. 2. 8. 20.
<i>Mare quando clausum. O. I. 4. 2. planum est. O. 2. 9. 2. turgidum & turbidum.</i>	O. I. 3. 19	<i>Mel Tarentinum & Matinum.</i>	O. 3. 16. 33
<i>Margaritarum in Romanis infamia. Ep. I. 6. 6</i>		<i>Meleager ejusque historia.</i>	A. 146
<i>Marica.</i>	O. 3. 17. 7	<i>Melinula.</i>	S. 2. 8. 31
<i>Marioticum vinum.</i>	O. I. 37. 14	<i>Mellatio.</i>	E. 2. 16
<i>Martius uxorem adulteram occidere an potuerit.</i>	S. I. 2. 131	<i>Mellificium.</i>	ibid.
<i>Marmora notis publicis incisa.</i>	O. 4. 8. 13	<i>Melle vina mitigare.</i>	S. 2. 2. 15
<i>Marmoreum pro candido poetis.</i>	O. I. 19. 6	<i>Melpomene lugubris cantus.</i>	O. I. 24. 3
<i>Mars Romuli pater.</i>	O. I. 2. 35	<i>Membrana charta.</i>	S. 2. 3. 2
<i>Marsi & Sabelli.</i>	E. 17. 28	<i>Memoria.</i>	S. 2. 4. 7
<i>Marsi in Italia venenis præstantes. E. 5. 76</i>		<i>Memphis Veneri sacra.</i>	O. 3. 26. 10
<i>Marsi fortissimi milites.</i>	O. 3. 5. 9	<i>Mentaus Helenam sed non concubinam habuit.</i>	O. 2. 4. 3
<i>Marsicum bellum idemque Servile. O. 3. 14. 18. à gladiatoribus ortum.</i>	ibid.	<i>Menenia gens.</i>	S. 2. 3. 287
<i>Mars tunica adamantina telus. O. I. 6. 13</i>		<i>Menenius qualis.</i>	ibid.
<i>Marsyas tibicen ab Apolline victus. S. I. 6. 120. ejus Romæ statua.</i>	ibid.	<i>Mens animi.</i>	Ep. I. 14. 9
<i>Martia Kalendæ quomodo celebrari solita. O. 3. 8. 1. dona misistabant.</i>	ibid.	<i>Mens & corpus sanum optabile. O. I. 31. 18</i>	
<i>Massageta, populus Scythiæ. O. I. 35. 40</i>		<i>Mens provida Reguli pro Regulo. O. 3. 5. 13</i>	
<i>Mastica vina.</i>	O. I. 1. 19. S. 2. 4. 45	<i>Mensapiicum venalium.</i>	S. 2. 4. 36
<i>Matinus mons Calabriæ.</i>	O. 3. 16. 33	<i>Mense secundæ quæ.</i>	O. 4. 5. 31
<i>Matinum promontorium.</i>	O. I. 28. 3	<i>Mensa pomorum eadem quæ secunda. S. I. 3. 6</i>	
<i>Matris nomen.</i>	S. 2. 3. 60	<i>Mensa tripes pauperum.</i>	S. I. 3. 13
<i>Mater te appello.</i>	ibid.	<i>Mense acernæ & citreæ. S. 2. 8. 10. marmoreæ.</i>	S. I. 6. 116
<i>Matrone & meretricis discrimen. Ep. I. 18. 3</i>		<i>Mense amicus.</i>	O. I. 35. 26
<i>Matrona quæ matrimonio præst. O. 3. 4. 59</i>		<i>Mentagra.</i>	S. I. 5. 62
<i>Matronæ domesticus labor laudatus. E. 2. 39</i>		<i>Mento solum tangere.</i>	O. 2. 7. 12
<i>Matronalis vestitus palla, stola, instita. S. I. 2. 29</i>		<i>Meraca.</i>	Ep. 2. 2. 137
		<i>Mercator vagus. A. 117. versipellis. A. 118</i>	
		<i>Merces.</i>	S. I. 2. 14
		<i>Mercurius peregrinantium deus. O. I. 36. 2. mercium deus. O. I. 10. 3. S. 2. 3. 25. lyre inventor. E. 13. 16. superus & inferus.</i>	

R E R U M A C V O C U M .

<i>inferus</i> . O. I. IO. 18. & 19. <i>mortuorum animas ducere creditus</i> . O. I. IO. 17	<i>Mixtum lyrae vel fistula carmen</i> . E. 9. 6
<i>Mercurii caduceus</i> . O. I. IO. 18	<i>Modi musici</i> . A. 21 I
<i>Mercurius imberbis</i> . O. I. IO. 2. unde & <i>Hermes dictus</i> . O. I. IO. 5. <i>Veneris comes</i> . O. I. 30. 8	<i>Modulati πικθητικῶς</i> . O. I. 32. 5
<i>Mercurii varia epitheta</i> . O. I. IO. I. & 5	<i>Mæchari & Mæchi</i> . O. I. 25. 7
<i>Mercuriales</i> . S. 2. 3. 25	<i>Mæchorum supplicium</i> . S. I. 2. 37
<i>Meretricum toga</i> . S. I. 2. 63	<i>Mola in sacrificiis</i> . O. 3. 23. 20
<i>Merx proba facile emptorem reperit</i> . Ep. 2. 2. IO	<i>Mola salsa</i> . S. 2. 3. 197
<i>Messalla Corvinus</i> . O. 3. 21. 7	<i>Moles propriè maris & fluminis</i> . O. 3. I. 34
<i>Messius Cicernus</i> . S. I. 5. 52	<i>Mollis pro maturo</i> . O. I. 7. 19
<i>Metati agri</i> . S. 2. 2. 114	<i>Mollis in saltatione gestus feminarum</i> O. 3. 6. 21.
<i>Metati agrorum</i> . S. 2. 6. 55	<i>Molossus & Lacon, canes nobiliss.</i> E. 6. 5
<i>Metaurus Umbriae flumen</i> . O. 4. 4. 37	<i>Monastes & Pacorus Parthorum Regis filii</i> O. 3. 6. 9.
<i>Q. Metellus Celer Consul quando</i> . O. 2. I. I	<i>Monogamia etiam Romanis laudata</i> . O. 3. 14. 5
<i>Metiri se quemque suo modulo</i> . Ep. I. 7. 98	<i>Monopodia, divitum mensie</i> . S. I. 3. 13
<i>Metiri viam</i> . Ep. 4. 7	<i>Monumentarii</i> . S. I. 6. 44
<i>Metu mutus</i> . S. I. 6. 57	<i>Monstra marina</i> . O. I. 3. 18
<i>Metuere pro cavere</i> . O. 2. 2. 7	<i>Mora quando edenda</i> . S. 2. 4. 22
<i>Miles arma amittens</i> . Ep. I. 16. 67. <i>transfuga</i> . O. 3. 5. 8. <i>lupo comparatus</i> . Ep. 2. 2. 28. <i>ex agricolis optimus</i> . O. 3. 6. 37	<i>Morbus acutus & fonticus</i> . S. 2. 3. 163. S. 2. 7. 15
<i>Militaria dona</i> . Ep. 2. 2. 32.	<i>Morderi opprobriis</i> . Ep. I. 16. 38
<i>Militare iusjurandum</i> . O. 2. 17. 9	<i>Mori pro amicis qui non recusarint</i> . O. 3. 9. 9
<i>Militiæ desertor</i> . O. 2. 7. 10	<i>Mori pro patria dulce</i> . O. 3. 2. 13
<i>Milesiarum vestium mollities</i> . Ep. I. 17. 29	<i>Moriendum omnibus præstantium exemplo</i> . O. I. 28. 7
<i>Mille hominum, & similia</i> . S. I. 6. 111. 2. 3. 197	<i>Morientibus præesse Proserpina credita</i> . O. I. 28. 19.
<i>Millenaria</i> . Ep. I. 6. 34	<i>Mors & somnus germani</i> . O. I. 24. 5. O. 3. 11. 38. <i>fugacem sequitur</i> . O. 3. 2. 14. <i>tempestiva</i> . Ep. I. 16. 74. <i>linea ultima rerum</i> . Ep. I. 10. 80
<i>Milvius alitis nomen</i> . S. 2. 7. 36	<i>Mortales primi beluis comparati</i> . Sat. I. 3. 99
<i>Milvius hamum meruit</i> . Ep. I. 16. 51	<i>Mortalia facta peribunt</i> . A. 68
<i>Milvius trissyllabum positum à poetis</i> . E. 16. 32	<i>Mortis & mortuorum memoria</i> . O. I. 24. 9
<i>Milvius pons</i> . S. 2. 7. 36	<i>Moschus Rhetor à Torquato defensus</i> . Ep. I. 5. 9
<i>Mimnermus</i> . Ep. I. 6. 65	<i>Mucia gens</i> . Ep. I. 6. 21
<i>Minerva variè armata</i> . O. I. 15. 11	<i>Mucius Jurisconsultus</i> . Ep. 2. 2. 89
<i>Minerva operosa</i> . O. 3. 12. 4	<i>Mulier maris instar inconstans</i> . O. I. 5. 11
<i>Mingere in patriis cineres</i> . A. 471	<i>evaditane sit</i> . O. 3. 7. 19. <i>officium ejus servare domum & silentium</i> . O. 3. 7. 29
<i>Minois cognomen Διὸς ὄα εἰσηῖς</i> . O. I. 28. 9	<i>Mulier solutis crinibus an semper fuerint</i> . O. 2. 11. 23. <i>earum in crinibus cultus</i> . S. I. 2. 98. <i>formam fuco ornant</i> . O. 4. 13. 3. <i>variis inebriantur</i> . O. I. 36. 13
<i>Minores qui</i> . O. I. I. I	
<i>Minturna paludes</i> . Ep. I. 5. 5	
<i>Minucia via</i> . Ep. I. 18. 20	
<i>Mirari pro obstupesceri</i> . O. 4. 14. 43	
<i>Mista senum ac juvenum densantur funera</i> . O. I. 28. 19.	
<i>Misilia dona fortune debita</i> . Ep. I. 7. 14	
<i>Mite solum</i> . O. I. 18. 2	
<i>Mitulus</i> . S. 2. 4. 28	
<i>Mitylene urbs & ins.</i> O. I. 7. I. Ep. I. 11. 17	

- in accumbendo apud Rom. locus.* S. 2. 8.
- 20
- Mullei calcamenti genus unde. S. 1. 6. 25.
& S. 2. 2. 33
- Mulli pisces, & magnitudo eorum. S. 2.
2. 33
- Mulsum & Promissis differunt. S. 2. 4. 24
- Multa fidem promissa levant. Ep. 2. 2. 10
- Multa petentibus desunt multa. O. 3. 16.
42
- Multa renascentur, quæ jam cecidere, &c.
A. 70
- Munatius. Ep. 1. 3. 31
- L. Munatius Plancus Cos. O. 3. 14. 28. quæ
gesserit. O. 1. 7. tit. Lugdunum in Gal-
lia condidit. ibid. Orator, Consul, &c.
ibid.
- Mundus quid. O. 3. 3. 53
- Mundus, qui non offendit sordibus. S. 2.
2. 65
- Mundus muliebris. O. 1. 5. 4
- Murena gravidâ. S. 2. 8. 44
- Murena, Liciniorum cognomen. S. 1. 5. 38
- Murex unde dictus. S. 2. 4. 32
- Muria. S. 2. 8. 46
- Murmur in amantibus. O. 1. 9. 19
- Murus abœneus. Ep. 1. 1. 60
- Musæ à locis dicte. O. 1. 26. 9
- Musarum contubernium, earumque com-
moda. O. 1. 26. 1
- Musarum & Sirenium certamen. Ep. 1.
2. 23
- Musarum mythologia. O. 4. 3. 1
- Musica in conviviis. O. 3. 11. 6. Ep. 2.
2. 9
- Mutare merces. S. 1. 4. 29
- Mutare. O. 3. 19. 7
- Mycenæ. O. 1. 7. 9
- Myædones Macedoniæ populi. O. 2. 12. 22.
O. 3. 16. 41
- Myrcus crinis. O. 3. 14. 22
- Myrræ color. ibid.
- Myrteta. Ep. 1. 15. 4
- Myrtoum mare. O. 1. 1. 14
- Myrtus & Myrta. O. 3. 23. 16. ejus tria
genera. O. 1. 25. 18
- Myrti in coronis usus. O. 1. 38. 5. & O. 2.
7. 23
- Myrtus Veneri sacra. O. 1. 4. 9
- Myrtea Venus cognominata. O. 1. 25.
18
- N.
- Nænia funebre carmen. O. 2. 1. 38.
etiam convivale. ibid. nostri con-
veniens. O. 3. 28. 13
- Næmia suricina. Ep. 1. 1. 62
- Nævius poeta ejusque fabule, scripta,
& atas. Ep. 2. 1. 54
- Naphta. E. 5. 65
- Nardo vina mereri. O. 4. 12. 25
- Navis obseæ, qui dicantur. E. 12. 3
- Nasidienus Rufus. S. 2. 8. 1
- Naso suspendere. S. 1. 6. 5
- Nasum nidore supinor. S. 2. 7. 38
- Natalis, pro die natali & origine. Ep. 2. 2.
210
- Natalibus restituere. ibid.
in Natali vina condi & arbores inscri sote-
bant. E. 13. 9
- Natalis Mæcenatis & Horatii. O. 4. 11.
tit.
- Natatio Romanorum. O. 1. 8. 8
- Natta Pinariorum cognomen. S. 1. 6. 124
- Natura gentium diversa. Ep. 2. 1. 244
- Natura convenienter vivere. Ep. 1. 10.
12
- Naturam expellas furca, tamen, &c.
Ep. 1. 10. 24
- Natus pro factus. S. 2. 3. 8
- Nave magna ferri, quid? Ep. 2. 2. 200
- Navem agere ignarus navis timet. Ep. 2.
1. 114
- Naves rostratæ, aratæ. E. 4. 17
- Naves subducere & deducere contraria.
O. 1. 4. 2
- Navis Kemp. refert. O. 1. 14. tit.
- Naufragorum tabule. O. 1. 5. 13
- Naufragi in tabula depicti. A. 20
- Navigandi temeritas & pericula. O. 1. 3.
17. O. 1. 3. 23
- Nautæ Jurisconsultis olim in honore. E. 17.
20. libidinosi. ibid.
- Ne currente retro funis eat rota. O. 3. 10.
10
- Ne particula interdum confirmandi. S. 1.
10. 21
- Ne supra pedem calcatus. Ep. 1. 10. 42
- Neapolis osiosa cur. E. 5. 43
- Necessitas dea. O. 3. 1. 14. Fortuna co-
mes. O. 1. 35. 17. dira. O. 3. 24. 5
- Necromantia. E. 17. 79
- Nefas

R E R U M A C V O C U M .

Nefas adducere.	O. 1. 11. 1	Nomina facere.	ibid.
Nefastum quid.	O. 2. 13. 1	Nomina seclari.	S. 1. 2. 16
Nemus.	O. 3. 10. 5	Nomina in adoptionibus aucta.	Ep. 2. 2.
Nemora & silva in domibus.	ibid.	101	
Neomenia, Calendae.	S. 1. 9. 69	Nomina amicorum inter vina celebrari solida.	O. 4. 15. 25
Nepenthe Homericæ.	Ep. 1. 19. 7	Non cuivis homini contingit adire Corinthum.	Ep. 1. 17. 36
Nepotis etymon.	E. 1. 34	Non missura cutem, nisi plena, &c. A.	476
Nepotes Latinis pro prodigiis.	ibid.	Non possidentem multa vocaveris recte beatum.	O. 4. 9. 45
Neptunalia quando fieri solita.	O. 3. 28. 1	Non si male nunc, & olim sic erit.	O. 2. 10. 17
Nequitia quid. S. 2. 3. 244. pro libidine sumta. O. 3. 4. 79. frugalitati opposita. S. 2. 7. 3		Novicienses.	O. 1. 18. 9
Nereus vates.	O. 1. 15. 5	Novici ubi steti.	ibid.
Nero Drusus. O. 4. 4. tit. de Germanis triumphavit. ibid. ejus mors. ibidem.		Norma, Normatum.	S. 2. 6. 9
27		Nos numerus sumus, &c.	Ep. 1. 2. 27
Neronum familia patricia.	O. 4. 4. 36	Noster Jupiter.	O. 4. 15. 6
Nescit vox missa reverti.	A. 390	Notæ an litteræ.	O. 4. 8. 13
Nestor, non vixit trecentos annos.	O. 2. 9. 13	Notus animi.	O. 2. 2. 6.
Niger.	S. 1. 4. 85	Notus ventus. O. 3. 27. 22. idem qui & Africus. O. 1. 3. 14. item pro quocumque vento. O. 4. 5. 9. Orionis comes.	O. 1. 28. 21
Nigri oculi.	O. 1. 32. 11	Notus albus.	O. 1. 7. 15
Nihil agere.	S. 1. 9. 15	Novem cyathos pro Musis hauriebant veteres.	O. 3. 19. 9
Nihil est ab omni parte beatum.	O. 2. 16. 27	Novendiales ludi, sacrum, feria. E. 17. 48	
Nihil scire vita jucundissima.	Ep. 2. 2. 140	Novus liquor Horatio quid.	O. 1. 31. 2
Nili fontes incerti.	O. 4. 4. 45	Novum pro pulcro. ibid. pro mirando.	O. 1. 26. 10
Nilus inundans irrigat Ægyptum.	O. 3. 3. 48	Nox pro morte.	O. 1. 24. 5
Nimio plus.	O. 1. 33. 1	Nox una manet omnes.	O. 1. 28. 15
Niobe fabula. O. 4. 6. 1. ejus liberi quot. ibid. ejus arrogantia.	ibid.	Nullus addictus jurare in verba magistris.	Ep. 1. 1. 14
Niphates mons & fl. O. 2. 9. 20. cur rigidus Horatio.	ibid.	Numatius.	Ep. 1. 3. 31
Nireus & Nereus.	O. 3. 20. 15	Numerus sumus.	Ep. 1. 2. 27
Nisus pro volatu.	O. 4. 4. 8	Numicia gens patricia & plebeia.	Ep. 1. 6.
Nitere.	S. 2. 2. 128. S. 2. 5. 12	tit. unde orta.	ibid.
Niti & mixari de avibus.	O. 4. 4. 8	Numidia Plantiorum cognomen.	O. 1. 36. 3
Nix cana.	O. 1. 9. 1	Numidia feris & marmore abundans.	O. 2. 18. 4
Nobile, quod omnium sermone nobilitatum.	A. 259	Numina rebus omnibus à Rom. assignata.	O. 3. 13. 2
Noceat emptæ dolore voluptas.	Ep. 1. 2. 55	Nummo addicere.	S. 2. 5. 109
Noctiluca Diana.	O. 4. 6. 37	C. Numonius Pabala.	Ep. 1. 15. tit.
Nocturnus profure.	S. 1. 3. 117	Nuptia iusta.	O. 3. 5. 6
Nodus dignus vindice videtur.	S. 2. 1. 1	Nuptiæ nec nuptiæ.	O. 3. 24. 59
Nomenclatores & Nomensculatores.	Ep. 1. 6. 50	Nuptiis conciliandis Spadela & Venus præsta sunt.	Ep. 1. 6. 33
Nomentanus gulosus.	S. 1. 1. 101		O. Obdu-
Nomina pro debitis.	Ep. 2. 1. 105		

I N D E X

O.

Oducere frontem. E.13.7
Obesus, pro stupido. E.12.3
 Obligare se votis. O.2.8.5
 Obligatus. E.17.67
 Obliquus rivus. O.2.3.11
 Obliviosus. O.2.7.21
 Obsignare lagenas. Ep.2.2.134
 Obsitus. O.1.18.12
 Obstipo capite stare. S.2.5.92
 Obterere laudem. O.1.6.11
 Occentare. S.2.1.81
 Occupare pro antevertere. Ep.1.7.66
 Occupet extremum scabies. A.4.17
 O cives cives quaerenda pecunia, &c. Ep. I.1.53
 Oceanus belluosus. O.4.14.47
 Octavia Augusti soror. O.3.14.7
 Octavius. S.1.10.79
 Octusis. S.2.3.156
 Oculatus testis unus plus valet, &c. A. 180
 Oculi irretorti. O.2.2.23. recti. ibid.
 Oculos defigere. Oculis capi. ibid.
 Oculi nigri in honore. A.37
 Oculi quando natari dicantur. O.1.36.17
 Oculos in funere resignare. Ep.1.7.9
 Oda quid ex Eustathio. S.1.1.tit.
 Oderunt peccare boni virtutis amore. Ep.1. 16.52
 Odium pro molestia. S.1.7.6
 O sella cognomen Lucretiorum. S.2.2.tit.
 Ofellus. S.2.1.tit.
 Ofellius rusticus. S.2.2.3
 Offensus aelivi. E.15.15
 Oleastro Hercules coronatus. O.1.7.7
 Olens pro foetido. E.10.2
 Oleum adde camino. S.2.3.321
 Olivum. S.1.6.123
 Olus pro herba, omne edule. S.2.1.74
 Olympici ludi. O.1.1.3
 Olympionicarum quanta laus. O.1.1.6
 Olynthus vendidit Laesthenes. O.3.16.
 I4
 Omasum. Ep.1.15.34
 Omen quid. O.3.37.1
 Ominata verba & nominata. O.3.14.
 II
 Omne tulit punctum qui, &c. A.243
 Omnes eodem cogimur. O.2.3.25

Omnia orta occidunt. O.3.6.45
Omnis enim res, virtus, fama, &c. divitiis parent. S.2.3.94
Oncchites. O.4.12.17
Ontyx pro vasculo. ibid.
Operosa carmina. O.4.2.31
Opes pro auxilio. O.3.3.28
Opes Attalicae prov. O.1.1.12
Opidum unde dictum. S.1.3.105
Opimia gens. S.2.3.142
Opimianum vinum. O.3.28.7
Oppedere. S.1.9.70
Optare. Ep.1.1.67
Optat ephippia bos piger, &c. Ep.1.14.43
Opulenti qui. Ep.1.16.2
Opus & O'π'is urbs. O.1.27.10
Orantis habitus, manus tollere. O.3. 23.1
Orbilius Grammaticus. Ep.2.1.70
Orca. S.2.4.66
Orchestra. A.279
Orcus quid. O.3.27.50
Orcus ab urgendo. O.2.3.24
Orci satelles quis. O.2.18.34
Ordinarii Consules & Suffecti. O.4.11. 20
Ordo triplex, materialis, naturalis, & artificialis. A.43
Ore rotundo loqui. A.323
Orestes furiosus. S.2.3.131. parricida. ibid.
durus. A.124
Organorum tria genera. E.9.6
Orichalcum. A.202
Oricum. O.3.7.5
Orion fidus. O.1.28.21. etymon. ibid.
 O.3.27.18
Orion venator. O.2.13.39
Orpheus & Eurydice. O.3.11.17
Orpheus lyra insignis. O.1.12.7
Orpheus interpres. A.391
Os ferreum. O.1.3.9
Osci Romanis ob linguam & mores invis. S.1.5.53
Oscines. O.3.27.1
Osculorum genera. O.1.36.6
Osculandi mos Persarum & Romanorum. ibid.
Ostria Roma ut Aesculapius cultus. Ep.1. 17.59
Ostreorum nomen generale. S.2.4.30. &
 32

Orium

RERUM AC VOCUM.

<i>Otium laudabile & à doctis optatum.</i> O.	<i>Partes in amore.</i>	E.15.14
2.16.1. etiam ab Augusto.	<i>Paris comptis capillis.</i>	O.4.9.13
<i>Ovatio minor triumphus.</i>	<i>Parium marmor.</i>	O.1.19.6
<i>Oves infirmæ.</i>	<i>Paros Cycladum inf.</i>	ibid.
<i>Oves Tarentinæ.</i>	<i>Parochus ejusque officium.</i>	S.1.5.46
	<i>Paros inf. Archilochi patria.</i>	Ep.1.19.23
	<i>Parca in auguriis.</i>	O.3.27.1
	<i>Parthasius, pictor egyptius.</i>	O.4.8.6
	<i>Parthi an mendaces.</i>	Ep.2.1.112. fugien-
		do pugnant. ibid. & O.1.19.11. Au-
		gusto signa remisissent. O.1.12.53. O.
		3.8.19.
	<i>Parthi, Medi & Persæ sæpè pro iisdem.</i>	
		O.3.5.3
<i>Pacem duello miscera.</i>	<i>Parthi Persæ dicti.</i>	O.1.2.22
<i>Pacoyus.</i>	<i>Parturient montes, &c.</i>	A.139
<i>Pachumejus quis.</i>	<i>Parvum parva decem.</i>	Ep.1.7.44
<i>Padus.</i>	<i>Passer & olor Venereis curram traherant.</i>	
<i>Pædus.</i>		O.4.1.10
<i>Pæmon Grammaticus.</i>	<i>Passillus ejusque in medicinis usus.</i>	S.1.2.
<i>Palatinus Apollo.</i>		27
<i>Palestræ apud Græcos insania.</i>	<i>Pataici dii in navibus.</i>	O.1.14.10
<i>Palestræ exercitatio.</i>	<i>Patella.</i>	Ep.1.5.2
<i>Mercurius.</i>	<i>Pater patriæ.</i>	O.3.24.27
<i>Palinodia.</i>	<i>Patera vinum in sacrificiis fundebatur.</i>	
<i>Palinurus promontorium an in Sicilia?</i>		O.1.31.2
O.3.4.28	<i>Pateræ unde dicta.</i>	ibid.
<i>Palla unde dicta.</i>	<i>Patienter ferenda adversa.</i>	O.1.24.19
S.1.2.29. & 63. & 99	<i>Patinarii elixi pisces.</i>	S.2.4.37
<i>Palla succincta.</i>	<i>Patres qui.</i>	S.1.3.127
S.1.8.21	<i>Patria nihil jucundius.</i>	O.3.2.13
<i>Palla Gallicana & Latina.</i>	<i>Patria est ubi bene cuique.</i>	O.1.7.21
A.278	<i>Patriciorum calcei.</i>	S.1.6.28
<i>Pallas armata.</i>	<i>Patriæ multum debetur.</i>	A.312
O.1.15.11	<i>Patris appellatio communis.</i>	S.2.1.12
<i>Pallevæ amore argenti, &c.</i>	<i>Patrua lingua.</i>	O.3.12.3
S.2.3.78	<i>Pavimentorum luxus.</i>	Ep.1.10.19
<i>Pallevæ pro timere.</i>	<i>Pavo avium formosissimas.</i>	S.2.2.26. Ro-
O.3.27.28		man quando clatus.
<i>Pallida mors æquo pulsat pede, &c.</i>		ibid.
O.1.4.13	<i>Pavor quid.</i>	Ep.1.6.10
<i>Pallor luteus, albus, & lividus.</i>	<i>Pauper quis dicendus.</i>	O.3.16.17. Ep.1.
E.7.1.5		12.4
<i>Palmarum in Circensibus genera.</i>	<i>Paupertas lata.</i>	O.4.9.45. andax. Ep.2.
S.1.9.46		2.51. ludibrio est. Ep.1.18.28. virtu-
<i>Palpari, palpum obtrudere.</i>		tis rudimentum.
S.2.1.17		O.3.2.1
<i>Pan Arcadiæ dens.</i>	<i>Paupertatis laus.</i>	O.1.12.43. sicut quo-
O.1.17.1. nemorum		modo dicta.
dens. O.3.18.5. Nominis dictus. ibi-		ibid.
dem 9	<i>Pausas pictor.</i>	S.2.7.95
<i>Panætius Stoicus.</i>	<i>Peccata æqualia Stoicis.</i>	S.1.3.96
O.1.29.14. ejus scri-	<i>Pectines & pectinuculi.</i>	S.2.4.34
pta.		A.330
ibid.	<i>Peculium.</i>	
<i>Panarium.</i>		
S.1.1.47		
<i>Panis secundarius, tertiarius.</i>		
Ep.2.1.123		
<i>Pannus.</i>		
Ep.1.17.29		
<i>Pantilius Cimex.</i>		
S.1.10.78		
<i>Pantolabus scyva.</i>		
S.1.8.11		
<i>Paphia Venus.</i>		
O.1.19.14		
<i>Parare pro reparare.</i>		
O.1.31.12		
<i>Paravis.</i>		
S.2.3.69		
<i>Paræ urbium & hominum originibus præ-</i>		
fectæ Carm. Sæc. 27		
<i>Parcere, pro omnino nolle.</i>		
O.1.34.1		
<i>Parcus.</i>		
ibid.		
<i>Parentes pro majoribus.</i>		
E.16.8		

I N D E X

<i>Pecunia pro anima.</i>	Ep. 1.6.36	<i>Personare aures vocibus.</i>	Ep. 1.1.7
<i>Pecunia diis consecrata.</i>	O. 3.24.45	<i>Perstringere aures murmure.</i>	O. 2.1.17
<i>Pecunia quibus imperet & seruiat.</i>	Ep. 1.10.47	<i>Peruidere.</i>	S. 1.3.25
<i>Pecunie obediunt omnia.</i>	O. 3.16.8. & 15	<i>Pes aquæ.</i>	E. 16.48
<i>Pecunie augendæ cupiditas.</i>	O. 3.16.17	<i>Petere & poscere differunt.</i>	O. 1.32.1
<i>Pecus etiam de marino dictum.</i>	O. 1.2.7	<i>Petere & Petitiones gladiatorum.</i>	S. 2.
<i>Pedestres historiae.</i>	O. 2.12.9	7.99	
<i>Pedestria pro humilibus.</i>	A. 59	<i>Petillius.</i>	S. 1.4.94
<i>Pedacia fragilis.</i>	S. 1.8.39	<i>Petitor pro actore & candidato.</i>	O. 3.
<i>Pedibus trahi.</i>	O. 3.20.11	1.11	
<i>Pedibus terram pulsare.</i>	O. 1.4.7	<i>Petrorita vehiculum Gallicum.</i>	S. 1.6.
<i>Q. Pedius Consul.</i>	S. 1.10.27	104	
<i>Pedius Valeriorum nomen.</i>	ibid.	<i>Petrinum.</i>	Ep. 1.5.5
<i>Pedo Albinovanus poeta.</i>	Ep. 1.8.1	<i>Pexus.</i>	Ep. 1.1.95
<i>Pedum Latii oppidum.</i>	Ep. 1.4.2	<i>Phæax.</i>	Ep. 1.14.24
<i>Pedanus unde actus.</i>	ibid.	<i>Phalantus Araci filius.</i>	O. 2.6.11
<i>Pelcus fratrem occidit.</i>	A. 96	<i>Phasis in Colchide fl.</i>	A. 117
<i>Pelignum oppidum, quale?</i>	O. 3.19.8	<i>Philippense bellum.</i>	Ep. 2.2.49
<i>Pelle in propria quiete.</i>	S. 1.6.22	<i>Philippus Macedonum Rex.</i>	O. 2.16.14.
<i>Pellex à pelliciendo.</i>	O. 3.10.14	<i>aurò pleraque expugnabat.</i>	ibid. ejus dicta.
<i>Pelliculam curare.</i>	S. 2.5.38		ibid.
<i>Peloris unde dicta.</i>	S. 2.4.32	<i>Philodemus poeta Epicureus.</i>	S. 1.2.121
<i>Penates iniqui.</i>	O. 2.4.15	<i>Philomela in Lusciniam mutata.</i>	A. 187
<i>Penelopa pro Penelope & familia.</i>	O. 1.19.2	<i>Philosophorum frugalitas.</i>	Ep. 1.12.7.
<i>Penicillo exprimere, tempestatem, ventos, &c.</i>	A. 20	<i>Dipondii dicti.</i>	ibid.
<i>Per anget significationem.</i>	E. 16.38	<i>Philosophorum sectæ.</i>	Ep. 1.1.14
<i>Per extentum funem ire. proverb.</i>	Ep. 2.1.210	<i>Philosopho an gerenda Res?</i>	Ep. 1.1.16
<i>Percunctatorem fugito, cur?</i>	Ep. 1.18.69	<i>Phimus.</i>	S. 2.7.17
<i>Percussus pro admirabundo.</i>	O. 1.7.11	<i>Phocæ.</i>	O. 1.2.7
<i>Percussus amore.</i>	E. 11.3	<i>Phocæa civitas.</i>	E. 16.17
<i>Perdocere.</i>	Ep. 1.1.54	<i>Phocis regio.</i>	ibid.
<i>Perducere.</i>	S. 2.5.77	<i>Phocæi fugientes massam ferream in mare coniecerunt.</i>	E. 16.25
<i>Perisclides.</i>	Ep. 1.17.56	<i>Phraates Rex.</i>	O. 2.2.17
<i>Permutatio olim mercatura erat.</i>	O. 1.31.12	<i>Phrygia tibia quæ.</i>	E. 9.6
<i>Perniciæ pro Perniciæ apud Cic.</i>	O. 3.7.4	<i>Phrygius lapis.</i>	O. 3.1.41
<i>Pernix quid & unde.</i>	E. 2.42	<i>Phryne quomodo judicio absoluta.</i>	E. 8.7
<i>Perprimere cubilia inominata.</i>	E. 16.38	<i>Picatâ Vasa.</i>	O. 3.8.10
<i>Perse pro Parthis.</i>	O. 2.2.2. & Medi, O. 1.2.51. O. 3.5.3	<i>Picæ vestes in triumphis.</i>	S. 1.6.29
<i>Perfarum mos osculandi.</i>	O. 1.36.6	<i>Pictoribus atque Poëtis, æqua libertas.</i>	A. 9
<i>Perfarum Regum luxus.</i>	O. 1.38.1	<i>Pictura tacita poësis.</i>	A. 1
<i>Perfarum frugalitas.</i>	ibid.	<i>Pictura.</i>	A. 361
<i>Perse arguentis inventores.</i>	ibid.	<i>Pila & tabernæ.</i>	S. 1.4.71
<i>Perseæ unguenta.</i>	ibid.	<i>Pila lippis inimica.</i>	S. 1.5.49
		<i>Pile lusus.</i>	A. 380
		<i>Philumnus à Pilo.</i>	O. 3.18.4
		<i>Pimplea Musa.</i>	O. 1.26.9
		<i>Pindarus Lyricorum princeps.</i>	O. 4.2.3
		<i>Pindus, mons Arcadiæ.</i>	O. 1.12.6
		<i>Pinguis quis.</i>	S. 1.3.57
			<i>Pinguis</i>

RERUM A C V O C U M.

- Pinguis toga.* S.1.3.15. Ep.1.17.25
Pimis cur Dianæ sacra. O.3.22.5. *Neptuno item & Baccho.* ibid.
Piplea. O.1.26.9
Pisces delicatiorum fuerunt. Ep.1.12.20
Piso Calpurniorum nomen. A.6
Pisones unde originem duxerint. A.292
L. Piso Philodemo operam dedit. S.1.2.121
Pitheoleon pœta. S.1.10.22.
Pituita. S.2.2.75
Placidejanus gladiator. S.2.7.96
Planus pro impostore. Ep.1.17.58
Plautanus sterilis est. O.2.15.4
Plautona stipare Menandro. S.2.3.11
Plautus in theatro. O.1.20.3
Plautus in theatro, Circo & foro. Ep.1.6.7
Plautinos numeros & sales proavi laudaverere. A.270
Plebejus. S.2.3.188
Plebs & Plebejus. A.248
Plinius & Cicero quid de inferis senserint. O.1.4.16
Plorare, pro miserum esse, & dolere. S.2.5.69
Plostellæ adungere muris. S.2.3.247
Plostra pro plaustra. S.1.6.42
Plumbeus homo. S.2.6.18
Plus nimio. O.1.33.1
Plutonis regnum cur exite. O.1.4.17
Pluvius Iupiter. Ep.2.1.135
Pocula è cornibus. O.2.19.29
Pœmatum tria genera. A.1
Pœmata quæ etatem ferunt. E.2.1.34
Pœna libertorum ingenuorumque diversa. E.4.11
Pœna, pede claudo venit. O.3.2.32
Pœni navigationibus clari. O.2.13.14
Pœta initio tumens. A.137
Pœta immortalitatem polliceri consueverunt. O.4.8.12. *personas decorè inducunt* Ep.1.3.14. *coronati.* O.1.7.7. *multiplikes deas unum faciunt.* O.1.19.1. *cynnis comparati.* O.2.20.10. O.4.2.25. *maledici qui.* E.6.13. Ep.2.2.141. *iracundi.* Ep.1.20.25. *placabiles.* ibid. *bibaces.* Ep.1.19.2
Pœtica laus ex Platone. O.1.10.2
Pœtis nomen mutare proprium, licitum. O.1.17.25
Pœtis sui prædicatio familiaris. O.2.20.1
Politianus quam felix Moschi interpret. A.135
Polyhymnia. O.1.1.33
Pollen. Ep.2.1.123
Pollice & pedum plausu versus metiebantur. A.253. & 274
Pollicem vertere. Ep.1.18.66
Pollice utroque laudare, quid? Ep.1.18.66
Pollio Asinius. O.2.1.110
Pollucere. S.2.6.10
Pollucum. ibid.
Pollux. O.3.3.9
Pollux pugnis præstat. O.1.12.16
Polubrum. S.1.6.117
Polyphemus. A.145
Polyypus tumor in navibus. E.12.5. S.1.3.40
Poma varia. S.2.4.70
Pomparum incessus. S.1.3.10
Sex. Pompejus Dux Neptunius dictus. E.9.7
Pompeja Porticus. Ep.1.6.26
Cn. Pompeji Consulatus. O.2.1.1
Pompilia gens. A.292
Pondus addere nugis. Ep.1.19.42
Ponere pro fingere. O.4.8.7
Ponere signa voris præceptis. A.34
Ponere totum nescit. τὸ βίβα. A.34
Pontina tribus. O.1.1.1
Pontificales cœnæ. O.1.37.2. O.2.14.28
Popinones. S.2.7.39
Poppysmus. S.1.9.70
Poppysma equorum. S.2.1.17
Populus nigra & alba. O.2.3.9. *Herculi sacra arbor.* O.1.7.27. *vino ferendo* epta. E.2.10.
Populus & plebs quid differant. O.4.14.1
Porcus & Porca sacrificandi initia. Ep.2.1.143
Porcus Laribus immolabatur. O.3.23.4
Porca Cerevi. ibid.
Porphyrius Gigas & avis. O.3.4.54
Porrigo. S.2.3.126
Porrum pauperum cibus. Ep.1.12.20
Porrena Etruscorum Rex. E.16.4
Porta triumphalis Romæ. E.7.8
Portus Iherinus. A.6

I N D E X

<i>Poscere, petere, flagitare differunt.</i> O.1. 32.1.	<i>phallus.</i> ibid. ex quo ligno potissimum fabricatus.	ibid.
<i>Poscere majoribus potulis.</i> E.9.33	<i>Prima terre epitheton.</i>	S.2.2.93
<i>Posteri non luebant parentum delicta Romæ.</i> O.3.6.1. ne quidem in perduellionis crimine.	ibid.	S.2.1.69
<i>Posticum.</i> Ep.1.5.31	<i>Principibus placuisse viris, non ultima laus est.</i>	Ep.1.17.35
<i>Postgeniti.</i> O.3.24.27	<i>Principum in suos auctoritas.</i> O.3.1.5	
<i>Postumi qui Juriscons.</i> O.2.14.1. de ejus vocabuli scriptura.	ad Principum colloquium ægre admitti.	O.1.28.9
<i>Potare parta victoria.</i> O.1.37.5	<i>Principum amicitia infida.</i> O.2.1.3	
<i>Potens sui.</i> O.3.29.41	<i>Priscum pro severo.</i> O.3.21.11	
<i>Potio pro veneno.</i> E.5.73	<i>Priscus Mæchus.</i> S.2.7.13	
<i>Præ significationem verbi auget aliquando.</i> O.4.3.10	<i>Privilegium unde dictum.</i> S.2.5.11	
<i>Præbere aquam.</i> S.1.4.88	<i>Privum pro proprio.</i> ibid.	
<i>Præcidona porca Cerevi mactata.</i> O.1. 28.26	<i>C. Proculæus & elogium.</i> O.2.2.5. ejus fratres qui.	O.2.2.6
<i>Præcidere causam belli.</i> Ep.1.2.9	<i>Prodere rem pro perdere.</i> S.1.2.15	
<i>Præcones auctionibus præerant.</i> S.1.6.86	<i>Prodigum unde dictum.</i> O.1.16.3	
<i>Prædium à prædibus dictum.</i> S.1.1.11	<i>Prodigia in sacrificiis.</i> S.1.5.99	
<i>Prænestæ unde dicta, à quo condita.</i> O.3. 4.21	<i>Prodocere.</i> Ep.1.1.54	
<i>Prænitere pro præferri.</i> O.1.33.3	<i>Prodiigi ad agnatos missi.</i> S.2.3.225	
<i>Prænomine carebant servi.</i> Ep.5.10.10	<i>Præti fabula.</i> O.3.7.13	
<i>Præpetes aves.</i> O.3.27.1	<i>Profani à sacris arcebantur.</i> O.3.1.1.	
<i>Præfagire.</i> O.1.27.21	<i>Progne in quam avem conversa.</i> O.4.12.5	A.187
<i>Præfens Deus quomodo dictus.</i> O.1.35.2	<i>in hirundinem.</i>	
<i>Præsentia non fastidenda.</i> Ep.2.1.34	<i>Prometheus Caucaaso alligatus.</i> O.2.13. 37	
<i>Præsentibus acquiescendum.</i> O.3.29.32. S.2.6.4	<i>Promelhei fabula è luto hominem fingentis.</i> O.1.16.13	
<i>Prætexta ingenuitatis insigne.</i> S.1.6.29	<i>Promulsis.</i> S.2.4.24	
quando deposita.	<i>Propertius Callimachus Romanus dictus.</i> Ep.2.2.100	
<i>Prætoris officium.</i> S.1.5.34	<i>Propitius à prope cundo.</i> O.1.35.2	
<i>Prætoris formula, pacta servabo, judicium dabo.</i> Ep.1.19.8	<i>Propria pro perpetuis.</i> S.2.6.5	
<i>Prætura.</i> S.2.3.180	<i>Proprium pro sempiterno.</i> Ep.2.2.172	
<i>Prævertere quid.</i> S.1.3.38	<i>Provsus.</i> Ep.1.1.75	
<i>Præfina factio.</i> O.1.1.3	<i>Proserpina flores legens.</i> O.3.27.29	
<i>Pratum quid.</i> S.2.4.20	<i>Proserpina morientibus præest.</i> O.1.28. 19.	
<i>Pratum quasi paratum.</i> S.2.6.1	<i>Protervia à proterendo.</i> O.1.19.7	
<i>Præces pro execrationibus.</i> O.1.28.33. E.5.86	<i>Proteus.</i> O.1.2.7. O.1.15.5	
<i>Præcariam vitam agimus, &c.</i> O.1. 24.11	<i>Protinus.</i> Ep.1.12.8	
<i>Præmere crimine artis ignoratæ.</i> A.262		
<i>Præmere vites.</i> O.1.31.9		
<i>Præciosus emtor & pretiosus.</i> O.3.6.32		
<i>Præcium ponere.</i> S.2.3.23		
<i>Priapus hortorum custos.</i> S.1.8.1. ruber. ibid. quare ficulnus. S.1.8.1. Ithy-		

P R O V E R B I A .

<i>Ab ovo ad mala.</i>	S.1.3.6.
<i>A teneris unguiculis.</i>	O.3.6.24
<i>Ad umbilicum adducere.</i>	E.14.8
<i>Alcinoi mensa.</i>	Ep.1.2.28
<i>Αἴνα ποταμῶν.</i>	O.1.29.10
<i>Archilochia dicta.</i>	E.6.13

Art-

RERUM AC VOCUM.

<i>Arenam metiri.</i>	O. 1.28.2	<i>Tantali talenta.</i>	O. 2.18.37
<i>Βατράχους δινοζοεῖν.</i>	O. 2.11.20	<i>Thyestea caena.</i>	A. 91
<i>Baotia sus.</i>	Ep. 2.1.244	<i>Tiboni senectus.</i>	O. 2.16.30
<i>Caritum tabulae.</i>	Ep. 1.6.62	<i>Transire per ignes.</i>	O. 2.1.7
<i>Cappadoces.</i>	Ep. 1.6.39	<i>Ο' τρώας ιούσευ.</i>	E. 17.8
<i>Caudam trabeve.</i>	S. 2.3.53	<i>Ventis tradere.</i>	O. 1.26.3
<i>Χθές κ' προῶν.</i>	O. 1.32.2	<i>Vincta cadunt mea.</i>	Ep. 2.1.220
<i>Codro generosior & antiquior Codro.</i>	O. 3.19.1	<i>Una hirundo non facit ver.</i>	Ep. 1.7.13
	11.27	<i>Vocatus & non vocatus deus.</i>	O. 2.18.40
<i>Caelum non animum mutant, &c.</i>	Ep. 1.11.27	<i>Providentia divina cuncta disponi.</i>	O. 1.35.2
<i>Cortice levior, & sine Cortice nare.</i>	O. 3.9.3	<i>Proximus & supremus.</i>	O. 1.12.19
<i>Cuculo astutior.</i>	S. 1.7.31	<i>Prudens.</i>	E. 17.47
<i>Cum lacte nutricia.</i>	O. 3.6.24	<i>Pitana.</i>	S. 2.3.155
<i>Cynice vivere.</i>	S. 2.2.55	<i>Publica, unde Publicani.</i>	Ep. 1.1.77
<i>Danaidum dolium.</i>	O. 3.11.23	<i>Pudicus qui dicatur.</i>	O. 4.7.25
<i>Δούπερσ φρονιδές.</i>	O. 1.34.3	<i>Pudor infans.</i>	S. 1.6.57
<i>Δούπεροι τῶδ' ἐν.</i>	ibid.	<i>Pueræ & Pueri.</i>	O. 3.14.10
<i>Difficilia quæ pulchra.</i>	S. 1.9.59	<i>Pueri pro filijs.</i>	O. 1.12.25
<i>Dii lanceos pedes habent.</i>	O. 3.2.31	<i>Pueri an in Dianæ tutela.</i>	O. 4.6.33
<i>Ε' κ' ἄς πηλὴ πῶδας ἔχειν.</i>	S. 2.7.27	<i>Pueri ter novem in ludis Sæcularibus.</i>	C. Sæc. 6
<i>Equis virisque.</i>	Ep. 1.11.28	<i>Pueri ad pocula.</i>	O. 1.29.7
<i>Ferret olla, vivit amicitia.</i>	O. 1.35.26	<i>Puerorum ingenia.</i>	A. 158
<i>Γῆν τῶδ' γῆς.</i>	O. 2.16.18	<i>Puerorum insignia prætexta & bulla.</i>	E. 5.12
<i>Gratiis litare.</i>	O. 1.30.5	<i>Puerorum ludus, Rex eris.</i>	Ep. 1.1.59
<i>Hipponactem præconium.</i>	E. 6.13	<i>Pugillares.</i>	A. 293
<i>Hydræ secare.</i>	Ep. 2.1.10	<i>Pulla, quid?</i>	O. 1.25.18
<i>Hymettia mella.</i>	O. 2.6.14	<i>Pullus blandientis vocabulum.</i>	S. 1.3.44
<i>Intra pellem se continere.</i>	S. 1.6.24	<i>Pulmenta & Pulmentaria.</i>	S. 2.2.20
<i>Junonium ingredi.</i>	S. 1.3.10	<i>Pulpitum.</i>	A. 27
<i>Κρασίης κωδίου.</i>	Ep. 1.19.1	<i>Pulsare terram.</i>	O. 1.4.7. O. 1.37.1. O. 3.18.15
<i>Κυπρωίτης καρπός.</i>	O. 2.14.23	<i>Pulvis & umbra sumus.</i>	O. 4.7.16
<i>Labor improbus omnia vincit.</i>	S. 1.9.59	<i>Pumex aridus.</i>	O. 1.11.5
<i>Μύρμηξ ἢ κρισηλος.</i>	S. 1.1.33	<i>Punctum tollere.</i>	A. 343
<i>Numerus sumus.</i>	Ep. 1.2.27	<i>Pupius & Pupia gens.</i>	Ep. 1.1.67
<i>Optat ephippia.</i>	Ep. 1.14.43	<i>Puræ plateæ.</i>	Ep. 2.2.71
<i>Oreo implacabilior.</i>	O. 2.3.24	<i>Puri oppositi profanis.</i>	Ep. 1.1.37
<i>Pari jugo.</i>	O. 1.35.28	<i>Purpura dibapha.</i>	O. 2.16.35. Tyria Tarantina, &c.
<i>Patrua lingua.</i>	O. 3.12.3		Ep. 1.10.26
<i>Perygræci.</i>	S. 2.2.10	<i>Purpureum pro pulcro.</i>	O. 4.1.10
<i>Phocensium execratio.</i>	E. 16.17	<i>Pusius & Pusillus.</i>	S. 2.3.216
<i>Principium dimidium totius.</i>	Ep. 1.2.40.	<i>Puteal locus Romæ ubi & qualis.</i>	S. 2.6.35
	& 45	<i>Ep. 1.19.8</i>	
<i>Remis velisque.</i>	O. 3.11.34	<i>Putere.</i>	S. 2.4.66
<i>Sardi venales.</i>	Ep. 1.6.39	<i>Putescere.</i>	S. 2.3.194
<i>Sicule dapæ & Syracusana mensæ.</i>	O. 3.1.18	<i>Putrescere.</i>	ibid.
		<i>Putres oculi.</i>	O. 1.36.17
<i>Sileni Alcibiadis.</i>	O. 2.19.1	<i>Pyramides Ægyptiæ.</i>	O. 3.30.2
<i>Surdo narrare, &c.</i>	Ep. 2.1.200		Pyr.

Pyrgum. S. 27. 17
Pyrrhica saltatio. Ep. 2. 1. 190
Pyrgoteles sculptor. Ep. 2. 1. 240
Pythagoræ stirps. O. 1. 28. 10. ejus dictum,
Nihil admirari. Ep. 1. 6. 1. ejus symbolum.
 Ep. 1. 2. 23. *μετεμψυχωσις.*
 Ep. 2. 1. 53. *à fabis cur abstinuerit.*
 S. 2. 6. 63
Pythagoræ somnia, quæ? Ep. 2. 1. 52
Pythagorici omnia constare numeris volebant.
 O. 1. 28. 2
Pythia Apollo. O. 1. 16. 5. & 6
Pythia cantare, quid? A. 414

Q

Quadra. Ep. 1. 17. 49
Quadrans. ibid.
Quadrans balneatoris merces. S. 1. 3. 137
Quadrantaria res. ibid.
Quadruga Circenses. O. 2. 16. 35
Quadruplatores. S. 1. 4. 65
Qualem commendas, aspice. Ep. 1. 18. 76
Qualis haberi vis, esto. Ep. 1. 16. 17
Qualus. O. 3. 12. 4
Quam quisque novit artem in illa se exercet.
 A. 379
Quandoque pro quocumque. O. 4. 2. 34.
 S. 2. 6. 61
Quandoque bonus dormitat Homerus. A.
 359
Quasillus. O. 3. 12. 4
Quatere pro movere. O. 1. 18. 12
Quatinus & Quatenus. S. 1. 3. 76
Quatinus pro quoniam. S. 1. 1. 63
Quærela animantibus omnibus tributa. E. 2.
 26
Qui studet optatam cursu contingere metam, &c.
 A. 412
*Quicquid delirant reges, plectuntur Achi-
 vi.* Ep. 1. 2. 14
Quinctiæ gentis cognomina. O. 2. 11. 2.
 Ep. 1. 16. tit.
Quinctilius à Quinctio. Ep. 1. 16. tit.
Quinctilius Hirpinus. O. 2. 1. tit. an Cri-
 spinus. ibid.
Quinctilius Varus. O. 1. 24. 5. S. 1. 6. 55
Quinquatrus, festa Minerva. Ep. 1. 2. 197
Quinquerivi an magistratus. S. 2. 5. 55
Quo semel est imbuta recens. Ep. 1. 2. 69
Quæd abominor, formula. E. 16. 8
Quæd scitis est. Ep. 1. 2. 45

R

R Adit terras Aquilo. S. 2. 6. 25
Ranarum plura genera. E. 5. 19
Rancidus aper. S. 2. 2. 89
Rapere in jura. S. 2. 3. 72
Rarus color. O. 3. 27. 2
Recantare. O. 1. 16. 26
Recidere. S. 1. 10. 68
Redantrnare. Ep. 2. 1. 86
Redemptores. O. 3. 1. 35
Redigere nummos. E. 2. 69
Redimere opus. O. 3. 1. 35
Reducere. S. 2. 3. 191
Refugere legem. O. 1. 28. 11
Refixa sidera. E. 17. 5
Reges ad deos originem referre. O. 4. 2. 13
Regia Numæ. O. 1. 2. 15
Reguli mors. O. 3. 5. 49. ejus supplicium. ib.
*Regnavit populorum, & id genus belle-
 nisimi.* O. 3. 30. 12
Regium genus. O. 2. 4. 15
Relegere. E. 2. 69
Religare classem. O. 1. 32. 7
Religare funem, pro solvere. ibid.
Relinere vasa. O. 1. 20. 3
Rem gerere & Res gerere. S. 2. 3. 74
Renderere, de animatis & inanimatis.
 O. 2. 18. 2. O. 3. 27. 67
Reponere. A. 120
Reponere in sedem. E. 13. 11
Repotia. S. 2. 2. 60
Res. A. 248
Res pro lite. S. 1. 9. 41
Rescribere. S. 2. 3. 76
Residere. O. 3. 3. 30
Resignare. O. 3. 29. 54. Ep. 1. 9. 7
Resorbere in bellum. O. 2. 7. 15
Respondere propriè consultorum. Ep. 1. 16.
 43
Responsus. ibid.
Responsare pro respondere. S. 2. 7. 102
Responsare pro obniti. S. 2. 4. 17
Respublica navi comparata. O. 1. 14. tit.
Resilio Antiorum cognomen. S. 1. 6. 124
Retusum. O. 1. 35. 38
Revincere. O. 2. 18. 34
Rex pro rectore. O. 1. 3. 6. 8
Rex pro potente. Ep. 1. 17. 43
Rhadamanthus judex apud inferos. O. 4. 1.

RERUM AC VOCUM.

<i>Rhœti populi ubi siii.</i> O.4.4.17. O.4.14.	<i>Rosens, epithetum variis tributum.</i> O.1.
15. & quibus devicti. O.4.4.17	13.2
<i>Rhœti Vindelici.</i> O.4.4.18	<i>Rosmarinus.</i> O.3.23.15
<i>Rhadanus Gallia fl.</i> O.2.20.20	<i>Rotundare.</i> Ep.1.6.34
<i>Rhadope Thraciæ mons.</i> O.3.25.12	<i>Rotundentur mille talenta.</i> Ep.1.6.34
<i>Rhodus, Ephesus, Mitylene deliciis affluentes.</i> O.1.7.1	<i>Rubeta ranarum genus.</i> E.5.19. S.2.3.16
<i>Rhœtus Gigas.</i> O.2.19.23	<i>Rubor verecundiæ ac pudoris signum.</i> E.17.
<i>Rhombus magicus.</i> E.17.7	21
<i>Rhombus piscis unde dictus.</i> S.2.2.48	<i>Rubus an Campaniæ oppidum.</i> S.1.5.94
<i>Rhudia.</i> S.1.5.97	<i>Rubi ubi fuerint.</i> ibid.
<i>Ridentem dicere verum, Quid vetat.</i> S.1.	<i>Ructari sublimes versus.</i> A.457
1.24	<i>Rudis.</i> Ep.1.1.2
<i>Ridere etiam de inanimis.</i> O.4.4.40	<i>Rude donari & Radiari</i> ibid.
<i>Ridere dulce.</i> O.1.22.22	<i>Rufa in amoribus.</i> S.2.3.216
<i>Ridiculam quid.</i> S.1.10.14	<i>Rumex.</i> E.2.57
<i>Rimosa auris.</i> S.2.6.46	<i>Rumor secundus.</i> Ep.1.10.9
<i>Risus auditorem solvere, quid?</i> S.1.10.	<i>Rumpere.</i> O.1.23.10
14	<i>Runcare agros.</i> O.1.1.11
<i>Risus amoris illex.</i> O.1.2.33	<i>Rupilia gens Romana.</i> S.1.7. tit.
<i>Ritus à cæde expiandi.</i> O.2.1.5	<i>Rura optat Maro.</i> O.1.1.30
<i>Ritus deos plures invocandi.</i> O.1.2.35	<i>Rurales dii.</i> Ep.2.1.143
<i>Rivi.</i> Ep.1.16.12	<i>Rustata factio.</i> O.1.1.3
<i>Rixa pro jurgio, interdum pro pugna.</i> O.1.	<i>Rusticus.</i> A.213
18.8. O.1.27.4. O3.27.69	<i>Rusticus expectat dum, &c.</i> Ep.1.2.
<i>Robusta ætas.</i> O.3.2.2	42
<i>Rodere aliquem.</i> S.1.6.46	<i>Rusticorum feriæ horreis conditis.</i> Ep.2.
<i>Rhœtus.</i> O.3.4.55	1.140
<i>Rome omnia venalia.</i> O.3.16.15	<i>Rutilii.</i> S.2.1.68
<i>Roma urbs æterna, domina.</i> O.4.3.13.	<i>Rutilius Lupus.</i> ibid.
O.4.6.23. Septicollis. Carm. Sæc.7.	S.
<i>Albanorum colonia.</i> Carm. Sæc.54. à	
<i>Regibus pomeriis aucta.</i> A.209	
<i>Rome & Carthaginiis discidium.</i> E.16.	
10	
<i>Romani civis insignia.</i> S.2.7.53. sine his	
<i>in publicum prodire flagitiosum.</i> ibid.	
<i>Romani accepta à Græcia fecere meliora.</i>	
Ep.2.1.28	
<i>Romani servos suos sepeliebant.</i> S.1.8.9	
<i>Romanorum hiberna.</i> O.3.4.38	
<i>Romanorum ex re pecuniaria quæstus.</i> E.1.	
27	
<i>Romanos rebus secundis sapere dixit Hafdrubal.</i> O.3.27.74	
<i>Romuli parens Mars.</i> O.1.2.35	
<i>Ros pro ingenti liquore.</i> O.3.4.61	
<i>Rosa hieme in deliciis.</i> O.1.38.3	
<i>Rose in unguentis.</i> O.1.5.2	
<i>Roscius Comicus.</i> Ep.2.1.82. ejus scripta.	
ibid.	
	<i>Sabbata unde dicta.</i> S.1.9.69
	<i>Sabelli & Marsi.</i> E.17.28
	<i>Sabini rigidi.</i> Ep.2.1.34
	<i>Sabinum fœdus.</i> Ep.2.1.24
	<i>Sabinum vinum.</i> O.1.20.1
	<i>Saccare vinum.</i> O.1.11.6
	<i>Sacci nummarii.</i> S.1.1.70
	<i>Saccularii.</i> ibid.
	<i>Sacer quid in legibus xij. tabb.</i> S.2.3.181
	<i>Sacra quæ.</i> S.1.1.71
	<i>Sacra Junonis ferebant lento gradu.</i> S.1.
	3.10
	<i>Sacrificium nullum sine thure ac fidibus.</i>
	O.1.36.1
	<i>Sacrilegus.</i> S.1.3.117
	<i>Sacrificia qualia veterum.</i> O.3.23.18
	<i>Sacrorum puritas.</i> S.2.3.281
	<i>Sacramentum militare.</i> O.2.17.9
	<i>Sacrum quid.</i> O.3.19.4
	Sæcula-

I N D E X

<i>Secularium ludorum tempus.</i>	C. S. 4. & 21	<i>Saturnius versus.</i>	Ep. 2. 1. 158
<i>Seculum quot annorum.</i>	E. 8. 1. C. S. 21	<i>Saturni Sidus noxium.</i>	O. 2. 17. 22
<i>Sæva paupertas.</i>	O. 1. 12. 43	<i>Satyra unde dicta.</i>	A. 222. triplex. A. 220
<i>Sævus pro duro.</i>	Ep. 1. 6. 50	<i>Satyræ Romanæ.</i>	S. 1. 1. tit.
<i>Saga pro venefica, unde dicta?</i>	O. 1. 27. 21	<i>Satyri eorumque imago.</i>	O. 2. 19. 4. & A. 220
<i>Sagive.</i>	ibid.	<i>Saxum supplicii genus.</i>	S. 1. 6. 39
<i>Sagitta.</i>	O. 3. 37. 6	<i>è Saxo Tarpejo dejicere.</i>	ibid.
<i>Sagittæ venenatæ.</i>	O. 1. 22. 3	<i>Sæva.</i>	S. 2. 1. 53
<i>Sagum militare & Sagati.</i>	E. 9. 27	<i>Sæva quorum cognomentum.</i>	Ep. 1. 17. tit.
<i>Sal nigrum & album.</i>	S. 2. 4. 74. nigrum	<i>unde dictum.</i>	ibid.
<i>& purum.</i>	S. 1. 3. 14. in sacrificiis. ibid.	<i>Sævole unde.</i>	S. 1. 6. 12
<i>divinum.</i>	O. 2. 16. 13. primo loco in	<i>Scalpo & sculpo.</i>	O. 3. 11. 52
<i>mensa apponitur.</i>	ibid.	<i>Sævus piscis Græcum nomen.</i>	E. 2. 51.
<i>Salernum.</i>	Ep. 1. 15. 1	<i>Romæ in delitiis.</i>	ibid.
<i>Saliare.</i>	Ep. 2. 1. 86	<i>Scauri.</i>	S. 1. 3. 47
<i>Saliaris epula.</i>	O. 1. 37. 2	<i>Scaurorum familia.</i>	O. 1. 12. 37
<i>Salinum deorum.</i>	O. 2. 16. 13	<i>Scena.</i>	A. 179
<i>Salis apud veteres usus.</i>	S. 2. 2. 17	<i>Scipio Africanus extra patriam mortuus.</i>	E. 9. 25
<i>Sallusti Historici duo.</i>	O. 2. 2. 2. alterius	<i>Scobs auri.</i>	S. 2. 4. 81
<i>avaritia ex Agellio.</i>	ibid.	<i>Scomber Ibevus.</i>	S. 2. 8. 46
<i>Sallustius Historicus an adulter.</i>	S. 1. 2. 48	<i>Scopæ Thessali dictum.</i>	Ep. 1. 6. 45
<i>Saltare Cyclopa.</i>	S. 1. 5. 63	<i>Scopius formidolosus.</i>	O. 2. 17. 17
<i>Salmoneus.</i>	O. 1. 34. 7. Tonitru effinxit,	<i>Scotari.</i>	O. 1. 25. 7
<i>ejus mors.</i>	ibid.	<i>Scribe quaestorii, ædilitii, prætorii, & c.</i>	S. 1. 5. 66
<i>Salindienus Rufus.</i>	S. 2. 8. 1	<i>Scribarum ordo an in honore.</i>	ibid.
<i>Sammites.</i>	Ep. 2. 2. 9	<i>Scribarum decuria Romæ.</i>	S. 2. 6. 36
<i>Samothrace.</i>	Ep. 1. 11. 2	<i>Scribere, pro mutuo sumere.</i>	S. 2. 3. 70
<i>Samus triplex. ibid. Junoni sacra. ibid.</i>		<i>Scribimus indocti, doctique, & c.</i>	Ep. 2. 1. 117
<i>Sandapilarii.</i>	S. 1. 8. 9	<i>Scrinia librorum capsula.</i>	Ep. 2. 1. 113
<i>Sanguis ultima syllaba producta.</i>	O. 1. 15. 31	<i>Scriptor pro auctore.</i>	A. 39
<i>Sapere est principium & fons rectè scribendi.</i>	A. 309	<i>Scrobes magicæ.</i>	S. 1. 8. 26
<i>Sapere pro vivere.</i>	O. 1. 11. 6	<i>Scruta & Scrutarii.</i>	Ep. 1. 7. 65
<i>Sapiens quis dicendus? S. 2. 4. 44. an omnia sci.</i>	S. 1. 3. 124. uno minor est Jove.	<i>Scurra unde dictus.</i>	Ep. 1. 18. 2
<i>Ep. 10. 16. S. 1. 3. 124</i>		<i>Scurra & oratoris discrimen.</i>	Ep. 1. 18. 3
<i>Sapientia Læti.</i>	S. 2. 1. 71	<i>Scurror ego ipse mihi.</i>	Ep. 1. 17. 19
<i>Sappho mascula.</i>	Ep. 1. 19. 28	<i>Scutica flagelli genus.</i>	S. 1. 3. 119
<i>Sardo cum melle papaver.</i>	A. 375	<i>Scylla Nisi filia. A. 145. alia, Phorcidis filia.</i>	ibid.
<i>Sardis.</i>	Ep. 1. 11. 5	<i>Schythæ temulenti.</i>	O. 1. 27. 2. O. 1. 36.
<i>Sarire segetem.</i>	O. 1. 1. 11	<i>Iq. profugii.</i>	O. 4. 14. 41. vagi. O. 1. 35. 9. O. 3. 24. 10. fortes. Carm. Sac. 55. arcus tractant.
<i>Sarmentus Scurra.</i>	S. 1. 5. 52	<i>Schytharum incognitæ cur urbes.</i>	O. 3. 4. 35
<i>Sarmenti duo.</i>	S. 1. 5. 55	<i>4. 34.</i>	
<i>Sarsenna an Sarserna.</i>	S. 1. 7. 8	<i>Se vincere, maxima victoria.</i>	O. 2. 2. 9
<i>Satura lanx & lex.</i>	A. 222	<i>Secare rem.</i>	S. 1. 10. 15
<i>Saturejani fundi.</i>	S. 1. 6. 59	<i>Seculari matronas juris verbum.</i>	S. 1. 2. 78
<i>Saturnalia Decembri mense celebrata.</i>	S. 2. 7. 4		Secer
<i>7. 4.</i>			
<i>Saturnalibus quæ dona mitterentur.</i>	O. 3. 8. 1		

RERUM AC VOCUM.

<i>Securere.</i>	O. 2. 13. 23	<i>Servi in magnis familiis.</i>	S. 2. 7. 79
<i>Secretum petere.</i>	S. 2. 1. 71	<i>Sesquipedia verba, quæ?</i>	A. 97
<i>Secundarius.</i>	Ep. 1. 18. 14	<i>L. Sestius Consul quando.</i>	O. 1. 4. 1
<i>Secundas agere.</i>	ibid.	<i>Sex septem.</i>	Ep. 1. 1. 57
<i>Securis Penthesilea inventum.</i>	O. 4. 4. 20	<i>Sextarius cyathos XII. continet.</i>	S. 1. 1. 74.
<i>Securi hostia feriebatur.</i>	O. 3. 23. 12	<i>Sextarii divisio.</i>	O. 3. 19. 9
<i>Sedere, ignavia proprium.</i>	Ep. 1. 17. 36	<i>Sextilis mensis.</i>	Ep. 1. 7. 2
<i>Sedere iudicium.</i>	S. 1. 6. 40	<i>Si particula redundans.</i>	S. 2. 7. 39
<i>Sedere, pro perplacere.</i>	E. 13. 11	<i>Sibyllinorum interpretes XV. viri. Carum.</i>	
<i>Sedes inferorum.</i>	O. 2. 18. 29	<i>Sæc. 70</i>	
<i>Seges à ferendo.</i>	Ep. 1. 7. 87	<i>Sica à secando. S. 1. 4. 4. qua forma.</i>	ibid.
<i>Seges pro messe & pro quovis agro.</i>	O. 1. 31. 3	<i>Sica gentis cognomn.</i>	ibid.
<i>Selecti iudices, dii.</i>	S. 1. 4. 123	<i>Sicambri Rheni accolæ.</i>	O. 4. 2. 36
<i>Selle fascesque, magistratum insignia.</i>	S. 1. 14. 51	<i>Sicambros Casar in Galliam traduxit.</i>	O. 4. 14. 51
<i>Semel pro postremum.</i>	E. 5. 39	<i>Siccis omnia dura Deus proposuit.</i>	O. 1. 18. 3
<i>Semele Bacchi mater.</i>	O. 1. 19. 2	<i>Siccus pro sobrio</i>	O. 1. 18. 3
<i>Semper avarus eget.</i>	Ep. 1. 2. 56	<i>Siccus uncto opponitur.</i>	Ep. 1. 17. 12
<i>Senatorum in theatro locus.</i>	A. 213	<i>Sicilia Triquetra & Trinacria cur dicta.</i>	S. 2. 6. 55
<i>Senatorum calcei.</i>	S. 1. 6. 28	<i>Sicilia pecore abundans.</i>	O. 2. 16. 33
<i>Senatus sanctus.</i>	O. 4. 5. 3	<i>Sicilicitare.</i>	S. 1. 10. 30
<i>Senectus ætas mala.</i>	S. 2. 2. 85. A. 169.	<i>Siculi trilingues quare dicti</i>	ibid.
<i>morosa, arida. O. 2. 11. 6. placida. C. Sæc. 45</i>		<i>Sidonii navigandi peritissimi.</i>	E. 16. 59
<i>Senes avari. A. 170 gelidi. ibid. 171.</i>		<i>Signare.</i>	O. 3. 29. 54
<i>apricationibus gaudent. Ep. 1. 20. 24</i>		<i>Signa vocum.</i>	S. 2. 4. 2
<i>Senium pro tadio. E. 13. 7. Ep. 1. 7. 85</i>		<i>Signorum Romæ quanta insania. S. 1. 4. 28</i>	
<i>Senum lenta consilia. A. 118</i>		<i>Silentia Luna, Virg.</i>	O. 1. 25. 11
<i>Sepeliendi ritus. O. 1. 28. 36</i>		<i>Silenus imago docentis. O. 2. 19. 1. unde dictus.</i>	ibid.
<i>Sepia. S. 1. 4. 100</i>		<i>Silicernium cæna funebris.</i>	S. 2. 3. 86
<i>Septimius. O. 2. 6. 1. Ep. 1. 9. 1</i>		<i>Siligo.</i>	Ep. 2. 1. 123
<i>Septimiorum cognomina. Ep. 1. 9. 1</i>		<i>Siliqueæ.</i>	ibid.
<i>Sepulcra communia. S. 1. 8. 10</i>		<i>Silvæ nigra quæ.</i>	O. 1. 21. 7
<i>Sepulcra clarorum violare nefas exemplis ostensum. E. 16. 14</i>		<i>Silvanus deus.</i>	O. 3. 18. 4
<i>Sepulcrorum custodes. E. 17. 47</i>		<i>Silvanus finium tutor.</i>	Ep. 2. 1. 143
<i>Serica vestis. S. 1. 2. 101</i>		<i>Simia pro imitante. S. 1. 10. 18. pro Sycophanta Plauto.</i>	ibid.
<i>Seri studiorum. S. 1. 10. 21</i>		<i>Similago.</i>	ibid.
<i>Sermonum Horatii libri. S. 1. 1. tit.</i>		<i>Simonides Cæus poëta Threnos scripsit. O. 2. 1. 38. O. 4. 9. 7</i>	
<i>Serpens Epidaurius. S. 1. 3. 27</i>		<i>Simonidis cadaver humantis historia. O. 1. 28. 32.</i>	
<i>Serpens volitans. E. 3. 14</i>		<i>Sinu laxo ferre, quid?</i>	S. 2. 3. 172
<i>Serpentum sagitta. O. 3. 37. 6</i>		<i>Sinuessa.</i>	Ep. 1. 5. 5
<i>Severus, durus. Ep. 1. 5. 13</i>		<i>Sirenes unde dictæ.</i>	Ep. 1. 2. 23
<i>Servus à servando. Ep. 1. 16. 70</i>		<i>Sirenes à Musis differunt.</i>	ibid.
<i>Servi fugitivi & errones. S. 2. 7. 113 catenati, annulati, literati. S. 1. 5. 65. venalissimi. Ep. 2. 2. 7. & 10. manumissum in templo Feroniæ capiebant. S. 1. 5. 24. prænomine carebant. S. 2. 5. 32.</i>		<i>Sisenna quorum cognomentum. Satyr. 1. 7. 8</i>	

<i>Sifer verba.</i>	S. 2. 8. 9	<i>Spes mala & bona.</i>	Ep. 1. 6. 12
<i>P. Sifer.</i>	ibid.	<i>Sperare pro timere.</i>	ibid.
<i>Sisyphus Æoli F. O. 2. 14. 20. ejus infirmitates & saxum.</i>	ibid.	<i>Spondæ lecti pars.</i>	E. 5. 22
<i>Sisyphus dicitur ab inferis rediisse.</i>	O. 1. 6. 7	<i>Spongia.</i>	S. 1. 4. 4
<i>Sithonia.</i>	O. 1. 18. 9	<i>Sponsi.</i>	Ep. 1. 2. 28
<i>Sitticines ad tibiā in funere cavebant.</i>	O. 2. 1. 38. S. 1. 6. 44	<i>Sponsio pro promissione.</i>	S. 1. 3. 195
<i>Smyrna & Colophon oraculis clara.</i>	Ep. 1. 11. 5	<i>ex Sponsa agere.</i>	ibid.
<i>Socci calcei Comicorum.</i>	A. 80	<i>Sparcum pro impuro.</i>	S. 2. 5. 18
<i>Societas.</i>	O. 3. 24. 60	<i>Squilla.</i>	S. 2. 4. 58
<i>Socrates, à quo Socratici.</i>	O. 1. 29. 15.	<i>Staberius medicus.</i>	S. 2. 3. 84
<i>litteram nullam reliquit.</i>	ibid.	<i>Stans pede in uno.</i>	S. 1. 4. 10
<i>Socratica domus.</i>	Ep. 1. 1. 13	<i>Stare.</i>	O. 3. 28. 6
<i>Soldum reddere, quid?</i>	S. 2. 5. 65	<i>Stare animo, pro sana mentis esse.</i>	S. 2. 3. 215
<i>Solea calcementi genus, mulierum proprium.</i>	S. 2. 8. 77	<i>Stare quid in coctis.</i>	S. 2. 4. 66
<i>Soleme pro consueto.</i>	Ep. 1. 1. 101	<i>Stare propriè Judicium.</i>	S. 1. 9. 39
<i>Soles candidi, pro diebus.</i>	O. 4. 5. 8	<i>Statores.</i>	ibid.
<i>Solidus dies.</i>	O. 1. 1. 29	<i>Stat fabula.</i>	Ep. 2. 1. 176
<i>Solvere navem, vela, &c.</i>	E. 10. 1	<i>T. Statilius Taurus.</i>	Ep. 1. 5. 4. ejus amphitheatrum.
<i>Solvere oram.</i>	E. 10. 1		ibid.
<i>Solum pro deserto.</i>	O. 1. 25. 10	<i>Statuæ vicioribus posita.</i>	O. 4. 2. 19
<i>Somni porta dua.</i>	O. 3. 27. 41	<i>Stella à Casaris caede apparens.</i>	E. 15. 3
<i>Somnus pro morte.</i>	O. 1. 24. 5. O. 3. 11. 38	<i>Stella solitaria & gemina quæ.</i>	O. 1. 12. 27
<i>Sonare proloqui.</i>	S. 2. 3. 274	<i>Stellis inferere.</i>	O. 3. 25. 6
<i>Soracæ.</i>	O. 1. 9. 1	<i>Stenelus Caparci F. militia clarus.</i>	O. 1. 15. 23
<i>Sorites ratiocinationis genus.</i>	Ep. 2. 1. 47	<i>Stertinus quis.</i>	Ep. 1. 12. 20
<i>Sors à serie dicta.</i>	S. 1. 1. 2	<i>Stesichorus poeta.</i>	O. 4. 9. 7
<i>Sorte sua contentus nemo.</i>	S. 1. 1. 1. & 14	<i>Stoici libelli.</i>	E. 8. 15
<i>Sortes amorum in convivio.</i>	O. 1. 27. 10	<i>Stoici animum æquum sibi tribuerunt.</i>	O. 1. 34. 12
<i>Sortiri judices, magistratus, &c.</i>	O. 1. 4. 18	<i>Stoicorum Paradoxon.</i>	S. 1. 3. 96
<i>Sortiri regna talis.</i>	O. 1. 4. 18	<i>Stola matronarum vestis.</i>	S. 1. 2. 29
<i>Sostagens.</i>	Ep. 1. 20. 2	<i>Stomachus pro ira.</i>	O. 1. 6. 6. O. 1. 16. 16. & 22
<i>Spadones apud Jurisconsultos.</i>	O. 1. 37. 9	<i>Strabus quis.</i>	S. 1. 3. 44
<i>Spadones & Eunuchi rugosi.</i>	E. 9. 13	<i>Stragula vestis.</i>	S. 2. 3. 115. S. 2. 4. 48
<i>Sparsiones croci & florum in theatris.</i>	Ep. 2. 1. 79	<i>Stramentum.</i>	S. 2. 3. 115
<i>Spartacus.</i>	E. 16. 5	<i>Stridor pro sonitu.</i>	O. 1. 34. 15
<i>Spartaria Carthago cur dicta.</i>	ibid.	<i>Stringere.</i>	S. 1. 1. 8
<i>Spartum in Hispania frequens.</i>	E. 4. 3.	<i>Strictura.</i>	ibid.
<i>Species.</i>	Ep. 1. 6. 49	<i>Strix avis quæ.</i>	E. 5. 20. unde dicta. ibid.
<i>Speculum formæ consilium.</i>	O. 4. 10. 6	<i>inaspicit a suis.</i>	ibid.
<i>Spes mortaliū relicta in Pandora dolio.</i>	O. 1. 35. 21	<i>Structores mensurarum.</i>	S. 2. 6. 105
<i>Spe nihil vanius.</i>	Ep. 1. 5. 17	<i>Stultis dum vitant vitia, &c.</i>	A. 3. 1
		<i>Stultitia pro quavis errore Stoicis.</i>	O. 1. 3. 38
		<i>Stultitia praesentibus gaudet.</i>	O. 2. 16. 25
		<i>Stultitiam patiuntur opes.</i>	Ep. 1. 18. 39
		<i>Stultorum plena sunt omnia.</i>	S. 2. 3. 50
			Stultus

RERUM A C V O C U M.

Stultus opinione dives. Ep. 2. 2. 128
Stylum vertere. S. 1. 10. 72
Styli aculeus. S. 2. 1. 36
Suada & Suadela. Ep. 1. 6. 38
Suada, Gratia, & Mercurius Veneris comites. O. 1. 3. 8
Sub diuim rapere. O. 1. 18. 13
Sub furcam ire, quid? S. 2. 7. 66
Subare quid significet. E. 12. 11
Suber. O. 3. 22
Subjungere. Ep. 1. 1. 19
Subjugo. ibid.
Sub diuo potius quam sub dio. O. 2. 3. 23
Sublimis anhelitus. O. 1. 15. 31
Submittere flores, vites, &c. O. 4. 4. 63
Suboles an Soboles. O. 3. 13. 8. O. 4. 3. 13
Subsellia. S. 2. 8. 40
Sub pedibus ponere & habere. O. 3. 20.
 II
Subsidere & Subsiffiores. E. 16. 31
Substringere aurem. S. 2. 5. 95
Sub terra esse. Ep. 1. 6. 24
Sub veteribus, sub novis. S. 1. 4. 71
Subucula viris, & feminis communis. Ep. 1. 1. 95
Subura vicus Romæ. E. 5. 58. unde dictus.
 ibid.
Sucle que & Hyades. O. 1. 3. 14
Sudor pro tremore. S. 1. 9. 10
Sudare pro laborare. ibid.
Sufflamin. O. 3. 10. 10
Suffragia quomodo lata. A. 343
Sumite materiam, equam viribus. A. 38
Summovere littora. O. 2. 18. 17
Summovere, lictorum est. O. 2. 16. 9
ad Summam. Ep. 1. 1. 106
Super cœnam, super merum. O. 1. 18. 8
Superbum merum. O. 2. 14. 27
Supercilium tollere. Ep. 1. 18. 94
Supernè peccare. S. 2. 7. 61
Superstitiosi qui. S. 2. 3. 295
Supinum & jacens. O. 1. 17. 11
Suppilare Planto. S. 1. 1. 78
Supremus qui. O. 1. 12. 19
Surdus canere, proverb. Ep. 2. 1. 200
Surare de subis. E. 12. 11
Suscitare pro depellere. S. 2. 5. 45
Suspendere naso. S. 1. 6. 5
Susurrus amantium. O. 1. 9. 19
Sumis cuique pulchrum, Ep. 1. 19. 45

Symbola. O. 4. 12. 17. & 22
Syrma multibris vestis. A. 2. 15
Syrtes ubi. O. 1. 22. 5
P. Syrus & Laberius aequales. S. 1. 10. 6
Syrus gladiatoris nomen. S. 2. 6. 44

T.

Tabellæ amatorie. E. 12. 2
Taberna unde dictæ. S. 1. 4. 71
Tabernæ Caditiæ Cossutianæ, & c. ibid.
Tabernæ varia. O. 1. 4. 13
Tabulæ. S. 2. 3. 69. S. 2. 3. 76
Tabulæ pro iudicum subsellis. S. 2. 1. 86
Tabulæ votivæ naufragorum Neptuno suspenfæ. O. 1. 5. 13
Tabulæ testamenti. Ep. 1. 7. 9
Tabum quid. E. 5. 65
Tacitæ virginis Vestales. O. 3. 30. 9
Tænarus. O. 1. 34. 10
Talaria lex de aleis. O. 3. 24. 58
Tali & nuces puerorum ludus. S. 2. 3.

ITI

Talis regna vini fortiri. O. 1. 4. 18
Tanais fl. O. 3. 4. 36. O. 3. 10. 1. & 3.
cur discors. O. 3. 29. 28
Tangendi aram ritus. O. 3. 23. 17. impre-
cando & jurando. ibid.
Tangere pro movere. A. 98
Tantalus & Tantaligenus. O. 2. 18. 37.
 S. 1. 1. 68
Tardus Nonio quid. S. 1. 3. 57
Tarentine oves cur pellitæ. O. 2. 6. 10
Tarentinalana. O. 2. 6. 18
Tarentum urbi Græcæ. O. 2. 6. 11. O. 3.
 16. 33. Lacedæmonium & Oebalium di-
ctum. O. 2. 6. 11
Tarpa. S. 1. 10. 38
Tarpejus mons. S. 1. 6. 39
Tarpejum saxum. ibid.
Tarquinius Priscus Rom. Rex. O. 1. 12. 34
Tarracina. S. 1. 5. 26
Tauiformes fluvii cur à poetis dicti. O. 4.
 14. 25
*Taurus Europam veiens qualis Jupiter, an-
 navis.* O. 3. 27. 73
Teanum. Ep. 1. 1. 86
Tegeæ lacum latus. O. 3. 26. 5
Tejus Anacreon. O. 1. 17. 18
Telegonus Ulyffis F. Tusculi auctor. O. 3.
 29. 8. E. 1. 29

Kkk

Telephus

I N D E X

- Telephus*. O. 1. 13. 1. *Myforum Rex*. E. 7. 8.
ab Achille vulneratus, & quomodo sa-
natus. *ibid.* & A. 96
Telephus poeta Horatii sodalis. O. 3. 19.
tit.
Tellina piscis. S. 2. 4. 28
Tellurem porco piabant. Ep. 2. 1. 143
Tempe loca amoenissima Thessalia. O. 1. 7. 4
 O. 1. 21. 9
Tempestates sub interlunia. O. 1. 25. 11
Tempestivum quid. O. 1. 23. 12
Tempora pro rebus adversis. A. 141
Tempora fastis numerabant Romani. O. 4.
 13. 15
in Tempore. S. 1. 9. 58
Tempus ex definitione Aristotelis. O. 4.
 7. 7
Tempus dextrum & laevum. S. 2. 1. 17
Tenere pro vincere. Ep. 1. 16. 43
Tentare. O. 3. 23. 14
Tentare pro sollicitare. O. 3. 4. 71
Tentari morbo, & similia. Ep. 1. 18. 76
Tenuare. O. 3. 3. 72
Tennis pro subtili. S. 2. 4. 7
Tecos. O. 1. 17. 18
Tepeye virgines, ut dicantur. O. 1. 4. 20
Ter bibere cur soluti veteres. O. 3. 28. 13
Ter Gratii bibebant. O. 3. 19. 9
P. Terentius Varro Atacinus. S. 1. 10. 46
Tereti. E. 11. 41
Terens in upupam mutatus. A. 187
Terminus pro magno. O. 1. 1. 8
Tergerere palatum, quid? S. 2. 2. 24
Ternarius numerus in Magicis. Ep. 1. 1. 37
Terra alma. Ep. 1. 6. 5. *communis mater.*
 O. 1. 28. 36
Terram mortuis injicere. *ibid.*
Terram mordere in vulnere cadentes. O. 2.
 7. 11
Terrarum domini, qui? O. 1. 1. 6
Terrere pro abigere. S. 1. 8. 7
Terminalia festa. E. 2. 59
Termini agrorum. O. 2. 18. 24
Tesna quae. Ep. 1. 1. 19
Testa pro dolio. O. 1. 20. 2
Testacea. S. 2. 4. 30
Testamentum. Ep. 2. 1. 230
Testator sepulchri. S. 2. 5. 105
Teneri dictum de patria. O. 1. 7. 21
Taliarchus. O. 1. 9. 9
Theatra Roma resanabant. O. 1. 20. 7
- Theatrales plausus.* O. 2. 17. 25
Theba triplicis. A. 118. *Echiomae.* O. 4. 4.
 63
Thebani pingues. Ep. 2. 1. 244
Thebanum bellum. O. 1. 6. 8
Theodori Apophthegma. Ep. 1. 16. 74
Theon maledicus quis. Ep. 1. 18. 83
Theonino dente rodi, quid? Ep. 1. 18.
 82
Thersauri inventio cui cedat. S. 2. 6. 11. *de*
eo lex lata. *ibid.*
Thersi ad inferos descensus. O. 4. 2. 7
Thessalia beneficiis infamis. E. 5. 45
Thimogines Rhitor. Ep. 1. 19. 15
Thracas truculenti. Ep. 1. 18. 26. *violenti.*
 O. 1. 18. 9. O. 1. 36. 14. *libidinosi.* O. 1.
 18. 10
Thracia, Thrace, & Thraca. O. 3. 9. 9
in Thracia poetae primi floruerunt. O. 1.
 26. 9
Thracius ventus. O. 1. 25. 11
Thracum est, pugnare. O. 1. 17. 2
Thrax Gallina Syro par. S. 2. 6. 44
Thressa & Cressa. O. 3. 9. 9
Thunnus piscis. S. 2. 5. 44. *pro incrementis*
modo nomen mutat. S. 2. 4. 66
Thura Veneri oblata. O. 1. 19. 14
Thus, à Thesv. *ibid.*
Thurium oppidum. S. 2. 8. 20
Thyas. O. 3. 15. 10
Thynni, quales pisces? S. 2. 5. 44
ibid.
Thyonus Bacchus. O. 1. 16. 17
Thyeste ira. O. 1. 6. 1
Thyestes varii. O. 1. 6. 1
Thyestes & Atreus. A. 91
Thyestis caena. A. 186
Thyna merces. O. 1. 35. 7
Thymia pro Bythymia. O. 3. 7. 3
Thyonus Bacchus unde. O. 1. 17. 23
Thysus Bacchi hasta. O. 2. 19. 8
Tiberii Caesaris gesta. O. 4. 14. 36. & 39
Tiberis quibus nominibus appellatus. O. 1.
 22. 8. *fluvius.* O. 1. 2. 13. *Latium ab*
Etruria separat. *ibid.* *in Etruria ortus.*
Carm. Sæc. 38. cur Tuscius. O. 1.
 20. 5
Tibiarum quis inventor. A. 102
Tibia unde facta. *ibid.* *in bello adhibita.*
 O. 1. 12. 1. *in conviviis.* O. 4. 15. 3^a
Tibiae Lyde, Phrygiae, Berynthiae,
ac Barbarae, ibidem. dextra & sini-
stra.

RERUM AC VOCUM.

<i>stræ.</i> A. 202. pares & impares. ibid.		<i>Torque</i> aliquem mero.	A. 435
<i>Tibullus</i> poeta.	O 1.33.1	<i>Torques</i> aurei Gallis.	O.3.6.12
<i>Tibur</i> , <i>Argeo</i> colono conditum.	O.2.6.5	<i>Torrens</i> .	S.1.7.27
<i>Tibur</i> cur senectuti sedem delegerit Horat.		<i>Torvus</i> & <i>Torvitas</i> .	O.3.5.43
O.2.6.1		<i>Trabalis</i> clavus.	O 1.35.18
<i>Tiburis</i> conditor quis.	O.1.18.2	<i>Trabs</i> Poëtis pro navi.	O.1.1.13
<i>Tiburtina</i> via.	S.1.6.108	<i>Trachina</i> .	S.1.5.16
<i>Tiburinus</i> an <i>Tiburnus</i> .	O.1.7.13	<i>Trachant</i> fabrilis, fabri.	Ep.2.1.116
<i>M. Tigellius Hermogenes musicus</i> .	S.1.2.	<i>Trachare</i> & <i>retrachare</i> .	O.1.3.1.12
3. & S.1.3.5		<i>Tragœdia</i> Atheniensium inventum.	O.2.
<i>Tigris</i> sagitta Medis.	O.3.3.14	1.11	
<i>Tillus</i> , alius, à <i>Tullio</i> .	S.1.6.25	<i>Tragœdiæ</i> origo.	A.275
<i>Timidum</i> cor unde.	O.1.15.29	<i>Tragœdiæ</i> & <i>Comœdiæ</i> pedes.	A.93
<i>Timon</i> <i>τιμόν</i> ὄρωρον &.	S.1.1.64	<i>Tragœdiarum</i> domicilia quæ.	Ep.2.1.
de <i>Timore</i> aliter Stoïci atque <i>Jureconsulti</i> .	O.3.3.8	213	
<i>Tindaride</i> .	S.1.1.100	<i>Tragœdiarum</i> personæ.	A.91
<i>Tindaridarum</i> fortissima.	ibid.	<i>Transactæ</i> dici ratio exigenda.	S.1.4.133
<i>Tineas</i> pascere, quæ dicantur ?	Ep.1.	<i>Trans</i> pondera.	Ep.1.6.51
20.12		<i>Trans</i> live munera Bacchi.	O.1.18.7
<i>Tirrsia</i> laus.	S.2.4.50	<i>Transverso</i> calamo signum allinere.	A.446
<i>Tinguere</i> .	O.2.14.26	<i>C. Trebatius Rusticus</i> vel <i>Testa</i> .	S.2.1. tit.
<i>Tiridates</i> Rex.	O.1.26.3	quando mortuus.	S.2.1.34
<i>Tiridates</i> pulso <i>Phraate</i> regnum occupavit.		<i>Trepidare</i> unde dictum.	O.2.3.12. pro timore postum.
O.2.2.17		ibid. & O.2.4.23	
<i>Tirones</i> .	S.1.2.16	<i>Tres</i> mihi convivæ prope dissentire videntur.	Ep.2.2.61
<i>Tirocinium</i> .	ibid.	<i>Tribuni</i> <i>Laticlavii</i> .	S.1.6.29
<i>Tisiphone</i> , una ex <i>Furiis</i> .	S.1.8.34	<i>Tribus</i> Romæ xxxv.	Ep.1.6.52
<i>Tithonum</i> senectus.	O.1.28.8. O.2.16.	<i>Trichila</i> .	S.1.6.117
30		<i>Triformis</i> .	O.3.22.4
<i>Titia</i> gens Romana.	Ep.1.3.9	<i>Trimetri</i> <i>Iambici</i> .	A.253
<i>Titillare</i> de gloria.	S.2.3.179	<i>Tripes</i> mensa pauperum supellex.	S.1.3.
<i>C. Titius</i> .	ibid.	13	
<i>Tityon</i> .	O.2.14.7	<i>Tripodes</i> præmia militum.	O.4.8.3
<i>Tityus</i> <i>Jovis</i> F. ab <i>Apolline</i> extinctus.		<i>Tripudii</i> nomen unde.	O.1.37.1
O.4.6.2		<i>Triste</i> pro infelici.	O.2.13.11
<i>Toga</i> muliebris vestis.	S.1.2.63	<i>Triton</i> interdum <i>saticimatus</i> .	O.1.15.5
<i>Toga</i> pura quando sumta.	S.1.2.16. E.	<i>Triumphandi</i> mos.	O.1.12.53
5.7		<i>Triumphantium</i> currus aurei an eburnei.	
<i>Toga</i> triumphantium purpurea.	S.1.6.	E.9.21	
29		<i>Triumphantes</i> qua porta ingressi.	E.7.8.
<i>Toga</i> laxitas.	E.4.8	<i>Capitolium</i> ascendebant.	O.4.3.9
<i>Togam</i> componere.	S.2.3.77	<i>Triumphus</i> Romæ.	O.1.1.6. ejus effigies.
<i>Tolle</i> cupidinem innoxia uræ.	O.2.5.9	E.9.21	
<i>Tollere</i> pro auferre.	E.16.39	<i>Triumviri</i> capitales & monetales.	E.4.11
<i>Tollere</i> visum.	ibid.	<i>Trivia</i> .	A.245
<i>Tonitru</i> sereno coelo.	O.1.34.7	<i>Trochus</i> .	A.380
<i>Tonfores</i> quando Romam venire.	O.1.12.	<i>Trochi</i> ludus.	O.3.24.57. an turbo. ibid.
41. Ep.1.1.94		<i>Troœnus</i> primus instituit, voce cum tibi se canere.	O.4.15.30
<i>Toral</i> & <i>Torale</i> .	S.2.4.84	<i>Trojannum</i> bellum.	O.1.6.8
<i>Torquatus</i> orator.	Ep.1.5.9		

I N D E X

<i>Trojani belli principia ab Homero prætermissa.</i>	A. 147	<i>Vades, Vadare, & Vadimonium.</i>	S. 1. 1. 11
<i>Trojani quas in Italia partes occuparint.</i>	Carm. Sæc. 39	<i>Vahala cognomentum.</i>	Ep. 1. 15. tit.
<i>Troilus impubes. O. 2. 9. 15. mors variè narrata.</i>	ibid.	<i>Valeria genus origo.</i>	S. 1. 6. 12
<i>Trucidare de porro & erpe.</i>	Ep. 1. 12. 21	<i>Valgii qui.</i>	S. 1. 3. 47
<i>Truditur dies die.</i>	O. 2. 18. 15	<i>Valgii duo Cajus & Titus. poeta utroque.</i>	O. 2. 9. tit. ibid.
<i>Trulla.</i>	S. 2. 3. 144	<i>Vallus reducta, quæ.</i>	O. 1. 17. 17
<i>Trutina τρυτήνη.</i>	S. 1. 3. 72	<i>Vallum ferre, quid?</i>	E. 9. 13
<i>Tu nihil invita dices faciesve Minerva.</i>	A. 385	<i>Vapor & Vaporare.</i>	E. 3. 15
<i>Tuba, cornua, & litui.</i>	O. 1. 1. 23	<i>Vappa.</i>	S. 1. 1. 104
<i>Tuba & Tibia in funeribus.</i>	S. 2. 6. 44	<i>Vari.</i>	S. 1. 3. 47
<i>Tucia gens.</i>	Ep. 1. 15. tit.	<i>Varia Horatii villa.</i>	Ep. 1. 14. 3
<i>Q. Tullii Epistole.</i>	Ep. 1. 1. tit.	<i>Varii Thyestes. O. 1. 6. 1. ejusdem panegyricus Augusti.</i>	ibid. Ep. 1. 16. 21
<i>Tullus Rom. Rex.</i>	O. 4. 7. 15	<i>Varius & Varus poeta.</i>	O. 1. 6. 1
<i>Tumidus.</i>	S. 2. 5. 97	<i>Virgilio contubernalis. A. 53. quando mortuus.</i>	O. 1. 24. 5
<i>Tumultus unde dictus. O. 3. 14. 14. bello gravior.</i>	ibid.	<i>Varus casus in Germania. Epicureus.</i>	O. 1. 18. tit. ibid.
<i>Tundere pede terram.</i>	A. 430.	<i>Vasarium.</i>	S. 1. 5. 46
<i>Tunica palmata triumphantium.</i>	S. 1. 6. 29	<i>Vaticinia Romæ.</i>	Ep. 2. 1. 26
<i>Turbo magicus.</i>	E. 17. 7	<i>Vatillus quid & unde.</i>	S. 1. 5. 36
<i>L. Turius. S. 2. 8. 20. judex nummarius.</i>	S. 2. 1. 49	<i>Vestes amantium quibus fores effringebant.</i>	O. 3. 26. 7
<i>Turnus unde originem duxerit.</i>	O. 3. 16. 1	<i>Vetriculariam vitam agere Catoni.</i>	S. 1. 3. 16
<i>Turpis maritus.</i>	O. 3. 5. 6	<i>Vehemens.</i>	Ep. 1. 13. 5
<i>Turres à terrendo.</i>	O. 1. 4. 13	<i>Vejanius.</i>	Ep. 1. 1. 4. & 6
<i>Turres celsæ graviore casu decidunt.</i>	O. 2. 10. 10	<i>Vejontanum vinum vile.</i>	S. 2. 3. 143
<i>Turres pro urbibus.</i>	Ep. 1. 3. 4	<i>Vela retro dare.</i>	O. 1. 34. 3
<i>Tusci primi signa fecerunt.</i>	Ep. 2. 2. 180	<i>Velia oppidum.</i>	Ep. 1. 15. 1
<i>Tusculum.</i>	E. 1. 29	<i>Vellere barbam alicui.</i>	S. 1. 3. 133
<i>à Telegono conditum.</i>	ibid. O. 3. 2. 9	<i>Venafrum & Venafranum aleum.</i>	O. 2. 6. 15
<i>Tusco alveo denotare.</i>	O. 3. 7. 28	<i>Venalitarii.</i>	Ep. 2. 2. 13
<i>Tuscus vicus Romæ.</i>	S. 2. 3. 228	<i>Venatio per nives optima.</i>	O. 1. 37. 14
<i>Tutela & Tutores.</i>	S. 2. 3. 218	<i>Veneficarum nomen non celabant antiqui.</i>	E. 3. 8
<i>Tutela in navigiis.</i>	O. 1. 14. 10	<i>Venenum vocabulum medium.</i>	E. 5. 87
<i>Tuus Apollo.</i>	E. 9. 30	<i>Venerari pro venerando postere.</i>	Carm. S. 49
<i>Tydidæ, Diomedes.</i>	O. 1. 15. 28	<i>Veneri myrtus sacra.</i>	O. 1. 4. 9
<i>Typhoeus, Mimas, Rhæcus, &c. nomina gigantum sunt.</i>	O. 3. 4. 53	<i>Veneris stella & Lucifer & Hesperus dicta.</i>	Carm. Sæc. 10
<i>Tyria purpura.</i>	Ep. 1. 6. 18	<i>Veneris & Bacchi societas.</i>	O. 3. 18. 6
		<i>Ventro & Veneror.</i>	S. 2. 2. 124
		<i>Venetæ fallio.</i>	O. 1. 1. 3
		<i>Venimus ad summum fortuna.</i>	Ep. 2. 1. 32
		<i>Venter Jurisconsultis.</i>	E. 17. 50
		<i>Venti certis spirantes locis. O. 1. 3. 4. eorum varietas.</i>	O. 1. 3. 14
			Venti

V.

<i>VAcua aula.</i>	O. 4. 14. 36
<i>VAcuna Sabinorum dea.</i>	Ep. 1. 10. 49
<i>VAcunalia.</i>	ibid.
<i>VAcuum venire.</i>	Ep. 1. 19. 21

R E R U M A C V O C U M .

<i>Venti loquaces.</i>	O. 3. 13. 15	<i>Vettii non Vettii, &c.</i>	Ep. 1. 11. tit.
<i>Venti Thracii unde spirant.</i>	O. 4. 12. 2	<i>Vetula bibaces.</i>	O. 3. 15. 16
<i>Ventosus pro levi.</i> Ep. 1. 8. 12. <i>pro inconstante.</i>	Ep. 1. 19. 37	<i>Vetusta ligna.</i>	E. 2. 43
<i>Ventri bellum indicere.</i>	S. 1. 5. 7	<i>Via sacra Romæ celeberrima.</i>	E. 4. 7
<i>Ventriliqui.</i>	O. 1. 16. 5	<i>Via pro vico triumphali.</i>	O. 2. 12. 11
<i>Venus è humæ maris nata.</i>	O. 1. 3. 1	<i>Viarum dii qui.</i>	O. 1. 36. 2
<i>ἄρα δὲ οὐδὲν cur dicta.</i> ib. & O. 3. 26. 5		<i>Vialicum.</i>	Ep. 2. 2. 26
<i>Venus pro pulcritudine.</i> A. 42. <i>choreas ducit.</i>	O. 1. 4. 2	<i>Vicarius.</i>	S. 2. 7. 79
<i>Venus ridens.</i> O. 1. 2. 33. O. 3. 27. 67. <i>decens.</i> O. 1. 4. 6. <i>Cnidia.</i> O. 1. 30. 1. <i>Cypria.</i> O. 1. 19. 10. <i>Erycina.</i> O. 1. 2. 33. <i>Paphia.</i> O. 1. 19. 14. O. 1. 30. 2. O. 3. 28. 13		<i>Vici.</i>	Ep. 2. 2. 177
<i>Venusia Horatii patria.</i>	S. 2. 1. 35	<i>Vicis vocabulum pro pœna.</i>	E. 5. 87
<i>Venustus ἐπὶ Φοῦδι.</i>	Ep. 1. 6. 38	<i>Victoria alata virginis habitu.</i> Ep. 1. 18. 64	
<i>Ver aperit.</i>	O. 1. 4. 1. O. 3. 7. 1	<i>Vidus tenuis.</i>	S. 2. 2. 53
<i>Verba durè composita.</i>	O. 2. 9. 13	<i>Vidua unde dicta.</i>	O. 1. 10. 11
<i>Verba nova quando usurpanda.</i>	A. 47	<i>Viduatus.</i>	ibid.
<i>Verba à Gracis flexa.</i>	A. 53	<i>Vietus.</i>	E. 12. 7
<i>Verba alata.</i>	Ep. 1. 18. 71	<i>Vilis amicorum est amona.</i> Ep. 1. 12. 24	
<i>Verba incantantium.</i>	Ep. 1. 1. 34	<i>Villarum Romæ insane substructiones Luculli & aliorum.</i> O. 2. 15. 1. & 2. O. 2. 18. 17	
<i>Verbena in sacris & fœderibus usus.</i> O. 4. 11. 6		<i>Villia gens.</i>	S. 1. 2. 64
<i>Verbum verbo reddere.</i>	A. 133	<i>Villius.</i>	ibid.
<i>Verbum emissum irrevocabile.</i> Ep. 1. 18. 71		<i>Villicus.</i>	Ep. 1. 14. 1
<i>Veritatis simplex oratio.</i>	O. 1. 24. 7	<i>Vina, nec carmina mala ætatem ferunt.</i>	Ep. 2. 1. 34
<i>Vernæ herilis mensæ reliquiis pascebantur.</i>	S. 2. 6. 67	<i>Vina languidiora, quæ ?</i>	O. 3. 21. 8
<i>Vernalis Horatio, Vernilis Seneca.</i> S. 2. 6. 108		<i>Vinalia festa quando.</i>	O. 1. 31. 2
<i>Versus male tornati, qui ?</i>	A. 441	<i>Vinaria apolbeca.</i>	O. 3. 28. 7
<i>Vertere cadum & crateras.</i>	O. 3. 29. 2	<i>Vindelici populi.</i>	O. 4. 4. 18
<i>Vertit absolutè positum.</i>	O. 4. 10. 5	<i>Vindicta in manumissionibus servorum.</i> S. 2. 7. 6	
<i>Vertumnus unde dictus.</i> S. 2. 7. 14. Ep. 1. 20. 1		<i>Vindicta cupiditas fugienda.</i> Ep. 1. 2. 60	
<i>Verum pro justo.</i>	Ep. 1. 7. 98	<i>Vineta egomet cadam mea.</i> Ep. 2. 2. 220	
<i>Verum & decens, Philosophiæ partes.</i>	Ep. 1. 1. 11	<i>Vinia gens pratoria.</i>	Ep. 1. 13. tit.
<i>Vesci aura vitali.</i>	O. 2. 14. 10	<i>Vindius Rom.</i>	S. 1. 1. 95
<i>Vesculus.</i>	S. 2. 2. 128	<i>Vini varia effecta.</i>	O. 3. 21. 2. & 17
<i>Vesperæ rustica descriptio.</i>	O. 3. 6. 41	<i>Vina à Consulibus nomina mutuabantur.</i>	O. 3. 21. 5. diffundi quando cœpta. E. 2. 47
<i>Vesperus, sidus Veneri sacrum.</i>	O. 2. 9. 10	<i>Vinum frigida temperare.</i> O. 3. 19. 6. <i>melle mitigare.</i> S. 2. 2. 15. <i>austeritas vini.</i>	O. 1. 27. 9
<i>Vestæ ignis æternus.</i>	O. 1. 2. 15	<i>Vina libera quæ.</i>	A. 85
<i>Vestales Virgines sacre.</i>	O. 1. 2. 27	<i>Vino calidam aquam addere.</i> O. 3. 19. 6	
<i>Vestem ad calos demittere, fœminarum.</i>	S. 1. 2. 25	<i>Vinum curas dissipat.</i> O. 1. 18. 4. <i>hominem aperit.</i>	O. 1. 18. 16
<i>Vestigia pomre.</i>	S. 2. 6. 102	<i>Vino nihil utilius, nihil perniciosius.</i> O. 1. 18. 7	
<i>Vestis iambina.</i>	Ep. 2. 1. 207	<i>Vina colata.</i>	O. 1. 11. 6
<i>Veternus morbus.</i> S. 2. 3. 30. Ep. 1. 8. 2		<i>Vinum vetus optimum.</i> Ep. 2. 1. 34. & 35	
		<i>lac Veneris.</i> O. 3. 18. 6. <i>amarum.</i> O. 3. 21. 8. <i>Cœcubum.</i> O. 1. 20. 9. <i>Cale-</i>	

- num. O. 1. 20. 9. O. 1. 31. 9. *doliare.*
 E. 2. 47. *Formianum.* O. 3. 16. 34. *Græcum.* Ep. 9. 34. *Græca vina mari condita.* S. 2. 8. 15. *Leibum.* O. 1. 17. 21. *Masticum.* S. 2. 4. 45. *Surreninum, Falerinum.* *ibid.* 55. *Sabinum vile.* O. 1. 20. 1. *severum.* O. 1. 27. 9
- Violarum genera varia.* O. 3. 10. 13
- Vir optimus quis.* Ep. 1. 16. 17
- Viribus dictus Hippolytus.* O. 4. 7. 25
- Virens & florens flamma.* E. 17. 33
- Vires pro virtute.* O. 4. 2. 22
- Virga Mercurii.* O. 1. 10. 18
- Virgili encomium.* S. 1. 10. 44
- Viro familiaris.* O. 1. 24. 5. *an unguentarius.* O. 4. 12. tit.
- Virginum prima.* O. 4. 6. 31
- Virgo Vestalis quomodo capta.* O. 3. 14. 5
- Virgo virum ferens.* O. 2. 5. 3. *uxæ comparata.* O. 2. 5. 2. *cruda, acerba, & tempestiva.* *ibid.*
- Viri nomen honorificum.* A. 141
- Viripotens.* O. 2. 5. 3
- Virius seipsa contenta.* O. 1. 17. 39. *repulse nescia.* O. 3. 2. 17. *sepulta.* O. 4. 9. 29. *instar arboris crescit.* O. 1. 2. 46. *libera est & inviolabilis.* O. 3. 2. 18. *sibi ipsa merces.* O. 3. 2. 19
- Virus silemio tuta.* *ibid.* 25
- Virtute functus.* O. 4. 15. 29
- Virtutem verba putare.* Ep. 1. 6. 31
- Virtutis comes invidia.* O. 2. 20. 4. S. 2. 3. 13.
- Virtutis secundum Epicureos definitio.* Ep. 1. 1. 41
- Virtutis via ardua, & quare?* O. 3. 24. 44
- Virus.* Ep. 2. 1. 158
- Vis major Jurisconsultis.* O. 3. 14. 14
- Visci duo amici Horatii.* S. 2. 8. 20
- Visus an auditu præstantior.* A. 180
- Vita humana brevis.* S. 2. 6. 94. O. 1. 4. 15
- Vita hominis quibus comparetur.* O. 4. 7. 16. *non procrastinanda.* O. 4. 7. 17. *flovi comparata.* O. 2. 3. 13
- è Vita tamquam è theatro excedere.* S. 1. 1. 118.
- Vitale quid.* S. 2. 1. 61
- Vitalis alicui amputare.* S. 2. 7. 1
- Vites salce curare.* O. 1. 31. 9
- Vitia virtutibus affinia.* A. 25
- Vitio suo laborare, quid?* S. 1. 2. 76
- Vitium, epithetum frequens.* O. 1. 17. 20
- Vitta matronarum & in sacrificiis.* O. 3. 14. 7
- Vivere à morte.* O. 4. 8. 14
- Vivida vis, virtus, tellus, dextera.* O. 4. 4. 10
- Vivæ fortes, &c.* S. 2. 2. 135
- Vivitur parvo bene.* O. 2. 16. 13
- Ulyssi errores.* O. 1. 6. 7
- Ulmus ferendo vino apta.* E. 2. 10
- Ultimum quid.* O. 1. 16. 17
- Ultimus pro primus.* O. 1. 16. 17
- Uluæ oppidum ignobile.* Ep. 1. 11. 30
- Ulyssis calliditas.* O. 1. 6. 7
- ad Umbilicum pervenire, an ad liberos solum referatur.* E. 14. 8
- Uluæ mortuorum.* E. 5. 92
- Umbri pro spuris dicti.* S. 1. 72
- Unctus pro lauto.* Ep. 1. 17. 12
- Unctum pro sordido.* S. 2. 2. 67
- Unguebantur mortuorum corpora.* E. 17. 11
- Unguenta Persica.* O. 1. 38. 1. *coronæ his imbutæ.* O. 1. 38. 2
- Unguentum cum oleo.* S. 2. 3. 125
- ad Unguem.* A. 294
- Ungues arrodere.* E. 5. 4. 7
- Uniones in aures.* S. 2. 3. 239
- Univiva.* O. 3. 14. 5
- Vocales poësis interdum non extrita.* O. 1. 2. 31
- Vocatus & non vocatus Deus.* O. 2. 18. 37
- Volumina librorum.* Ep. 1. 20. 8
- Voluminus Entrapelus.* Ep. 1. 18. 31
- Voluptas.* O. 1. 35. tit.
- Voluptas inhonesta.* Ep. 1. 2. 55
- Vos exemplaria Græca, nocturna versate manu, &c.* A. 268
- Vota pro Augusto suscepta.* O. 4. 2. 43
- Vota facere, nuncupare, reddere.* O. 4. 2. 54
- Vota tacite non concipienda.* Ep. 1. 16. 60
- Votis pacisci.* O. 3. 29. 59
- Voto ruis, quid?* Ep. 1. 14. 41
- Vovete.* S. 2. 6. 1
- in Votis esse.* *ibid.*
- Urbani pro scurris.* Ep. 1. 18. 2
- Urbanus.* A. 213
- Urbs ab urbo appellata.* S. 1. 3. 105
- Urbum, unde urbs.* O. 1. 16. 20
- Ugere

R E R U M A C V O C U M .

<i>Urgerè aliquem, pro assidue destere.</i> O.2.	<i>Vulturii hereditetæ dicti.</i> S.2.6.55
9-9	<i>Uxoris gratia ad maritum.</i> O.1.30-5
<i>Urget diem nox & vicissim.</i> E.17.25	<i>Uxorius amnis,</i> O.1.2.20
<i>Urna.</i> S.1.1.54	
<i>Urna judiciaria.</i> S.2.1.47	
<i>Urnam movere.</i> O.2.3.25	
<i>Ustica mons.</i> O.1.17.11	X.
<i>Ufus quid.</i> S.2.6.75. Ep.2.2.159	<i>Xanthias Phocæus.</i> O.2.4.1
<i>Usucapere.</i> ibid.	<i>Xanthus fl. unde dictus.</i> O.4.6.26
<i>Uti & frui quid differant.</i> Ep.1.12.2	
<i>Uivem crescentem inflare.</i> S.2.5.98	
<i>Uvæ ollares. S.2.4.71. pensiles. S.2.2.</i>	Z.
121	
<i>Uvas durandi mos.</i> S.2.4.71	<i>Zephyrus ævis ventus.</i> O.1.23.5
<i>Vulcanus fabricans.</i> O.1.4.8	<i>Zethus & Amphion.</i> Ep.1.18.41
<i>Vulgus insidum</i> O.1.35.25	<i>Zona militum & mercatorum.</i> Ep.2.2.
<i>Vulgus malignum. O.2.16.39. πολυκέ-</i>	4
<i>φάλον.</i> Ep.1.1.76	<i>Zonæ quinque.</i> O.3.3.53

F I N I S .

P I N I S

1787	James Smith	1787	James Smith
1788	James Smith	1788	James Smith
1789	James Smith	1789	James Smith
1790	James Smith	1790	James Smith
1791	James Smith	1791	James Smith
1792	James Smith	1792	James Smith
1793	James Smith	1793	James Smith
1794	James Smith	1794	James Smith
1795	James Smith	1795	James Smith
1796	James Smith	1796	James Smith
1797	James Smith	1797	James Smith
1798	James Smith	1798	James Smith
1799	James Smith	1799	James Smith
1800	James Smith	1800	James Smith

026544

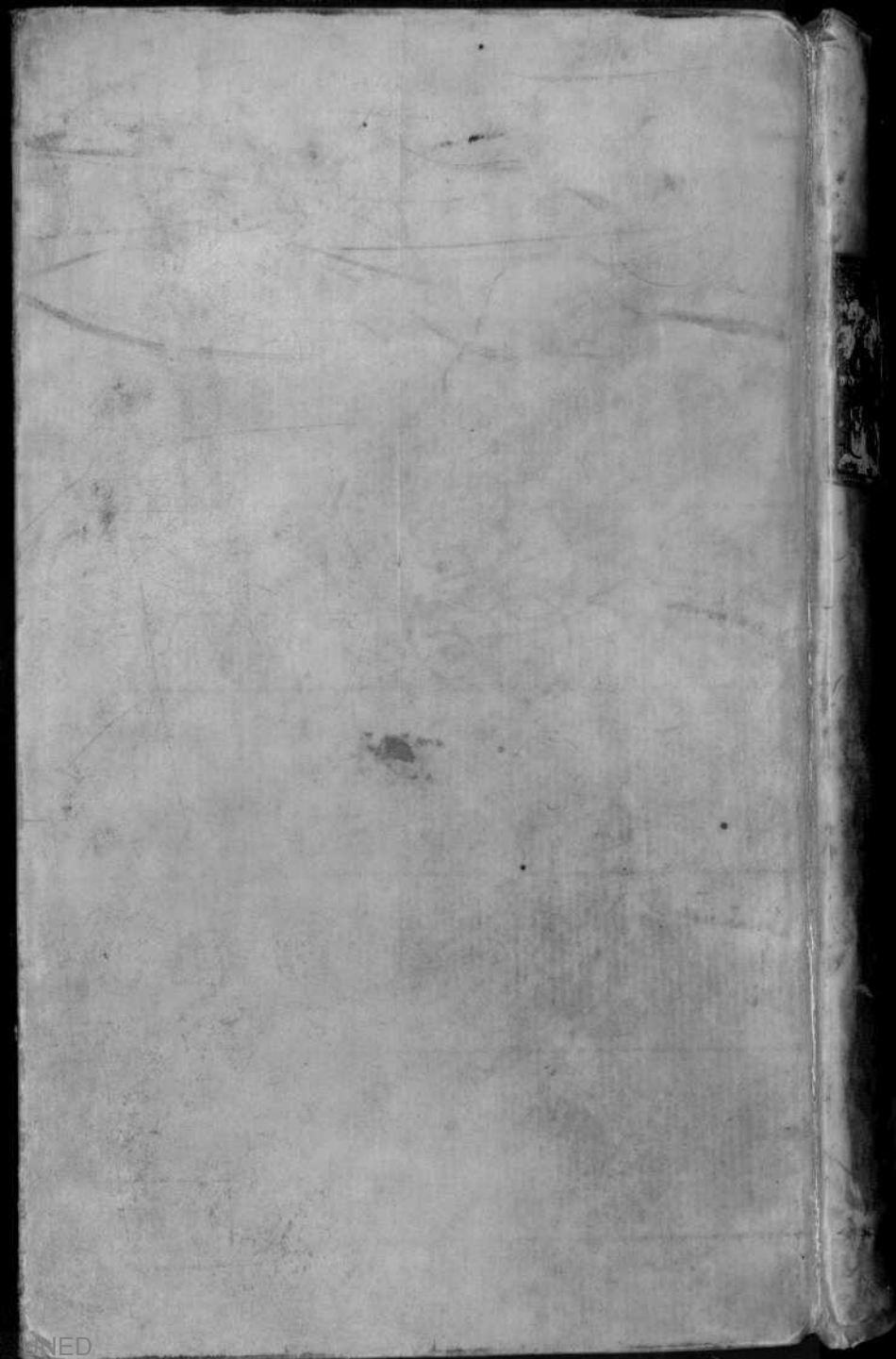
026544

RAT
ARTIO

F.A.
025